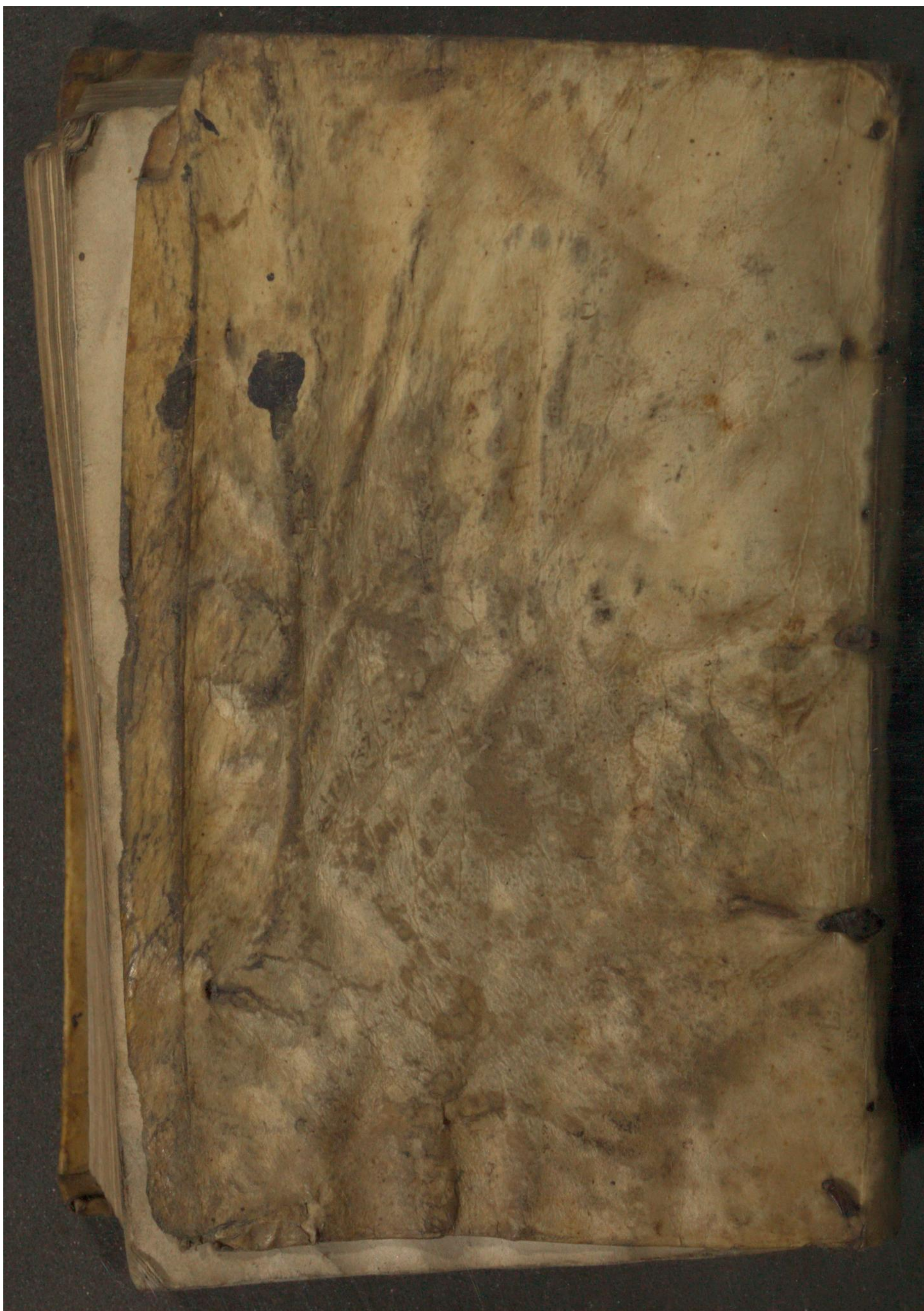
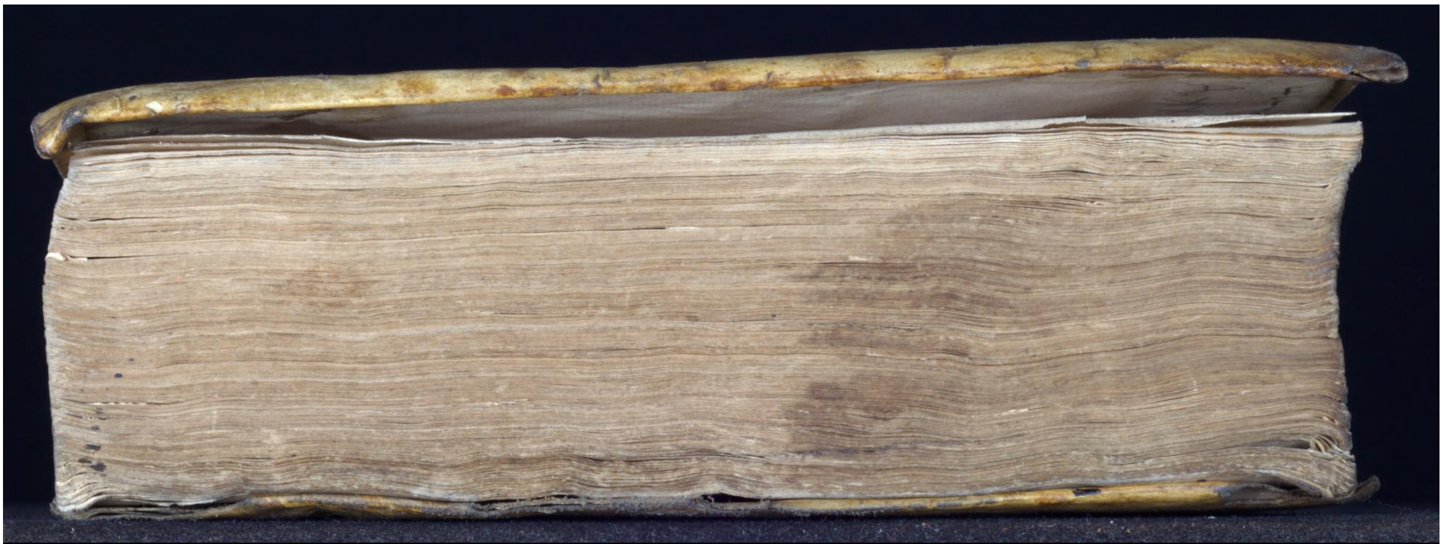

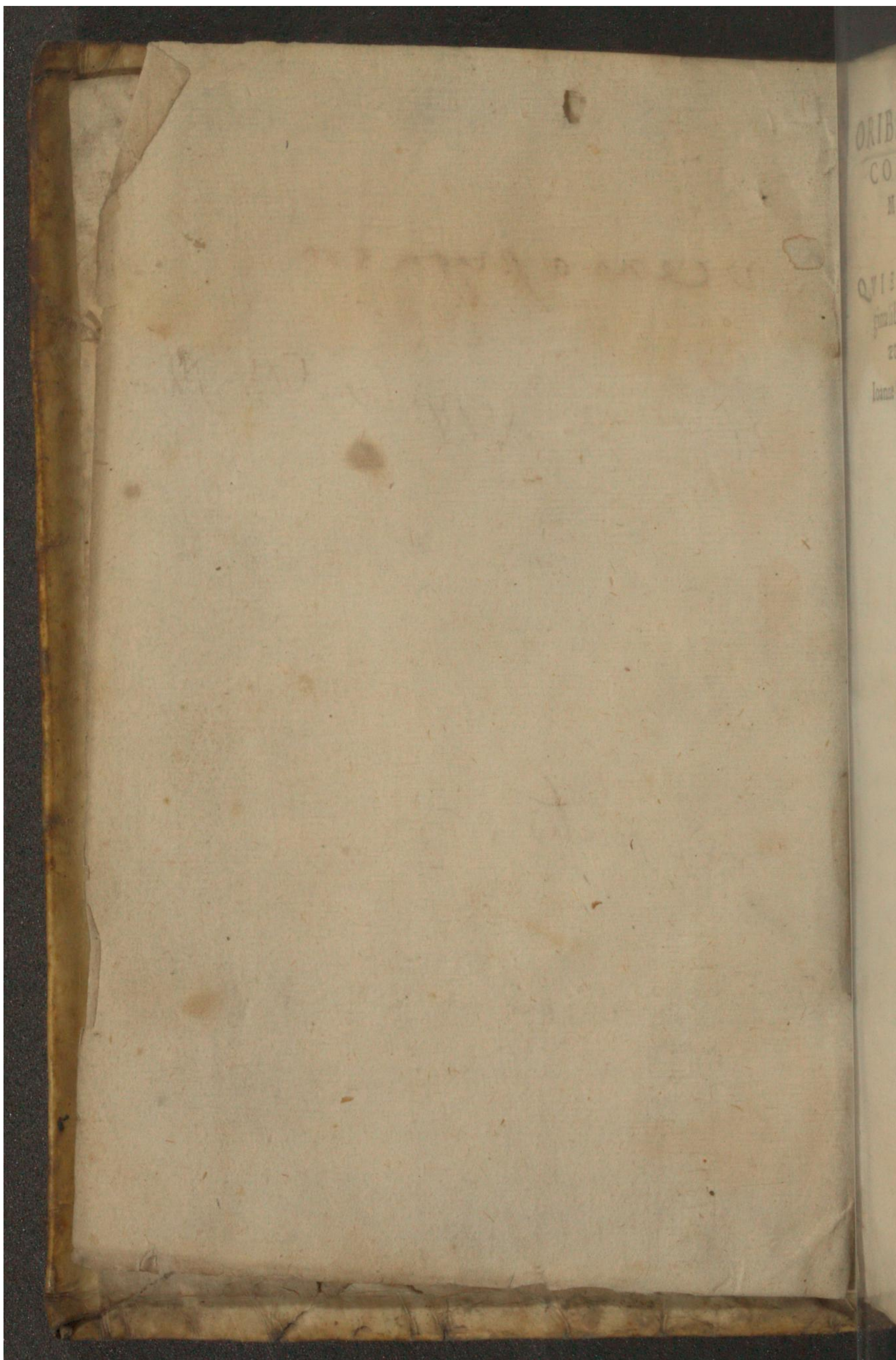
~~a 263.~~ ~~7479~~
2021

vcena e praga sor

Hieronymi Coppelatij D.ris Physici

12 Aprilis 1573

Pretii — ʒ 1 - 4

ORIBASII SARDIANI COLLECTORVM MEDICINALIVM LIBRI XVII.

QVI EX MAGNO SEPTVAginta librorum uolumine ad nostram ætatem soli peruenerunt,

Ioanne Baptista Rasario, medico, Nouariensi, interprete.

VENETIIS, apud Paulum Manutium, Aldi F.

Cum priuilegio Pont. Max. & Senatus Veneti, in annos XX.

IOANNES BAPTISTA Rasarius, Nouariensis, medicus,

NICOLAO SAMMICHELIO, medico, Nouocomensi, S. P. D.

ANTA est uirtus tua, Nicolae ornatissime, ut omnium animos tum rerum cognitione, atque usu, tum morum suauitate, & uitæ integritate tibi deuincias: tanta uero est tui in me officij magnitudo, ut cum tu & consilio, & re iuuare me nunquam destiteris, & testimonio tuo singulari me perpetuo ornaueris, nisi ego te uehementer diligam, & summopere obseruem, meumq́; tibi aliqua ex parte gratum animum ostendam, inhumanus iudicari merito possim. quanquam enim scio, te esse animo tam excelso magnoq́;, ut nihil unquam in me officij contuleris, ut gratiam tibi a me referri aut expectares, aut uelles; tamen sicut tu beneuolentiam tuã in me extare uoluisti, ita mihi dandam esse operam existimo, ut aliquo saltem uigiliarum mearum munuscu

lo te afficiam. id quod erit eiuſmodi, ut non a me proficiſcens ad te ueniat, ſed ut abs te prius profectum, mihiq́; donatum nunc ad te reuerti ualde cupiat. itaque cum tu præter cætera tua in me merita, unum & triginta libros Oribaſij miſiſſes, quorum nouem ad Euſtathium filium miſi, latini a me facti anno ſuperiore prodierunt in lucem, decem ſeptem uero ſuperſunt ex magno illo ſeptuaginta librorum uolumine, quod totam in ſe artis materiam complectebatur, quod ad Iulianum Cæſarem ſcriptum fuerat, quatuor denique ad Eunapium: rogaſti, ac propemodum efflagitaſti a me, ne libros a ſtudioſis omnibus maximopere expectatos paterer latere diutius, tantaq́; utilitate genus humanum priuarem. Ego uero quanquam id ipſum uehementer cupiebam, ut hoc æs alienum diſſoluerem, tamen uix audebam aggredi eam prouinciam, ad quam rite conficiendam, maiore ocio, atque copia librorum manu ſcriptorum opus eſſet: cum præſertim ego in publico munere quotidie uerſer, & duo tantum exempla librorum Oribaſij mihi ſuppetant: quorum alterum mihi tu dediſti, alterum uero eſt apud uirum clariſsimũ, & ſenatorem grauiſsimum Matthæum Dandulum: a quo cætera omnia, ut ego quidem

puto,

puto, tanquam a fonte manarunt. & quamuis codex ille ſit omnium, quos ego in hac maxima urbe uiderim, uetuſtiſsimus, tamen tute ſcis, quot in eo quoque loca ſint, in quibus interpretandis uel diuinãdum, uel, quod maxime periculoſum eſt, coniectura utendum ſit. ueruntamen tu me ita hortatus es, ut omnẽ meam operam, omne ſtudium, omnemq́; diligentiam mihi eſſe adhibendam cenſuerim, ut libros alioqui ſtudioſis utiliſſimos in linguam latinam conuerterem. his enim ea cognitio continetur, ut omne hominum genus delectare, iuuareq́; poſſe uideatur. nam ſi quis medicamenta ſcire aueat, eaq́; ſiue ſimplicia, ſiue compoſita ſint, totam eorum ſyluam longe, lateq́; diffuſam in hiſce libris comperiet: ſi ea, quibus ueſcimur, herbas, plantas, fructus, ſemina, radices, ſuccos, liquores, lapides, metalla, & cætera quæ ex terra prodeunt; hinc eidem ſuppetent omnia. ſi uero quæ ſit aquarum dulcium uis & natura, quæq́; earum, in quibus aliqua medicamenti qualitas ineſt, & quæ lauacra arte confici queant, ut ad omnia genera morborum ſint accommodata, uelit cognoſcere: id cumulatius ſuppeditabũt hi libri, quàm ut longe abeamus. ſiquidem quę de his rebus non modo Hippocrates & Galenus,

lenus, quorum ad nos ſcripta peruenerunt, ſed etiam Diocles Caryſtius, Archigenes, Agathinus, Menemachus, Dieuches, Philotimus, Antyllus, Philagrius, Cteſius, Pliſtonichus, Athenæus, Poſsidonius, Herodotus, Xenocrates, Zopyrus, Rufus, & cæteri ueteres medici præſtantiſsimi, quorum libros iniuria temporis nobis ademit, conſcripſerunt, in unum hoc uolumen Oribaſius redegit. tum uero ex eorundem ſententia de mari & lacubus, de fluminibus & aquis pluuiis, & de ijs omnibus, quæ in mari degunt, atque naſcuntur, abunde diſſeruit. Idem quoque cœlum, cœliq; regiones & orbis terræ partes ſalubres, & peſtilentes, & habitationes, urbesq; ad bonam ualetudinem tuendam, & morbos profligandos accommodatas definiuit: deq; aerijs & uolatilibus egit: tum ſiderum ortus & occaſus, & uim uentorum, & quæ in ſuperna cœli regione fiant, eſt cumulate perſequutus. Iam quid de humani corporis fabricatione dicam? qui muſculus, qui neruus, quæ uena, quæ arteria, quæ denique oſſa ſunt, quæ in his libris non deſcripta, ſed fere depicta non uideantur? omittam hoc loco tot, tamq; uaria genera exercitationum, quibus ueteres utebantur: nihil etiam commemorabo, quot menda ex

da ex Galeni libris tum in medicamentis expendendis tum in hominis fabricatione explicanda ſublata fuerint: nihil denique afferam, quanta ſit inter huius & Dioſcoridis deſcriptiones herbarum differentia: quippe cũ & tu omnia diligenter inſpexeris, & cæteri iudicare facilius queant. Cum igitur hanc tantam, tamq́; uariam utilitatem his libris contineri perſpiceres, tantum abeſt, ut quorundam morem tibi ſeruandum eſſe exiſtimares, qui theſauros huiuſmodi reconditos perire malunt, quàm egentibus impertiri; vt non prius conquieueris, quàm impetraris a me, ut hos decem ſeptem libros, quo peruenire ad omnes poſſent, interpretarer. quod cum feciſſem, non debere eos in alio nomine apparere, quàm in tuo, plane intelligebam: ſiquidem iure quodam domum tuã repetere uidebantur, & quòd tu eorum confectionis author fuiſſes, & quòd Oribaſium honorifice ſemper tractauiſſes tum in ſimplicium medicamentorum & diſſectionis humani corporis cognitione, in qua ſummopere excellis; tum in facienda medicina; in qua ſic uerſaris, ut innumeros non ſanaueris modo, ſed a morte pene ad uitam reuocaueris, idq́; quotidie facias. præterea uero ſciebat eius nomen a te fuiſſe celebratum, cũ

tu

tu ſumma cum laude in florentiſsima Academia Patauina reconditam ſcientiam tuam,& ſingularem medicinæ cognitionem, quæ in te elucet, cunctis patefaceres, atque aperires, & arcana ſenis noſtri, omnis medicinæ parentis, ita ad hominum ſtudia, ſalutemq́; accommodate reſerares, ut, qui te audirent, ſummum fructum ferrent, tu uero laudem immortalem, & gloriam tibi parares ſempiternam. Mitto igitur ad te Oribaſium: qui licet alia lingua loquatur, eſt tamen idẽ, qui tecum multos annos uixit: atque ita mitto, ut ſi quid meo ſtudio, & diligentia fuerit ornamenti conſequutus, totum id cæteri tibi acceptum referant: ſin quid offendat, id mihi, & libri mendis adſcriptum uelint: laudent tamen induſtriam, qui, quantum poſſum, quantumq́; ualeo, totum ad illorum ſtudia libenter accommodo. Vale.

ORIBASII MEDICINALIVM COLLECTORVM, AD IMPERATOREM IVLIANVM CAES. AVG.

LIBER PRIMVS,

Ioanne Baptiſta Raſario medico, Nouarienſi, interprete.

PITOMAS, quas tu olim Diue Iuliane Cæſar mihi conficiendas mandaueras, iampridem, cum in Gallia citeriore eſſemus, ad finem, quemadmodum tu voluiſti, perduximus: quas quidem ex ijs ſolis confeceram, quæ Galenus conſcripſiſſet. cumq́; tu eas laudauiſſes, alterum mihi laborem adiunxiſti: vt perquiſitis omnibus quę medici præſtantiſsimi maxime opportuna dixiſſent, & quæcunque ad medicinæ finem pertinerent, unum in uolumen redigerem. id quod ego pro uirili parte me prompto animo facturum decreui: cum exiſtimem hæc collecta fore utilia ijs in quorum manus incident, vt ſtatim, quid ſemper ijs, qui auxilio indigeant, vtile ſit, comperiant. Nunc vero cum ſuperuacaneum & omnino ineptum putem eadem ſæpius adſcribere, & quæ ab optimis medicis, & quæ ab ijs, qui non ita diligenter res tractauerunt, ſcripta fuerint: ea ſolum colligam, quæ nobis reliquerunt ij, qui cæteris præſtiterunt. ſed nihil omittam eorum, quæ Galenus dixerit: ſiquidem ex ijs, qui eaſdem res pertractarunt, ipſe & uia ac ratione, & diſtinctione cæteris omnibus antecellit, ac principia & ſententias Hippocratis imita-

tur. Hoc vero ordine hoc loco vtar. In primis colligam ea, quæ de parte materiæ sunt: deinde de natura, atque fabrica hominis: tum de tuenda sanitate, & reficiendis corporibus agetur: quibus confectis addam, quæ ad dignotionem, & prænotionem pertinent: ad hæc, quæ de morbis, deque symptomatis sunt, accedent: & deniq; ea quæ valent ad corrigendum ea quæ præter naturam sunt, adhibebuntur. à facultatibus autem alimentorum initium dicendi sumam.

Ex Galeno de uirtute & uitio Cerealium seminum. CAP. I.

NON solum cum in alienam regionem profectus insueti quippiam comedere debeas, sed etiam apud nos ipsos cuiusque rei naturam tentare prius tum in aqua sola citra decoctionem macerando, tum etiam adhibita coctione, & assatione poteris. Semina enim quæ in tumorem elata, statim pristinam duritiam & lentorem abijciunt, & molliora redduntur, meliora sunt omnia: at quę pristinum tumorem vna cum duritie conseruant, ea sunt deteriora. nam & difficulter concoquuntur, & terreæ substantiæ sunt, vt vix in sanguinem conuertantur. Hoc pacto & amygdalas, & nuces magnas & paruas, & castaneas probabis. at de ptissana quorsum attinet dicere? nam id uel pueri sciunt, eam quæ statim intumescit, esse optimam: quæ uero longo tempore, exiguum tumorem acquirit, pessimam. Sed ex seminibus cerealibus nonnulla sunt, quæ ne cocta quidem in tumorem apta sunt efferri: quæ ueteres Græci quidam indomita uocauerunt. quæ uero exigua mole plurimum habent substantiæ, eaque crassa est, & glutinosa, omnia optimi succi sunt, & alimenti plurimum præbent: sed tamen non facile secedunt. Contra uero, quæcunque laxam mollemque substantiam habent, eorumque partes admodum furfuraceæ sunt, ea melius quidem deijciuntur, sed minus nutriunt. ex quibus sane quæ graueolentia sunt, & iniucunditatem gustui afferunt, perspicuum est ea esse omnino mali succi, & dif-

ficulter concoqui. In exigua autem mole plurimum ſubſtantiæ ineſſe, pondus ipſorum lance libratum, & farinæ copia ſigno tibi erunt. nam ex mole exigua ſeminum, quę compactam habeant ſubſtantiam, multum farinæ efficietur. Ergo tritica quæ totam ipſorum ſubſtantiam denſam, & compactam habent, ut uix dentibus frangantur, color uero eorum eſt flauus, ea exigua mole plurimum alimenti corporibus præbent: quæcunque uero ijs ſunt contraria, ut facile à dentibus confringantur, & confracta rara, & laxa appareant, ea magna mole dant exiguum alimētum. Hordeum optimum eſt, quod candidum vbi pinſitum eſt, apparet; aliquidque denſitatis ac ponderis, quantum hordeo licet, habet. præterea quod totum plenum eſt, & externam circumſcriptionem tenſam habet, ei quod gracile, rugoſumque ſit, præſtat. Sed non ſolum hordeum, uerumetiam quæcunque ſemina plena ſunt, & externam circumſcriptionem tenſam habent, optima ſunt omnia: niſi forte multo maiorem, quam eorum natura ferat, molem habeant, ſintque & molliora, & laxiora. nam quæ ita ſunt, ea ſcito cum excrementitiam humiditatem habere, tum uero etiam eſſe prædictis deteriora. quam ob rem cum ea collegeris, uti eiſdem non debes: ſed locis ſiccis repoſita diutius permitte: vt interim pars ſuperuacanei humoris exhalet, pars uero etiam concoquatur uſquedum ſiccata mediocriter contrahantur. quæ namque diutiſsime repoſita fuerint, facultatibus deterioribus fiunt. Huius autem rei terminus eſto, cum ijs diuiſis tanquam tenuis puluis quidam excidit. Iam vero in tritico ſæpenumero frequens lolium inuenitur: in hordeo parum quidem lolij, ſed frequens ægilops. In lentibus quoque ex ipſarum mutatione araci, & pelecini ſemina dura, & rotunda, quæque eſculenta non ſunt, ſicut aparine, & eruangina in eruo, comperiuntur. valde enim hæc pernicioſa ſunt ſemina. Quod uero melampyron appellatur, ex tritici quoque mutatione oritur: ſed prauitate permultum à lolio ſuperatur. Inueniuntur etiam aliæ nonnullæ

huiuſmodi in ſeminibus mutationes. quocirca non par eſt nos negligentes eſſe in omnibus ſeminibus purgandis quæ ad ueſcendum comparantur: cum ſciamus, etiam ſi noxam, quæ quotidie fit, ob exiguitatem non ſentiamus, tamen quod longiore temporis ſpatio ab ipſa coaceruatur, eſſe quandoque erupturum. Fructus autem ad reponendum idoneos ſcito eſſe eos, qui antequam putreſcant, exſiccantur. Ac probabiliter quidem tipham paruum triticum quiſpiam appellauerit: ut pote quæ & colore, & denſitate, & caliditate ſimilem tritico facultatem habere videatur. Sunt autem & alia permulta ſemina, prædictis ſimilia, quæ tamen non exquiſite eandem habent ſpeciem: atque ea quidem partim inter hordeum & tipham, partim inter triticum & tipham media ſunt: & partim ad olyræ, partim ad hordei, vel tiphæ, vel tritici: quemadmodum alia partim ad panici, partim ad milij naturam propius accedunt: habentque nomina alia ſimplicia, ut in Italia ſitanium, alia uero compoſita, ut in Cappadocia gymnocrithon, id eſt hordeum nudum, & in Bithynia, quod ex zea & tritico fit, zeopyron nuncupatur.

De tritico, ex Athenæi commentarijs, ex libro primo. CAP. II.

Ex cibis ualentiſsimum ad nutriendum eſt triticum: cuius magna differentia ut magis minuſque calefaciat, & humectet, a genere, a locis in quibus naſcitur, a temporum conſtitutione, ab aëre, & a temporibus ducitur. Ac generis quidem ratione differt triticum, quia alterum ſitanium & farinaceum, alterum uero ſimilaceum eſt. Sitanium uero leue eſt, & laxum conſiſtentia, atque album. hoc enim eſt ęlaboratum, terrea ſubſtantia multum in eo effuſa, & a propria concoctione diſſoluta. quocirca & promptum, & quod bene concoquatur, &, ad ſummam, quod facile immutetur, alimentum præbet. quinetiam, quod facile perſpiretur, & conficiatur: minus tamen ſit, neque par ei, quod ſimilaceum afferat: & quod magis ad bonam

nam ualetudinem, quam ad robur accommodatum ſit. Similaceum vero eſt grauius, & denſum, & flauum, & pellucidum. eſtque difficile ad concoquendum diſtributionem tamen copioſam, & quæ non facile perſpiretur, habet. et omnino potius ad robur, quam ad ſanitatem eſt accommodatum. Ex locis autem differt triticum, quod in ſiccis, & non pinguibus regionibus natum ſit ab eo, quod in fertilibus & pinguibus oriatur. illud enim cum ex minore materia, leuioreque & tenuiorum partium, conſtet, facile conficitur, facileque mutatur illud quidem, ſed minus alit. qua re affectum eſt id, quod in locis, quæ exuſta uocantur, ſeritur. Cum enim loci materia exuſta ſit propter cinerem pinguedine, & nutritione carentem, triticum album, laxum, & ſitanium efficitur. at quod in pinguibus & fertilibus locis naſcitur, copioſa & ſolida materia educatum, eſt & denſum, & graue, atque etiam multum nutrit. Ac loca quidem aperta, quæque bene perſpirantur, & aprica ſunt, melius triticum ferunt, & quod multo magis nutriat. Differt quoque loci ratione triticum, quod in locis admodum frigidis & niualibus oritur, ab eo, quod in calidis regionibus ſeritur. nam quod oritur in frigidis locis, magis eſt elaboratum, & tenuium partium, quale eſt ſitanium. cum enim non uelut deliteſcat in eis uis, exiguumque alimentum, idq; paulatim capiat, permultum autem concoquat, efficitur, ut pars terrea magis in eis elaboretur, & fundatur: ex quo conficitur, vt triticum cum leue ſit, tum uero etiam in tenuem farinam diſſoluatur. quod trimeſtre triticum eſt, leuius eſſe, & præſertim, quod in niualibus locis naſcitur, huiuſmodi eſſe accepimus. Quod uero in calidis locis oritur, & copioſum alimentum, & multam denſitatem, & minus fuſam, atque ſecretam capit. Paluſtre porro triticum alimento uacat, eſtque leuius, & uitioſum ſanguinem facit, & corpora minus calefacit. Loca autem perhumida triticum ferunt, quod minus alit, quodque eſt imbecillius, & ex toto genere uidetur in lolium propter aquæ uim & copiam degenerare.

rare. Quod uero in umbrosis & nemorosis locis nascitur, plus habet aceris, quam utilitatis. Ex temporum uero atque aëris constitutione existit etiam tritici differentia. atque ex temporibus quidem, cum eorum fit temperata, & moderata in frigore, calore, imbribus, & postea in aquarum defluentium cohibitione commutatio, tunc enim triticum boni alimenti fieri, eiusq; molem impleri contingit, ut contra fit, cum intempestiue, intemperate, & immoderate quæ prædiximus, eueniunt. nam & gracile, & alimonia uacans efficitur. Aëris autem ratione, cum opportunis temporibus serenus, apricusque est, & à uentis apte perflatur. uel contra, cum nubilus est, & opacus. sæpe enim minutulam pluuiam emittit, cum iam tempus sit calidum, & triticum ad perfectionem peruenerit. quo casu triticum rubigine tentatum perit. Simili quoque modo fit cum uenti graues, sicci, & calidi sub tempus, quo spicæ implentur, exoriuntur. Cumq; vehementes & multo tempore spirauerint ij, qui καύσωνες, hoc est ardentes nominantur, spicas adurunt, & exsiccant, & idcirco faciunt, ut alimenti nihil habeant. Ratione uero temporis nouũ à uetere, & eo quod inter utrunque est intermedium, differt. nam recens plus succi habet, flatus gignit, & multum alit; uetustum contra, succo uacat, siccius est, & minus alit: quod uero est medium, ratione temporis habet medietates prædictorum.

De carnibus, pro anni temporibus. CAP. III.

SVES uerno tempore usque ad occasum autumnalem Pleiadum sunt pessimi. ex eo uero tempore usque ad uernum tempus, optimi. Capræ hyeme pessimæ sunt; uere autem usque ad Arcturi occasum esse meliores incipiunt. Pecudes quoque hyberno tempore sunt pessimæ: post æquinoctium uero usque ad solstitium æstiuum pinguescunt: Boues uero, cum herba fructum ferat, & finito uere, & per æstatem totam. Ex auibus nonnullæ per hyemem sunt optimæ: quæ nimirum hyeme

hyeme apparent, ut merula, atque sturnus, & palumbus. Attagenes uero & atrica pillæ, autumno præstant. itemque ficedulæ, & luscinia, & coturnices eo tempore sunt pinguissimæ. Galli uero gallinacei hyeme non admodum corpore augentur; & præsertim in austrinis locis. turtur uero autumno excellit. Ex piscibus uero prægnantes optimi sunt caris, carabus, & molles, sepia, & loligines, alij uero cum ouis incipiunt incubare, ut capitones. cum uero fœtu pleni sunt, tenues sunt, & non nutriunt. & multo etiam magis cum partum ediderunt. Tynnus autem post Arcturum pinguissimus est, æstate uero est deterior.

Ex Galeno de tritico elixato. CAP. IIII.

TRITICVM elixatū est edulium graue, & quod difficulter concoquitur. Vires autem magnas habet triticum, si ita sumptum concoquatur, corpusque egregie nutrit, ac robur insigne præbet ijs, qui vsi eo fuerint.

De alica. CAP. V.

ALICA est ex genere tritici: eaque & valenter nutrit, & glutinosum habet succum, siue in aqua solum cocta ex uino mulso, aut uino dulci, aut adstringenti, (nā his singulis suo tempore vtimur) siue cum oleo, & sale frixa sumatur. ei uero quandoque acetum adiungitur, ac medici alicam ita confectam ptissanæ præparationem fuisse aiunt. Iam uero panes ex alica confecti plurimi quidem alimenti sunt, sed minus subsidunt.

De amylo. CAP. VI.

AMYLVM ex tritico conficitur: habetque vim exasperatas partes læuigandi: nam neque adstrictionem ullam, neque acrimoniam insignem habet. Estq; similis facultatis cum panibus lotis. sed tamen & minus alimenti dat corpori, & non calefacit.

De placentis, quæ ex farina triticea fiunt. CAP. VII.

TAGINITAE ex oleo ſolo parantur. oleum in ſartaginem igni, qui fumi expers ſit, impoſitam inijcitur. huic calefacto triticea farina multa aquà imbuta affunditur, quæ cum in oleo coquitur, ſtatim æque, ac caſeus tener, conſiſtit, atque craſſeſcit. ac tunc quidem qui eam parant, vertunt, & ſupernam extremitàtem eſſe infernam faciunt, ut ſartaginem contingat: quæ uero erat inferior, quæ iam ſatis erat cocta, in ſublime efferunt, ut ſupra maneat. cumque inferior pars fuerit condenſata, ipſam bis, & ter uoluunt, uſque dum eis æque eſſe cocta videatur. Eſt enim perſpicuum, hanc craſsi eſſe ſucci, & uentrem cohibere, & ſuccos crudos efficere. quam ob rem ei quidam mel adijciunt. ſunt etiam qui marinum ſalem miſceant. Iam uero fuerit hoc placentæ genus quoddam, ut ſunt etiam aliæ huiuſmodi placentarum ſpecies quas cum ruſtici, tum urbani pauperes ex tempore parant. Etenim & πέμματα ἄζυμα quæ in clibano aſſant, deinde extrahunt, & ſtatim in mel calidum conijciunt, ut id in ſe tota recipiant, placentæ quoque ſunt genus quoddam. Eiuſmodi quoq; ſunt quæ ex itrijs cum melle parantur omnia. Eſt autem itriorum duplex ſpecies: præſtantiorque eſt, quam rhyemata, deterior uero, quam lachana uocant. Nunc uero omnia, quæ ex his, quæque ex ſimila componuntur; craſsi ſucci, & tardi tranſitus ſunt: & meatus iecoris, per quos alimentum importatur, obſtruunt, & lienem imbecillum augēt, & calculos in renibus gignunt. Valenter autem nutrient, ſi concoquantur, & probe in ſanguinem commutentur. Quæ uero cum melle parantur, mixtæ facultatis fiunt: ut cum mel ſuccum tenuem habeat, ea quoque quibus cum miſcetur, attenuet. ex quo merito fit, ut quæ cum maiore mellis copia parata fuerint, & diuturniorem coctionem ſint cōſequuta, minus tarde ſubducantur, & ſuccum ex tenui & craſſo mixtum gignant; iecorique & renibus, & lieni in ijs, qui integra ualetudine fruuntur, potiora ſint,

quam

quam quæ ſine melle conficiuntur: in ijs uero, in quibus eſt initium obſtructionis, aut qui inflammatione, aut ſcirrho laborant, nihil minus, quam illa, nocent; & nonnunquam etiam multo magis: & omnium longe maxime, quorum farina admodum glutinoſa fuerit. Et tamen nihil eorũ, quę ita confecta ſunt, neq; thoracem, neque pulmonem lædit. Cæterum cum apud nos triticeam farinam cum lacte multi coquant, ſciendum eſt hoc edulium eſſe ex ijs, quæ intus obſtruunt. nam quemadmodum hæc omnia edulia cum boni ſucci ſunt, tum alimentum afferunt, ita etiam lædunt eos, qui ipſis continenter ueſcuntur: ſiquidem & iecoris obſtructiones faciant, & calculos in renibus gignant.

De panibus triticeis. CAP. VIII.

OPTIMVS panis, ac ſaluberrimus homini neq; iuueni, neque exercitato fuerit is, qui plurimum fermenti, plurimumq́ue ſalis habeat: quique plurimum ſit ſubactus, & elaboratus, & in clibano moderate calido ſit aſſatus. hoc uero, quod dixi plurimum fermenti, atque ſalis, tu guſtu iudicato. quod enim in copioſiore horum miſtura iam moleſtum eſt, id noxium eſt. Quicunq; autem panis lauãdi rationem excogitarunt, ij paucioris quidem alimenti cibum, ſed qui a noxa obſtructionis abſit quammaxime fieri poteſt, inuenerunt. hic enim panis ſuccum craſſum & glutinoſum minime habet, vtpote qui ex magis terreſtri, magis ſit factus aerius. Eius autem leuitas tum ex pondere per lancem, tum uero ex eo, quod in aqua non ſubmergitur, ſed inſtar ſuberis ſupernatat, apparet. Panes autem omnium optimi ſunt clibanitæ, deinde ipnitæ, cum eodem modo fuerint confecti. Sed quia interius non aſſantur æque, ac clibanitæ, idcirco ab illis ſuperantur. qui uero ſuper craticulam, aut calidum cinerem aſſati ſunt, quia inæqualis diſpoſitio in eis eſt, ſunt omnes noxij: ſiquidem extima pars præter modum aſſata eſt, intima uero cruda. Poſt triticeos panes, qui ex olyra conficiuntur, principem locum tenent, ſi ex olyra bona fiant. ſecundi ab ijs ſunt ij, qui fiunt ex tipha.

De pa-

De panibus ex Athenæo. CAP. IX.

PANES tenues paucioris ſucci, paucioriſque alimenti ſunt, cum aſſatio magis extenuet, magiſque diminuat in eis uim alendi. quocirca itria, & lachana paucioris ſucci ſunt. hac quoque ratione aſſati & bis cocti panes minus alunt, quam ſucci pleni. nam cum ſint quadantenus aſſati, iterũ conteruntur: deinde contriti iterum aſſantur. contingit enim, vt excalfacti, & admodum confuſi, multo magis ex attritu fundantur, & diſſoluantur. ſed cum tales ex ſecũda aſſatione ſint redditi, quod ualens eſt in eis cõſumptum fuit: quod uero reſtat, & leue, & laxum,& tenuium partium fit,& facile diſtribuitur. Iam uero calidos recenteſq; panes ualentius nutrire, quam frigidos, & ueteres eſt perſpicuum: ſiquidem caliditas quoque concoctionem adiuuat.

De hordeo ex Galeno. CAP. X.

TRITICVM perſpicue calefacit: hordeum uero quoquo modo eo utaris, ſiue panes ex eo conficias, ſiue ptiſſanam coquas, ſiue polentam pares, aliquid refrigerantis habet. Succum uero, qui abſtergendo eſt, gignit. Panes autem qui ex ipſo fiunt, non modo magis, quam triticei, ſed etiam magis, quam olyrini, & multo magis etiam, quam tiphini, friabiles ſunt: cum in ſe glutinoſi nihil habeant. ex quo planum eſt, exiguum ex his alimentum corporibus præberi.

De hordeo ex Athenæo. CAP. XI.

HORDEVM aliud nudum eſt, & expers corticis, & multi ſucci eſt, ac ualde nutrit, idq; propius ad triticum, quã aliud, accedit. aliud uero ſecundum eſt, quod ſpicas habet binis granorum uerſibus conſtantes. quod etiam minus habet excrementi, quam triticum, quod ſpicam habet, quæ ex unico granorum conſtat ordine.

De polenta, & maza, ex Galeno. CAP. XII.

POLENTA exiguum corporibus alimentum præbet: ijs uero, quæ exercentur, minus: quæ uero exerci-

exercitatione non vtuntur, ſatis multum. Maza uero tanto eſt pane hordeaceo inferior in alendo, quantum ille triticeo cedit: atque etiam ægrius, quam hordeacei panes, concoquitur: & uentrem magis flatu implet: in quo ſi diutius maneat, turbationem quoque efficit. Hæc uero ſubacta & contrita diutius, per aluum potius ſecedit. Si uero mel eidem adijciatur, citius deſcendet, atque etiam ob hanc cauſam aluum ad excretionem irritabit.

De tipha, & olyra. CAP. XIII.

OLYRINI panes poſt triticeos optimi ſunt, ſi ex olyra proba conficiantur: his ſuccedunt tiphini. ſi uero illi ex uitioſa olyra ſint facti, tiphini non erunt illis inferiores. Cum uero tipha eſt optima, calidi tiphini ſunt olyrinis multo præſtantiores: at aſſeruati, deteriores illis fiunt ita, ut qui poſt vnum, uel duos, & multo magis poſt aliquot deinceps dies huiuſmodi panem comederit, lutum ſibi uentriculo ineſſe exiſtimet. cum uero adhuc calidus eſt, ab ipſis etiam vrbanis expetitur, eumq́ue cum caſeo quodam familiari comedunt, quem oxygalactinum uocant. ergo hic calidus commanducatus non modo a ruſticis, ſed etiam ab ipſis urbanis in delicijs habetur. qui uero triduo, aut qua rriduo ante ſit confectus, uel ab ipſis ruſticis iniucundius manditur: difficiliusq́ue concoquitur, ac tardius per aluum ſubducitur: quæ calido minime accidunt. Atqui hic calidus corpus ualenter nutrit, ut parum triticeo ſyncomiſto ſit inferior. Porro tiphæ ſemen extrinſecus habet corticem ueluti olyra, atque hordeum. ex eo pinſito panes fiunt, & uſui omnino accommodatur. Ex aqua itidem elixum manditur a ruſticis ſapa adiecta, non ſecus, quam quod apothermum nominant. qnandoque uero cum ſale comeditur. Ex nobiliſsima autem olyra, cum cortex ita, ut par eſt, fuerit excuſſus, appellatum tragum, conficiunt: quo aqua elixato pleriquc utuntur: deinde aqua effuſa, ſapam, aut uinum dulce, aut uinum mulſum affundunt: ac nu-

ces

ces quoque pineas aqua prǽmaceratas donec plurimum intumuerint, ſuperinijciunt.

De auena. CAP. XIIII.

Hoc ſemen eſt iumentorum, non hominum alimentum: niſi fortaſsis magna quandoque fame ad panem ex hoc ſemine conficiendum compellantur. Si uero fames non ſit, decoctum ex aqua cum uino dulci, aut defruto, aut uino mulſo ueluti tipha comeditur. ſatis enim habet caloris æque, atq; illa: non tamen eſt æque durum. quam ob rem corpus minus alit. alioqui autem panis ex eo confectus inſuauis eſt: aluum tamen neque cohibet, neque proritat.

De milio, & panico, quod etiam μελίνην vocant. CAP. XV.

Ex his quoque panis interdum conficitur, cum dictarum frugum eſt penuria. quique ex eis fit, parum nutrit, & frigidus eſt. planumq́ue eſt, eum eſſe prædurum, atque friabilem. quare merito humectam aluum exſiccat. Ruſtici uero farinam eorum elixantes, deinde ſuillam pinguedinem, aut oleum admiſcentes mandunt. Milium uero eſt in rebus omnibus panico præſtantius. nam & ſuauius editur, & minus difficulter concoquitur, minusq́ue aluum ſiſtit, & magis alit. Farina quoque eorum decocta ex lacte ruſtici quandoque, non ſecus, quam triticea, ueſcuntur. eſtq́ue perſpicuum, hoc edulium ita ſumptum tanto eſſe præſtantius, quantum lac, & ad bonum, & ad multum ſuccum, & ad alia omnia efficienda excellit.

De oryza. CAP. XVI.

Hoc ſemine ad aluum cohibendam utuntur. difficilius tamen, quam alica, concoquitur, & item minus alit.

De lentibus. CAP. XVII.

Lentes corticem habent adſtringentem: quæ uero ipſarum eſt ueluti caro, craſsi ſucci & terrei eſt, &

exiguum austeræ qualitatis habet: cuius multæ cortex est particeps. Succus in eis est adstringenti contrarius. idcirco si quis lentes aqua coxerit, & aquam sale, aut garo & addito oleo præbeat, hic potus aluum deijciet. Ex lentibus autem bis, ut diximus, decoctis lens ipsa apparata uim habet succo contrariam: ut quæ uentris fluxum exsiccet, & stomachum, & intestina, & totum denique uentrem roboret. Cui uero cortex sit detractus ut adstringendi uehementiam amisit, ita etiam magis, quam cui cortex non sit ademptus, nutrit, succiq; crassi est, & tarde permeat. & tamen alui fluxus non exsiccat, ut facit ea, quæ non sit spoliata cortice. Præterea uero hoc edulium mali succi est, succumque melancholicum facit. Hebetat autem aspectum integrum, eundem nimium exsiccans: qui uero contra sit affectus, eum lentis usus iuuat.

De fabis. CAP. XVIII.

PVLS fabarum & per se, & cum ptisana paratur. hæc autem corporis habitum carne non constricta illa quidem, ut suilla facit, sed quodammodo multo laxiore implet. hoc edulium, quomodocunque sit paratum, flatus gignit. Substantia uero non densa, & grauis, sed laxa & leuis fabis inest. habent tamen uim abstergendi non secus, quam ptisana. Cum uero fabarum puls flatus gignat, multo etiam maior flatus excitabitur, si quis ipsis fabis integris coctis uescatur. at frixæ flatum quidem deponunt; sed difficilius concoquuntur, & tardius uentrem permeant, & crassi succi alimentum corpori præbent. Cum uero uirides, antequam maturæ & exsiccatæ fuerint, sumuntur, habent id, quod omnium fructuum, quos ante perfectionem edimus, est commune, ut humidius alimentum corpori præbeant.

De pisis. CAP. XIX.

CVM pisa totius substantiæ ratione quandam cum fabis habeant similitudinem, ijsdemque modis, quibus

fabæ, comedantur, in duobus ab illis differunt, tum quia non ita ſunt flatulenta ſicut fabæ, tum quia abſtergendi facultate carent: ex quo fit, ut tardius, quam fabæ, per aluum ſecedant.

De ciceribus. CAP. XX.

CICER edulium eſt non minus, quam faba, flatulentum. nutrit uero non minus, quam illa. ad uenerem incitat, & ſimul quoque ſemen gignit. in eo maior eſt abſtergendi uis, quam in fabis. ex quo fit, ut nonnulli cicerum uſu lapides qui in renibus eſſent, euidenter confregerint. nigra autem ſunt ea, & parua, & arietina uocantur. ſed præſtat ipſorum in aqua coctorum ſuccum ſolum bibere. Viridia uero æque, ac reliqua omnia, excrementitia ſunt: quemadmodum etiam frixa flatum quidem deponunt, cæterum difficilius cõcoquuntur, uentremq́ue magis ſiſtunt, & corpori minus alimenti afferunt.

De lupinis. CAP. XXI.

LVPINI dura, terreſtriſq́ue ſubſtantia eſt. quocirca & ut difficulter concoquatur, & ut ſuccum craſſum gignat, neceſſe eſt: ex quo in uenis non probe cõfecto ſuccus proprie crudus appellatus aceruatur. cæterum edendo qualitatis, quæ ſenſu deprehendatur, expers eſt. par ergo eſt, ipſum neque ad aluum deijciendam, neque ad eandem cohibendam eſſe accommodatum.

De fænogræco, quod & bouis cornu dicitur. CAP. XXII.

HOC ſemen cum garo præmanſum aluum ſubducit. eſtur quoque ex aceto & garo, & ex uino & garo, & oleo. aliqui cum pane idem ſumunt, nec capitis dolorem affert, ueluti cum garo. Eſtur quoque fœnumgræcum ex aceto & garo, antequam eius plãta fructum ferat. aliqui uero oleum affundentes cum pane ueſcuntur. ſed ita caput ferit. Succus autem decocti fœnigræci cum melle ſumptus ad omnes uitiatos humores, qui in inte-

in inteſtinis ſunt, ſubducendos ualet. Et quia abſtergendi facultate præditus eſt, ideo inteſtinum ad excretionem iritat.

De phaſelis, & eruilia. CAP. XXIII.

HAEC quoque ſemina perinde ac fœnumgræcum, mortales aqua præmacerantes donec radicem produxerint, ante alios cibos garo intingentes alui ſubducendæ gratia comedunt. ſuccum uero, cum concocta & diſtributa fuerint, copioſioris alimenti, quam fœnum græcum, habent. hæc porro media quodammodo ſunt inter ea quæ boni ſucci ſunt, quæque facile, & quæ difficulter concoquuntur, & quæ tarde, & quæ celeriter tranſeunt, & quæ flatulenta ſunt, quæque flatus non excitant, quæ denique exiguum, & quæ multum dant alimenti. neque enim ullam qualitatem efficacem habent.

De cicercula. CAP. XXIIII.

HAC ueſcuntur homines, ut phacoptiſana. habet uero ſuccum facultate quidem phaſelis, & eruilijs quodammodo ſimilem, ſed conſiſtentia craſsiorem. ex quo fit, ut circerculæ magis fere, quam illi nutriant.

De aracis. CAP. XXV.

HOC ſemen eſt cicerculæ ſemini perſimile: atque etiam vſus omnis, itemq́ue eorum uis cicerculis eſt ſimilis: niſi quod duriores ſunt, & minus facile elixantur. ex quo ſequitur, ut araci quoque difficilius, quam cicerculæ, concoquantur. Apud nos uero agreſte quoddam, ac durum & rotundum ſemen, eruo longius in cerealibus fructibus inuentum, quod arachum per ch nominant, ſeligunt, & non ſecus, quam pelecinum, abijciunt.

De dolichis, hoc eſt, phaſiolis. CAP. XXVI.

HOS aliqui ſiliquas, aliqui phaſiolos appellant. facilius autem deijciuntur, quam piſa, minusq́ue inflant: atque etiam alunt.

De eruo.

De eruo. CAP. XXVII.

MAGNA quandoq; fame compulſi homines hoc ueſcuntur. minus uero medicamentoſum eſt album, quam quod ad flauum, pallidúmve colorem abſcedit. cum uero coctum bis fuerit, & in aqua perſæpe dulce redditum, inſuauitatem quidem deponit, ſed cum ea facultatem quoque abſtergendi, & incidendi amittit, ut ſola ſubſtantia terreſtris ei remaneat: quæ facit, ut edulium citra inſignem amaritiem exſiccans fiat.

De ſeſamo, & eryſimo. CAP. XXVIII.

PINGVE eſt ſeſami ſemen, ideo celerrime fit oleoſum: quam ob rem eos, qui ipſo uеſcuntur, celeriter implet, ſtomachumque ſubuertit, & tarde concoquitur: & corpori alimentum pingue affert. quoniã uero craſsi ſucci eſt, idcirco non celeriter ſecedit. at eryſimum corporis quidem ſubſtantia eſt quodammodo ſimile ſeſamo, ſed in cibo eſt inſuauius, & corpus minus alit, & eſt omnino deterius. ambo uero ſunt calido temperamento, & ob eam quoque rem ſitim afferunt.

De papaueris ſemine. CAP. XXIX.

SATIVI papaueris ſemen panibus, ceu condimentum, utiliter inſpergitur. ac ſemen quidem, quod candidius eſt, præſtat ei, quod nigrius ſit. uim refrigerandi habet, quam ob rem ſomnum quoque conciliat. ſique liberalius ſumptum fuerit, grauem etiam ſoporem inducet, & ægre concoquetur. Præterea uero quę ex thorace, ac pulmone tuſsi eijciuntur, cohibet. iuuat eos, quos tenuis a capite diſtillatio exercet. alimentum non notabile dat corpori.

De lini ſemine. CAP. XXX.

ALIENVM ſtomacho eſt, & concoctu difficile lini ſemen, & exiguum alimentum corpori præbet. nullam uero habet alui deijciendæ facultatem. habet quidem exiguam uim urinæ ciendæ, ac præcipue frixum.

De or-

De ormino. CAP. XXXI.

HOC frixo utuntur, ipſumq́; læuigant, & mel adijciunt. parum uero in eo ineſt alimenti.

De cannabis ſemine. CAP. XXXII.

CANNABIS ſemen ægre concoquitur, ſtomacho alienum eſt, caput ferit, mali eſt ſucci, & egregie calefacit.

De uiticis ſemine. CAP. XXXIII.

CREDVNT hoc ſemen venereas appetitiones cohibere. corpori uero parum alimenti, eiusq́; ſiccantis, ac refrigerantis affert. flatus ualde diſcutit. quibus omnibus rationibus, ijs qui ſe a rebus uenereis puros ſeruare ſtudent, conuenit.

De aphace, & uicia. CAP. XXXIIII.

HORVM ſeminum figura eſt fabis ſimilis. cum fames eſt, ijs etiam uiridibus, ſicuti ciceribus, & fabis, mortales ueſcuntur, & præſertim uere. ſunt autem non ſolum inſuauia, ſed etiam concoctu difficilia, & aluum ſiſtunt, malumq́ue ſuccum, atque etiam melancholicum gignunt.

De cucurbita. CAP. XXXV.

CVCVRBITA probe cocta nullam euidentem ſaporis qualitatem habet: quocirca merito multis modis apparatur; utpote quæ in medio exceſſuum omniũ ſit conſtituta. atque ipſa quidem, quantum in ſe eſt, humidum, frigidumq́;, & propterea etiam exiguum corpori dat alimentum. Facile autem ſubſidet ſuæ ſubſtantiæ lubricitate. concoquitur uero non male, ſi nõ prius fuerit corrupta. Aſſata autem, aut in ſartagine frixa, plurimum quidem humiditatis propriæ deponit, ſed quod reliquum eſt, nullam inſignem facultatem obtinet: ueluti nec cum ſimplici iure fuerit parata. Merito autem propter aqueam qualitatem origano gaudet.

Nonnulli eius ſemen abijciunt, & partem quæ eſt uelut caro, exſiccant, & in hyemem reponunt. Illis autem ita repoſitis omnino aliter ueſcuntur, quam ut cucurbitis: ſiquidem & ſucco uacantes, & ſiccæ, perinde ut coria, redduntur.

De peponibus. CAP. XXXVI.

TOTA peponum natura frigidior eſt cum humiditate copioſa coniuncta. habēt autem quandam abſtergendi uim, & idcircò urinam mouent: & melius, quam cucurbitæ, & melopepones, ſubducuntur. eorum ſemen potentius, quam ipſorum ueluti caro deterget. Succum in corpore uitioſum facit, & potiſsimum, cum non probe fuerit concoctum: quo quidem caſu cholericos efficere conſueuit. Quinetiam prius, quam corrumpatur, ad ciendum uomitum ualet. ſiq; largius eo quiſpiam ueſcatur, neque quicquam eorum, quæ boni ſucci ſunt, ſuper mandat, omnino uomitum excitabit.

De melopeponibus. CAP. XXXVII.

MELOPEPONES minus, quam pepones, humidi ſunt, minusq; mali ſucci, & minus urinam cient, & minus infra ſubducuntur: neque parem uim cum peponibus ad uomitum excitandum habent. a fructibus autumnalibus ſtomacho idoneis multum abſunt. & tamen non ita, ut pepones, ſtomacho ſunt noxij.

De cucumeribus. CAP. XXXVIII.

HIS quoque ciendæ urinæ uis, ut peponibus, ſed minor ineſt. qui uero eos probe concoquunt, cum ijs affatim ſe expleuerint, longo temporis ſpatio accidit, ut ſuccum craſſum immoderate aceruent, qui in ea concoctione, quæ in uenis fit, non facile in probum ſanguinem commutetur.

De ficubus.

De ficubus. CAP. XXXIX.

QVOD est omnium fructuum non modo autumnalium, sed etiam horæorum commune, id quoque ficus habent, cum succi prauitatem effugere non potuerint: minus tamen, quam reliqui omnes horæi fructus, eius participes sunt. in eis hæc insunt bona, ut uẽtrem pertranseant, & per totum corpus facile secedant. habent etiam uim abstergendi notabilem. cum uero autumnales fructus omnes parum alimẽti corpori præbeant, id minime omnium in ficus cadit: carnem neq; compactam, neque firmam, sed sublaxam, ut fabæ, faciunt. sed & ipsæ flatu uentrem implent. uerum quia celeriter descendunt, ideo breuem flatum cient. Quæ uero exquisite matura ficus est, prope est ut nihil omnino lædat, sicut etiam caricæ, quibus multa quidem insunt commoda, sed noxam tamen quandam ijs, qui liberalius eis uescuntur, afferunt: siquidem non admodum probum sanguinem faciunt. ex quo fit, ut ex eorum usu pediculorum copia exoriatur. habent autem attenuandi, incidendiq; facultatem: qua & uentrem ad excretionem impellunt, & renes expurgant. Iecori lieni inflammatis noxiæ sunt. nõ propria facultate quadam excellent; sed communi omnium dulcium eduliorum ratione: obstructis uero, & scirrho obsessis ipsæ per se neque prosunt, neque obsunt; at cæteris medicamentis abstergentibus & incidentibus adiectæ, non parum utilitatis afferunt. Quicunque autem caricas, ficusq; cum aliquo crassi succi cibo mandunt, ij non parum læduntur.

Ex Rufo de ficubus. CAP. XL.

FICVS sunt cæteris autumnalibus meliores: & tamen noxam quandam afferunt. caricæ satis alere corpus queunt: quam ob rem ueteres permittebãt, vt athletæ caricis uescerentur. Goras primus Eurameni Samio carnem afferens hunc usum antiquauit, atque ita illa uiuendi consuetudo est sublata.

De uuis ex Galeno. CAP. XLI.

FICVS & vuæ inter autumnales fructus primas ferunt. nam & magis, quam reliqui omnes fructus horæi, nutriunt, minimumq; praui ſucci habent, & præſertim cum exquiſite maturæ fuerint. caro tamen, quæ ab eis efficitur, neque firma, neque denſa eſt, ſed laxa, atque fluida. quam ob rem celeriter contrahitur. Vuæ autem minus, quam ficus, nutriunt. maximum uero hoc eis bonum ineſt, quod cito ſubſident. quocirca ſi quando contineantur, egregie nocent, cum hoc uitij ficubus non inſit. nam ſi non, ut conſentaneum eſt, deijciantur, innoxium alimentum corpori præbent. at vuæ neutrum horũ habent. nam retentæ neque probe concoquuntur, & dum in iecur, uenasq; diſtribuuntur, ſuccum crudum faciunt, qui in ſanguinem non facile commutatur. Potius enim per uentrem tranſeunt, ſi grana ſine acinis deglutiantur. adſtringunt nanque acini, cum neque concoquantur, neque mutentur. Inter eas, quæ reponuntur, quæ in uinaceis aſſeruatur, uentriculum roborat, ac cibum faſtidientibus appetentiam excitat: non tamen per aluum ſubſidet: ſiq; largius ea quiſpiam ueſcatur, caput feriet. quæ uero in muſto cõditur, magis etiam caput tentat. at penſilis neque caput lædit, neque aluum ſiſtit, neq; proritat: eſt autem omnium compoſitarum vuarum concoctu facilima. Cæterum vuæ dulces calidiorem ſuccum habent: & propterea ſitim afferunt: auſteræ uero, & acidæ frigidiorem: uinoſæ denique inter calidum & frigidũ ſunt mediæ. Dulces aluum ſubducunt: præſertim uero ubi humidæ fuerint: acidæ uero & auſteræ nõ modo huic rei, ſed etiam coctioni, quæ in uentriculo fit, ſunt incommodæ. Omnium uero uſus eſt tutiſsimus, cum vuæ ſuapte natura ſint carnoſæ, & eiſdem optime maturis quiſpiam moderate ueſcatur: idq; ſiue in uite ſummam maturitatem ſint conſequutæ, ſiue, quod deerat, ex ſuſpenſione ſint adeptæ. Secundo uero loco cenſentur humidæ acida, aut auſtera qualitate uacantes: quas alui

alui deijciendæ gratia copiose possumus ingerere. nonnulli quoque mustum idq; dulce eiusdem rei causa bibunt. id enim maxime subducit. quod uero ex vuis austeris, aut acidis exprimitur, ad omnia pessimum est. Iam uero dilutum vuarum ad ciendam urinam ualet.

De uuis passis. CAP. XLII.

QVEMADMODVM vuę passæ dulces calidiores sunt, ita quoque austeræ temperatura sunt frigidiore, stomachumq; roborant, & uentrem constringunt. sed perspicuum est, acerbas id etiam magis, quàm austeras, efficere. dulces uero medium quodammodo statum inducunt: vtpote quæ neque stomachum aperte dissoluant, neque uentrem subducant. Et tamen uis quædam contemperandi, sicut etiam facultas modice abstergendi semper inest dulcibus: vt utriusque facultatis ratione exiguos oris uentriculi morsus obtundāt. siquidem planum est, maiores morsus ualentiora remedia postulare. Inter vuas passas cæteris præstant pinguiores, quæq; ueluti corticem habent tenuem. Nonnulli autem, & recte quidem, è dulcibus magnisq;, cuiusmodi sunt Scybeliticæ, prius quam uescantur, semina eximunt. atque eæ quoque inueteratæ duram, crassamq; cutim habent: easq; in aqua prius oportet macerare. ita enim semen facilius eximitur. Aliæ quædam sunt his contrariæ, austeræ & paruæ, quæ nullum omnino semen habent. Quod autem ex passis alimentum corpori affertur, tale qualitate est, quales passæ fuerint. Quantitate uero, copiosius ex pinguibus & dulcibus: parcius ex austeris, & maceris. cæterum magis, quam caricæ, stomacho sunt idoneæ.

De sycaminis, quæ & mora nominantur. CAP. XLIII.

SYCAMINA si in ventriculum purum inciderint, primoq; loco sumpta sint, celerrime pertranseunt, & alijs cibis præeunt. sumpta uero post alios cibos, aut si malum succum inuenerint, in uētriculo celerrime cor-

rumpuntur absurda quadam corruptela, quæ explicari uerbis non potest, ut in cucurbitis usu uenit. Cum autem minus noxia sint horæis cibis, si non celeriter subsederint, noxiam habent corruptelam peponum corruptelæ consimilem. quanquam pepones si celeriter subducantur, nullam magnam noxam inuehunt. Tempus autem, quo sycaminis, est id, quo etiam peponibus, vtamur, cum squalidum, æstuq; pressum est uentriculi corpus. tunc enim tale quodammodo iecur itidem esse necesse est. habent sycamina uim quandam adstringendi. omnino uero humectant, non tamen omnino refrigerant, nisi frigida sumantur. alimentum minimum dant corpori, ut etiam pepones faciunt.

De rubi fructu. CAP. XLIIII.

RVBI fructus magis, quam mora adstringunt: siq; largius quispiam eis uescatur, capite dolebit. alij stomacho etiam anguntur. ergo diligenter abluendus fructus est prius, quam eum comedere aggrediamur. quod non minus in sycaminis est faciendum. ventrem tamen non subducit hic fructus, sed potius cohibet.

De canini rubi fructu. CAP. XLV.

CANINI rubi fructus paulo maiorem adstringendi uim, quam rubi fructus habet. quam ob rem aluum quoque magis cohibet, corpori uero exiguum alimentum præbet.

De fructibus iuniperi. CAP. XLVI.

IVNIPERI fructus exiguam dulcedinem, minoremq; adstrictionem habent, præterea aromatici quippiam eis inest, & eos calefacere propter acrimoniam perspicuum est. corpus parum alunt. Siq; liberalius eis quispiam uescatur, stomachum mordent, caputq; calfaciunt, & dolore uexãt. Vrinas uero mediocriter cient.

De persicis. CAP. XLVII.

HORVM quoque succus, & quæ veluti caro est, facile corrumpitur, prauaq; est omnino. quocirca nõ debent,

bent, vt à quibuſdam fieri conſueuit, poſt alios cibos ſumi. nam ſuperfluitãtia corrumpuntur; & cętera quoque ſimul uitiant.

De *armeniacis & præcocibus.* CAP. XLVIII.

HAEC quoque perſicorum genere continentur. illis tamen bonitate nõnihil prę ſtant. neque enim ęque, atque illa in uentriculo cortũpuntur, neque aceſcunt. Vulgo autem iucundiora apparent: & propterea ſtomacho magis idonea. porro his fructibus exiguam alendi uim ineſſe, prius dictum eſt. cæterum præcocia ſunt armeniacis præſtantiora.

De *malis.* CAP. XLIX.

MALA, quæ adſtringunt, ſuccum frigidum ac terreum habent: quæ acida videntur, ſuccum quidem frigidum habent, ſed qui ſit tenuium partium: mediæ vero temperaturæ ſunt dulcia, quæ ad calidius vergunt: vt quæ plane qualitatis ſunt expertia, & ueluti aquea ad frigidius inclinant. Eſt autem perſpicuum mala adſtringentia alui deiectiones cohibere: acida vero craſſum ſuccum, quem in uentriculo inuenerunt, incidunt, ac deorſum ſubducunt, & propterea deiectiones humectant. cum uero purum uentrem inueniunt, eum magis ſiſtunt. Dulcia potius diſtribuuntur. quæ uero qualitatis ſunt expertia, cum neque iucũda ſint, neque uentriculum roborent, neque ipſum ſiſtant, merito diſpiciuntur, & ſuibus proijciũtur: quæ uero probe in plantis maturuerunt, ac reponuntur, in morbis ſæpenumero ſunt utiliſsima, ſiue ad modum cataplaſmatis cum farina adhibita, ſiue in calido cinere mediocriter aſſata; ſiue in uapore bullientis aquæ probe cocta. ſtatim autem à cibo danda ſunt: quandoque uero cum pane uentriculi & ſtomachi roborandi gratia ijs, quibus proſtratus appetitus, quiq; tarde concoquunt, & uomitu, fluore alui, ac torminibus uexantur. ad quem uſum acerba ſunt accommodata. apparata enim, ut nuper dicebam, mediocrem adſtrictionem habent: cum ea, quæ

mediocriter auſtera ſunt, omnem in ea præparatione adſtrictionem depoſuiſſent; & ob eam cauſam ſimilia ijs, quæ ab initio aquea ſunt, euaſiſſent.

De cydonijs & ſtruthiomelis. CAP. L.

EXIMIVM quid ineſt his, quod alia mala nõ habent. cum enim adſtrictionem maiorem habent, tum uero eorum ſuccus perdurat, ſiquis coctum ex melle uelit adſeruare. aliorum autem malorum ſuccus repoſitus cum copioſum frigidum humorem habeat, aceſcit. Struthiorum uero malorum ſuccus diutius durat atque adeo in multos annos manebit, cum os vaſculi denſam cruſtam habuerit: quæ in melle atque alijs quibuſdam ſæpenumero concreſcit: hancq; adiacentem ſeruare oportet, cum diutiſsime citra mutationem ſeruare medicamentum uelis. Cydoniorum uero ſuccus minus ſuauis eſt, & magis adſtringit. idcirco ad roborandum uentriculum diſſolutum. hoc etiam quandoque utemur.

De piris, & punicis. CAP. LI.

SI EA, quę de malis diximus, ad pira, & punica trãſferas omnia, nihil erit, quod nos noui quicquam de eiſdem afferamus. Punica uero omnino perexiguum alimentũ corpori dant: ac pira, & pręſertim magna, quę menatę a noſtratibus dicuntur, aliquantulum nutriunt.

De meſpilis & ſorbis. CAP. LII.

HAEC adſtringunt ambo, ſed meſpila multo magis quam ſorba. quocirca utiliſsimus eſt uentri fluenti cibus: ſorba tamen ſunt in cibo ſuauiora. Conſtat autem, omnibus huiuſmodi parce, non autem large, ut uuis & ficubus, eſſe veſcendum.

De fructu palmæ. CAP. LIII.

EX palmis quædam ſunt ſiccæ & adſtringentes, ut Aegyptiæ, quædam molles, humidæ, & dulces, vt quæ cariotæ appellantur: quæ præſtantiſsimæ in Palæſtina

Syria

Syria in Hiericonte naſcuntur. cæteræ uero aliæ palmę omnes inter hæc genus utrunque medium locum tenent, ut aliæ magis, aliæ minus ſint humidæ, ſiccæ, dulces, & adſtringentes. Verum extremis conſtitutis, iam quodcunque in medio eſt, facillime deprehenditur. Oſtendimus enim dulcem ſuccum alendo eſſe, auſterum uero ſtomacho idoneum, & uentrem ſiſtere. Palmæ autem omnes difficulter concoquuntur, & copioſius ſumptæ, capitis dolorem excitant: quædam uero morſus etiam cuiuſdā ſenſum ori uentriculi afferūt. ſuccus porro, qui ab ipſis in corpus diſtribuitur, craſſus eſt omnino, habetq; lentoris aliquid, cum pinguis palmula eſt. cumq; huic ſucco aliquid dulcedinis miſtum fuerit, iecur ab eo celerrime obſtruitur: atque ab earum eſu maxime læditur, inflammaturq;, & ſcirro obſidetur. poſt iecur uero, lien quoque & obſtruitur, & læditur.

De oliuis. CAP. LIIII.

IPSAE quoque exiguum alimentum dant corpori, & potiſsimum caducæ. & quemadmodum caducæ ſuccum pinguem habent, ita quæ halmades, & colymbades appellantur, adſtringentem. quocirca ſtomachū roborant, appetitumq; excitant. ad hoc uero aptiſsimæ ſunt, quæ cum aceto componuntur.

De nucibus. CAP. LV.

NVCES magnæ, & auellanæ corpus non multum alunt: auellana tamen magis. Vtraque autem mediocriter adſtringentis qualitatis eſt particeps, quæ progreſſu temporis in oleoſum commutatur. Viridis autem nux neque qualitatis perſpicue adſtringentis eſt particeps, neque oleoſæ: ſed eſt expers quodammodo qualitatis, & aquea. nux uero melius, quam auellana concoquitur. eſtq; ſtomacho magis idonea, & multo magis, ſi cum caricis edatur. eſt præterea manifeſtum, humidam nucem ad deiectionem aptiorem eſſe; ſiccam uero, minus. ſed hæc quoque aqua macerata, & abiecto putamine, ſimilem uiridi facultatem habet.

De amygdalis. CAP. LVI.

IN his attenuandi, & abſtergendi facultas excellit. nonnullis uero tanta uis ineſt craſſos glutinoſosq́; ſuccos incidẽdi, ut præ amaritie mandi non poſsint: oleoſæ tamen & pinguis qualitatis, ut etiam nuces, ſunt participes. exiguum uero alimentum dant corpori.

De piſtacijs. CAP. LVII.

MINIMVM quidem alimentum præbent, ſed ad iecur firmandum ſunt utilia: habentq́; ſubamarum & ſubadſtringentem qualitatem.

De prunis. CAP. LVIII.

PRVNA minimum alimentum corpori præbent, utilia tamen ſunt ijs, quibus humectare, & refrigerare mediocriter uentrem eſt propoſitum. hæc uero etiam exſiccata poſſunt uſui eſſe. quæ uero Damaſi naſcuntur, cæteris præſtant omnibus.

De ſericis. CAP. LIX.

EST hoc mulierum, & puerorum effrenatorum edulium. parum nutriunt, difficulter concoquuntur, non ſunt ſtomacho idonea, minimum alimenti corpori præbent.

De ſiliquis. CAP. LX.

MALI ſucci ſunt, & lignoſæ, & difficulter concoquuntur, & non celeriter deijciuntur.

De cappare. CAP. LXI.

CAPPARI facultas ineſt tenuium partium: ex quo fit, ut corpori minimum alimenti diſtribuat. Sale uero condita, & abluta uſquedum facultatem, quam ex ſale contraxit, depoſuerit, parum quidem alit, ſed tamen pituitam ex uẽtriculo abſterget: & ex aceto mulſo, aut aceto & oleo præ cæteris cibis ſumpta uiſcera liberat obſtructione.

De ſyco-

De Sycomoris. CAP. LXII.

HAEC planta naſcitur Alexandriæ. fructum ficui ſimilem fert. nullam acrimoniam habet, exiguæ dulcedinis particeps eſt. humidæ quodammodo & frigidioris eſt facultatis.

De perſio. CAP. LXIII.

HAEC itidem planta Alexandrię eſt. huius fructus apud Perſas ita eſſe noxium commemorant, ut eo ueſcentes interimat: in Aegyptum uero tranſlatum, fieri eſculentum, & æque mandi ac pira atque poma.

De citrio. CAP. LXIIII.

TRES ſunt huius fructus partes, acida quæ in ipſo medio eſt; ea quæ eſt ueluti caro, quæ medium ipſum ambit; & tertia, quæ eſt tegumentum extrinſecus circundatum. eſt autem hoc odoratum, & aromaticum, ſed difficulter cócoquitur. concoctionem autem adiuuat, ſi quis eodem ut medicamento utatur. parce uero ſumptum ſtomacho robur adiungit. Parte autem acida, & quæ non eſtur, ita utuntur, ut in acetum conijciant, ut acidiorem reddant. quæ uero inter duas alias media eſt, quæq; corpus etiam nutrit, difficulter concoquitur.

De fructibus plantarum agreſtium. CAP. LXV.

HI fructus præterquam quod exiguum alimentum præbent, malum etiam ſuccum omnes faciunt. ac nonnulli noxij ſtomacho ſunt, præter ſpinoſos, qui in terra optima, exoriuntur.

[FI]NIS PRIMI LIBRI.

ORIBA-

ORIBASII MEDICINALIVM COLLECTORVM, LIBER SECVNDVS.

De lactuca. CAP. I.

CVM olera omnia paucissimum, maliq; succi sanguinem gignant, lactuca non multum illa quidem sanguinis, sed qui non sit praui succi, nec tamen omnino probi, gignit. Succum autem humidum, ac frigidum habet, sed qui mali succi non sit, uti diximus.

De intybo. CAP. II.

INTYBA similem lactucis facultatem habent: à lactuca tamen & suauitate, & alijs, quæ supra de lactuca diximus, superantur.

De malua. CAP. III.

MALVA lentoris quippiam habet, quod lactucæ non inest. perspicue uero a refrigerãdo abest. hoc olus facile subducitur, ac præsertim si quis ex oleo & garo copiose ipsum sumat. nutrit autem mediocriter.

De beta. CAP. IIII.

BETARVM succum abstergentem esse planum est: qui quidem uentrem quoque ad excernendum irritat. ac stomachum interdum mordicat. idcirco copiosius sumpta stomachum lædit. alimentum uero exiguum, ut cætera olera, corporibus affert. accommodata est ad iecoris obstructiones: ac præcipue cum ex sinapi, aut aceto estur. quo modo lienosis quoque fit utilis.

De braßi-

De braßica. CAP. V.

BRASSICAE succus uim quandam purgandi habet. at corpus ipsum communi exsiccantium ratione magis cohibet, quam ad excretionem impellat. exsiccat ergo brassica æque, ac lens. quam ob rem aspectum hebetat, nisi totus oculus præter naturam sit humidior. & tamen non ita boni succi edulium est, sicut lactuca: sed prauum & graueolentem succum habet.

De blito, & atriplice. CAP. VI.

HAEC sunt cæteris oleribus magis aquea, & ut diceret quispiam, omnino qualitatis expertia. cæterum dictum est, hæc olera ad facilem deiectionem propensa esse: ac tum uel maxime, cum vna cum humiditate lubricum quid habeant. Sed quia nulla acris, ac nitrosa qualitas eis inest, ideo fit, ut non uehementem habeant ad inferna propensionem. estq; plane perspicuum, parum admodum corpus ab his nutriri.

De portulaca. CAP. VII.

HAEC, ut cibus, exiguum alimentum, idq; humidum, & frigidum & glutinosum præbet. ut medicamentum uero dentium stuporem, suo lentore, morsus experte, curat.

De oxylapatho. CAP. VIII.

LAPATHO crudo nemo uescitur, quemadmodum nec beta. ac rustici oxylapathum crudum edunt. id uero non nutrit, atque etiam multo minus, quam lapatum.

De lapatho. CAP. IX.

LAPATHVM non solum gustu, sed etiam facultate est betæ hortensi adsimile. uerum quia beta est suauior, idcirco omnes homines eadem potius uescuntur.

De so-

De solano. CAP. X.

INTER olera, quibus uescimur, nullum noui, quod tantam, quantam solanum, adstrictionem habeat. iure igitur ut alimento perraro, ut medicamento sæpe utimur. est enim efficax in ea, in quibus adstringentis refrigerationis est usus.

De plantis spinosis. CAP. XI.

PLERIQVE rustici huiusmodi plantis e terra nuper exorientibus uescuntur. alendi uis minima eis, ut cæteris oleribus, inest, eaq; tum aquea, tum uero etiam tenuis. Ac spinosa quidem mediocriter stomachum iuuant. inter hasce plantas est carduus, atractylis, spina alba, dipsacus, cnicus, tragacātha, atractis, &, quam magis, quam par est, æstimant, cinara. est enim praui succi edulium, & præsertim cum iam sit facta durior. nam & biliosum succum in se copiosum habet, & totam substantiam, quæ ad ligni naturam magis tendit, ut ex ea melancholicus succus, ex succo uero ipsius, tenuis & admodum biliosus gignatur. ergo satius est, eandem elixatam comedere.

De hipposelino, sio, smyrnio, & apio. CAP. XII.

HAEC urinam cient omnia: apium uero inter ea est usitatissimum, suauius, & stomacho magis aptum. Smyrnium uero acrius, calidiusq; est multo, quam apium, & hipposelinum, & sium. cætera cruda etiam comeduntur, hipposelinum uero, & sium elixata: siquidem horum utrunque crudum insuaue apparet. quidam uero apium & smyrnium lactucæ foliis admiscentes offerunt. nam cum lactuca sit olus insipidum, habeatq; frigidum succum, & suauior & utilior efficitur, si acrium olerum quoddam assumpserit.

De eruca. CAP. XIII.

HOC olus manifeste calfacit. quocirca ipsum solum, nisi lactucæ folijs misceatur, non facile manditur. Creditur.

ditur quoque ſemen gignere,& rerum uenerearum cupiditatem excitare. Capiti etiam dolorem affert, ac præſertim ſi quis eo ſolo ueſcatur.

De urtica, quam κνίδην etiam uocant. CAP. XIIII.

VIM habet tenuium partium. & merito ea, vt alimento, nemo vtitur: ut obſonium uero, ac medicamentum uſui eſt ad aluum deiiciendam.

De gingidio, & ſcandice. CAP. XV.

GINGIDIVM eſt ſcandici perſimile ſtomacho valde idoneum, ſiue crudo, ſiue cocto ueſcaris. diuturniorem coctionem non fert. adſtrictionis uero & amaroris non mediocris eſt particeps.

De ocimo. CAP. XVI.

HOC peſsimi ſucci eſt: idcirco nonnulli de eo falſo prodiderunt, ſi tritum in ollam nouam conijceretur, celerrime paucis diebus ſcorpiones generare. eſt autem etiam ſtomacho noxium.

De aſparagis. CAP. XVII.

ASPARAGVS braſsicæ minus, quam ipſa braſſica exſiccat. aliorum olerum caules magis exſiccat, quam folia. Aliud autem aſparagorum eſt genus, quod in plantis fruticoſis naſcitur, oxymyrſine, chamędaphne, & oxyacantha. Alij quoque ab his diuerſi ſunt, vt regius, & qui paluſtris nominatur: cuiuſmodi alius quoq; eſt bryoniæ aſparagus. Omnes uero ſtomacho idonei ſunt: urinamq; prouocant, & parum nutriunt.

De rapis, quæ βουνιάδες quoque nominantur. CAP. XVIII.

SI RAPAE minus, quam ulla alia planta quæ ſit eiuſdem generis, nutrirent, utique mirarer, ſuccum in corpus diſtribuunt moderato craſsiorem. ita fit, ut qui liberalius eiſdem ueſcatur, ſuccum crudum ſit aceruaturus. bis uero cocta laudatiſsima redditur. Si uero

crudior

crudior sumatur, difficulter concoquitur, flatus excitat, & mali succi est: nonnunquam uero morsus uentriculum uexat.

De aro. CAP. XIX.

ARI quoque radix eodem modo, quo rapæ, manditur. in quibusdam uero locis acrior prouenit ita, vt prope ad dracontij radicem accedat: eamq; bis coctam mandere oportet. Cyrenæ uero minime est medicamentosa, & acris, ut rapis etiam sit utilior. constat enim hanc ad alendum esse potiorem, ad educẽdum uero ex thorace & pulmone acrior præstat. estur quoque elixa cum sinapi, vel aceto ex oleo & garo. est nanque perspicuum, alimentum, quod ex ipsa in corpus distribuitur, non secus quam ex rapis, esse quodammodo crassius.

De dracontio. CAP. XX.

HVIVS itidem radicem bis, terue elixatam, ut quod medicamentosum in ea est, deponat, mandendam damus, cum uehementiore facultate opus est ad humores ex thorace, & pulmone eijciendos.

De asphodelo. CAP. XXI.

ASPHODELI radix parata, vt lupini, amaroris plurimum deponit. Fame autem uagante hanc complurimis elixationibus, & aquę dulcis macerationibus uix factam esse esculentam uidi. eius facultas est, ut quemadmodum dracontij radix, aperiat, ac incidat.

De bulbis. CAP. XXII.

HORVM quoq; radices comeduntur: interdum uero & eorum asparagi uerno tempore. amaram, austeramq; facultatem habent: unde etiam stomachum exolutum ad appetendam excitant. non aduersantur autem ijs, qui ex thorace & pulmone expuere aliquid uolunt, licet substantia corporis crassiore, & glutinosiore sint: sed amaritudo, quę suapte natura glutinosa, crassaq;

ſaq; incidit, craſsitiei obſiſtit. præſtabit uero tunc eos conditos ex aceto, oleo & garo comedere. quo etiam modo minus flatus cient, plus alunt, & facilius concoquuntur. nonnulli uero ex ipſorum eſu liberaliore, & ſemen ſibi inauctum, & ad res venereas promptiores redditos aperte ſenſerunt.

De paſtinaca, dauco, & caro. CAP. XXIII.

RADICIBVS quoq; horum mortales ueſcuntur. minusq; quam rapę, & arum cyrenaicum nutriunt, manifeſte calfaciunt, & aromaticum quiddam præſe ferunt. ſunt tamen, ut aliæ quoq; radices, concoctu difficiles. urinam cient, ſiq; liberalius quiſpiam iis ueſcatur, modice peioris ſucci erunt. melioris tamen ſucci eſt carus quam paſtinaca. quidam uero agreſtem paſtinacam daucum nominant: qui urinam magis ciet, medicamentoſiorq; eſt, ac ſi quis comedere ipſum uelit, permultum erit elixandus.

De tuberibus. CAP. XXIIII.

TVBERIBVS nulla perſpicua qualitas ineſt: ipſis tamen ad condimenta excipienda utuntur, ſicuti cæteris, quæ ad guſtum qualitatis expertia & aquea nominant. quorum omnium commune eſt, ut alimentum, quod ab eis corpori diſtribuitur, non calfaciat: ſed ſubfrigidum quidem ſit, craſsitie uero tale, quale id eſt, quod ſumptũ fuerit: quodq; ex tuberibus craſsius eſt, quod uero ex alijs ad horum proportionem humidius, atq; tenuius.

De fungis. CAP. XXV.

EX FVNGIS boleti aqua rite elixati prope ad qualitatis expertium eduliorum naturam accedunt. alimentum, quod præbent pituitoſum, frigidumq; eſt, ſiq; copioſius quiſpiam eis utatur, mali ſucci. Atque hi quidem cæterorum omnium ſunt minime noxij. ſecundæ tribuuntur amanitis, cæteros uero tutius eſt ne omnino quidem attingere. plerique enim ex eorum uſu perierunt.

De radicula. CAP. XXVI.

VIM habet attenuantem, ac perſpicue calefacit, in eaq; qualitas acris excellit.

De cepis, porris, allijs, & ampeloprasis.
CAP. XXVII.

HAEC facultatem inſigniter acrem habent, & pro eius ratione corpora calefaciunt. craſſosq; humores, quibus obſidentur, attenuant, & glutinoſos incidunt. bis tamen, terue elixata acrimoniam quidem deponunt, ſed attenuant adhuc, & paucisſimum alimentum præbent: cum prius, quam elixarentur, nullum darent. Ampelopraſa uero tantum à porris differũt, quantum in cæteris omnibus, quæ ſunt generis eiuſdem, ſatiua ab agreſtibus differunt. Cæterum a continuo acrium omnium eſu abſtinendum eſt, ac præcipue cum is, qui ueſcitur, ſit natura bilioſior. hæc enim edulia iis ſolum, qui ſuccum aceruant pituitoſum, aut crudum, aut craſ um, aut glutinoſum conueniunt.

De alimento quod ab animalibus ſumitur.
CAP. XXVIII.

OMNES animalium partes non eandem facultatem habent: ſed carnes cum probe fuerint concoctæ, ſanguinem optimum gignunt, ac præcipue, ſi animalium boni ſucci fuerint, quale eſt ſuillum genus. partes autem neruex, pituitoſiores ſunt. omnium ergo eduliorũ ſuilla caro ualentisſime nutrit. bubula uero præbet ipſa quoque alimentum non mediocre, nec quod facile per halitum digeratur, ſanguinem tamen craſsiorem, quam par ſit, efficit. ac ſi quis ſuapte natura ſit tẽperatura magis melancholica, ſi bubula ueſcatur largius, aliquo melancholico affectu corripietur. quantum enim totius ſuæ ſubſtantiæ craſsitie bubulæ carnes ſuillas ſuperant, tanto ſuillæ bubulis lentore præſtant. & tamen ſuillæ ſunt ad concoquendum multo præſtaniores. Vituli melius, quã perfecti boues, concoquuntur: ut etiam hœdi melius, quam capræ. capra uero minus

nus ſicco eſt temperamento, quam bos: at ſui comparata, multum ſuperat. Porcelli uero alimentum nobis dant eo magis excrementis redundans, quo ipſi ſunt magnis humidiores: ac merito etiam minus nutriunt. agnorum quoque caro humidiſsima pituitoſaq́; eſt. ſed & pecudum caro plura habet excrementa, ac peioris ſucci eſt: caprarum uero caro habet præterea acrimoniam. hircina autem & ad coquendum, & ad ſuccum bonum faciendum eſt peſsima: hanc ſequitur, arietina, tum uero taurina. In his autem omnibus caſtratorum carnes præſtantiores ſunt: Annoſæ uero ad concoctionem, ad ſucci bonitatem, & ad alimentum ſunt deterrimæ. quocirca ſues quoque ipſi quamuis humidæ temperaturæ ſint, ſi conſenuerint, carnem fibroſam, ſiccamq́;, & propterea concoctu difficilem habent. Leporis autem caro licet craſsiorem ſanguinem faciat, tamen melioris ſucci eſt quam caro boum, & pecudum. Nihilo minus his mali ſucci eſt ceruina caro, eſtq́; dura, & difficilis ad concoquendum. huic propinqui ſunt aſini agreſtes bene habiti, ac iuuenes. atqui nonnulli quoque aſinorum domeſticorum ſenio confectorum carnes, quæ peſsimi ſucci ſunt, difficulter concoquuntur, alienæ ſunt ſtomacho, atq; etiam inſuaues, comedunt: quemadmodum equorum & camelorum carnibus ueſcuntur, cum ipſi & animo & corpore ſint aſinini. Quinetiam ſunt, qui urſorum carnes & his peiores, leonum, ac pardorum edant. De canibus uero quid iam attinet dicere, quos itidem iuuenes & pingues, ac præſertim cum caſtrati fuerint, apud nonnullas gentes comedant, cum pantheris quoq; ueſcantur? Vulpium uero carnes uenatores apud nos autumno comedunt. Hoc uero eſt ſciendum, animalia quæ herbam altiorem debent paſcere, ea hyeme, & primo uere gracilia ac praui ſucci fieri: ueluti boues, qui progreſſu temporis melioris ſucci, & craſsiores manifeſto apparent, cum herbæ creſcunt, ac denſæ fiunt, & ad ſemen ferendum properant. quæ uero humili herba nutriri queunt, ea primo ac medio uere præſtantio-

ra ſunt, ueluti pecudes: æſtate autem prima, & media, capræ; cum fruticum germina, quibus ueſci capræ cõſueuerunt, ſunt frequentiſsima.

De cochleis. CAP. XXIX.

COCHLEARVM dura eſt caro, ob idq́; difficulter concoquitur: quæ ſi concocta fuerit, ualentiſsime nutrit. Succus eis, ut etiam teſtaceis, ineſt, qui uentrem ſubducit, quam ob rem quidam oleo, garo, & uino eas condiunt, ac iure, quod conficitur, ad aluum deijciendam utuntur. Sin autem huius animalis carne, ut ſolo cibo eſculento, uti uelis, cum prius in aqua elixaris, in aliam aquam transferes, in qua iterum coques, & ita condies, donec caro diligenter flaccida reddatur. ita enim præparata aluum quidem ſiſtet, cæterum corpori alimentum egregium dabit.

De animalium pedeſtrium partibus extremis. CAP. XXX.

PORCELLORVM pedes ptiſſanæ incocti aptiſſimi ſunt. Extremæ uero corporis partes omnes ut minimum pinguedinis, ita quoque naturæ carnoſæ minimum habent. neruea enim cutaceaq́; natura in eis excellit: cuiuſmodi etiam cutis & nerui ſunt in toto corpore: ſed in extremis magis exercentur, & idcirco magis lenti ſunt. etenim neruus atque cutis omnis dum elixantur, ad talem naturam perueniunt. ergo iure fit, ut corpus minus alant: ſed propter lentorem facilius per aluum deijciantur. Pedes autem porcellorum ſunt grunno præſtantiores, ſicut etiam grunnus auribus præſtat: ſiquidem ex ſola carthilagine & cute conſtant. ac chartilago quidem in adultis animalibus omnino cõcoqui non poteſt: in ijs uero, quæ adhuc augeſcunt, ſi in ore probe læuigata, & in uentriculo concocta fuerit, exiguum alimentum dabit. Quod uero nunc diximus, in alijs animalibus ad proportionem eſt intelligendum: quantum enim ipſorum carnes alimenti bonitate ſuillis cedunt, tanto etiam illorum partes extremæ partibus ſuillis extremis deteriores ſunt.

De terre-

De terrestrium animalium lingua. CAP. XXXI.

IN hac parte substantiæ proprietas quædam inest, ut carnem laxiorem, ac magis sanguineam habeat. musculi enim, & potissimum ipsorum partes mediæ sunt carnes exquisitæ.

De glandulis. CAP. XXXII.

QVANTVM lingua a carnis substantia, tantum glandulæ a linguæ substantia distinctæ sunt. ergo glandularum omnium commune est, ut in cibo suaues, ac friabiles appareant: quæ uero mammillarum sunt, cum lac habent, ipsius quoque dulcedinem præ se ferunt. quapropter cum lacte sunt plenæ, magnopere à gulosis expetuntur. alimentum autem, quod ex ijs probe concoctis præbetur, prope ad carnis alimentum accedit. si uero minus, quam par est, conficiantur, crudum, aut pituitosum succum faciunt. Cum uero testes ex glandularum sint genere, non tamen tam boni succi sunt, ut glandulæ mammillarum: sed habent uirosum quippiam, seminis quod gignunt, naturam referentes; ut etiam renes, urinæ. quinetiam animalium terrestrium testes multo difficilius concoquuntur. nam gallorum gallinaceorum altilium cum suaues sunt, tum uero etiam optimum alimentum corpori præbent.

De renibus. CAP. XXXIII.

RENES praui admodum succi sunt, ac difficulter concoquuntur.

De testibus. CAP. XXXIIII.

OMNIVM quadrupedum animalium testes sunt concoctu difficiles, ac praui succi: probe uero concocti nutriunt. Soli autem gallorum gallinaceorum, ac præsertim altilium sunt omnium præstantissimi.

De cerebro. CAP. XXXV.

CEREBRVM omne cibus pituitosior, prauiq; succi est, ac tarde permeat, & difficulter concoquitur, & non minimum stomacho nocet. Quidam eius mollitie decepti, ipsum offerunt: cum præter cætera, nauseam, quoque excitet. cumq; crassi succi sit, & excrementitium, melius redditur cum incidentibus, & cal-

facientibus paratum. ſi uero bene concoquatur, alimentum corpori notabile præſtabit.

De oßium medulla. CAP. XXXVI.

MEDVLLA, quæ in oſsibus inuenitur, eſt cerebro dulcior, ſuauior, ac pinguior ita, ut ſi quis facta comparatione guſtet, cerebrum aliquid etiam auſteri habere uideatur. Præterea medulla largius ſumpta perinde, ac cerebrum, nauſeam ciet. quæ quidem ſi belle concoquatur, ipſa itidem nutrit.

De ſpinali medulla. CAP. XXXVII.

PINGVEDINIS minimum habet: idcirco nauſeam non prouocat. ſi uero probe concoquatur, non mediocre alimentum dat corpori.

De pinguedine, & adipe. CAP. XXXVIII.

ET pinguedo & adeps exigui alimenti ſunt, & potius carnium, quibus alimur, ſunt condimenta.

De terreſtrium animalium uiſceribus.
CAP. XXXIX.

IECVR omnium animalium craſsi ſucci eſt, difficulterq; concoquitur, ac tarde pertranſit. eſt uero omnium præſtantiſsimum non modo ad uoluptatem, ſed etiam ad alia omnia, quod συκωτὸν, appellatur, quod quidem inde nomen inuenit, quia mactandi animalis iecur, multarum ſiccarum ficuum eſu ſic præparent: quam rem in ſuibus maxime faciunt: propterea quod ſuilla uiſcera ſunt aliorum uiſceribus multo ſuauiora.

Ex reliquis autem uiſceribus lienis non eſt guſtui ſuauis. perſpicua enim acerbitas quædam in eo ineſt. ac merito quoque praui eſſe ſucci creditur, quippe qui melancholicum ſanguinem gignat. at pulmo ut eſt rarior utroque, ſic etiam eſt ad concoquendum facilior: quantum uero ad alimentum pertinet, eſt iecore multo inferior: & quod alimentum corpori præbet, eſt etiam multo pituitoſius. Cor, ſubſtantia quidem caro eſt fibroſa, atque dura, ideoq; difficulter concoquitur, & tarde permeat, ſed tamen ſi probe conficiatur, alimentum corpori non paucum, neque mali ſucci præbet.

De quadrupe-

De quadrupedum animalium uentriculo, utero, & intestinis. CAP. XL.

HAE partes carnibus duriores sunt. quocirca etiamsi probe concoquantur, succum tamen non exquisite sanguineum, sed frigidiorem, ac crudiorem faciunt: multoq; tempore indigent, ut conficiantur, ac in sanguinem probum commutentur.

De agrestium, & domesticorum animalium differentia. CAP. XLI.

DOMESTICORVM animalium temperatura est agrestium humidior. agrestium uero est durior, pinguedinisq; aut nihil omnino, aut certe paucissimũ habet. quam ob rem eorum caro pluribus quoque diebus quam domesticorum, & in ocio educatorum imputris seruatur. Estq; perspicuum, alimentum quod inde prouenit, multo minus excrementi habere: quod uero a domesticis, atque ociosis sumitur, esse excrementitium.

De alimento, quod a uolucribus animalibus sumitur. CAP. XLII.

AVIVM omnium uolucrium genus gressilium generi, ac præsertim suillæ carni comparatum minus alimenti præbet. uolucrium tamen caro est ad concoquendum facilor, præcipue perdicis, attagenis, columbæ, gallinæ, & galli gallinacei. turdorum uero & merularum & paruorum passerum, inter quos sunt etiam, qui turricolæ nominantur, caro est prædictorum carne durior: atque horum quoque multo magis caro tur turis, palumbi, atque anatis. Phasianorum, quod ad concoctionem & alimentum attinet, gallinarum carni est similis: uoluptate tamen in edendo excellit. his durior, concoctu difficilior, ac fibrosior est pauonum caro. In omnibus autem uolucribus animalibus perinde ac in quadrupedibus generatim sciendum est, carnem augescentium multo esse carne declinãtium meliorem: prauam uero admodum nouellorum: sed longe alia ratione, quam senio confectorum: siquidem senum caro dura, & neruea est, & idcirco praua ad concoquendum,

& alimenti exigui est: at corpora animalium quæ nuperrime in lucem edita sunt, mucosa, humidaq; sunt, & ideo excrementorum plena. omnino uero per aluum secedunt.

De anseribus & struthiocamelis. CAP. XLIII.

HORVM caro excrementitia est, multoq; ad concoquendum difficilior, quam prædictorum animalium caro: ac potissimum quæ parua sunt, & carne dura sunt prædita. alarum natura fibrosa est, ac dura. quorundam uero caro tota est huiusmodi: quales sunt grues: quas comedunt, cum prius multos dies mortuas tenuerint. Inter grues autem, & anseres, caro tardarum, quæ ὠτίδες appellantur, est quodammodo media.

De uolucrium animalium uisceribus. CAP. XLIIII.

HORVM uentriculi esculenti sunt, ac nutriunt. quidam uero sunt etiam periucundi, ceu anserum, deinde gallorum gallinaceorum altilium. & quemadmodum iecur in suibus adhuc uiuentibus esu caricarum iucundum præparant, ita in anseribus alimenta sero lactis imbuuntur, vt iecur non modo suauissimum sit, sed ut etiam ualentissime nutriat, optimi succi sit, & non difficulter deijciatur: & pariter, ut in uentriculo probe concoquatur. Alæ quoque anserum ad concoquẽdum, & alendum sunt idoneæ: & his magis gallinarum. pessimæ sunt annosorum, optimæ uero iuniorum, ac probe nutritorum. Gallorum autem gallinaceorum testes sunt optimi: præcipue autem altilium: ac multo magis, si cibus eorum sero lactis fuerit imbutus. nam & boni succi sunt, & nutriunt, & facillime concoquuntur. Nonnulli autem stuthocameli uentriculum, tanquam medicamentum concoctionem adiuuans, falso laudant: alij uero magis mergi uentriculum commendant: uerum hæc neque facile concoquuntur, neque medicamenta sunt alios cibos concoquentia.

De ouis. CAP. XLV.

GALLINARVM, ac phasianorũ oua cęteris præstant: anserum uero, ac struthiocamelorum sunt deteriora. recentia quoque veteribus: quæq; minus co-

cta sunt

cta sunt ijs, quæ plus, præstantiora sunt. tremula autem ad corpus alendum sunt omnium præstantissima: sorbilia uero minus nutriunt illa quidem, sed facilius subducuntur. elixa uero & assa, difficulter concoquuntur, tarde transeunt, corpusq; alimento crasso nutriunt. quin multo etiam tardius transeunt crassiusq; alimentum præbent, quę in calido cinere assantur. Quę uero in sartagine inspissata sunt, & ταγηνιστὰ propterea dicuntur, alimenti sunt ad omnia pessimi. Quæ vero suffocata appellantur, elixis & assis meliora sunt. ea sic parant. oleo garo, ac modico uini inspergunt, uas, quo continentur, caccabo, in quo aqua calida insit, imponunt, ipsum operculo totum obstruunt, ignem substruunt, quoad oua mediocrem consistentiam sint consequuta. nam quæ supra modum crassa sunt, elixis & assis similia redduntur. Eidem etiam mediocritati consistentiæ intentos esse nos oportet in ouis, quæ superne caldarijs infunduntur, vt ne ipsa omnino incrassari permittamus: sed cum adhuc succum habeant, uas ab igni auferamus.

De mugile. CAP. XLVI.

CARO mugilum, qui in aqua palustri sordidaq; uiuunt, excrementitia est, atque admodum mucosa: optima uero est eorum, qui in puro mari degunt. Sed mugiles quoque praui sunt, qui in stagnis uitam ducunt: ac præsertim qui in paruis uersantur, & magis etiam, cum aqua non effluit, sed stabilis est. inter fluuiatiles autem præstantiores sunt, qui oriuntur in fluminibus, quorum aqua rapide fertur, ac copiosa est: qui uero in stagnantibus, ij non boni sunt. Iam vero gustus tibi mandenti prę̨stantiorem mugilē indicabit. acrior enim, iucundiorq;, & pinguedinis expers eius est caro. at pingues, & gustui exoluti, cum ad uescendum deteriores sunt, tum peius cōcoquuntur, & a stomacho sunt alieni, prauumq; succum faciunt. quam ob rem ex origano eos parant.

De lau-

De laurace. CAP. XLVII.

HIC piſcis pelagius eſt. alimentum uero quod ex hoc, cęteriſq; piſcibus habetur, ſanguinem facit tenuioris conſiſtentiæ, quam id, quod animalia terreſtria ſuppeditant: ut copioſe non nutriat, & citius diſcutiatur.

De mulo. CAP. XLVIII.

INTER pelagios hic quoque numeratur. omnium ferme aliorum carnem habet duriſsimam, & friabilem. nutrit, cum probe concoctus fuerit, valentius quam cæteri piſces. hi uero tum propter purum mare, tum propter cibum, ut etiam alij piſces omnes, optimi fiunt. ergo qui cancellos comedunt, & grauiter olent, & inſuaues ſunt, & difficulter concoquuntur, & praui ſunt ſucci. hos dignoſces, ſi prius quam ueſcare, uentrem reſeraris: inter ueſcẽdum uero primus ſtatim odoratus, atque guſtatus tibi eoſdem indicabit.

De piſcibus ſaxatilibus. CAP. XLIX.

HIS omnibus ſcarus excellere ſuauitate creditur. ſecundo loco cenſentur, merulæ, ac turdi: tertio iulię, fucæ, ac percæ. Alimentum uero, quod ſuppeditant, non modo eſt concoctu facile, ſed hominum etiam corporibus, ut quod ſanguinem mediæ conſiſtentiæ gignat, eſt ſaluberrimum.

De gobio. CAP. L.

GOBIVS littoralis eſt piſcis ex eorum numero, qui parui ſemper manent. præſtantiſsimus autem ad ſuauitatem, concoctionem, diſtributionem, & ſucci bonitatem eſt is, qui in arenoſis littoribus, aut ſaxoſis promontorijs degit. at qui in oſtijs fluminum, aut ſtagnis maritimis uiuit, neque ad concoquendum facilis eſt, neque boni ſucci. Si uero limoſa quoque fuerit aqua, aut fluuius vrbem expurget, gobius ibi genitus erit peſsimus: quales ſunt cæteri piſces omnes, qui in eiuſmodi aquis uitam exigunt. porro gobiorum caro, ut eſt ſaxatilibus durior, ita eſt mulorum carne certe mollior. ergo ueſcẽtium corpora pro portione nutrit.

De piſcibus molli carne præditis, & albi iuris conficiendi ratione. CAP. LI.

ASEILI ſi probo alimento utantur, & in mari puro degant, carnis bonitate cum ſaxatilibus contendent: at qui alimento prauo utuntur, & in aquis mixtis uerſantur, mollitiem quidem carnis non amittunt, ſed tamen pinguedinem acquirunt, propter quam non ęque, vt prius, ſuaues manent: atque alimentum excrementorum plenum corpori præbent. Cęterum in omnibus piſcibus hoc eſt communiter, ut diximus, memoria tenendum, peſsimos gigni in oſtiis fluuiorum, qui latrinas, aut balneas, aut culinas, aut ueſtium ac linteorum ſordes expurgant, Iam caro etiam murænæ, quæ in huiuſmodi aqua uerſatur, peſsima inuenitur. bugloſſus uero & mollior, & ſuauior, & omnino melior eſt paſſere. Lacerti uero medium quodammodo inter piſces quorum mollis caro eſt, & quorum eſt dura, locum tenent. horum autem piſcium apparatus ad concoctionem optimus eſt is, qui ex albo iure conficitur, quod quidem paratur hoc modo. In aquam copioſam olei quod ſatis ſit effundito, parumq; anethi & porri addito. cum piſces ſemicocti fuerint, tantum ſalis adhibeto, ut totum ius nondum ſalſum uideatur. hic apparatus uel ipſis ægrotis eſt accommodatus. Omnium autem prædictorum piſcium alimentum hominibus, qui non exercentur, ocioſis, imbecillibus, & ægrotantibus aptum eſt. qui uero exercentur, cibos ualentioris materiæ poſtulant. ſæpe autem diximus, molle, friabileq; alimentum, uel ex eo, quod optimi ſucci eſt, ad bonam ualetudinem eſſe accommodatiſsimum. nihil enim eſt, quod magis, quam ſucci bonitas ad tuendam ſanitatem pertineat.

De piſcibus, quorum dura caro eſt. CAP. LII.

DRACONES, ac cuculi omnibus ijs, qui eos comederunt, duram habere carnem perſpicuo uidentur. galeonymi uero duram ipſi quoque carnem habent, præter eum, qui apud Romanos in ſummo pretio eſt, quem galaxiam uocant: qui mollis eſt carnis. eſt uero

hic

hic etiam ex genere mustelorum. Iam scorpij, trachuri, orphi, & muli duræ carnis piscibus adnumerantur. Est uero perspicuum, pisces duræ carnis difficilius, q̃ eos, qui molli carne præditi sunt, confici: siquidem & concoctio quæ in uentriculo, & quæ in iecore, & uenis sanguinis origo & quæ in singulis corporis partibus alendis assimilatio fit, in mollioribus facilius, in durioribus ægrius efficitur. præterea ex durioribus piscibus crassus succus, ex mollioribus uero tenuior gignitur.

De animalibus testaceis. CAP. LIII.

BVCCINAE, purpuræ, ostrea, hiatulæ, cæteraq; his similia cum integumentum quo extrinsecus ambiuntur testæ sit persimile, testacea nominantur. Est autem horum omnium commune, ut succum salsum in carne contineant aluo subducendę idoneum, qui in unoquoque magis, minusq; ad hanc rem pro qualitatis, ac quantitatis ratione sit proprius. siquidem ostrea carnem aliorum omnium testaceorum mollissimam habent: at parue hiatulæ, & purpuræ, & buccinæ, & quæcunque huiusmodi sunt, duram. ergo iure fit, ut ostrea potius aluum subducant, minusq; corpus alant: duriora uero difficilius concoquantur, & magis nutriant. quemadmodum enim ex animalibus testaceis quæ duræ carnis sunt, carnem ad concoquendum, ita etiam ad corrumpendum difficilem habent. quam ob rem ea sæpe ijs damus, quibus cibus uitiatur in uentriculo ob prauos succos qui uel ex iecore in ipsum confluant, uel in suismet tunicis contineantur. nam ex eis plurimus succus crudus, quem uocant, ex ijs, qui mollioris carnis sunt, pituita gignitur. ut igitur, cum succum salsum abiecerint, eorum caro difficulter corrumpitur, aluumq; sistit, ita si quis confectum ex ipsis ius biberit, aluus quidem ei abunde deiicietur, id tamen corpori nihil alimenti offeret.

De molli testa intectis. CAP. LIIII.

ASTACI, paguri, cancri, locustæ, carides, & alia consimilia tenui testa duritie quidem simili testaceis, sed quæ

quæ minor ſit, conteguntur. habent tamen ſalſum ſuccum, eumq́; non exiguum. dura carne in totum conſtant: & idcirco difficulter concoquuntur, & firmiter alunt, cum ſcilicet in aqua potabili præcocta fuerint. Horum etiam caro, ut oſtreorum, cum ex aqua, ut dictum eſt, præcocta ſuccum ſalſum depoſuerit, aluum cohibet. hæcq́; ægre non ſecus, quam teſtacea duræ carnis corrumpuntur.

De mollibus. CAP. LV.

MOLLIA uocantur, quæ neque ſquamas, neque aſperam, neque teſtaceam cutim: ſed mollem, qualis humana eſt, habent. huius generis ſunt polypus, ſepię, & cętera his ſimilia: hæc nanque tangentibus mollia uidentur: duræ tamen carnis ſunt, difficulter concoquuntur, & exiguum ſalſum ſuccum in ſe continent. Si tamen concoquantur, corpus non parum nutriunt. cæterum hæc quoque plurimum ſucci crudi generant.

De chartilagineis. CAP. LVI.

ASPERA, noctuq́; ſplendens eſt horum animalium cutis. idcirco nonnulli ἀπὸ τοῦ σέλας ἔχειν, hoc eſt, quia ſplendorem habeant, ea σελάχια nominata fuiſſe dixerunt. inter ipſa autem torpedo & paſtinaca carnem habent mollem, atque ſuauem, quæq́; mediocriter per uentrem tranſeat, & non difficulter concoquatur. nutriunt etiam mediocriter, ut alia quoque omnia, quæ molli teſta ſunt intecta. Eſt uero omnibus commune, ut partes, quæ ad caudam ſunt, medijs partibus ſint carnoſiores: id quod præcipue ineſt torpedinibus. nam partes horum animalium mediæ uidentur habere in ſe tabidam chartilaginem quandam: Bati autem, Liobati, & rhinæ, omniaq́; huiuſmodi, duriora ſunt, & ad concoquendum difficiliora: & ualentius, quam paſtinaca & torpedo corpus alunt.

De cetaceis animalibus. CAP. LVII.

PHOCAE, balenæ, delphines, libellæ, grandiores thynni, itemq́; canes, cæteraq́; cetacea his ſimilia duram, mali ſucci, ac plenam excrementorum carnem habent. quapropter ſale prius condientes ad uſum ipſa redigunt.

Ex Xenocrate de alimento, quod ex aquatilibus existit. CAP. LVIII.

NATANTIVM natura cibus extitit, qui in conuiuijs splẽdidis in delitijs est habitus: ac magnum quoque ad salubrem uictus rationem usum præstitit. Differunt uero pisces ex ipsa compage, siquidem alij duræ, alij mollis carnis sunt. ac duræ quidem sunt carnis phagri, synodontes, buglossi, & lati, quales sunt phesæ, & rhombi: mollem uero carnem habent turdi, merulæ, phucæ, & eiusmdi, qui facile digeruntur. Inter hos medij sunt aselli, bacchi, umbellæ. Præterea quidam saxatiles, quidam pelagij sunt. ac magis alunt, qui prope littora, quam qui aquęductuum meatibus mali succi, & ori ingrati feruntur. Iam maria quoque in hac re differunt. sunt nanque mediocres pisces qui in adriano, sed qui in tyrrheno degunt, suauissimi. quinetiã uerno tempore quamplurimi, quod oua pariant, sunt præstantiores, ut muli: æstate uero phagri, & synodontes: autumno uero hepatus, qui cum annum excedit, mali succi est. mugiles, & lupi delicatiores sunt. Ex ætate uero parui & noui facile corrumpuntur: cetacei uero difficulter in succum commutantur, duri sunt, ac stomacho noxij: qui uero medium locum tenent, ij medio quoque modo ad distributionem sunt affecti. In partibus quoque differunt, nam in partibus quæ ad caudam sunt, cum motu exerceantur, bonum alimentum afferunt, ac delicati sunt: in ijs uero quæ ad uentrem pertinent, cum pingues fuerint, tum fluitant, tum uero ad excretiones rite sunt affecti. in dorso uero, dura caro est. at capita omnino propter salsum humorem, & pinguedinem non nutriunt, & difficulter distribuuntur. at facile admodum excernuntur maraugiæ & paguri: sed maxime omnium muli. Ex apparatu, assi magis nutriunt, sed difficilius transeunt. elixi uero, parum nutriunt, sed facillime deijciuntur. itemq; marini ori suaues, apti stomacho, facillimi ad distribuendum, flaccidas, ac molles carnes faciunt. nam & coloratos faciunt, & sanguinem creant: aluumq; subducunt. At

fluuiati-

fluuiatiles & qui in ſtagnis degunt, ſtomacho noxij ſunt, craſſam materiam faciunt, difficulter excernuntur. & nonnulli non ſunt marinæ materiæ expertes, ut coracinus qui in Nilo naſcitur; & perca in Rheno, & in Tyberi lupus, qui eſt ſubſignatus. itemq; Annienis, palusq; in Phalernis eiuſdem naturæ piſces gignunt. nã pabulum quod illic eis ſuppetit & boni ſucci eſt, & ualde accommodatum. Ex omnibus uero piſcibus antepònendi ſunt ij, qui uirus non habent, & præpingues ſunt, ac boni ſucci, & moderati. Cæterum ex piſcibus alij natantes, alij chartilaginei, alij molles, alij teſta operti. quorum exponendæ ſunt qualitates. apua minimus eſt, gregarius, & in olla paratur. Alopeces, Lippuri, Thriſſæ, Lerusq; ex mari in flumen confugientia difficulter in ſuccum mutantur, ſtomacho non conueniunt, difficiliter concoquuntur, & exiguum alimentum præbent. acharnes uero duræ eſt naturæ, ægre corrumpitur, nec eſt ſtomacho accommodatus, nec probum ſuccum gignit. Velonæ, quæ roſtri cornei ſunt, ineptæ ſtomacho, maliq; ſucci ſunt, non nutriunt, facile corrumpuntur phocæ, Iulides, Trachuri, qui Sauri ab aliquibus nominantur, & Canni, & cæteri omnes, qui ſartagini conueniunt, ori quidem comedendo apti ſunt, ſed tamen ſtomacho non ſunt idonei, & facile corrumpuntur, fluitant, uentrem non alunt. erythrinus ori gratus aluum ſiſtit. duræ compagis eſt, ad nutriendum ualet: & ad res uenereas, excitandas, ſi quis eum uino ſuffocatum bibat, aptus eſt. thranis, aut xiphias cetaceus eſt piſcis, & in fruſta ſecatur. ori autem ingratus eſt, ſcaber, difficilis ad conficiendum. valenter nutriens, graue olens. quam ob rẽ & cum ſinapi comeditur, & in olla paratur. eiusq; præſtantior pars eſt imus uenter. tynnus, & tynnis, colias, orcyinus, pelamis, ſcombrusq; non apti ſtomacho ſunt. mali ſucci ſunt, flatum gignunt, ſcabri, difficiles ad excernendum, nutriunt: quorum ualentiſsime nutrit pelamis: colias uero & ori ingratus eſt, & nullius ſucci; at tynnis ei ſubijcitur. tynnus uero difficul-

ter concoquitur. Siones, brachicephali, pectines, chelidones, uranoſcopi, galei, canes, & qui ſunt generis eiuſdem, mali ſucci, & grauis odoris ſunt, ſegnem materiam trahunt, & gignunt. apti autem menſæ ſunt ſargi, melanuri, canthari, ſuntq; ſtomacho idonei, boni ſucci, ac facile diſtribuuntur. præterea uero alunt, & apti ad excernendum. Salpæ autem pelagiæ acris ſunt ſaporis: ori gratæ, difficulter corrumpuntur, difficulter ſeparantur, alunt, facile excernuntur. at quæ in littoribus capiuntur, duræ ſunt carnis, & mali ſucci, & ori inſuaues. bugloſsi uero, & paſſeres duram carnem habent, ac difficiliter corrumpuntur: boni tamen ſucci ſunt, & facile excernuntur: glaucus, cum lupo (eſt enim in omnibus ei ſimilis) minus. præſtat autem ſparo, ellops: ſtomachoq; eſt idoneus, ſuccum dulcem gignit, alit, facileq; excernitur, hepatus: hemaxias, mediocriter alit: delicatus, ſolutus, ori gratus, difficulter uero concoquitur, & alit, & facilis excretionis eſt. mugil uero pelagius optimus, ori gratus, acer lupo nõ cedens. præterea hic quoque præter quam quod tener eſt, facile ſubducitur. in limpidis autem ac puris fluminibus natans marinam duritiam dulcis temperiei beneficio remittit: qui uero in turbidis, & ſtagnis in quibus aqua ſtat, grauioris odoris eſt, difficillime diſtribuitur, cumq; ex fimo pinguis ſit redditus, admodum inertem carnem habet. cum uero in magnitudinem excreuit, indureſcit. nonnulli uero mugilem, plotem uocant. Citharus & rhombus lati ſunt. rhombusq; ſolidus eſt, difficiliter corrumpitur, qui quidem ſi magnus ſit, quoniam difficiliter conficitur, & ſatis alit, per unum diem adſeruatus coqui debet. ac citharus mali ſucci eſt, & ſtomacho non idoneus. ægre corrumpitur, facile excernitur. Ciclæ, cottyphi, phæcides teneræ ſunt carnis, boni ſucci, facile digeruntur. non nutriunt, ad alui deiectionem accommodati. Coraxus duræ carnis eſt: & cum maior eſt, atque auctior, grauis odoris, difficilis diſtributionis, ori aptus: alienus tamen a male materiei ſobole. eſtq; cæteris ſimilibus ſuauior.

uior. Lupus uero uariatur. nam quanto maior eſt, tanto durior efficitur. bimeſtris eſt optimus, ſtomacho idoneus, boni ſucci, tener. Vrſa dulcem ſuccum facit, nutrit, facile diſtribuitur, & facile excernitur, atque ita quidem de pelagia cenſendum eſt. at quæ in piſcinis degit, omnia habet contraria, quemadmodum in alijs quoque piſcibus uſu uenit. ori nanque inſuaues ſunt ij, qui concluſi uiuunt. quæ uero in fluminibus degit, eo quod ex mari frigidam aquam ſubit, ori grata, teneraq; eſt. quæ uero in portus tranſit, limoſa, & coanguſtata, & pinguis reddita ori ingrata eſt. aſellus non acris ſaporis eſt, boni ſucci, difficilis diſtributionis, facile ſubducitur, alit. Scorpenæ duræ carnis propter ſuccos ſunt, & ob eam cauſam apparatu indigent: & cum ad excretiones aptæ ſint, ori quoque ſunt gratæ. Vmbellę ori ſuaues, boni ſucci, facilis diſtributionis, non admodum nutriũt, facile excernuntur. Scarus ori gratus, difficulter digeritur: facile corrumpitur, & deijcitur, qui uero nuper captus eſt, neque uiuarijs fuit incluſus, multa habet interiora, & ori gratus eſt, & fluitans. facile corrumpitur. Synodus habet ille quidem carnem duram, ſed tamen non eſt alimenti expers. boni uero eſt ſucci, ac facile diſtribuitur, & mediocriter nutrit, & facile excernitur. mulus obſoniorum pręſtantiſsimus eſt, & ſtomacho idoneus, & boni ſucci, & ori gratus, caro plana, difficilis ad corrumpendum: & mediocris ad excernendum. differt autem pelagius a ſaxatili, quod rufus ſit, cinnabariq; atque auro ſimilem aſpectum habeat. itemq; barbam fert. his autem inferiores ſunt ij, qui in littoribus uiuunt. phagrus duræ carnis eſt, difficulter corrumpitur, non facile ſecernitur. aurata candidę carnis eſt, ſolida, condenſa, boni ſucci, facilis diſtributionis, alitq;, & non difficulter excernitur. Gongrus nec ori gratus, nec mali ſucci eſt. modice aptus ad concoquendum, & alendum: & ad excernendum uitio uacans.

De Vrtica.

VRTICAE, quæ etiam acaliphe dicuntur, gratæ ori, & stomacho non mediocriter ineptæ. sed assatæ sunt elixis accommodatiores. aluum cient, urinamq; magis mouent quæ post purgationem exortæ iuxta calculos, lotæ, & perexiguo sali mixtæ, atque ita parum aspersæ sunt, ut mediocriter mandi possint, & assatione concretæ aut uerubus, aut surculis super carbonibus maluæ, aut sarmentorum, ut ualenter soluant. Cum passo autem, aut uino mulso gustum excitantes facile concoquuntur, facileq; excernuntur. quæ uero ex passo & oleo elixantur cum alio etiam condimento, id quidem seruant ut lubricæ sint, atque attrahant, sed & explent, & difficulter concoquuntur; & aluum magis relaxant.

De testa opertis.

GLANDES optimæ sunt, quæ æstate capiuntur, aptæ, ut eis uescamur. quæ quidem exoriuntur, ubi aqua dulcis mari admiscetur. nam & alunt, & dulces sunt. plerunque autem in petris educantur. Suauissimæ enim sunt quæ alunt, friabilesq; sunt, multumq; succi faciunt, & ad aluum molliendam accommodatæ: & stomacho idoneæ, ori gratæ, teneræ, & urinam cient. succus earum simplex confici non potest. at ius decoctarum ad excretionem ualet. quæ uero in petris uitam non degunt, acres sunt, & medicamenti facultatem præ se ferunt. & plus uentrem citant, quam urinas moueant. glycymerides præstantiores sunt trachibus, inferiores autem peloridibus. hæ nanque stomachum disgregant. earum caro dura est illa quidem, sed non expers alimenti. & urinam magis, quam pelorides ciēt. assatæ autem, mea quidem sententia, indurescunt. elixatæ uero & conditæ ori sunt gratæ. Ex genere peloridum, sunt hiatulæ. diuersæ autem sunt, atque uariæ, & longæ, ut Dicæarchiæ in lucrino lacu: & Alexandriæ in portu. sunt enim dulces, & boni succi. quæ uero sub pharo, & Diolco, & ponte, & insula oblongæ sunt, & asperæ, glandibus quercinis similes: & æque

æque ac phagi echinum producentes. albæ autem ſunt, duræ, atque acres. Pectines optimi ſunt, qui ad iuſtam magnitudinem peruenerunt, caui, colore nigriore. præſtant autem uere, atque æſtate: ſiquidem eo tempore ad lunæ incrementum maxime augentur. omnibus autem antecellunt Mitylenæi magnitudine, natura, humoris bonitate. his ſimiles Ionium mare iuxta Illyrida, Hetruriam, Salonas, & Latium producit. Iam uero & Chios, & uicinæ inſulæ, itemq; Alexandria huiuſmodi piſces ferunt. Pontus uero multos fert, ſed minutos, & qui ægre augeantur. dulces ſunt, ac facilius, quam oſtrea concoquuntur. ex aceto ſumpti ad excretionem accommodantur. & cum ex poſca coquuntur, dulcitudinis participes ſunt, quam aſſando deponunt. pari quoque modo contriti aluum ſoluunt. idq; ſiue recentes, ſiue uetuſti fuerint. parum autem urinam cient. qui buxei coloris ſunt, ſicut oſtrea, non facile corrumpuntur. elixi ſunt aſſatis ad aluum ſubducendam aptiores. quique magis aſſati ſunt, minus ſucci habent, & difficiliter excernuntur. Exiſtimandũ quoque eſt, eos, qui in ſuis teſtis aſſantur, minus huiuſce incommodi habere. & facilius alere, & minus eos perturbare. ualentiores autem aſſati ſunt. quique expurgati plane, pureq; fuerint, ij grati ori ſunt, & facile concoquuntur, & teſtaceis anteferendi ſunt illi, qui ſale conditi ſunt: nec admodum perturbant. natiuam autem dulcedinem in muria conſeruant: & urinam mouent. ac candidi quidem & lati ſunt dulciores. atque albi ſunt duri. rufi uero ſunt uiroſi, & urinam cient. uarij autem medij ſunt, & eorum aliqui fucis ſunt ſimiles. qui per ſe dati, difficulter concoquuntur, & tamen urinam mouent. aſſumpti uero pectines remedio ſunt ijs, quorum ueſica ulceribus ſordidis, & cruſtam habentibus uexatur: ſiquidem ea expurgant. Buccinæ ſunt duriores purpura. & magnitudine ac loco differunt: tripliceſq; uires habent teſtæ, colli, & excrementi in teſta contenti. nam ſcabra ſubſtantia piſcis aluum ſiſtit, ac præcipue ſi aſſetur. contra magis fa-

cit elixa. collum earum aluum ſoluit, difficulterq́; concoquitur. idcirco ex ſinapi, uel aceto, aut liquore, aut pipere corrigere ipſum debent qui eodem ueſcuntur. aqua denique quæ ex eis emanat, calefacta uentrem ſubducit. cum eo uero excremento quod teſta continetur, cocta, magis gilua fit, & piſcis qualitatem præfert. ſi uero totę decoquantur, maiorem ſiſtendi uim habebunt: & ſitim afferent. quidam uero eas elixantes læuigant, & æque ac urticas condiunt: fiuntq́; ori gratę. Luna exoriente plenę, & æſtate graciles. purpuræ maiores duriores ſunt: & earum coria mediocriter corrumpuntur: colla difficulter conficiuntur, ægre ſecedunt, ægreq́; corrumpuntur. aptę ſtomacho, pauci humoris ſunt, uix mandendo diſſolutę: fundum uero aut earum excrementum, facile conficitur, facile ſecedit, maiorem piſcis facultatem affert, urinam ciet, ſudorem mouet, ſputum creat. ſi quis eo largius ueſcatur, bilem, nauſeamq́; facit, & atri humoris copiam gignit. partes autem ad caudam pertinentes, aut extremitates earum, quæ eiuſdem ſunt generis, quæ turbinatæ ſunt, omnium ſunt aptiſsime: earumq́; uſus elixando, & aſſando humorem ex ſe emittit ori gratum, uentriculo idoneum, aluum ſubducentem, dulcium urinarum motorem, parum tamen carnis facit, ad cochlearum proportionem. ſed & ori ſuauem odorem conciliat. ad uini potum incommodæ: elixatę nutriunt: aſſatæ uero, duræ ſunt. earum excrementum, quod teſta continetur, ſiſtit more buccinarum. Cochleæ duræ ſunt, difficulter conficiuntur, harum ſpecies ſunt hæ, teres, quæ tubæ modo ſufflat: rotunda, quæ oleum effundit. harum quæ nimis magnæ ſunt, ineptæ ad comedendum cenſentur, quia uiroſæ ſunt, duræq́;, ac bilim creant, & multa eis caro ineſt, cetaceæq́; ſunt. breuium uſus nonnullis placet cum aceto mulſo, aut cum folijs uiridibus rutæ, cum oxypipere. quæ uero quinque digitorum ſunt, & imam partem acutam habent, quæque helices, aut actinophori nominantur, minus quidem carnis, quam cæteræ cochleæ habent,

ſed

ſed tamen explent, & ſuperfluunt. at præmadefactæ,& aſſatæ atque ex aceto ſumptæ, accommodatiores ſunt. ac cochleæ omnes incoctæ uentrem perturbant. marinæ uero uertices habent dulciores. ſuntq; teneræ, boni ſucci, difficulter corrumpuntur, leues comparatione terreſtrium: ualentiores enim & molliores ad excretionem cenſentur, ſuauiorisq; odoris, & ima eorum pars ſtomacho idonea. cochleæ porro ægre concoquuntur: cum aceto uero & ſucco aperiunt: ut qui eis ueſcuntur pingueſcant. ac cum eruca etiam comeduntur. Lopades minutæ ſunt. in quibuſdam uero locis ſunt magnæ ut ab oſtreis non abſimiles uideantur. maximæ in India, ſicut cætera omnia, naſcuntur. cæterum duræ,& pauci ſucci, difficulterq; conficiuntur, & excernuntur. coctæ autem conditæ ſunt gratæ ori. Murices ſalſi, uiroſi. eis ſuccurritur liquore cyrenaico, ruta, & aceto. uentrem turbant. urinam cient. ori non grati. concoctu difficiles. obſtruunt craſſo ſanguine. pituitam gignunt; & magis adeo recentes. idcirco parandi ſunt cum acribus, ut ſinapi, erucaq;. aſsi difficulter ſecedunt. magnam ſitim inuehunt, grauant: elixati, contriti, & conditi minus uiroſi ſunt. ſed eadem quæ turbinati faciunt. mures rotundiores quidem ſunt muricibus, ſed minores, & hirſuti: teſtamq; tenuem ferunt. caro magis tenera eſt, ac dulcior: ſucci magis uarii. minus etiam nutriunt, os mordicant, faucium deglutitionem conuellunt: uocem condenſant, aut abſcindunt. qui large eis ueſcuntur, tuſſes ſiccas, & raucitates eis excitant. arenoſi uero boni non ſunt, uel qui in fictilibus figulorum, uel in petris, uel in alga naſcuntur. ſunt enim acres. oſtrea uero pelagia rara, & inutilia ſunt, quia ea ſol non aſpicit. & exiguæ magnitudinis fiunt. amaraq; ſunt, nec eſculenta, quia uentrem mordicant. gaudent dulci temperamēto immixta, quod carnes dulces auget. idcirco ad Nili oſtia pręcipue in Aegypto, & in Epheſo ad Caiſtri ingreſſum incluſa, ut ſemina ponunt, & ita creſcunt. Vere igitur craſſeſcunt expleta albo humore & lacteo: præterea

Brundusij, Tarracone, Narbonæ, Dicæarchiæ, in Lucrino lacu, Chelidonia, Leucade, Actio, & lybico sinu. idem fit. pelorides uero, aut melænides optimæ sunt, quæ similes sunt ostreis in stagnis, & limosis paludibus, ubi aqua dulcis immiscetur. quæ uero in fundo degunt, cum raræ sunt, tum uero etiam insuauiores. his accommodate utere ex iure conditis ad alui subductionem. adiuuant concoctionem. mediocriter secedunt. Pinnæ locorum causa aptæ sunt. teneræq; bene alunt: ex lutulentis locis captæ, & in quibus aqua dulcis & tranquilla miscetur, quia ab undis non offenduntur, teneræ permanent. Pinophylaces uero qui sunt eiusdem aliméti participes, titillantes ac pinnas admonentes, pinnæ consulunt, atque auxiliantur. ac potius in lapidosis & pinnis assuetis locis morantur. magnitudinis autem causa pinnæ minores sunt magis teneræ quam maiores. Verno autem tempore, atque æstiuo captæ longe excellunt ijs, quæ alio tempore capiuntur. nam præter quam quod bonam alimoniam dant, dulces etiam sunt: cum tunc oriantur. & magnitudinis ratione, quæ non magnæ sunt, alijs præstant. mediæ carnem habent mollem, albam, dulcem. earum dura sunt colla: concoctuq; difficilia, & quæ ægre diuiduntur, & ægre corrumpuntur. sed earum corpus facilius, quam collum, corrumpitur. elixantur oleo dulci, melle, similiter & uino. quæ uero ex aqua elixantur, ijs præter naturam conchularum, ex sinapi uescimur. assæ duriores sunt elixis: & præsertim quæ uino parantur. præstat enim eas ex liquore, aceto, & sinapi parare. at earum quæ in uino & aceto maduerunt, magis tenera est caro. sed flatum ciet. Strombi uero duri sunt, ægre conficiuntur. ac magis etiam ij, qui auriculis maiores sunt. cum sinapi uero & liquore in aceto læuigati accommodati sunt. Solenes, aut auli, aut donaces, mares ac fœminæ sunt, quæ ungues nominantur. differunt autem, nam fœminæ mundæ sunt, & urinam cient: humectant. parantur uero apertæ. recentes uero ac magni, quique nigris quasi uirgis distincti uersi-

cti uersicolores sunt, mares sunt: urinamq; turbant. sed omni molestia uacantes redduntur sale & aceto parati. at uitiosi, & excrementorum pleni ex oleo & sale sumpti, æque ac loligines ad potum parantur. optimi sunt maiores & crassiores assati, minimi dulces sunt. ac dulciores quoque fœminæ unius coloris. uere autem uigent, & florent. sale conditi, insuaues sunt. Tethea in limo nascuntur, & littoribus algæ feracibus: inueniunturq; in musco, alga, & fuco: similiaq; sunt fungo plantæ marinæ. præterea uero qualitatem manui indunt, quæ difficulter abstergeatur. maxime uero eorum coria non conficiuntur. auxiliantur autem renibus, aut quibus uitiatus est stomachus: & quos tinesmus exercet: & coxendicis morbis laborantibus & uẽtri superiori una cum ruta. Secantur etiam, & lauantur, ac liquore cyrenaico, & ruta, muria, & aceto, uel ex aceto condiuntur, estq; operæ pretium ea cum uiridi menta conficere. præstantissima uero in Smyrna insula Asiæ nascuntur. Aegyptus uero hæc non fert omnino. Telinæ, siue xiphydria aluum subducunt. locis arenosis proueniunt, & portubus undis agitatis. fluuiatiles telinæ maiores sunt, & plus succi habent. quales ægyptiæ sunt. elixatæ sunt dulces, earumq; ius aluum soluit. clausæ uero sale sparguntur, & per testas humorem trahunt. frigida lauantur aqua, & ex oleo & aceto, uel menta, uel ruta comeduntur. qui aluum soluere uoluerint, eas solubili apparatu cum oleribus condient. quæ florem ætatis agunt, si comedantur, uere sunt optimæ. Ex chemis asperas nonnulli glycymaridas appellant: alij conchas uocant: quæ longiusculæ sunt, sed minores quam quæ in Aegypto uisuntur, quę in sectione asperitates habent glandium quærcinarum asperitatibus non dissimiles: in longitudine uero uirgatæ sunt, & eruptiones a cæteris differentes habent. quæ uero gustatui maris odorem repræsentant, durioris sunt carnis: danturq; imbecillis. aqua ab eis manans stomacho est idonea, & uentri in transitu. eædem sale conditæ trahere urinas possunt. os itidem iuuant co-
 medendo,

medendo, & præſertim ex ſinapi, aut aceto, & ruta. Leues autem chemæ maxime differunt ab aſperis. habent enim latam teſtam, & pellucidam; ac facile concoquuntur, boni alimẽti, boniq́; ſucci, ac dulces ſunt, & non iniucundæ ſtomacho. ex liquore cyrenaico, & ſinapi eis elixis & aſsis ueſcimur. coctarum iuſculum ſoluit uentrem. at glycymarides iucundiores ſunt cõchis, quæ leui teſta ſunt: ſed minus quam pelorides. differunt autem ex locorum ſitu: ut pelorides uarietate, ac figura. nam quæ in portu Alexandriæ inueniuntur, optimæ ſunt: quæ uero prope Diolcum & Pharum & pontem teretes ſunt, atque aſperæ. quæ uero auriculæ nominantur, prope petras naſcuntur, duræq́; ſunt, difficulter concoquuntur, ori inſuaues, & alienæ ſtomacho: & per aluum ſecedentes. cum ruta exhibentur: cum non alia ratione gratæ fiant. magnæ in Illyria naſcuntur in Ionio ſinu: atque ex cyrenaico liquore, aceto, & ruta comeduntur.

De piſcibus cetaceis ſale conditis.

SALE conditi piſces communiter quidem ſunt ori grati: ſed mali ſucci, & ſtomacho alieni: leniuntq́; ac urbant aluum. ex ſale uero conditis alij duræ carnis unt, alii ſuapte natura humidæ compagis ſunt: alij teneri, alij medij inter hos: alij carnoſi, alij ex pinguedine conſtant: alij uetuſti, alij medij. alij recẽtes, ex quibus pelagij extenſi ſunt, nuper capti cedentes: medij uero diuturni, mediocres. atque alij quidem ualde pingues ſunt, & excrementorũ pleni: minus illi nutriunt. de cæteris, qui duræ ſunt carnis, ij difficulter uitiantur: qui magis teneri ſunt, facile corrumpuntur. Colij ſunt ori grati, aluum mouent, Iberici cæteris præſtant omnibus. Pelamis exigua naſcitur in Mæotide. ori grata, facile corrũpitur, facileq́; excernitur. Cybium, hoc eſt conciſa, pelamis, quæ poſt quadraginta dies a Ponto in Mæotim reuertitur, ori grata, & boni alimẽti. quod uero Leoræum appellatur, ſuaue eſt, boni alimenti, ſitim nõ inuehit. Triton ſectum cybium ægre uitiatur. ſolidius eſt cybio, in cæteris par. Orycalus eſt pelamis magna,

gna, quæ in paludem non redit, tritoni ſimilis. ſed quia difficilius uitiatur, ideo inſignem uetuſtatem fert: tritone friabilior, ſed oris ſuauitate illi cedens. facile uero diſtribuitur, atque concoquitur. Sarda. ita uocatur pelamis longa ex Oceano ueniens, ori grata eſt, acrimonia cybio præſtans. appetitum excitans. facile ad excretiones lubricans. Scomber ori gratus, difficilis corruptu, ſitim afferens. laudatiſsimus eſt Parius. Salſamenta uero quæ ex tynnis fiunt, magnam inter ſe differentiam oſtendunt. alia enim eorum facile diſtribuuntur: alia difficulter. eorum ceruix fit ſalſamẽtum, quod ori gratum eſt, & ægre uitiatur, quia eſt pinguedine uacans, laudatiſsimum Cumis. Tynni uero uenter cum recens eſt, aptus eſt ad comedendum: ſed uetuſtatem non moratur. eſtq; ſtomacho idoneus, ut in genere ſale conditorum: boni eſt ſucci, facileq; corrumpitur. ſed propter pinguedinem excrementum parit. cæteræ partes melandryæ dicuntur propter ſimilitudinem quam cum nigricantibus quercus radicibus habẽt. appetitum excitant ſinapi adiuncto. & quia pinguedinis ſunt expertes, ideo fit, ut difficilius, quam imus uenter corrumpantur. atque hæ quidem partes proprie & uſitato uocabulo ταρίχα hoc eſt ſalſamenta nominantur. mulli enim & phagri ex India duri exiſtimantur: ſuntq; cetacei, nec inter puriores marinos adnumerati.

De ſalſamentis fluuiatilium, & paluſtrium.

Ex fluuiatilibus, ac paluſtribus Nilus mures, & phagros producit, qui quoniam pinguiſsimi ſunt, ideo elixi ex ſinapi comeduntur. ſi maior eorum copia aſſumatur, ſupernatant. de media materia ex mugilibus in ſalſamenta condiuntur ij, qui ad ſpinam diſſecti ſunt, & mendeſij uocantur: eugies uero marini ſunt. hiq; in fictilibus ſale conditi cibo apti ſunt, qui etiam crudi detracta pelle, & euulſa comeduntur. Ex mugilibus quoque qui acropaſti uocantur, ſuaues ſunt, & aſsi comeduntur, non ſecus quam marini, & mendeſij. Ex coracinis qui ſale conditi ſunt, hemineri dicuntur. ipſiq; aſsi aſſumpti uicem gerunt alicuius autumnalis fructus.

ctus. hiq; non omni tempore, sed hyeme nascuntur. fiunt quoque alia minima salsaméta, quibus crudis uescimur. Auris proba quidem est, sed aruinam peculiarem quandam inducit, & idcirco cum acribus oleribus ea uescuntur. quorum, ut sit hæc perfecta tractatio, commemoratio facienda est nobis. uocantur ergo alia eorum coracidia, alia boridia, alia collia, alia typhlinidia, alia abramidia. quæ omnia stomacho aliena sunt, difficulterq; corrumpuntur, & aluum subducunt.

Galeni de lacte & caseo. CAP. LIX.

BVBVLVM lac crassissimum est, ac pinguissimum. camelinum uero liquidissimum, & minime pingue: deinde uero equinum, tum asininum. at caprillum moderatæ consistentiæ est. quo crassius est ouillum. habita uero anni temporis ratione lac post partum est liquidissimum. & temporis progressu semper, ac magis, magisq; incrassescit. media autem ęstate ipsum quoque in medio naturæ suæ consistit: post uero hoc tempus, paulatim iam crassescit, donec prorsus deficiat. Vere ut liquidissimum est, ita maxima eius est copia. porro ex contrarijs substantijs sero, & caseo lac constat. præterea uero habet tertio loco, ut pinguis succi particeps sit: cuius plurimum habet, ut diximus, lac bubulum. ideoq; butyrum, quod uocant, ex eo conficitur. ouillum uero, ac caprillum lac habet quidem aliquid pinguedinis, sed minus quàm bubulum. quam ob rem efficitur, ut quandoque in uentriculo alicuius sit coagulatum, si statim, ut emunctũ est, calidum fuerit epotum. si uero sal, aut mel addatur, neque concrescere, neque coagulari in uentriculo poterit. Ad lactis uero bonitatem magnopere facit pastio bestiarum. Perspicue autem uidemus lac earum, quæ scammoniam, aut tithymalum depastæ sunt, purgandi uim habere. ex quo planum est, lac esse acre, & acidum, & austerum ubi uitiatæ pastiones sunt: cum semper herbarum naturæ assimiletur. non ergo opus est pastus bestiarum neque acres, neque acidos, neque austeros nimium esse: ut lac afferant, quo tanquam optimi succi usuri simus.

mus. Iam uero debere esse animal florentis ætatis, & præditum corporis habitu, qui uitio careat, clarum utique est, & nihil est, cur ego id pluribus explicem. sed mirum in modum usus eius frequens dentes & gingiuas lædit, nam gingiuas flaccidas, dentes petrefactioni, & erosioni obnoxios facit. ergo sumpto lacte os uino diluto colluendum est: erit etiam accommodatius, si mel eidem adijcias. Dignoscitur autem lac cum uel calesit, uel coagulo cogitur, aut alio quouis modo. nam & scissio, quam appellant, uel citra coagulum, idem efficit, cum lacte abunde excalfacto oxymel frigidum instillamus. quod idem uino mulso efficimus, ac quandoque nihil ei instillantes uase aquæ frigidissimæ pleno in lac demisso ipsum scindimus. Præterea id lac, quod post partum emunctum est, absque coagulo protinus coagulatur, si parumper super calidum cinerem calefiat: appellatur autem id, quod ita confectum fuerit, pyriastes, & pyriephthus. Ex caseis mollior est duriore præstantior: rariorq; ac laxus densiore, & compacto: cum etiam uitiosi sint, & qui ualde glutinosus, & qui ad asperitatem vsque est friabilis. Quod autem pertinet ad eam cognitionem, quæ ex gustatu existit, omnium optimus censendus est is, qui nullam uehemẽtem qualitatem habet: sed dulcitudo parum cæteras qualitates excedit. est etiam præstantior, ac suauior, qui mediocrem salem, quam qui permultum, aut prorsus nihil habet. Postquam uero caseum sic examinatum sumpseris, tibi licebit ex ructu qualísnam optimus sit, cognoscere. cuius enim qualitas paulatim aboletur, præstantior est: cuius uero perdurat, is non bonus est. nam planum est, huiusmodi caseum ægre mutari, & difficulter alterari.

De acido lacte. CAP. LX.

ACIDVM lac eos lædit, qui frigida sunt dentium temperatura: utpote quibus dentium stuporem inducat. est etiam perspicuum, lædi uentriculum, qui sit frigidior, nec commode acidum ab eo lac confici. qui nanque moderatæ temperaturæ est, uix ipsum concoquit:

quit: non tamen penitus immutatum continet. Verum si uentriculus fuerit, quam par est, calidior, tãtum abest ut lædatur, ut etiam aliquo commodo perfruatur. ex quo patet, acidum lac frigidæ temperiei esse, & crassum succum efficere.

Ex Rufo de potu lactis. hoc autem in medio quinto libro continetur, cum de lacte loquitur.

CAP. LXI.

QVI lac potare in animo habet, ab alijs abstinere cibis, & potionibus debet: donec ipsum fuerit concoctum, & ad infernas partes descenderit. nam si parum quidpiam cuiusuis rei lacti misceatur, necesse est & ipsum lac, & id quoque quod assumptum fuerit, corrumpi. præstat igitur mane bibere lac recens mulctum, & post nihil sumere: eoq; tempore nimios labores uitare. necesse enim est, vt in ijs acescat, qui tum se labori dedũt: sed melius est quiete inambulare, & interim vigiles quiescere. nam hoc pacto lac quamprimum per aluum descendit. ubi hoc deiectum fuerit, aliud bibendum est. cumq; hoc descenderit, aliud deinde bibendum. atque in initio quidem utiliter ex alia corporis mole non admodum multum purgat, sed ea quæ in uentriculo sunt, & quæ cum illa secesserint, ex propinquis partibus eò dilabuntur. qua re confecta venas ingreditur, & optime nutrit: & non amplius secedit: sed uentrem sistit. ergo ei, qui alui subducendæ causa lac bibit, maior eius copia non erit incommoda. at qui alendi gratia, eius adhuc cupidus ab eodem abstineat: quia multa considerare opus est. nam & corpus inane cruda recipit. & inani facillimum est impleri. ob eam causam in euacuationibus seruare modum conuenit. nec debet quiuis bibendi lactis causa ad aliam uictus rationem mutari: præsertim uero in morbis thoracis diuturnis, & quos tussis affert. Si uero sputum decidat ac defluat, longior lactis oblatio cõferet. sed aliquid temporis est intermittendum, deinde iterum dandum. Ad erodentes humores, & echymomata potui dandum melle admistum. ita enim & præstantius est, & aluum magis deijcit.

cit. ſapa quoque, & uinum dulce ei admiſcetur. Sed aluum quoque deijcit, ſi ſal adijciatur, uerum fit inſuauius. In torminibus, & bilioſis fluxionibus, & omnino in ijs, quos ieiunum inteſtinum uexat, & cum ad uentriculum colliquationes confluunt, decoctum lac dari conuenit. ac primum quidem lente, & paulatim coquetur, ut pars deſcendat, pars uero abſumatur. deinde magis, magisq; coquetur adhibita diligentia ne aduratur, ne ue caſeus, aut ſerum ex eo fiat. curabitur hoc diligentiſsime, ſi leniter coquas, & agitando id ex omni parte detrahas quod ſeceſſerit. Ferula autem leni, & tenui agitandum eſt. ac ſi quid labris ollæ inſederit, id ſpongia abſtergendum. ſæpe enim fit, vt inde totum fuerit deprauatum. Lac igitur uſque dum craſſum ęquabiliter, & crudo dulcius euaſerit, coquatur.

Galeni, de optimo melle. CAP. LXII.

MEL pręſtantiſsimum eſt, quod dulciſsimum eſt, atque acerrimum. colore uero pallidum, conſiſtentia neque craſſum, neque concretum, neque ualde dilutum: ſed unitum in omni parte, & tenax ita, ut ſi eius particulam digito ſuſtuleris, & defluere permiſeris, ſibi ipſi continuum extendatur, & perinde ac uiſcum non abſciſſum, non in particulas diſſectum deſcendat. tale autem eſt hymettium, thaſium, & uno uerbo, atticum. quod conſequitur id, quod ex inſulis Cycladibus aduehitur. fit quoque mel optimum inter pergamum, & Elæam urbem. Ad mellis autem bonitatem, aut malitiam uidetur aliquid accedere ex plantis, in quarum folijs mel colligitur. & ob eam cauſam laudatiſſimum conficitur mel in ijs locis, in quibus thymi, & aliarũ quarundam herbarum & fruticum calidi & ſicci temperamenti plurima copia eſt. nõnulli id uitiant thymo impoſito. quod uitiatum eſſe ita cognoſces. nam mel optimum thymi quidem acrimoniam præ ſe fert. ſed tamen odorem eius non reddit, ut etiam nec ita eſt guſtui uehemens. ſi quis mel delingat, minus nutrietur: ſed aluum magis ſubducet. ſi quis id largius ſumat, uomitum excitare conſueuit. elixum ſine aqua, neque pari

pari modo uomitum ciet, neque aluum ita ſubducit. ſed diſtribuitur, & nutrit. atque id urinas minus, quàm id quod cum aqua coctum eſt, mouet. uerum cum nutrit, non multum alimenti corpori affert. ex quo fit, ut ſenibus, & cæteris quorum frigida eſt temperatura mel conueniat: at florentis ætatis hominibus, & calidis in bilim conuertatur. præterea exiguum nobis alimentum inde accedit, ſi non prius in bilem mutetur. in quo ſciendum eſt, ſi id ei contingat, ipſum eo tempore nihil prorſus nutrire poſſe.

Ex Rufo de optimo melle. habetur hoc in ſecundo de ratione uictus, hoc eſt de potionibus ad finem. CAP. LXIII.

ATTICVM mel commendatur, eſtq; celeberrimum: ac cætera omnia ad huius comparationem nihil eſſe cenſentur. at ego neque etiam omne id, quod ibi conficitur, laudo. exiſtimoq; alibi etiam inueniri, quod bonitate & uirtutibus præſtet. & in primis quod in Marathone fit, peſsimum eſt, non quidem hymettio comparatum: ſiquidem hymettium eſt præſtantiſsimum: ſed etiam alio ſit inferius. eſt etiam malum mileſium, & id quod ex Aphidna, quodq; ex Sicilia comportatur: ſed præter atticum bonum eſt mel Chium, Syrium, & Scythicum, & Siphnium: & quod aliunde aduehitur ex multis Cycladibus inſulis. & Siculum hyblæum, & Creticum, & Bæoticum quod Oechaliæ gignitur.

De medijs edulijs Galeni. CAP. LXIIII.

IN ſingulis differentijs, quas ineſſe alimentis diximus, media quædam interiecta ſunt. etenim inter ea quæ molli ſunt carne, & quæ dura, medium quid inuenies, quod nec duræ, nec teneræ carnis ſit. pari quoque ratione inter attenuantia, & incraſſantia, uel calfacientia, & refrigerantia: vel exſiccantia, & humectantia. ac animantibus quidem naturalem temperaturam uitio carentem ſeruantibus cibi ſuis naturis ſimiles conueniunt. at quibus praua temperies aut innata eſt, aut poſt acquiſita, non ſimilia ſuæ naturæ ſunt idonea: ſed contrariorum

riorum uſus uitiatam temperaturam ad propriam natu ram atque ſuam adducit.

De ijs, quorum liquida, & dura conſiſtentia eſt.

CAP. LXV.

QVORVM liquidior ſubſtantia eſt, exiguum alimenti corpori dant omnia, atque eiuſmodi, ut cito in uapores abeat, & digeratur: ut alterius non ita multo poſt indigeat. quæ uero dura ſunt, ac terrea, multum & firmum quodq; difficulter digeratur, alimẽtum prębent. quod ſi glutinoſi particeps ſit, multo magis hæc omnia ualenter præſtabit. eſt etiam perſpicuum, hæc non facile concoqui, nec in ſanguinem abire, neque aſſimilari ſolidis animalis particulis. quod ſi ita ſit, ne celeriter quidem nutrient: ſed ubi fuerint ſuperata & elaborata atque confecta, tum corpori multum alimentum ſuppeditabunt.

Qua ratione fiat, ut pomorum adſtringentium, aut pirorum eſus uentrem deijciat. CAP. LXVI.

QVIBVSDAM contingit, ut poma adſtringentia comedendo, aluus deiecerit, cum prius fœnum gręcum, & radiculam, & maluas ex oleo & garo, & omnino ea quæ ſubducere aluum conſueuerunt, ſumpſiſſent, & poſtea auſtera pira, aut poma, aut mala punica comediſſent. Venter enim tum maxime emollitur, cum imbecillus eſt, & ab adſtringentibus roboratur, & ad excretionem impellitur. ſi quid contra feceris, & prius ſumas auſtera, deinde ea quæ molliunt, contra quoque comprimetur. quocirca ſi quis alius ſuccus uentrem ſubuertat, id quod ſolet pallida bilis in quibuſdam efficere, in quibus maior eius copia ſit coaceruata, qui ita affectus eſt, ſiquod adſtringentium guſtarit, is ſtatim ſuccum uexantem deorſum excernet. Cum igitur olim iuuenis quidam ſcammoniam purgandi corporis gratia ſumpſiſſet, iamq; horis quinque lapſis nulla ſubſecuta fuiſſet excretio, quereretur autem ſtomachum ſibi premi, & uentriculum intumeſcere, atque grauari, & idcirco palleſcere & animi pendere, iuſsi, ut exiguum quid mali adſtringentis, aut punici, aut piri comederet; qui ſimulatq;

ſimulatq́; comediſſet, a perturbationibus illis fuerit liberatus: facta copioſiſsima confertaq́; uentris excretione. Hæc ſatis ſint ad oſtendendum, ijs qui imbecillo uentriculo ſunt, aluum ſubduci cum poſt alios cibos aliquid adſtringentium aſſumpſerint.

Ex Mneſithei Athenæi de facultatibus alimentorum. CAP. LXVII.

OMNIBVS ſeminibus communis quædam ineſt affectio: de qua neceſſario dicendum eſt. cum enim ſuperioris anni ſunt, aptiora redduntur ad bonam concoctionem: at quæ uetuſtiora ſunt, leuia ſunt illa quidem, ſed minus nutriunt. quæ uero iuniora ſunt ſemeſtribus alimentum graue, ſtabile, & quod ægre conficiatur, exhibent. atque hæc quidem proprietas quæ exoriuntur, ferme omnia, ut ita dicam, conſequitur. quorum enim radices maxime comeduntur, eorum ſemine minime ueſcimur. contra etiam quæcunque ſemina nobis alimentum ſuis fructibus præbent, eorum radices ſunt ad ueſcendum inutiles.

De ijs, quæ ſolidis ungulis ſunt. CAP. LXVIII.

SOLIDARVM ungularum animantium eſus admodum uilis eſt. omnibus tamen præſtant, læuiſsimęq́; ſunt carnes aſinorum, quemadmodum aiunt ij, qui Aſiam peragrant, ſylueſtrium: quemadmodum uero nos ibidem uidimus, eorum qui diligentiſsime fuerint educati. ſecundo loco cenſentur equorum, peſsime ſunt muli. equorum uero ſylueſtrium ſunt peſsimę omnium. ſed ex ijs ubiq́; lactentium ſunt optimæ, ſecundas ferunt recentiſsimorum. Quę autem bifidę ſunt, corporis habitum, qui imbecillus ſit, alere præcipue poſſunt: poſt piſces uero, hœdorum, & agnorum lactentium. nam & facile concoquuntur, & alendo ſunt, & aluum humectant. atque in his etiam quærenda ſunt ea animalia, quæ ab ortu lacte ipſo fuerint abunde nutrita. & non multas herbas in paſcuis ſint depaſta. nam eorum omnium & teneræ ſunt carnes propter ætatem, & propter alimentum, quod eis lac affert, facile concoquuntur. Vitulorum uero & porcellorum lactentium caro

caro & odoris suauitate, & iucunditate ac delicijs nullius carne est inferior: sed ægrotis, aut ijs qui se reficiunt, non est eius usus accommodatus. nam uitelli grauiores sunt, & porcelli nimis humidi: & uentrem perturbant. at uictimæ, quæ nõ amplius lac sugunt, nec tamen adhuc uenerem sunt expertæ, præstantiores sunt porcis, cum ad eam ætatem peruenerunt: siquidem humectans uis, quæ ex lacte prodit, in eis non inest. at pinguedo naturalis, & tenera ætas temperatum ex utrisque esum facit. Cætera porro genera uictimarum cum ad eum gradum peruenerunt, duriores quam lactentes sunt, & difficilius concoquuntur. & si conficiantur, durius alimentum corpori præbent. Quæ uero deinceps hæc consequuntur, & rebus uenereis iam utuntur, quęq; ex eis maxime florere uidẽtur, utilia sunt illa quidem ijs, qui ea possunt concoquere, cæterum molestia afficere consueuerunt. ijs pręterea qui robur ex usu carnium quærunt, necesse est, deteriores esse uetustas, quia ætas semper in deterius uergit. quocirca non sunt sponte assumendæ. si uero quandoque necessitas cogat, magis coctis uescemur. Caninæ carnes aluum subducunt: non semper tamen afferunt eam leuitatem, quam ex multis alijs consequimur. nam & mucosæ sunt, & glutinosæ. & tamen tenerrimorum catulorũ caro pręstantissima redditur. Vulpina & vrsina caro mucosa est: & quodam autumni tempore fit crassior. & inter eas præstantissima est ferarum quæ carnem uorant, ut luporum, & leonum, & omnes qui eiusmodi ferarum carnes comederunt, eas ægre concoqui aiunt, grauesq; esse, & intestina dolore uexare: mures qui in arboribus uitam agunt, aluum deijcere sed nihil nutrire comperiuntur. at qui mures domesticos & montanas testudines, & lacertos agrestes, & palustres, & eiusmodi beluas comedunt, eos animo ualde placatos esse quispiam dixerit.

Ex Philotino de facultatibus alimentorum. CAP. LXIX.

SORBITIO omnis, non magnæ admodum confectionis, quæ in uẽtriculo fiat, indiget. nam & humo-

ribus est mixta, & liquata est, & calfacta, & computruit, & multam propriæ molis alterationem est sortita. aceris diluta, succum acerbum, quiq; tormina & flatus uehementer excitat, corpori distribuunt: siquidem in ore facultatem habere acerbam ostendunt, & prædictas molestias, simulatq; sumpta sunt, ex eis oriri conspicimus. Carnes conuenienter animalium naturæ meliores censentur: ut nouellæ sint præstantiores uetustioribus, & quibus maior copia carnis inest, gracilioribus: quæ pabulis concoctu facilibus utuntur ijs, quæ non huiusmodi; & pinguiores macrioribus, & inter has, carneæ partes cæteris præstent: itemq; execta animalia non dissectis: & fœminæ maribus. quibus pares vires habeant. Ex partibus uero animalium, posteriores excellunt, ac dexteræ sinistris anteponuntur. De pedibus vero partes inferiores & internæ crurum externis, & tergoris partes partibus ad uētrem & pectus sitis duriores sunt, & difficilius conficiuntur. Simili quoque modo affecta esse videntur ea, quæ intra spinam sunt, & latera, ad ea quæ extra sunt sita. Porra elixa ægre conficiuntur. flexibilia enim in modum lori fiunt: & ab ore difficulter læuigantur. cæterum uero alimentum nulla noxa afficiunt: ex quo sequitur, ut nullam eius cruditatem uideamus. cruda facilius concoquuntur: quia magis tenera sunt: & ab ore conficiuntur. Cucurbita ex iure carnis cocta, celerrime, & maxime cōcoquitur. at quę minutatim dissecta, atque ita simul cocta, quemadmodum quamplurimi coquere consueuerunt, difficilius quâm illa conficitur. Ex oliuis nigrę sunt omnium pinguisimæ, difficillimæ ad conficiendum, & choleram maxime omnium efficiunt, & diuturnas nauseas excitant: & secesſiones per aluum paulatim, & plures mouent. quæ uero pyrallides nominantur, faciunt illę quidem eadem, quæ nigrę, cæterum quia minus pingues sunt, minus etiam ea, quam nigræ faciunt. utræque tamen succum pinguem, glutinosumq;, & in quo acerbitas quædam insit, gignunt in corpore. quam ob rem fit, ut succus uitellinus ex ea oriatur. Oliuæ autem quę in aceto

in aceto compoſitæ ſunt, facile quidem confici poſſunt, ſed acidum ſuccum in corpus diſtribuunt. albę vero ex muria paratæ minus difficulter, quam prędictæ, conficiuntur: uerum ſalſas afferunt facultates, amarasq́;, & acerbas, ex quibus ſucci uitellis oui ſimiles creantur. Confractæ denique oliuę facilius quidem, quam albæ conficiuntur, ueruntamen ſalſus ex eis ſuccus in corpore generatur.

FINIS SECVNDI LIBRI.

ORIBASII COLLECTORVM

LIBER TERTIVS.

De attenuante, & incraſſante uictus ratione, ex Galeno. CAP. I.

TTENVANS diæta tranſitus anguſtos aperit: & adhæreſcentem humorum tenacitatem extrudit: inciditq́; craſſos humores, atque attenuat. ſed ſiquis in ea diutius immoretur, ſanguis ſeroſus, aut bilioſus, aut melancholicus progreſſu temporis fiet: ſiquidem huiuſmodi omnia calefacere uehementer, & exſiccare apta ſunt. quam ob rem calculi tophacei in renibus gignuntur. ergo cauendus eſt omnium acrium uſus continuus: ac præſertim cum is, qui illis utitur, ſit natura bilioſior: quandoquidem hæc edulia ſolis ijs, qui pituitoſum, aut crudum, aut craſſum & glutinoſum humorem congregauerunt, idonea ſunt. ac plerique etiam diuturni morbi ſolo uſu diætæ attenuantis plerunque ſublati fuerunt. & multo melius eſt, ut in ijs, in qui-

bus ſola uictus ratione finem optatum conſequimur, a medicamentis abſtineamus: quemadmodũ ego multas nephritidas, & arthritidas non paucas, quæ etiam cum tophis articulos nudauerant, alias quidem hac uictus ratione omnino perſanatas, alias uero mitiores redditas fuiſſe conſpexi. noui etiam qui difficultate ſpirandi laborarent, non paucos adeo adiutos, ut uel prorſus conualeſcerent: aut longo temporis interuallo parum affligerentur. hæc eadem attenuans uictus ratio lienes magnos, & iecur induratum eliquat. & morbos comitiales, adhuc paruos, & incipientes curat: at diuturnos, & inueteratos non mediocriter iuuat. Omnia igitur quæ iritant, ac mordent olfactũ, & guſtum, ea acria ſunt, & attenuant. Iam uero quęcunque nitroſa & quæcunq; amara ſunt, quandam incidendi uim habent. Sed non exigua differentia erit, ſi quid horum cum oxymelle, aut aceto, aut ſale, aut oleo propines. nam acetum & oxymel eorum uires intendit: oleum uero diminuit. Ergo ex edulijs attenuantibus plurima quiſpiam medicamenta, quam alimenta nominarit. quæ uero craſſos, glutinoſosq; humores gignunt, ualentiſsimi ſunt alimenti: ſiq; probe & in uentriculo, & in iecore concoquantur, bonum efficere ſanguinem conſueuerunt. & tamen lienem & iecur obſtruunt. ſiq; in uiſceribus paruum quoddam inflammationis initium fuerit, eam ualde augent non ſecus, quam inflationes, & ſcirrhoſas affectiones exacuunt. & abſceſſus etiam gignunt. Sed quędam ſunt, quæ tantummodo craſſum ſuccum faciunt, ſicut lens: quædam glutinoſum, ut malua: quædam utrunque, ut animalia teſta operta, & quæ mollia nominantur. ac ad tuendam quidem ualetudinem planum eſt accommodatiorem eſſe attenuantem, quam incraſſantem uictus rationem. firmam tamen corporis affectionem & robur pręſtare corpori propter alimenti exiguitatem nõ poteſt. idcirco neceſſe eſt quandoque edulia attingere, quæ ualde nutriunt, quæq; craſſos ſuccos faciunt. id tamen moderate faciendum eſt. atque illis præſertim temporibus, in quibus perſpicue ſentiunt ſe
alimenti

alimenti indigere. porro ijs hominibus, qui multis se credere exercitationibus possunt, & dormire, donec uelint: quiq; uitam elegerunt a Reip. negotijs liberam, ijs usu uenit, ut edulia glutinosa, & crassi succi possint comedere, ac pręcipue si cũ se illis expleuerint, nullum unquam sensum aut grauitatis, aut tensionis in hypochõdrio habeant. Quicunque uero aut ætate, aut imbecillitate impediti sese ante cibos exercere non possunt, ij penitus ab huiusmodi edulijs abstinendi sunt. qui uero omnino in ocio uitam degunt, ne ij quoque talibus cibis uescantur. etenim ad bonæ ualetudinis tutelam cum maximum malum est quies corporis: tum uero summum bonum censetur moderatus motus. quibus quidem fit rebus, ut tutius sit abstinere a cibis crassis & glutinosis eos, qui solum bonæ ualetudinis habent rationem, & non firmæ constitutionis corporis, cuius studio athletæ tenentur. Minime ergo reprehendenda inter edulia sunt ea, quæ media interiecta sunt inter attenuantia & incrassantia: utpote quæ in moderatione, & medio excessuum sint constituta: & sanguinem consistentia moderatum faciant: hoc igitur alimentum est corporibus nostris optimũ: quod uero crassos succos gignit, deterrimum: quod est perpetuo fugiendum. & eduliorum uarietas, & præsertim cum ex contrarijs uiribus constant, maxime noxia est censenda: quippe quæ res assumptas non probe concoqui permittat. ac uires quidem uniuersales, tales quædam sunt: eorum uero materias deinceps adscribemus.

Quænam alimenta attenuant. CAP. II.

ALLIA, cepa, nasturtium, porra, sinapi, piper, smyrnium, pyrethrum, origanum, nepita, mentha, hyssopum, sisymbrium, pulegium, satureia, uiridia adhibita. nam exsiccata, iam medicamenta sunt, non alimenta. omnino enim quicquid siccum est, uiridi ualentius est. & quæ in montibus, aut locis siccis crescũt ijs quæ in planis, aut hortis, aut paludibus, sunt fortiora. quæ sane de omnibus communiter sunt intelligenda. prædictas uero ordine consequũtur eruca, sium,

apium, petroſelinum, ocima, radiculæ, braſsica, beta, carduus, heryngium, urtica, fæniculum, coriandrum, ruta, anethum, libyſticum, cuminum, capparis, terebinthi fructus. itemq; ſemẽ cari, aniſi, ſinonis, ameos, dauci, ſeſeleos, tordili, ac denique omnium odoratorum, & acrium, & perſpicue calidorum. Vehementer autem attenuat rutæ ſemen, & cannabis, ut medicamenti ſimilitudinem habeat. ex reliquo cerealium ſeminum genere ad uictus rationẽ attenuantem ſolum hordeum moleſtia uacat. ſecundum locum tenent triticei panes in clibano cocti. a cæteris abſtinere homo debet. maxima quoque, ſi uolueris, copia tibi ciborum ad rationem uictus attenuantem accommodata ſuppetet a piſcibus ſaxatilibus, & ab auiculis montanis. nam quæ in montibus degunt animantes naturæ ſiccioris, ac calidioris ſunt: earumq; caro minime pituitoſa, glutinoſaq; eſt. ſturnos igitur, turdos, merulos & perdices poteris comedere: itemq; paſſeres turricolas, & quęcunque in uineis uitam agunt. ex columbis uero quæ turres inhabitant, domeſticis præſtant: & omnino quæ exercentur ocioſis, & quæ ſiccioribus pabulis, ijs quæ humidioribus utuntur; quæq; purum & tenuem aërem inſpirant, ijs quæ contrarium, anteponenda ſunt. Ex piſcibus ſaxatilibus ueſci poteris iulide, fuca, merula, turdo, ſcaro, & ad ſummam quicunque mollem ſimul ac friabilem carnem habent. ab ijs uero quorum dura glutinoſaq; caro eſt, omnino abſtinebis. ac mollis quidem eſt caro aſellorum: uerum minus friabilis, quam piſcium ſaxatilium. at mulorum friabilis eſt illa quidem, ſed non mollis. Friabilitas igitur & mollities duę notæ ſint, ut cuiuſque animalis carnem cognoſcas: quibus attentus eam carnem, cui ineſſe utranque conſpicias, ad ſatietatẽ uſque poteris comedere: cui neutram, eius uſus omnino circũcidendus: cui alterutra tantum, ea cum aliæ tibi non ſuppetant, aliquando ueſci, non tamen ad ſaturitatem uſque. quam ob rem aſellos, mulos, alioſq; pelagios piſces mandere licet, cum ſaxatiles deſunt: & præſertim qui ex ſinapi comeduntur, quemadmodum

modum ſcorpius. Sunt uero alia quædam genera animalium, in quibus altera ex iis notis, quas dixi, ineſt, ſed propter alterius notæ exuperantiam ab eorum uſu abſtinendum eſt. nam anguillæ, & plerique chartilaginei piſces mollem quidem habent carnem, ſed quoniam glutinoſi & pituitoſi ſunt, ſatis noxæ afferunt ijs quibus uictu attenuante opus eſt. ex chartilagineis uero torpedo & turtur ſolum accommodati ſunt. poteſq; eis nonnunquam uti, cum ſaxatiles non ſuppeditantur. ſunt quoque eiuſdem facultatis bugloſsi, & paſſeres. Gallinis ueſci non ueto eos, qui exercentur. itemq; columbis, & turturibus, & præſertim, qui in montibus degāt. oportet autem eos non recens, ſed pridie ad minus eſſe mactatos. quod etiam in cæteris omnibus, quæ carnem modice duram habent, obſeruandum eſt. piſces autem ſaliti exquiſitiſsime attenuant, & incidunt. ex his eligendi ſunt qui ſuapte natura tenera ſunt carne. cetaceum genus eſt cauendum. Iam uero ſuillas carnes ſale conditas guſtare quiſpiam tuto poterit. Ex fructibus autumnalibus ij qui uentrem molliunt, minime nocebunt. molliores igitur potius, quam duros, & quam eos qui tarde tranſeunt, comedere licet, non tamen ex ullo genere ad ſatietatem. qui autem uehementer auſteri & acerbi ſunt, huic rationi uictus ſunt contrarij. omnibus uero alijs accommodatiores ſunt caricæ, nuces, piſtacia, & amygdalæ ſubamaræ. oliuæ eiuſmodi ſunt, ut eas neque laudem, neque uituperem. ex dulcibus autem non modo eſcu lentis, ſed etiam poculentis, ſolum mel, ut ita dicam, ſuccum tenuem exquiſite gignit. uina alba & tenuia craſſos humores incidunt, & per urinas expurgant. Iam uero ſerum lactis inter ea numeratur, quæ attenuandi ui ſunt prædita: ſed oxymel ad uictus rationem attenuantem multo eſt accommodatius.

Quæ res craſſos ſuccos faciunt. CAP. III.

CRASSOS ſuccos faciunt panes, qui ſub cinere coquuntur, quiq́ue rite non conficiuntur: & qui tragus appellatur, & placentæ ex muſto & ſimila: & lagana, & placentę, quę itria nominantur: & quodcūque ex tri-

ticea farina ſine fermento conficitur: & placentę, quę ex eadem materia elaborantur. pręterea ſimila & alica abunde craſsi ſunt ſucci: amylum uero mediocriter. lobi quoque craſsi ſucci ſunt, & lupini, & interna pars lentis: fabę frictę, ſiſami ſemen, eriſimi ſemen, piſces qui molles appellantur, loligines, ſepiæ, polypodes, & cetaceum genus. ualde autem craſsi ſucci ſunt oſtrea, buccinæ, purpurę, chemæ, patellę, pectines, pinnæ, & uno uerbo, omnia quæ teſta conteguntur. itéq; anguillæ, cochleę, carnes ceruinæ, caprinæ, bubulæ, porcinę, leporinæ, iecur, renes, teſtes, cerebrum, ſpinalis medulla, mammæ, lingua, glandulæ mediocriter. lac nimis coctum, caſei omnes, recentes uero, & qui ex acido lacte conſtant, minus. lac acidum igni decoctum. ex ouis, quæ ad perfectam concretionem ſunt cocta: & aſſata etiam magis: & longe maxime quæ in ſartagine fricta ſunt. palmulæ, caſtaneæ, glandes, bulbi, rapa, fungi, ari radix, tubera, nuces pineæ, ficus non probe maturæ: citrij caro, cucumeres uberius ſumpti, poma nondum matura. inter uina, quæ dulcia ſunt, ea craſſum ſanguinem gignunt: & magis etiam id, quod defrutum nominatur: & muſtum eodem modo. itemq; craſſa & nigra uina.

Media attenuantium, & craſſos ſuccos facientium. CAP. IIII.

PANES optime confecti, ſunt eiuſmodi, & carnes gallinarum, gallorum gallinaceorum, phaſianorum, perdicum, columbarum, attagenum, turturum, turdorum, merularum, & paruarum auicularum omnium: itemq; piſcium ſaxatilium, littoralium, & pelagiorum, & gobiorum, murenarum, bugloſſorum, & abſolute omnium piſcium, qui neque lentorem, neque fœtorem edendo referant. & ficus maturæ, & ex oleribus agreſtibus feris. atque id eſt commune multorum genus. ſingulorũ uero ſpeciales appellationes apud Atticos ſunt, ut lactuca, chondrile, gingidia, & alia innumera. huius uero ſunt generis paluſtris, myacanthinus & chamę daphnes ac bryoniæ aſparagus. uinum flauum ſimul &

dulce,

dulce, & pellucidum, quale est aruisium, & Lesbium, & falernum, & tmolite. hæc enim omnia & bonum, & moderate crassum sanguinem gignunt.

Quæ uiscidum succum faciunt. CAP. V.

TRITICVM omne, quod graue, densum, & interius flauescens est, uiscidum succum gignit: quod uero leue, rarum, candidumq; intus est, minus est huiusmodi. Simila quoque & alica abunde uiscidæ sunt. itemq; tendines, & musculorum extremitates nerueæ: & partes quæ circa labra sunt, & lingua, omnis suilla caro, itemq; agnina: sesami semen, bulbi, & pingues palmulæ.

Quæ crudos in nobis humores pariunt. CAP. VI.

PALMVLAE uirides crudis humoribus explent eos, qui ipsis uescuntur, ut rigoribus, qui calefieri difficulter posint, capiantur: & radix rapæ, siquis ea liberalius utatur: & caro testaceorum, quorum est dura caro, quæq; salsum succum ex nimia coctione amisit: & quæ mollia nominantur, polypodes, sepiæ, & quæ sunt generis eiusdem: omne cetaceum genus in mari degentium animalium: uentriculi, intestina, uterus quadrupedum, duræ glandulæ incoctæ, acidum lac, caseus, panes in sartagine cocti, lupini, uua in uentriculo contenta.

Quæ frigidos humores creent. CAP. VII.

QVI se cucumeribus ualde explent, ijs ut frigidum succum coaceruent, natura comparatum est, cum non facile posint in probum sanguinem commutari. eiusmodi etiam succum uentres, intestina, uterus quadrupedum bestiarum, acidum lac, boleti, poma immatura, & bulbi pariunt.

Quæ pituitam gignant. CAP. VIII.

SVCCVM absolute pituitosum gignunt nerueæ animalium particulæ, cerebrum, pulmo, spinalis medulla, glandulæ incoctæ, agnina caro, boleti amanitæ, caro testaceorum mollis carnis, poma nondum matura.

Quæ

Quæ res melancholicum ſuccum pariant. CAP. IX.

CARNES bubulæ, caprinæ, & his multo magis hircinæ, & taurinæ melancholicum ſuccum faciunt, & magis etiam aſininæ, camelinæ, uulpinæ, caninæ, leporinæ, & ſuum agreſtium, carnes animalium terreſtrium ſale conditæ, lienes animalium. ex marinis huiuſmodi ſuccum pariunt carnes thynni, balenæ, phocæ, canis, delphinis, & omnium cetaceorum. itemq́; cochleæ, braſsicæ, arborum germina, quæ muria, uel ex acida muria ſunt condita, ut lentiſci, terebinthi, rubi, & canini rubi germina. cinaræ etiã caro, & lens edulium eſt melancholicum uel maxime: poſt hanc panes furfuracei, quiq́; ex tipha, & alijs uitioſis ſeminibus conficiuntur. triticum tenerum, aphace, & uicia, & uina craſſa & nigra.

Quæ ſuccum bilioſum pariunt. CAP. X.

SILIQVAE, cinaræ ſuccus tenuis eſt, & amaram bilim facit. pręſtat igitur cinaram coctam edere. mel quoque facile in bilem uertitur in calidis corporibus. omnia enim dulcia alimenta, & uina item dulcia materiam flauæ bili gignundę ſuppeditant.

Quæ gignant excrementa. CAP. XI.

PALVMBI, anſeres, præter alas; uiſcera omnia, ſpinalis medulla, cerebrum, aues paluſtres, & quæ in ſtagnis ac pratis uitam ducunt, cicer, fabæ uirides, faba ægyptia, porcelli nuper in lucem editi, caro pecudum, & omnium animantium recens natorum, quæq́; in ocio uitam tranſigunt: & piſcium fluuiatilium, ac paluſtrium, quique in limo degunt: & omnes cetacei generis in mari, excrementa faciunt.

Quæ uacant excrementis. CAP. XII.

ANIMALIVM colla, caudæ, alæ, agreſtiũ animantium caro, & eorum, quæ in ſiccis locis uiuunt, excrementis carent.

Quæ ualde nutriunt. CAP. XIII.

SVVM domeſticorum caro præ omnibus edulijs maximum alimentum præbet, bubulum cerebrum, teſtes, cor, ſpinalis, & item alia medulla, alę anſerum, & magis

magis etiam gallinarum, omnium uolucriũ uentres, cochleę, & pręcipue ter coctę. ex testaceis, quę dura carne sunt pręditа, ut chemę, purpurę, buccina, & cętera generis eiusdem plurimum alimenti afferunt. Iam uero astaci, paguri, cancri, locustę, squillę, & ijs similes: itemq́; molles appellati, ut polypodes, sepię, loligines, & consimiles: & ex chartilagineis torpedo & turdus moderate nutriunt: itemq́; bati, liobati, & rhina magis, muli autem, & gobij minus. Lac magis alit quod crassius est, quod uero liquidius est, id minus alit. ex panibus magis nutriunt siliginei, deinde ij, qui ex simila parantur; tertio loco ij, in quibus etiam furfur sit. triticum elixum, simila, alica; fabę carnem gignunt non firmam illam quidem, & densam, sed potius laxiorem. cicer magis nutrit quam fabę. magis phaseoli, & ochri magis quam fœnumgręcum. dolichi, quos lobos & phaselos uocant, non minus, quã pisa, nutriunt. alunt etiam lupini, castaneę, lentes, palmulę dulces, uuæ dulces, & pingues, glandes, rapa, quam napum nominant. bulbi maxime nutriunt, & magis etiã bis cocti. mel despumatum & ad distributionem, & ad nutritionem redditur accommodatum: itemq́; melicratum probe coctum. omne uinum pro portione crassitiei nutrit. rubrum ergo & crassum maxime omnium ad sanguinem gignendum accommodatum est: secundo loco nigrum simul, & dulce, & crassum, tum rubrum, & crassum, & adstringens. his minus nutrit album, simul & crassum, & austerum. minime omnium album, & tenue. ad summam omnia, que crassi sunt succi, si probe concoquantur, multum alimenti prębent.

Quæ res minus nutriunt. CAP. XIIII.

EXTREMAE partes animalium parum nutriunt, itemq́; uterus, uenter, intestina, cauda, aures, pinguedo, adeps: omne uolucrium genus terrestrium generi comparatum, minus nutrit. caro eorum, quę senio confecta sunt, minus alit, quam eorum, quæ adhuc augescunt. alimentum quod pisces dant, sanguinem

magis

magis tenuem facit, ut neque satis nutriat, & cito digeratur. ex ijs quæ testa intecta sunt, quæ molli sunt carne, uelut ostrea, exiguum alimentum præbent. panes hordeacei quomodocunque conficiantur, minime omnium aliorum nutriunt. æque uero ac ij nutrit polenta ex eis confecta. itemq; panes furfuracei, & impuri omnes, ac loti, amylum, maza ex polenta hordeacea, auena, milium, eoq; magis panicum, oryza, fabæ uirides, semen papaueris, semen lini, ormina, sycamina, rubi canini fructus, iuniperi baccæ, myrta, amygdalæ, pistacia, pruna, persica, armeniaca, præcocia, oliuę, & præsertim maturæ, nuces auellanæ, & magis etiam regiæ, nuces, serica, corna, pruna, rubi fructus, fructus arbuti, zizipha, iuglandes, halicacabus, capparis, & præsertim sale condita, brassica, beta, lapathum, oxylapathum, portulaca, solanum, raphanus, rapa, sinapi, nasturtium, pyrethrum, asparagi omnes, pastinaca, daucus, carus. cepa autem, & allium, & porrum, & ampeloprasum cruda quidem alimentum nullum præbent: bis autem, terue cocta paucissimum. mala punica parum nutriunt, pira uero & præsertim magna nescio quid alimenti in se continent. cucurbitę quoque modicum alunt. itemq; uuæ passæ austeræ, & non pingues. porro inter ea quæ multum, & ea quę parum nutriunt, medij interiecti sunt phaseoli, ochri, araci, cicerculæ, & ficus, quæ non æque ac alij autumnales fructus, parum nutriunt. laxam enim carnem faciunt. id quod efficiunt etiam uuæ. ipsæ uero minus, quam ficus alunt, laxamq; & humectam carnē gignunt, omnia autem edulia, in quibus aliqua uehemens medicamenti qualitas insit, cum eam qualitatem aut assando, aut elixando, aut parando deposuerint, exiguum alimentum corpori dant: prius uero nullum prębent.

Quæ res boni succi sint. CAP. XV.

OMNIVM ferme earum, quibus uescimur, lac optimi est succi. est autem optimum lac animalium integræ ualetudinis, cum nuper expressum potatur. oua tremula, & sorbilia boni succi sunt. præstantiora autem

tem ſunt gallinarum, & phaſianorum, deteriora uero ſunt anſerum, & ſtruthocamelorum. aues autem & piſces ferme omnes boni ſucci cenſentur: præter eos, qui in paludibus, ac ſtagnis, & fluminibus limoſis degunt: ac præſertim ſi aqua e ciuitate aliqua prodeat, cuius cloacas, balneas, & culinas expurget: uel aquam admiſtam habeat, quæ fullonibus ad ueſtes tinctas abluendas uſui fuerit. ergo tutius erit, ſemper eos piſces offerre, qui de mari quod aquæ dulci mixtum non ſit, excepti fuerint, quales ſunt, qui pelagij, & ſaxatiles appellantur: hi enim tum ſucci bonitate, tum iucunditate cæteris longe præſtant. ſi uero quidam ſint, qui utraque in aqua uiuere ſint ſoliti, ut capito, lupus, aſellus, cobio, murena, cancri, & anguillæ, ſtatim quærendum erit, ubinam ſint capti: deinde odoratu, ac guſtatu diſcernendum. etenim qui in aqua uitiata uitam duxerunt, & ſi cæteris pinguiores ſunt, tamen & male olent, & inſuaues, ac mucoſi ſunt, & cito putreſcunt. atque etiam ex conſuetis piſcium alimentis aut meliores, aut deteriores eſſe ex guſtu atque odore facile cognoſcuntur: quemadmodum muli peſsimi omnium ſunt, qui cancros comederunt: aliorum uero caro durior eſt illa quidem, ſed non mali ſucci. fidicula, rhombus, hepatus, bugloſſus, paſſer & lacertus medij quodam modo ſunt inter eos, qui teneram, duramq; carnem habent, alimentumq; eorum eſt optimum ijs, qui ſe non exercent, quique imbecilli ſunt. ijs uero qui conualeſcunt, friabile & molle alimentum eſt ad bonam ualetudinem accommodatiſsimum: quocirca optimũ omnium ſuccum creat. carnes animalium quadrupedum ſi probe concoquantur, optimum ſanguinem gignunt, & præſertim eæ, quæ boni ſucci animalium ſunt: quale ſuillum eſt genus. nam caro ſuum & ad iucunditatem, & ad concoctionem eſt præſtantiſsima: & maxime eorũ, qui in media ætate ſunt conſtituti. uetuſtiſsimi namque ſuis caro deterior eſt: itemq; eius, qui nuper natus comeditur. nimis enim humidæ ſunt carnes eorum, qui recens ſunt nati, & pituitę plurimum faciunt. mamma

boni

boni ſucci eſt. iecur, partes quæ circa labia ſunt, alæ, & cęteræ extremitates, itemq; inteſtina, & uterus, & cauda minus quam carnes boni ſucci ſunt. glandulæ cõcoctæ probe, proxime ad carnes in alendo accedunt. cor non mali eſt ſucci. pedes meliores ſunt roſtro, atque auribus. etenim chartilago in perfectis animalibus omnino concoqui non poteſt. in ijs uero, quæ adhuc creſcunt, cum exquiſite fuerit in ore contrita, concoquitur. cæterarum uero animantium quanto carnes a porcorum carnibus, in alimenti uiribus ſuperantur, tanto partes extremæ in eiſdem partibus ſuillis cedunt. cerebrum uolatilium longe præſtat cerebro terreſtriũ. ſylueſtrium caro melioris ſucci eſt, quam cicurum. panis purus & rite confectus boni ſucci eſt: itemq; alica, ptiſſana probe cocta, fabæ, caſtaneæq; non mali ſucci ſunt: ficus maturæ, uua matura & penſilis non ſunt reprehendendæ. caricæ ſtatim diſtributæ boni ſucci ſunt: quæ uero diutius in uentriculo morantur, mali ſucci euadunt, & pediculos gignunt. hæ cum nucibus in cibo acceptæ præſtantiſsimum edulium faciunt. qui uero ficus & caricas cum aliquibus alijs edulijs comedunt, non mediocriter offenduntur. lactuca inter olera bonum gignit ſanguinem, deinde uero intiba. uina odorata boni ſucci ſunt. optimi uero ſunt ſucci falerna, & potiſsimum dulciſsima: itemq; aruiſium, & fuluum tmolite dulce.

Quæ res malos ſuccos faciunt. CAP. XVI.

MALI ſucci non una ſpecies eſt. nam alius frigidior & pituitoſior eſt, alius calidior, & bilioſior, alius denique magis melancholicus ab omnibus autem mali ſucci edulijs, etiam ſi ab aliquibus facile concoquantur, abſtinendum eſſe conſulo. ſuccus enim malus ex eis aceruatus longo tempore latet in uenis: cumq; uel paruam occaſionem ad corruptelã nanciſcitur, febres malignas gignit. mali ſucci ſunt hęc, pecudum caro, & caprarum ſimili modo, adiuncta etiam acrimonia. hircorum caro peſsima eſt: proxime ſuccedit caro arietina, deinde taurina. inter has omnes caro caſtratorum eſt po-

est potior. seniorum uero carnes sunt pessimæ. leporum caro gignit illa quidẽ sanguinem crassiorem, sed tamen qui melior sit ad succos bonos faciendos, quam bouum, aut pecudum. ceruina quoque caro non minus quam eæ succi mali est. renes, & testes nimis adultorum animalium, prẹter testes gallorum gallinaceorum, mali succi sunt. cerebrum, spinalis medulla, cor, lien, minus autem suillus, omnia uiscera, oua fricta, casei ueteres, boleti, amanitæ mali succi sunt: cæteros fungos non esse tutius est. fœnum græcum, lens, tipha, auena, & panis ex eis confectus non boni succi sunt. olyra tanto est tritico deterior, quanto est tipha, atque auena præstantior. panicum, milium, & cætera generis eiusdem non boni succi sunt. Pisces uero dracones, cuculi, galeonymi, scorpij, trachuri, muli, orphi, glauci, & cætera animalia cetacea in mari degentia, mali succi sunt omnia. fructus omnes, qui horæi dicuntur, mali succi sunt: ficus uero minus quam alij horæi fructus: at caricæ, si quis liberalius eis uescatur, non admodum probum sanguinem gignunt, & ob eam causam magna pediculorum uis ex eis consequitur. poma nondum matura, pira antequam maturuerint, terebinthi fructus mali succi sunt. cinara quoque, & præsertim cum durior est, itemq; cucumeres, & pepones, & melopepones, sed hi minus. Cucurbita his omnibus præstat: sed ipsa quoque in stomacho corrupta mali succi abunde est. Ex oleribus nullum boni succi est. medium inter res mali, & res boni succi locum tenet lactuca, & intiba, & malua, deinde atriplex, & portulaca, & beta, atque lapathum. Radices plantarum olerum mali succi sunt quæcunque acres sunt, quales sunt cæparum, porrorum, alliorum, radicularum, & dauci. mediæ sunt radices ari, rapæ, quæ napus appellatur: & eius, quem carum nominant. ocimum succi est pessimi, rapa crudior, brassica, bulbi non probe cocti; cæpæ, porra, allia, ampeloprasa bis cocta succi prauitatem deponunt. omnino uero pessimi succi sunt olera omnia quæ agrestia nominantur, ut agrestis lactuca, chondrile,

scandix,

ſcandix, gingidium, ſeris, & cicorium. uina quæ craſſa ſunt & fœtida, & auſtera, quale eſt uile bithynum, quod in magnis dolijs comportatur, mali ſucci ſunt: nam quod in paruis conuehitur, neque boni, neque mali ſucci eſt, ſed medium inter utrunque locum tenet.

Quæ facile concoquuntur. CAP. XVII.

FACILE concoquuntur panes rite confecti, ſaxatiles piſces omnes, cobio, torpedo, turtur; omne genus uolucrium. auium nanque caro terreſtrium carni comparata facilius concoquitur, præſertim uero perdicis, attagenis, columbæ, gallinæ, galli gallinacei, phaſiani. alæ anſerum faciles ad concoquendum ſunt: ſed gallinarum ſunt faciliores. & ad ſummam alæ bene educatorum, & iuniorum optime concoquuntur, peſſime uero macilentorum, & ſeniorum. quæ uero ſero lactis educata ſunt, & iecur anſerum, & cæterorum quę ſimiliter aluntur, itemq́; teſticuli gallorum gallinaceorum, facilime concoquuntur. carnes porcorum facilimæ concoctu ſunt. uituli melius, quam adultorum boum caro concoquitur, itemq́; hœdi melius quam capræ. omnium creſcentium caro facilius, quam declinantium: & eorum quæ ſiccis in locis, quam eorum quæ in alijs degunt, concoquitur. iuglans facilius, quam auellana concoquitur. bulbi facilius concoquuntur, qui bis cocti ſint. itemq́; oua tremula, & ſorbilia, lactucæq́; & intiba ac malua, & cucurbita elixa, cum in uentriculo non corrumpitur. Vinum dulce facilius quam auſterum concoquitur. porro ex ijs quæ æque ſalubria ſunt, id eſſe concoctu facilius ſciendum eſt, quod ſit iucundius.

Quæ difficulter concoquuntur. CAP. XVIII.

CAPRINA, bubula, ceruinaq́; caro ægre cócoquitur, peſsime uero hircina: deinde arietina, poſtea taurina. animalium uero annoſorum caro peſsime concoquitur: & ſuum annis confectorum. uentriculus ægre conficitur, itemq́; inteſtina, uterus, cor, & adultorum teſtes: ſanguis omnis, anſeres, præter alas. palumborum uero, ſturnorum, merulorum, ac paruarum auium

caro

caro est durior: ac magis etiam turturis, atque anatis: & his magis caro pauonum, otidumq́;. uentres omnes uolucrum ægre concoquuntur. quam ob rem quidam struchocameli & mergi uentrem falso commendant, ut medicamentum ad concoquendum ualens: cum neque ipse facile concoquatur, neque aliorum ciborum concoquens sit medicamentum. Cochleæ difficulter concoquuntur, atque etiam lac acidum, & præsertim in ijs, quorum frigidus uentriculus est. caseus itidem uetus est huiusmodi: at recens, & præsertim ex acido lacte confectus, præstãtior habetur. Purpurarum autem caro, & buccinarum, & aliorum testa intectorum, quorum dura caro est, difficulter concoquitur. astaci uero, paguri, cancri, locustæ, squillæ, & cæteri huius generis, polypodes, sepiæ, loligines, & omnes, qui molli cute præditi nominantur, bati, liobati, rhinæ, dracones, cuculi, galeonymi, scorpii, trachuri, muli, orphi, glauci, zyzænæ, salpæ, gongri, phagri, amiæ, aquilæ, oua tosta, elixa, fricta, triticum elixum, tragus, farina crassiuscula, quæ difficilius concoquitur quàm polenta, tipha, auena, panes ex eis confecti, fabæ, ochri, dolichi, phaseli, cicercula, araci, cicer, oryza, lupini, panicum, milium, & his consimilia, lens, tussilago, sesamum, erysimum, castaneæ, glandes, poma, pira, ficus, & sorba antequam maturuerint. uuæ acidę, & austerę, palmulę omnes, siliquę, citrium, cuius parte exteriore si quis pro medicamento utatur, & ad concoctionem faciet, quemadmodum alia pleraque acria consueuerunt. ocimum, rapa crudior, bulbi crudiores, pastinaca, daucus, carus, & omnes olerum radices, & ipsa itidem olera omnia, pręter lactucam & intibum, sunt eiusmodi. uinum quoque crassum, & nouum tale est, atque etiam aqua admodum difficulter concoquitur.

Quæ res stomacho idoneæ sunt, ipsumq́; roborant.

CAP. XIX.

STOMACHO autẽ aptæ sunt palmulæ austeræ, mala cydonia, oliuæ salę conditæ: præstantiores autem

ſunt, quæ ex aceto ſunt paratæ: uuæ paſſæ auſteræ, uua in uinaceis repoſita, nux regia, & magis quàm auellana, & multo magis ſi cum caricis comedatur. ſpinoſa omnia ſtomacho apta ſunt mediocriter. huius generis ſunt carduus, atractylis, leucacantha, labrum ueneris, cyix, tragacantha, atrace, cui maior, quam par eſt, honor eſt habitus, cinara, ſiſeris radix elixa, gingidium æque ac ſandix, quod quidem & crudum, & coctum aſſumptum ſtomacho mirum in modum idoneum eſt: longioremq; coctionem non fert. ſinapi, raphanus, rapa, naſturtium, pyrethrum, regius aſparagus, paluſtris, oxymyrtinus, chamædaphnes, oxyacanthæ, & bryoniæ. bulbi appetitum excitant. itemq; capparis ſale condita. extima citrij pars ſtomachum roborat in medicamenti uicem ſumpta. uinum auſterum uentriculum, & præſertim calida intemperie affectum iuuat. inter medicamenta uero abſinthium, & aloe eundem corroborant.

Quæ res alienæ ſtomacho ſunt. CAP. XX.

LAEDVNT ſtomachum baccæ iuniperi, magis uero cedriæ, fructus arbuti, amaranthus, uiticis ſemẽ. beta uero ita ſtomacho aliena eſt, ut ſi eſtur largius, morſum etiam inducat. itemq; lapatium, ocimum, rapa crudior, blitum, atriplex, niſi ex aceto, oleo, & garo comedatur. fœnum græcum ſtomachum ſubuertit, & eodem etiam modo ſeſamum. Lac in ijs, qui frigido uentriculo ſunt, aceſcit: in ijs uero, qui calido ſunt, in nidorem tranſit: ex quo fit, ut febricitantibus iure noceat. ſi quis uero lac cum melle propinet, uomitum excitabit. pepo non probe concoctus cholericos inducere morbos conſueuit. etenim prius quam corrumpatur, ad uomitum prouocandum eſt idoneus: ſiq; copioſius eo quiſpiam ueſcatur, nec quicquam quod boni ſucci ſit, poſt comedat, omnino uomitum ciebit. idem facit melopepo. Iam uero cerebrum omne ſtomacho alienum eſt, & nauſeam ciet: ut facit etiam oſsium medulla. Vinum nigrum & auſterum facile aceſcit: & ad uomitum impellit: craſſum quoque & nouum. inter

ter medicamenta abrotonum, ſeriphum, & ſpuma nitri ſtomacho non conueniunt.

Quæ res caput lædunt. CAP. XXI.

CAPVT lædunt mora, fructus rubi, & arbuti, iuniperi baccæ, cedriæ, ſemen canabis, radix mei, palmulæ omnes, eruca, fœnum grœcum, uiticis ſemen. Vinum fuluum & auſterum caput lædit, & mentem tentat magis, quam nigrum & auſterum: odoratum quoque caput petit. at uinum aquoſum neque capitis dolorem excitat, neque neruos pertingit. at quod ὀλιγοφόρον dicitur, ſedat etiam capitis dolores, quos ſucci uentriculo contenti excitarunt. lac non eſt aptum capiti, niſi quis caput admodum ualidum habeat. aqua in qua uuæ maduerint, quæ fex quoque nominatur, capiti dolorem infert. itemq; uua, quæ fuerit in uinaceis repoſita.

Quæ res non inflant. CAP. XXII.

PISA, phaſeoli, cuminum, lybiſtici radix, & ſemen, uiticis ſemen, canabis fructus, ſabæ frictæ, bulbi multum, aut bis cocti, & ex oleo, garo, & aceto ſumpti, mel deſpumatum, oxymel flatus diſcutit. panes hordeacei quomodocunque conficiantur, flatus ſunt expertes. inter ea quæ inflant, & nõ inflant, medij ſunt phaſeli, ochri, cicerculæ, atque araci.

Quæ res inflant. CAP. XXIII.

CICER, lupini, phaſeoli, ochri, panicum, milium, & ſimilia inflant. itemq; ſaba freſa magis inflat cum per ſe, quam cum aliter cocta eſtur. maza ex polenta flatum gignit: ſubacta uero, diuq; contuſa magis per aluũ ducit: præcipue uero ſi mellis portio ei fuerit addita. Zythus, & liquores omnes inflant, præ cæteris uero cyrenaicus, ſatyrium, ſilphij liquor, & radix. ex ficubus breuis flatus excitatur, quia facile deijciuntur: quæ uero exquiſite maturæ ſunt, parum abeſt, quin nihil penitus noceant, ueluti caricæ. palmulæ uirides ita flatum excitant, ut ficus, rapa crudior. lac in uentriculo facile ciet flatum, bulbi crudiores, mel non plane coctum. uina dulcia flatus diuturniores cient: dulcia

uero simul & austera, quæ neque distribuuntur, neque digeruntur, sed in uentre superiore manent diutius, flatum inducunt. mustum quoque inflat.

Quæ res abstergeant, incidant, aperiantq;.

CAP. XXXIII.

PTISSANA absterget, itemq; fœnum græcum, melopepo, pepo, uuæ passæ dulces, fabæ, cicer, ac magis nigrum: quod lapides etiam in renibus egregie frãgit. capparis satis tenuium partium est: quæ uero sale condita est, absterget, & pituitam, quæ in uentriculo est, deducit: & lienis, & iecoris obstructiones expurgat: ad quem usum adhibenda est cum oxymelite, aut aceto, & oleo ante alios cibos omnes. betarum succus abstergendi uim habet, easq; obstructiones, quibus iecur infestatur, dissoluit, ac præsertim cum ex aceto & sinapi estur. lapatia quoque, & urtica. ari uero & asphodeli radix tenuium partium est. bulbi uim habent extergendi, attenuandi, & aperiendi, quocirca & asparagum asphodeli hictericis, ut summum remedium, præbent. cæpæ, allia, porra, ampeloprasa attenuant, secantq; crassos & glutinosos humores, qui redundant in corpore: atqui bis aut ter cocta acrimoniam deponunt, & tamen etiam attenuant. serum lactis humorum crassitudinem attenuat. ficus abstergent: quam ob rem multæ arenulæ ex ficuum usu in nephriticis excernuntur. caricæ extenuant, & incidunt: ex quo renes expurgant. baccæ iuniperi ea quæ in iecore & renibus sunt, purgant, crassosq; ac tenaces humores attenuant. amygdalæ extergent, & attenuant, uisceraq; expurgant, & humorum reiectiones, quæ per sputum ex pectore, & pulmone fiunt, expeditiores reddunt. pistacia ad iecoris firmitatem utilia sunt, & ad purgandos humores, qui in eius meatibus infarcti sunt, ualent. radicula attenuandi uim habet. mel habet maiorem attenuandi uim, quod ex calidis & siccis plantis factum est. quocirca etiam aqua mulsa ad sputum educendum est accommodata. oxymel ea facile deducit, quæ neque tenacia, neque crassa omnino sunt: uisceraq; sine molestia

lestia expurgat: morbisq; thoracis, & pulmonis mirifice conducit. ijs qui succum crassum aceruant, uina tenuia conueniunt. quod si frigidi quoque humores illi fuerint, tenuia, & antiqua, & cum acrimonia conferent. Vinum uero aquosum ad humorum ex pulmone eductionem aptum est, roborat enim & succos humectat, & secat mediocriter. Vinum dulce in morbis acutis, ueluti in peripneumonia, & pleuritide, cum iam sit facta concoctio, ad sputa elicienda est accommodatum.

Quæ res obstruunt. CAP. XXV.

LAC in quo plurimum seri sit, minime periculosum est, etiam si semper eo uescare: quod uero seri parum, caseiq; multum habet, non tutum est ei, qui in eius usu longo tempore permaneat. renes enim calculo obnoxios lædit, & iecoris obstructiones facit in iis, qui in hosce morbos facile posint incidere. palmulæ sunt iecori, & spleni inflammatis noxiæ, ueluti etiam ficus, non aliqua propria & præcipua earum facultate, sed communi omnium dulcium ratione: omnia enim dulcia lienem & iecur obstructa, & scirrho laborantia lædunt: ipsæ uero suapte natura neque obsunt, neque prosunt uehementer: additæ uero ijs medicamentis, in quibus abstergendi, & incidendi uis est, non mediocrem utilitatem afferũt. aqua mulsa incommoda est ijs, quorum uiscera in tumorem elata aut scirrho, aut œdemate, aut inflammatione laborant: quãdoquidem mel suapte natura in biliosum succum celeriter mutatur. Papaueris semen ea retinet, quæ ex thorace prodeunt. palmulæ pingues, & dulces obstruunt: id quod uirides magis faciunt. præterea omnia liborum genera, & quę ex simila conficiuntur, obturant, & lienem augent, & lapidem in renibus faciunt. idem efficit triticea farina ex lacte. alica etiam incommoda est ijs, quorum iecur obstructum est, & quibus renes sunt lapidi gignundo idonei. uinum dulce obturat, & uiscerum tumoribus incrementum addit.

Quæ tarde transeunt. CAP. XXVI.

TARDE transeunt omnia, quæ ex itrijs, & simila conficiuntur. fabæ frictæ, panes puri, lens detracto cortice, cerebrum, spinalis medulla, iecur, cor, triticum elixum, oua elixa, & magis assata, & multo magis fricta, lupini, phaseli, pisa, sesamum, erysimum, glandes, mala, pira non matura, siliquæ, uinum dulce, & magis quod austerum est, & nigrum dulcedine uacans: itemq; crassum, & nouum omne. aqua ualde tardi transitus est.

Quæ facile corrumpuntur. CAP. XXVII.

PERSICA, armeniaca, præcocia facile corrumpuntur. omnes itidem fructus horæi, quorum natura humida est, in uentre facile uitiãtur, nisi prius cito deijciantur: idcirco ijs ante cætera omnia uesci oportet. ita enim celeriter secedunt, & alia quoque deducũt. Si uero post alias dapes comedantur, eas etiam simul corrumpunt.

Quæ difficulter corrumpuntur. CAP. XXVIII.

CHAMVLAE paruæ, purpuræ, buccina, & cætera omnia testa intecta. quæ duram carnem habent, ijs qui propter humorum malitiam cibos corrumpũt, dare cõsueuimus: eaq; bis & ter in optima aqua incoquimus, & in aliam puram transferimus, cum prima iam salsa facta esse uideatur. eiusmodi quoque sunt astaci, paguri, cancri, locustæ, squillæ, & quæcunque carnem habent, quæ difficulter uitietur, non secus quam testa contecta, quorum caro est dura.

Quæ res aluum subducunt. CAP. XXIX.

ALVVM subducunt lens, brassica. ex marinis uero fere omnia, quæ testacea nominantur, compositam ex contrarijs qualitatibus habent naturam. ipsum enim solidum cuiusque corpus tarde permeat, & aluum cohibet: humor uero ad excernendum proritat. Si quis igitur aut lentem, aut brassicam, aut aliud quippiam ex marinis animalibus, ut dixi, coquat, deinde eius decoctum oleo, garo, & pipere condiat, tum potui det, cui uelit, uentrem eo potu subduci conspiciet. quin etiam mari-

norum

norum herinaceorum, & conchularum omniũ, & ueterum gallorum iuſcula cient aluum. Braſsicam, ſi uelis aluum ſubducere, cacabo una cum aqua, in qua fuerit cocta, prope collocata extrahimus, & ſtatim in oleum & garum inijcimus: ea enim non eſt admodum coquenda. panes furfuracei aluum mouent, & quia in uentre multum excrementi faciunt, & quia furfur extergendi uim habet. fœni græci ſuccus cum melle coctus, & ſumptus, ad omnes uitiatos humores, qui in inteſtinis ſunt, ſubducendos eſt idoneus. ea quoque abſtergendi ui, quæ in eo eſt, inteſtinum ad excretionem impellit. mel uero quod ei miſcetur, parum eſſe oportet, ne morſum excitet. oliuæ ſalitę ſi ante alios cibos ex garo comedantur, aluum mouent. quemadmodum teſta intectis, ita etiam conchulis ſuccus ineſt uentri ſubducendo idoneus: & propterea nonnulli eas ex oleo, uino, garoq́; parant, & iure, quod inde fit, ad ciendam aluum utuntur. Lac quod liquidius eſt, magis ſubducit: quod craſsius eſt, minus. ſerum lactis ualde aluum mollit, eiq́; tantum optimi mellis adijciendum eſt, quantum ſatis ſit ad condiendum citra ſtomachi ſubuerſionem: eodemq́; modo tantum ſalis imponendum, quantum ſufficiat, ne guſtus offendatur. quod ſi uelis magis ſubducere, plurimum ſalis indito. Carnes animalium, quibus parum admodum ætatis acceſsit, ac ſimiliter etiam eorum extremitates per aluum facilius tranſeunt. Ex piſcibus chartilagineis torpedo & turdus mediocriter tranſeunt: beta, & lapatium, urtica, caſeus recens cum melle, atriplex, blitum, cucurbita, pepones, melopepones, ficus, caricæ, uuæ dulces, & præſertim cũ humidæ fuerint. Mora in purum uentriculum incidentia, & præ cæteris cibis ſumpta celerrime ſubducuntur, & cæteris quoque cibis uiam parant: at poſt alios cibos accepta, etiam ſi uitioſum ſuccum in uentriculo comperiant, tamen æque ac cucurbita, celerrime corrumpuntur. nuces recentes ad alui excretionem faciunt. Sed & ſiccæ ſi prius in aqua permaduerint, æque ac uirides ad aluum ſubducendam ualent. pruna humida ſubducunt:

ſicca uero in aqua mulſa, in qua multum mellis ſit, infuſa, etiam ſi quis ea ſola comedat, ſatis abunde uentrem leniunt: ſed multo magis, ſi mulſam etiam ebibat. Eſt enim clarũ facere ad uentris ſubductionem, ut poſtquam ea ſumpſeris, aliquo poſt tempore uinum dulce bibas, neque ſtatim prandeas. mora, ceraſia, præcocia, perſica, & omnia humida, & aquea, & omnino quæ nullam inſignem habere qualitatem ea guſtantibus, & odorantibus uidentur, ſi recte affectus ſit uenter ad infernam deiectionem, facile deijciuntur: ſi uero non, & ipſa ſupra cætera manent, & nihil uentrem ad expellendum iuuant: quia nulla in eis acrimonia, aut nitroſa qualitas eſt. hæcq́; eduliorum materia eſt quodammodo media inter ea, quæ aluum ſubducunt, & ea, quę ſiſtunt: parumper ad alteram partem uergens, cum neque uentrem admodum languidum ad excretionem, neque ualidum ad diſtributionem ſortiatur: quãdoque enim ſiſtit aluum. ex quo fit, ut aqua mulſa, in quibus celeriter diſtribuitur, in iis non ſolum aluum ad excernendum excitet, ſed cæteros etiam cibos cõmiſtos deducat: ſi uero non properet diſtribui, ſtatim iritet ad excretionem: quia habet aliquid acrimoniæ. quin ipſum quoque mel ſolum ſi quis non coctum lambat, aluum recte ſubducit. aqua autem mulſa parumper, uel nihil cocta, antequam diſtributio fiat, ſubducetur. oxymel imbecillius inteſtinum radit. Vinum dulce nonnihil adiuuat uentris excretionem: paſſum aluum ſubducit.

Quæ res aluum ſupprimunt. CAP. XXX.

PALMVLAE auſteræ, uuę paſſæ auſteræ, mora, rubi fructus aluum ſupprimunt. magis etiam ſiſtit rubi canini fructus, myrta ſylueſtria, agreſtia pruna, quæ etiam pruna dicuntur. mala adſtringentia uentrem detinent. acida uero cum in uentriculo ſuccum craſſum inueniunt, eundem incidendo aluum ſubducunt: & ob eam cauſam feces liquefaciunt: at ſi purum uẽtriculum inueniant, eum magis cohibent. quæ dulcem ſuccum habent ſine acrimonia, ea facilius diſtribuuntur: cum

acrimonia uero adiuncta, secedunt. aquea uero, & qualitatis expertia, iniucunda sunt, & nihil commodi habent in se. quod de malis dictum est, idem quoque de malis punicis, deq; piris dictum esto. Si quis lac excoquat, serumq; consumatur, aluum non ciebit. nam si lapides ignitos toties in lac immittas, ut serum consumptum sit, lac ita paratum adstringet: idq; ijs quorum acria excrementa uentrem morsu infestant, dare consueuimus. Sed non minus etiam quam ex lapillis ignitis, immo uero magis idem facies ferreis orbiculis igne candentibus. uerum lac, quod ita confeceris, in caseum facile coit in uẽtre: iccirco ei mel & salem admiscemus: sed tutius est aquam ei affundere. neque mirum uideri debet, si consumpto sero lactis aquam adhuc infundimus; quia non seri humiditatem, sed acrimoniam, qua uentrem subducit, fugere uolumus. astaci, cancri, paguri, locustæ, squillæ, & cætera omnia, quæ molli testa intecta sunt, aluum supprimũt: sed minus quam ea, quæ dura testa sunt operta. habentq; hæc salsum in se humorem, quem si in aqua deposuerint, non minus, quam ostreorum, & aliorum dura testa contectorum carnes, uentrem compriment. Lẽticula quoque & brassica bis coctæ, & cum succum deposuerunt, uentrem sistunt. cumq; humidum uentrem exsiccare in animo habemus, brassicam mediocriter coctam prima aqua abiecta, statim in aliam calidam conijcimus, atque in illa iterum eã coquimus, donec flaccescat. idq; quod bis coquendum est, neque aërem, neque aquam frigidam debet contingere: siquidem non poterit exquisite flaccidum reddi, etiam si plurimum decoquas. si corticem a lenticula auferas, uehementem adstringendi uim amittet, neque ita fluxiones quæ in uentriculo fuerint, exsiccabit: si uero eam contundas, bisq; excoquas, prioremq; aquam abijcias, deinde modicum salis, aut gari permisceas, & aliquid eorum, quibus aluus constringitur, addas, ita ut gustus non lædatur, iucundissimum, accommodatissimumq; medicamentum, & edulium parabis. polenta ex uino austero epota, exsiccat. oryza cohibet

hibet aluum: itemq́; panicum, milium, fricta, leporis caro, uinum austerum, & fuluum atque austerum.

Quæ res calefaciunt acresq́; & calidæ sunt.

CAP. XXXI.

CALEFACIVNT autem hęc, triticum coctum, panes ex eo confecti, tipha, auena, fœnum græcum, iuniperi baccę, palmulę dulces, poma dulcia, sesamum, erysimum, & ob id sitim inducunt: canabis semen, uuæ dulces, & ideo sitim afferunt. uuæ passæ dulces, malua mediocriter, apium, smyrnium, eruca, raphanus, rapa, radicula, sinapi, cardamum, & pyrethrum. Acria uero & calida sunt hæc, pastinaca, daucus, & carus manifesto calefaciens: allium, cepa, porrum, ampeloprasum satis acria sunt, sed tamen bis, terue cocta deponunt acrimoniam. caseus uetus calidus est, & idcirco sitim affert. uinum dulce mediocriter calidum est, & ideo sitim inducit: fuluum est nigro calidius: flauum uero est extreme calidissimum, deinde fuluum, tum rubrum, postea dulce, postremo album minus, quam cætera omnia calefacit: at uetustissimum uinum abunde calefacit.

Quæ refrigerant. CAP. XXXII.

REFRIGERAT hordeum, quibuscunque modis conficiatur, milium, panicum, tubera, cucurbita elixa, melopepones, cucumeres, pruna, austeræ & acidæ uuæ, & passæ austeræ. mala adstringentia frigidi, & terrestris succi sunt, acida uero frigidum & tenuium partium succum habent: atque ea etiam quæ plane qualitatum sunt expertia, & ueluti aquea. idem de piris & malis punicis iudicato. non pauci quoque sunt aliarum arborum fructus, qui refrigerent, & præsertim ij, qui reponi, & asseruari non possunt. itemq́; palmulæ adstringentes frigidi succi sunt, lactuca, intubus, sed moderatius: portulaca, papaueris semen, cuius si plus sumatur, soporiferum fiet, & nimium propensionem in somnum afferet: eos uero, quibus tenuis destillatio fluit a capite, iuuat: in qua re præstat id, quod candidius est. myrta refrigerant, sed non cum adstrictione,

quando-

quandoquidem acrimoniam quandam habent. ſolanum efficax eſt in refrigerando & adſtringendo. aqua, uinum aquoſum non aperte calefacit: quam ob rem cum minore periculo febricitãtibus datur. Vinum album, & auſterum, & craſſum, & nouum manifeſto refrigerat; & acetum: eſtq; tenuium partium, & iccirco cum intimas partes magis, quam alia refrigerantia penetret, ner uos lædit. media uero quodammodo inter calefacientia, & refrigerantia; ſunt panes loti, amylum, & uuæ uinoſæ.

Quæ res exſiccant. CAP. XXXIII.

LENS & braſsica pariter ſiccant, & ob eam cauſam aſpectum obtundunt, niſi forte contingat, ut totus oculus ſit humidior: eius uero aſparagus, minus quam braſſica ſiccat. aliorum uero olerum caules eſt ſiccior. contra uero eſt radiculæ, rapę, ſinapis, naſturtijq;, ac pyrethri; & cæterorum omnium, quorum acrem eſſe aſparagum contingit. polenta ſiccat, uiticis ſemen, eruum bis coctum, & ſæpe in aqua dulce redditum, edulium exſiccans fit: præſtantius autem eſt album. quæcunque autem aſſata, aut fricta comeduntur, ſiccius alimẽtum præbent: at quæcunque in aqua prius elixantur, humidius: quæcunque uero in ſartagine condiuntur, medium inter hæc locum tenent. quodcunque autem plus uini & gari habet, ſiccius eſt, quam id quod non habet: quæ uero minus horum, aut defruti plus habent, aut in ſimplici & puro albo iure coquũtur, multo ſunt prædictis humidiora: quæ uero ex aqua ſola coquuntur, ſunt etiam his humidiora. magna enim differentia ex conditura accedit ſeminibus, oleribus, & plantis, omnibus quidem exſiccantibus, ſed alijs magis, alijs minus, pro facultate earum rerum, quæ eis adijciuntur.

Quæ res humectant. CAP. XXXIIII.

PTISSANA, cucurbita elixa, pepones, melopepones, cucumeres, nux uiridis, pruna, ſycomora, mora non corrupta omnino humectant: non refrigerant autem omnino, niſi frigida ſumantur. humectat quoque lactuca, intubusq;, ſed minus: portulaca, ac

malua

malua, & blitum, atq; atriplex maxime omniũ olerum aquea sunt. quin etiam alij plerique fructus aliarum arborum humidi sunt: ac præsertim ij qui ut seruentur, reponi nõ possunt. Iam uero lactucæ & papaueris semen humectat: itemq; fabæ uirides, cicerq; uiride. aqua porro humectat & refrigerat: calfacta uero humectat, & calefacit.

FINIS TERTII LIBRI.

ORIBASII MEDICINALIVM COLLECTORVM,

LIBER QVARTVS.

Ex Galeno de apparatu alimentorum.

CAP. I.

EX NOBILISSIMA olyra, detracto, ut par est, cortice, tragum quem nominant, conficiunt. nam & ex hac ipsa, atque ex typha, non secus quam ex hordeo, cum detractus cortex est, siquidem extrinsecus corticem habent, panis conficitur. Tritico uero molito siquis tenuissimam farinam excusserit, ex reliqua panes qui furfuracei dicũtur, efficiet: siligineus uero & similaceus panis ex purissimo fit. ac puri quidem panes copiosiore fermento indigent: & subigẽdi quoque diutius sunt: nec statim post fermentum, & subactionem assandi: furfuraceis satis est paucum fermentum, leuis subactio, & tempus exiguum. pari quoque modo puri assationem diuturniorem, furfuracei uero breuiorem exigunt. inter purissimos uero, & sordidissimos non parua maio-

ris,

ris, minorisq; ratione latitudo intercedit. eſt autem inter hos exquiſite media ſpecies panum, qui αὐτοπύροι, & συγκομιστοὶ appellantur: qui ex farina indiſtincta, & furfure ac farina non ſeiunctis fiunt.

De polenta.

Ex nouo hordeo mediocriter fricto prę̨ſtantiſsima polenta fit. Si hoc deſit, plerunque ex alio eam conficimus. cumq; polenta omnis, quæ rite facta ſit, boni odoris eſt: tum uero optimi odoris erit ea, quæ ex optimo atque nouo hordeo, quodq; ariſtam nō admodum ſiccam habeat, confecta ſit. Eſt hoc in more poſitū multorum, qui ſani ſunt, ut polentam ſapa, aut uino dulci, aut mulſo, & quandoque ſola aqua conſpergant, & æſtiuo tempore duabus, tribusúe ante balneum horis eam bibant: aiuntq; ſentire ſe huius potione ſiti liberari. Iam uero ex polentis aqua temperatis mazę quoque conficiuntur.

De alica.

ALICA ex genere tritici eſt. adhibere uero diligenter mentem debemus ijs ſorbitionibus, quæ ex ipſamet alica parantur. eſt enim hic eius ſuccus aqua cōmixtus: plurimamq; coctionem expoſtulat: qui ueluti ſatis coctus, decipit eos qui ipſum parant, & non mediocriter ægrotos lædit. nam cito concreſcit, & denſatur, quia lentus ad modum glutinis eſt. ergo permulta aqua admixtus ſuper carbones plurimum coquendus eſt, atque mouendus anetho, donec coctus fuerit: atque eo tempore ſal quoque adijciendus eſt: oleum uero, etiam ſi in initio indas, nihil incommodi erit. Sanis uero, cum interdum propter uehementem uentriculi morſum, aut bilioſi humoris tranſitum ſorbitionis indigent, alicam plurimum coctam uſque dum extabuerit, tum percolatam, ut ptiſſanę ſucco percolato ſimilis ſit, tunc ſorbendam damus. eadem quoque eſt alicę lotæ parādæ ratio.

De ptiſſana.

PARABITVR autem ptiſſana, ſicut decet, cum coquendo in tumorem plurimum elata fuerit: deinde lento igni longo temporis ſpatio in ſuccum abeat. quo quidem

quidem tempore cum plane intumuerit, acetum ei indi tur: cumq; probe fuerit cocta, paulo ante quam edatur, ſal tenuis inijciendus eſt. ſi uero oleum ab initio impo ſueris, coctioni nihil incommodaueris. aliud uero nihil admiſcendum eſt, niſi porri modicum, & anethi, idq; in ipſo ſtatim principio. oportet autem crudam ptiſanam in aqua aliquandiu præmaceratam, deinde in mortarium coniectam cõfricare manibus aſperã quampiam rem in ſe habentibus, cuiuſmodi eſt ſpartus, ex quo iumentis ſoleas nectunt. uſque eo uero confricanda, dum præpoſitus cortex abiectus ſit. ſi uero totum acus non deciderit, ptiſſana elixa magis abſterget, & nullam præterea noxam contrahet. peſsima uero ptiſſanæ confectio eſt, cum coqui crudam in mortario ex aqua contuſam parumper coxerint, & defrutum, ac ſapam inijciunt. nonulli uero mel, & cuminum cum ijs etiam imponunt, ut cinnum potius, quam ptiſſanam parare uideantur.

De phacoptiſſana.

EX lentibus & ptiſſana prꝯſtantiſsimum edulium fit, cui phacoptiſſànæ eſt nomen. non tamen pari menſura lentes & ptiſſana commiſcentur, ſed ptiſſanæ minus inijcitur, quippe quæ in ſuccum uertatur, & in maiorem molem extollatur: lentes uero coctæ perexiguum tumorem nanciſcantur. & tamen huius quoque edulij confectio eadem eſt, quæ ptiſſanæ: præterquam quod ſatureia aut pulegio indito ſuauius ſimul, & ad concoquendum accommodatius redditur, cum ptiſſana anetho, & ſolo porro contenta, illa minime exigat. peſsime autem a coquis lens ex ſapa diuitibus apparatur. ſi uero ſuillam incoquere ſimul uelis ptiſſanæ recentem, ac præſertim pedes, lentibus uero ſale iandiu conditam, conuenire comperies, quemadmodum ea quę inter has media eſt, quæ nuper ſale condita ſit, phacoptiſſanæ conuenit.

De teutlophaca.

PRAESTANS edulium eſt quod ex beta & lentibus confectum, teutlophace nominatur. multæ autem

betæ

betæ imponendæ ſunt, & paulo plus ſalis, ac gari dulcis. ſiquidem ita facilius ſubducetur.

De cucurbita.

CVCVRBITA uero propter aqueam qualitatem ſibi innatam origano merito gaudet. omnia enim quæ eiuſmodi ſunt, acribus, aut acidis, aut auſteris, aut ſalſis ſuccis admiſcenda ſunt, ſi neque inſuauia ſunt futura, neque ijs, qui ea ſumpſerint, nauſeam allatura. ex cucurbita quoque iucundiſsimum edulium fit, ſi ea cum aliquo ſalſamento ex ponticis, quæ mylla dicuntur, in ſartagine paretur.

De rapis.

RAPAE, quas βυνιάδας etiam uocant, diuturniorem coctionem poſtulant: ſuntq; laudatiſsimæ, quę bis aut ter coctæ fuerint.

De radice ari.

ARI autem radix æque ac rapæ eſtur. ea in quibuſdam regionibus acrior naſcitur. ad Cyrenem hæc planta oritur à noſtrate diuerſa: ſiquidem in illis locis arum minime medicamentoſum, acreq; eſt: ut rapis quoque ſit utilius. Sed & dracontij radicem bis, ter ue coctam mandendam damus.

De aſphodeli radice.

ASPHODELI radix, ut lupini, apparatur. nam cum eiuſmodi bis elixauerimus, cum mediocriter cocta uideantur, aqua priori abiecta ſtatim in aliam calidam conijcimus, & deinde in ea iterum coquimus, donec colliquentur. in quo illud eſt cauendum, ne quod bis coquendum eſt, aut aerem, aut aquam frigidam attingat: quia licet plurimum coqueres, nunquam tamen tenerum redderetur.

De cochlearum coctione.

COCHLEAS ſecundo loco elixare oportet. deinde paratas tertio elixare, donec intabeſcant: ita enim alent. uerum ad aluum deijciendam in ipſo ſtatim initio parandæ ſunt ex oleo, garo, & pauco uino: & iuſculo, quod inde fit, utendum.

Qua

Quæ corpora animalium, & quorum, apta ſunt, ut ſale condiantur.

CORPORA ad ſaliendum apta ſunt, quæ & dura ſunt, & carnes excrementis affluentes habent. quę uero aut ualde mollem, aut ualde ſiccum, & excrementis uacantem corporis habitum nacta ſunt, non ſunt ad ſaliendum accommodata. etenim ſicca corpora ſale conſperſa exareſcunt, & inepta cibo redduntur, ut in lepore conſpicitur. Suum uero ætate florentium, & pinguium carnes aptæ ad ſaliendum ſunt, cum utriuſque incommodi, & ſiccitatis annoſorum, & immoderatæ nouellorum porcellorum humiditatis ſint expertes. Vt enim corpora ſicca ſale condita corijs ſimilia redduntur, ſic contra fit in ijs, quæ humore nimio diffluunt, ut ſalis commercio colliquentur. quam ob rem nec piſces mollis carnis, & excrementorum expertes, quales ſunt, qui ſaxatiles appellantur, nec aſelli, qui ex puro mari capiuntur, ſaliendo ſunt. Graculi uero, & mulli, & pelamides, & ſardæ, & ſardenæ, & quæ ſaxatina dicuntur, ſunt ad ſaliendum idonea. Cetacea quoque marina ſale condita, quoniam ipſa quoque carnem excrementis redundantem habent, præſtantiora fiunt. muli uero, quod eorum ſicca, & uacans excrementis caro eſt, incommoda ſunt, ut ſaliantur. Ex his autem perſpicuum eſt, quæcunque ſale condita dura, neruea, & fere coria redduntur, eſſe concoctu difficilima: quæ contra affecta ſunt, & ipſa tenuium fieri partium, & craſſos, ac glutinoſos humores attenuare. Laudatiſsima uero omnium, quæ mihi uſu cognoſcere licuerit, ſunt Gaditana ſalſamenta, quæ nunc Sardæ appellantur: deinde mulli, qui ex Ponto aduehuntur: poſt hos ſecundum locum tenent graculi, pelamides, & quæ ſaxatina nominantur.

De cerebro coquendo.

CEREBRVM omne cum incidentibus, & calfacientibus apparatum fit ex omni parte præſtantius.

Quomodo

Quomodo ius album conficiatur.

ALBVM ius, atque ſimplex ex ſola aqua, & oleo, pauco anethi & porri, & ſale modico iniecto poſt idoneam coctionem, conficitur.

De decoctionibus.

DECOCTVM plurimorum, aut etiam omnium, quandiu coquas, eo magis ſalſum fit: poſtea uero etiam amarum. corpus uero ſolidum quod in aqua elixatur, qualitates, quæ eidem primum inerant, in ea deponit, ut tandem qualitatis expers, & aquoſum reddatur: nec quicquam ſalſedinis, aut amaroris, aut adſtrictionis habeat. atque amara quidem ſi bis, aut ter elixare uolueris, ea amarorem in aqua plane deponent: eruntq; ſimilia ijs, quæ expertia qualitatum dicuntur. eodemq; modo acria elixata deponũt acrimoniam. eadem quoque adſtringentium eſt ratio. Iam uero aqua per ſe ipſa cocta diutius, magis ſe ipſa ſalſa redditur.

Ex Rufo de parandis edulijs. Eſt autem hoc caput in primo libro extremo de uictus ratione. CAP. II.

QVAE aſſa præbemus, ea uim habent exſiccandi: quę uero elixa ſunt, ea humectant, licet ſuapte natura diuerſam uim haberent. eſtq; inter hæc differentia ex cõdimentis, quæ admiſcentur, ut ex coriandro, & anetho, & cumino, & porris, & cæteris, quæ ut condiméta * carnibus imponuntur. minime autem adijciendę ſunt notæ condimentis. nam quę ita ſunt parata, etiam ſi uentri non ſunt nota, tamen ſi in principio indantur, pręſtantiſsima ſunt, poſtea uero admixta, fiunt deteriora: cum non ſit ęqualis elixatio. atque eo quidem tempore ualentioribus conueniunt. ac ſal copioſus ad pinguedinis colliquationẽ accommodatus eſt, & quod pingue eſt, ſalem recipit: & plurimo igni coquendum. at gracilia, & ſanguine uacantia ſi aſſare uolueris, magis lento igni admouebis. Ex carnibus autem caprarũ, aut pecudum, quas ſub ęſtiuo ſolſtitio elixabis (ſi quidem eo tempore grauioris odoris ſunt) itemq; arietis, & magis etiam hirci, (aſſata enim grauius olent) in eli-

xando operculum auferendum est: & ex plurima aqua elixare, & condimentis alterare oportet. ossa quoque carnium mali odoris pręcidenda, & confringenda sunt omnia. medullę enim in primis putrescunt: quę cum putres non sunt, & pinguissimę sunt, & suauissimę. Cognoscere uero debemus, quę statim, & quę post elixanda sint. Carnes ergo omnium agrestium post, cicurum uero suis, ouis, & caprę statim coquendæ: bubulę autem interiecto spatio, aues quoque magnæ, & palustres, itemq; gallinę, palumbi, perdices, pauones atque attagenes. sed turtur, columba, turdusq; statim. Pisces uero omnes quamprimum etiam festinando coquere debemus: quia non commode adseruari reponiq; possunt. quę autem adseruanda sunt, sed elixanda, ea fragiliora fiunt aceto. gallinas uero adseruare possumus infuso aceto: quandoquidem ita perdurant. Si uero agrestes cum primum eas uenatus fueris, elixes, non eris magnopere reprehendendus. Calazas quę in carnibus fieri solent, maxime ne laudabis: quę uero suibus obueniunt, exiguas carnem facere suauiorem existimato, maiores uero humidiorem, atque iniucundiorem. dandaq; opera est, ut horum usus circuncidatur: si uero oporteat, parum cerę adiicito, & assando ueru cera inungito. ac uiuis quidem adhuc animalibus, utrũ calazas habeant, cognosces ex lingua; quę tibi signa dabit: itemq; ex pedibus posterioribus: si quidem consistere non possunt. Iam uero qui celerius elixare aliquid uolunt, alij nitrum, alij silphij succum, alij cerá, alij ramum ficulnum, & magis etiam caprificum indunt: cum caprificus etiam rebus assandis acceleret assationem. intrita uero ut myttotum, quod ex allio & alijs quibusdam rebus fit, & menta, & apium, itemq; omnia quę ex caseo & aceto parantur, omnia ad coctionem maxime faciunt. myttotum uero alijs * secedit. Senibus appositę sunt carnes, quę ante coctionem extractę fuerint, & parumper in aqua salem, thymum, aut tragoricanum habente maduerint. Pisces non sinendi sunt inueterascere, nisi nimis duri sint: neque

que quatiendi, nisi molles: sed omnes ęque ac carnes pręmadescere in aqua salem & thymum habente debent. atque ita quidem carnes quadrupedum rite elixatas coquas, ut celerrime conficiantur: cęterę uero neque prius elixandę sunt, neque assandę: sed soli igni admouẽdę. ita enim maxime pisces moriũtur: quodq; glutinosum est, exsugitur. quos uero assare non possumus, hos tenuissime elixare conuenit. idem de auibus, & carnibus, cum quispiam elixis delectatur, est faciendum. Si quis ostrea sinat prius feruere, deinde asset, exiguum sinapi, ac piper addendo sumat. ac nunc non opus est ea*minuere: aut testes gallorum gallinaceorum uescos etiam ęgrotantibus commendare. Cydonia mala non admodum corrumpuntur. eaq; ex melle sumenda sunt. eadem ex uino quoque detracto cortice coquuntur, aut abiecto semine mel inditur. toti denique cydonio crusta ex farina aqua subacta circũlinitur: & mel imponitur, & coquitur usquedum crusta adusta sit: quo sane tẽpore & totum cydonium est coctum, & mel totum est exhaustum.

Ex Diocle de alimentorum præparatione.

CAP. III.

QVONIAM pleraque edulia alicuius apparatus indigent, fiuntq; meliora, ut alia eis quidpiam addendo, alia ab eisdem auferendo, alia omnino aliter disponendo, fortasse non erit incommodum, hac de re pauca dicere. etenim eorum purgatio, cum adhuc cruda sunt, non mediocre ad bonam ualetudinem, & ad iucunditatem momentum affert: nec ulla in parte huic rei minore studio incumbendum est, ut quę inutilia sunt, abijciantur, & fœda, atque incommoda sunt, perpurgentur. purgantur autem omnia uel elixando, uel macerando, uel persæpe lauando. elixanda porro in aqua sunt ea in quibus amarities, uel adstrictio inest quædam: quæ mordent, quæq; acrimoniam habent, aceto temperanda: macerãda uero sunt ea, quæ salsa sunt: lauanda denique ea, in quibus aliquas immunditias conspicimus. In elixis atque asis ignis ipse, & condimen-

ta ad fœdum odorem, ad insipiditatem, & ad succi malitiam auferendam maxime conueniunt. ad hæc uero omnibus inspargenda est ruta, cuminum, coriandrũ, & cætera uiridia condimenta. ac nullum quidem contritum, sed cui conueniat, eorum contusorum succus imponetur: itemq; origanum, satureiam, thymum, salem, acetum, & oleum, in quibus omnibus suæ uirtutes insunt, adijciemus. Caseus est prædictis deterior: minime uero infensus caprinus ex coagulo concretus, non uetustus, odoratus, exiguus, & potius tostus. Silphium uero, sicubi eo opus fuerit, candidissimum, odoratissimum, & minimum capietur. odoribus enim condimentorum suauitates atque uirtutes continentur. Quæ uero crassa sunt, & ex copiosiore caseo, sesamo, silphio, & copia contritorum fiunt, nihilo maiorem uoluptatem afferunt, sed sæpenumero molestia conficiunt. at obsonia, quæ exigua, aut nulla correctione indigent, ea, ut uno uerbo dicam, aqua sunt elixanda: quæ uero uirosa, & humida, & insipida sunt, cum aceto. atque ea quidem quæ humida, quæque fatua sunt, aceto: quæ deterioris succi sunt, magisq; austera, aceto dulci. Maximi autem refert, ut res omnes conuenienter & succis, & odoribus citra contritionem componamus, & temperemus: quod præcipue consequetur is, qui diligenter animaduertat, ut neque odore, neque succo aliquo res commixta satietur: sed unus omnium odor, unusq; succus appareat, qui singulis rebus confectis conueniat. Super carbonibus æqualiter coquuntur omnia. Cum elixa edulia sunt, e uasis extrahi debent feruentibus adhuc humoribus, nec sunt infrigidantibus immittenda. Quæ cum humoribus nõ comeduntur, ea lento, & æquabili igni assanda sunt omnia. & quæ uitiosos succos habent, magis siccanda: quæ bonos, succi reddenda pleniora.

Ex *Mnesitheo Cyzicino de brassica.* CAP. IIII.

BRASSICA quam acutissimo ferro concidenda est, deinde abluenda, & aqua abijcienda, & coriandri, atque rutę quantum satis sit, una contundendum: tum

oxymelite

oxymelite totum aspergendum, & perexigua silphij portiuncula super abradenda. Huius si tantum, quantum acetabuli mensura continet, sumere uelis, nihil tibi uitiosi in corpore concrescet: immo uero si quid prius inhæserat, extrudit. sedat præterea caligines oculorum, itemq; suffocationes. si quid etiam incommodi uel circa septum transuersum, uel hypochondria accidit, subuenit: emendatq; ea, quæ lieni obsunt: siq; lien permagnus sit, eundem extenuat. ad melancholicos uero mire facit cruda sumpta: si quidem uenas expurgat. ad morbos uero articulorum, nihil æque efficax est, ac brassica ita composita, & ieiuno & mane data. Ad tormina intestinorum ita paranda est, ut brassicam diligenter plurima aqua maceremus, deinde in calidam aquam coniectam elixemus donec intabuerit: tum aqua tota abiecta oleum indere: postea sinemus, ut simul ferueant: tum in uas coniecta interemus, & cum aliquo cibo, aut solam brassicam, eamq; frigidam mandendam dabimus: idq; non semel, sed singulis diebus mane longo dierum spatio faciendum est. sed non multum eius propinandum, ne obsistat.

Ex Dieuche de conficiendis panibus. CAP. V.

PANEM conficere oportet ex farina tritici maxime inconglutinati, & leuiter fermentati dulci fermento, ut ex massa firmissima: estq; multo tempore subigẽdus. Præterea uero assatio in furno mihi tutior, quam quæ in clibano fit, apparet: & multo etiam tutior ea, quæ fit crustis circundantibus: siquidem mollis, & longiore tempore fit assatio. ad hæc quoque ignis non facile adurit rem, quæ assatur, quia exustio externas partes congrassatur. at panis qui in clibano coquitur, siccior est ille quidem, & ori iucundior, quam is, qui in furno conficitur: sed tamen assatio non est tuta, sed exteriora statim exuruntur, interna pars cruda remanet. Subcineritius uero est omnium siccissimus: atque etiam difficilior est eius assatio, quam quæ clibano conficitur. Prunas enim multas esse oportet, & ad hęc cinerem copiosum adesse. massa uero ex farina triticea,

non ex simila, & abunde subacta est præstantior: debetq; maiorem habere mollitiem, quam panis in clibano confectus. deinde in cinerem imponi, qui igni incumbat: tum desuper alio cinere massam contegere, & super eo cinere prunas quamplurimas conijcere, & maxime supernam partem incendere, quo loco assatur. hic panis omnium est siccissimus: eritq; ad uentres humidos, & non concoquentes, quibuscunque pituitæ copia redundat, accommodatissimus.

Ex Dieuche, de polenta. CAP. VI.

POLENTA uti quispiam potest, & potione, & pulte quæ in aqua coquitur, confecta: uel si farinam in gallinæ ius coniectam feruefaciat, ut maxime assata polenta euadat, cum eam non agitet, sed sinat coire sensim calfaciens igni, uel aqua calida ita, ut bis coquatur. in agninum quoque, & in hœdinum non omnino pinguedinis expers, atque in suillæ carnis ius coniecta, & simul cocta, dysentericis facit. Satis autem est, in quartupla parte choæ polentæ optimæ, & ponderosissimæ cyathos duos lactis, & aquæ tertiam partem indere, & cum ab igni abstuleris, papaueris, aut eius capitum, uel dum adhuc ad ignem est, *cucumeris læuigati quātum holcæ tribolus contineat, admiscere, & simul incoquere: & ad sorbitionis crassitudinem redigere, ac propinare. Hæc ita confecta cessationem quandam resurgendi, & somnum affert: nec debet quisquam hac uti sæpius, sed ter, aut quater: & pręcipue in robustis corporibus: quia imbecillitatem quandam inducit: & ijs, qui eadem utuntur liberalius, urina raro procedit. Ex auena quoque polenta conficitur. tota enim cum acere frigitur, repurgaturq;, ac subigitur, & quemadmodum hordeacea, polenta trahitur: sed tamen hęc pręstantior est, & minus, quam hordeacea, flatus ciet.

Ex Dieuchis commentarijs de parandis alimentis.

CAP. VII.

QVI imbecilli admodum sunt, & crassius alimentum quam aqua sit, sumere amplius non queunt, optimum est, ut eis alimentum in potione data maceretur,

coquatur,

coquatur, & teratur. ita enim fit, ut totius alimenti distributio tenuis, & in uaporem dissoluta distribuatur, & excrementa in uentre non remaneant, & toto die & alimentum, & potio distribuatur. Hęcq; propinatio præcipue utilis erit ijs, quorum uentres consistunt, & non turbantur; indigentq; tenui, & quod pondus habeat, alimento. macerabit ergo quispiam polentam calidam, & quæ ericides dicuntur. magnam uero facultatem panes quam calidissimi amittunt, cum franguntur, & macerantur. Simili quoque modo triticum tostum, & confractum macerabitur. eorum enim quæ magis etiam coquuntur, melior est potus, & magis etiam alit. Febricitantibus ergo, & quibus crises non facile fiunt, hordeum confringendum non est, sed lotum in aqua elixandum: priorq; aqua cum intepuerit, abijcienda, tum alia imposita coquendum. ac recte quidem coquetur, si decem aquæ heminas in unam hordei heminam conijcias. coquitur autem usque dum hordeum crepet. deinde aqua tenuissima excolanda est, & melle admixto, uel per se sola danda. hęc enim cum aluum probe soluit, cietq; urinam, tum uero etiam abunde nutrit. Datur etiam hordeum in polenta frictum, quod tostum hordeum nominãt. priusquam uero hordeum tundatur, abstergendum leuiter est acus illud adustum, & ubi maceratum fuerit, coquendum. sed uentrem magis, quam superius, cohibet. est uero in aqua coquendum, non secus quam crudum. Ericidas quoque in aqua ab agitatione abstinendo quispiam decoquet, ut quam tenuissimum sit decoctum. decoquet etiam quispiam panes, & fermentum: siccumq; ac recens triticum crudum, & frictum, & milium, & omne ferme alimentum, quod ægrotanti accommodatum esse existimauerit: idq; & in potione data, & in iure gallinę, & in alijs plerisque humoribus. Quæ uero subtrita sunt, ea maceratis & coctis esse crassiora, & ualidiora uidentur. ac omne quidem memoratum alimentũ, in potionibus quæ dantur, ferme subteri posset. itemq; multis arborum fructibus, & leguminibus, alendi, & uires quibus-

dam ęgrotantibus addendi causa utitur aliquis eadẽ inci dendo, cõtundendo, & succũ exprimendo, ut potui dato indat. Iã uero panes & siccos, & recentes, & placentulas macerare aqua ĩmersas, & ex linteolo percolare expedit. ad candorẽ uero, ne color ex pane appareat, cucumeris semen tostũ, itemq; amygdalas, & nuces pineas, & sorba admisceto: & cum unoquoque horũ, & cum aliquibus, uel etiam his omnibus anisi, aut fœniculi semen adiungito: idq; febricitãtibus ex aqua mulsa, non febricitantibus uero ex uino propinato. Milium uero, & panicum contusa detracto cortice conueniunt ijs, quibus uenter biliosa affectione premitur: & quibus tenues, eæq; multæ excretiones per aluum fiunt. hæc autem cõterendo aqua diluenda sunt: non minus, quam quod acetabulum contineat, si uiro des: excolato ex denso linteo, & in aquæ heminam uini austeri modicum adhibe, & ieiuno da. Accommodatum quoque fuerit una cum milio nuces euboicas cũ internis membranis non multas cõtundere. nam in succũ redactę una cum milio, sorbitionem febricitantibus idoneam faciunt. sed omnium infirmissima sorbitio est, quam καχρύδα.i.ex hordeo tosto confectum uocant. hæc uero ita fit, ut in semichœnice heminæ sex aquæ insint. si bis coquatur, ut crepet, erit præstantior. Iam ex ptissana quoque succum exprimimus: & uentrem minus, quam ptissana deijcit: succusq; fit tenuior. Auena autem maxime omnium leguminum est ad concoquendum accommodata: & eius est præstantissima sorbitio; ualétiorq; quam quę κάχρυς dicitur: sed ptissana imbecillior, & suauior. coquitur eodem modo quo ptissana, ut hemina in decem aquæ heminis incoquatur. sorbitio uero quæ ex lentibus fit, facienda est, ut non torreatur tenuissimo cinere circumposito. quæ uero atype dupla, quàm lens sit, efficitur, leuiter concutienda est, donec quicquid est aceris diligenter excidat: tum cribro tenui agitanda: cinis uero infra erit. lentem uero sape lotam, & anethi, aut pulegij portionem absque oleo indens, salemq; modicum addens elixabis, & aceti parum affundes,

des, cum iam erit diſcocta: nō febricitantibus, et quibus aluus profluit, uini odoratiſsimi cyathū pro aceto infundes. ſed & uentri proſunt pira, & mala cydonia diſſecta in partes, & in lentibus abſque uino & aceto incocta. atque hemina quidem lentium in ſeptem aquæ heminis coquetur. In ijs præterea, quorum aluum humectare oporteat, uti poterit quiſpiam nouellarū betarum folijs puris, ſimul coquendo aut maluam, aut cucumerem, aut cucurbitam in minutas diſſectam partes. Amylinæ uero ſorbitionis uſus febrim habentibus aptus erit ijs, quorū in febribus aluus profluit: & alui cauſa, lentes admiſceri poterunt. ſed & in lacte quoque uti ea licebit, & aqua itidem admixta, & ipſa etiam per ſe data. ac magis quoque dyſentericis, & fluxionibus, quæ tusſi excitantur, conueniet. ita uero coques, ut decem ius drachmæ in quatuor heminis aquæ coquantur. at milium non conueniet febricitantibus: ueruntamen ijs, quos turbata aluus exercet, eſt maxime accommodatum: eiusq́; acetabulum in decem aquæ acetabulis bis coques. atque etiam id ipſum in mortario contundes, & prædictam aquæ menſuram infundes, liquabisq́;, ac percolabis, & in illa ipſa aqua ita coques, & anethi, ſalisq́; parū inijcies. Præterea uero quod ex milio percolatum eſt, & lentibus, & ptiſſanæ admiſcebitur. ac in omni ſorbitione, præter eam, quæ ex lentibus conficitur, pro oleo crudum cucumeris ſemen miſcebis: quod ubi eliquaueris, & ptiſſanæ, & cęteris decoctionibus indes: uel pineam nucem, aut ponticas, aut thaſias nuces: ac præſertim in ijs, quibus admiſcere aliquid lactis loco uolueris: ut in ijs, quos tuſsis uexat, maxime conueniet, ſi amygdalas ſubtritas ſorbitionibus imponas. at ijs, quos perturbata aluus infeſtat, pro oleo ſubteres papauer album leuiter toſtum cum utriculo ſuo: atque ex eo ſuccum in decoctionem exprimes. id quod etiam ad ſomnum conciliandum facit. Iam ad aluum quoque euboicæ nuces, quas Sardianas uocant, cum internis membranis, quæ cum nucibus ipſis ſunt, teres, & aquam papaueris exprimes. Similam uero co-

ques,

ques, ut quartupla eius portio in decem aquæ heminis imponatur, parumq́; olei, & anethi addatur. prius uero lauanda simila est. alicæ quoque, si facere sorbitionem ex ea uelis, eadem est habenda ratio. Coques etiam lac addendo, ut cum iam coctæ decoctiones fuerint, calidum lac indas, nec diu simul coquere permittas. Alica uero debet aqua prius macerari, tum quarta pars chęnicis capi, ut septem heminis aquæ, duæ heminæ lactis accedant. Coquenda super carbonibus leuiter, & agitanda, & uas manu tenendum, ne aduratur. Sed lac omni sorbitioni poteris ad eundem modum adiungere. Placentula uero, quam itrium quidem nominant, minus molestiæ afferet, si confringas, contundas, tenuemq́; facies, & cum amygdalis, uel cucumeris semine coquas: sin secus, ut mos est, ex oleo, & anetho. utetur hac re quispiam ad aluum; uel sola, uel lentibus admixta: at febricitantibus nullum alimentum dari posset inutilius. Coquunt id rite illi quoque qui in gallinaceo iure, aut agnino coquunt: quandoquidem id faciunt in iure, copiosiore, atque in ollis, nec quicquam tangunt, neque commouent, ut uel hac ratione maxime intabescant, & percoquantur. Panis aridus leuissimum decoctum facit: ac febricitantibus quidem est ad ignem tepidus reddendus, & ubi maceratus fuerit, in læuorem terendo redigendus, & eius decem drachmæ in duabus aquæ heminis coquendæ, donec ad sorbitionis crassitudinem perueniant. sed cum hoc subterendæ quoque sunt aut amygdalæ, aut cucumeris semen. atque ijs, qui febrem non habent, confringes ad similæ, aut alicæ magnitudinem, & breui tempore macerabis, ac decem eius drachmis tres aquæ semiheminas affundes, & aliquid eorum, quæ dicta sunt contundes, & ad spissitudinem alicæ rediges, & ex melle, uel ut ægrotanti placebit, propinabis. Valebit etiam ad uentriculos, qui non concoquunt, quique flatibus torquentur, & qui nimium humecti sunt, idq́; uel per se, uel cum lẽtibus. Pręterea ad aluum consistentem in maiore gallinacei iuris portione macerabis, aut decoques.

Quomodo

Quomodo ex amylo, & reliquis subsidentia fiant.

CAP. VIII.

EX OMNIBVS leguminibus, quemadmodum ex amylo subsidentia cõficiuntur. fiunt autem hoc modo. Similam quam purgatissimam capimus, leuiter maceratam lauamus, linteo ex copiosissima aqua percolamus: collam, ut maxime fieri potest, auferimus: in uase fictili subsidere permittimus, aquam deinde percolamus, aliamq; eodem modo affundimus: tum ita faciendo usque eo permutamus, dum id quod excolatur, purum sit. postremo uero subsidentia extrahimus, atque in uase fictili ad solem, donec perfecte sicca sint, exsiccamus.

De ijs quæ ex eruo fiunt.

EODEMQVE modo in eruo faciendum est. pręcipue autem album fresum, & cum feruendo acus abiecit, madefaciendum est, & conterendum ut læuum reddatur. quod cũ copiosiore aqua eliquatum fuerit, abijcienda per diem aqua est persæpe, donec ea, quæ effunditur, pura sit. atque ita siccabis, & repones. hoc uteris ad suppuratos: itemq; ad mulierum purgationem, carnem augendam, & bonum colorem comparandum: idq; ex uino mulso, uel polenta propinabis: ex quo satis erit acetabulum & uiro, & fœminæ bene ualentibus.

De ijs, quæ fiunt ex lentibus.

FIVNT etiam ex lentibus subsidentia, cum feruendo acus abiecerunt, maduerũtq;, ac contusæ, ut de eruo dictum est, fuerunt: & aqua usque abiecta, dum ea, quæ exit, pura sit. hæc subsidentia siccata miscebis decoctionibus in ijs, quos turbata aluus uexat, & præsertim post milium, post panem siccum, post ptissanam, & post alias complures sorbitiones, quibus aliquis usus esset. Iam decoctiones quæ ex leguminibus fiunt, incommodiores febricitantibus sunt, quam prędictæ: quippe quæ & minus alant, & flatus magis cieãt. Vteretur etiam quispiam eisdem ex crudis leguminibus lomenta conficiens.

De lomento

De lomento fabarum.

LOMENTVM fabarum ſi flatus expers conficere uolueris, multam aquã affundes, atque elixabis: cumq́; perfrixum, & decoctum fuerit, totum effundes, & calidam aquam iterum indes: ſatis autem erit, ſi quartuplæ chœnicis portioni lomenti, quod iam effuderis, & confeceris, duas heminas aquæ, & olei admiſceas. eius uſus eſſe poteſt in grauedinibus & deſtillationibus addita faui portiuncula. eo quoque utetur quis ad dyſenterias, & tineſmos, ſi pinguius reddat, nec prius excoquat, nec aquam abijciat. ad quem uſum medulla quoque ei addetur, itemq́; cera, & caſeus, & præcipue frixus: & oleum copioſius in ijs, quos eijcere ſtercus uolumus. Cum ptiſſana quoque, & lentibus lomentum componetur ad dyſenterias, & tineſmos. Iam uero lomentum non excoctum elixabitur, ut in quartupla chœnicis portione ſex heminę aquæ imponantur. Piſorum uero lomentum minus flatum ciet, quam fabarum, & facilius conficitur: atque ideo imbecillis erit accommodatius. idq́; dari poteſt ijs, qui defluxionibus, & tuſsi uexantur. huius quoque quartupla pars chœnicis in ſenis aquæ heminis incoquetur. At lomentum quod ex phaſelis fit, omnibus dulcedine præſtat: ſed & difficulter coquitur, & cætera habet prædictis ſimilia: atque id quoque in pari humore elixatur. quod denique ex dolichis, & aracis fit, omnium peſsimum eſt: & ad nullam rem ægrotantibus utilis eorum eſt decoctio.

De coctionibus. CAP. IX.

LEGVMINA omnia, hordeum, & triticum coquenda ſunt oſculo ollæ cruſta obturato. diutiſsime autem coquenda ſunt, & igni quo magis lento fieri poteſt. tunc enim licet quantum uis coquantur, nunquam comburuntur. debemus ergo leguminibus iam ualde decoctis ita uas manu continere, ut agitando non comburantur: & ad decoctiones, & ad obſonia oleo quod minime odorem habeat, & nullam omnino facultatem ori præ ſe ferat, uti. huiuſmodi eſt omphacinum. Piſces uero qui flatum excitant, in patinis elixandi, & aſ-
ſandi

ſandi ſunt. ſi uero elixes, diſtribuenda conditura eſt, & ſatis olei indendum, & prius muria elixanda, deinde in eam feruentem piſcis conijciendus. ſi ſic condias, piſcis ſucci plenior fiet, & proprium ſuccum in ſe continebit. idem quoque in patinis aſſatus, & melior, & maxime tener, & plurimi alimenti reddetur. ſed conditura cum oleo diſtribuẽda eſt: & ſal abunde inſpargendus, itemq́; tenuis farinæ quod ſatis ſit.

Ex Philotino de milio condiendo. CAP. X.

MILIVM crudum tritum, & læuigatum, & affuſa aqua iterum contritum, & percolatum, & coctum, & molito ſimile factum, in collæ modum redditur, habetq́; adſtrictionem, & uentrem ſiſtit, & difficulter in uentriculo conficitur. ſed ſi totum coquatur, ut faciũt, eſt multo ad conficiendum difficilius: & quandoque aluum molliorem facit, & non admodum in excrementis alteratur; & glutinoſum eſt: ſuccum uero qui dulcem adſtrictionem habet, corpori diſtribuit.

Ex Antyllo de alimentis, quæ continenter ægrotantibus dantur, deq́; ratione eorum apparandorum. Suntq́; hæc in tertio de auxilijs libro, de ijs quæ in cibis adhibentur, capite ſecundo.

CAP. XI.

IN morbis continuis eligendum alimentum eſt, quod facillime concoquatur, celerrime diſtribuatur, & non admodum nutriat, & facile perſpiretur. nam quæ continentur in corpore, febres pariunt. atque has quidem uirtutes panis aqua lotus in ſe omnes continet. Sed eſto panis ipſe ex tritico trimeſtri, & nõ admodum puro, ſiquidem ualde purum, ualde etiam nutrit. conteratur uero diligenter, atque aſſetur. Ex ſimila uero confectus, neque ex huiuſmodi tritico, neque ex aliis propter ſui uehementiam capiatur. Sitq́; potius heſternus, & cum fermento: isq́; calida aqua maceretur, alia atque alia continenter effuſa: nec totus panis, ſed pars interior. nam exterior eius pars quæ cutis uicem gerit, ad diſtributionem & ad concoctionem inepta eſt. macerandi uero terminus ſit, ut non ſolum panis in tumorem efferatur, ſed ut fermentũ euaneſcat, & illius odo-

rem

rem non referat. alica quoque lota est generis eiusdem, cum succus expressus, & ipsa satis lota sit, & elixa detur ex aqua, uel mulsa. Similis quoque generis est ptissanæ succus ita coctus, ut in una eius parte quindecim aquæ partes indantur. cum enim coquendo quinta pars remaneat, & percoletur, succus modica mulsa addita potui datur. Ipsam quoque mulsam in horum alimentorum genere posset quispiam constituere. Coquitur, ut ptissanam coqui diximus, cum mel in multas aquæ partes coniicitur, & in quintam partem coquendo redigitur. Ex alica etiam sorbitio conficitur ad hunc modum. alica lota, & aqua sæpe abiecta, iterum aqua pura unius horæ spatio maceratur: deinde manibus in aqua confricatur, donec aqua colorem & spissitudinem lactis acquirat. deinde alica ita percolata, ipsa quidem extra remanet; quod uero lacteum ab ipsa est effectum, parum salis capit: & in iis quorum stomachus & intestina morsu infestantur, parum anethi adiungitur: in iis uero, quibus stomachus peruertitur, & nausea uexatur, pulegij, & thymi: in ijs, qui flatus pleni sunt, cumini. coquitur ad consistentiam, & datur antequam refrigerata sit. hoc alimenti genus si rite conficiatur, & dandi promptitudine, & concoctionis facilitate, & celeritate reficiendi, cum alicam, & panem præferimus. * atque alimenta quidem quæ in morbis acutis conueniunt, hæc sunt, quæ exposuimus. Sed persæpe ordo uariatur, uel quia hæc non suppetant, uel quia non rite affecti ad ea sint ægrotantes, alijs alimentis uti necessitas nos cogit: in quorum numero sunt itria, olera, & polenta, & oua. Itrium igitur est ex tritico, cum sit ipsum quoque panis recte assatus. debet autem tenue esse magnopere, siquidem crassum inæqualiter assatur: debetq; præcipue quam tenuissime conteri, ut sit polentæ persimile: atque in aqua elixari, & præsertim pluuia: si ea non suppetat, alia purissima: idq; plurimum, ut coquendo in unum conducatur. modicum quoque salis insit: oleiq; sit expers: uel parum omnino olei imponatur: & prius quam itrium eo perspergatur, oleum cum aqua

aqua ſit incoctum. alica uero cum ijſdem condimentis coquitur. Omnium uero olerum accommodatiſsima malua eſt, quæ ex garo, & oleo cocta comeditur: uel ſorbitio, quæ ex ea fit hoc modo. folia maluæ nouella, abſque fibris elixantur, deinde in mortario contunduntur; & iterum ex aqua, ſale, & oleo elixantur. Secundum locum tenet cucurbita. Sed admodum nouellas cucurbitas debemus eligere, atque totas non abraſas coquere: ne elixatæ aqua impleantur. ubi uero elixatæ fuerint, tum abradantur: dēturq; præcipue in aqua & muria. nam hoc pacto ori non erunt ingratę: ſin ſecus, ex garo dentur, & oleo. Oua in aqua ſunt coquenda, atque continuo agitanda: ſiquidem ita commota, neque ſimul cohærent, neque denſantur. ſed præſtat etiam ea in poſca coquere, quoniam magis etiam liquida permanent.

FINIS QVARTI LIBRI.

ORIBASII MEDICINALIVM COLLECTORVM,

LIBER QVINTVS.

Ex Galeni libris, de aquis.

CAP. I.

QVA optima omnis qualitatis non modo gustatui, sed etiam olfactui expers esse debet. atque eiusmodi quidem erit bibenti iucundissima, & plane pura. Si uero etiam hypochõdria celeriter permeet, nulla est quærenda præstantior. at quæ puræ, limpidæ, potuiq; non insuaues sunt, sed tamen diutius in præcordijs morantur, eæq;, aut uentrem feriunt, aut flatu implent, aut prægrauant, semipraux sunt existimandæ: cuius sane generis multæ sunt, de quibus mihi præcipue uidetur Hippocrates, ut eas ab optimis aquis discerneremus, scripsisse, cũ ait, aqua quæ cito calefit, & cito frigefit, leuissima est. etenim neque in cœnosis, neque in graueolentibus, neque in ijs, quæ gustatui medicamenti facultatem aliquam afferunt, utilis est huiusmodi dignotio, cum eæ uel omnibus perspicuo sint notæ: sed in quibus nihil quidem tale est, uerum alia quædã prauitas ob corrupti aëris admistionem, aut aliud quoddam uitium ipsi aquæ innatum, ab ignota causa proueniens, aquis inest: siquidem in eiusmodi prædicta dignotio optimum iudicandi instrumentum est. nam quę tales sunt, neque cito frigefiunt, neque cito calefiunt. Alia quoque huic similis dignotio ex oleribus, aut leguminibus, aut carnibus, aut fructibus, aut denique radicibus

dicibus, quæ aquis incoquuntur, ſumi poteſt. celerrime namque in optimis, tardiſsime uero in prauis res elixantur. ac nonnulli ex ueteribus aquas ita prauas, indomitas, & crudas, æque ac legumina, quæ difficulter elixantur, appellauerunt. ergo tutiſsimum fuerit, ut experientia de huiuſmodi aqua iudicium fiat. ac ſi quis eſt, qui ex notis potius uim eius prænoſſe aueat, is ſciat, quarum fontes è petra ſcaturientes, ad Septentrionem fluunt, ſolemq; auerſum habent, eas omnes difficulter coqui poſſe, tardiq; tranſitus eſſe iudicandum eſt: idq; eis ſtatim ineſſe, ut tarde calefiant, ac frigefiant: quarum uero fontes ad orientem ſolem erumpunt, & per meatum aliquem, aut terram puram colantur, ac celerrime calefiunt, & frigefiunt, eas eſſe optimas ſperandum eſt. Pluuiales uero ex Hippocratis ſententia leuiſſimæ ſunt: ſol enim quod leuiſsimum in aqua, tenuiſſimumq; eſt, attollit, & ſurſum rapit. id quod non ex alijs aquis ſolum, ſed etiam ex mari, & ipſis itidem humanis corporibus facit. idcirco fit, ut celerrime omnium computreſcant. maxime enim corpora, quæ unicam in ſe qualitatem habent, cum nulla aliunde cauſa ſubſit, quam ob rem difficulter, aut facile putreſcant, ea difficilius, quam quæ multas qualitates habent, computreſcunt. ſed animaduertendum eſt, ne quis putet aquam, quæ celerrime putreſcit, eſſe peſsimam. poteſt enim eadem eſſe præſtantiſsima, cum aliæ omnes optimarum aquarum notæ, quas ante diximus, ei adſint. nam facilitas immutationis in qualitate, potius bonitati aquæ, quam uitio attribuenda eſt. Aquam uero pluuiam bonitate præſtare, argumento eſt, quod etiam à ſolis calore coquitur. nam & cætera quæ elixantur, dulciora ſe ipſis fiunt omnia. cumq; cœpit putreſcere, omnino eſt inepta potui: ſiquidem qui aquam adhuc putreſcentem bibunt, hos raucitates, tuſſes, ac vocis grauitates corripiunt. Ex pluuiis autem aquis æſtiua, quam horæam Hippocrates uocat, quęq; ex tonitruo fit, pręſtantior eſt, quam quæ nimbis eſt demiſſa. quæ uero ex glacie, & niue ſoluta fiũt, peſsimæ ſunt. in iis enim,

quæ ex frigore cõcreſcunt, tenuiſsima pars omnis excernitur. porro paluſtres, & fœtidæ, & in quibus abſurdæ qualitates inſunt, coctione alteratæ offerantur. Quinetiam in alium uſum aquam prius calefacimus, & poſtea refrigeramus: tametſi neque guſtatui, neque odoratui ullum uitium afferat: ac plane pura ſit: cum eam in uentriculo morari diutius, & noxam aliquam inferre, experti fuerimus. nam caliditas totam aquam, quę elixatur, fundens aptam ad ſecretionẽ facit: dum aqua refrigeratur, partes terreę innata grauitate deſcendentes in fundo uaſis reſidebunt: aqua uero ſuper eis fluitabit: qua ſenſim in aliud uas transfuſa, citra noxam uti poterimus. Poſt decoctionem uero cum frigidiſsimam reddere aquã uoluerimus, ſi nix nobis ſuppetat, aquam prius calefacimus, deinde niuem extrinſecus ei circunfundimus. ſi nix non adſit, e puteis, uel aquæ ductibus refrigerationem ei comparamus: eam itidem prius calefacientes, ut facilius alteretur. nam quicquid prius excalfactum eſt, id citius in ſe totum alterationem à rebus uicinis proficiſcentem capit. Cum autem uas in puteum demittimus, aut aquæductibus ſubijcimus, tũ uaſculum operculo claudimus neceſſario, & ipſum ex omni parte diligenter obturamus, nec uaſculum implemus, ſed aliqua ex parte uacuum permittimus, ut aer, qui inter operculum & aquam interiacet, prius refrigeratus, eo attactu uicinam aquam refrigeret. ubi uero nihil horum nobis ſuppeditatur, ut in Aegypto uſu uenit, ibi uaſculum ſuſpendimus, & quo aërem ſuſcipiat, ſine operculo ſinimus. Quoniam uero aqua neque incidendi, neque calfaciendi uim habet, ideo iure fit, ut aqua omnis tardi tranſitus ſit, ægre concoquatur, & ægre ſubducatur, licet alioqui ſit optima. nam & multum temporis manet in uentriculo, & fluctuationes plerunque parit: ſicq; bilioſus uentriculus ſit, ipſa quoque ſimul corrumpitur. cumq; a uentriculo ad ieiunum inteſtinum ægre perueniat, non facile diſtribuitur. quam ob rem neque ad ciendam urinam, neque ad ſputum educendum apta eſt: quin ne ſitim quidem ſedat, etiam

ſi in

si in uentriculo diutissime moretur, cum nec in totum se profundum immergat, nec quod squalidum est, irroret. porro aquam non alere, sed uehiculum tantum modo alimenti esse, & Hippocrates, & cæteri præstantissimi medici dixerunt: ob eamq; causam non potest uitalem facultatem roborare. & hoc fuit in causa, ut Hippocrates ab aquæ usu in ægrotantibus abstinens, ad mulsam, oxymel, & uinum se contulerit. atque his quidem rationibus nemo unquam aqua uteretur: pleriq; tamen in alijs decepti ad aquam confugiunt, in qua nihil est, quod magnopere contra animi sententiam succedat, cum ipsa quoque non magna ui sit prædita. at oxymelitis, uini, & mulsę usus est uitiosus propter repentinas mutationes: & propter sinceram permixtionem, quæ a medicis plerunque fieri solet. Vinum enim, quod tanquam manus quędam ad distributioné aquam trahat, est omnino paucissimum aquæ miscendum, ut aquæ sinceritatem tollamus. eademq; ratione oxymel aquosum laudo. cum minore quoque periculo aquosa mulsa quis uti poterit. nam impermixta, nisi subducere aluum properet, maxime noxia est, & præsertim in amaræ bilis hominibus, quiq; magna habent uiscera, quibus ipsa quoque aqua est noxia, cum in bilem conuersa in hypochondriis diutius manet. ad hęc enim omnia mala, quæ in ea sunt, hoc accedit etiam, quod cum stercoris sit expers, aluum non subducit. aquam uero in principiis accessionum potam lædere, perspicuũ omnibus est. Ecquando igitur aqua potui utiliter datur? nimirum cum ægrotus ex sola potione uiuit, nec adhuc ptissanæ cremorem sumit. tunc enim in medio aliarum potionum aquam in tempore quispiam dederit, & pręcipue cum ægrotus siti enectus sit: quandoquidem eo tempore inundationem quandam, hoc est humiditatis copiam ab ea induci, scriptum reliquit Hippocrates. quocirca inter mulsam & oxymel, parum aquæ ad humectanda ea quæ expuenda sunt, accommodatum præbet. quin etiam ubi uinum magnopere noxium sit, tum etiam aquam exhibet. nocet enim uinum cum ægro-

tans uel delirat, uel capite uehementer dolet. Hanc autem propriam naturam humidã & frigidam habet aqua. aduentitia uero caliditate acquisita calefacit & humectat ipsa quidem ea, quibus admouetur: sed tamẽ ut utrunque æque faciat, non est ei natura comparatum: uerum humectat quidem summe, siue temperata, siue tepida, siue etiam calidior sit: calfacit uero non summe, nisi quæ extreme ferueat. quod dicimus, in temperata natura prius exploremus. ergo si huic naturæ aquam temperate calidam offeras, siue lauans, siue perfundẽs partem aliquam, profecto ipsam partem humidiorem, & calidiorem in ipso perfusionis tempore factam uidebis: si postea quiescas, nec corpus frigida cõtrahas, & constipes, paulo post eandem partem seipsa factam frigidiorem comperies, quod calor innatus immoderatius perspirauerit. non tamẽ quemadmodum frigidius postea, aquæ calidæ usus, ita etiam siccius corpus destituit. & tamen hoc quoque debere fieri uidetur, cum ob meatuum raritatem, & corporis mollitudinem, tum uero ob substantiæ fusionem. plus enim in huiusmodi affectionibus euaporetur necesse est: uapor autem est humor attenuatus. ueruntamen non ita se res habet. humores enim, qui in uasis, aliisq; uacuis spatiis continentur, omnes exhauriuntur: corpora uero uasorum, & uniuersum carnosum genus humidius se ipso redditur. atque hanc solam facultatẽ, ut uidetur, aqua nunquam deponit. neque enim cum feruens comburit corpora, facit ut quæ ambusta sunt, sicca sint, ut quæ igni affata fuerunt. simili quoque modo cũ summe frigida facta est, totoq; die, aut etiam lõgiore tempore super aliquam partem perfunditur, eam non efficit sicciorem: quamuis rugosa, & admodum exilis uideatur. uerũ hæc ideo eueniunt, quod qui in uasis, aliisq; spatiis est humor, euacuatus est: partes uero genuinæ, atque solidæ nihil se ipsis sicciores redduntur.

De aqua frigida, & oxymelite ægrotantibus potui dando. CAP. II.

QVONIAM ostendimus omnem corporis affectionem

ctionem, quæ præter naturam est, à sui contrarijs curari: planum est, febrim quoque à frigida extinctum iri omnino, cum ipsa sola fuerit sine ulla affectione, quæ à frigida lædatur. nam si febri adiuncta sit alia affectio, quam frigida lædat, licet ea febris, quæ ex ipsa affectione orta est, confestim a frigida sit restincta, altera tamen deinde febris grauior accendetur aucta affectione, quam potio frigidæ oblæserat. Læduntur autem a frigida affectiones partium quæ inflammatione obsidentur, & in quibus incocti humores sunt: quorum indicium est urinarum incoctio. si igitur concoctæ urinæ sint, nullaque princeps pars inflammatione uexetur, satis erunt, ut ad frigidam potui dandam impellamur. si uero æstiuo tempore uehementia febris quandoque urgeat, laboransq; iuuenis sit, & frigidæ potioni assuetus, si cū aspectu & consistentia urinarum laudabile sublimamentum uideas, tum, etiamsi pars aliqua inflammationem patiatur, frigidam dando non errabis: siquidem debes anteponere, ut febris uehementiam eo tēpore sedes, pluribus diebus, quibus ad reliquias inflammationis tollendas opus sit: quas quidem & magis scirrhosas, & solutu difficiliores euadere necesse est. Si uero non admodum adurentes febres sint, & frigidam dederis particulis inflammatione laborantibus, magnopere tua te fallet opinio. febres enim, quæ uehementer flammeæ sunt, inflammationem erysipelatis speciem referentem quodam modo subesse nobis ostendunt: & ideo frigida quoque eandem iuuat: ut in exterioribus etiam partibus perspicitur. ergo in iis, in quibus incipiunt in iecore, uentriculo, & aliis huiusmodi particulis inflammationes, diligentius considerandum est. nam ij omnes magnopere læduntur, etiamsi in tempore sumpserint, si potio fuerit paulo largior. Etenim cum principia inflammationum, quæ sine ictu, & uulnere fiunt, uel ex particularum imbecillitate, uel ex ignea caliditate quadam oriantur: eas quarum origo est imbecillitas, frigida semper lædet: quæ uero ex ignea quadam caliditate existunt, moderata frigidæ potio iuuabit. periculum

enim est, ne in largiore potione propināda pars ad contrarium excessum traducatur. præterea uero huiusmodi potio tales affectiones magis iuuabit, si dum bene ualerent, ea utebantur. ergo uehementes morbi, qui in uentriculo, in iecore, in collo, & toto capite sunt, prius considerari debent. artus enim fortasse non magnopere lædentur: & tamen ipsi quoque offendentur in quibusdam affectiouibus, quas deinceps exponam. Sed horum fore tantam noxam, quantam partes uehementer affectæ cōtrahent, ne ignarus quidem affirmaret. Si igitur affectio erysipelatis, aut herpetis speciem referens in hypochondrio sit, aut inflammatio erysipelatis naturam referens, aut aliqua alia affectio summe calida ex intemperie sine succis exorta, frigidæ potio iuuabit: sicut eadem mirum in modum lædit, cum abscessus, œdæma, scirrhus, ulcus, & frigidæ affectiones partes obsederint. Ac quoniam de artubus me dicturum promisi, illud sciendum est, inflammationes neruosarum partium, quę in eis sunt, à quibus alioqui periculum conuulsionis imminet, frigidę potione lædi, uel maxime. si uero in carnosis artuum partibus inflammatio gignatur, & bibere frigidam homo poterit, & si parti inflammatæ foris admoueat, noxam quidem inuehet, sed neque notabilem, neque manifestam: ac præcipue si frigidæ potioni fuerit assuetus. Ergo cum febris sit, non adiuncta ulla alia affectione, quam frigida posit lædere, tantum frigidæ dandum est, quantum uno haustu ægrotus posit haurire. Oxymel uel æstiuo tempore frigidum datur, ne laborantis sitim exacuat. quam ob rem æstate frigidum oxymel dare audemus etiam ante morbi cōcoctionem, cum aquam frigidam in eiusmodi affectione ad satietatem daturi non essemus. tunc enim inflammationē densaret, si febris ex inflāmatione orta esset: ac succos incoctos seruaret, si illi morbi causam attulissent. Sed tūc parum oxymellis damus, ut quod in uentriculo prius intepescat, quam ad costā usque frigiditas eius distribuatur. quod si quid exiguum fuerit etiā distributum, id ab ipso oxymelite, in quo uis incidendi inest, corrigetur.

Ex Rufi commentarijs, de aquis. Est in secundo libro de diæta, uel de potionibus. CAP. III.

RESIDES aquæ (ita enim aquas puteorum uoco) quia non fatigantur, ideo non admodum sunt tenues. & cum intro ingressæ fuerint, minus madefaciēt cibos, atque dissoluunt, minusq; concoquunt, & præ crassitudine, & quia frigidę sunt, non bene per urinam excernuntur. aptiores autem potui redduntur crebro hauriendo, ac si effluerent, & puteorum expurgatione. quæ uero fluunt, multo tenuiores sunt, & præstantiores ad madefaciendum, & concoquendum, & ad urinam reddendam. quæ è stagnis sunt, pessimæ sunt omnes. nam & odorem absurdum, ueluti putrescentes habent, & æstate calidæ, atque hyeme frigidæ sunt, quod ego uitij aquarum maximum esse signum statuo. ideo fit, ut æstate uentres perturbent, & tarde in uesicam transeant: ac sæpe etiam tormina, & leuitates intestinorum hominibus pariunt, ex quibus in aquam inter cutem cadunt. hyeme uero, quæ frigidæ sunt, uentres non admodum perturbant illæ quidem, sed tamen & ruptiones, & lateris dolores, & tusses afferunt: & ad lienem etiam repunt, & postremo in aquam inter cutem desinunt. ex liene autem etiam pedes ulcerantur, eaq; ulcera non celeriter curantur. Solæ paludes Aegyptiæ inter omnes, quas quidem ego nouerim, salubres sunt: quia hyeme aqua non putrescit, siquidem non supercal fit: autumno uero Nilus paludes explēs, ueterem aquā proijcit, & aliam nouam inuehit. De aquis pluuijs ita statuo. aquæ pluuiæ leues sunt, tenues, puræ, & gustanti dulces: siq; in eis aliquid elixes, celerrime elixabitur. siq; eas calfacias, celerrime calefient. & uino perexiguo temperantur. quocirca bonæ sunt & ad concoctionem, & ad urinarum excretionem, itemq; accōmodatæ iecori, lieni, renibus, pulmoni, neruisq;. cū enim uis non admodum refrigerans in eis sit, idcirco benigniores hisce partibus fiunt. Vernæ igitur atque hybernæ maximæ opportunæ sunt, atque optimæ: quas ego laudo uel maxime. autumnales uero atque

æstiuæ fuerint quidem alijs meliores, sed non omnes omnibus. nam uiribus quidem antecellũt eas, quæ sunt in terra: uerum quantum superentur a uernis, atque hybernis, ne dici quidem potest. nam ęstate atque autumno terra ficciores uapores edit, aërq; multas terræ sordes habet, quæ pluuia expurgantur. idcirco fit, ut tales aquæ ficciores, & nitrosiores sint, & ad abstergẽdum, ac per intestina descendendum accommodatæ, sed neque renibus, neque pulmoni, neque arteriæ idoneæ. quinetiam plus uini has ferre necesse est, ut nitrosa facultas uincatur. Iam uero aquę non parua differentia ex uentis aquilonalibus, & austrinis accedit. nam flantibus aquilonalibus, dulcior pluit quidem, sed frigidior: austrinis uero spirantibus, minus dulcis, sed calidior. ad summam uero tempora pluuia, dulciores, non nimbosa & squalida magis nitrosam aquam efficiunt. quæcunque autem ex niue fluunt, & glacie, duræ omnes sunt, & frigiditate excellunt: sed gustanti dulces. at aqua dura, & frigida neque ad concoquendum, neque ad meiẽdum accommodata est. itemq; noxia est neruis, pectori, & costis. nam & conuulsiones, & tetanos inducit, & ruptiones facit in pectore, ut nonnulli subcruenta expuant, & suppurentur. Fontanæ aquæ ad orientem uergentes cæteris præstant humiditate, tenuitate, odoris suauitate, & moderate refrigerando, moderateq; calfaciendo. quæ ad septentrionem, dulces sunt illę quidem, sed immoderate refrigerant. quæ ad occidentem, uiolentæ sunt & refrigeratione, & duritie: quam ob rem raucitates, laterum dolores, & conuulsiones pariunt. quæ ad meridiem spectant, magis salsæ sunt, & calidiores, & ad meiendum non idoneę: sed ad descendendum per intestina, præstantiores. quanquam autem aquas quæ ad meridiem fluunt, non laudo, Nilum tamen ita commendo, ut aquæ bonitate paucis fluminibus comparari posse uideatur. nam & aluum subducit, & purgationes mulieribus ciet, si in puerperio bibatur. Sed pleræque ex aquis ad meridiem, resides sunt, quibus duplex est noxa coniuncta, altera

è regione

è regione contracta, altera quod non effluant. Pro terræ autem natura sic de aquis decernendum est. terra enim alia plana est, alia collibus, alia montibus continetur. plana est ad aquarum effluxiones deterior: multiq; in ea putei fossiles, & resides fontes. colles uero & montes potiores sunt. nam & puriores, & tenuiores, & odoratiores, & dulcedine suauiores aquas emittunt. cæterum ex planis alia salsuginem & nitrum æstate & autumno producit, alia nihil: sed eam terram, dulcem uocant. in hac igitur præstantior, & potui aptior, in illa uero salsa, & nitrosa aqua est. Ex montibus prætere alij terrei, alij petrosi sunt. terrei aquas ferunt pręstantiores & mollitie, & quod minus frigidæ sint. saxei aquas habent deteriores tum duritie, tum frigore: puriores tamen quam aliæ sunt, minimeq; habent subsidentia. Maxima autem maximeq; notabilis differentia aquis inest ex metallis, & ex herbis eis innatis. ac metalla quidem cum ad aliam habitationem, tum uero ad aquarum potum sunt noxia. herbæ uero quandoque mirum in modum lædunt, quandoque etiam ualde aquam corrigunt: tale autem est sium, nepita, & adiantũ. etenim hæ plurimæ riuis innascuntur: quæ quidem bonam aquam uitiant, malam uero alioqui iuuant, cum ab eis quoddam quasi medicamentum aquæ impertiatur. suntq; huiusmodi aquæ ad meiendum potiores. ergo diligenter etiam atque etiam considerandum est, ne ullum uitium aut a terra, aut aliunde aquis accedat; cum non satis sit e fontibus hic quidem præstantiorem, potuiq; aptiorem, illic uero salsam & nitrosam aquam scaturire, nisi etiam quæ per riuos deriuantur, sint eiusdem generis. hactenus quæ maximi momenti sunt, oratione complexi sumus: nunc alia quoque aquarum bonitatis signa recenseantur. aquæ omnes quæ hyeme calidæ, æstate frigidæ sunt, optimæ esse quodammodo uidentur. quæ uero frigiditatem & caliditatem habent anni temporibus parem, pessimæ. æstate enim calor extimam terræ partem occupat: hyeme uero mergitur in profundum. atque ideo mihi uidetur fontes, qui a profun-

disſimis partibus fluunt, & ſpeluncas cauas, omnes hyberno tempore calidiſsimas aquas continere, æſtate frigidiſsimas. idcirco aquæ omnes quę in terræ ſunt extremitate, ad temporum uarietatem, quoquo modo tépora frigida fiunt aut calida, commutantur.

De fonte, qui in Lycia ad Chimæram montem eſt, quem à Pegaſo fuiſſe apertum ferunt.

MIRABILE eſt, aquam hyeme euaneſcere, æſtate autem apparere: & tamen contra deberet contingere. ſed huius etiam rei cauſa calor eſt, qui profundas aquas ſecus uehit: ſiquidem hæ quoque calorem ſentiunt. omnes enim profundos fontes, quique parum admodum ab externis imbribus ſuſcipiunt, hyeme, & per uehementiſsima frigora minimos, æſtate maximos comperies: ut ſtagnum itidem, quod in Delo eſt, id ipſum propter eandem cauſam patiatur: atque etiam putei, qui Pythopoli uiſuntur. Eſt autem una hæc bonarum, prauarumq; aquarum dignotio, ſi hyeme calidæ ſint, æſtate uero frigidæ: altera uero eſt, ſi nihil ori guſtantis notabile afferat: & ita non multo uino ad eas temperandas opus erit: atque omni uino conuenient. eſt uero etiam pura ea, quæ pręſtantior eſt: neque alioqui colore infecto: nec fecem habeat, nec ſubſidentia. nam & quæ pura eſt, eadem etiam pondere eſt leuis. nam quæ pondere leuis eſt, ſemper terræ impermixta eſt: quæ uero grauis, terræ ratione plus grauat. ſed & hęc non minus cóſideranda ſunt, ut ſi cito calefiat, ac refrigeretur, quoniam hæc cæteris præſtat. & quomodo ad coctiones, quomodo ad ſeceſsionem affecta ſit. nam quæ citius coquuntur, præſtátiores ſunt: quæque ſecedunt, meliores, ſi per ueſicam ſecedant. at aquæ per inteſtina ſeceſsio, deterior eſt. quarum uero noſtræ artis non eſt effecta perdiſcere, ea debemus ab incolis perquirere. nullo autem pacto facile eſt, ea quæ pręter rationem fiunt, intelligere.

Hiſtoriæ rerum admirabilium, quæ in aquis contingunt.

AC ne longe abeam, aqua in leontinis eſt, ex qua ſi quis bibat, moritur. alia talis in Phæneo Arcadiæ eſt, quam

quam aquam Stygis uocant. alia quoque talis in Thracia uisitur. itemq; stagnum apud Sauromatas, quod ne aues quidem transuolare queunt: aliudq; apud Medos, in quo nigrum ichorem dicunt supernatare: quo ubi usus sit quispiam, si igni se admoueat, accenditur. eo medicamento Creontis filiam a Medea fuisse perditam ferunt. Est etiam Susis aqua, quæ epota dentes excutit. Sybaris fluuius homines facit infœcundos. Aqua uero quæ apud Aethiopes est, quam rubram nominant, furorem inducit. at quæ in Aegypto est, capita bibentiũ pilis nudat. Harum rerum nihil sciri sane potest, quam ob rem plerique qui illis nulla consideratione adhibita usi fuerunt, mortui sint, alij uero aliquod aliud incommodum sint perpessi.

Hæc uerba ex tractatione de aqua descripta adiuncta sunt, quæ eiusdem Rufi sunt.

SVNT etiam aliæ quamplures aquarum facultates: quæ non communi natura affectæ sunt. nam quę in Lycestis est, bibentes ebrios facit. in aqua uero quæ in Clitorio Arcadiæ est, si quis se lauerit, uini odorem ferre amplius non potest. Aqua Arethusæ in Chalcide mulieribus prodest: aliæ uero animantes ex eius potu dolores pedum contrahunt. Cydnus dolores pedum sedare creditur, quamuis frigiditate excellat. Qui habitat, ubi praua aqua est, dare operã debet, ut eam potui magis idoneam reddat. erit ergo optimum, ut in uasis fictilibus elixetur, & ubi nocte refrigerata fuerit, atque iterum calfacta, potui detur. In exercitu uero si ex praua aqua reddere bonam opus sit, foueas ex ordine ex locis altissimis ad decliues fodere, perq; eas aquam ducere oportet: terra dulci ac pingui, quæ faciendis fictilibus idonea sit, in foueas coniecta: si quidem ita semper aquæ prauitas in foueis remanebit.

Dioclis, de aqua corrigenda. CAP. IIII.

AQVAM maxime imbecillam facies, si tertiam partem decoquas, & alba ouorum similiter incoquas. in hæc ipsa inijcienda est argillæ siccæ gleba, donec maceretur. mensura uero est, ut semisextarius amphoræ indatur.

datur. vbi decoxeris, bibatur. odorem etiam ab aqua remouebis, ſi calfactam manu ad uentum ferias, & ſub dio in uaſe immenſo teneas, & in multa uaſa paulatim diffundas.

Athenæi, aquæ purgatio. CAP. V.

AQVA defecatur partim ſtillacidijs, quæ ſtacta dicuntur, ut fit Alexandriæ; partim colis, ijsq; interdum ſimplicibus, interdum uero duplicibus, vel triplicibus, ut aqua puriſsima per eadem excipiatur. Fiunt etiam iuxta mare, & iuxta ſtagna foueæ, illic cum aquam potabilem a mari ſecernere uolumus, hic uero, ut cum ſtagnum fuerit turbatum, hirudinesq;, aut alia quædam uitia contineat, aqua puriſsima, & maxime innoxia per terram tranſiliens in foſsis colligatur. Vbi uero multa aquæ copia ſit haurienda, ut in exercitu fieri ſolet, latera foueæ lapidibus, lignisq; ambiunt, & cum pauimentum ſimili modo inſtrauerint, puras ſeruare aquas nituntur. aquæ autem quæ purgantur, leuiores, ac puriores fiunt: & ob eam ipſam cauſam etiam frigidiores. multæ uero, licet fuerint percolatæ, tamen facultates a ſordidis corporibus contractas adhuc ſeruāt.

De uino. Galeni. CAP. VI.

VINVM aquoſum homines uocant, quod colore & conſiſtentia aquæ ſimile eſt. nam & pellucidum, & ſplendens, & purum eſt. & conſiſtentia tenue uidetur: & guſtanti nullam affert qualitatem inſignem: ſiq; ipſum aqua diluas, non multum aquæ feret: quam ob rem pauciferum ueteres appellauerunt. huiuſmodi autem uinum non plane adſtrictionis expers eſt: ſed languidam omnino adſtrictionem habet: quoniam ſi ipſum aquæ compara18ris, ex ipſa aquæ comparatione exiguam adſtrictionem quandam factam fuiſſe ſenties. ac facultate quoque eſt aquæ perſimile. nam neque imbecillum caput tentat, neque neruos debilitat: cum ne perſpicue quidem calefaciat: quinetiam nullam aliam qualitatem inſignem, ut neque auſteritatem, neque acerbitatem, neque dulcedinem, neque acrimoniam guſtui afferat. Accommodatum hoc uinum eſt ad educendum

dum e pulmone, cum uires roboret, ſuccosq́; humectet, & mediocriter incidat. hoc quoque cum minore periculo, quam cætera uina omnia, febricitantibus datur. quòd ut aquæ, & uini prauitates effugiat, ei ſoli inter reliqua contingat. Iam uero præter quam quod caput non lædit, etiam ſæpe prodeſt: ſedando paruos dolores, quos humores uentre contenti procrearunt. Inuenies etiam nonnullos, quibus ex aquæ potu dolor capitis oriatur, cum præſertim aqua uitioſa fuerit: ut ipſa corrupta natiuum uétriculi robur exoluat: quo imbecillo ichores bilioſi ex corpore in ipſius caua ſolent confluere, quemadmodum etiam ieiunantibus uſu uenit: à quorum uitijs, & noxis prædictum uinum hominem liberat. ac ſtatim quidem ratione contemperationis; paulo poſt uero robur uentriculo addens, qui res noxias a ſe deorſum propellit. Homini uero temperaturæ ualde calidæ, utilior eſt aquæ potus, quam uini. ſi uero quandoque uinum dare oporteat, dandum quod tenue ſit, & mediocriter auſterum. Mouent etiam urinam uina aquoſa, & tenuia. & minimum alimenti corporibus præbent: eaq́; ſola bono eſſe poſſunt, ſi nouella bibantur: quale eſt id quod Gaurianum uocant: & quædam eorum, quæ in Sabinis naſcuntur. & ubiq; fere gentium facile eſt huiuſmodi uina reperire. quamprimum uero apud nos ad bibendum apta ſunt Tibenum, & Arſyinum, & poſt hæc, Titacazenum. Dulce uinum exquiſite tenue, & ſplendidum nunquam reperies: ſed magis & minus ab his remota, & eorum neutrum habentia. uinum omne dulce & craſſum, conſiſtentiæ ratione calefacit: eiusq́; ſingulę facultates, quas epotum oſtendit, ex hiſce duabus qualitatibus conſequuntur. color enim ſui ratione, ad iuuandum, aut lędendum nullam uim habet. quanto igitur tale uinum conſiſtentia craſsius fuerit, tanto etiam tardius tranſibit: ut non ſolũ aperturum nõ ſit partes aliquas obſtructas, ſed etiam eaſdem obſtructurum. quam ob rem iecori male affecto uinum huiuſmodi maxime nocet: ac præſertim ubi inflammatione, aut ſcirrho obſideatur.

minus

minus uero nocet, si uiscus a crassis humoribus sit obstructum, aut si quid propter imbecillitatem patiatur, quemadmodum in affectionibus, quæ proprie hepaticæ nominantur, usu uenit. Post iecoris noxam, lienem uina dulcia lædunt. at pulmonem non item, cum in eius alis crassus humor sit impactus. præterea uero dulce uinum in morbis acutis, ubi facta concoctio sit, ad sputum eliciendum, ut in peripneumonia,& pleuritide, ualet, ubi particulæ non amplius inflammatione uexantur. quantum autem dulcia absunt a uehementi caliditate, eo minus etiam caput grauant, & mentem lędunt. melius uero per aluum secedunt, & uiscerum tumores augent: nec sunt accommodata ijs, qui amaram bilim aceruant, quoniam omnes succi dulces, materiæ sunt flauæ bili gignundę. hæcq; uina, non solum quia multus calor huiusmodi succos amaros facit, non sunt febricitantibus idonea, sed etiam quia crassa sunt, neque per urinas cito excernuntur, neque secum cætera deducunt, neque biliosos humores simul euacuant: idq; unum in se bonum continent, quod aluum emolliunt. quocirca ea præ reliquis bibunt. quo bono si frustrentur, omnino lædunt: nam ad cætera mala hoc accedit etiam, ut sitim inducant: qua re ostendunt, se facile in bilem conuerti: sed flatus etiam gignunt: uerum inferiori intestino non sunt noxia, quamuis flatus qui ab eis excitatur, tardi sit transitus, & in hypochondrijs moretur, donec plene concoquantur, & perfecte attenuentur. si uero semel concoquantur, naturam habebunt, qua celerius commeabunt,& partium tenuiorum fiant. dulce autem simul & austerum uinum, quale est in Cilicia Abates, atque ex contrarijs qualitatibus constans,prauum est: cum neque distribuatur, neque deorsum secedat, sed diutius in uentre superiore maneat,ipsumq; flatu impleat. at quod sine dulcedine nigrum est, atque perspicue acerbum, aut austerum, id satiat, & tarde permeat. & utranque excretionem, tam eam quæ per aluum, quam eam, quæ per uesicam fit, cohibet: & in hypochondrijs diutissime commoratur: facile quoque

que acesſit, & ad uomitum impellit: ac ſolum uentris defluxionibus eſt accommodatum. ſed ita affectis non eſt bibendum ad ſatietatem. Auſterum uero una & album non eſt ipſum quoque ciendæ urinæ aptum: uerum ſi craſſum ſit, in hypochondrijs moram trahit: ſi craſſum non ſit, neque tandiu permanet in uentre, quādiu nigrum: neque ita per urinam expellitur, ſicut uina, quæ alba ſunt, & mediocriter auſtera. Fuluum uero auſterum conuenit ipſum quoque uentris defluxionibus. eſtq; duplex fuluum, ſicut etiam nigrum: alterum dulce, auſterum alterum. ſed fuluum caput & mentem magis tentat, quam nigrum, quoniam eſt etiam eo calidius: at flauum ſumme calidum eſt: ſicut poſt ipſum tale eſt fuluum: poſt hæc, rubrum: tum dulce. album uero minus quam alia omnia calefacit. nullum autem album uinum dulce eſt: ſed quædam auſtera ſunt, & craſſa, quædam aquoſa, & tenuia. Ex flauis autem & fuluis, alia dulcia mediocriter ſunt, ut Hyppodamantinum, & Phauſtianum: alia neutiquam dulcia ſunt. Rubra ſunt his craſsiora, quæ colore proxime accedunt ad nigra. quæ omnia ad proportionem craſsitudinis nutriunt. quam ob rem ijs, quibus recreatione opus eſt, dulcia uina ſunt concedenda: ac præſertim ſi nihil eis uitij fuerit in iecore, liene, ac renibus. Quibus uero craſſus humor in uenis colligitur, uinum tenuis conſiſtentiæ ex uſu eſt. uerum ſi frigidi humores in uenis collecti fuerint, acria & antiqua conueniunt: ſi frigidi non ſint, ea apta erunt, quibus neutrum horum inſit. ad ſucci uero bonitatem præſtantius eſt odoratum: cæterum caput ferit. Vinis auſteris utimur, ut citatam aluum ſiſtamus, alioqui non uſuri, quod neque deducendo alimento, neque ſanguini gignundo, neque ſucci bonitati, neque ciundis urinis, neque ſudoribus eliciendis, neque uero ſubducendæ aluo conferant. ergo corporibus quæ bilioſiora ſunt, nec falernum, nec tmolite fuluum, & dulce, neque aruiſium, neque Lesbium, odorum, & fuluum, antedictis ſimile, accommodatum eſt; ſiquidem hæc calidiora ſunt omnia. quique huiuſ-
modi

modi biberit, facile caput dolebit, & in febrem incidet: & nerui quoque patientur. tale igitur uinum nec biliosis naturis, nec perustis, neque in æstu multo, aut inedia, aut mœrore, aut anni tempore, aut regione, & calida constitutione concedendum est. Idem uero è diuerso probatur in ijs, quibus excalfactione opus est, pituitosis, ac frigidis temperaturis; crudiorumq; humorum copiam colligentibus, uitam in ocio ducentibus, regione frigida, atque hyeme, & cœli statu frigido, atque humido. Vinis autem omnibus, quæ quidem nec crassa ualde, nec dulcia nimium sunt, quale est therẹũ, & scybelite, commune est, ut temporis progressu flauum colorem acquirant: & aliquid splendescentis, instar ignis, habeant. nam nigra quoque, cuiusmodi est apud nos perperinium, si inueterarint, in rubram aut fuluam prius qualitatem, deinde uero in flauam abeunt. ita etiam album, quale est bithynum aminæum. hocq; ita inueteratum Romani Cæcubum uocant. iamq; huiusmodi uinum amarum est, & ob eam causam minime potui accommodatum. ergo ita uetustorum potus fugiendus, sicut etiam nimis nouellorum. ac maxime quidem a uinis suapte natura crasßis, cum nouella sint, abstinendum est: siquidem tantum abest, ut quicquam ad ciborum concoctionem conducant, ut ipsa etiam uix concoquantur. præterea uero nec aluum subeunt, nec facile distribuuntur, nec urinam cient, nec gignendo sanguini, nec nutricationi conferunt: manent uero diutius in uentre suspensa, sicut aqua: siq; paululum quid eorum quispiam bibat, facile acescit. porro uetustißima uina tantũ ab albo una & austero, & nouo, & crasso differunt, ut illa uehementißime calefaciant, hæc uero sic refrigerent, ut sensus ipse percipiat. Quemadmodum uero mustum flatus plenum, & concoctu difficile, & crasßi succi sit, omnes norunt: quod etiam id solum boni habet, ut aluum subducat: quod si quandoque non faciat, perniciosißimum est. Cæterum celerrime omnium alba, & aquosa inueterascunt, hoc est, celeriter in uetustorum qualitatem commutantur.

est

eſt autem ea qualitas, acrimonia primum, qua plane calefaciunt, poſtea uero amaritudo. ad quam aquoſa uina nouennio, aut quandoque decennio perueniſſe uidimus, niſi primis tribus aut quatuor annis aceſcere properauerint. at potentibus, & auſteris, & albis ſed craſſis, quandoque contigit, ut etiam poſt decennium cum rite non aſſeruarentur, aceſcerent. Sed contingit etiã, ut plurimo tempore inueteraſcant. talia ſunt in Italia tiburtinum, ſigninum, marſum, & ſurentinum: quod ferme ante uigeſimum annum factum, potui aptum diu perdurat, nec facile amareſcit: & cum falerno præſtantia, uirtuteq; contendit. his contrarias affectiones patiuntur uina aquoſa, quale eſt, ſabinum, gaurianum, arſynium, titacazenum, tibenum, & cætera generis eiuſdem: quæ omnia contrarias qualitates, acidam inquam, & ſi perdurarint, amaram, facile ſuſcipiunt. locus tamen, in quo reponuntur, ut ad alterutram mutentur qualitatem, multum facit. optimus igitur in principio locus frigidus eſt: poſt calidus: quoniam tepidus acida uina facile reddit. quanquam uina, quæ duobus aut tribus annis frigido loco repoſita, bona mã ſerunt, in cellam calidam ſatis poſtea transferenda ſunt: nec unquam tepida, & temperata indigent. quædam tamen vſqueadeo debilia & aquoſa reperiuntur, ut frigus ne a principio quidem ferant. Vaſa autem uinaria, quæ recluſa ſinis, in cauſa ſunt, vt uinum facile aceſcat: ueluti contra, cum operculum habent, clauſaq; ſunt, id minus eis contingit. & multo etiam minus id uaſa plena patiuntur. nam quæ aliquantulum uacua ſunt, quoniam aërem incluſum habent, per illum intermedium celerius ab extrinſecus ambiente immutantur. plena uero ita, ut operculum uinum attingat, per illud quidem imbecilliter admodum, & obſcure eouſque uitiantur, quouſque tegumenti denſitas peruenit. ex quo fit, ut picata, & gypſata dolia diutius uina ſincera conſeruare comperias. ſed quæ ſolo corio, ſicut ea etiam quæ cuneis, obſtruuntur, minus durant. Cęterum in Aſia apud nos tria uina fulua ſunt pręſtantiſſi

ma, tmolite, Lesbium, & a ueteribus laudatißimum aruisium, quod in Chio conficitur: quod omnes ad optima medicamenta, & præsertim ad antidota conficienda adhibuerunt.

Rufi, de uino. est libro xij de diæta, uel potionibus. CAP. VII.

VINUM sic ad sanitatem, ut rem ullam aliã commendo: sed oportet bibentem scientia præditum esse, si uelit non grauißimas pœnas dare. etenim uinum potest calorem accẽdere, corpus uiribus implere, alimentum omnino concoquere: neque ullum vinum tam prauum est, quod hæc non faciat: sed hic quoque, ut in cæteris, & deterius, & melius comperies. quin etiam uinum poterit animum quodammodo afficere: quippe cum uinum sit mœroris medicamentum. atque Helena quidem mihi uidetur hoc crateri infudisse, ut mœrorem sedaret. ei ergo qui moderate bibit, & uoluptatem, & humanitatem, & bonam ualetudinem affert: is uero, qui immoderate potat, aliquid quidem iucunditatis in nimio potu, sed incommodi quoque aliquid capit. nam qui fieri potest, quin incommodo afficiatur is, qui nimium bibit, cum animus in tanto uino immersus sit, ut eo calidißimo frigefiat? Sunt autem tibi hæc argumenta. nam ebrij corpus impotens primum fit, tum somno grauatur: & calore quoque alimentum concoquitur. atque hæc quidem ebrij patiuntur, ut statim frigescãt: postea uero, ne ego quidem explicare queam, quot malis circunueniantur. nam & uerisimile est, eos attonitos reddi, & articulos uitiari, & partem aliquam debilitari corporis, & iecori, spleni, capitiq; proprios cuiusque morbos afferri. Ac mihi quidẽ talia cogitanti, uideri solet admirabile, qui fiat, ut cum in uino tot bona, totq; mala planè appareãt, liceatq; ex uino optima quæq; sumere, hoĩes tamen peßima potius eligant.

Galeni, de sapa. CAP VIII.

SAPA ex musto fiat. id autem nõ ex austeris uuis, sed quam dulcißimis paretur. neque ex primo fluente, sed postremo. tale mustum si fuerit, usque eo coquendum

dum est, dum ad dimidium eius, quod initio iniectum fuit, redigatur. sin minus tale fuerit, ad tertias erit coquendum.

Rufi, de sapa. Sumptum ex secundo libro de uictus ratione. CAP. IX.

SAPA uim habet ipsa quidem calfaciendi, sed non tamen æque, ac uinum. qua de re quidam etiam eam frigefacere putauerunt. mihi uero nõ probatur, dulce ita refrigerare, ut existimant: quoniam necesse est, dulce, suaue esse: quod uero suaue est, effusionem aut dissolutionem facit: hæc uero calor efficit. Verum neque per urinam expellitur, neque ad distributionem facile mouetur: sed in uentre moram trahit, eumq; propter crassitiem implet: & sua crassitudine sanguinẽ quoque crassum facit. prçterea crassum iecur, crassumq; lienẽ efficit.

Galeni, de aceto. CAP. X.

ACETVM ex mixta substantia, frigida, & calida, quarum utraque tenuium partium est, constat. ueruntamen frigida facultas, quæ tenuium est partium, in eo excellit. quocirca uim habet repellendi.

Rufi, de aceto. ex secundo libro de diæta. CAP. XI.

ACETI usus in ratione uictus est plurimus. nam ex eo præstantissimum condimentum obsonijs accedit: multaq; sine aceto uesca non sunt. siq; aliquis eo nõ utatur, maxime lædetur: non secus, quam si etiam sine sale cibis uesceretur is, cui sal conueniret. Est autẽ cordi accommodatissimum, & cibo aptissimum, & concoctiones adiuuat, & pituitæ inimicum. Laudatissimum uero acetum ex potentissimis uinis fit. talia sunt, quæ acerbiora sunt.

Rufi, de potione quadam, quæ ex uinaceis fit. ex eodem libro. CAP. XII.

EX vinaceis huiusmodi potio conficitur. expresso ex uuis uino, aquam uinaceis immiscent, easq; calcãt: deinde exprimunt, tum decoquũt, donec tertia totius pars restet. fit potus dulcis quidem, ut sapa, sed neque crassus, neque potens. siq; aliquis diligẽter decoquat, & suauis, & ad urinam aptus, & flatus expers redde-

tur: ut etiam ægrotanti confidenter dare queas, ſiquan do opus ſit. ſi non decoquas, acetum inde prauum fiet. Dioſcorides uero ſingulis eius uini decocti congiis ſextarios duos ſalis miſcet: & poſt hyemem in dolia condi iubet: ſuadetq; ut poſt annum eo homines utantur: quoniam cito exoleſcit.

Ex Dioſcoride, de uino impotenti. CAP. XIII.

EST etiam aliud, quod ἀδυνάμον uocant. par autem muſti & aquæ menſura miſcenda eſt, tum léto igni leniter decoquenda, donec aqua tota conſumatur. cūq; refrixerit, id in picatum dolium fundemus.

Galeni, de melicrato. CAP. XIIII.

MELICRATVM non admodum utile eſt iis, qui amaram bilem coaceruant: quoniam in eis in bilē uertitur, niſi prius uel inteſtina, uel ueſicam pertranſeat. quod ſi faciat; non modo non lædit, uerum etiam maxime iuuat. nam ſecum bilioſa excrementa deducit. ergo huiuſmodi naturis dilutius melicratum dare conuenit: ut nec ſitim afferat, nec bilim gignat. Vt autem iis, in quibus amara bilis redundat, ita iis, quibus in tumorem elata ſunt uiſcera, ſiue ex ſcirrho, ſiue inflammatione, ſiue œdemate, eſt incommodum. nam in eis prauum fit, quia cito pertranſire uiſcera ipſa non poſsit, & facile in bilem conuertatur, præſertimq; in inflammationibus propter caloris magnitudinē. Mel igitur quoniam rerum omnium eſt dulciſsimum, cum in calidam corporis temperaturam incidit, ſtatim mutatur, & in biliosum humorem in uentre cito conuertitur, priuſquam in uenas diſtribuatur. ſi uero abſque huiuſmodi mutatione diſtribui properet, omnino in uenis commutatur. cætera uero, ad proportionem dulcitudinis, ſuſcipiunt eadem ratione citius, aut ſerius mutationem: ut in calidiore natura citius, in frigidiore tardius immutentur. Cum igitur mel in acutis morbis in bilim conuertatur, & ob eam cauſam eis ſit noxium, aqua autem tarde penetret, & in hypochondrijs diutius moretur, ſitq; idcirco fugienda: id quod ex utriſque miſtum eſt, idoneum redditur, cum ea temperatura cōſtat, ut aquæ

plurimæ

plurimæ tantum mellis miſceatur, ut uiam aquæ paret, & eam ad diſtributionem ducat. his enim ita temperatis urinæ facilius tranſibunt, & ſputum ocius educetur. ſi uero multum mellis imponas, ſitim facit, & ſputum uiſcoſum reddit. ad hæc igitur melicratum dilutius eſt magis accommodatum: meracius uero ad alui deiectionem. ac melicratum quidem crudum, magis aluum ſubducit: probe autem coctum, ualentius alet. Fit autem ad hunc modum. primum multum aquæ melli indimus: deinde tantiſper coquimus, quoad ſpumare deſinat. ſpumam autem, cum primũ emergat, tollere ab eo oportet. atque ita quidem paratum acrimoniã deponet.

De apomelite, Galeni. CAP. XV.

APOMEL aquę frigidę mixtũ, ut refrigeret, ac ſitim extinguat, æſtiuo tempore bibunt. eſtq́; utile ijs, qui crudos humores coaceruãt, ac præſertim ubi coacuit. id quod ei ſæpe contingit, alias magis, alias minus: ut pote quod ex aqua non pluuia, ſicut hydromalum, ſed qualibet, confectum ſit. ad hunc uero modum conficitur. e fauis non uitioſis expreſſum mel in lebetẽ, in quo ſit aqua fontana, quæ pura, & ſuauis ſit, conijcimus: deinde coquendum, donec faui omnem eorum humorem depoſuiſſe plane uideantur. tum reponimus, atque adſeruamus, eoq́; in potu utimur, quẽ ueteres ὀξυγλυκύ, hoc eſt, acidum dulce nominauerunt.

De hydromelo, quo ueteres utebantur. Galeni.
CAP. XVI.

CVM aqua pluuia ceſſat putreſcere, tum dulcedinem acquirit. hac mel prius decoctum, & à quo ſpuma ſit abiecta, permiſcemus, eoq́; utimur. hæcq́; potio con ſueto nomine hydromalum nominatur. Dioſcorides uero id hydromeli uocat: aitq́; confici, ut uni mellis parti duæ partes aquæ pluuiæ ueteris miſceantur, & ad ſolem teneantur: traditq́; nonnullos aquam fontanam admiſcere, & ad tertias decoquere, & reponere.

Philagrij, de apomelite. ex libro de potionibus ſuauibus. CAP. XVII.

TEMPVS apomelitis potioni accommodatũ eſt,

cum ſignum coctionis apparet: ac in febribus quidem, ex urinis: in pulmone uero, ſi quippiam ſit, quod hac potione indigeat, quod ea quæ expuuntur, nobis indicent, non importune quoque ante concoctionem dabitur: ſiquidem uim quandam habet incidendi, & abſtergendi, poteſtq; ipſum concoquere: ſed melius etiam concoquit quam melicratum. præſtantius ergo tempus apomelitis eſt poſterius, utpote quod uinoſi quidpiam acquiſiuerit. euenit enim ut febres magis accendantur ex uini potione, niſi iam morbus declinat. quo ſane tempore cauſæ extenuatæ ſunt, & meatus aperti fuerunt. ac tum quidem uinum potui datum permeat, nec febres auget, & ad cutim calorem trahit: & humores temperans, ſtatim acrimoniam extrahit: paulo poſt uero ſudores quoſdam, & urinas cõmouet. ex quo fit, ut tempus declinationis ſit uini, & aliorum potuum uinoſorum potioni accommodatum. Sed quoniam apomeli eſt uino itidem, in calore debilius, habetq; uim incidendi, & abſtergendi, idq; uim habet præparandi ſolutionem febrium, quæ ex putreſcẽtibus humoribus accenduntur: idcirco fit, ut etiam ante declinationem apomeli potui detur. at melicratum compoſitum ſtatim præbetur. oxymeli uero dari poterit ſtatim confectum: ſed ſi melius ſit diutinum, illud dato. tunc enim facultates inter ſe diligenter ſunt diſtinctæ. Rhodomeli uero, & omphacomeli, & dia codyon inueteraſcere ualde poſtulant. pars enim in eis craſſà & feculenta eſt, pars uero contra, utilis, & potabilis: & tempore opus eſt, ut ſecernatur: idq; præſertim in apomelite: quod prius quàm uinoſi quidpiam, quod tractu temporis acquiſiuerit, & guſtanti, & odoranti afferat, nihil a melicrato differre uidetur. Coctum enim, & ſex menſium ſpatio aſſeruatum, non ſolum ea, quæ dixi, præſtat, ſed uim etiam roborandi, more uini, demonſtrat: nec caput tentat. ergo diu ante factum apomeli, bibendum eſt. Hæc uero eſt eius confectio. Fauos mellis plenos, albi coloris, pellucidumq; mel continentes capimus, manibusq; humorem exprimimus: aquam fontanam opti-

mam

mam indimus. si mel crassius sit, uni mellis parti quatuor aquæ partes inijcimus: si mediocre, tres & dimidium alterius: si tenuius sit & liquidius, tres. partem uero terream faui, reliquias inquam, ex quibus mel expressum fuit, manibus multum constringimus, & in tenues partes dissectas in aqua exprimimus: deinde humorem in unum adductum, & totum mel dissolutum in ollam nouam, in qua prius ad terreum odorem tollendum aqua pedetentim ferbuerit, conijcimus, & igni ex carbonibus, aut tenuiore flamma ex lignis fumum non reddentibus, decoquimus, ablata iugiter spuma, & quicquid ueluti fex feruendo reijcitur. Post primam uero coctionem, auferimus quicquid terreum est, ac nimirum etiam spumam, ollam ab igni tollimus: deinde plane frigere sinimus. ubi iam frigida sit, quod supra fluitat, abijcimus. totum postea sic frigefactũ igni excalfacimus, & ubi ferbuerit, tollimus. & ubi frigescat, iterum quodcunque superfluitat, excipimus. ubi uero tertio ferbuerit, frigefactum sit, & excrementum abiectum, apomeli confectum in uas fictile conijcimus. sunt autem ad hoc accommodata, quæ philadelphina, & caryena, & omphacera nominantur. id reponimus in cella uinaria, ubi uinum reconditum moueri non solet. Est uero perspicuum, hoc esse diutius decoquendum. nam si ollam auferas, ubi feruere incepit, aut parum ferbuerit, imperfectam coctionem facies: & excremẽtum terreum in ea relinquetur, quod efficere poterit, ut potus putrescat, & corrumpatur. Est autem duplex apomelitis compositio. alterum fit, cum soli faui, posteaquã mel expressum fuerit, in aqua decoquuntur: quod rustici plerunque faciunt: quod & uinosum, & crassum, & nigrius est: alterum uero, quale ego descripsi: in quo mellis potius, quàm fauorum usus cernitur: quandoquidem faui in aqua tum lauãtur, non coquuntur: cum tamen mel totum cũ aqua decoquatur. hacq; compositione nos semper utimur, aquæ solius potione ut plurimum deuitata: siquidẽ ea ægrotis febricitantibus neque pauca, neque exigua mala solet inuehere.

De confectione, quæ διὰ κωδύων dicitur, Galeni. CAP. XVIII.

VNI aquæ ſextario capita papaueris decem inijciuntur. præmacerantur unum diem & noctem, ſi humidiora, & molliora fuerint. ſi uero duriora & ſicciora ſint, etiam diutius, quam unum diem. melius uero eſt, nondum indurata accipere. eſtq; perſpicuum, ualde mollia abijcienda eſſe. nam ſicciora exiguum ſuccum habent, humidiora uero multum quidem, ſed inconcoctum adhuc, & aquoſum, & debile. quam ob rem ex humidis, & paluſtribus locis accepta fugienda ſunt. numerum uero, quem dixi indi oportere, iuxta aquæ proportionem, de ijs, quorum eſt mediocris magnitudo, intelligere oportet. quædam nanque ſunt moderatis maiora, quædam minora, quædam uero media, ut plerunque eſſe ſolent. ex his prędictum numerum ad ſextarium conijce. Coquendi terminus eſto, non ut tertia, aut quarta, aut aliqua alia talis pars aquæ reſtet, uerum cum primum tota flaccida facta fuerint: quippe cum eorum ſuccũ uolimus exprimere. id quod ſatis uſu ueniet, eis flaccidis effectis. huic ſucco mellis dimidiam menſuram adijciendam cenſeo: & igni fumi experti coquendum ſimul ad attici mellis conſiſtentiã. coquenda præterea ſunt in aqua pluuia, aut fontana. Vſus eius eſt in ijs, quibus ſomno opus eſt: quibus etiam ſæpe medicamenta ex opio confecta damus. quibus tenuis defluxio a capite ad aſperam arteriam deſtillat, quæ propter tuſſes inſequentes dormire non ſinit. in hiſce conſueui etiam medicamenti confectionem ex ſapa parare. ſatis autem ad eiuſmodi coquitur, cum capita papaueris ad aquæ medietatem fuerint decocta. quinetiam ex paſſo, & ſapa cretica melius, quam ex melle coquitur: ubi fluxus ualde tenuis ſit. mel enim attenuandi uim habet. & tunc fugiendum eſt, quoniã tenues defluxus auget. huic etiam medicamento, dum coquitur, radix glycyrizę addenda eſt, quo ſimul coquatur. ubi hæc non ſuppetat, ſuccus imponendus, qui ex Creta aduehitur. ſi uero copia defluxus a capite

delati in pulmone consistat, confectio ex melle est accommodatior. ergo ad id quod urget, animum aduertens, ubi in somnum uertitur æger, aut quod ex melle constat, aut quod sine melle apparatum est, medicamentum dabis. aliquando etiam utrunque permiscebis, ad id quod urget, in miscendo intentus, ut scias cuius nam maior imponenda sit copia. datur uero commoderata mensura, duorum satis magnorum cochlearium magnitudo. hanc mensuram augebis, aut minues, habita ratione magnitudinis corporis, cui das, itemq; ætatis, anniq; temporis, & regionis. In his enim omnibus, frigidioribus minimum dabis, calidioribus amplius. habita uero etiam ratione quantitatis, & qualitatis ipsius defluxionis, te plus, minusq; daturum plane patet: siquidem hoc in omnibus auxilijs est commune.

De eadem confectione ex capitibus papauerum, Philagrij. ex libro de potionibus suauibus. CAP. XIX.

EGO non solum ijs, qui se quieti tradidissent, somnoq; indigerent, confectionem ex capitibus papaueris exhibui, aut ad tusses arcendas dedi, in quibus & dandi tempus, & mensuram rite Galenus definiuit: sed etiam ijs, qui uehementi febri iactarentur, quique calore, quem ferre non possent, affligerentur, & os uentriculi ardore opprimeretur: itemq; in erysipelate, & alio calido quouis affectu. in quibus etiam ualde quantitatem auximus, ut quinque & sex cochlearia daremus. idq; non semel, sed & bis, & ter: idq; sæpius in die. nec solum in statu morborum, quos febris affert, sed etiam ante statum, & uero etiã ante concoctionem euidẽtem: in quibus uigilia, calorq; acer aut magnus quidam hominem oppugnabat. Idcirco recte facere mihi uidentur, qui ante statum morborum, qui ex febre existunt, bibere hanc confectionem uolunt, ut oxymel admisceant: quandoquidem oxymel eius materiæ crassitudinem attenuat: seruatq; confectio suam uim refrigerandi, & celeritati concoctionis nullum affert incommodum. nec solum uero in febribus ex humorum crassorum

ſorum corruptela accenſis, oxymel admiſcere, & præſertim cum ante ſtatum damus, ſed etiam in uiſceribus obſtructis, vt iecore, pulmone, liene, & ęiuſmodi febribus adurentibus. tunc autem quinque aut ſex perfecta cochlearia damus, nec frigiditatem nimiam, quemadmodum in ijs, quos tuſsis abſque febre uexat, pertimeſcimus. Calorem enim,qui præter naturam eſt, corrigimus, cui etiam conuenit quantitas medicamenti, ut ad naturalem calorem redigatur: cum minime uidelicet uehementibus potionibus accenditur. ſed non ſolum febris, uerum etiam acceſsio debent conuenire: ut uterque uigor, & priuatæ acceſsionis, & morbi ipſius, in unum incidat. Vehementes autem potiones uoco eas, quæ magnopere augentur, cum morbum criſi diſſolutum iri ſperamus. nam ante morbi uigorem, cum nobis perſuademus, criſin nihil mouere poſſe, nos refrigerationis cauſa potione utimur: eiusq; moderatam menſuram damus. ſed eandem etiam dare poterit quiſpiam in ſtatu, uel ſolam, uel cum oxymelite: & cum omphacomelite, modicum tamen admiſcens. & alioqui etiam cum rhodomelle, & uino aliquo eorum, quæ permeant: ac præſertim ſi confectio ex aqua facta ſit: cum aqua ſuapte natura tardi ſit tranſitus. Eſt autem paulo melius ad capita papauerum decoquenda, uinum quod magis tenue ac perlucidum ſit, quam aquam, aſſumere. ita enim melius penetrat, & roborandi quoque uim habet. quinetiam in cute denſiore hoc uinum admixtum melius adiuuat: quemadmodum etiam omphacomeli aptius eſt in corporibus rarioribus, aut ore uentriculi imbecilliore; & magis etiam ſi cibi faſtidio teneatur. ijs præterea, qui dulcia bibunt, aut aliquem in uentre habent medicamentoſum humorem fluentem, aut bilioſum, ijs qui ita affecti ſint, rhodomeli admiſcebis. atque hæc quidem in febribus ſatis diſtincta ſint nobis. cæterarum uero affectionum deinceps eſt facienda commemoratio. Hic igitur potus non ſolum pulmoni ſuppurato, & defluxione oppreſſo, & tuſsienti utilis eſt, ſed cęteris itidem uiſceribus.

quam

quam ob rem damus non modo hepaticis, & ſpleneticis, ſed etiam quibus renes, & ueſica uitium contraxerunt: ſi modo calida ſit affectio. ergo urinæ ſtillicidia, quæ ex lotij acrimonia ſint exorta, præcipue uero in balneo, aut ante balneum, copioſe datus efficacißime comprimit. inſtituendaq́; ijs eſt uictus ratio craßior, & ſucci melioris. Ad renum autem uitia, & cum ilia, atque lumbi calidiores ſunt, hic potus ualde facit. itéq́; accommodatus eſt, ijs quibus diabete, & cholericæ affectiones periculum minantur. in quibus utriſque ſi nihil uetet, frigida temperatus, ſæpe eſt utilißimus. etenim extremum cholericorum affectuum remedium frigidus potus eſt. ſed totus uenter prius roborari debet melino, & maſtichino, & vuæ acerbæ ſucco, & aliqua portiuncula aluminis ſciſsilis, & cæteris generis eiuſdem: totaq́; ægroti cutis diutius confricanda eſt manibus inũctis, aut etiam linteis mollibus: tum cucurbitulæ dorſo, ſcapulis, & thoraci affigendæ: poſtremo hunc potum calido omphacomelite temperatum dabimus. ſi uero his peractis inanitio ualde perduret, ſitq́; aliqua ſyncopes, & conuulſionis ſuſpicio, atque timor, ad frigidæ potionem neceſſe eſt confugere. thoracem uero euacuabis, ſi hoc quoque opus eſſe propter uigilias, aut calorem immoderatum uidebis. ſi uero concoquendus morbus ſit, butyro, & terebinthina, & iride, vna cum eis vti poteris. ſi inueterarit, mel quoque & ſimilia danda erunt, & cum ſomno ſe tradiderit, potum ipſum dabis. ſi uero humores contentos ſecare, & abſtergere oporteat, tum hæc ipſa, tum vero etiam pulegij comam, itemq́; hyſſopi, & adianti, & panacis ex aqua decoques: atque etiam oxymel ſolum, uel cum herbarum decoctione propinabis. id quod facies eo tempore, quod ante dixi, una cum medicamento, quod ex papauerum capitibus conficitur: & ſi opus fuerit, etiam de die, aut alio quoque aliquo nocturno tempore, cum febris ardens aliqua, aut vigiliæ urgeant.

Philagrij, de confectione ex malis cydonijs, & quæ ex cornis et aqua fit. ex eodem libro excepta. CAP. XX.

CONFECTIO ex malis cydonijs ad hunc modum paratur. aufertur cortex, & medulla: & coquuntur ex optima aqua fontana, donec tertia pars aquæ cō ſumatur: reliquæ uero duæ partes uaſis fictilibus recte infunduntur, & prædictis locis accommodatis reponuntur. Fit hoc uinoſum & auſterum, & potum cœliacis prodeſt: & os uētriculi imbecillum atque hepar cor roborat, cum ſe ipſis humidiora quandoque ſunt facta. quādoque autem optimum mel admixtum perfecta iam coctione inditur: idq; non ſolum uoluptatis cauſa, ſed etiam ut compoſitio conſeruetur. humor enim, ſi in eo mel ſit, non facile putreſcit. eſt ergo perſpicuum, id conuenire ijs morbis, in quibus abſtergendum unà, & adſtringendum ſit: quales ſunt partium internarum ulceratarum: ut oris uentriculi, atque ſtomachi. Huic ſimilis quidam potus ex aliis quibuſdam fit, & præſertim ex iis, quæ corna dicuntur: qui & eodem modo cō ficitur, & parem ei, qui ex cydonijs fit, uſum habet.

De omphacomelite, Philagrij. ex eodem libro. CAP. XXI.

ACRESTAE racemos prope initium maturationis capere oportet, cum acidam qualitatem conſiſtentem adhuc ſeruant, neque adſtrictionis ſunt expertes: deinde loco temperato reponere tribus, aut quatuor diebus: ac præcipue ſi aër ambiens ſit humidior. poſtquam uero repoſiti fuerint, exprimendi ſunt, ſuccusq; in uitreum uas excipiendus: tribusq; ſucci partibus una mellis optimi deſpumati adijcienda. multis uero diebus id inſolabis, uſque dum acreſtæ humor feruefactus conſiſtat: id quod longo tēpore fieri ſolet: deinde in ſublimiore parte domus ſeruato, ne putreſcat. ita ego medicamentum hoc facere, & ad prædictas affectiones uti cōſueui. itemq; in ijs, quorum inteſtina diuturnis & tenuibus defluxionibus infeſtantur ſic, ut cōtinuę excretiones ex quadam intemperie calida fiant. id etiam dare

ſoleo

ſoleo ijs, quibus os uentriculi propter calidam ſimul, atque humidam affectionem nõ appetit: cum prius per alia quædam abſterſero ea quæ ad ipſum uentriculi os humores quoſdam uitioſos mittunt, & ne appetitus excitetur, prohibent. do etiam non præmiſſa abſterſione ijs, quibus ſuccus non fuit epotus. probe enim inappetentias omphacomeli potum ſedat: ac præcipue ſi meracius potui detur. confert etiam ijs, qui propter corporis raritatem ex tenuitate humorum fluentium, animo linquuntur; & præſertim in febribus: quorum repentina purgatio, ſine perſpicua excretione facta, morbi naturam ualde producit. in quo genere affectionis tota curationis uis in uino quod permeet, & alicuius adſtrictionis particeps ſit, collocata eſt. ſi tale non adſit, poterimus uino tenuis ſubſtantiæ, & flaui coloris hunc potum miſcere, & ita ex pane propinare. atque æſtate quidem aqua frigida temperatum, ſi nulla in partibus principem locum tenentibus inflammatio ſit: hyeme uero, calida neceſſario. Cumq; hęc ſyncope uehemens accidit, ſemper calida temperare oportet. eſt etiam, cum acutiſsima diſtributione in acutiſsimis ſyncopis indigemus. atque ijs quidem, qui ita exoluuntur, accommodatum eſt, quod & cito diſtribuitur, & quod ad continendum ualet. taleq; erit merito, quod calidã, & adſtringentem in ſe uim habeat. nam ui caloris penetrat, adſtrictionis autem ui permanet. his ergo rationibus omphacomeli eſt accommodatum. nam mel in ſe habet, ut penetret: itemq; acris qualitas: adſtrictio uero, quæ ſuapte natura tarde permeat, eſt permanens. ſed erit præſtantius, ſi uinum aſſumpſerit, ut acidam in eo facultatem, qua ſucci attenuantur, obtundamus. ideoq; uinum fuluum & ſubdulce, & non admodum tenue, eſt ad miſcendum accommodatius. ergo ad calidas intemperies, & morbos, utilem comperies utrunque potum, & qui ex capitibus papaueris, & qui ex acreſta, & melle fit: & poſt hos, eum, qui ex roſis, & melle conficitur: quod etiam omphacomeli ſuperat. & ob eam ipſam cauſam his, qui propter mordaces & calidos humores, at-
que

que etiam febri acutiſsima exuruntur, utiliſsimum eſt: in quibus uidelicet non eſt moleſta uētris ſolutio. nam in eiuſmodi illud eſt præſtantius. febrium enim affectionem ſimul concoqui par eſt, ut ita utrunque eorum poſtea detur.

De rhodomelite, Philagrij, ex eodem libro.

CAP. XXII.

MEL roſaceum tres ſucci roſarum excolati partes, unamq; mellis capit. coquitur ad ſolem eodem modo, quo omphacomeli. leuiter autem adſtringit, & refrigerat, & nonnihil etiam abſterget, & neſcio quid acrimoniæ nanciſcitur. ideoq; ori confert, quod calida inflammatione, & quod ob talis fluxionis defluxum laboret. leuiter enim id quod delabitur, comprimit: & quod feruet, moderate refrigerat: poteſtq; acrimoniam retundere non ſecus, quam potus ex capitibus papaueris facit. ita etiam facit in humoribus, qui in profundo ſint ſiti. nam ui abſtergendi eluit mordaces humores, & refrigerium affert ijs, qui calore, & morſu uexantur: & adſtrictione naturales facultates corroborat. Præterea uero aqua mixtum, cum alijs, tum uero etiam febricitantibus damus, cum uigor acceſsionis, & morbi ipſius iam conſtiterit. ijs quoque, in quibus non eſt humorum redundantia, dari poteſt abſque omnimoda euacuatione: itemq; ijs, in quibus accenſi ſunt humores, aut noxia euomuerunt, aut excrementa infeſta per inferiora expulſa ſunt. ſed in ijs qui exuruntur, eius potio continua erit, ut aliquis medicamentoſus humor ad os uentriculi ex partibus adiacentibus intercidat. ac ſæpenumero etiam in febribus una tãtum potio copioſior, in tempore congruo data, integram morbi ſolutionem potuit afferre, prouocato ſudore, aut citata aluo, aut uomitu moto, quæ ex cæteris quoque potionibus in uigore datis conſequi conſueuerunt.

De ſelinato, Philagrij, ex eodem. CAP. XXIII.

APII decoctum, & flatum incõcoctum & crudum facit: & copiam humorum per urinas ducit. idq; dari conuenit ijs, qui febri iactantur: & præſertim ſi acuta febris

febris sit: cum non confertis crisibus earum solutio perficitur, sed concoctione ea, quæ adiuuans nominatur. sed præstat radices modice decoquere, ne ita uehemens sit. & antequam humores febrim accendentes discernantur, non erit potui dandum.

De oxymelite, Galeni. CAP. XXIIII.

CVM melicrati facultas cætera omnia habeat, quæ ad acutos morbos opus sunt: in uno tamen duntaxat eis est contraria, quod supercalfacta in bilem conuertatur. hanc eius mutationem aceti permixtio cohibens, præstantissimum medicamentum efficit. tantumq; aceti melicrato addendum est, quantum satis sit, ut facultas in bilem conuertendi corrigatur. id enim sitim non afferet, sputaq; non omnino crassa & glutinosa, facile educet. has uero ambas eius actiones, sequitur etiã oris & faucium humectatio. & qua ratione hæc efficit, eadem quoque iecori, & lieni summe est accõmodatum, cum uiscera absque molestia expurget. In pulmonis uero, thoracisq; affectionibus eius usus est plurimus. maximamq; affert utilitatem propter commoderatã aquę, aceti, ac mellis mixtionem. tale enim oxymeli spiritum crassum, & flatuosum in hypochondrio secat: & flatus rumpens, uiasq; omnes expurgans, ad urinas serosa, & biliosa excrementa deducit. Oxymeli igitur mediocriter temperatum, noxas omnes, quæ ex melicrato, uino, & aqua oriuntur, effugiẽs, solum nocet interdum, quod intestinum radit: idq; facit ijs, qui intestinum imbecillius habent natura, & quod ad patiendũ sit idoneum. Cum igitur mel facultate calidum sit, & in bilim cito in calidis corporibus uertatur, idcirco edulium est pituitosioribus naturis, & senioribus, ac morbis frigidis accommodatum. at oxymeli omni ætati, & naturæ ad tuendam ualetudinem utilissimum est, cum omnes angustos meatus aperiat, sic ut crassus, aut glutinosus humor nusquam contineatur. quam etiam ob rem medicamenta, quæ tueri ualetudinem à medicis dicuntur, attenuante facultate sunt prædita. ac tibi quoque & ratione & experientia perpendenti ea, quæ ad uictum at-

tenuantem

tenuantem faciunt, oxymeli accommodatiſsimum uidebitur. nam neque mali ſucci eſt, neque ſtomacho inſenſum, neque ullam aliam abſurdam facultatem habet. Si uero ſcilliticum acetum fuerit, ita non modo eorum, quæ ad uictus rationem, ſed omnium medicamẽtorum accõmodatiſsimum ad incidendum eſt. conuenitq́; hoc uti, itemq́; uino, & aceto eos, qui ſumme incidere & attenuare morbum, qui in corpore ſit, quod craſſum, glutinoſum, & pituitoſum excrementum contineat. atque infinitos prope uidi, qui ex aceti ſcillitici, atque etiam uini uſu ad uitæ finem uſque ſani uixerunt. oxymeli uero hoc modo conficiẽdum eſt. Melli optimo ſuper carbonibus ſpumam aufer: in ipſumq́; tantum aceti conijce, quantum guſtanti nec acidum nimis, nec dulce uideatur. ac denuo ſuper carbones coque, quoad plane in unum coierint amborum facultates, nec appareat guſtanti acetum adhuc crudum. hinc ab igni auferes. cũq́; uti uoles, aquã miſcebis, ita temperans, ut uinũ. ergo melius erit ex ſumentis guſtu, quã noſtro, iudicium de modo facere, id eſſe ſumentis naturæ aptiſsimum oxymeli exiſtimantes, quod utique eſt iucundiſsimum: proindeq́; utile: aduerſiſsimumq́; eſſe, quod eſt iniucundiſsimum. Eius tamen primam miſtionem, ut quamplurimis conueniat, talem eſſe oportet. uni aceti parti, mellis, a quo abiecta ſpuma ſit, duplum miſcendũ eſt. Cum aqua uero ſtatim ita in initio facies. melli quadruplum optimæ aquæ admiſcebis. deinde coques mediocriter, quoad ſpumare deſinat. ac malum quidem mel multum ſpumæ egerit, quam ob rem eſt etiam coquendum diutius: optimum uero, ut breuiſsimo tempore coquitur, ſic minimum ſpumæ emittit: unde nec pari ei coctione opus eſt. plurima igitur coctio quartam partem eius, quod initio inditum eſt, amittit. Conficitur etiã oxymeli, tribus ſtatim ab initio mixtis, ut ſit aceti pars una, mellis duæ, & aquæ quatuor. hæcq́; ad tertiam, aut quartam partem coquuntur: ſpuma interim detracta. ſiq́; ualentius facere uolueris, tantundem aceti & mellis inijcies.

Aceti scillitici, & uinorum confectio, ex Dioscoride. CAP. XXV.

ACETVM scillinum fit hoc modo. Scillæ purgatæ & candidæ minam concidimus, & in boni aceti sextarios sex conijcimus: & uase diligenter operto sex menses ita sinimus. tum exceptam Scillam exprimimus, atque abijcimus: defecatum uero acetum in uase funditur, ac reponitur. Datur quotidie ieiunis sorbendum, inter initia modicũ, paulatim adaugendo usque ad cyathum. nonnulli tamen duos cyathos, aut plures etiam dederunt. Scilliten autem uinum sic facies. Scillæ purgatæ & dissectæ minas tres in musti boni metretam Italicã demittito. operculo obducito, ac semestri spatio sic dimittito. post id tempus excolatum uinum recondito. uetustate fit præstantius. eius tamen usus in febribus, & cum internæ partes ulceratæ sunt, fugiẽdus est. Quod uero meliten appellant, datur in longis febribus. nam & aluum mollit, & urinas cit: prodest articulorum doloribus, & iis, qui infirmo capite sunt. Ita uero condies, ut ad quinque austeri musti congios mellis congium, & salis cyathum addas. in amplo uase conficiendum est, quo magis ad efferuescẽdum locus detur. salq; prædictus paulatim inspergendus, donec ferueat. cumq; feruere cessauerit, in aliud dolium diffundetur.

Mulsi confectio.

MVLSVM præstat id, quod ex uetere, austeroq; uino, & melle probato conficitur. minus enim inflat. mulsum uero plerũque fit, ut duabus uini metretis una mellis adijciatur. Quidã uero, ut celerius præberi possit, mel cum uino decoquunt: sicq; in uasa diffundunt. alij, utilitatis gratia, musti sextarijs sex unum mellis addunt: & ubi deferbuit, in dolia diffundunt. dulce autem permanet.

Vini ex cotoneis malis confectio.

CYDONITEN uinum, quod meliten aliqui uocant, ita condies. mala seminibus purgato, & raporum modo concidito: tum in musti metretam malorum minas. xij demissas triginta diebus sinito. uinũ postea de-

fecatum recondito. Quin etiam malomel, quod cydonomel itidem nominant, hoc modo fit. mala seminibus purgata in eam copiam mellis conijciuntur, ut eo demersa obruantur. mitescit hoc post annum mulso simile. Vtrunque uero adstringendi uim habet, stomacho prodest: dysentericis, hepaticis, renũ uitiis, & urinæ difficultati accommodatum.

Hydromali confectio.

FIT hydromalum, ut malorum cotoneorum succi sextarijs quatuor, mellis octo, & aquæ duodecim sextarii misceantur. sub canicula insolato. eandẽ, quam prædicta, uim habet.

Alia eiusdem confectio.

MALA cydonia optima xxxij seminibus purgata calamo in tenues partes dissecato, eaq; in mellis pręstantissimi sextarios octo conijcito. post octo menses aquę pluuiæ ueteris sextarios duodecim addito: & in æstu caniculæ insolato: a pluuia, & rore custodito.

Vinum ex punicis confectum.

EX punicis conficies hoc modo. Sumito matura punica sine nucleis. ab acinis eorum succum exprimito, & ad tertias decoctum reponito. hoc cõtra internas fluxiones, & fluidas febres efficax est: stomacho prodest, atque aluum adstringit.

De rosaceo uino.

RHODITEN hoc modo condies. Rosarum siccarum, & tusarum minam linteolo deligatam in sextarios octo musti demergito, & operculum obducito. post tres menses defecatum in uas transfundito, ac reponito. Vtile est iis, qui febrim non habent. & ad humidas aluos, & ad tormina intestinorum facit.

Rosacei confectio.

CONFICITVR præterea ex rosarum succo, & melle commixtis, quod rhodomel uocatur.

De uino ex myrti baccis.

VINVM mytiten sic facito. myrti quam maturissimas baccas nigras sumito, & in sole siccatas tundito. earumq; tusarum modio tres aquæ heminas, & uini austeri

ſteri tantundem miſcebis: ſicq́; exprimes, & repones. hoc uehementer adſtringit, & ſtomacho accommodatum eſt. fluxionibus uentris & ſtomachi prodeſt. & ad internas ulcerationes, & ad fluxum muliebrem ualet. & capillos etiam denigrat.

Omphacitæ confectio.

OMPHACITEN ſic faciunt. Vua nondũ penitus matura, ſed adhuc acerba, in cratibus diſpoſita, areſcit ad ſolem diebus tribus aut quatuor, donec racemi rugas contrahant: tum uinum expreſſum cadis inſolatur. idq́; adſtringẽdi uim habet, & ſtomacho idoneum eſt. Creditur quoque in peſtilentibus conſtitutionibus utiliter bibi. ſed huiuſmodi uinum non niſi poſt multos annos bibi poteſt.

Picatum uinum quomodo fiat.

VINVM picatum ex liquida pice, & muſto conficitur. pix uero prius lauanda eſt marina, aut muria, uſquedum exalbeſcat, & marina aqua pura defluat. poſtea uero lauanda iterum eſt aqua dulci. & octo muſti congiis una picis uncia adiicitur. & ita permittitur. ubi deferbuerint, & conſtiterint, in uaſa diffunduntur. Calefacit picatum uinum, concoctiones adiuuat, abſtergit, repurgat, utileq́; eſt pectoris, uentris, iecoris, lienis, & muliebrium locorum doloribus: itemq́; diutinis defluxionibus, & exulcerationibus, quæ in profundo ſint, ſi febris abſit. Iam uero ad tuſſes, tardas concoctiones, inflationes, & ſuſpiria facit.

De abſinthite uino.

VINVM abſinthitem ſic condire oportet. Pontici abſinthij pondo libram cum muſti quadraginta octo Italicarum amphorarum ſextarijs decoque uſque ad tertias. tum ſuperinfunde muſti ſextarios ſex, abſinthijq́; pondo ſemiſſem: omniaq́; diligenter mixta in uaſa diffunde, & repone. Eſt autem ſtomacho idoneum, urinas ciet, hepaticis, regio morbo, & renum uitijs auxiliatur, tarde concoquentibus utile eſt, itemq́; cibum auerſantibus, & ijs, quibus iam longo tempore præcordia tenduntur. efficax etiam eſt contra inflationes, ro-

tundos alui lumbricos, & menſtruas purgationes ſuppreſſas.

Elleboriten quomodo facias.

FACIES autem elleboriten hoc modo. Ellebori nigri uncias duodecim, aphronitri uncias quatuor, muſti heminas duodecim diebus quindecim macerato: & percolatis poſt ſex menſes utitor. id etiam partum enecat. datur cyathus.

E ſcammonea ut fiat.

SCAMMONITEN facies ſic. Scammoneæ radicis per meſſem effoſſæ uncias quindecim in linteolo ligatas in muſti congium unum conijce: & diebus triginta ſinito. aluum purgat: bilem, ac pituitam trahit.

Ex thymo quomodo condiatur.

THYMI contuſi & cribrati triobolos centum linteo colligatos in muſti amphoram demittito. facit hoc ad ægras concoctiones, cibi faſtidia, ructus difficultatē, neruorum, & hypochondriorum dolores, hybernos horrores, & denique ad uenenata animalia, quorum ictum frigus inſequitur, & locus computreſcit.

Dioclis uinum ſanitatem conſeruans.

CAP. XXVI.

CVM in dolia coniectum muſtum fuerit, in metretas decem praſij minam indito.

Herodoti, de uino propinando. CAP. XXVII.

In hoc capite plurima eſſe menda conſpiciuntur.

CVM dandi uini duplex ſit ratio, uſuſq; poſtulet, ut uinum demus, uel ut febrim ſoluamus, uel ut concretionem fluentem ſiſtamus, ideo in ijs uini exhibitione omnino utendum eſt eò, ut uires confirmemus. at quibus, ut febris infirmetur, uinum damus, ſit ut alijs dandum, alijs non dandum eſſe iudicemus: ſiquidem non una eſt indicatio. atque ætas quidem eſt ad hoc idonea ea, quæ floret. uel quæ non multum abſit. præterea uiri aptiores ad hoc ſunt, quam fœminæ: tempus uernum, & æſtiuum: naturæ perhumidæ. itemq; non multæ calidæ febres, breues, & quæ ſine ſymptomatibus accedunt: & quę in firma declinatione ſunt, potius quam

quam quæ declinare incipiunt. Omnino autem ad hoc inepti ſunt, qui cum duritie, aut inflammatione partium ægrotant, ſicciq; ſunt, & difficulter perſpirantur: quiq; febres continuas habent: & quibus neruoſa pars noxam contraxit. Vinum autem ieiunis dandum eſt, indita quinta aquæ calidiſsimę parte: ſiq; admodum potens ſit, quarta. Sed ſi defecabitur, magis etiam eius uis infringetur. ſiquidem multum eius perſpiratur. Primam uero eius exhibitionem remiſſam eſſe oportet, habita interim ratione cõſuetudinis: ſiq; facile ferat, etiam ſecundo loco dandum erit: ſiq; promptus capiat, etiam tertio. Iis uero qui præbibere conſueuerũt, bibaceſq; alioqui ſunt, hortandi ſunt, ut ad ſex uſque heminas bibant. Qui uero athletarum uitam degunt, quiq; conſueti ſunt ad ludos, quos apocottabiſmos uocant, cum uidelicet poculis plenis alter alteri propinat, duplum, ſi uelint præbibant, & euomant. tunc enim ex conſuetudine datus eis humor acer & pituitoſus excernetur. Adhortandi quoque ſunt, ut qui uelint, in medio cibo bibant, & etiam poſt ſumptum cibum definitam menſuram aſſumant. Sed potus omnibus ne ſerius duarum horarum ſpatio a cibo ſumpto detur. ſi poſtea ſiti urgębuntur, aquam bibant. Qui uero frigidum aliquid ſumpſerant, ijs in medio cibo, aut poſt cibum potus exhibeatur. Qui uero ieiuni bibere non conſueuerunt, nec poſſunt abſque cibo potum ſumere, ſi uoluerimus nuda corpora a uino contingi, fruſtula panis in uinum temperatum calidum cõfracta inijciemus, ſorbendum dabimus, atque ut ita temperatum ſumant, iubebimus. ita enim pro portione reſpondebit potatio ni quæ ieiuno ſtomacho fit. Eadem quoque & in ſenibus, & in pueris, & in pleriſque mulieribus facienda ſunt. itemq; in iis, qui parum bibunt, uel qui ſuapte natura læduntur. qui uero a pauco initium ſumunt, & in medio cibo uini indigent, iis ante, & poſt etiam, conſuetam aquam dabimus. omnes uero, quibus febris infirmandæ cauſa uinũ damus, ſi res ex ſententia ſuccedunt, cogere oportet, ut dilutius quam eis conueniat, ebibant.

bant. mensuram uero in omnibus communem definire, cum magna & prope infinita sit in iis, qui sumpturi sunt, differentia, non possumus: & tamen danda opera est, ut medium terminum inter plurimum & minimum determinemus. ne plus igitur quam tres heminas, nec minus quam unam bibant. iis uero qui ieiuni bibunt, dum apocottabismum exercent, tertia præterea epoti pars adiungatur. qui uero post longũ tempus loti sunt, portio consueta dari eis debet: itemq; iis, quibus a balneo uinum damus. Omnibus enim, qui datum uinum biberint, sequenti die si bibant, aquæ potionem commendamus. quam nisi eis persuaserimus, admonendi erunt, ut pauco uino utantur. & copia etiam alimenti minuenda erit. qui uero febris infirmandæ causa secundum balneum ingrediuntur, in eisdem uinis perseuerare oportet. qui uero causa refectionis, hi debent ad robustiora transire. Sed transitus ne fiat confertim & repente, sed pedetentim. Nũc uero signa, quæ sequi eos debent, quibus recte uinum sit datum, exponenda sunt nobis. nam his cognitis mala quoque simul intelligentur. ergo faciei rubor cũ naturali coloris elegantia coniunctus, commoda spiratio, sudores calidi per totum corpus, capitis leuitas, partium corporis agilitas, animi hilaritas, oculus humidus consequentur. tum uero sentiet se recte lotum, & ad uinum recte erit affectus: & postquam biberit, cibos magnopere appetet, & eorum usum commode feret. itemq; ructus, a quibus leuabitur, excitabuntur, & a cibo potum quæret. moderati sudores prodibunt, qui paulo post cessabunt: urina excernetur. corpus denique reddetur molle, & probe coloratum. qui uero incommode uinum sumpserunt, eos sequetur faciei pallor, & siccitas per omnia, uel certe plurima corporis membra: ac, sicubi significat, sudor frigidus apparebit, una cum capitis grauitate, in quo ęger omnium artuũ motus cõspicietur: itemq; animi demissio, & stomachus ad cibum supinus, & sitis quæ sedari potando non poterit, & æstus in hypochondrio, & uoluntas eructandi, nec ulli ructus fient:

siq;

siq; fiant, nihil leuabunt. uesica sæpe urinam retinens, atque etiam paulatim eam reddens. eorum quoque pulsus densus erit necessario. Cum hæc tum omnia, tum plurima appareant, si nausea eos tentabit, uomitus statim imperabitur. Si nausea non adsit, ipsi tamen alioqui facile uomant, tunc etiam, ut uomant, iniungemus: si difficulter uomant, aquam calidam potui dantes laborem sedabimus. Qui uero febrim habent, si euomant, & longa fuerit accessio, post uomitũ exiguo cibo sunt alendi: si breuis, post sequentis diei somnum. Si non euomuerint, in ijs cauere oportet diatriton, & medijs diebus assiduus potus temporibus à nobis definitis dandus erit. noxium enim est, cum febres post uini potionem accidunt, siccitate in ægro regendo uti. quam ob rem par est, ut continuis potionibus humectantes particulas corporis exsiccatas, uini potione expediamus & liberemus.

Antylli, de collutione, ex tertio de auxilijs, quæ extrinsecus adhibentur. CAP. XXVIII.

COLLVTIO sitim lenit, oris siccitatem humectat, linguæ asperitatem læuigat, dissolutionem mitigat, ac quod in dentibus uiscidũ est, expurgat. ac collutio quidem non solum in remissione danda est, sed etiam moderate in omni tempore, præter quam in principio, ea uti possumus. gargarizatio uero iuuat ipsa quidem parum, extremas stomachi partes humectans, sed tamen magis etiam lædit, cum materiam sursum petentem efficiens, caput obstruat.

De potu. ex libro eodem Antylli. CAP. XXIX.

AQVA calida quoquo modo omnibus ægrotantibus in temporibus opportunis danda est: frigida uero, præcipue ut calorem, qui non ex alia affectione, puta ab inflammatione sit exortus, sed ipse per se uexet, ut in ardentibus febribus flammeis, exhibetur. Per obsistentiam uero frigidam damus iis, qui frigidæ potioni sunt assueti, & qui alieni sunt ab usu calidæ, aut quibus stomachus in morbo propter calidę potionem subuertitur. Si uero ob febris æstum frigidam quis bibat,

is uoraciter, & largius bibat: si ob aliam quampiam causam, parum, et quasi sorbeat. Cauendum autem est, ne statim a cibo bibatur, nisi uinum, & frigida. acetum nanque per se non damus, sicut ne uinũ quidem, nisi quandoque paululum, & medicamenti uice. posca uero datur iis, qui sanguinem reiectant: præsertim uero si a stomacho, aut uentre fiat reiectatio. atque etiam iis, quos nausea uehemẽter exercet. & qui in nauigationibus nimium expurgantur. quandoque etiam pituitosis poscam damus, ut pituitam euomãt. & oxymeli sumimus, ut affectionibus thoracem infestantibus succurramus, & cum quispiam fungos comedit, atque etiam ubi quis gypsum potauit, & magis quoque, ubi taurinum sanguinem bibit. mulsum uero uinum utrum alicui ęgrotanti accommodatum sit, ego certe non noui. at melicratum & iis prodest, qui febrem habent, & iis qui sine febre neruorum affectionibus correpti sunt. hydromeli uero, & apomeli, & melimalum ipsa per se non sunt idonei potus: quandoquidem facile corrumpuntur, & acescunt. ori uero satis accommodata sunt ijs, qui non appetunt in febribus non prauis, & morbis qui iam inueterarint, & a quibus febris absit: si minus apte datum alimentum est, nobisq; placet statim a cibo & frigidam, & uinum dare, horum aliquid sumemus. tum enim corpus, & præsertim uentriculus, & stomachus iam expleta nihil mali neque a morsu frigidæ, neque a uini facultate, atque uino patientur. ex quo fit, ut neque ieiunis, neque multo post cibum, demus: cum simile sit si longo post cibum assumptum tẽpore, ac si ieiunis propinemus. post potionem uero cibos statim offerre, ne accommodatum quidem est iis, qui ieiuni præbibunt. uinum enim & frigida prius corpus lædunt, quam cibi ingrediantur. Sed neque conuenit dare iis, qui multo ante comederunt, & postea superbibunt. nam quomodo hæc frigidæ morsum posśint retundere, aut uini potentiam hebetare, cum iam confecta sint, nihil est quod afferri posse uideatur.

Herodoti de potu: & quonam accesʃionis tempore potu ſit utendum. CAP. XXX.

CVM tota annotatio integra ſectione in principiũ, ſtatum, & declinationem, diuidatur, omnem partem ad potum præbendum neceſſariam inueniemus. Qui igitur ſumpto cibo ſebricitarint, aut facta conuenienti ciborum corruptione, ſi in principijs quoque annotationum nutriti fuerint, uel ſuſpicio eſt, ne quid uitioſi alimenti ſumpſerint, ſi eis uomendum eſſe iudicauerimus, his vomitum poſt aſſumptum potum imperabimus. quibus quidem, vt reliquiæ diligenter expurgentur, etiam ſecundo loco dabimus: & ſæpe etiam, vt res ſubiectæ tẽperentur, & per inferiora ſecedant. ſed aliæ quoque circunſtantiæ inueniri poſſunt, quæ potum in principio annotationum poſtulẽt: qualis eſt infantium ætas. ſed id demum tempus opportunum exiſtimamus, cum nec ſerius, nec citius datur. qui vero potum auerſantur,& ob eam cauſam in periculo uerſantur, id quod in difficilibus inſtantijs fieri ſolet, ſi in principio acceſſionis potum expetant, non erit eis negandus. In temporibus uero incremẽti plures cauſæ dandi potus ſunt. ergo ſi uehemens ſitis in acceſsionibus quoſdam inuadat, ferriq; ea ægre poſsit, non ex malitia, & incremento morborum, ſed ex quadam propria mali qualitate, omnino neceſſe eſt ſymptoma mitigare: quod niſi fiat, ſebris magnitudinem multo magis ſitis augebit. qua in re ſpectanda eſt etiam ægrotantis natura. nam ſi in cæteris tolerans patienſq; ſit, & ſitim non ferat, profecto aptus erit, vt in acceſsionis incremento bibat: & item qui multum bilioſi humoris in ſtomacho aceruant, & magno cum labore id reijciunt, & quodammodo leuantur, ſed extrema frigent, pallidiq; ipſi ſunt, & prope deficiunt, neque decubitum ferunt, exuſti atque enecti ſiti, quamuis ab excretione leuari debuiſſent, cum ex quibuſdã numeris conſtitutis hæc uiciſsitudine quadam patiantur, neque quieſcunt, neque ad extremas uſque partes febris peruenit, ſi multum humoris eis prębuerimus, eos quodammodo abluemus. ijs cum euomuerint,

muerint, accidit ut ſtatim poſt aſſumptionem, & uomitum, calor confertim per corpus euehatur: & ad ſtatus proprietates proxime accedat. Siq; partitio annotationis in imparia diſtribuatur: ut maior pars incrementi, minor uero ſtatus ſit: tempus potionis dandæ erit in accretione. ſiquidem illud proportione reſpondet tempori ſtatus: quoniam in ijs temporibus cauſa dominatur, & homo ipſe uexatur. Citius quoque alendi ſunt, qui facultates habent, quæ facile opprimuntur: quos multo ante non ſolum potu dando communire oportet, ſed cibis etiam præbendis. Qui uero in febribus difficulter bibunt, quia ſtomachus ex peculiari calore exaruerit, ſi magnitudo febris ſit, hi niſi continenter bibendo humectentur, cum magno ſuo damno in tempore alimenti reparantur. Nonnulli ſunt qui ex ſuffocatione talia patiuntur: à quibus periculum ſuffocationis imminens auertētes, ante ſtatum potionem dabimus. In ijs autem, qui ſuapte natura non appetunt, & cum labore ſumunt ea quæ offeruntur, & præcipue ſi ſiccitas os occupet, continuo potu utendum eſt: cum maior inde propter res futuras euaſura ſit utilitas. Citius quoque potum damus ijs, quibus attractiones ingentis famis accidunt, ut ſymptoma mitigemus. Atque calidi quidem potus dandi tempus expoſuimus. ſi quid omiſſum à nobis ſit, facile erit ex ijs quę dicta ſunt, inuenire. frigidi uero potus, cũ incipit annotatio, uſus eſt in ijs, qui ſanguinem fundunt: in accretione uero dandus eſt ijs, qui propter aliquem caſum, ſumere calidum non poſſunt. Frigida uero potio, quæ ardentibus infirmandi cauſa datur, ante remiſsioné in ipſius ſtatus tépore præbetur. eadé exhibendi tempora ſunt tepidę, lacteę, & gelidæ potionis. Calidæ autem exhibitionis diuerſa ſunt tempora. nam ſi detur in principio annotationis, ut uomitus cieatur, & copioſa & tepida detur. Simili quoque modo ſi propinetur, ut uehementem, & ardentem ſitim extinguere uelimus: ſiq; una cum defluxionibus multi acres, bilioſiq; humores in ſtomachum confluant. ſiquidem eo tempore quod ſumptum eſt,
non

non superatur, sed excernitur. In frigida uero potione ad sitim tollendam, facere debemus, ut paulatim eam sumant, & parce bibendo diutius in potione immorentur. at cum mouendi uomitus causa bibitur, ut confertim, ac quantum uno haustu possint, ea utantur. si uero propter annotationis longitudinem, aut uirium uexationem, aut propter iam memoratas circunstantias demus, cum in accretione aut statu sint constituti, moderata potio danda erit, ut neque solum gustent, neque etiam se expleant. commodum nanque in febribus est, uentrem uacuum, & non tensum seruare. Qui uero propter siccitatem, & propter suffocationem ex ipsa ortam siccitate potum sumunt; in quibus etiam seruari uolumus, quæ ad potionem pertinent, eis paulatim & cõtinenter offeremus. Si uero etiam febricitantes aut stomachi, aut alui fluoribus uexentur, tunc etiam cauendum est, ne potio confertim sumatur, quandoquidem symptomata excitat, atque irritat: optimumq; est, ut ex uasculis, quorum perangusta sint ora, paulatim bibant. quod si in remissionibus potum præbeamus, ijs qui defluxionibus tenentur, nunquam nec multum, nec affatim & confertim dabimus: sed eo modo, quem diximus. cæteri ad expletionem usque bibant. siccis uero, & quorum caro occlusa est, & ex omni parte constricta, plus dandum est, quam ut sitis postulet ratio. siq; opus sit, iterum dandum. eadem enim & unius, & plurium potionum est occasio. facienda tamen coniectura est, an primus humor concoctus sit: & corporum natura est indaganda, non autem desiderij ægrotantis habenda ratio. nam si sudores, qui post datam potionem apparent, utiles sint, ac bene cedant, perseuerandum est in secunda potione propinanda: si uero copiosis, largioribusq; sudoribus opus sit, ipsi uero cessent, excitandi erunt. cum uero singultus infestet, aut sicca tussis intendatur, pauca calida absorbenda est. gelida uero aut frigida si pro calida detur, iisdem modis, iisdemq; temporibus danda est: si uero ut sudores, aut alia symptomata cohibeantur, quæ supra numerauimus,

paulatim,

paulatim, & ex maioribus interuallis exhibenda. Itéq; frigida, quæ a cibo datur, pauca esto. frigida uero, quæ in febribus ardentibus certatim datur, aut lactea, aut gelida quomodo danda sit, in libris ad curationem pertinentibus, explicabimus. Aqua uero quæ potatur, sit optima, & decocta ad carbones in uase fictili. sed nos aquam in uitream phyalam immittimus, & in aquam feruētem indimus: quæ sic parata, omni reprehensione caret. si praua sit aqua, ubi decocta fuerit, sub dio teneatur. frigida uero pura esto frigida & mollis. Si uero accommodate atque apte tepefiat, lacteaq;, aut egelida reddatur, diuersis rationibus ea erit utendum, facta comparatione cum calida. Cæterum tepida ita temperetur. calidæ aquæ potui accōmodatæ cyathis quinque unus frigidæ addatur. egelida uero sic mutetur, ut calidæ cyathum unum, & frigidæ quinque habeat. lactea uero ex pari utriusque mensura temperatur. sit autem intenta, quæ frigida est. si uero remissa sit, plus frigidæ erit adiungendum.

De potionibus, quæ ægrotis conueniunt. CAP. XXXI.

FEBRICITANTIBVS optima potio est melicratum, aut oxymeli: quibus cordi est accommodatum. aqua uero in febricitante omni morsu uacat: excretiones uero non admodum facit. aquæ uero, in quibus aliquid maduerit, in quibus uis adstringendi inest, non sunt incommodæ uentris perturbationibus, & ualent etiam ad uomitus cohibendos: quibus mellis, & oxymelitis potio est aduersa. Mala uero dulcia, æstiuo tempore in tenues partes dissecta, in aqua macerentur usque dum aqua colorem inde contrahat. Vel cydonia mala matura secantur in partes, & similiter macerantur. quod uero ex malis fit, dandum præcipue est ijs, qui bilem uomunt: & quibus fluit aluus. sed ne mala aciditatem ullam habeant, diligenter considerandum est. Simili quoque modo pira sunt maceranda, quæ acerba, dulciaq; sunt. omne autem dilutum, quod ex piris conficitur, maiorem uini facultatem refert. secundas in hac re fert id, quod ex malis fit cydonijs. minime uero

quod

quod ex crudis palmulis paratur: estq; prestantius id, quod ex semimaturis conficitur. Myrta uero tenera macerata passo, uinosam quidem potionem, sed tamen morsus expertem, & lenem faciunt. Succus uero qui ex punicis extat, non minus, quam quæ dicta sunt, uinosissimus est. estq; hic quoque succus lenis: & nihil habet caloris. atque hisce dilutis, quæ acerba sunt, uti poterit quispiam in iis febribus, quæ & turbationis expertes, & tutæ sunt: & omnino in iis, quos citata aluus exercet. Diluta uero quæ a sorbis, pirisq; siccis, & myrtis, itemq; palmulis fiunt, minus strigmenti modo crassa sunt. uti his poterimus in iis, quibus uinum non est dandum. acini quoque vuarum conscissi macerantur: sed eorum decoctum est utilius: quod adstringendo est efficacissimum: nec ullam aliam acrimoniam, neque aciditatem habet: Vina uero quæ ex myrtis, fabis, tritico, & hordeo fiunt, nihilo imbecilliora sunt, quam quæ ex vua conficiuntur: sed multo tardiora, peioraq; sunt. at quæ ex palmulis & ficubus fiunt, cum in principio bibuntur, similia dulci uino gustantibus uidentur: at facultate multo deteriora, & grauiora, & ad conficiendum difficiliora. cum uero inueterascunt, similia uino austero, & calore, & facultate redduntur.

Philotimi de potione, quæ ante, & quæ post cibum datur. CAP. XXXII.

CVM post cibum potus confertim sumitur, vsu uenit, vt stomachus, & præsertim superior, fiat latior: uenter extendatur, cibi madescant, & parentur vt diffundi queant, os, partes capitis, guttur, & uentriculus calefiant. Qui uero nocte frigidam bibunt, iis omnia prædicta loca refrigerantur, & alimentum, quod non lõge aberat, ut calefieret, perfrigerat, & coctionem impedit: alimentumq; feruens, & bullas in eo iam excitatas deprimit, atque deponit: facitq; ut quiescat: partemq; alimenti iam dissolutam & eliquatam, reddit crassiorem. Si quis uero frigidam ieiunus bibat, in eo quoque eadem loca perfrigerari, & cito, & plurimum humorem, & calefactum minus ex uentre in corpus distribui,

ſtribui: & pituitam, quæ uentriculo continetur, fieri craſsiorem contingit. iis uero qui ex laboribus, balneis, & febribus bibunt, cum diſtributio humoris celerrime fit, tum mixtionem minus ſuſtinet: alimentūq; quod in uenis eſt, & os, & vultum, & ſtomachum, & uentrem maxime perfrigerat: & ſuccos, qui uenis continentur, paruo tempore refrigerat, ac craſsiores facit.

Roſacei confectio. CAP. XXXIII.

ROSAS purgatis ſordibus, & exectis unguibus, in peruetuſtum uinum quot uelis coniice. nō tamen aceruatim, ſed paulatim: ſingulisq; diebus calamo, quod ad fundum uaſis pertineat, commoueto, ita tamen, ut ipſum diligenter obtures, ne fiat perſpiratio: & ſinito triginta dies. quibus lapſis uinu m deſecabis, & in quinque eius ſextarios unum mellis ſextarium coniicies. itemq; operculo probe concludes, & cum triginta dies ſic permiſeris, ut conſiſtat; utitor.

Eiuſdem alia compoſita confectio.

ROSIS, exectis unguibus, iniice mellis ſextarios ſenos: & per annum ita ſinito. tum huius compoſiti cape lib. unam. mellis puri lib. quinque. eisq; omnibus læuigatis uini optimi ſextarios decem affunde.

Hydroroſatum.

MELLIS optimi lib. xxx. foliorum roſarum lib. x. aquæ fontanæ lib. lx. coque aquam donec ferueat. & ablato ab igni uaſe, roſas iniice. tum uas obturabis, donec perfecta ſit facta concoctio. vbi coxeris, mel ſeparatim coquendo ſpuma expurgabis, & defecatis roſis, mel decocto roſarum infunde.

Aliud roſaceum.

VINI, quod primum exprimitur, pondo XXI. mellis pondo viij. foliorum roſarum pondo iij. roſæ uino immadeſcant dies quindecim. tum e uino per colum traiicies, melq; excoques, & ſpumam abiicies: & uino, in quo roſæ maduerint, addes. & probe obturata ſic permittes.

Aliud

Aliud rosaceum recens.

MELLIS pondo vij. uini pondo xxj. foliorum rosarum pondo ij. tritas, ut par est, rosas uino biduum admisceto. tum rosis excolatis, & melle cocto, utrunque commiscebis, & probe obturata dimittes.

Violaceum.

MELLIS pondo vij. uini pondo xxj. uiolarum manipula ccxl. has in folia redacta in uino triginta dies macerabis. tum uiolis colo traiectis, mel coques. tum utrunque in unum compones, & obturata ita sines.

Chamæmelatum.

VINI ascalonitæ pondo xxj.mellis pondo vij.gra norum chamæmeli unc. vj. grana uino diebus quinis macerato. ijsq; excolatis, mel coquito. & abiecta spuma in unum omnia rediges, & obturata permittes.

Conditum ad lapidem in uesica frangendum.

MELLIS sextarius, uini sextarij quinque, piperis uncia, saxifragi drach. quatuor, spicę nardi tantundem, carpesij, zinziberis, mei, assari, casiæ, sinonis, petroselini, acori, gentianæ, dauci ana drach.iiij. sicca melle despumato & uino componantur: & uas, in quo posita fuerint, dies ccx. ita finito, ut fiat concoctio.

Conditum.

MELLIS lib. x. uini prioris lib. xxx. piperis unc. i. piper contundendum est, uinoq́, admiscendum. tum mel despumatum cum uino compones, & obturata sines.

Anisatum.

MELLIS lib. x. uini prioris albi lib. xxx. anisi unc. v.

Ex iunco odorato.

AD drach.xvj iunci odorati adde croci pondera xij. mastiches drach. xvj.hæc omnia contrita uino compones: melq́; despumabis, & omnia simul miscebis, obturabisq́;,& ita permittes.

Styraca-

Styracatum.

MELLIS lib. xxx. ſtyracis lib. i. uini lib. vi. mel deſpumato, ſtyracem terito, commiſceto. & cum melle deſpumato uinum in mortario miſceto, & manu tua excipiens utitor.

Abſinthite.

AD VINI ſextarios quinquaginta inijce coſti, folij, amomi, caſsię ſingulorum ſemiſſem, mellis ſextarios decem: & abſinthium herbam pauco uino macerabis, & prędictis rebus tantum eius diluti affunde, quãtum tibi guſtanti rite confectum eſſe uideatur.

FINIS QVINTI LIBRI.

ORIBASII MEDICINALIVM COLLECTORVM, LIBER SEXTVS.

De decubitu, ex Antylli quarto libro, de auxilijs, quæ fiunt. CAP. I.

DECVMBERE autem confert iis, qui acuto morbo detinentur: quoniam qui ita laborant, lassari non debent. qui uero diuturnis morbis sunt correpti, solum confert decumbere, cum urget accessio. at in interuallis, etiam moueri nihil prohibet: cum motione, & variis quoque excitationibus indigeant. Figura autem decubitus eorum, quibus caput laborat, in sublime uergat, præter quam in phreneticis, quoniam in eis humilem atque inclinatum decubitum uolumus: quia decubitus in sublime elatus, quodammodo eos perturbat. Præterea iis, quæ in thorace accidunt, sublimis decubitus est accommodatus. In dysentericis uero & cœliacis decubitus conuenit ad ilia inclinatior. in gonorrhœa, satyriasi, & renum dolore, in utrumuis latus decumbere potest. nam gonorrhæa, & satyriasis exacui, exacerbariq; solent locis excalfactis: cum in reclinato decubitu manent. renum dolor tum exacerbatur, cum lumbus ea figura comprimitur. iis autem, qui non nutriuntur, quiq; tarde concoquunt, in sinistrum latus utile est decumbere, vt iecur uentriculo circunfusum, eundem calefaciat. in scirrhosis uero iecoris affectionibus, & tumoribus, & inflammationibus contumacibus, in dextrum latus decumbere est melius: quem-

admodum ſi lien eiſdem malis correptus ſit, in eum decumbere ſatius eſt. ſed in torminibus inteſtinorum, & in ilei, atque coli affectionibus, medius inter ſupinum & ſiniſtrum conuenit. Cauendum autem eſt in colicis, ne illorum dolorem mitigemus, a pedibus decubitum altiorem facientes: cum hic decubitus & caput, & inſtrumenta ſenſuum repleat. præterea quos uentris dolor, aut eiuſdem frigus uexat, eis quoque talis figura decumbendi non eſt accommodata.

De quiete, ex eodem libro. CAP. II.

QVIBVS decubitus, ijs etiam quies & tranquillitas conuenit: ac præcipue quidem in principijs acceſsionum, itemq; incrementis, & poſt cibum nuper ſumptum, & cum quis dormire cogitat, apta eſt quies, atque tranquillitas.

De ægroto abſtinendo, ex eodem libro. CAP. III.

ABSTINENDVS æger eſt, cum carnis & ſanguinis copiam cõtrahere uolumus, itemq; cibos inconcoctos coquere, plenitudinem euacuare, defluxiones ſiccare, easq; præcipue, quæ ex plenitudine oriuntur: quæ res madores quoque mitigat. ſed & dolores ipſos lenit, quos acrimonia excitauit: qui uero ex plenitudine oriuntur, eos irritat.

De ſomno & uigilia, Galeni. CAP. IIII.

SOMNVS ſemper humectat, non ſecus quam uigiliæ ſemper exſiccant: non tamen aptus eſt, ut calefaciat ſemper, aut refrigeret: uerum cum in ijs, qui febrem non habent, pituitoſos, aut crudos, aut quouis modo frigidos ſuccos in corpore inuentos confecerit, atque concoxerit, ex eisq; probum ſanguinem procrearit, tunc hominem inſiti caloris incremento calefacit. at cum ex huiuſmodi humorum putredine iam febricitantes occuparit, tum febris calorem extinguens, proprium uero augens, eos refrigerat. Cum igitur ſomnus proprium calorem augeat, & roboret, eum uero qui præter naturam eſt, comminuat, & extinguat, merito etiam quis uno & eodem tempore corpus frigidius ſimul, & calidius ſe ipſo a ſomno reddi cenſebit. Cũ uero duplex

ro duplex læſio exiſtat ex ſomno, alterà communis, quando ægroti in principijs acceſsionum dormierint; altera propria in quibuſdam morbis, quando in aliquo alio tempore dormierint: hanc periculoſam eſſe exiſtimare debemus. illa enim neque mortem, neque aliquod aliud graue ſignificat, cum naturam temporis conſequatur. In principijs enim acceſsionum, calor, & humores in profundum corporis uergũt: ac, ſi qua inflammatio in uiſceribus ſit, merito augetur: ſiq; humores aliqui ad uentrem confluant, non concoquuntur illi quidem, ut in aliis ſomnis, ſed multo plures fiunt. quam ob rem eo tempore uigilias ægrotis imperamus, ſpiritus, ſanguinis, & caloris qui in eis eſt, lationem ad exteriora, quæ a uigiliis fit, opponentes, tanquam maximum auxilium, lationi eorundem ad interiora, quæ in principiis acceſsionum efficitur. Ex ſomnis uero, qui aliis temporibus capiuntur, maxima ex parte utilitas manifeſta conſequitur; præſertim uero, ubi morbo declinãte adhibeantur. nam & in ſtatu etiam aliquando manifeſtam utilitatem ſomnus affert: quandoque etiam in extremis incrementi partibus, quæ ſtatum contingunt. euidentiſsima tamen omnium utilitas eſt ea, quæ affertur in declinationibus. Veruntamen cum ſomni nocent, minus exitiales ſunt iam conſiſtente, atque increſcente acceſſione. præcipue autem pernicioſi ſunt in declinationibus. quo enim tempore aliquid eſt utiliſsimum, ſi prę terquàm quod nihil prodeſt, etiam nocet, mortem iure ſignificat. Iam ex ſomno læſiones ſunt, quæ ſunt utilitatibus contrarię: tum quod febres ab eo non diſſoluantur, uel etiam augeantur, tum quod dolores intendantur, & fluxiones multiplicentur, & inflammationes creſcant. Ex ſuccis uero, quibus concoctione opus eſt, eis ſomnus prodeſt: quibus uero digeſtione per halitum, uigilia. præterea, ſuccos qui in uentriculum, inteſtina, & iecur uergunt, ſomnus intendit: uigilia reuellunt. itemq; in humoribus, quorum craſſitudinem, aut lentorem attenuare oportet, uigilia utilis eſt, ſed non immoderata. ſunt enim etiam in parte concoquen-

di, id quod ſomnus efficit. maxima uero læſio frigidis humoribus accedit, cum quiſpiam permittit, ut quantum illi poſtulent, dormiatur. eò enim propter frigiditatem inclinant. ueruntamen eis non prodeſt. ſed tantum in eiuſmodi humoribus dormiendum eſt, quantum ſatis ſit ad uires, quæ in uigilia laborarunt, reficiendas, & ad quandam concoctionem obeundam. Somnus nãque fit, uel cum naturalis calor propter aliquem laborem, aut nimiam ſiccitatem ad alimentum conuertitur: uel propter nimiam humiditatem, quæ foras extendi non poſsit. ac prior quidem,& ſalubris & naturalis eſt: alter uero eſt, qualis in comate, & lethargis euenire conſueuit.

Antylli, de utilitate, quam ſomnus affert, ex quarto libro auxiliorum, quæ fiunt. CAP. V.

SOMNVS remittit, quæ tenſa ſunt, emollit indurata, fundit cohærentia, inæqualia ad æqualitatem perducit. itemq; quaſſationes, & animi turbationes ſedat: ſpiritum lenit: defluxiones ſiſtit, humores qui ſunt in corpore, craſſos faciens. Somni uero tempus in morbis intermittentibus eſt, cum fit remiſsio. quod ſi longior ſit acceſsio, tunc & ſtatus, & declinationis tempus accommodatum eſt. at tempus principij eſt inutilius. atque etiam minime aptum eſt id, quod acceſsiones antecedit. In incremento uero, ſi breue ſit, non eſt in eo refugiendus ſomnus: at ſi longius, atque poſt medium diei fiat, tunc eſt prohibendus. ſuapte enim natura omnis ueſpertinus ſomnus eſt malus. uerũ ſi poſt mediam noctem, & præſertim circa diluculum, mediũ quodammodo incrementi contingat, permittendum eſt ut continuo dormiatur. nox autem eſt die aptior. in ipſaq; nocte, accommodatiora ſunt ea, quæ poſt horam tertiam ſunt, & præſertim ultima. in die uero, diluculum, & pars uſque ad meridiem, cæteris præſtant.

Eiuſdem, & ex eodem libro, de uigilia. CAP. VI.

VIGILIA plenitudinem per halitũ digerit: quæ in uentre ſunt, minuit, & ut per partes infernas exeãt, præparat: languorem diſſoluit, grauitatem diſpenſat, reſoluta

reſoluta corrigit: & robur naturæ atque animo adiungit: ſudores cohibet. iis uero, qui ex medicamento purgantur, ut uſque ad perfectam purgationem uigilent, imperãdum eſt. poſt etiam ſumptum tunc cibum & potum, itemq; in acceſsione, & ante acceſsionem, ut cum de ſomno loqueremur, memorauimus, uigilare homines debent. Vigilias inducunt frictiones duriores ſine pinguedine, & magis etiam, ſi ex lineis pãnis crudis obeantur. præcipue autem crura fricẽtur: Vnguinaq; conueniunt, quæ acriora ſunt, quæ nitrum, aut euphorbium, aut limneſten, aut cachry, aut cardamomum, aut pyrethum, aut uuam taminiam, aut granum gnidium, aut ſinapi capiunt. Cataplaſmata quoque cruribus ex ſinapi ſuperdentur. Vigilias etiam faciunt hæc, pruritus uiolentus, pilorum euulſio, digitorum tractio, ſtomachi uellicatio digitis iniectis facta: quæ ano admouentur, atque induntur, quorum eſt iam deſcripta materia: ex iis quæ odorari ſolemus, quæ fœdi ſunt odoris: quæ ſternutamenta cient: acria medicamenta oculis admota: aut oleum ipſum infuſum: cucurbitulæ inguinibus affixæ: clamores continui: nuncij turbulenti: ſermones qui affligunt, & cruciant. Spectacula uero non ſolum uigiliarum ſunt efficientia, ſed etiam propenſionem in ſomnum nimiã diſſoluunt. ergo quid fiet incommodi, ſi adhibeantur?

Eiuſdem, de ſermone, ex eodem libro. CAP. VII.

SERMO uim quandam habet, ut caput impleat, & grauitatem afferat. quin etiam uires diſſoluit, idq; præcipue in febribus, & magis quoque in acceſsionibus. ſitim etiam inducit: ac linguam ſiccat. eſt itidem lippientibus, & quibus ſanguis e naribus funditur, & maxime ijs, qui ſanguinem reiectant, incommodus. eſt autem aptus ijs, qui præter modũ ad ſomnum ſunt propenſi.

Eiuſdem, de uociferatione, ex eodem libro.

CAP. VIII.

VOCIFERATIO eſt thoracis, & uocalium inſtrumentorum; & prius etiam, quam horum, naturalis caloris exercitatio. calorem nanque auget, purgat,

 firmat,

firmat, & attenuat: ſolidas uero corporis partes, robuſtas, puras, & offenſæ minime obnoxias reddit. Vociferatione autem utimur quandoque ad morbi medelam, uel uocis defeſſæ, uel totius etiam corporis: quandoque uero, ut uocem uel ex morbo, uel ſuapte natura male affectam emendemus. Conuenit autem hæc ſtomachicis, uomentibus, acidum ructantibus, ægre concoquentibus. atque etiam accommoda eſt ijs, quibus pituita redundat in corpore, & mulieribus prægnantibus, faſtidio, cui picæ nomen eſt, obſeſsis. Capitis uero affectionibus non eſt idonea: cum neſcio quid facultatis ad replendum caput, & inſtrumenta ſenſuum capite contentorum, habeat. Iam uero ijs qui cibi faſtidio tenentur, quiq; non aluntur, conuenit: præcipue uero languidis, hydropicis, & aſthmaticis, itemq; refectionibus ex morbo, accommodatiſsima eſt. Nunc uero quoniam uox laborat, partim propter longam & nimiam loquelam, partim propter clamoris magnitudinẽ, partim propter acumen, & contentionem, partim uero propter ſilentium, quaſi ſuarum actionum oblita; ideo fit, ut in hiſce omnibus, quæ dicta ſunt, uociferationis uſus ſit utilis: cum longam loquelam diſſoluat, & noxæ, quæ ex clamoris magnitudine contracta eſt, placida & quieta imminutione medeatur: acumini uero occurrat, grauiores ſonos inſpergendo. Qui uero ex ſilentio oritur, quamuis non proprie uocis ſit labor, tamen cum uocis labore proportionem quandam habet: quocirca ad eum quoque uociferatio eſt utilis, quæ uocem exerceat. ſi denique uocalia inſtrumenta defeſſa ſint, totumq; corpus ſuum tenorem non ſeruet, aut laſſitudine obſideatur, tunc ad eorum reſtitutionem, & curationem, utilis eſt uociferatio.

Quis ſit uociferationis modus, eiuſdem, & eodem ex libro. CAP. IX.

QVI uociferaturus eſt, debet, cum aluus deiecit, fricari leniter: ac præcipue partes inferiores: faciemq; ſpongia madefacere, aut abluere: & prius ſenſim loqui, ac per interualla mediocria. ſed melius eſt, ut prius deambularit:

ambularit: post uero, ad uociferationem accedat. Is uero qui doctrinæ expers est, uociferando dicat, quorum meminerit, quæq; clara, & multas habere lenitatis, & asperitatis mutationes uideantur. sin autem uersus sciat, iambicos dicat: & tertius locus elegiæ detur: quartus modulis numerisq;. qua in re præstat etiam, memoria recitare, quam legere. In primis autem uociferandum est, uocem, quam grauissimis fieri sonis potest, producendo, tum ad acutissimos eundem redigendo. deinde cum non multum in acuto sono permansum sit, retro uicissim paulatim reflectendum, uocem diminuendo, donec ad grauissimam, a qua ductum initium est, reuertatur. Modus uero a uiribus, animi alacritate, & consuetudine sumendus est.

Antylli, de salubri uociferatione. CAP. X.

CVM uocis exercitationem rite initam, omniū præceptorum ad sanitatis tutelam & conseruationem, efficacissimam esse usu atque experientia didicerim; dedi operam, ut & auxilij naturam, & qua uia & ratione adhibeatur, quoad eius fieri a me potest, describerē. nunc igitur, quisnam modus ueræ exercitationis uocis, ad firmam & diuturnam corporis ualetudinem sit, dicendum est nobis. Vox omnis fit a spiritu per respirationem atque inspirationem deprōpto, & formato ab ijs instrumentis, quæ natura ad hunc usum est fabricata: ut eius materia sit respiratus aër, ars uero, si ita dicendum est, partes corporis, quæ aërem extendunt, atque dilatant. ergo necesse est, eius præstantiam, & uitium, aut in spiritu, aut in spiritum formantibus instrumentis uersari. Instrumenta autem sunt, extremorum asperæ arteriæ locorum, eius, quæ epiglottis dicitur, oris partium, linguæ, palati, dentium, & labrorum harmonia commoderata, atque ad actionem rite disposita. Considerandum igitur est, qualis aër, & quomodo dispēsatus, optimam uocem efficiat. ac in acutissimis quidem sonis usu uenit, ut comprimatur, & angustetur collum, & mentum compressum uehementer supra a locis quæ ad gurgulionem sunt, ad extremas linguæ partes comprima-

tur, & anguſtetur: atque etiam ut ad prædictarum partium proportionem, totum corpus ſimul attenuetur: & aër ad menſuram diſtantiæ locorum pertranſeat: & in pronunciationibus, & melodijs, quæ ex ipſis fiunt, & collum, quam maxime fieri poteſt, dilatetur, atque amplificetur, & os ad extremas linguæ radices, a locis quæ ad gurgulionem ſunt, maximopere abſcedat, & diducatur: & in pronunciando multus ſpiritus exſufletur: totumq; reliquum corpus remittatur, & propter raritatem relaxetur. ergo acutiorum ſonorum exercitationem, inutilemq; intentionem, quam hypate paulatim efficit, aut artificioſam accreſcendi induſtriam, ut multum ualeat, ſinere deberet. quod ſi ad corporis tutelam ſuauitas cantus, & uocis præſtantia conducat, grauiorum ſonorum uocem exerceamus. etenim aër quamplurimus reſpiratione in corpus per arteriã, & per cæteros apertos cutis meatus occultos attractus, maximum momentum afferre, & præcipua præſtantiæ uocis eſſe uidetur portio. id uero fit uel maxime a multa uaſorum aërem attrahentium latitudine. latitudo uero a concinna exercitatione conficitur, cum nos meatus accommodate diducimus, & dilatamus: & paulatim quamplurimum excipere aërem, & rurſus eundem exſufflare conamur. parum enim deeſt, quin omnes uirtutes, quas pronũciatio affert, a ſpiritus multitudine & copia præſtari comperiamus. nam neque quiſpiam uehementem ſonum unquam ederet, niſi uehementi, propter copiam, ſpiritu uteretur: neque magnum quippiam, niſi ei magna ſpiritus copia abundaret. Sed nec etiam longũ tempus duraret, ſi nõ uocis productioni ſpiritus multitudo ſuppeditaretur: ſicut etiam nec denſum, aut clarũ, aut plenum quid emitteret: aut propter paruitaté, & imbecillitatem inſpirationis, inanem, raucum, ſolutumq; ſonum ederet, cum perfectas, perſpicuaſq; dictiones reddat: aut cum propter ſpiritus exilitatem, quaſi cælet, quæ dicuntur, atque impediat: nec ad pronunciandum ſit ſatis. quo tempore, nulla re alia uocem corriget, niſi multo ſpiritu utatur. Cum igitur copia aëris per ſpirationem

nem attracti, maximum pondus afferre ad uocis prẽstan tiam uideatur, in primis eius habenda est ratio ei, qui uocem exerceat. quis autem sit modus huius curæ, & di ligentiæ, exponẽdum est. ergo cum spiritus in nos at-tractio fiat, diducto pulmone, & uentre, & meatibus qui in tota sunt carne (aér enim intro ui pellitur ad eam ca-pacitatem a diductione factam, naturali quadam necessi tate, ut quod uacuatum est, impleatur) nos eum per nares, atque os ingredientem uidemus. ac multũ etiam eius per totius cutis meatus ingreditur. eo plus autem externi aëris intra nos recipiemus, quo maiorem fece-rimus capacitatem eorum locorum, quæ sunt eundem attractura. quam ob rem quorũ densa cutis est, & mea-tus angustos habent, exiguæ uocis sunt, & ad sonos edendos imbecilli. rari uero, & quibus uasa aperta sunt, uehementem uocem edunt. ac pueri quidem, & mulie-res, & eunuchi uocem imbecillius, quam uiri emittunt. id quod eis propter meatuum angustiam contingit. at-que etiam ægrotantes, ob eandem causam, minorem uo cem, quàm bene ualentes habent. Cum ergo ostende-rimus causam uocis corrigendæ esse aërem spirando at-tractum, aërisq; causam esse meatuum dilatationem & diductionem; consequens est, ut quo modo hæc ipsa fiat, considerandum esse uideatur. quoniam igitur om nis corporis capacitas, & cauitas duobus modis auge-tur, & paulatim diducitur; uel cum tunicæ, quæ cauita-tes amplectuntur, ex omni parte in orbem concludun-tur: uel cum corpora ad id accommodata, ex additione augentur: utriusque ratio nobis habenda est, & meatus dilatandi. in qua re densationem omnem, & eam quo-que inducentes causas fugere debemus: ut maxime re-mittatur, quod non tensum est, in longitudinem, quod uero fusum est, in latitudinem: & moles corporis con seruetur. præterea uero aërem augere oportet, tum per inspirationes paulatim adductum respirãdo, & amplius uasa ad ipsum excipiendum accommodata diducendo: tum etiam conando ex additione quamplurimum foras excernere, & spiritum prius ingressum exprimere, &

uacuare

uacuare uiolentius. nam & carnis remiſsio, atque fuſio latitudinem meatibus præſtabit, cum copioſioris aëris per reſpirationem adductio eos ad maiorem ſemper latitudinem diducat: & exſpirationis aſsiduitas, quo plurimus ſpiritus reddatur, magnopere meatus diducit. quo enim quiſpiam maiorem diligentiam adhibuerit, ut thoracem ſpiritu per exſpirationem uacuet, eo copioſiore aëre, ut in illius conſumpti locum ſufficiat, indigebit. ex quo conficitur, ut uocis exercitatio corpus meatuum diductione rarefaciat: cæteræ uero exercitationes omnes carnem ſtipant, denſant, & conſtringũt: illa uero leuem molem corporis, meatus dilatando, cæteræ uero ſolidam, duram, & grauem efficiunt. atque ex ipſa uocis exercitatione, & raritate, quam ipſa inducit, uidere eſt carnem obſequentem, & ad omnem actionem maxime tractabilem reddi: ex alijs uero exercitationibus, reſiſtentem, duram, ægre ſentientem. ideo fit, ut idiotæ, & plerique athletæ ingenio ſint ſtupido, tardoq;. ergo uocis exercitatio eſt cæteris anteponenda. In primis enim, in ipſis lectionibus accommodatis perſpicuas humorum redundantium excretiones facit: qui uero maiore ui legunt, maiores, atque adeo etiam per ſudores: qui uero lenius legunt, per occultam exhalationem, quæ in tota mole corporis efficitur: atque in omnibus ſimili modo per effluxionem, cum exſpirãdo multi humores extra efferuntur: & ex irritatione facta a uociferatione, & attenuatione ut multa excrementa, & ſputa, & muci, & pituitæ proruẽtes excreentur. Iam uero ex robuſta reſpiratione, quam uociferatio præparauit, præterquam quod uaſa abſterguntur, multi etiam humores conſumuntur, qui & clã per corporis extremitatem, & per nares, & per os efflantur. Iis uero qui recalfaciendi ex frigiditate ſunt, ecquod maius auxilium afferri poteſt, quam actio reſpirationis exercitatę? Spiritus enim calorem noſtrum aſsiduo motu ex colliſione attrituq; excitat, & ſuſcitat: talemq; reddit per inceſſantem actionis in corpore noſtro ſeruorem. quocirca ſi non ſingulas in nobis partes, reſpirationis

refrigeratione refrigeramus, lateat nos, similia pati, qualia patiuntur ij, qui in maiorẽ humiditatem cadũt,* quam sit in nobis, atque etiam uehementissimæ refrigerationis correctionem eos recte consequi, qui rite uociferatione usi fuerint, dictum est. Quinetiam si in nostris corporibus siccitas, & calor præter modum redundare uideantur, multus aer per meatuum latitudinẽ respirando ingrediens, quæ exsiccata sint, maxime humectabit, & cum sit tenuiorum partiũ, & liquidior quam omnis aqua, duritiem a siccitate inductam emolliet. porro autem calorem, qui in corporibus præter modum sit, quid attinet dicere quam à nullo alio magis, quam ab aere continenter per respirationẽ attracto refrigeretur, atque extinguatur? Oportet ergo sæpe legere, corpusq; totum laxare & remittere, carnemq; raritate perfundere, arteriam, cæterosq; transitus spiritus studiose diducere, & per grauissimas uocis terminationes modulari. Vt autem procul à nobis ualeant soni, qui ex additione ad notas studiose conscendunt, faciendum est. Scimus enim, & uiribus, & intẽtioni meatuum alienissimum esse uocis acumen. Sonorum uero concinnitates, & uarietates, mutationibus cantus tẽperatis conueniunt: sed nihil est quod ad salubrem corporis tutelam conducant. uociferationibus uero quæ per hypatas fiunt, quam maxime fieri potest, sonum dilatare coguntur. at in ijs, qui legunt ita, ut audiantur, aut differunt, internam humiditatem euidentissime consumi, declarat densus uapor ex ore legentium prodiens. & superfluitates uetustiorũ humorum, qui unicuique meatui adhærebant, quæ excernuntur non solum in prædictis exspirationibus, sed per alias, quæ extemplo appareant, ut per sputa, mucos, pituitam, quæ expellũtur. quibus omnibus corpus ipsum causas morborum effectrices extrudit & reijcit. prædictis autem uocis actionibus neque temere, neque inconsulto utendum est, ac præsertim iis, qui huic exercitationi non assueti, incipiunt; neque etiam cum prauorum, corruptorũq; humorum adsit copia. quin etiam uox non est exercenda

tum

tum, cum magnis & euidentibus cruditatibus ſtomachus obſidetur: ne ex actione inſpirationis & exſpirationis, quæ firmior, & citatior facta ſit, dum uox in magnitudinem, & multitudinem accreuit, uapores corrupti largius per corpus diſtribuantur.

Galeni, de exercitationibus. CAP. XI.

NON omnis motus exercitatio eſt, ſed ſolum uehementior. quoniam autem id quod uehementius eſt, in ijs eſt, quæ cum aliquo conferuntur, fit, ut idem motus alteri ſit exercitatio, alteri non ſit. terminus autem uehementiæ eſt anhelitus alteratio: ut motus qui anhelitum non mutant, nondum exercitationes uocemus. Cum igitur uehemens motus exercitatio ſit, neceſſe quidem eſt, hæc tria ab ea perfici in corpore, quod exerceatur, duritiem membrorum ex mutuo attritu, innati caloris incrementum, & ſpiritus citatiorem motum: ſequi uero hæc reliqua omnia priuatim commoda, quæ corpus ab exercitatione conſequitur: ut ex membrorum duritia, tum ut minus ex labore patiantur, tum ad actiones robur: ex calore, tum deducendorum in corpus ualidiorem attractum, tum alterationem magis expeditam, tum nutritionem pręſtantiorem, tum ſingularum corporis partium fuſionem. cuius fuſionis beneficio, & ſolida fieri molliora, & humida tenuari, & meatus dilatari contingit. ex vehementiore uero ſpiritus impetu, & meatus purgari, & excrementa expelli neceſſe eſt. Calefaciunt igitur, ac refrigerant exercitationes, ſuperuacaneas humiditates per halitum digerendo. ac morbos etiam frigidos & humidos, ex accidenti faciũt. ergo in ijs, qui pituitam aceruant, humorem continuo diffundit, & ad aliquem principem partem fluere cogit, atque ita principe parte humectata, aut refrigerata, totum corpus frigida, aut humida affectione corripitur. Ocia uero ut plurimum frigidi humoris copiam congregant: & raro etiam calefaciunt, cum ſcilicet natura corporis intemperata ſit, vt acres defluxus habeat; qui in omnimodo ocio cohibiti, febris calorem afferunt. ſed exſiccat quoque ocium ex accidenti, cum uires imbecillas

becillas facit, per quas alimenti distributio solidas partes siccat. Corporis autem exercitationes non sunt contemnendæ, quemadmodum contemnere eas solent ii, qui in disciplinis studiose uersantur: sed & totum ipsum corpus, quoad eius fieri potest, mouēdum, & particulæ motibus, qui uiribus æquales sint, tractandæ, & dimouendæ in omni genere exercitationum, in quibus singulæ suo munere fungantur. motus autem utiliores sunt, qui e nobis eduntur, cum ab interioribus partibus feruntur, & nostræ actiones sunt.

Quod nam tempus exercitationum esse debeat.

CAP. XII.

SI ergo exercitatio hæc efficit, non difficile erit tempus eius usus statuere. nam quoniam digestionem in corpus adiuuat, non debet, cum administratur, crudi, incoctiq; cibi, aut succi multitudo aut uentriculo, aut vasis contineri: vnde periculum sit, ne prius, quam per maturam concoctionem vtilis fiat, in omnes animantis partes rapiatur. & quoniam meatus expurgat, & excrementa expellit, præstat eam ante cibos adhiberi: quando quidem impura corpora quo magis nutries, eo magis lædes. ex quibus perspicuum est, tempus ad exercitationem commodissimum esse, cum hesternus cibus duplici concoctione, & ea quæ in uentriculo, & ea quę in vasis fit, prorsus sit confectus, atque concoctus: & alterius cibi sumendi tempus iam instet. quod si aut prius, aut posterius exercitatione uteris, aut crudis humoribus hominem implebis, aut pallidæ bilis prouentum augebis. huiusce autem temporis nota est, urinæ color. quæ enim aquæ speciem præfert, crudum adhuc esse in venis indicat eum succum, qui a uentriculo submittitur: quę uero rufa biliosaq; est, iandudum huiusmodi succum concoctum esse: quæ modice pallet, peractæ modo secundæ concoctionis est signum. eo igitur tempore adeunda exercitatio est, sed expulsis prius excrementis, quæ vel in uesica, vel inferioribus intestinis continentur. periculum enim est, ne quid ex his in habitum

bitum corporis rapiatur, correptum uidelicet ui caloris, quem accendit exercitatio.

De frictione præparante. CAP. XIII.

ERGO si quis posita iam ueste, protinus ad ualentiores motus prius accedat, quam totum corpus molliatur, & excrementa extenuentur, & meatus laxentur, periculum est ne aliqua solidarum partium rumpatur, aut conuellatur. periculum præterea est, ne excrementa impetu spiritus impulsa, meatus obstruant. Vt igitur hæc non fiant, oportet linteo corpus mediocriter fricando prius calefacere, mox oleo fricare. neque enim protinus accedendum ad pingue cēseo, antequam cutis incaluerit, & meatus laxentur, &, ut vno verbo dicam, quam pręparatum corpus sit ad oleum suscipiēdum. huic rei satis omnino sunt pauci manuum circūactus: qui nullo compressu sint graues, & modice celeres: vt corpus citra compressum calefaciant. siquidem his peractis, cernere licebit floridum ruborem per totā cutim diffundi. ac tum quidem pingue inducendum, & nudum manibus fricandum, quæ medium inter molle, durumq; , modum seruent: ne corpus coactum, constrictumq; , neque vltra quam, par est, laxum, resolutumq; reddatur: sed in sua natura conseruetur. Fricandum uero primo contrectatu blandius, inde sensim augendum: eatenus aucta semper ad ualentius frictione, quoad iam carnem manifeste premat; ne tamen contun datur. non tamen tam ualida frictione diu utendū est, sed semel aut bis in quaque parte: quandoquidem non eo fricatur ad hunc modum pueri corpus, ut duretur, cum id iam ad labores producimus: sed quo ad actiones excitetur, & robur colligatur, & raritas, quæ mollem frictionem consequuta est, constringatur. siquidē in medio temperamento seruari huius corpus oportet: nec usquam durum, siccumq; reddi, ne aliqua ratione naturale eius incrementum inhibeatur. & progressu tē poris, quando iam nobis sit factus adolescens, tunc & duriore frictione utemur, & præterea frigida post exer citationes lauatione. Variȩ autem ex manuum iniectu,

ctu, circumactuq; frictiones esse debebunt: nec superne modo deorsum, aut inferne sursum adhibitæ, sed etiam tum in subrectum, tum in obliquum, tum in trãsuersum, tum in subtransuersum. quo uniuersæ, quoad fieri potest, musculorum fibræ ex omni parte fricentur. Domus autem, in qua obeunda exercitatio est, nec calidior, nec frigidior esse debet: vt corpus absoluta tẽperie tempore frictionis perfruatur. nam si calidior, aut frigidior sit, quam oporteat, fiet ut in calidiore corpus sudet prius, quam satis fuerit emollitum: in frigidiore uero, neque prorsus calefiat, neque unquam probe mollescat: neque ruborem floridum ostendat, neque in tumorem extollatur. hæc enim sunt in aëris temperie, & statu corporis temperato moderatæ frictionis signa.

De generibus exercitationum, deq; earum facultate.

CAP. XIIII.

COMMVNE omnium exercitationum illud est, vt animanti caloris incrementum ex ipsis excitetur. singularum uero exercitationum hæc sunt propria. ualẽs, hoc est, quæ uiolenter sine uelocitate exercetur, musculis & neruis robur parat: cuiusmodi sunt, fodere, & quatuor simul equos habenis coercere, aut onere maximo sublato aut manere eodem in loco, aut paululum procedere. accliues quoque inambulationes huius generis sunt: & si quis per funem manibus apprehensum scandat. atque etiã siquis comprimat digitos, pugnũq; faciat, aut diducat, & manum dilatet, uel in sublime attollat, & ita diutius permaneat: & adhibitum quempiã deducere sibi manus iubeat, nec tamen ipse remittat. id quoque magis fiet, si quis summis manibus apprehenso pondere (cuiusmodi sunt, qui in palęstra alteres nominantur) manus porrigat, aut in sublime erigat. sed in palæstra sexcentę aliæ sunt huius generis ualentes exercitationes: quarum omnium peritiam simul, atque usum exercitor callet; qui sic est diuersus a gymnaste, sicut a medico coquus. quæ ergo ualentes exercitationes sint, iam dictum est: nunc uero ad eas perueniendũ

eſt, quæ celeritate, citra robur ac uiolentiam, peraguntur. eiuſmodi ſunt curſus, & umbratilis armorum exercitatio: & cum duo ſummis manibus inter ſe concertant. atque etiam quæ per follem, & paruam pilam fit exercitatio, eſt talis. eius quoque generis eſt quod ἐκπλεθρίζειν, & πιτυλίζειν dicunt. eſt autem ἐκπλεθρίζειν cum in plethro, hoc eſt, ſexta parte ſtadij quis prorſum, retrorſumq́; uiciſsim, idq́; ſæpe, in utranque partem ſine flexu curſitans, vnoquoque curſu breue quiddam de ſpatio demit, quoad denique in vnico greſſu conſiſtat. πιτυλίζειν uero, ſi quis ſummis pedibus ingrediens, tenſas in ſublime manus, hanc antrorſum, illam retrorſum celerrime moueat. Celeres motus, ſed non uiolenti ſunt, qui in palæſtra eduntur, nobis, uel ſolis, uel cum aliis, humi celeriter circumuolutis. licet autem & erectis, tum circumactis, ac uelociter prope adſtantem mutantibus celerem peragere exercitationem: ſæpe etiam cruribus retro tantum reſiliendo, interim uero in anteriora utrunque crus ſingillatim referendo. quin & per manus exercitatione celeri tantundem ualente uti quiſpiam etiam citra alteres poteſt, ſi utique frequentiæ, celeritatiq́; motus earum impenſe incumbat, ſiue has in pugnum ductas, ſiue explicatas mauis. ac eiuſmodi quidem celeris exercitatio eſt, in quibus dixi, ſpeciebus cõprehenſa. Ad uehemẽtem autem ueniendum eſt. ea enim ex ualenti & celeri compoſita eſt: quando quas ualentes diximus, iis omnibus ut uehementibus uti poſſumus, motus celeritate adiecta. non in poſtremis autem uehementes hæ ſunt, fodere, diſcum mittere, ſaltare, idq́; continuato opere ſine intermiſsione. ſimiliter quoque graue aliquod telum iaculari, ictus maxime continuando: aut graui armatura tectum, celeriter agitare. hæc igitur omnia exercitationum ſunt genera. & præterea ex eis aliæ magis lumbos, quam brachia uel crura exercent: aliæ ſpinam, aut thoracem ſolum, aut pulmonem. quippe inceſſus, curſusq́;, propriæ crurum exercitationes ſunt: extremarum manuũ concertatio, & umbratilis armorum pugna, brachiorum:

rum: lumborum uero, aſsidue ſe inclinare, ac rurſus reuocare. thoracis uero & pulmonis, maximę reſpirationes, propriæ exercitationes ſunt: quemadmodum prę ter iam dicta, maxima uox, omnium uocis inſtrumentorum. ex motibus igitur alii animantibus ex ſe ipſis inſunt, de quibus ante diximus, alii extrinſecus adueniunt, qui nauigando, equitando, aut geſtando ſiue uehiculo, ſiue lectulo pendente, ſiue cunis agitatis prę ſtantur, ſiue per ulnas nutricum in infantibus. extrinſecus etiam aduenientium frictio ſit. nonnulli tamen motus plane mixti ſunt, qualis eſt equitatio. nó enim ut in uehiculis, ita etiam, cum equo inſideas, accidit, ut a geſtante tantum agiteris, ipſe nihil facias, ſed & ſpinam erectam ſuſtinere, & utriſque feminibus equi coſtis firmiter inhærere, & crura extendere, & etiam ante proſpicere oportet. quo in genere & aſpectus exercetur, & collum laborat, & uiſcera agitantur. ſed ęque etiam dimouentur uiſcera iis qui ſaliunt: uerum iis qui uehiculo geſtantur, non æque. quare ſi quis uiſcera, quæ ſub ſepto tranſuerſo ſunt, mouere uiolentius uelit; & prædictos labores adeat, & præterea ad frictionem, quæ per circumiectam faſciam adminiſtratur, accedat. Sane concutiunt etiam nonnihil uiſcera, quæ ſub ſepto ſunt, maximæ reſpirationes & uoces: ſicut etiam efflatus. Iam uero ipſa ſdiritus retentio, exercitatio quædam muſculorum eſt, non minus eorum qui in abdomine, quam eorum qui in thorace inſunt. atque hi quidem ſunt motus, qui nobis extrinſecus adueniunt.

Quomodo adeunda ſit exercitatio. CAP. XV.

EXVAT ſe adoleſcens, vbi in lotio, vti diximus, perfecta cócoctio uideatur: mox fricetur mediocriter. docebit id color floridus in ſumma cute reſidens, & artuum flexibilitas, atque ad omnem motum habilitas. poſtea vero exerceatur, dum & corpus intumeſcit, & color illi floridus apparet; & motus alacriter, æquabiliter, & concinne edit. inter hæc vero ſudorem cum calido uapore commiſtum cernes. inhibenda uero tum primum exercitatio eſt, cum aliquod horum fuerit im-

mutatum. quippe si paulo contractior corporis moles uidebitur, ilico desistendum est. nam si ultra quid progrediatur, etiam boni quippiam educetur: atque ita tũ gracilius corpus fiet, tum aridius, atque ad incrementum minus habile. Simili quoque modo, si coloris gratia euanescat, cessandum est: quoniam si adhuc exerceas, frigidum corpus efficies, & nimirum exhauries. Iam uero si motuum alacritas, æquabilitas, uel concinnitas remitti quippiam, collabiq; cernitur, utique statim desinere oportet: itidem, si in sudore accidat ulla qualitatis eius, quantitatisúe mutatio, quippe quem & magis copiosum semper, & magis incalentem edi par est, prout motus uehementiores fiant. cum igitur is aut minor, aut frigidior redditur, tum scito corpus exhauriri, refrigerariq;, & siccari plus iusto. quam ob rem animum diligenter attendere exercitando corpori debemus, ut cum dictarum iam notarum quælibet appareat, protinus cesset. nec tamen protinus mittendum est ad lauandum: sed summam intentionem exercitationis remittere, sistereq; iubebitur. siq; uelit spiritus cohibitione implere ilia; perfundi oleo, atque apotherapia deinceps uti debebit: quæ genere duplex est; altera ceu pars exercitationis, altera eius ceu species. ac de ea quidem, quæ ceu species est, postea dicemus.

De apotherapia frictione. CAP. XVI.

NVNC autem de ea, quæ ut pars exercitationis habetur, dicendum est. Omnis exercitationis probe peractæ postrema pars apotherapia dicitur. duplex eius est scopus, ut excrementa purget, & corpus a lassitudine tutum conseruet. prior uero, est etiam toti exercitationi communis: quando ei quoque duo omnino esse proposita diximus, ut solidas animalis partes firmet, & excrementa expurget. proprius autem apotherapiæ scopus est, ut lassitudinem, quæ succedere immodicæ exercitationi solet, submoueat, atque prohibeat. qualis autem adhibenda sit, ipsa finium, ad quos tendimus, natura demonstrabit. nam quoniam propositum est, ut solidarum animalis partium excrementa, quæcunque

excalfacta, attenuataq́; per exercitationem, in corpore adhuc manent, prorſus eiiciantur; & frictiones quæ per alios cum celeritate adminiſtrantur, adhiberi oportebit, & plurium manibus fricandum, quo nulla corporis pars nuda relinquatur, & cum his unà tum ipſarum, quæ fricantur, partium tenſionem, tum etiam ſpiritus cohibitionem. oleum quoque fricando corpori largiter erit circũfundendum. id enim ad velocitatem ſimul & mollitiem cum frictione conducit. & alioqui aliud non mediocre commodum ſecum affert: quãdo & quæ tenſa ſunt, remittit, & quæ ex uehementiore actione fatigata ſunt, emollit. media igitur eſto mollis, duræq́;, quæ eadem mediocris eſt. perficietur autem fricantis manibus ualenter iniectis ita, ut earũ compreſsio proxime ad duram frictionem accedat: cæterum pinguedinis copia, & uelocitate mouendi eatenus remiſsis, ut plane mediocris euadat. porro tendendas, dum fricantur, partes cenſemus, ut quicquid inter cutem & ſubiectam carnem excrementorum reſidet, id per cutim expellatur. & ob hanc etiam cauſam non exigua portio apotherapiæ eſt, ſpiritus detentio & cohibitio: quæ quidem efficitur tenſis omnibus thoracis muſculis, ijs uero, qui ſub ſepto & abdomine ſunt, remiſsis. qua ſane ratione excrementa deorſum ferentur. ſecundo autem loco cenſenda eſt ea, quæ mediocriter eos muſculos, qui in abdomine ſunt, tendit: quo uidelicet ea, quæ ſub ſepto ſunt, uiſcera apotherapiæ fructum ſentiant. His ipſis de cauſis etiam faſciarum circumactus fiant, tendente ſe ad ſingulas eo qui fricatur, non tamen cum omnibus pariter ſe uertente: cum neque continuos motus, nec uehementes ei contingere ex apotherapia conueniat: ſed certe aliquot, & quibus per interualla frictiones ſint interpoſitæ. itaque tum ſæpe reuoluatur, tum ſæpe hoc ipſo tempore progymnaſtem mutet: ſæpe ipſe a tergo gymnaſtæ incumbens, atque utrunque crus per uices ei circumplectens, idq́; cum tenſione aliqua non urgente, ab alijs qui commode contrectent, fricetur. hac enim uel præcipue ratione & calorem, qui

exercendo adauctus est, seruauerit, & excrementa propriis ipsius tum tensionibus, tum motibus eiecerit. ad quam rem conficiendam, spiritus quoque cohibitio nõ parum uidetur conducere. quinetiam inter ipsas exercitationes, spiritus cohibitionem interponunt optimi gymnastæ: sicut etiam, quam supra diximus, apotherapiæ debitam frictionem: simul etiam cessando, cum homo lassari incipit: simul cutis meatus paulatim expurgando: quo scilicet perspirabile purumq; corpus ad subsequentes labores sit: cum alioqui uerendum sit, ne siquid tale gymnasta prouiderit, obstruat potius meatus, quam expurget. nam uehementiores materierum motus diuersis temporibus & rationibus contrarias edere actiones possunt. obstruere autem, cum crassum simul ac multum fuerit, quod confertim ac præceps agi tur: purgare uero, cum exiguum, tenueq; est, nec præ propere, nec uiolenter cogitur simul omne expelli. ob has igitur causas, qui etiam in medijs laboribus apotherapia utuntur, potissimumq; in ijs, qui grauia, quæ uocant, certamina exercent, laudo, atque commendo.

De propria frictione. CAP. XVII.

FRICTIO quandoque per se ipsa commodum aliquod corporibus nostris affert, quandoque uero ijs, quæ commodum afferunt, ministrare potest. ministrat autem in exercitationibus, præparans ad eas corpora: & item cum post eas adhibetur. ac prior quidem frictio præparans, posterior uero apotherapeutica nominatur; de quibus supra uerba fecimus. quæ uero per se ipsa boni quid facit, ea soluendi, ligandi, carnem augendi, & minuendi uim habet: ut dura corpus ligetur, molli soluatur, multa extenuetur, mediocri denique crassescat. quatuor enim hæ genere differentiæ in quadruplici frictionum omnium facultate, atque usu insunt. siq; medias harum, quæ una cum his intelligantur, annumeres, sex differentiæ omnes fient. Nam si dura ligandi, mollis soluendi uim habet, corpora quæ supra modum soluta sunt, ea duriter fricare oportet: quæ constricta sunt, molliter: si modice se habeant, ea nec

molliter,

molliter, nec duriter, ſed quatenus fieri poteſt, utroque extremo declinato, fricanda eſſe, perſpicuum eſt. Quemadmodum uero in ijs differentijs, quę in qualitate ſunt, non ſolum dura, mollisq; conſiſtunt, ſed etiam media: ita in ijs quæ in quantitate uerſantur, non ſolum multa & pauca, ſed etiam media eſt. cum igitur duæ res ſint toto genere diſiunctæ, ſi modo id quod facit ab eo quod fit, genere diſtinguitur, frictiones ex eorum numero ſunt, quæ faciunt: affectus uero, qui ab eis in corpore relinquuntur, ex ijs quæ fiunt. quare contrarietates quoque alias in genere frictionum, ut tũ mollem & duram, tum multam & paucam: alias in affectibus, ut tum colligationem & ſolutionem corporũ, tum gracilitatem & craſsitudinem, neceſſe eſt conſtituamus. ac prior quidem affectuum contrarietas, ex priore frictionum contrarietate naſcitur: ſecunda non item. euenit enim in hac, ut gracilitas proueniat ex multa frictione: carnis incrementum ex mediocri: quippe cum pauca augendæ carni non ſufficiat: propterea quod id quod carnis incrementum accepturum eſt; & ſanguinis moderato acceſſu, & ualida uirtute indigeat: quorum utrunque mediocris commode pręſtat frictio: pauca neutrum, nec abunde, nec ſatis. Hippocrates igitur redactis ueluti in elementa ſimplicibus differentijs, uniuerſam frictionum rationem abſoluit: quemadmodum carnem ſatis adijcias, quemadmodum detrahas, quemadmodum corpus mollias, & quemadmodum conſtringas. cum his una protinus ſe promunt, tum media earum opera, tum quæ per coniugationem faciunt. media, cum neque ligare corpus, neque ſoluere, neque carnem augere, neque minuere ſtudemus: per coniugationem uero fiunt, ut cum, uerbi gratia, pariter colligare & carnem duram adijcere uolumus, frictionem duram una cum mediocri quantitate adhibeamus: cum uero mollem, frictionem quoque mollem, & quantitate mediocrem adminiſtremus: & in alijs etiam coniugationibus ad proportionem. etenim tres differentiæ frictionum a qualitate ſumptæ, tribus, quæ ſumuntur a

quantitate, coniunctę, nouem coniugationes efficiunt. eas nos formula quadam describemus: in qua duorum uersuum, qui superne pinguntur, priorem, qualitatum; secundum, esse quantitatum uolo.

Qualitates.	Quantitates.
Dura.	Pauca.
	Multa.
	Mediocris.
Mollis.	Pauca.
	Multa.
	Mediocris.
Mediocris.	Pauca.
	Multa.
	Mediocris.

De matutina frictione. CAP. XVIII.

DE matutina frictione in corpore temperato ad hunc modum differendum est. si nihil sit, de quo queratur, certe superuacaneum erit, eum fricare: nisi si quando ingenti frigori occurrendum uidetur. tum nãque ueluti qui frigida sunt usuri, sic frictione quoque hoc præparabimus. si uero lassitudinis sensus ullus appareat, tum ungendus homo est, & molliter fricandus. simili quoque modo, si siccior iusto sit, oleo dulci ungendus est. (id enim sicca corpora humectat) fricandusq; est, ut omnino parcissime, ita nec duriter, nec molliter: quippe cum sucurrere digestioni in corpus, non cutis, carnisq; habitum mutare, neque etiam quod in his continetur, quicquam per halitum digerere oporteat: quorum mollis utrunque, dura alterum facit: siquidem hæc cutim densat, duratq;: mollis uero per halitum digerit, ac corpus laxum, molleque facit. Verum si cutis densitatem corrigere uelis, ei quæ ex duris tum frictionibus tum pertractionibus, atque ex uehementi exercitatione, & multo puluere orta est, mollis frictio cum copioso & dulci oleo medetur: quæ uero

ex fri-

ex frigore contracta eſt, eam primum frictione ſicca & celeri, deinde cum oleo adhibito calfacientes, ad naturam ſuam redigemus. Laxitatem uero, quæ frequens balneum, mollemq; frictionem, & ueneris uſum conſecuta eſt, paucula frictione, primum quidem ſicca, deinde cum oleo aliquo eorum quæ adſtringunt, ſanaueris. humiditatem uero, quę nimiæ potioni ſucceſsit, ſicca frictio, & cum linteo adminiſtrata, & cum manica, interdum etiam ſolis manibus, idque uel citra ullũ pingue, uel cum eo plane exiguo corrigit. eſto autem oleum hoc, quod per halitum euocet, & omni facultate adſtringente uacans.

De ueſpertina frictione. CAP. XIX.

ATQVE ita quidem de matutina frictione. ueſpertina uero ijs utilis eſt, quos uel ualida laſsitudo premit, uel immodica ſiccitas male habet, uel quorum corpus ex alimento non nutritur. uerum ſymptoma, cum corpus non nutritur, nunc ſeponatur unà cum alijs omnibus ſymptomatis, quæ poſt tractabuntur. in temperata uero natura, cum aut ualida laſsitudo, aut immodica ſiccitas corpus afficit, prandium minus eſto: tum ab eo ad cęnam longius tempus interponatur: plurimum quieſcat: exiguum tamẽ quippiam inambulet, ut cibus recto motu concuſſus ſubſidat. melius etiam ſit, ſi exonerare aluum poſsit. His omnibus rite peractis, ſecurus oleo dulci fricabis: non multum tamen uentrem contingés. ſi ſecus facias, periculum eſt, ne & cibum deterius cõcoquat, & ſuccus aliquis ex eo ſemicrudus in corpus digeratur, caputq; turbetur, & ſtomachus ſubuertatur. optimum ergo fuerit, omnino uentrem non attingere. ſi uero in muſculis ei uicinis, uel ſenſus aliquis laſsitudinis, vel ſiccitas maior appareat, blande, & mediocriter ungi debebunt.

De frictione, quæ ad febrim tollendam adhibetur, ex libro Hero-*doti de auxilijs quæ fiunt.* CAP. XX.

FRICTIONES quæ cauſa ſoluendæ febris adhibentur, hiſce temporibus ſunt adminiſtrandæ. conueniunt enim circa morbi ſtatum, non omni quidem in

parte, ſed extrema, ut non longe a declinatione abſit. in temporibus uero acceſsionum, primum in declinatione fieri debent. obſeruandi tamen ſunt, qui partes aliquas inflammationibus obſeſſas habent. nam ſi eę ſint, diſſolui febris nullo pacto poterit. quin obſeruare etiã oportet ſpirandi difficultates, itemq́; ſudores, qui ſine ordine in toto corpore, aut vultu, & collo ſeſe oſtendunt. ergo quibus facta criſis eſt, in principio declinationis, æſtate, atque autumno accommodate in loco tẽperato reclinabis, atque inibi paratum hydrelæum calidum, in quo aphronitrum toſtum iniectum ſit, habebis. frictio autem in iunioribus, & minoribus, a quatuor fiat: in ijs uero, quorum ætas floret, quique maiores ſunt, a ſex adminiſtretur: vt alij brachia ad manus digitos vſque fricent, alij thoracem uſque ad inguina: alij denique crura uſque ad pedes. effuſo uero pingui aliquo, manus ſuperne deorſum deducant ita, ut pars omnis infricetur. deinde hominem pronum ſtatuant, ipſumq́; ad eandem proportionem fricent. ac principio quidem leui manuum iniectione, lentaq́; utantur: deinde uero, celeri & comprimente: poſtremo uero, remiſſa, & quæ in omnibus primæ ſit par atque ſimilis. Iam uero etiam partes capitis, & cerui adiuncto pingui contrectentur. Partes autem ſingulæ, in iunioribus centies, in florenti ætate ducéties fricentur: in iis, qui athletarum more uitam degunt, duplicandus eſt numerus.

Interim uero dum frictio adminiſtratur, ſi multa hilaritas adſit, ſimulq́; febris ſedetur, facilisq́; reſpiratio, & bonus color appareat, & pulſus magnitudo non ita multum ſit imminuta, neque denſus pulſus ſit, & caro in tumorem adiuncto rubore ſit elata, tum numero frictionum aliquid debet accedere. at ſi ijs qui fricantur, ſudor prodeat, qui prius non apparebat, tum ſcire conuenit, recte progreſſam eſſe frictionem, & inde utilitatem ægrotanti fuiſſe allatam: & tamen eũ ſecunda quoque experientia indigere. neque etiam, cum pares acceſsiones fiunt, nihilq́; occurrit, quod ſenſus iudicio utile, aut noxium ſit, ſed per ſe ipſæ impulſus capiunt,

expectanda crisis est: nam ex secunda administratione perspicua utilitas apparebit. omnibus porro post frictionem, aquæ calidæ quod satis sit, dandum est. siq; tempora remisionis adsint, post turbationem, quam auxilium hoc attulit, & post sedationem concusionis alendus æger est. at in quibus nihil quicquam remittitur, eos perfectas remissiones expectando nutrimus, in medijs temporibus largum potum dantes: & presertim ijs, quos siccitas male habet. alimenta uero liquida & calida danda sunt. Si hyems sit, ea quæ ad curationem pertinent, in loco calidiore fiant: oleoq; aphronitrum misceatur, & uini decima pars indatur. In secundis uero frictionibus, si non laxentur, uiresq; corporis ualide sint, & pulsus in propria magnitudine permaneant, nec ulla turbatæ respirationis nota videatur, a frictione refectos insidere oportet, atque perfundi: vt inde laxandis corporibus, simile quippiam iis que per sudores fiunt, * post crisin perficiatur: atque utilitates magis uarie extent. nam uel manent in eodem statu, vt ante dixi, adiuti ad morbum discutiendum: vel typi in alterius generis formas transeunt: uel intermissiones capiunt, vel fiunt uehementiores, & eodem die cessant. sæpe etiam tutas, perseuerantias inferunt, post quas laboriosus frictionum modus cauendus est: sed in primis frictionibus manendum, cum non procul finis conspiciatur. si uero intendas manuum iniectionem, neque ferant, ulcerisq; sensum tactus inuehat, a frictione desistendum. si uero fricando multum circa se calorem sentiant, idq; semper, & maiore itidem malo afficiantur, adsit uero etiam aliquod symptoma im lacidum: tunc a tali quoque auxilio abstinendum est, cum eis immensum calorem afferamus: & ut cætera adhiberi queant, tempora remissionis expectabimus. si uero adhibita frictione in diuturnis & intermittentibus febribus accidat, ut continua & uehemens febris subsequatur, moueri & turbari non debemus, quasi res male cedat: quandoquidem inde statim æger recreabitur.

Iam uero frictionem quoque tollendæ febris causa adhi-

adhibere debemus in ijs, qui febres molles, & tepidas habent, quæ uel ab initio tales in eadem forma perstiterunt, vel ex uehementibus & difficilibus febribus declinantes, ad hasce magnitudines peruenerunt. quibus uero frictiones adhibendæ non sunt, discerni debent ex temporibus morbi, ne aliquid incommodi palam afferamus. quin etiam facta ægrotantis secum comparatione, id discernetur. quam ob rem noxæ, quæ inuehuntur, spectandæ sunt. nam cum febres quæ a frictionibus excitantur, uehementes sint, nec declinent, sciendum est, hoc auxilium non proficere. simili quoque modo, si segnes, & somnolentæ per totum caloris tempus sint, lassumq; corpus, respirationem densiorem, & pulsus exiguos, & obscuros, atque etiam frequentes reddant, tum frictionem male cedere iudicamus. sed & tremor, & conuulsio ex frictione intempestiua, & multa fiet: pariter etiam ex dolore inflammatio exorietur, carne in tota corporis mole intumescente. His symptomatis animum diligenter attendere, & copiam remediorum paratam habere oportet.

De inambulatione, ex xxx libro Antylli, de auxilijs quæ fiunt. CAP. XXI.

DEAMBVLATIONIS duo statuenda sunt genera, quorum alterum ut auxilium, alterum ad corporis recurationem adhibetur. deambulare igitur auxilij gratia censemus in affectionibus, quæ capiti itemq; oculis, gurgulioni, & thoraci, præterquam in sputo sanguinis, contingunt. est uero etiam maxime utilis deambulatio stomacho humescenti, dolenti, & in quo alimenta coacescunt, & corrumpuntur. efficax est etiam ad mulieres, quibus suppressę sunt purgationes: & cum aluus sistitur, & cibi supernatant, & urina retinetur. non mediocriter quoque coxendicis morbis prodest: & ad summam, omnibus iis, in quibus necesse est, aut a superioribus partibus ad inferiores aliquid defluere, aut quæ ad inferiores partes propensa feruntur, excernenda sunt. Deambulatione uero apotherapeutica utimur, cõfectis grauioribus exercitationibus, & post purgationes

gationes, quas medicamenta fecerint, & post sublitionem oculorum, & post copiosum uomitum: & absolute, atque uno uerbo, deambulatio apotherapeutica potest animum remittere, spiritum commutare, & in ordinem adducere: & quæ distenta sunt, soluere, itemque thoracem purgare, & ut facile respirationem edat, efficere: instrumentaq; sensus roborare, & uétriculum firmare: & quod maximi refert, omnem affectionem quę lassitudinis sensum affert, quæque perturbat, explicare, atque dissoluere. Ac deambulatio quidem quæ auxilij causa suscipitur, & multa, & contenta esse debet: tum crura impariter mouenda, calcibusq; incedendum: tum pectoribus pedum cum poplitum contẽtione ambulandum. ac initio quidem quietè, deinceps uero uehementius: & rursus uicissim remittendum. quantitas autem ex uiribus iudicetur. Verum quæ recurandi causa initur, pauca, & placide administrata, & quieta, animi corporisq; effusione coniuncta esse debet. ex quo fit, ut quietæ deambulationes imbecillioribus accommodatæ sint. eædem quoque conueniunt ijs, qui a cibo deambulationibus utuntur, itemq; ijs, qui nuper e somno sunt experrecti;& qui ante maiores exercitationes, ad eas ineundas se deambulando præparant: & qui parte quauis dolent. robustæ uero deambulationes conueniunt ualentioribus, perfrigeratis, quiq; spiritum ægre trahũt, languidumq; una etiam cum uiribus habent: quiq; segniore sunt mole corporis, & qui carnem reficiunt, & conualescentibus. Quæ uero cum intentione crurum, aut calcibus incumbendo fiunt, capiti male affecto sunt accommodatissimæ, itemq; thoraci humidiori, & utero conuulso, & purgationi suppressę, & cum partes infernæ ex alimento fructum nõ capiunt:& omnino, quibus materia sursum repit, & fertur. Non intentæ uero deambulationes placidis similes sunt, atque ad eadem ualent. quæ uero extremis digitis obeuntur, eas obseruatum est proprie lippiẽtibus,& aluo suppressæ utiles esse: accliues autem thoraci, qui spiritum exiguũ ducat: idq; ante cibum, & cum loco aliquarum maiorum exercitationum

tionum iniungitur deambulatio. decliues uero, cruribus laborem afferunt illæ quidem, ſed tamen magis, quam aliæ, materiam infra trahunt, cum eam a capite ad inferiores partes deducant. Inæquales uero utiles ſunt ijs, qui cito deābulando fatigantur. quæ in campo fiūt, magis laborioſæ, quam hæ ſunt: & magis etiam ſunt accommodatæ ad ſpiritum, & ad corpus conſtituendum. quæ loco aſpero fiunt, caput replent. quæ in arena, & præſertim profunda, (eſt enim hoc unum genus exercitationis uehementiſsimæ) efficaciſsimæ ſunt ad omnes partes corporis firmandas, & potētiſsimæ ad materiam e ſupernis ad infernas partes deducendam. quæ uero in terra molli fiunt, proxime accedunt ad eas, quæ in arena fiunt. quæ in pratis exercentur, blandiſsimæ ſunt, nihil omnino ſenſus tentant, nihil commouent, ſed tamen caput implēt, cum propter odoris ſuauitatem, tum propter humiditatem, quæ in eis ineſt. quæ uero in uiis fiunt, minore cum labore fiunt, quàm eæ, quas in locis deambulationibus dicatis obimus. quæ uero habent inuolutiones, ſunt capiti noxiæ. Oblōgæ uero, ſimiles ſunt ijs, quæ in uijs fiunt. quæ uero in locis ſuperioribus domus fiunt, cæteris omnibus ſunt anteponendæ. nam & uaporum, qui è terra efferuntur, ſunt expertes, & aerem habēt puriorem. atque ex eis accommodatiores etiam ſunt, quæ fiunt in locis, quæ tabulis ſint ſtrata: ſiquidem obſecundant, & caput leuant, & materiam deorſum trahunt. exigua deambulatio prodeſt ijs, qui fatigati ſunt, quiq; poſt exercitationes loti non ſunt: & iis, quibus a cibo deambulationibus opus eſt: quibus grauitas eſt in corpore. multa uero deambulatio iuuat eos, qui caput, aut thoracem male affectum habent, & quibus infernæ corporis partes non nutriuntur: & qui in exercitationibus uehementiore motu egent. Iam uero, quæ prope mare fiunt, ſiccandi & materiam attenuandi uim habent. at quæ circum flumina, & ſtagna fiunt, humectandi uim habent. ueruntamen quę prope ſtagna fiunt, deteriores cenſentur. quæ uero in mediterraneis fiunt partibus, eæ ſunt alijs, quæ dictæ ſunt,

præſtantiores: uerum ſuperantur ab ijs, quæ prope mare obeuntur. quæ in rore fiunt, ſimiles ſunt ijs, quę ad ſtagna fiunt. quæ in locis auium uolatu frequentatis fiunt, efficaciſsimæ ſunt ad euocandum per halitum, & ad leuandum: ſimili quoque modo eæ, quæ in ſublimibus fiunt locis. at quę cauis locis, & ſpeluncis (aer enim ibi intemperatus, & uitioſus ineſt) itemq́; quæ ſub tecto fiunt, deteriores ſunt iis, quæ ſub dio. ualent enim ad replendum uel maxime, ſi humili tecto caſa ſit munita. Quæ loco uentis non perflato fiunt, ualent ad euocandum per halitum, & ad excrementa diſpergenda, itemq́; remittunt, non feriunt. at ex iis, quæ uento perflante fiunt; quæ ſub Borea, tuſſes excitant, thoracem lædunt, ſtomachum diſſolutū roborant, uires collabentes firmant: & ſenſuum integritatem afferūt: quæ ſub auſtro, caput replent, ſenſuum inſtrumenta hebetant, aluum molliunt, atque ad diſſoluendum ualent. at quæ Zephiris ſpirantibus fiunt, eæ præſtant cæteris omnibus, quæ in uento fiunt. non habent enim Boreæ inſuauitates, cum eis manſuetudo ſimul atque iucunditas ſit coniuncta. quæ in apeliote fiunt, malæ ſunt: & feriunt. quæ in Sole, effundunt, & caput implent, & inæqualitates gignunt. quæ ſub arboribus fiūt, meliores ſunt iis, quæ ſub tecto. aer enim uentilatur, & redditur ſalubrior. eæq́; conuenienter arborum qualitatibus, aut nocent corporibus, aut proſunt. quæ uero cœlo ſereno, leuant, per halitum euocant, attenuant, bonam reſpirationem, & mouendi facilitatem parant: quę nubilo, caput implent, grauitatem importāt, minusq́; per halitum euocant. ac matutinæ aluum molliunt: & ſegnitiem e ſomno contractam diſſoluunt, ſpiritusq́; attenuant. ueſpertinæ uero ad ſomnum hominem pręparant, & inflationes diſpergunt.

De curſu, ex eodem Antylli libro. CAP. XXII.

QVONIAM curſus eſt deambulatio uehemens & concitata, ideo inter uehementes exercitationes numeratur. eſt uero accōmodatus hyberno tempore: itemq́; æſtate media. Valet autem ad corpora calfacienda, ap-

petitum

petitum reuocandum, & ad naturales actiones corroborandas, & stomachum firmãdum, & defluxiones euocandas. etsi enim primum defluxiones uidetur excitare, eas tamen postea cohibet & comprimit. uerum caput implet. In renum autem morbis, & seminis profluuio, ut asseruatum quoddam auxilium, nos cursum adhibuimus. prodest ischiadicis: in quibus in cursus initio uix moueri possunt, sed ubi in cursu sunt, ita properant, ut morbi propemodum obliti uideantur. In iis uero, quorum uiscera torquentur, & qui fungos esitarunt, & qui a scorpionibus icti sunt, nos cursum profuisse obseruauimus. ergo differẽtias, quæ ex qualitate, & quantitate sumuntur, & cæteras etiam generis eiusdem, ex ijs intelligemus, quæ supra de ipsis deambulationibus dicta sunt nobis. at quæ non diximus, quæ quidem sunt perpauca, ea nunc persequemur. est ergo cursus quidam, qui recta ad anteriora fit, qui inde etiã nomen duxit: alius in posteriora, quem recursum uocãt: alius in orbem, quem circũcursum nominant. ex quibus is, qui ad anteriora fit, ea præstat, quæ iã diximus. at recursus in posteriora, is non celeriter initus, & capiti, & oculis, & tendinibus, & stomacho, & lumbis accommodatus est, atque utilis: idcirco non replet caput. porro incessus, qui pedibus in altũ sublatis fit, qui cogit, ut firmius summis pedibus incumbendo homines uadant, ne concidant, materiam infra trahit. Cursus uero in orbem, thoraci, & cruribus accommodatus est: at capiti est alienus. Ergo cursus qui tecto corpore ineuntur, ij carnem calfaciunt, & sudores mouent: qui non tecto corpore, non magnam illi quidem sudorum copiam eliciunt, ueruntamen clam uehementer per halitum euocant: atque etiam corpora durant, & exsiccãt.

De *gestatione, eiusdem, ex eodem libro.*

CAP. XXIII.

ALIAE exercitationes in motu corporis consistunt: gestatio uero media est inter motum, & sitũ partium corporis quiescentium. Cumq; totum corpus ferendo moueatur, inde existit utilissima, & placidissima exercitatio,

exercitatio, quæ ipsas itidem partes non minus, quam magnæ exercitationes, moueat. Omnis autem gestatio potest naturalem calorem augere, & materiæ multitudinem discutere, & habitum corporis firmare, & actiones stupidas excitare, & segnitiem præterea dissoluere: & corporis turbationẽ sedare, & ijs, quos uigiliç exercent, somnum conciliare: & contra etiam ueternosis & dissolutis reditum ad se, & uigilias parare. ac somnum quidem conciliat, excrementa quæ a capite & stomacho delabuntur, per halitum digerendo: cum hæ partes sint uigiliarum causæ prçcipuç. at uigilias postea inducit, corporis tenorem ad se reuocando, & corroborando. Gestationis autem differentias cõmunes, in oratione, quæ de ambulationibus habita est, exposuimus. propriæ uero sunt hæ. vna in lectica fit, quæ fulcra habeat lineis ab angulo ad angulum per pedes distincta. uel fit in sella: hæcq; duplex est, uel sedentibus iis, qui gestantur, uel iacentibus. uel in uehiculo: uel iñ naui. ac in naui quidem, quæ aut uentis, aut remigibus impellatur. Gestationi quoque sub jciatur equitatio: quamuis nonnulli de ea priuatim loquantur. Ergo gestatione, quæ in lectica fit, utimur in febricitantibus, aut qui diuturna imbecillitate laborant, quiq; elleborum sumpserunt. atque etiam dum uires reficiuntur, cum imbecilli adhuc homines sunt, prodest: itéq; uigilantibus, quiq; segnitie & pigritia quadam sunt oppressi, & iis, quibus caninum in modum appetitus est intentus, quippe quç intentionem illam sedet. & iis, qui tarde alimentũ conficiunt: & iis, qui alias obire exercitationes non possunt. eadẽ quoque proportione, iis qui diuturno morbo impliciti sunt, utilis est. sed aliud genus, quod lectulo pensili fit, & ante, & post cibũ prodest: alterum uero, post cibum est inutile. quo modo autem uti hac gestatione debeamus, explicatur a nobis, ubi de elleboro propinando loquimur. In sella autem stratos gestamus eos, qui febrim habent, atque ex ijs, lethargicos potius, & quos cataphora urget. qui uero simplici, & permanenti, & diuturna febri iactantur, si uires ferant,

debent

debent gestari quamplurimum: quandoquidem gestatio minus mouens corpora, quandoque febrim excitat. ergo in febricitantibus, qui ad integritatem perueniũt, uel quorum lõga admodũ remissio est, uel qui febribus tenentur longis, etiam si nõ magna interualla habeant, conuenit hæc gestatio. Qui febrim non habent, in cathedra non tecta potius, quam tecta, gestandi sunt. tempora autem, & loca in quibus gestatione utendum sit, & quibus modis fieri debeat, deambulationis tractatio nobis exposuit. quæ autem in uehiculo fit, habet uim quandam amoliendi, commouendiq; morbos stabiles, & permanentes. quæ uero in nauibus fit, parum plerunque distinguitur ab ea, quæ in terra administratur. ac quæ tranquillo mari obitur, nõ admodum magnam turbationem, neque concussionem affert. ex quo fit, ut ferme accommodata sit iis, quibus etiam gestatio per currum conuenit: nisi quod hoc magis habet, quod in purgato aere, & in quo non humidi uapores, sed sicci, & acres sint, efficitur: & ob eam ipsam causam est præstantior. Quæ uero per pontum fit, uentis nauim ferentibus, ea maxime uaria est, & ex maxime cõtrarijs constat. habet enim motum acutissimum, uehementissimum, & neutiquam cessantem, dum nauis a uento impellitur: estq; mixtus ex securitate & timore: habetq; facillimas, & celerrimas mutationes. ac tales quidẽ mutationes, omnem diuturnam morborum affectionẽ remouent. Commotio denique, quæ in nauigatione excitatur, uim habet elleboro leui, & albo persimilem.

De equitatione ex eodem. CAP. XXIIII.

EQVITATIONIS exiguus in ægrotãtibus est usus. nam si placide equus gradiatur, nihil magis quam lassitudinem, & præsertim inguinibus afferet: si uehementer impellatur, quamuis totum corpus laboriose concutiat, tamen aliquid utilitatis affert: siquidem magis, quam omnes aliæ exercitationes, corpus, & præsertim stomachum firmat: & sensuum instrumenta purgat, eaq; reddit acutiora. sed thoraci exercitatio hæc est infensissima.

De gesta-

De gestatione, quæ in febribus conuenit, ex Herodoti libro de auxilijs quæ fiunt. CAP. XXV.

GESTATIONIS, quæ in sella, aut cathedra fit, primus modus est, ut neque minus quinque stadiis, neque plus, quàm huius duplum, producatur. qui modus sequenti etiam die erit obseruandus. a tertio uero die quinque stadia singulis diebus accedant usque ad triginta stadia. qui uero longiore gestatione indigent, ij curru, qui manu ducatur, utuntur: quos per triginta stadia mouere incipimus, deinde ea conduplicamus. qui in febribus uigilia premuntur, eos usque dũ somnum capiant, gestare oportet. quos uero dolor uexat, aut aliud tale symptoma exercet, gestandi sunt, donec id quod eos infestat, amoueatur. gestatio uero, quæ lecto pensili fit, numero quidem non facile definiri potest, quanta esse debeat: uerum consequi ratione debemus, tanto tempore utendum ea esse, quanto quispiam in sella perlatus quadraginta stadiorum iter conficeret. qui uero in bigis gestantur, a stadiis triginta aut quadraginta ducentes initium, usque ad spatiũ altero tanto maius progredi debent. quibus maiore mensura opus est, sunt qui equitare consueuerunt. in quibus equitatio quoque anteponenda est, utpote eorum naturæ accommodatior, & habita etiam consuetudinis ratione. Qui denique nauibus gestantur, a sexaginta stadiis incipiãt, & in duplum horum desinant.

De cricilasia, ex quarto libro Antilli, de auxilijs quæ fiunt. CAP. XXVI.

HAEC exercitatio intenta corpora mollire potest, & quæ loco stabiliri non possunt, tum reuolutionibus, tum uero etiam figurarum corporis uarietate sic parare, ut facile flectantur, & stabiliantur, neruosq; imbecillos firmare, & laxare, & calorem excitare, & intelligentiam, quæ deflexit de uia, & atra bili agitatur, ad statum suum reuocare. sit autem crici diameter minor, quam sit hominis longitudo, ut eius altitudo ad mammas usque perueniat. neque impellatur per longitudinem, sed etiam errando. esto autem ferreus auriga, qui

ansam ligneam habeat. nonnulli tamen tenues cricos rotæ adiectos superuacaneos esse putauerunt. ueruntamen non ita se res habet: sed stridor ex eis ortus hilaritatem, & uoluptatem animæ parit. In initio autem rectos impellere cricos oportet. ubi autem corpus incaluerit, atque inane sit factum, tunc exiliendum, & discurrendum. sub fine uero, iterũ recti impellendi sunt, ut statum, quem exercitatio parauit, tueamur. tempus autem accommodatum est ante cibum, aut balneum, ut etiam in alijs magnis exercitationibus obseruatur.

De natatione, eiusdem, ex eodem libro.

CAP. XXVII.

PAVCI diuturni morbi sunt, in quibus apta sit natatio. & perraro etiam adhibetur. ac æstate solum ea utimur. potestq; gracilem reddere, per halitum euocare, firmare, calefacere, attenuare, hominem iniuriæ minus obnoxium facere. quæ ergo in mari fit, ea hydropibus, scabiosis, & quos exanthemata infestos habent, itemq; elephantiasin patientibus, & quorum crura, aut aliquæ aliæ corporis partes defluxione tentantur, accommodata est. facit quoque ad eos, qui ex alimento fructum non sentiunt, ijsq; qui in morbo exagitantur. Capiti uero nocet non solum quæ in mari, sed etiam quæ ubiq; fit. quæ uero in dulcibus aquis, ægre & imbecilliter prædictas res potest. quam ob rem uitanda plerunque est. nam siquis in ea diutius immoretur, ei nerui cum propter frigus, tum propter humiditatem lędentur. at quę fit in calidis sponte nascentibus, incommoda est, quippe quæ impleat. Sed multo magis fugiẽda natatio est, quæ ex calefacta aqua cõstet. Quin etiam siue in marina, siue in alia aqua natare quis uoluerit, debebit is prius moderate unxisse, & frictione præcalfecisse corpus, & e uestigio in aquam se proijcere.

De palæstra. CAP. XXVIII.

PALAESTRA uehemens firmum & ualidum spiritum efficit, itemq; corpus solidum, & musculosum. neruos etiam confirmat, & sensus exacuit, & naturales actiones corroborat. Carnem densam illam quidem & excita-

excitatam, ſed tamen ex omni parte paucam adijcit. pinguedinem, omnia œdemata, tumores, aquam inter cutem diſſoluit. thoraci aliena eſt. at placida palæſtra, uice uerſa carnem multam comparat, ex quo fit, vt ijs qui reficere ſe incipiunt, ſit ſuperiore accommodatior. Præterea erecta palæſtra capiti prodeſt, & thoraci; & neruos corroborat: quæ uero ſuper pauimento fit, lumbos, genua, præcordia, & inteſtina uitiata adiuuat: ſed capiti eſt ineptior.

De umbratili certamine, ex eodem libro eiuſdem.

CAP. XXIX.

VMBRATILIS pugna ualet ad ſedandam affectionem laſsitudinis ſenſum referentem, & ad humeros firmandos, & ad neruorum imbecillitatem, & ad tremorem corrigendum. quinetiam materiam infra deducit, & præſertim in ijs, qui ſummis pedibus pugiles imitantur. Eſt etiam utilis renibus, colo inteſtino, atque uitijs quæ thoraci ſolent accidere. oportet autem non ſolum manibus cum umbra depugnare, ſed etiam cruribus: ac interdum tanquam ſalientes, interdum uero tanquā calcibus cædentes.

De geſticulatione, ex eodem libro. CAP. XXX.

INTER choream, & umbratilem pugnam media interiecta eſt geſticulatio, ſed ad umbratilem pugnam propius accedit: eſtq; ad eadem utilis, ad quæ pugna umbratilis eſt: ſed hæc pueris, mulieribus, ſenibus, & quorum corpus mirum in modum gracile atque imbecillum eſt, magis conuenit: ſiquidem utilis, & accommodata eis eſt exercitatio.

De exiliendo, & ſaltando, ex eodem libro.

CAP. XXXI.

DIFFERT exilire a ſaltando. nam exilire eſt curſui ſimile, cum eodem in loco corpus manet, poplites inflectendo, & circumuehendo: ſaltus uero eſt ferme crurum continuus. his ſimilis eſt ſaltus, quo Lacœnæ mulieres ad nates ſaltando priſcis temporibus utebantur. ſaltabant enim circunflexis cruribus ita, ut calcibus nates attingerent: quandoque cruribus alternatim infle-

xis, ut calcibus nates peterent: quandoque uero utrisque, uno & eodem tempore. Exilire uero accommodatum est diuturnis morbis capitis, thoraci, materiæ, quę ad partes superiores propensa fertur, cruribus imbecillis, sese non alentibus, excarnibus, stupidis, & tremulis. Saltus uero magis, quam siquis exiliat, materiam infra ducit: sed quia thoracem concutit, ideo eius affectionibus non conuenit. ueruntamen & ad motum, & ad actiones prõptum corpus ualde reddit. saltatio uero ad nates caput purgat, & siccat: euocat etiam menstruas mulierum purgationes: & fœtus nimium adhærentes expellit, quemadmodum Hippocrates in libro de natura pueruli scriptum reliquit. secundas quoque retentas deijcit: & vterum qui supra se contraxit, in suum locum trahit: & hæmorrhoidas itidem prouocat.

De pila, ex eodem libro. CAP. XXXII.

EXERCITATIO, quæ ex pila existit, promptiores ad motum reddit eos, qui in ea se exercent: & uitales actiones roborat. Est autem in ea differentia, quæ ex pilæ differentia oritur. nam alia parua est, magna alia, & media alia: atque alia iustæ magnitudinis, alia denique inanis & uacua. paruæ pilæ magnitudinis sunt tria genera: & ex vnoquoque genere una extat exercitatio. quædam enim ualde parua est: qui in ea exercentur, corpore maxime elato ludunt, & colludentes manus manibus proxime admouent. hæcq; exercitatio cruribus aptissima est, siquidem una cum intentione crurum administratur. utilis est etiam dorso, & costis pululantibus: itemq; brachijs. carnem quoque solidam reddit. Alia pila est paulo maior, qua etiam homines utuntur: & cubitos cubitis ludendo immiscent: nec corporibus mutuo hærent, nec annuũt: sed varijs modis mouentur, & propter uarios pilæ ictus atq; motus huc, atque illuc digrediuntur. atque hæc pilæ exercitatio præstantissima est: & quod corpus sanum, & prõptum ad motus cum robore cõiuncto præstat, & quod aspectum firmat: nec caput replet. Tertia uero pila, quæ his maior est, distantes inter se homines ludũt. sed

in

in ea ſtataria pars eſt, & motoria. qui manent, pilam emittunt cum uehementia, & continuitate: brachiaq́;, & oculi iuuantur. in motoria uero & brachia, & oculi pariter iuuantur: ſed cruribus etiam propter curſum, & ſpinæ propter inflexiones, quæ currendo fiunt, commodum accedit. atque hæc quidem de parua pila ſufficiant. Exercitatio autem, quæ à magna pila oritur, non modo a ſuperioribus differt ex pilæ magnitudine, ſed etiam ex manuum figura. nam in ſuperioribus omnibus ſummæ manus ſemper humiliores humeris tenentur; in hac uero, capite altiores. & iccirco ile quoque excitatur in hac exercitatione, atque diſcutitur. quandoque etiam ſummis pedibus uadunt, ut manus altius extollant; quandoque etiam ſaltant, cum pila ſupra eos fertur. ita firmat totum corpus huiuſmodi exercitatio, & capiti prodeſt, materiam infra deducẽs. Quæ uero plus iuſto magna pila eſt, brachia quidem in ea proijcienda firmat, & vtraque etiam manu propter magnitudinem emittitur; ſed plagas duras affert: eaq́; non modo ęgrotis, aut conualeſcentibus inutilis eſt, ſed etiam bene ualentibus. Inanis uero pila, cui etiam folliculo nomen eſt, æque exercet, ac motoria, in qua curritur: ſed tamen non admodum facilis eſt, neque apta, atque ideo omittenda eſt.

De pugillatorio folle, ex eodem libro. CAP. XXXIII.

FOLLIS pugillatorius in corporibus imbecillioribus grano ficulno aut farina, in robuſtioribus, arena impletur. eius uero magnitudo ad uires corporis, & ad ætatem accommodetur. ſuſpenditur autem in gymnaſijs ſuperne è culmine, tantumq́; a terra diſtat, ut fundum ad eius, qui exercetur, vmbilicum pertineat. hunc utriſque manibus tenentes qui exercentur, primũ quidem quiete, poſtea uero uehementius, geſtant ita, ut ipſum recedentem conſequantur, & iterum redeunti cedant uiolentia compulſi: poſtremo uero eum e manibus reijcientes emittunt: ut cum reuertitur, uehementius corpori aduentu ſuo occurrat. ad extremum uero in ſedem ſuam ſæpiſsime reſtituendo dimittunt: vt ex

congressu, si non ualde aduertant, retrocedat. ex quo fit, vt quandoque manibus occurrant, dum propinquat, quandoque uero pectore, manibus paßis, quandoque uero ijs ad terga reuolutis. Potest igitur hoc exercitationis genus musculosum corpus reddere, & robur afferre. estq; humeris, & toti corpori aptũ: & propter plagas, quas infligit, omnibus uisceribus idoneum.

De exercitatione, quæ halteribus contorquendis fit, ex eodem. CAP. XXXIIII.

HALTERVM iaculatio, dura exercitatio est. stomacho autem, quem defluxio infestat, quique imbecillus est, & in quo cibus acescit, & qui cum labore concoquit, est accommodata. & probe etiam humeros exercet. carnem creat: sed nec capiti, nec thoraci conuenit. differunt autem halteres inter se. nam uel separatim, mittuntur manibus extensis, & circumactis: vel tenentur solum in protensione manuum plerunque quiescentium, & breui motu agitatarum: & ijs ipsis, qui exercentur, introeuntibus, & æque ac pugiles, concutientibus: vel cum ij, qui exercentur, manus ad spinam iaculando inflectunt. primum genus ea præstat, quæ diximus: secundum uero, crura neruosq; confirmat, & materiam deducit: tertium uero, spinã, iliaq; iuuat, & mollit: sed caput peßime afficit.

De ingressu per loca sima, ex eodem libro.

CAP. XXXV.

HOC exercitationis genus spiritum roborat: & corpori faciles flexiones parat: ac præsertim eam uim cruribus indit. ac simul etiam robur ijs partibus, quæ mouentur, comparat. longum uero tenorem præparat, neruos conseruat, materiam deducit, & superiora excrementa ad suos meatus pellit. si uero etiam cum arteriarum firmitate adhibeatur, fiet una e ualidißimis exercitationibus, quæ inferiores, & superiores partes corporis æque fatigabit.

De armorum

De armorum pugna, ex eodem libro.
CAP. XXXVI.

HAEC exercitatio apud ueteres non erat: nõ erat inquam inter eas, quæ ægrotantibus prosunt: cum aliter se in armis ueteres exercerent. Romani uero hanc postea exercitationem inuenerunt: quæ primum quidẽ conducebat, vt ad bellum paratiores essent. sed quam nunc instituimus, ad corpora fatiganda pertinet. ergo milites (hæc enim ad singulare certamen pertinet) armis indutis, uel contra aduersarios, uel contra columnam, tanquam cõtra aduersarium, pugnant. hæc autem exercitatio potest corpus aptius ad motum, & ad carnem suscipiendã reddere: veruntamen carnem mollem, laxamq́; facit. estq́; capiti noxia, tum quia mirum in modum a pileo contegatur, & galea, tum quia pondere pressum laboret. maxima autem huius exercitationis professio, est & pollicitatio, ut longam respirationem, & corporis firmitatem gignat, cum ij, qui huic se dedunt, omnem aliam spiritus expulsionem ferre possint.

De rebus Venereis, Galeni. CAP. XXXVII.

RERVM Venerearum ex Epicuri sententia, nullus est usus salubris. re vera autem salubris est usus, si tãtum interualli interponatur, vt neque resolutio vlla sentiatur, & ipse homo se ipso leuior factus, & melius etiam spirare uideatur. tempus autem ad utendum opportunum est, cum corpus in exquisita omnium externarum circunstantiarum mediocritate sit constitutum: ut neque nimis plenum sit, neque vacuum, neque nimis perfrigeratum, neque supercalefactum, neque exsiccatum, neque humectatũ. si uero errare contingat, paruus sit error. sed melius est, ut potius calefactum, quam perfrigeratum, & plenum, quam uacuum, & humectatum, quam exsiccatum, venereis rebus vtatur. Qui ergo imbecillas vires habent, ij a Veneris vsu ad summã infirmitatem deueniunt. qui vero robustas, sed propter magnam pituitæ copiam morbo detinentur, ideo patiuntur, quod humores plus iusto per halitum digeran-

tur. Innoxia enim Venus ijs eſt, qui calidi, humidiq́; ſunt, quique ſemine naturaliter abundant. Quinetiam corpus eorum, qui firmas uires habent, Venus calefacit. at eorum, quibus cædem imbecillæ ſunt, protinus quidem calefacit, ſed poſtea vehementer refrigerat. nõnulli enim ſunt, quos protinus a iuuentute concubitus imbecilliores efficit: nonnulli uero, niſi coeant aſsidue, capitis grauitate infeſtantur, cibos faſtidiunt, ac febribus obnoxij fiunt. atque ut deterius appetunt, ita etiam minus concoquunt. Quoſdam noui, qui cum huiuſmodi natura eſſent, vt à coitu abſtinerent, torpidi, pigriq́;, ac ſegnes facti ſint: quoſdam uero, qui, melancholicorum more, præter modum mœſti, ac ſpei expertes euaſerint: hæcq́; omnia ſtatim Veneris vſu ſedata fuiſſe. Hæc igitur conſideranti mihi, ſeminis retentio lædere magnopere videtur: & præſertim in ijs, in quibus ſemen ſuapte natura deterioris ſucci eſt, & copioſius: & ipſi ocioſam uitam degunt. quique antea rebus Venereis frequentiſsime utebantur, poſtea uero affatim abſtinuerunt. Qui uero firmiores, & iuuenes ſunt, horum habitus corporis in raritatem potius, quam uires in imbecillitatem, mutatur. itaque corriguntur per ea, quæ cogunt, & contrahunt, qualis eſt præparans exercitatio. ſi uero etiam aliqua refrigeratio poſt Venerem corporibus adueniat, erit etiam exercitatione præparante ob eam cauſam utendum. quandoquidem ea calorem excitat. ſi uero anni tempus non diſsuadeat, nec a frigido balneo abſtinendum erit. Cibi copia quidem ſint minores, qualitate uero humidiores, tum ut probe concoquantur, tum uero etiam, vt ſiccitas, quæ ex Venere cõtracta eſt, corrigatur. debet uero nec frigidiore temperatura eſſe, ſed uel media, vel calidiore. nam quoniam corpus a Venere & laxius, & frigidius, & imbecillius, & ſiccius eſt effectum; debent plane quæ denſent, & calfaciant, & vires reparent, adhiberi: atque ad hęc ſtudium omne impendi.

De rebus

De rebus Venereis ex Rufo. in quo est etiam victus ratio. CAP. XXXVIII.

OMNINO autem concubitus frigidius corpus efficiunt: attamen minus laboris a muliere impenditur, quam a uiro: atque ita etiam minus molestiæ mulieri accedit. nam uehementes sunt uirorum concubitus, & ideo maior itidem labor in concumbendo ab eis adhibetur. qui etiam erectis hominibus fiunt, maiorem lassitudinem afferunt: atque illi etiam sunt huiusmodi, qui post satietatem ineuntur, itemq; post ebrietatem. qui ante cibum fiunt, faciles quidem ac celerrimi sunt, sed nescio quid imbecillitatis inuehunt. seminis uero interceptiones, quæ in medio concubitu fiunt, renibus, & uesicæ sunt pessimæ. Verum non omnino pessimæ sunt res Venereæ, si & tempus opportunum, & modum uelis animaduertere. Ex eis ergo hæc extant commoda. plenitudinem euacuant, corpus agile reddunt, ad incrementum promouent, & magis uirile efficiunt. animo uero id præstant, vt impeditam uim rationis explicent: iramq; nimiam cohibeant. ideo fit, ut melancholicis, si quid aliud, accommodatissimo sint remedio. quicunque etiam alio insaniæ genere laborant, & nonnullos etiam comitiales sanauerunt, facta in pubertatis tempore mutatione: itemq; nonnullos, qui capitis grauitatem, aut dolorem patiebantur, sanitati restituerunt. Hippocrates autem uno uerbo res Venereas morbis, quos pituita gignit, accommodatissimas esse pronunciauit. multi enim, qui ex morbo non alebantur, ad cibum facile sumendum redierunt. alij, cum prius ægre spiritum ducerent, facile spirantes euaserunt. quidam, cum cibos fastidirent, ad eos capiendos promptiores sunt facti. alij a continuis pollutionibus, quæ in somnis fiebãt, sunt liberati. quæ res minus afferre noxæ existimatur: sed mihi quidem non uidetur: quippe quæ dissolutum corpus in somnis, adhuc magis dissoluunt. Atque hæ quidem sunt primę huiusce orationis partes a nobis expositæ. Naturæ autem Veneri idoneæ sunt, calidæ atque humidę: uictus uero ratio calidior & humidior:

ac tale

ac tale etiam anni tempus: atque ætas. ac tempus quidem, uer: ætas uero, iuuentus. victus uero multo quã alij ad res uenereas accommodatior eſt, qui ſit calidior, atque humidior. minime autem ad eas facit uictus ſiccans & refrigerans, atque ætas ſenilis, & autumnus: & natura, quæ his ſit maxime ſimilis. atque ita oratio mea finem eum eſt conſequuta, quem initio propoſueram. Nunc uero rationes uictus ad concubitum accommodatę, & curationes adhibendæ iis, qui uti rebus Venereis non poſſunt, ſeſe offerunt. diæta ergo calida & humida inſtituenda eſt: labores quoque moderati eſſe debent: & cibi facile deduci: quod eſt totius dietæ caput. Singuli autem labores ſint contentæ deambulationes, curſus tardi, & quieti: equitationes neque admodum concitatę, neque admodum multæ. nam in eis & lumbos, & teſtes fatigari uehementius neceſſe eſt. ei uero, qui ſit frigidior, itemq; ei qui humidior, hæc & magis, & acrius facienda ſunt omnia. eum uero, qui ſiccior ſit, in quiete continens, in ſtatu opportuno conſtitues. quẽadmodũ autẽ prędicti labores moderati iuuãt, ita etiã moderati cõcubitus conueniunt: nã & ad rẽ ipſa incitãt, & conſuetudine facilitatẽ afferunt: vt multi qui omiſſa cõſuetudine concumbendi, nõ potuerint concũbere, alij uero ægre & magno labore* poſtea cõcubuerint. adeo non ſolum oportet conſequenti inſtitutione corpus in ſuum ſtatum redigere. labores autem his minus conueniunt. at palęſtræ, & multę frictiones, & geſticulationes, & miſsilium iactus, ualent quidem ad robur comparandum, ſed in alias partes potius alimẽtum perducunt. Venus, ſiquid aliud, alimenti exuberãtiam exigit. ergo miſeria & abſtinentia nemo conuenienter utetur, at potu atque paſtu utetur. potui autem conueniunt uina fulua, quippe quę omnium ſunt moderatiſſima: neque per ueſicam adeo permeant, ſicut alba: neque ſicca & craſſa ſunt, veluti nigra. eadem ſunt capiti maxime idonea, & facillime concoquuntur: quibus omnibus eſt opus. panes apti ſunt, puri, furno decocti: ſiquidem humidiores ſunt cæteris. obſonia ſunto car-
nes

nes hœdórum, agnorum, ſuum, gallinarum, gallorum gallinaceorum, attagenum, perdicum, anſerum, anatumq́;. nam hę omnes alunt maxime. ex piſcibus idonei ſunt polypodes. excitare enim Venerem hi mirum in modum exiſtimantur. quicunque etiam mollem carnem habent, ſunt accommodati. inter olera, orminũ, eryſimum, eruca, & rapa ad hoc faciunt: quę etiam medicamenti uicem gerunt. e leguminibus faba, cicer, eruilia, phaſeli, & piſi, quod flatu corpus impleãt, & quod copioſe alant, conueniunt: veluti ruta, quia flatus diſcutit, ac propellit, ita commiſcendi corporis libidinem obtundit, ac diſcutit. Vuas ego in hac diæta magnopere commendo. nam & humiditate prę ſtant, & breui tempore probe ſubducuntur, & probe etiam nutriunt: & humanum ſanguinem replent flatu, qui maximo impetu ad Venerem impellit. Iam uero accommodatum etiam huic loco eſt, vt quę tempora ſint rebus Venereis idonea, perſcrutemur, ne quid in hac tractatione deſiderari poſſe videatur. Ergo tempora in omnibus multa ſunt, prout quiſque eſt paratus: ſed ſumma eſt, ut recentes ſatietates & ebrietates uitentur: quia poſt has nullus alius conuenit labor. fames quoque cauenda eſt. veruntamen magis ſalutariter eo tempore concumbitur, quam cum quis ſe expleuerit: ſed imbecillius corpus redditur. fugiendę quoque cruditates ſunt. idcirco concubitus qui media nocte fiunt, periculoſi ſunt, ſi cibo nondum confecto exerceantur. eiuſmodi ſunt ij, qui ſub aurora fiunt, cum fortaſſe cruda adhuc ſint ea, quæ uentriculo continentur: & quia neque excrementa, neque urinas homines emiſerint, neque aluus deiecerit: ac concumbere cum excrementis, eſt malum. ante uero exercitationes, & balnea, minus periculoſum eſt. ei uero qui conſueta munia obiturus ſit, imbecillitatem parit. optime ergo concumbet a cibo, qui ad ſatietatem non ſit ingeſtus. nam hoc & ad uires confert: & ita refrigerationes, quæ ſubſequi ſolent, minus contingunt. Inde uero, ſi cui poſt prandium rerum venerearum pruritus excitetur, ceſſandum eſt do-

nec

necalimentum ex multo ſomno conſtiterit. ſi poſt cœ
nam, ante dormire oportet: ſiquidem hæc maxima ceſ
ſatio eſt. Ac natura quoque uidetur ratione quadam id
efficere, ut primum eo tempore maxime ad venerem im
pellat, poſtea uero id quod ſuperfluit, quam quod ei
aptum & æquale eſt, accommodatius excernat. quod
cum medici animaduerterint, in filiorum procreatione
admonent,uirum qui comederit, & epulis & conuiuio
exceptus fuerit: mulierem uero, quæ parcius ſit educa
ta, debere commiſceri. cauſa eſt, quoniam uir dare, ac-
cipere uero mulier debet. Sed ad hæc quæ diximus, alię
quoque affectiones corporis ſunt examinandæ. etenim
poſt labores, prauum eſt concumbere. & tamen exiſti-
mant nonnulli ſolui concubitu labores. ſed non recte
ſentiunt: cum imbecillitas non ſit laborum remedium:
& tamen calore neruorũ,qui in lumbis ſunt, uim quan-
dam afferunt. ergo uitandæ ſunt laſsitudines, itemq; uo
mitus,qui paulo poſt ſint erupturi,quiq; paulo ante prę
ceſſerint: itemq; purgationes, & alui fluxus recentes.
nam inueteratos quandoque Venus exſiccat. habenda
quoque ratio eſt omnium morborum thoracem obſi-
dentium, aut quos obſeſſuros eſſe ſuſpicamur: & uitio
rum, quibus nerui affliguntur. quam ob rem uehemen
tes cupiditates ego neutiquam laudo: ſed cenſeo, tunc
magis eſſe a concubitu abſtinendum, idq; tum in aliis,
tum uel maxime in iis, quorum ueſica & renes aliquo
morbo uexantur: & quos morbus comitialis, aut in-
ſania infeſtos habet: nam ubi morbi acceſſuri ſunt, tum
uehementes impetus excitantur. Optimum autem eſt,
ut tum quiſque rebus uenereis utatur, ut cum prompto
animo atque expedito concubitum expetat, tũc etiam
corpus eò feratur. decet enim animum dominari, cor
pus uero obedire. non ſunt hæ opiniones, ſed proui-
dentiæ naturæ, quæ euacuationis indiget: ut etiam cæ-
teras animantes facere decet. diætæ igitur, quibus aſ-
ſueſcere debemus, ſunt huiuſmodi. quibus cognitis,
poterit quiſpiam remedia facile inuenire, quæ ijs, qui
concumbere non poſſunt, adhibeantur. nam Corin-
thius

thius qui ad nos uenit, se quidem magna corporis commiscendi libidine teneri dixit, sed in concubitu semen non emittere, flatum uero multum efflare. in hoc coniectura consequutus sum, ex siccitate malum existere: id quod indicauit curatio. nam cum primum uictu humido ali cœpit, statim semen emisit. Iuuenis uero Milesius, qui annum forte natus erat secundum & uigesimum, aiebat se in concubitu emittere genituram non posse, at in somno magnam eius copiã excerni. is mihi uisus est ob multam humidam perfrictionem non posse concumbẽdo foueri, & calfieri, in somno uero nimium calefieri, quatenus somni id præstant, ut interiora calefiant, & exteriora perfrigerentur: ideo labores ei satis fuerunt ad curationem, equitatio scilicet: medicamentum uero, testiculus Castoris epotus: reliqua denique uictus ratio omnis, sicca & calida.

FINIS SEXTI LIBRI.

ORIBASII

ORIBASII MEDICINALIVM COLLECTORVM,

LIBER SEPTIMVS.

Quæ corporum affectiones euacuationis indigeant, ex Galeno. CAP. I.

VM plenitudo duobus modis fiat, atque dicatur, uno cum ad uires, altero cum ad capacitatem uasorum humores continẽtium refertur; utrique opus est euacuatione, siue in ægrotante homine, siue sano fiat. quemadmodum enim qui onus gestat, non protinus simulatq; grauatur, & fatigatur, iam cecidit, & ab eo est uictus. ita etiam, ubi uires a plenitudine grauantur, fieri potest, ut homo nondum ęgrotet. siquidem nonnulli, qui consueta adhuc munera obeunt, sentire se aiũt graues, pigros, segnes, atque ita, ut ægre moueãtur; eaq; plenitudo est, quæ ad uires pertinet: ueluti cum post exercitationes tendi uideantur, non parua nota est alterius plenitudinis, quã nonnulli κατὰ τὸ ἔγχυμα uocant, quia in humoribus per uasa infusis consistit, atque intelligitur. sensus autem ulceris speciem referens, in toto corpore proueniẽs, ac præcipue in motionibus, mali succi est soboles, atque progenies: qui quidẽ plerisque consuetas etiamnum actiones obeũtibus aduenire conspicitur. quandoque autem in quibusdam corporis partibus, non in tota mole, apparent indicia affectionum, quæ in illis partibus sunt, similiũ ijs, quas in toto corpore consistere dictum sit. ac quandoque solum caput grauari sentiunt, aut quendam ulceris sensum habere,

aut

aut musculos temporum intendi, idq́; aut simpliciter, aut cum maiore calore coniuncto. sic quoque in iecore, liene, uentre, costis, & septo trãsuerso grauitatem sæpe sentimus. Simili quoque modo in ore uentriculi, aut grauitatem, aut absurdum aliquem sensum percipimus. ad hæc, dolores in parte quadã infixi, uel ob humorum copiam, quæ confertim ingruit, uel ob spiritum flatuosum; euacuationem indicant: quemadmodum etiam faciunt, qui ab acri humore partem exedente, atque erodente excitantur. Sunt etiam qui ab intemperie nascantur: & ex iis quidam ab ea sola citra humores, alii uero cum humoribus. ergo in his omnibus, quæ dicta sunt, infestantium humorum, aut uaporum euacuationes ab his affectionibus hominem liberant. non prorsus tamen uenam secare opus est: sed satis est tum purgare, tum fricare, tum lauare, tum aliquo medicamento uti, quod per halitum euocet. Deinceps igitur quęnam affectiones uenæ sectione iuuentur, exponamus.

Quæ affectiones uenæ sectione indigeant. CAP. II.

QVI consueta munia adhuc obeunt, sed princeps aliqua pars, aut totum corpus in eis grauatur, aut tenditur, iis necessaria est euacuatio. Si uero per ætatem neque pueri adhuc sint, nec iam senes, consilium de secanda uena inibis: habita tamen præcipue ratione primarum intentionum, hoc est, quantitatis, qualitatisq́; plenitudinis, & roboris aut imbecillitatis uiriũ: deinceps uero naturalis totius corporis habitus, itemq́; anni temporis, regionis, & uitæ ante actæ: tum utrũ copia esculentorum, poculentorumq́;, & præsertim ualentis materiæ, qui ita affectus est, se expleuerit. & quibus motibus uel consuetis, uel non consuetis, se mouerit: quasq́; excretiones habuerit, aut præter consuetudinem compescuerit: ad hæc autem omnia, nõ gracilior, aut crassior sit effectus. Sane utriusque plenitudinis quantitas ex propriorum signorum magnitudine dignoscetur. quanto enim grauior sibi homo uidetur, perspicuũ est, plenitudinem quoad uires tãtum auctam esse. eodemq́; modo, quantum tensionis sensus auctus fuerit, tantum

quoque

quoque auctam esse alteram plenitudinem, quam a quibusdam κατὰ τὸ ἔγχυμα uocari diximus. Vtriusque uero plenitudinis qualitatem partim ex colore cognosces, memor colorem humorum esse, siquidem modice totum corpus a calore, frigoreq; externo affectum fuerit: partim uero ex iis, quæ naturæ humorum sunt coniuncta. frigidiores enim, frigidior totius corporis sensus sequitur: calidiores, calidior: humores uero, qui in uenis aceruantur, tumor & uasorum distentio: eos qui in carne, sensus in ea aut grauitatis aut tensionis, sicut etiam caliditatis, aut frigiditatis consequitur. porro facultatum nos dispensantium infirmitates ac robur propriis actionibus iudicantur. ac uoluntariæ quidem in neruis, & horum principio cerebro. pulsantes uero in arteriis & corde. ex facultate uero, qua bona nutritio fit, aut color bonus, aut malus, tertia facultas, quæ nutrix est, quam a iecore proficisci ostendimus, cognitionem sortitur. ubi ergo adsint plenitudinis signa, & facultates ualentes fuerint, tum si uidelicet affectio tensionis sensum referat; nihil præterea attendens, uenam incides: ac multo etiam magis, si sensum referat inflammationis. Si uero infesta plenitudo grauans sit, non semper sanguinis est facienda detractio. contingit enim, ut crudus humor in corpore sit collectus, in quo diligenter est aduertendum, quantum uires robustæ sint, & quantũ humor ipse sit refrigeratus. etenim exolutæ ab huiusmodi affectionibus uires, adhibita sanguinis missione in extremum recidere malum solent: ut restitui postea nullo modo possint. quod ubi factum est, periculum non mediocre consequitur. ac præsertim si febris accedat statu æstiuo, stomacho male affecto, & tobo corpore molli suapte natura, & temperie humido. huiusmodi enim homines per halitum digeruntur, & celerrime animo linquuntur, etiam si non magna febris inuadat. Si uero nihil horum sit, cæterum hyems sit, regione natura frigida, atque hominis natura frigidior, iis & totũ corpus uenæ sectione grauiter refrigeratur, & nonnulla etiam symptomata accidunt, quæ ex graui refrige-

ui refrigeratione consequuntur. quam ob rem qui ita affecti sunt, hos uenæ sectione uacuare non conuenit: sed frictionibus, & unctionibus mediocriter calfacientibus, & potionibus humorum crassitudinem incidentibus, & modice calefacientibus. nam quæ uchementer calfaciunt, ea tum uires dissoluunt, tum etiam febres adaugent. Quicunque autem sanguine per sputum reiecto, nunc quidem curati sunt illi quidem, sed eam habent structuram in partibus thoracis, atque pulmonis, vt si uel paulo plusculum sanguinis colligatur, protinus aut uasis alicuius osculum reseretur, aut uas ipsum rumpatur, iis etiam si nondum ullum in corpore symptoma extet, tamen ineunte uere sanguis mittendus est: simili quoque modo iis, qui facile in comitialem morbum, uel apoplexiam cadunt. eodemq; modo si alicui alij morbo obnoxium hominē cognouerimus, ut peripneumoniæ, pleuritidíve, aut anginæ, melius est prius uenam secare, quam expectare, vt aliquod euidens symptoma plenitudinis appareat. Ad eundē modum, si hæmorrhoides retētæ sint, & presertim illi magis melancholici uideantur. omnibus etiam, quos singulis annis morbi, qui ex plenitudine oriūtur, in estate solent exercere, ineunte uere mittendus sanguis est: id quod etiam faciendum est in iis, qui eiusmodi morbis uerno tempore corripiuntur. Homines enim experientia edocti sunt non à seipsi solū, sed à iumentis, vtile esse, ut priusquam æstas incipiat, sub finem ueris sanguinem mittant, memores a quibus morbis capi soleant, cum repēte calida æstas adueniat. ea enim & sanguinem plus protendit, & fundit, & tanquam ebullitionē quandam eius parat ita, ut tunc non amplius in uenis tanquam moderatus contineatur, sed uel eas rumpat, uel erodat. siq; immoderatior in partem quampiam irrumpat, aut inflāmationem, aut erysipelas, aut talē quempiam morbum gignat. etenim cum multo plures, tum uero etiam maiores, quam sint morbi plethorici, ex humorum fusione progignuntur. Quidam autē sunt oculis imbecillioribus, qui affectionibus, quæ scotomati-

cæ nominantur, facile corripiuntur, quos etiam initio ueris euacuare oportet. prius tamen cōsiderandum est nobis, quid in eis aceruetur: siquidem nonnulli amaræ bilis succum copiosius, quam reliquos, colligūt: nonnulli melancholicum, aut pituitosum: nonnulli uero ex æquo omnes coaceruāt: in quibus abundare sanguis dicitur. hos ergo omnes uacuabis, sicut etiam podagricos, & arthriticos initio ueris. idq; aut medicamento purgante, aut uenæ sectione. Porro uenæ sectio non solum cum plenitudo est, eaq; siue ad uires, siue ad uasorum, quibus succi continentur, amplitudinem pertineat, sed etiam si plenitudo nulla sit, magnopere prodest initio inflammationis, quæ uel ex plaga, uel ex dolore, uel ex partium infirmitate oriatur. Si quoque magnus morbus expectetur, sanguis omnino mittendus est: etiā si plenitudinis signa nulla adsint, habita tamen ratione ætatis, anni temporis, & uirium. Itaque tria sunt, quæ agnitionem continent, morbi magnitudo aut præsens, aut imminēs: robur uirium: ætas omnis præter puerilem atque senilem. qui scopi satis sunt ad uenæ sectionem indicandam. neque enim vbi tanta crudorum humorum copia accumulata est, ut secādam uenam prohibeat, ratio reprehenditur: quia iis uirium robur non adest: hocq; indicio est, non posse eos sanguinis ferre misśionem, cum una cum totius corporis colore, qui ita sit redactus, ut non indicet abundare sanguinem, pulsus quoque in uehementia & magnitudine inæqualis est, imbecillibus & paruis in ipsa inæqualitate exuperantibus. Nunc uero de utriusque plenitudinis notis consideremus: an ubi eæ in homine solita munia obeunte apparuerint, mittendus illi omnino sit sanguis; an id necessarium non sit, ubi nulla magni morbi fuerit expectatio. Quid uero ego in hac re sentiam, nostis: cum sæpe adfueritis, cum sanguinis misśionē suaderem uel podagricis, uel articulorum dolore laborantibus, uel morbo comitiali uexatis, uel melancholicis, uel iis, qui sanguinē prius expuissent, aut thoracis structuram sortiti essent ad aliquod tale malum contrahendum

dum idoneam: aut ſcotomaticis, aut qui angina continuo corriperentur, aut pulmonis, & iecoris uitiis eſſent obnoxii: aut uehementes lippitudines paterentur: aut, ut uno uerbo dicam, aliquo magno morbo præmerentur. nam in his omnibus cenſeo miſsionem ſanguinis neceſſarium eſſe remedium: quæ ſtatim poſt uirium atque ætatis habitam rationem adhibeatur. quæ ſi quandoque non memorentur, ſubaudiendæ tamẽ ſunt. at qui nihil huiuſmodi ante ſunt paſsi, omniumq; corporis partium inculpatam ſtructuram nacti ſunt, in eis duplicem me uacuationis rationem ſubieciſſe cognouiſtis: uenæ quidem ſectione, ſi in uictu ſint intemperantes, ſine uenæ ſectione autem, ſi temperate uiuant. nam & multa frictione, & balneis, & deambulationibus, atque aliis motionibus, & item unctionibus in quibus digerendi uis ineſt, ſtatim exhaurire plenitudinem licet: niſi forte craſsi ſanguinis redundantia tibi adeſſe uideatur: talis enim maxime eſt melancholicus plerũque: raro uero crudorum, quos uocant, humorum. Cæterum in redundantia melancholici humoris, præſtat uenam incidere: aut certe uti medicamento atram bilem expurgante. at ubi crudi ſucci exuperant, antequam morbus incipiat, caute euacuabis: ubi uero febris iam accedit, ut ante dixi, nequaquam. erit uero indicio color eorum plumbeus, aut ex pallido albus: omniaq; potius, quam ruber: itemq; pulſuũ inæqualitas. Si uero etiam talis plenitudo multũ excreuerit, tum & corporis quoque grauitas adeſt, & pigritia ad motus, & mentis tarditas, & ſenſus hebetudo. Contra uero, quibus cumulatus in corpore ſanguis ex compreſsis hæmorrhoidibus ſit, iis uenam audacter incides, etiam ſi grauem antea morbum experti non fuerint. fieri enim poteſt, ut apti quidem ad aliquem huiuſmodi morbum fuerint, uerum ob hæmorrhoidum inanitionem nondum paſsi: ſi uero etiã aliquæ in eis particulæ uitioſam habere conſtructionem, & præſertim in thorace uideantur, eis omnino uenam celerrime ſeçabis. Idem mẹ ſentire de mulieribus, quibus menſtrua purgatio ſuppreſſa eſt, intel

lexiſtis. enimuero in eis non proroganda euacuatio: ueruntamen uenam ſcindere non eſt neceſſe, cum malleolorum ſcarificationes ei, quod ſuperuacaneum eſt, euacuando ſatis eſſe poſsint: cum alioqui uim etiã quandam habeant menſium ciendorum, non ſecus quam ue næ in malleolis ac talis inciſæ. plenitudines enim, quæ ex menſium retentione ſunt ortæ, per crura uacuabis, ſiue ſecare uenam, ſiue ſcarificare oporteat. Reuellere autem mulierum purgationes ſecta in cubito uena ſolet. nam quæ candidiores ſunt, tenuiorem aceruare ſanguinem conſueuerunt: iccirco a malleolorum ſcarificationibus maxime iuuantur. nigriores uero uenam ſecando curato. ſiquidem eæ craſsiorem, ac magis melancholicum ſanguinem coaceruãt. quod magis etiam facies, ſi magnas habere uenas uideantur: id quod gracilioribus ac nigrioribus ſolet plerunque contingere, ueluti carnoſis & candidis uenæ inſunt exiguæ: in quibus præſtat malleolos ſcarificare, quam uenam incidere: quippe cum hæ paruas in cruribus uenas habeant: ut licet etiam rite ſecentur, quod iuſtum tamen ſit, non fluat. multę uero ſanguinis copiam non paruam habẽt, ſed extreme ſunt tenues: aliæ contra, craſſę, ſed parum habent ſanguinis. Ac mulierem quidem tenuiſsimam, cui iam octo menſibus ſuppreſſa menſtrua purgatio fuerat, non modico ſanguine detracto ad priſtinum ſtatum breuiſsimo tempore perduxi. primo enim die ſeſquilibram, ſecundo libram, tertio non multo plus quam ſelibram detraxi. in hanc uero ſententiam adductus ſum, cum eius uenas eminentes conſpicerem, quæ ſanguinis liuidi plenæ uidebantur. Cæterum, non contemnenda eſt uenę ſectio, tanquam auxilium reuellens non ſit, cum me perſæpe uideritis in ſanguinis e naribus eruptione, cum ea uehemens ſit, ea uſum protinus effluxionem ſedauiſſe. Conuenit autem nõ uſque eo ſanguinem educere, ut ad extremum caſum uirium perueniatur; ſed quoad iuſta menſura uideatur educta, & prorumpentis ſanguinis impetus ualidus perſeueret: uena in cubito ſecanda eſt.

De par-

De partita sanguinis missione. CAP. XII.

QVIBVS multa euacuatione opus est, uires autem infirmæ sunt, in ijs partiri euacuationem præstat, ut cum parum sanguinis detraxerimus, iterum, ac, si lubet, tertio eundem mittamus. quemadmodum me quoque fecisse in ijs, in quibus crudiorum humorum inerat copia, conspexistis. nam ubi parum sanguinis detraxi, protinus melicratum exhibeo probe coctum cum aliquo attenuanti medicamento, utputa hyssopo, aut origano, & interdum etiam nepita, aut pulegio: aut certe cum melicrato oxymeli, aut oxyglycy: atque ita sanguinem iterum minuo, quandoque autem eodem die, quandoque uero postero. in quo rursus dato aliquo ex prædictis medicamentis, iterũ aliquid sanguinis detraho: ac tertio die quoque idem facio, ubi aliquid similiter dedero. Verum ubi feruescentis sanguinis copia redundat, acutissimam febrim accendens, euacuatio confertim facienda est, conandumq́; est inanire, usque ad animi defectionem, uirium robore diligenter inspecto: quemadmodum scio quibusdam sex subinde heminas, aut postero, aut tertio, aut quarto die fuisse detractas: quãdoque etiam primo die, cum febris in principio noctis, aut medio incepisset: probe autem concocta fuissent, quæ pridie comedissent. nõnullis uero, pridie inæqualitatem, aut grauitatem, aut capitis, aut alterius cuiusdam partis dolorem sentire se querentibus, ac proinde parce comedentibus, ubi febris præcedente nocte inuasisset, memini me primo etiam die sanguinem detraxisse. nam in quibus copia feruentis sanguinis apparet, dato operam, ut eum quãcelerrime uacues, priusquam in principem aliquam partem irruat. quã ob rem etiam de nocte uenam incidere ne uerearis. nam ita affectis ægrotis expedit, usque ad animi defectionem, ut diximus, sanguinem mitti. Noui enim ex eis quosdam ex animi defectione necessario refrigeratos, & madoribus toto corpore affluentibus, & aluo citata, celeriter morbo liberatos. Præterea in maximis inflammationibus, & uehemẽtissimis doloribus nullum maius remedium

noui, quam uſque ad animi defectionem euacuare, adhibita diſtinctione, an ſanguinem mittere, an purgare oporteat. Euacuandum autem eſt uſque ad animi defectionem, ſed non omnem. neque enim intelligendum eſt de ea, quæ ægrotis ex timore contingit: neque de ea, quæ ex mordacibus ſuccis os uentriculi obſidentibus oritur: cum tũc quoque animi defectionem ęgroti pati ſoleant. uerum talis animi defectio non eſt ſufficiens menſura euacuationis: quę contingit quandoque ante, quam conueniat: quemadmodum febricitantibus quoque ſæpe uſu uenit, ut inter ſurgendum, uel reſidendum animo linquantur. animi igitur defectio, quæ ratione euacuationis fit, ſit menſura euacuationis in affectionibus antedictis. Mentem uero adhibere oportet, utrum purgationem ferant, pulſus eorum contingendo, dum ſanguis adhuc fluit: ſicut in aliis omnibus, quibus ſanguis mittitur, facere conſucui: ne forte ignarus pro animi defectione mortem afferas.

De menſura euacuationis ſanguinis. CAP. IIII.

SCIENDVM eſt, dum propoſiti ſcopi huius prę ſidij augentur, maiorem euacuationem indicari: dum uero non augentur, tantum detrahendum de ſanguinis miſsione, quantum illi fuerint imminuti. Morbi autem magnitudo, & robur uirium primi ſcopi erãt ſanguinis detrahendi. quibus utriſque ſcopis præſentibus, perſpicuum eſt, ut ante diximus, nullam eſſe crudorum humornm tantam, talemq; plenitudinem, quæ inhibere hoc auxilium queat. deinde uero ſpectandum eſt, quæ ſit naturalis hominis temperatura. nam quibus amplæ uenæ ſunt, quiq; modice graciles ſunt, nec albi, neque tenera carne, copioſius euacuabis: cõtrarios uero, parcius: quippe qui exiguum habeant ſanguinem, & eorum caro facile per halitum digeratur. qua etiam ratione pueris non eſt ſecanda uena uſque ad quartumdecimum ætatis annum: poſt quem, ſi magna copia ſanguinis congeſta eſſe uideatur, tempuſq; anni uernum ſit, regioq; natura temperata, & puer ſit natura bene ſanguinea, ſanguinem minues: id quod multo etiam magis facies,

cies, si peripneumoniæ, aut anginæ, aut pleuritidis, aut omnino alterius cuiusdam acuti, & uehemétis morbi periculum immineat. primum autem detrahes usque ad heminam, ad summum. Si uero tibi inspicienti uires firmæ permanere uidebuntur, dimidium heminæ adiicies, iterata missione: nosti enim uehementi pulsui cum æqualitate, tanquam minime fallaci uirium robustarum signo semper adhibendam fidem, ex abundanti autem, & magno. itaque & septuagenariis, si dicti pulsus adsint, & affectio iubeat, uenam secabis. quidam enim eius ętatis multum sanguinis habent, & uires itidem robustas: sicut alii sicci sunt, & pauci sanguinis, & facile nigrescentes quauis parte percussa. itaque non solum numero annorum animum adhibebis, sed etiam habitui corporis. nam sunt qui sexaginta annos solum nati, sanguinis missionem non ferant. ueruntamen minus his utique detrahes: quamuis eandem habere affectionem, quam florens corpus, uideantur. Sed optimum fuerit, antequam uena secetur, hæc omnia considerasse, & pręsertim cum suppressæ hæmorrhoides sint, & muliebris retenta purgatio. etenim ubi incisa uena sanguis fluit, tũ eius mutationi, & præsertim cum iam adest inflammatio, & tenori fluxionis non labascenti, potissimum autem pulsuum mutationi, tanquam indicio non mendaci, animum diligenter attendas oportet: & continuo cessandum est, cum pulsus immutatur, aut in magnitudine, aut quauis inæqualitate. nam de mutatione in imbecillitaté quid attinet dicere? scis enim in hac qualitate certum fieri iudicium firmarum, & infirmarum uirium. In quibus autem prope sectam uenã magna aliqua inflammatio est, in iis sanguinis & in colore, & in consistentia mutationem expectare est optimum. diuersus enim est sanguis, qui inest inflammationi, à naturali; quia nimis excalfactus est. nam si crudior erat prius, modo rubrior, & flauior efficitur. sin eiusmodi prius fuerat, ad nigrum adustione conuertitur. nam sanguinis mutatio signo est, aliquid ex inflãmatione in uenam sectam transumptum fuisse; non tamen omni ex parte expectanda

est mutatio: sed est quandoque, ut antequam mutatio appareat, cessandum sit. idq; uel propter uirium imbecillitatem, uel propter malignitatem inflammationis. interdum enim nihil ab ea emittitur. sed inibi uehementer est constrictus. Si tamen uires nondum exolui euacuatione uideantur, id quod scies pulsus tangendo, & si is, cui sanguis mittitur, ætate florenti sit, expectanda mutatio est. potissimum uero, si aër ambiens sit temperatus. Duo enim hæc sunt, quibus præcipue dignoscitur, quantum hoc præsidio sit euacuandum: ægrotantis inquam natura qualis sit, quam exquisite cognoscere non possumus: & ambientis temperies qualis futura sit misso sanguine. nam cum is calor, quem febris affert, multum sanguinis digerit, & ægrotus abstinés uiuit, alimentum ex sanguine cum breui tempore necessario destituit, atque interim uires exoluuntur. Consumitur enim ob temperiem ægrotantis, si humida & calida sit, qualis est puerorum: ob aerem uero ambientem, si regio calida sit, & æstiuum tempus. proinde minus detrahimus, quam affectio commonet: habita ætatis ratione, in pueris: habitus corporis, in candidis, et quibus tenera caro est: temporis uero, sub cane. eadem quoque regionum & constitutionum est ratio. alio uero modo, ut etiã ante diximus, in contrariis, hoc est, frigidis temporibus, & regionibus largam euacuationem uitamus, propter refrigerationem consequentem. quapropter unum in his singulis euacuationis modum scripto definire non possumus. noui enim quibus sex libræ sanguinis fuerint detractę, & febrim protinus fuisse extinctam, nec ullum uirium detrimentum esse consecutum. nonnullis uero sesquilibra nõ sine leui quadam uirium noxa detrahi potuit: quibus si duas libras quis euacuasset, extreme læsisset. quã ob rem scio me quandoque unam quoque libram, & quandoque etiam minus utiliter detraxisse.

Quæ uena secanda sit. CAP. V.

SI uenam causa reuulsionis seces e directo partium, ad quas sanguis fluit, perspicuam inde utilitatem celeriter

riter uidebis: at si contra seces, nihil proderit. Ita affe-
cto liene uena quæ est prope annularem sinistræ manus
digitũ incisa iuuit. nonnulli uero eam uenam incidunt,
quæ inter medium & annularem interiacet: & sangui-
nem fluere sinunt, donec ipse per se sistatur: lienemq;
iuuari aiunt: atque si uenam internam cubiti secueris:
sanguis enim è sinistra manu detractus: lienem male af-
fectum mirum in modum iuuat. præstat autem non se-
mel extrahere quantum conueniat, sed in duos dies est
facienda partitio. Quinetiam pleuriticis sanguinis mis-
sio e directo laborantis lateris adhibita, euidentissimam
sæpe utilitatem attulit: quæ uero ex brachio opposito,
aut omnino obscurã, aut certe post temporis spatium.
ac sæpe etiam oculorum dolores grauissimos uenæ se-
ctio è directo facta intra horæ spatium sedauit. ergo in
oculis laborãtibus uena, quæ humeralis uocatur, quęq;
ex ea deriuata est, in cubito incisæ, perspicuam utilita-
tem celeriter afferunt: at dolente latere, aut pulmone,
aut septo transuerso, aut liene, aut iecore, aut uentri-
culo, ea quæ per alas in cubiti iuncturam pertinet. ma-
xime autẽ hæc ipsa interior secanda est. sin secus, ea quę
ab ipsa diducta in flexu iuncturæ apparet: quam iandiu
nostis ab humerali uena diductam esse, ipsamq; contin
gere. Sunt enim hi tres modi sanguinis in cubito mitten
di, interior, exterior, & medius. interior utilis est iis,
quibus inferiores collo partes patiuntur: exterior iis,
quibus affectæ sunt quæ illis sunt superiores, ut facies,
& caput: medius uero locus interdum utrasque uenas
diductas habet in ulteriores partes brachii pertinentes:
interdum uero celeriter in unum inter se coëuntes in
flexu iuncturæ: ac nonnunquam earum alteram ob-
scuram, claram alteram. Vbi ergo uena, quæ parti affe
ctæ propria est, obscurior fuerit, & ad aliquam ex me-
diis accedas, da operam, ut eam potius incidas, quæ à
propria diducitur. quandoque etiam usu uenit, ut quę
inferiores sunt cubiti iũctura, quæ in ulna sunt, eas ni-
hil prohibeat incidere: ubi quæ in cubito sunt, nõ uti-
que appareant. & ex iis ipsis incidendæ sunt, quæ e di-
recto

recto partium affectarum sitæ sint. Sanguinis ergo missio, quæ in brachio fit, recte quidem administrata nihil magni habet in se: at si in ea peccatum sit, triplex error consequitur, ut in media, neruus exiguus, in humerali nerueus capitis musculus: in interiore uero, arteria uenæ subiecta, simul etiam incidatur.

Cauendum esse, ne axillarem uenam incidamus, si necessitas non urgeat, idq; propter arteriam ei subiectam. CAP. VI.

SI quis autem alibi unquam in uena secanda arteriam quoque secuit, hoc loco id contigit. ergo maxime cauendum est, ne eam incidamus: si uero necessitas id cogat efficere, duo hæc consideranda erunt, ut eam ligemus qua maxime parte pulsus arteriæ nobis indicat. quod ubi fecerimus, uideamus, an locus ulla ex parte infletur. siq; infletur, uinculum statim soluendum, & quod inflatum est, ad ęqualitatem redigendum, & iterum ligandum initio deligationis in primo loco, ubi arteria sub interius brachij caput est sita. conandumq; est, ut uenam inferius incidamus: quia eo in loco disiuncta ab arteria est per uenam mediam: cui nullum uas subijcitur: sed neruus est, ut ante dixi, notabilis in medio flexu: quem ne tangamus, diligenter est animaduertendum.

Situm, & sectionem humeralis uenæ omni ratione uacare periculo.

VENAM autem humeralem secare omnibus modis sine periculo licet. & tamen quibusdam etiam ex huius sectione musculus sub radio constitutus indoluit: alios inflammatio subsequuta uexauit, & dolor diu perdurauit. ueruntamen iis, qui sic affecti fuerint, uena non unico ictu fuit diuisa, sed cum primum fuisset aberratum, secundo, & tertio, & quandoque etiam quarto fuit percussa. quam ob rem cum musculi caput sæpe punctum fuisset, eiusmodi affectiones excitatę sunt. at vnico ictu magna facta diuisione nec quisquam inflammatione correptus est, nec dolorem contraxit. quocirca hæc est intrepide secanda: sed interior, caute admodum,

dum,& considerate. Conandum autem est in media incidenda, ne ubi neruus est situs, fiat sectio. Nunc uero quemadmodum prædictæ omnes partes secta cubiti uena, vt dictum est, iuuantur: ita etiam quæ inferiores sunt, iuuantur incisis iis, quæ in malleolis, & poplitibus insunt. prædictis autem inferiores sunt coxendix, uesica, atque uterus. renes ad vtranque partem pertinent: siquidem inferiores sunt ijs, quas prius diximus, superiores uero, quam eæ, quas secundo loco recensuimus. itaque missus ex cubito sanguis interdum eis prodest, vbi recens inflammatio sit, & sanguis redundet: quibus uero affectio inest, quam proprie nephritin uocant, venas poplitis, aut certe malleolorum secare conuenit. Vteri uero inflammationibus magis etiam quam renũ, venis in crure sectis succurritur. nam euacuationes, quę ex cubito fiunt, aliud etiam malum habent adiunctum: ut mẽstruas purgationes, sanguinem ad partes superiores corporis retrahendo, comprimant. at ijs, quæ ex cruribus fiunt, hoc etiam inest, vt menses cieant. Memini uero me ischiadas, quæ non ex frigore, sed impletis sanguine, quæ in coxa sunt, venis exortæ essent, vno die facta ex cruribus euacuatione, curauisse. idcirco uena poplitis utilius ita affectis, quam malleolorum secatur: at scarificatio nihil eis perspicuo prodest. Vt autem summatim dicam, incipientes inflammationes reuellendo euacuandæ sunt: inueteratæ ex ijs, si fieri potest, affectis partibus: si non queat, ex uicinis. in ijs quę incipiunt, auertendum est, quod influit: in inueteratis, id tantum quod affectæ parti infixum est, euacuandum. Id autem optime euacuabitur per uenas cum ijs coniunctas, quæ sunt in ipsis partibus. cui rationi subscribit etiam experientia. quocirca quæ in gutture, & arteria graui inflammatione affliguntur, in principio uena secta in cubito, post ipsum uero, in lingua egregie prodest, incisis uidelicet ambabus uenis, quæ in ea sunt. Sic quoque induratas inflammationum in oculis reliquias iuuat incisa uena, quę ad magnum oculi angulum decurrit: vt etiam capitis grauitates, & inueteratos eius ex plenitu-

dine

dine dolores leuare manifeste solet in fronte secta vena: at incipientes, aut uigentes iuuat per cucurbitulam in ceruice facta reuulsio: eaq; interdum per se, interdum cum scarificatione adhibita. cæterum prius euacuare to tum corpus oportet. eadem quoque ratione incipientes in occipitio dolores, atque uigentes, uena frontis incisa iuuat. In quibus uero corporibus nulla adhuc particula affecta est, sed ineunte uere vacuationem anticipamus, in ijs siquidem talis sit homo, qui quotannis æstiuo tempore morbis febrilibus obnoxius esse solitus sit, & euacuare studeamus id, quod materiam morbis suppeditat, omnis pars est ad detrahendum sanguinem accommodata: sicut etiam si arthriticus sit, qui omnibus articulis laboret. quibus uero pars aliqua præcipue infestetur, vbi prius euacuati non fuerint, non est ex quauis parte molienda vacuatio, sed sicut in ijs, qui pati iam incipiunt. quam ob rem podagricos ex cubito uacuabis, quos uero comitialis morbus, aut uertigo afflictat, potius ex cruribus. si uero ad uenæ sectiones propter suppressas hæmorrhoides peruenias, si cohibere eas uelis; quæ in brachio sunt: si prouocare; quæ in cruribus sunt, uenas secare oportet. at in quibus menses retinentur, semper in cruribus: siquidem ciere eos oporteat. accidit tamen aliquando, vt ex utero per ero sionem sanguis erumpat: in quo non est idem curationis consilium: siquidem non effluere sanguinem volumus, vt in menstrua purgatione, sed plane sistere consilium est. Ego uero quandoque in aliqua simia dissecanda, neruum uenæ mediæ in cubito subiectum, & rursus in alia, eundem prope uenam ei parem similiter conspexi. quorum conspectus ut rarus est, ita utilis fuit ad tollendam calumniam medicorum, utpote neruum incidétium: quandoquidem post sectionem, statim illi quibus esset adhibita sectio, affectioné stupidam in brachij longitudine sentirent, quæ postea toto vitæ tempore eos occuparet, ego uero ijs, qui medicis id uitio uerterent, indicaui, propriam corporis fabricationem ita quandoque fieri, & hac ratione medicos dedecore liberaui.

Quod

Quod tempus sit venæ secandæ, & iterandæ euacuationis.

QVIBVS euacuatione opus est, in ijs est maturanda euacuatio: nisi quædam corruptio cibi in uentre concoquendi facta sit, aut tarda concoctio, aut etiam cibi in eo contineantur. verum quoniam sæpe quintus, aut sextus est ab initio dies, antequam nos ad curandum accersant, expediet tunc quoque sanguinē mittere, etiam si primum huius auxilij tempus sit omissum. quocunque enim die mittendi sanguinis scopos in ægrotante compereris, in eo auxilium hoc adhibeto, etiam si vigesimus à principio dies agatur. at qui nā scopi erant? morbus magnus, & virium robur, puerili ætate excepta, & aere nos ambiente valde calido. quoniam uero progressu tēporis uirtus in plerisque morbis exoluitur, ideo mittendi sanguinis occasio multitudine dierum aufertur: non quo primario dies hoc efficiant, sed per medium viriū dissolutionis. itaque si quando uel secundo a principio die uires exolui uideantur, a uena secanda utique abstinebimus. in quacunque autem diei noctisq; hora sanguinem mittes, si in febricitantibus scopum habeas declinationem singularū accessionum. quibus autem aut propter lippitudinem, aut aliud tale quippiam citra febrim hoc auxilio est opus, in ijs magnitudinem doloris, aut inflammationis, aut totius affectionis, cui secta uena opus est, respicias. cumq; nihil tale aut urgeat, aut prohibeat, præstat mane uenam incidere: non statim è somno experrectis, sed circiter horæ spatium ante uigilantibus. quosdam lauare prius est melius: quosdam etiam prius deambulare. Cæterum in quibus uere ineunte venā incidere aggredimur, aut propter metū febris, aut alterius cuiuspiam affectionis, scio me sanguinem etiam quibusdam detraxisse, posteaquam rerum consuetarum aliquid confecissent. iteratæ autem detractionis tempus, in quibus simpliciter euacuare nobis propositum est, eodem die esto: in quibus autem reuellere, si duobus deinceps diebus fiat reuulsio, melius succedet.

Ex An-

Ex Antylli secundo libro de præsidio euacuante, quænam uasa in corporis partibus sint secanda. CAP. VII.

SI à fronte sanguis auferendus sit, rectam in fronte uenam secamus. in plurimis uero, in superioribus frõtis partibus, & caluaria, vbi vena ad Y literæ similitudinem scinditur. sectio autem in parte inferiore ad ipsam uenæ scissionem est facienda. quæ uero in angulis oculorum sunt, prope supercilia, multo supra angulos incidimus. post aurem vero secanda est ea, quæ duræ parti auris est opposita. quæ sub lingua sunt, si non vtranque, at certe eam, quæ magnitudine excedit, dexteram utique secamus. in brachio uero, eam quæ ex humero descendit: in manu, eam quæ inter medium & annularum interiacet: in poplite, quæ maxime media est: in malleolis, interiorem: siq; ante & post malleolos sint, eas quæ ante. sed propter uasorum exiguitatem non est sæpe in nostra potestate, ut quod uelimus, incidamus. porro in secandis cubiti uenis, & quę circa cubitũ sunt, uaria animaduersione est opus. hic etiam si minus in nobis sit, vt eligamus quam uelimus, aut una solum appareat, uel etiam si aliæ appareant, sed accommodatius ex una fiat euacuatio, dare operam debemus, vt ex ea sanguinem detrahamus. si uero, ut natura fert, & in plerisque accommodatę sunt tres, eæq; sint perspicuæ, ea nimirum quæ supra est ad musculum, & media, & quæ ad brachij exortum est, cui etiam substrata est arteria, tunc quænam in aliquibus secanda sit, discernendũ erit. nam in ijs, qui animo linquuntur, aut stomachus aliquo uitio affectus est, aut uirium robur suspectũ est, uena superior incidenda est. quibus confertim facta detractione, & concitata euacuatione est opus, media: at quibus mutatione in melius & diuersitate, inferior. ac superior quidem cauenda est in ijs, qui musculos conuersos & circumscriptos habent. & in quibus musculorum curuitas uasis incumbit, paulo supra flexum vena est incidenda. in gracilibus uitanda est inferioris incisio. & in quibus uena ipsa firma & ualde magna est. metus enim est ne uires exoluãtur, magna sectione adhibita. si

ta. si uero hoc fugientes, exiguam sectionem fecerimus, sanguis in grumos concrescet, & fient aneurysmata, quę satis longo tempore perdurant, sed postea sedantur. in ualde pinguibus, si venter aliquis sectione uenæ diuidatur, uena superior incidenda est. nam & musculus humectus, qui supra est, plurimum a uase abductus est, & nerui plurimum ab hac parte sunt disiuncti. quam ob rem etiam si quispiam profundissimam sectionem fecerit de industria, ad eos non sit peruenturus. uena uero in omnibus semel absolute pinguedinis est expers, & detecta, & facile scinditur, & facile fluit. Iam uero media quoque multũ abest a neruis, qui sub ea sunt siti. sed ea in plerisque antequam ad flexum perueniat, in multas partes, aut saltem in duas scinditur: quarum altera supra, altera uero infra uergit. quocirca in uenæ sectionibus, quæ tactu fieri dicuntur, sed coniectura fiũt, quibus uenæ inciduntur, ii pati solent. quoniam enim in uenarum scissione uenæ ipsæ scissæ tenuissimæ sunt, & non apparent, ideo errores committuntur. ergo hæc uena non tundenda est. quinetiam alius quidam error in deligando brachio ad uenam secandam committitur: vt cutis uehementer tensa in medio flexu, quia ad brachij musculum extenditur, opinionem sæpe uasis facit. quare hoc cauendum nobis est.

Quod tempus opportunum sit uenæ secandæ in singulis temporibus, ex Herodoti *libro de præsidijs euacuantibus.*

CAP. VIII.

IN singulis temporibus morborũ, in principiis accessionum incommoda est uenæ sectio: nisi magnum aliquod malum febricitantes inuadat, vt suffocatio, aut conuulsio, aut excrucians dolor. si uero nihil extrinsecus urgeat, remissionis tempora sunt expectanda. siq; longa interualla sint, in perfecta remissione uenam secare conueniet. Vires enim robustæ facilius euacuantia præsidia ferunt: & constant pro earum robore: & tantum non auxilijs manus præbent. quæ omnia in longa mutatione fiunt. at cum in accessionibus conciderint, auxilijs tantũ indigent, quibus recreentur. si uero breue sit

ue sit remissionis tempus, præueniendum erit, vt ne eã perfectam expectemus: sed cum incipit remissio, secanda uena est. licebit enim nobis paulo interiecto tempore post detractionem, in remissione alere. & in febribus quandoque auferentia remedia adhibemus, addentia uero non item. sed absurdum est, vt alendi tempus in uenæ secandæ tempore consumamus. Cumq; inuasionis tempora elapsa statum faciant, ignota uero sint tẽpora statum suscipientia, propter inuasionem, eo tempore est facienda sectio. nam quod reliquum est sedabitur. cum uero ad remissionem currit inuasio, tunc inspiciendum est: cum uero eo peruenit, mouendum est, & præsertim hoc præsidio. at quorum continuus morbus est, nec discerni tempora possunt, idem est venæ secandæ, & cibi dandi tempus: vt paulo ante corporis recurationem sanguis detrahatur. si uero continentes febres sint, & aliquam accessionem perspicuam afferant, in qua accedentes in eadem magnitudine maneant, & ordinatas, aut inordinatas inuasiones faciant, diligentissime animaduertendum erit, ne increscentibus inuasionibus detractiones moliamur: sed in temporibus inæqualibus: quod etiam tempus ad cibum dãdum erit accommodatum.

Antylli, quid ante uenæ sectionem faciendum: ex secundo de uacuantibus præsidijs libro. CAP. IX.

ANTE venæ sectionem ligandum est brachium robusto uinculo, quod habeat duorum digitorum latitudinem, aut paulo plus eo. in ijs uero qui musculos brachiorum elatos, & circumscriptos habent, uinculum est inferius inijciendum: ac præsertim si quibus venę sectio adhibetur, sint oblongi: siquidem in eis interuallũ longitudinis, a musculo ad cubiti flexum satis magnum intercedit: in paruis autem, non multum. simili quoque modo ijs, qui musculos contortos habent, superior cõstrictio est inutilis. est enim paulo inferius medietate musculi facienda ligatio: ad finem musculi uinculo constituto. at in mulieribus, & qui musculos flaccidos habent, nihil prohibet medio musculo uinculum adhibere. sed

re. ſed ſi inferius, quam totus muſculus ſit, aut ſi in inferioribus eius partibus deligauerimus, licebit nobis ualida admodum conſtrictione uti: quod tamen partibus, quæ conſtringuntur, non eſt utile: quandoquidem in conſtrictione & uaſa occultiora fiunt, & obſtupeſcit manus, ac dolore conficitur. uerum ſi in muſculi medietate fiat conſtrictio, neutiquam premendum eſt: ac præſertim in mulieribus, & delicatis. compreſſo enim muſculi uentre, perſæpe in brachio hypoſphagma oritur. nonnullis uero & eryſipelas, & abſeſſus conſequuntur: in quo etiam uidendum eſt, ne uinculum cutim inuertat cubiti: ſed naturalem eius ſitum conſeruet: vt cum ablatum fuerit, cutis in proprium locum ſecedens in cauſa ſit, ne ſanguis effluat: cum diſſecta cutis in locum uenæ ſectionis abeat, atque ita eam claudat. qui uero in uaſorum non apparentium ſectione infra cubitum conſtringunt, non recte faciunt. nunquam enim in ullo membro uaſa eleuata ſunt ab inferiore conſtrictione. quin ne illi quidem, qui prius ſpongiis uaſa quę in cubito ſunt, fouent, quicquam proſunt: quia non eleuarentur, niſi adhibita conſtrictione. ubi uero ſit facta deligatio, manus inter ſe fricandæ ſunt: & aliquid manu tenendum. Quibus vero in fronte, aut angulis oculorum, aut ſub lingua, aut ſecundum aures venæ ſecantur, vinculum eſt collo inijciendum: & ægrotanti imperandum, vt dextram, aut ſiniſtram manum ſub mento teneat: aut ſolum pollicem totum. atque ita laqueus digitis alligandus, & adſtringendus. ita enim guttur nõ deficiet, & vtriuſque partis uaſa ad caput tenſa eo compreſſu in ſuperioribus partibus intumeſcent. in abſurdis uero, aut languidis hominibus, miniſter adſtans manum mẽto ſubijciet. ſi a manu detrahere ſanguinem velis, prius perfundenda eſt aqua calida, atque ita cũ conſtrictione relaxanda. in malleolis uero, conſtrictio ſupra genu in femore fiat: ſanguiſq;, ſi fieri poteſt, in balneo detrahatur. vel ante fomenta adhibeantur. cumq; fuerit admota conſtrictio, laborans inambulet. cumq; ſit facienda ſectio, rectus ſuper vnico crure conſiſtat.

P idem

idem fiat in venarum poplitis ſectione: & cõſtrictio paulo ſupra poplitem adhibeatur.

Quomodo uena ſecanda ſit, ex eodem. CAP. X.

VENAS incidimus quandoque punctim, quandoque cæſim. ac punctim quidem eas, quæ non apparent: cæſim uero eas, quæ valde in ſuperficie cutis ſunt ſitæ. non totum autem uas ſecandum eſt. nam auerſis eius labijs fluxio non fit cum eiaculatione. ſed neque etiam inferior vaſis pars ſecanda eſt, verum ſuperior. dico autem inferiorem, quæ ad brachij exortum infra vergit: ſuperiorem vero, quæ ad radium. nam ſuperiore parte inciſa, decentior fit ſanguinis iaculatio: at partibus inferioribus inciſis, nihil iaculabitur.

Quando, qua magnitudine, quaq; forma ſecanda uena ſit, ex eodem libro. CAP. XI.

IN ijs, qui euacuatione confertim facta indigent, ampla inciſio facienda eſt. at ubi ſanguinis lationem reuellere, atque auertere oporteat, quemadmodum uſu uenit in ijs qui ſanguinem reiectant, aut ora uenarum aperta ſunt, aut ſanguis è naribus, aut alia parte quadam fluit, perexigua eſt facienda. eiuſmodi enim cum ab ipſa affectione uacuantur, non iam euacuatione, ſed retractione atque auerſione indigent. ex quo fit, ut ſanguis multo tempore fluere ex uena debeat. preterea anguſta ſectio in paruis uaſis eſt itidem facienda: ampla in magnis. nam ſi quis in magno uaſe ſectionem paruam faciat, ſanguis neceſſario collectus concreſcet. Sunt autem tres incidendarum uenarum figuræ. tranſuerſa: recta, quę non pungit uenam, ſed ſcindit: & harum media obliqua. ac tranſuerſa quidem utendum eſt, ubi iterationem nullo modo faciendam eſſe exiſtimamus: curuato enim cubito ſtatim conglutinatur. obliqua iterandæ ſanguinis miſsioni apta eſt: quoniam in flexu cubiti non ita exquiſite labia ſectionis componuntur. forma uero oblonga conuenit ijs, in quibus non ſolum eodem die iterãda eſt ſanguinis detractio, ſed tertio etiam die, & quarto: ſiquidem cubito curuato labia ſectionis a ſeſe plurimum diducuntur.

Quid faciendum sit, ut sanguis facile fluat, ex eodem libro. CAP. XII.

SI fluxio sanguinis non procedat, quòd uiolentior sit adhibita constrictio, remittenda ea est: si uero cute recurrente, uasis incisio sit abscondita ex contactu cutis supergressæ, cubitus in omnes figuras erit constituendus ac uoluendus, ut supinus, ut sublimis, ut extensus, ut denique contractus teneatur, donec in ea tandem figura consistat, ut uasis sectione cõtra cutis diuisioné recte constituta, sanguis facile fluat. siq; parua sit facta diuisio, iterum erit diuidenda. cum uero præ timore sanguis non fluit, accommodatius erit, ut sine strepitu effluat. ea enim turbatio sedatur, si non existiment, ulcera pascentia non esse consecutura. Si animi defectio perturbet, stratis & reclinatis sanguis mittetur: & stomachus tum uomitibus, & digitorum in os immissionibus uellicandus, tum odoramentis recreandus: sed & partes extremæ uinciendæ erunt sic, ut magna molestia afficiatur. si uero concretio sanguinis in grumos interturbet, impediatq; effluxionem, concretionem dissoluere ambobus utriusque manus indicibus digitis oportebit: & comprimẽdo elidere atque exprimere: oleũq; erit infundendum, & multo etiam magis acetum: quod sane habet grumos dissoluendi potestatem. si perfrictio uetet, ne sanguis exeat, eaq; sit uel propter aërem frigidum, uel quia morbus frigidus sit, ut est comitialis, atque attonitus, & qui sunt generis eiusdem, fouendus erit locus perfundendo, fricando, ungendo, & omnino ad contrarium statum erit redigendus. Iam uero pinguedo & caro in pinguibus & carnosis prosilit, dum sanguis aufertur, eumq; cohibet: in quibus hæc unica est ratio: nam uel auferre eum qui recurrit, uel retinere oportet.

De arteriarum sectione. Galeni. CAP. XIII.

ARTERIAS quoque secare medici consueuerũt: alias quidem in temporibus, ob humores calidos & flatuosos ad oculos confluentes: alias uero secundum aures, ac præsertim in uertiginosis, & quicunque diutur-

nis capitis doloribus calidis & flatuosis afficiuntur. Iam uero & ob alias quasdā capitis affectiones diuturnas, arteriarum quæ post aures sunt, sectione utuntur. non tamen eas secant, cum ulla alia pars affecta est: cum tamen multæ sint, quæ hoc auxilio potius, quam uenæ sectione indigeant. ubi enim calidus, flatuosusq; sanguis in arterijs collectus infestat, illic communibus affectæ partis sectis arterijs est opus: uerum quia sanguinis fluxus difficulter comprimitur, arterias secare medici non audent. atque etiam cum uulnus ad cicatricem perducitur, aneurisma efficitur. idcirco maiusculas arterias medici ob hanc causam refugiunt: paruas autem tanquam non ita multum profuturas, non incidunt. quanquam & ipsæ quoque nonnunquam non mediocre commodum attulisse uisæ sunt: & cicatrix etiam eis absque aneurismate fuit obducta. quinetiam si maior arteria sit, cicatrix ei inducitur sine aneurismate, tota utique secta. quæ res sæpe imminens ex profluuio sanguinis periculum sustulit. apparet enim perspicue, cum transuersa sectione tota per se totam discinditur, reuulsis utrinque ambabus partibus, unam sursum, alteram deorsum concedere. Equidem admonitus quibusdam insomnijs mihi perspicuis, arteriam secui, quæ inter pollicem, atque indicem dextræ manus sita est, sanguinemq; effluere permisi, donec ipse per se cessaret: cum ita somnium mandauisset. effluxit autem non tota libra. atque ita subito diuturnus dolor, in ea præcipue parte infixus, qua iecur septo transuerso committitur, sedatus est. Alteri uero, cui ex uulnere in malleolis accepto, secta fuerat arteria, sanguinis cursus non cessauit, donec ego uocatus totam arteriam secui: dein de medicamento ex aloe thure, & albis ouorum, pilis leporum molliusculis excepto usus sum. & uulnus citra aneurisma curatum est, carne uidelicet osculo arteriæ obducta. homo uero ille quadriennio per exigua temporum interualla coxæ dolorem sentiens, exinde perfecte conualuit. hæc itaque mihi sapenumero persuaserunt, ut in summis artubus, immo uero & in capite arterias

te arterias ſecarem in omnibus doloribus, qui a calida, flatuoſaq́; ſubſtãtia naſci uiderẽtur, ac preſertim in membranis, quarum dolor pungentis ſpeciem refert, & ſenſim expanditur. pungente quidem in una parte ſenſu, tanquam in affecti loci centro infixo: tenſionis uero ſenſum percipiente omni particula, quæ circa centrum ſit conſtituta.

De arteriarum ſectione, ex Antyllo.

CAP. XIIII.

ARTERIAM ſecamus, ſi fieri poſsit, quæ ſub uertice ad occiput, & media inter tendines: ſin ſecus, eam quæ ſecundum aures eſt: uel eas, quæ in utroque uerticis latere ad ſinciput ſunt. pertinent enim ad coronalem, & mediam ſuturam. quæ uero a temporibus ad frontẽ pertinent, ideo non ſecãtur, quia ſitę contra muſculũ ſunt. eas. n. facile ſine periculo incidemus, ſi iuſſerimus, ei, cui arteriæ ſecantur, ut genas moueat, inhæreatq́;, ac innitatur. ita enim muſculi omnes tẽporum toti per ſe totos perſpicue mouentur. poterimus ergo omiſſa parte quæ mouetur, in ea parte, quæ in fronte quieſcit, facere ſectionem. ueruntamen neque multum, neque confertim ſanguis ex arterijs propter earum exiguitatem fluit. ſed nec etiam cum multo ſpiritu exit: uenoſæ enim ſunt. non igitur multa ſectio facienda eſt. hinc magis uaria fit detractio. Quæ uero ante aures ſunt, qua muſculi mandibularum exurgunt, firmę admodum ſunt, ac robuſtæ: ſed raro citra periculum ſecantur, propter muſculorum propinquitatem, & propter implicationem eius loci membranarum. In ſecandis uero arterijs occipitis, uſque ad os ſecanda arteria eſt: osq́ue ipſum abradendum, ut caro ex ipſo oſſe ſuppullulet; & per eius medium oſcula arteriæ excipiantur: & præcidatur. melius enim eſt, ut ipſam tanquam uaricem excipiamus, & ſubiecta uolſcella, aut alio quodam inſtrumento ſimili, incidamus non multum, ſed particulatim. ubi ſatis ſanguinis effluxerit, ſuppoſita uolſcella uas extrahendum eſt, & medium præcidendum. ita enim neque committetur, neque ex

fluxu sanguinis periculum ullum consequetur, cum oscula arteriæ in carnem recurrant.

De cucurbitula, ex Galeno. CAP. XV.

CVCVRBITVLAE corporibus prius euacuatis utiles sunt: cum enim plethorica sunt corpora, cucurbitulas non adhibemus. eadem quoque ratione in cerebri, membranarumq; inflammationibus non utimur cucurbitulis in principio affectionum, quemadmodum ne in ulla quidem alia parte, quam obsideat inflammatio: sed tum, cum nihil præterea influat, totumq; corpus ante sit euacuatum, atque usus postulet, ut aliquid eorum quæ in parte inflammata sunt, moueamus, & amoliamur, uel ad exteriora attrahamus. Cum uero affectiones adhuc fiunt, tum non ijs membris, quæ laborare incipiunt, sed eis quæ his continuata sunt, reuellendi causa cucurbitula admouetur. in principio uero utendum est repellentibus.

Antylli, de cucurbitulas ex secundo libro de præsidijs euacuantibus. CAP. XVI.

IN mediocri dolore, & similibus, leuibus cucurbitulis, quæ sine scarificatione admouentur, utimur: ubi autem uolumus roborare, uehementibus. in oppletis uero particulis, ut in ijs quæ a corrupta materia uexantur, præcisa cute affiguntur. antequam uero applicentur, uentrem iam emollitum esse oportet, aut omnino nullam infestantium excrementorum suspicionem subesse: & prius omnino comedisse, aut post leuem cibum, eumq; iam subductum aquam præbibisse. maxime autem si sanguinem detracturi simus, primum locus est parumper illinendus: siq; postea satis ruber, & tumidus a cucurbitula sit factus, scarificandus erit: si non, tertio loco erit admouenda, donec pars in tumorem extollatur, atque rubescat. si uero nec tumor, nec rubor excitetur, partes usque dum puniceæ fiãt, spongijs fouendæ sunt, & ita postea scarificandæ. at si norit quispiam, corpora non rubefactum iri, ueluti in ijs, quorum pingue abdomen est, aut in refrigeratis, & mulieribus quæ pepererunt, usu uenit, tum antequam cu-

curbitula affigatur, cataplasma partibus superdabitur. sed fit interdum, ut a leuibus cucurbitulis tumor ualidus, & colore liuidiore excitetur: ubi uero scarificatio sit facta, aut parum quidpiam, aut certe nihil sanguinis effluat, cum & crassius sit, quod ante stat, atque carnosius. in eiusmodi ergo, spongijs maxime fouere locum, tenuemq́;, & facile fluentem reddere sanguinem conuenit. Ne uero prope mammas cucurbitulæ affigantur, cauendum est. illapsę enim cucurbitulis nonnunquam mammæ, & inturgescentes, magna admodum difficultate auelluntur. ubi autem eas auulseris, oleum erit perfundendum. applicandæ autem cucurbitulæ sunt ex modico igni. nam si uehementes adhibeantur, uapore inflammantes, contendentesq́; corpora, nihil notabile attrahunt. eo uero situ collocandas esse partes, ut ne sanguis in eis contineatur, crassescensq́; excretioni impedimento sit, sed ut pronus ad inferiora effluat, inter omnes constat. ablatis cucurbitulis, si quod eductum est, satis sit, partes curabimus: sin secus, iterum eas affigemus. In capite uero non cum multo igni affigendæ sunt: siquidem uehementer attrahent, & euelli difficulter poterunt. quæ ex modico igne admouentur, id quod opus est, facient. Cum uero ad auellendum difficiles sunt, spongijs calida & frigida aqua imbutis circundare eas oportet: siquidem ita remittentur: sin minus, eas perforare consilium est.

De cucurbitularum differentia, ex materia, & figura sumpta.

DIFFERENTIAE cucurbitularũ, quæ sumuntur a materia, tres sunt, uitreæ, corneæ, æneæ. argenteas, quia uehementer igniuntur, reijcimus. ænearum est usus frequentior. uitreis quoque uti possemus, in quibus sanguinis est consideranda euacuatio: & corneis item in capite, ubi æneas auulsu difficiles fore cognosceremus: itemq́; in timidis, qui a flamma deterrentur. in figura autem præcipue differunt æneæ. altiores enim magis, quàm humiliores trahunt. quęq́; humiliores sunt, quia non uehementer attrahunt, capiti sunt

accommodatiores. quæ habent plana labia, corporibus latis, quarum labra resima sunt, curuis & gracilibus aptius admouentur. quæ acutum os habent, ijs conueniunt, in quibus non scarificamus, sed uehementi impositione cucurbitularum, quas leues affigimus, attrahere uolumus: cum acumen labrorum ad uiolentum attractum faciat. quæ labra habent obtusa, cum in alijs, tum uel maxime in capite utimur. attractio uero æ nearum, itemq; uitrearum cucurbitularum ex igne fit: cornearum, citra ignem. siquidem in extremo perforatæ sunt: cumq; adhibentur absterſæ uehementer per foramen trahunt. statim uero foramen digito, aut cera clauditur.

Herodoti, de cucurbitulis, ex libris de præsidijs euacuantibus. CAP. XVII.

CVCVRBITVLA materiam, quæ in capite est, euacuare potest, itemq; dolorem soluere, inflammationem minuere, inflationes discutere, appetitum reuocare: imbecillum, exolutumq; stomachum roborare: animi defectiones amouere: quæ in profundo sunt, ad superficiem traducere: fluxiones siccare, sanguinis eruptiones cohibere, menstruas purgationes prouocare, facultates corruptionis effectrices attrahere, rigores sedare, circuitus soluere, a propensione in somnum excitare, somnum cōciliare, grauitates leuare. atque hęc quidem, quæq; his similia sunt, præstare cucurbitularum usus potest.

De scarificatione, ex libris Antylli, de præsidijs uacuantibus. CAP. XVIII.

SCARIFICAMVS partes corporis, quæ aut inflammatione, aut duro tumore laborant, eæq; siue distentæ sint, aç dolore uexentur, siue fluxionibus infestentur: cum scilicet ad statum uenit fluxio, aut iam eundem sit consecuta: aut acris adsit materia. Pars autem, quæ scarificanda est, prius, si fieri potest, lauari debet: sin minus, aqua tepida perfundi, usque dum rubefiat: aut spongijs foueri, aut soli, igniúe exponi: & postea scarificari. adhibendæ autem sunt incisiones cru

ribus, & abdomini per rectitudinem. eodemq; modo in thorace, dorso, & ceruice. at in capite, pro situ capillorum. in fronte, obliquæ. porro incisiones sint æquali inter se magnitudine, sintq; æqualia quæ inter eas sunt interualla, initiumq; scarificationis ab inferioribus partibus sumatur. ita enim sanguis ad extimas partes influens non obscurabit eas, quæ deinceps scarificandæ erunt. situs uero scarificationum per æquales inter se ordines fiat. non fiat autem scarificatio plagam infligendo, sed per tractum. hoc enim pacto dolore uacabit.

Apollonij, de scarificatione. CAP. XIX.

CVM ad corroborationem, & quamlibet corporis tutelam, sanguinem conferre plurimum didicerim: qui quidem plerunque redundat, & interdum qualitate in peius uertitur; existimaui, ubi redundat, imminutionem: ubi corruptus est, immutationem conuenire. Venas igitur eodem anno sæpe incidere non esse accommodatum censui: quoniam una cum multo sanguine spiritum quoque uitalem effundi intelligebam: quo crebrius exhausto, tota corporis compages refrigeratur, & omnes naturales actiones peius obeuntur. quocirca iudicaui a particulis ignobilissimis, utpote a cruribus, sanguinis detractionem scarificando fieri debere, quantitatẽ metiendo ex hominis habitu, atque usu, qui expostulet. præstantissimum autem hoc auxilium est, tum ad tuendam sanitatem, tum ad recuperandam, cũ auersa fuerit, * * uel ab aliquibus huiusmodi causis. sed nemo tamen putet, me uenæ sectionem reijcere. eam enim ego in maximis, periculosissimisq; affectionibus non omitto: in quibus abunde, affatimq; sanguinem effundere oportet. nam in uehementibus affectionibus euacuationes affatim faciendæ sunt. Plethoram uero mediocrem, quæ aliquid mali sit factura, & iam conuersionem in morbosum statum attingat; tibia scarificationibus uexata, quæq; sine molestia, & quantam uoluerimus sanguinis extrusionem reddiderit, citra ualidam totius corporeæ molis commotionem, soluit. sæpe autem plus, quam satis sit, congregatur. quare non

est cun-

eſt cunctandum, quin quoties ſigna plenitudinis incide rint, eam tollamus eo modo, quem nunc præſcripſi. præſtat autem uiſcera, quęq; in toto corpore inſunt ua ſa, non repleri immoderate, neque diſtendi: ſed potius in quadam relaxatione terminata contineri, ut expedite permeare ſpiritus naturalis queat.

Scarificationem mulieribus quæ non probe purgantur, itemq; alijs pleriſque affectionibus prodeſſe.

CAP. XX.

MVLIERIBVS, quibus non proſpere ſuccedit purgatio, ſcarificatio mirabiliter auxiliatur. nam quod illic minus eſt factum, hac ratione euacuatur. ſtatutum autem purgationis tempus expectandum eſt: tuncq; ſi nihil, aut parum ſponte ſua effluxerit, hoc auxilio tantum detrahemus, quantum uſus poſtularit. quinetiam hoc auxilium quibuſdam mulieribus maxime profuit, ut menſtruæ purgationes de more iterum redirent. continua enim ad partes inferiores ſanguinis deductio, ei quoque uiam ac propéſionem parat. Equidem mulieres, quæ multum ætate proceſſerunt, quibus iampridem menſtruæ purgationis nihil apparuerat, ubi aliqua moleſtia corporea uexarentur, hac cura tione ſubleuare conſueui. eſt enim hæc mulierum propria, multumq; efficax eſt: quippe quæ naturalis excre tionis modum imitetur. Euacuare autem interdum ſcal pello ſoleo, interdum hirudines admouendo. Iam uero cum oculos quidam ex longo tempore ab inceſſabili fluxione infectos haberet, hoc præſidio ſanatus eſt: cum nos alijs quoque localibus auxilijs ad oculos uteremur, & totius corporis curam geſsiſſemus. Senex etiam quidam, cum prius per longa interualla, deinde breuia, ſtrangulante circa pulmonem anguſtia uexaretur, ſimili modo eſt curatus. uacuandum autem tantum eſt, quantum conuenire uideatur. eſtq; cauenda refrigeratio: alimentumq; moderatum tribus, aut quatuor diebus dandum. Cumq; peſtilentia uehemens per Aſiã uagaretur, multiq; ob eam cauſam obirent, egoq; in morbum itidem incidiſſem, ſecundo die cum remiſ-

sio fieret, crus scarificaui, & ad duas libras sanguinis detraxi, atque hac ratione uitaui periculum. quo sane auxilio, cum multi quoque usi essent, sunt seruati. erant enim signa plenitudinis. atque illi præcipue euase rũt, qui sanguinem copiose euacuauissent. Quinetiam capitis dolores moderatos, tonsillarum inflammationes, ac dolores laterum recentes tollit. nam diuturniora huiusmodi symptomata localibus scarificationibus dissoluimus. eos denique qui uires reficiunt, & ad statum naturalem difficulter redeunt, nihil sane est, quod æque ad eis accommodatam, & idoneam, bonamq; nutritionem ducit, ac sanguinis per scarificationẽ euacuatio.

Antylli. de hirudinibus, ex libris de præsidijs euacuationibus. CAP. XXI.

NONNVLLI captas hirudines includunt, eisq; ad multa vtuntur. vbi enim mitescant, carni facile admouentur: cum aliæ quandoque peregrine se gerant. eas vero experientia docti protinus admouemus: quæ uero nuper sunt captæ, vnum diem seruare, & parum sanguinis alendi gratia inijcere conuenit. ita enim uirus earum exprimetur. Vbi vti uolumus, locus, cui applicandæ hirudines sunt, nitro prius fricandus est, ac sanguine alicuius animalis, aut argilla liquida illinendus; aut fouendus, aut unguibus scalpendus. siquidem ita promptius carnem apprehẽdent. hirudinesq; in aquam puram, & tepidam in uase lato, atque magno inijciendæ sunt, vt commotæ uirus abiiciant: deinde spongia sunt excipiendæ, & strigmentis purgandæ, ac denique manibus admouendæ. vbi omnes inhæserint, oleum tepidum particulæ, ne refrigeretur, infundemus. si uero manibus, aut pedibus affigẽdæ sint, partem in aquã, in qua hirudines sunt, iniiciemus. si uero cum cruore plenæ sint, vti etiam eis oporteat, vel quia paucæ nobis hirudines suppetant, vel quia paucæ carni inhæserint, earum caudas vbi expletæ sanguine fuerint, forcipe excidemus. nam sanguine fluente nunquam trahere cessant, donec nos sale, aut nitro, aut cinere earum ora perspergamus. cum exciderint, si locus est cucur-

bitulæ

bitulæ capax, eius applicatione uirus extrahendum est: eaq; erit ualide agglutinanda, celeriterq; auellenda: si vero capere cucurbitulam non queat, spongiis fouendus est. si uero ex corporibus, aut osculis cruentæ lachrymulæ adhuc effluxerint, mannam, vel cuminum, vel farinam insperges: deinde lana pauco oleo madente conuolues. Si sanguis etiam erumpat, linteola, vel telas aranearum ex aceto iniicies, vel gallam, vel spongiam nouam pice liquida illitam, & combustam: deinde chartulam aceto madefactam applicabis, atque alligabis. hæc in mediis corporis partibus agenda sunt. nam in artubus, hoc est brachiis & cruribus, sola deligatio ad cohibendum sanguinem est satis: quæ postero die soluenda est. siq; sanguis constiterit, abiicienda, si non, iisdem utendum. Scire autem conuenit, hirudines non ex intimis partibus sanguinem attrahere, sed eum, qui carni adiacet, exsugere. porro utimur hirudinibus in iis, qui incisiones pertimescunt, vel in iis particulis, quibus propter exiguitatem, aut gibbositatem, aut inæqualitatem affigere cucurbitulas non possumus. hirudines autem auellimus, quando eius sanguinis, quem detrahi oportere existimamus, dimidium extractum fuisse coniicimus: deinde tandiu sinimus effluere, quádiu fuerit excretus is, qui satis sit. cumq; particula tum ab hirudinibus, quæ suapte natura sunt frigidæ, tum ab aëre ambiente refrigeretur, ideo fouenda est, ac recalfacienda: sanguinisq; efffluxio non refrigerantibus, sed adstringentibus, & emplasticis, vt diximus, cohibenda est.

Menemachi, de hirudinibus. CAP. XXI.

HIRVDINES locis affectis, aut iis, quæ non pinguibus proxima sunt, applicantur. nam oleum earum appetentiam subuertit. in angustiam uero stricti calami, ab vtraque parte non perforati, aut in operculum paruæ harundinis, aut quippiam simile demitti debent, cum admouendæ sunt. earum numerus ex duabus magnitudinibus, loci videlicet, & affectionis est sumendus. * auferantur autem oleo calido earum labijs infuso.

fuſo. mordacitas uero aliarum in partibus vlceratis cõueniet. quod uero poſt auulſas hirudines effluit, digitus impoſitus cohibet. quantitas autem excretionis ex hirudinum erectione apparet: ſed euidentius quoque cernitur, ſi in vnum conducta fuerit, vbi hirudines a corporibus diuulſæ ſanguinem euomuerint. hirudinibus uero adhæreſcentibus, loca, quibus affigendæ ſunt, ſuperficie tenus ſcarificanda ſunt. nam ubi ſanguinem guſtauerint, eundem magis expetunt.

Galeni, quos purgare conueniat, quibus purgationibus, & quo tempore. CAP. XXII.

SANA corpora difficiliter purgantur. nam & uertigine vexantur, & torquentur, & fit moleſta purgatio: & celerius pręterea exoluuntur. hæc autem omnia fiunt, quod purgans medicamentum proprium educere humorem cupiens, ipſumq́; non comperiens, ſanguinem & carnes colliquat, vt ex eis quod ſuum eſt, eliciat. at qui ſani adhuc ſunt illi quidem, ſed tamen niſi euacuentur, in morbos caſuri ſunt, præueniendi ſunt, & ineunte uere vacuandi, vel miſſo ſanguine, ſi ex multitudine, vel purgatione, ſi ex humorum corruptela capi morbis ſoleant. Ac nos quidem & podagram, & articulorum dolores in principio, cum nondum circum articulos tophum excitaſſent, huiuſmodi euacuatione cõplures annos inhibuimus: eodemq́; modo pleroſque attonitos, comitiales, melancholicos, & aliis eiuſmodi diuturnis affectionibus vexatos, prædicta euacuatione ſanauimus. alijs itaque pituitam, aliis amaram bilim, alijs atram, aliis ſeroſa excrementa, ad eſſentiam eorum morborum, quibus capi conſueuerunt, euacuari conducit. ac protinus melancholia quiſpiam, niſi purgatus fuerit, ſingulis annis capietur. hunc ego non ſolum vere, ſed autumno etiam purgo. itemq́; fœminam, quæ in mamma cancrum habuit, quotannis ineunte uere ſimiliter purgandam curo: quam quidem ad ſanitatẽ perduxi vehementer euacuando, uſus medicamẽto nigram bilim expurgante. ſiq́; aſſumpta purgatio non fuerit, ſentit mammam altius dolore vexari. Quinetiam inci-

pientem

pientem elephantiasin misso primum sanguine, & purgatione data, in alio curaui. deinde ei quoque unica singulis annis purgatio sufficit: eaq; intermissa, morbum statim reuocat. atque hę quidem ægritudines nigros humores purgari postulant: comitiales autem, attoniti, & asthmatici, pituitosos: velut dolores articulorum, si cum multo calore infestent, amaram bilem: si cum tumoribus frigidis, pituitam euacuari postulant. Alius quidam æstiuo tempore tertiana semper corripiebatur: qui multos ab hinc annos in febrim non incidit, sub finem ueris pallidam bilem nostro consilio ante purgando. hoc enim tempore eiusmodi homines euacuare est melius: quemadmodum comitiales, arthriticos, & melancholicos, & quicunque ex humorũ crassitie in morbos cadunt, ineunte uere præstat euacuare. Antequam autem medicamentum purgans exhibeamus, crassos humores attenuare, tenacesq; dissecare, ac meatus, per quos traduci, trahiq; debent, aperire oportet, si purgatio sit optime successura, idq; cum in reliquis omnibus, tum vel maxime in ijs, qui elleborum sumunt. nã medicamenti vis, quę diuellit, cum excutit humores, qui altius affectis partibus inhærent, & ob eam causam diuturnis morbis prodest, facilius id facit humoribus prius attenuatis. qui hoc negligunt, ijs molestæ purgationes succedunt, & cum torminibus, & interdum cũ vertigine quadam, multaq; nausea, malo pulsu, exolutione, ac difficultate. eius autem, qui elleborum sumpturus est, prius experiri naturam debemus, quomodo ea ad supernas purgationes, hoc est, quæ vomitibus fiunt, affecta sit. experiemur autem dandis iis, quæ vomitum mediocriter prouocant. nã si ita non facile purgetur, non erit ad elleborum agendus, si non ante pręparetur. præparatur autem vomitu ipso sæpius excito. cum ergo is, qui sumpturus elleborum sit, promptius vomere assueuerit, melius etiam fiet, si ante corpus humectabimus. humidum vero fit corpus, tum multo cibo, tum quiete. ac quietem quidem id facere, perspicuum est: quando, vt exercitatio membra exsiccare

potest,

potest; ita quies, cum vacatio quædam, & exercitationis uacuitas sit, humiditates conseruet. at cibus copiosior non absolute humectare aptus est, sed is denique qui vehementis qualitatis expers sit, hoc est, qui neque acerbus, neque acer, neque salsus, neque amarus sit. nos vero oxymeli quandoque potui dedimus, in quo ellebori albi ramusculos per diem ac noctem raphanis infixos demiseramus. essetq; hæc ellebori imbecilla purgatio. Cæterum qui angustum thoracem, & iccirco pulmonem compressum habent, sunt ad uomendum ineptissimi, cum aliis, quæ uomitum cient, tum præcipue elleboro albo. vasculum enim aliquod ex iis, quæ in instrumentis respirationis sunt, disrumpent. Præterea amaram bilem per superiora, pituitam potius per inferiora purgare conuenit. quanquam interdum contra est faciendum, si pituita in uentriculo, amara uero bilis in intestinis aceruata fuerit. at melancholicum succum per inferiora semper educimus. Ac de anni quidem temporibus scriptum in aphorismis reliquit Hippocrates, æstate superiores, hyeme inferiores partes medicamento purgandas esse. atque ad temporum anni proportionem, regionum habenda est ratio: vt calore, frigoreq; distinguantur. idemq; de ætatibus est sentiendum. iam uero consuetudo quoque non parum facit ad indicandum euacuationem. nam qui vomere sunt assueti, purgatioñe per superiora minus moleste ferunt: qui assueti non sunt, non sine periculo, & præsertim elleboro, purgantur. sed par est etiam, vt genus morbi consideretur. nam cum corpus albidum, & pituitosum totum apparet, quam hydropem leucophlegmatiam vocant, opus est medicamento, quod pituitam educat: ac primũ quidem per inferiora, postea per uomitus, postremo per ea, quæ per nares & palatum pituitam trahunt. cum enim redundans humor in toto corpore sit diffusus, omnes euacuationes admouebimus. si vero ascites sit hydrops, medicamentum, quod aquæ educendæ sit, dabimus: quemadmodum in arquatis aliquid dandum est, quod bilem educat. nam & his bilem multis modis euocare

care oportet; ſurſum, deorſum, per urinas, per palatum, per nares. ita etiã ſi melancholicus ſuccus redundarit, vt in melancholia, cancro, & elephantiaſi; medicamentum, quo nigra bilis educatur, exhibemus. nã in comitialibus vtimur medicamentis pituitam extrahentibus. ex quibus eſt perſpicuum, a morbi conditione nobis oſtendi & humorem euacuandum, & locum, per quem eundem educere debeamus. iis enim, quorũ iecur inflammatione uexatur, ſimulatq; concocta inflãmatio ſit, purgationem adhibemus: ac per inferiora quidem, cum ea in ſimis iecoris partibus ſit: per urinas uero, cum in gibbis. ita quoque in reliquis ſpectabimus & humorem exuberantem, & affectum locum, ex quo tanquam cauſa quadam, morbus conſurgit. hęc enim, & quis humor euacuandus ſit, & quomodo, & qua parte ſit educendus, indicabunt: & ad hæc omnia, tempus etiam accommodatum commonſtrabunt. nam inter initia, tenues & ſeroſos humores uacuabis: concoctionem uero expectabis, vbi craſsi, & glutinoſi fuerint, quales ſuapte natura ſunt pituita, atque atra bilis. acceſſiones quoque tibi euacuationis modum indicabũt: vt dum urget acceſsio, a ſuperioribus educas: vbi ceſſet, quę remiſsio dicitur, ab inferioribus. nam ſic etiam iuuant quę per ſe in morbis eueniunt: cum in acceſsionibus vomitus pleriſque excitetur, & ſanguis è naribus erumpat: in remiſsionibus uero, lotium & aluus fluat.

Tempora autem acceſsionum, & criticorum dierum maxime obſeruanda ſunt, ſiquando purgationem per inferiora moliaris. nam ſi humores ad ſuperiora propé ſi ferantur, vis medicamenti per inferiora purgantis impeditur. In iis autem, qui iam ęgrotant, ſi morbus diuturnus futurus eſt, expectanda ſemper erit concoctio: in acutis vero morbis, cum turgeat materia, inter initia medicamento purgante uti licet: atque id ipſum cum magna animaduerſione, diligentiq; conſideratione faciendum eſt. nam in acutis periculum nõ mediocre eſt, ne purgatio male ſuccedat, eo quod omnia medicamenta purgantia calidæ ſint facultatis: & febris in eo quod

febris

febris eſt, & ſui ratione, non ſicca, nec calida, ſed his maxime contraria, humida frigidaq; expoſtulet. non ergo febrilis caloris cauſa purgans medicamentum pro pinamus, quod nos quoque quantum in ipſo eſt, nocere ſcimus; verum, ut humores febrem concitantes edu camus. debet igitur maior vtilitas prouenire infeſtis hu moribus detractis, quam ſit noxa, quæ a medicamento expurgante corpori infligitur, neceſſario. prouenit autem vtilitas, ſi & ſine moleſtia, & omnis infeſtus humor euacuetur. quod vt fiat, conſiderandum prius eſt, vtrum is, qui morbo laborat, ad eam purgationem ſit idoneus. etenim qui pleriſque cruditatibus laborarint, craſsiſq; ac tenacibus edulijs ueſci conſueuerint, itemq; quibus tenſa hypochondria, inflataq; ſint, aut ſatis, ſuperq; calida, atque feruentia, aut in eiſdem locis inflammatio quædam ſit, ij omnes ad purgationes ſunt inepti: quamobrem dimittendi ſunt. & ægrotantis humores, quoad eius fieri maxime poteſt, ad fluendum paratos eſſe oportet: hoc eſt tenues, & minime tenacitatis vllius participes: & meatus, per quos eſt tranſitura pur gatio, apertos eſſe. hæc enim nos ante paramus, cum aliquem ſumus purgaturi: at in acutis morbis, ſi ſtatim inter initia, vel primo die, vel non vlterius ſecūdo, pur gatione vſuri ſimus, turgente materia, nihil huic præparationi relinquitur loci: niſi quis forte occaſionem nactus ſit mulſam potui dandi, in qua parum hyſſopi, aut origani, aut tragorigani, aut thymi, aut pulegij, aut aliquid eiuſmodi attenuans ſit incoctum. quocirca conſentaneum eſt, vt in acutis morbis raro purgante medicamento vtamur: quod in principio non ſæpe turgeant humores affligentes, neque, ſi turgeant, ægrotus ſit ad purgationem aptus: neque etiam nobis tempus ſui parandi accommodatum præſtet. Turgere autem dicuntur humores, cum motu vehementiore agitantur, & ab uno loco in alium confluentes, in principio morbi, uexant hominem, doloresq; ac titillationes afferēdo, eum quieſcere non ſinunt. hos ergo humores euacuare conuenit, eos dico, qui in motu, latione, & fluxu ſunt.

qui uero in aliqua parte corporis iam consederunt, neque vllo alio auxilio, neque medicamento purgante mouendi sunt prius, quam concocti fuerint. tunc enim naturam etiam euacuationi habebimus adiutricem. hæc enim simulatq; humores concocti sunt, eosdem dimouere, idq; quod superuacaneum est expellere conspicitur: quo sane tempore crises etiam fiunt. Verum cum natura perfecte excernit, nullo præterea medicamento opus est: cum uero ipsa mediocriter, atque imbecillius facit, quod deest supplere medici debent. Illud autem sciendum est, raro euenire, vt humores ab uno mẽbro ad aliud confluant, ac sæpius in vno aliquo membro quiescere, ibiq; manere, donec concoquantur, toto morbi tempore, vsque ad morbi solutionem. Cum igitur non solum morbus acutus fuerit, sed etiam cum uehementissima febri coniunctus, cauendum est, ne purgationem offeramus, præcipue cum ægrotantis natura nobis sit ignota. nonnulli enim suapte natura difficulter purgantur, nonnulli uero modica potione medicamenti epota, copiose purgantur. Cum igitur febris nõ sit vehemens, tuq; ægroti naturam noscas, medicamentum dabis. quam ad rem vtitor elleboro nigro, aut alio quopiam simili, è quorum numero etiam est, quod ex colocynthide conficitur, quod vsitato nomine hieram uocant. hæc autem cum uarie conficiatur, ea quæ elleborum assumpsit, nec scammoneam habet, præstantissimum medicamentum est in ijs, qui medicamentum subducens sumere omnino possunt. post assumptam uero purgationem, utile est ptissanam sorbere, quemadmodum ait Hippocrates. ipsum enim purgans medicamentum, ut exiguum fuerit, in fundum uentriculi descendit: in descensu uero cum gula, tũ pars omnis sublimis uentriculi, non solum medicamenti purgantis qualitate, sed substantia quoque in descensu appulsa inficitur, & magnopere læditur. ex quo fit, vt ptissanæ succus vtiliter absorbeatur, quippe qui abstergere, & inferius trahere posit id, quod transeundo meatibus se implicuit: & temperare, atque immutare medicamẽti qua

litatem,

litatem, quæ membris insedit. quas ob res iubet Hippocrates, vt post purgationis potionem ægroti ptissanam absorbeant: cum uero purgatio incipit procedere, ptissanam dari uetat, veritus ne purgantis medicamenti actio dissoluatur.

Quot modis aluus non excernat, cum datum purgans medicamentum fuerit. CAP. XXIIII.

NON excernit autem quãdoque aluus, medicamento purgante exhibito; uel ob ægrotantis hominis naturę proprietatem, uel ob medicamenti dati exiguitatem. quandoque etiam stercus densatum, atque in aliquo intestino exsiccatum, cum clysteri educendum esset, anteq̃ medicamentum daretur, euacuationem impedit. potest quoque natura ad urinam uergente, purgans medicamentum nihil facere. interdum etiam, cum euacuatio frustratur, prçterq̃ quod corpori nihil noxæ affert, in alimentum etiam transit. interdum uero in perniciem mutatur, atque uenenum.

Quæ medicamentis purgantibus indantur. CAP. XXV.

CVM omnia purgantia medicamenta uentriculum lædant, & eius os præcipue, quod ex neruis quamplurimis constat, & acerrimum sensum habet, excogitatum est, ut medicamentis bene olentia misceantur, ne sola, & sincera ipsorum uis uentriculi os attingat. talia autem esse debent semina, quæ induntur, quæ & medicamenti malitiam retundant, & eius actionem impedire non possint: quæq; attenuandi, & incidendi uim habeant, ut & crassos humores secare, & uias, per quas educendi sunt, aperire, ac patefacere queant. oportet etiam, ut commista medicamenta sibi inuicem consentiant, & in nulla parte discrepent. dissentiunt autem non cum hoc bilem, illud pituitam forte euacuet, (utraque enim pari modo euacuare possunt) sed cum hoc celeriter, illud tardius ab assumptione purgationem mouet. ita enim euacuatio inæqualiter fit, quamuis simul fuerint accepta. dico autem inæqualiter fieri purgationem, ut, cum ipsa desinere uideatur, alterius euacuationis initium exoritur.

Rufi, de purgantibus medicamentis. CAP. XXVI.

NEQVE omnes, qui quoquo modo affecti sint, nec quocunque tempore, nec statim ubi contigerit, purgandi sunt. sanos uero, & in quibus excrementum nullum redundat, purgare non conuenit. nam quę tandem afferri utilitas potest, si id quod accommodatum naturæ est, detrahas, atque etiam non sine molestia id facias? omne enim, quod medicamento educitur necessario, bonum est. & ideo ex paruis excretionibus animi defectiones, exolutiones, atque alias difficultates, & * * * afferes atque inuehes. nam utut uacuaris, bonum utique educes. Verum si homo pituitæ portione, aut bilis, aut alterius cuiuspiam humoris redundantia grauetur, tum est accommodata purgatio. utrisque enim auxiliantibus, & natura, & medicaměto, succedit purgatio: eaq; facilius peragitur, & melior est, cum molestus humor subducitur. obseruare autem eos oportet, qui pingues sunt, & quorum habitus tabidus est: siquidem hi colliquantur: pingues uero ab attenuatione, & quauis euacuatione læduntur. Temporum quoque repentinas mutationes, & astrorum ortus aut occasus, tempora ualde immutantes, Arcturum dico, pleiadas, solstitia, æquinoctia, canemq; obseruare oportet. priusquam enim probe constiterint, mouere nihil conuenit. Præterea in purgationibus, quæ per inferiora fiunt, obseruandæ sunt hæmorrhoides, & fluxus muliebris sanguinolentus: itemq; omnes, qui tinesmo, quiq; alui fluore tentantur, & quorum intestinum ulceratur: & quorum admodum sicca est aluus. hos siqua necessitas purgandi urgeat, clysteri prius euacuatos purgato. Atque hæc quidě in purgationibus infernis uitanda sunt. In superioribus uero partibus, huiusmodi morbi, tusses, asthmata, interiora ulcera, ut pulmonis, tabes, iecoris, colliquatio: & cum quispiam sanguinem expuit, sed nunc bene ualere uideatur, periculum uero est, ne uena rumpatur, & si quem in gurgulione, aut faucibus, aut ceruice morbus exercere consueuit, huiusmodi inquam morbi omnes prohibent, ne

per ſuperiora purgemus, ac præſertim elleboro. huc accedunt oris ſtomachi dolores, & cum cibus non continetur, nec tamen uomitus reijcitur. Forma quoque corporis attrita, & oblonga ceruice, ſed tergo breui & exiguo, & cauo, non eſt euacuanda per ſuperiores partes: ſiquidem eiuſmodi naturæ plerunque tubercula habent in thorace, & difficulter ſpirant, & tuſſe uexantur: ut in ualidis uomitibus, & ſuffocationes, & ſputa ſanguinis excitentur. quinetiam ne pinguiores quidem ſupernas purgationes facile ferũt: neque etiam qui facile exoluuntur: neque ij qui omni ex parte ſunt expleti: neque timidi, neque ij, qui puſillo ſunt animo. nam ſi in ulla re alia, tum uel maxime in hac forti animo eſt opus. quam ob rem neque mulieres, neque pueri, neque ſenes apti admodum ſunt, ut per ſuperiora purgentur: quippe cum hi timidi ſint omnes. ſed mulieri quoque periculum ineſt, ne uterus conuellatur: atque ita uocis & ſenſus expers fiat. purgandi autem pituitoſi per ſupernas, bilioſi per infernas partes ſunt: ac præſertim quibus nigra euacuanda bilis eſt, & autumno, & uere, per quam partem uideatur, educere conueniet. at hyeme, & æſtate ſi inanire cogaris, hyeme per inferiora, æſtate per ſuperiora, & contra etiam, quã materia uergat, id facies. nam reuellere in quibuſdam eſt melius. alios uero qua materia uergit euacuabis præcipue, cum ſecedit, neque utiliter, neque moderate uergit. in cæteris contra erit faciendum. Ex anni temporibus uer eſt ad purgationes accommodatiſsimum: ſecundas tenet autumnus: ſæpenumero enim ſub pleiadibus conſtitutionem ueri parem ſortitur: ut neque difficulter nonnulli purgentur, & æſtatis ſuperfluitates opportune eijciant prius, quam hyems adueniens eas condenſet, & corporibus infigat. Ac uere quidem purgationes ſunt præſtantiſsimæ, quod excrementa quæ hyeme collecta fuerint, educunt prius, quam calor ea contingens, moueat, atque perturbet. ſigna autem, ex quibus purgatione opus eſſe cognoſcas, erũt uertigines, capitis grauitates, & dolores repentini. au-

rium continentes soni, aspectus difficultates, obtusus auditus tardus sensus, sopor, nulla cibi sumptio siq; uinum bonũ quis bibat, ei amarum, aut alio quouis modo insuaue uideatur: mẽtis alienationes, & quorum quis ante meminerat, obliuisci: palpitationes uarijs modis per corpus exilientes, insomnia cõtinua, & formidolosa, & perturbãtia, & nescio quis horror sub cute, lumborũ grauitas, uentris distortiones, cũq; nec cibus expetitur, nec ubi expetitus sit, cõcoquitur: nec si coquatur, eo homo delectetur: itemq; cum aluus pro alimẽti proportione non deijcit: urinaq; exigua excernitur: nauseæ, oris humiditates, & color in hoc biliosus, in illo pituitosus, in alio subniger, præter statum naturalem eius hominis, in quo inest. itemq; trahi, ægre spirare, non facile moueri, & tamen corpore bene ualere sibi uideri. quæq; in cute pullulant, aut ex pituitosis ulceribus, aut ijs, quæ per se erumpunt, aut ab asperitatibus oriuntur, aut etiam ephelides. Hæc omnia, quæcunque inuenire alius potest, quæ nobis argumento sunt, humorum repletionem, malitiamq; subesse, ad purgationes obeundas nos hortantur. si uero humor quispiam sic redundet in corpore, ut non modo futurus sit morbus, sed iam adsit, euacuandus est. sed multo melius est, ut noxios humores ex omni parte præueniendo auferas. si modo posis. quæ uero medicamenta unicuique morbo conueniant, deinceps dicemus. Victus uero ratio eius, qui per infernas partes purgandus est, minor esse debet, sed non multo: uerum usque adeo, ut cibus qui datus fuerit, cito concoquatur: nec multum stercoris in intestino conficiatur. siquidem hoc dolore conficit uentrem, & uomitum ciet, cum medicamentum ad se trahens subduci non potest. quocirca non est alienum, ut prius quam medicamentum purgans detur, aluus molliatur, & malua, & beta, & lapatho, & iure concularum, aut aliis rebus, quales alii aliis conuenientes, atque idoneas inuenerunt: sin secus, clysteri idẽ fiet molliore. nonnullis uero, ut pituitosis, cibum pridie nõ dedisse conuenit:

uenit: quibus etiam non pessimum est, ante purgationem euomere. nam siquid aliud aluo impedimento est, ne facile subducatur, tum uel maxime est pituita copiosior. ex quo fit, ut in quibus pituita redundat, eos per inferiora purgari non ualde probem. sed quandoque morbo non ita conuenit. nam & capitis grauitatem, & oculorum dolorem, & aliquos comitiales, aut uertigine laborantes, & plerosque hydropas, & articulorum dolore uexatos, & alios præterea morbos per inferiora purgare oportet. qui etiam per superiora purgandus est, uerum quæ dicta sunt impediunt, idq; licet *ille* pituita sit refertus, eiq; necessaria est inferna purgatio, solum uictus ratione erit recte instruendus. quin etiam medicamenta ego describam, quibus pituita refertus homo per inferiora, si opus sit, utiliter purgabitur. & quoniam pro natura intestini aliis facile, aliis difficulter aluus subducitur, consentaneum est, eũ qui rite per superiora, & per inferiora purgaturus est, huius rei non esse ignarum oportere. Venter enim in homine suapte natura osculum habet aduersum: & in dextra parte ad spinam, latius quam in cæteris animãtibus: inde uero fit angustius: deinde mesaræum subit: atque ita deinceps usque ad coli principium. huiusmodi ergo cibis facile euacuantur. at quibus osculum superius spectat, uel est angustius, quam par sit, uel quod ita ab ortu factum fuerit, uel quod aliqua inflammatio obsideat, aut durus tumor postea enatus cõprimat, aut aliæ quædam obstructiones impediant, iis cibi difficulter descendunt: sed facile subducuntur. Signa sunt hæc. qui ab ortu tales sunt, hi ad quacunque ratione uomendũ sunt parati: sed eis difficulter aluus subducitur: plurimusq; sensus in eis excitatur, cum cibus in uentriculo moratur: superiores partes flatu agitatas magis habẽt, & partes quæ supra umbilicum sunt, magis tumentes. quos quidem omnes ne per inferiora purgemus, cauendum est. at quibus uentriculi os propter morbos angustum est redditum, similia quidem eueniunt. ueruntamẽ progressu temporis morbis solutis, symptomata quoque

ſoluuntur. quam ob rem nõ ſemper ita affecti ſunt tum ad concoctionem obeundam, tum ad ructus, tum ad alui deiectionem. ergo ne ita quoque ad infernas purgationes ſemper eodem modo ſunt affecti. qualia nãque de ſuperiore uentre dicta ſunt nobis, talia itidem de inferiore ſunt cenſenda. etenim uenter inferior, in principio ſecundum naturam latus eſt: ad finem uero fit anguſtior: ac præſertim in ſiniſtra parte, qua lien occupat. inde enim ipſe incipit, eiq́; inteſtinum, quod cæcũ nominant, adnaſcitur. porro in ilibus ad dextram partem, unde inteſtinum initiũ ducit, melius inuenies: ſed ſemper, magiſq́; ad extremũ anguſtatur. quod ſi hoc etiam inteſtinum, tum natura, tum morbo aliquo non tãtum, quantum opus eſt, diducatur, tũ magna neceſsitas quædam cogit, ut cibi deſuper celerius delabantur: quos ipſum retinens, & inteſtina torquet, & flatus, & tumultus, & grauitates affert. donec paulatim in colum inteſtinum incidant: ex quo iam ad ſubductionem ſunt paratiores. ergo quæ natura facit, eodem modo ſemper fiunt: quæ uero à quibuſdã ægritudinibus adminiſtrantur, quatenus ægritudines intenduntur, & ſoluuntur, ita etiam ipſa faciunt. & quæ natura fiunt, obſeruanda ſemper ſunt, quæ uero ui morborum, quatenus morbi uetant. Cæterũ in eiuſmodi purgationibus maius periculum impendet iis, quorum os uentriculi non probe tranſmittit excrementum, quod & à liene, & à cæteris locis ad inſuetum uomitum impellitur: quod quidem retro cedens labores parit. qui uero ad coli inteſtini principium ad dextrum ile cibos non traiiciunt, atque diducunt, ij uehementius conflictantur. cum enim colum inde exoriens ad ſiniſtram partem ſupra umbilicum procedat, & in ſiniſtra reflexum tenuia inteſtina ſubeat, merito fit, ut labores eo in loco uehemẽtiores excitentur. De purgationibus uero, quæ per ſuperiores partes fiunt, & præſertim de ea, quæ ex elleboro conficitur, ſingillatim poſtea loquemur: & uictus etiam rationem, & cætera omnia explicabimus. medico enim nihilo minus quam res aliæ, hæc quoque nota eſſe de-
bet

bet: ut ubinam laudatiſsima medicamenta habeantur, plane ſciat. neque enim omnia ubique præſtãtiſsima naſcuntur: ſed ſcammonea Colophone, in Ionia, & ſub Myſio Olympo: thapſia in Sicilia, & Libya: elateriũ, quod eſt cucumeris agreſtis liquor, Cyrenis: epithymum, Athenis, & ad Iſthmum: granum Gnidiũ, in Caria: unde nomen etiam traxerunt Aſclepiadæ Gnidii, quod hoc grano plurimum uterentur: at elleborus in Oeta monte, & Anticyris: ex quo niger non eſt etiam prauus is, qui Lyceſtide, quiq; ſupra Aſcaniã paludem & in Parnaſſo, quiq; in Aetolia naſcitur: quemadmodum albus, ubicunque alibi naſcatur, eſt peſsimus. is autẽ apud Armenos naſcitur, & trans flumen Sagarium, qua nunc Galatæ colunt omnia. quibus quidem fit rebus, ut ubi probatiſsima medicamenta naſcantur, & quando incidantur, ſit conſiderandum. magni enim etiam refert, ut in tempore incidantur, & parentur: ut, cum de eis uerba fient, exponetur. hæc autem ſatis ſint, ad medicum cohortandum, ne ulla in re, quę ad medicinam pertineat, ſocors ſit. Menſura uero purgantium medicamentorum, quæ mihi, & tibi, & illi ſit accommodata, definiri a me non poteſt: quia non eadem eſt omnibus hominibus offerenda: ſed debes tu eam menſuram, quę cuiq; conueniat, cognoſcere. hęc enim omnia, corpus, diæta, tempus anni, uentris natura, uis medicamenti, ſuccorum facultates, maxime faciunt, ut quis facile, & difficulter purgetur, & ut ne magis a maiore copia medicamenti, quam ab æquali euacuetur: immo uero alicui minor copia ad purgationem ſufficit. Igitur, ut ita dicam, menſura multis apta exponetur: quatenus exiſtimaro nec minorem eſſe, quam ſatis ſit, nec maiorem, quam oporteat. uerum ſi magna quandoque differentia inuenietur, non iam mihi, ſed naturæ, quæ medicamento obuiam non proceſsit, uitio uertendum eſt. Quæ igitur præfari oportere cenſuimus ad omnem purgantium medicamentorum artẽ, & rationem pertinentia, hæc ſunt, quæ diximus. qua uero ex parte, & quænam ſint quę purgent, deinceps ex-

ponam

ponam: qua in re satis fore arbitror, si quod in omnibus plerunque fit, proposuero. In eiusmodi enim nihil est uel minimum, sicut elleborus: quem perspicue credunt & per superiores purgare, & per inferiora euacuare. nam quæ aluum cient, multis admodum uomitus mouent: & præsertim quibus ianitor uentris nõ facile fluens est. ac copiosum quoque & exiguum medicamẽtum ad uomitum impellit. nam illud multa, eaq; consertim ad partem trahit, quæ supra effluunt: hoc uero, quia præ exiguitate propellere infra non potest. stomachi quoq; imbecillitas, & consuetudo euomendi, & magna pituitosi succi copia, qui etiã à bile secretus ad uentriculũ peruenit, hæc inquã omnia in purgationibus uomitus mouent. idcirco satis est de eis dicere, quod in plerisque solet contingere. Ergo niger elleborus per infernas partes purgat; itemq; eius radices & semen. purgat quoque granum gnidium, pityusa, sambucus, mercurialis, polypodiũ, iris, colocynthis, phacoides, quod alii empetron uocant, peplium, quod etiam portulacam nominant: & peplos, quem alii ficum, alii papauer spumeum appellant: & aloe, & hippophaes, & hippophæstum, & clematis, pycnocomum, & uitis agrestis, & uitis chironia, quam etiam bryoniam uocant. itemq; thymum, epithymũ, amaracus, origanum, conile, papauer littorale, quod cornutum est, & papauer quod rhœas dicitur, & cucumeris siluestris radix, & scorpiurum, & sisamoides album: & tithymalus helioscopius, & tithymalus cyparissias, & tithymalis fœmina, quæ tithymali quoque marini nomẽ habet: & chamælea, & brassica marina, & lathyris, & agaricum, & euphorbium, & lychnis agrestis, & cnicus, & scammonea: & præter hæc etiam, squamma æris, & flos æris. Per superiores uero partes purgat elleborus albus, sesamoides magnum, quod etiam Anticiræi ueratrũ Anticyræum nominant, proxime autem ad senecionis herbæ formam accedit. Iam per superiora quoque purgat uua taminia, & narcissus, & spartus, & bulbus, & silybum, & cucumeris satiui radix, ac semẽ, & caules agrestis:

stis: & radiculæ semen, & lauri folia, & præter hęc ęrugo, atramentum sutorium. quæ ambigua sunt, daphnoides, quod eupetalon quidam uocant, thapsia, elaterium, ricinum, quod aliqui cyprium seseli, Aegyptii uero Cici uocant, tithymali maiores. ex iis sunt etiam qui characię dicũtur, qui in herbis mares dicũtur, & alii sunt myrsinitæ, quæ fœminæ uocãtur. ferunt uero fructũ nuci maxime similẽ. estq; alius qui lata habet folia. atque hi tithymali, & per supernas, & per ĩfernas partes purgant. itẽq; apios: cuius forma talis est, qualis heliofcopius tithymalus est: nisi quod partes radicis fructui piri sunt similes. De his uero omnibus nunc dicemus, ut quid singula educant, & quibus morbis conueniãt, & quam mensurã quispiã satis esse conijciat, intelligatur.

Caput XXVII.

ELLEBORVS niger bilim, & pituitam per aluum purgat. datur hemicranico dolore capitis laborãtibus, & furentibus. Melampus quoque Amithaonis filius furentes Proeti filias hoc purgauisse fertur. ex quo elleborus melampodij cognomen inuenit. Hippocrates vero pleuriticos, cum infernas partes dolor infestat, elleboro purgat, ac quandoque elleborum per se, quandoque uero peplio admistum præbens: eumq; magnopere laudauit. licet etiam liquore scammoneæ eundẽ admiscere: & egregie purgabit. cum uero mitius purgare velis, solum elleborum dabis. non enim tantam uim habet, quantam eius nomen indicat. satis ergo erit, radices eius siccas incidere, vinoq; dulci & oxymelite ad drachmas binas perspergere, & in lentibus, aut ptissana, aut iure gallinaceo decoctas sorbere. scammoneæ uero oboli tres vni drachmæ ellebori miscebuntur. Eius autem semen est cnico simile, quod etiam sesamoides nominatur. educit eadem, quæ radix, sed uehementius. eius seminis non paulo minus quam drachmæ duæ in melicrato dandæ sunt. præstat autem iucunditatis gratia tam semini, quam radicibus anisum, & petroselinum, & daucum, & aliquid huius generis admiscere.

Granum Cnidium pituitam, bilem, & aquosa multa expurgat.

expurgat. est enim feruens, & acerrimum ad purgandum, si triginta grana dederis. sin agere mitius uelis, uiginti dabis. cortex auferendus est, internaq́; pars cum melle & polenta trita præbetur, aut in melicrato potui datur. sed cum uino melius bibitur. a potu vero parum olei absorbendum, ne guttur exurat. sumitur etiam ex melle cocto, grana contrita melle illinendo. Videtur autem magis conferre fœminis, quam uiris. alicui enim absque ulla alia purgatione ad uterum purgationes adduxit. & alioqui etiam naturæ conuenit. quam ob rem non incommode datur hydropibus, & quorum uenter est frigidior: itemq́; comitialibus, attonitis, articulorum doloribus uexatis: & denique capitis defluxiones exsiccat. Est autem semen Cneori, quem fruticem Cnestrum, & linum, & thymelæam uocant. sed & folijs eadem facultas inest, verum imbecillior. ea siccata danda sunt cum melle ad acetabuli pondus. & aquosiora educit. Aliud vero Cneoron, quo Athenienses quoque in mysterijs utuntur, nihil huic habet simile: ac ne fructum quidem. potest tamen paululum mollire.

Pityusæ uero semẽ pituitam & bilem purgat: & quãdoque etiam aquea. confert iisdem, quibus granũ cnidium: atque etiam si plenitudinem per inferna euacuare aliter uolueris. succus uero eius uehementior est, secundæ semini, tertiæ uero dantur radicibus. succi uero satis erunt tres oboli melicrato dissoluti, potui dati. seminis drachma, radicis duplum, quam seminis, datur.

Acta duplex est, altera arborea, quam sambucum uocant, altera humilis, quam ebulum nominant. vtraque pituitosos humores, & hydropicos per inferiores partes expurgat. earum facultates non sunt calidæ, quales plerisque alijs purgantibus insunt, sed etiam frigidiores. Radix autem in uino coquenda est, & hydropicis sæpe danda: siquidem ea ad uentrem deducit. caulem quoque tenerum siquis olerum more elixatum mãdat, mediocriter purgabitur. omnino uero non sæpius, quã bis comedendus est.

Mercurialis & mascula & fœmina æque, ac sambucus,

cus, ſed magis bilioſa expurgat. ergo ſi tenera folia decocta comederis, ſtercus abunde expellent. & parum etiam a propinquis partibus trahent. ſi uero decoctum uino admixtum bibas, valentius aluus deijciet. conuenit autem ei, qui quotidie euacuari debet: itemq́; febricitanti, cui aluus non deijciat, & ſeni, & puero, & fœminæ: ac fœminæ quidem magis: nam ualet ad aluum ſubducendam.

Polypodium pituitam, bilem, & aquoſa educit. eius radicis dantur drachmæ duæ deraſæ in melicrato, aut aqua. non peſsime quoque ſuper ſalſamento deraditur, & ante prandium comeditur. radix etiam in ptiſſana, aut gallinaceo iure incocta citra moleſtiam purgat. erit autem ſatis hæc purgatio pro anni temporibus, & præcipue adoleſcentibus. nam in morbis nihil ita magnopere purgandum eſt.

IRIS educit pituitoſa, ſubmucoſa, & bilioſa. ſi plus iuſto dederis, etiam ſanguinea, & nigra euacuabit. ergo ut moderate purges, cyathus ſufficit. eſt ſtomacho admodum aliena, radicis dantur ex melicrato drachmæ tres ſpleneticis, quotidianam, quartanamq́; febrem habẽtibus, ſpiritus anguſtia laborãtibus, & quos tuſſes, & colicus dolor infeſtat.

Colocynthis pituitam, & bilem puram educit. datur medullæ interioris drachma una ex melicrato. ſi mitior purgatio quæratur, colocynthidos ſemẽ eiicito, in corticem uinum dulce fundito: ſub molli cinere coquito, uſque dum probe concaluerit: idq́; potandum dato iis, quibus non uehementi purgatione opus eſt. & quibus liuida exanthemata per cutem efflореſcunt. totum autem colocynthidis corpus conuenit aſthmaticis, laterum doloribus, diuturnis doloribus capitis, uertiginibus: uiſus hebetudini, eſtq́; ea amariſsima, verum homines ad cibos promptiores parat.

Phacoides educit quidem aquea, pituitoſa, & bilioſa: ſed drachmarum duarum pódus melicrato admixtarum ſatis eſt, quod potetur.

Peplos, & peplium eandem in purgando uim habẽt. ſemi-

ſeminis uero pondus acetabuli pituitoſa, & bilioſa cum flatibus per infernas partes expurgat. folia quoque ſiccata leniter purgant.

Aloe non eſt acris in purgando. ſtomacho placidiſſima eſt non ſecus, quam abſinthium. ſatis erit, ſi duas drachmas ex melicrato potui dederis. pituitam autē,& bilem euacuat. ſumi etiam quotidie poteſt a cœna. ſubducitur enim,& ciborum uim non hebetat. præterea ſitim non inducit, & hominem ad cibos ſumendos facit promptiorem. tritam aloën ſucco braſsicæ excipe, & catapotia ad ciceris, aut fabæ magnitudinem confice: ex iis duo, aut tria ſumito, vt euacuandi neceſsitas poſtulabit. potès etiam cum reſina catapotia conficere: itemq; cum melle cocto, & præſertim in ijs, qui amaritiem difficulter ferunt. recte quoque ſcammoneæ, & alii cuipiam admiſcebitur eorum, quæ triſtitiam afferre ſolent. morbis autem confert, febribus quotidianis, morbo regio, iecoris dolori, & cum quiſpiam cibum reſpuit, & cruditatibus: nec minus fœminis, quam uiris. ſiq́; amaritudo nimia non eſſet, pueris quoque eſſet accommodatiſsima: ſed rem adeo amaram guſtare puer non vult.

Hippophaes autem, & Hippophęſtum pituitam, bilem, & aquam educit. atque hippophæſtum in aqueis educendis eſt efficacius. conuenit in morbo comitiali, morbo attonito, manuum, crurumq́; reſolutione: prodeſt obliuioſis, ægre ſpiritum ducentibus, recta ceruice ſpirantibus, & omnibus palpitationibus, quæ alioqui continentes fiunt in corpore. ſi purgationem augere ve lis, ſuccum dato: ſi per ſe, obolos tres: ſin cum eruo conficias, drachmam unam ex melicrato afferes. Coma, & radix ſicca, & contuſa minus purgant. ſed euacuāt hæ quoque ad pondus drachmarum duarum ex melicrato datæ. præſtat tamen in omnibus peragendis hippophæſtum. & ideo minus ex eo dandum eſt.

Clematis pituitam & bilem uacuat. eius fructus ad drachmæ pondus ex melicrato exhibetur.

Pycnocomum bilioſa exinanit. dato radicem comedendam,

dendam: ſiquidem ea ſola purgat. eſtq; rotunda, exiguo pomo maxime ſimilis.

Vites per infernas partes bilioſa & aquoſa purgant. duæ autem drachmæ ſatis ſunt. optime autem uteris, ſi Chironiam comitialibus, & inſanientibus, agreſtē uero hydropibus adhibeas.

Thymum, epithymum, amaracum, origanum, & conilem ad nigros, & pituitoſos humores purgandos adhibebis. ſed epithymum in rebus omnibus præſtat alijs. dato eius triti, & cribrati ſenas drachmas cum uino dulci, aut plus eo. potes idem a cœna commode dare, ſi uelis. nihil enim prohibet, quin moderate euacuet. in matutinis uero purgationibus cum oxymelite cæteris etiam admixtis utitor. confert epithymum flatuoſis, hypochōdriacisq; affectionibus, & cruditatibus, & quibus iecur grauatur, quiq; difficiliter ſpirant.

Thymus uero educit quidem nigra: ſed pituitoſa copioſius. eius comæ datur acetabulum ex melle aſthmaticis, tuſsi diutina uexatis, & quibus craſsities in uentre ineſt.

Amaracus ſiccus oxymelite inſperſus datur ad drachmas quatuor cum alijs: & ſimilibus prodeſt.

Origanum quoque ſiccum ad acetabuli pondus ex melicrato propinabis.

Papauera leuiter ſubducunt. eorum ſeminis acetabulum ex melicrato ſatis eſt.

Cucumeris ſylueſtris radix in potu ſumpta conuenit hydropibus. purgat uero pituitam & bilem. ſed ſucci radicis ſatis eſt tres obolos dare: caulis uero etiam triplum. elaterij uero, quantum paulo poſt dicetur.

Scorpiurum pituitam educit, & bilim. ſatis eſt drachmam aqua moderate incoctam, & uino mixtam bibere.

Seſamoides album purgat ipſum quoque pituitam & bilem. menſura eius ſeminis eſt, vt dimidium acetabuli detur.

Tithymalus helioſcopius eſt omnium aliorum tithymalorum infirmiſsimus. ſed & ipſe infra bilioſa, pituitoſaq;

tosáq; deducit, siue liquorem eius & semen, siue etiam folia dederis. sed ad omnia liquor est efficacior: secundas sibi uendicat semen, tertias folium. liquoris ergo satis est drachmam dare: cæterorum uero pro ratione uirium. Cyparisias quoque similia, sed ualentius expurgat. idcirco sufficiet, etiam si minus dederis. at Tithymalis laudatissima inter tithymalos est. quocirca si instillatum caricis liquorem dederis, probe purgabit. idem facient folia ad medij acetabuli pondus melicrato valde persperſa.

Chamælea pituitam, bilemq; purgat. folia capienda sunt, conterendaq;, & melle cocto inuoluta exhibenda. erodit enim hoc uehementer. aliqui absinthio addito catapotia conficiunt. satis est drachmas binas dare.

Brassica marina datur cocta, &, ut aliud quidpiam olus, apparata: estq; stomacho pessima, & statim perturbat.

Lathyridos satis est grana decem comedere: eruntq; gustanti dulcia: biliosáq; &, aquosa copiose educent. sufficiet quoque eius herbæ liquorem mulsa resolutum ad obolos tres dare. folia etiam cum gallinaceo iure incoquentur. eadem namq; ab eis, sed minus a foliis, euacuabuntur.

Agaricum pituitam & bilem purgat, sed non acute. est autem accommodatissimum iecori, lieni, pulmoni, iis qui ægre spirant, quos acidi ructus exercent, & articulorum dolores uexant, quiq; capitis grauitate tentantur, ac uertiginibus, morbisq; comitialibus corripiuntur. mulieribus etiam hystericis prodest. cum igitur sit his omnibus utilissimum, dantur ex melicrato, aut oxymelite drachmæ duæ.

Euphorbium aquosa, & biliosa copiose educit: estq; eorum, quæ norim, acutissimum, atque ardentissimũ: quam ob rem hydropicis, colicisq;, & iis qui uentres frigidiores habent, conuenit: cæteros uero uehementer perturbat: sitimq; affert. ei uero miscendum est petroselini, aut dauci semen, aut anisi, aut apij, aut tordili: siquidem hæc insuauitatem euphorbij quasi condiunt:

diunt: & partem quandam magni illius impetus cohibent: & ad uesicam deducunt. iis præterea qui recta ceruice ſpirant, & qui ægre ſpiritum trahunt, fructum etiã ex euphorbij potione ferent. eſt autem bibendum ad trium obolorum pondus, indito pari pondere alicuius eorum ſeminum, quæ diximus.

Lychnis ſylueſtris bilem & pituitam purgat. ſeminis dantur drachmæ duæ: alii ſuccum foliorum in melicrato præbent.

Cnicus pituitam & bilem, ſed non uehementer, euacuat. ex trito ſemine ſuccus exprimendus eſt, & iure gallinaceo admiſto ſorbendus. quidam aniſo, melli, amygdalisq; commiſcent, & catapotia ad arquatos cõficiunt. huius drachmæ quatuor ſufficiunt. Vidi etiam in Caria medicos, qui ex Cnico, & ſero lactis purgationes conficerent. ſed quæ ad lac pertinent, omnia nobis ſeparatim exponentur.

Scammonea nulla parte ſuperatur ab iis, quæ agitãt, & commouent, neque in acrimonia, neque in uiribus. ſtomachi dolorem affert. graue olens, inſuauis, & ualde ſiticuloſa eſt. ex quo fit, vt aliqui non incommode aloen ei miſceant, & ita præbeant: alii uero addant thymi comam & ſalem: alij ſemina odorata. ergo nec ei, qui uentrem ardentem habeat, nec ei qui ſtomacho imbecillo ſit, & cui periculum immineat, ne habitus corporis colliquetur: nec etiam hydropi: ſiquidem ei id eſt tã quam colliquatio; danda eſt: ſed potius ei qui arquato morbo, capitis dolore, lethargo, febre quartana, & quotidiana teneatur: & quibus ſub cute effloreſcant furunculi incocti: quiq; doloribus oculorum, & laterum diuturnis laboribus cõflictantur. pituitam autem & bilem impermixtam uehemẽter euacuat drachma eius ad ſummum. ſi mitius uacuandum ſit, quo minus purgare velis, eo minus dandum eius erit: ſed radicis plus dabis: ſiquidem ea multum a liquore ſuperatur. quocirca dari eius drachmæ duæ poſſunt.

Squama æris educit aquoſa: videturq; hydropibus conuenire. ſatis eſt drachmas duas ex cocto melle in ca

tapotia redactas ſumere: aut ex aqua mulſa bibere.

Flos ęris craſſa & pituitoſa educit. huius oboli tres ex melicrato ſufficiunt. Ea igitur, quæ per infernas partes purgant, quæ quidem ego nouerim, hæc ſunt: nec tamen alia quamplura eſſe deſpero.

Quæ igitur dicta ſunt, pleriſque tum morbis, tũ naturis conueniunt: prout cuique ſuppetant, & in tempore uigent. & quanquam eorum uires augentur, ſi quis commiſcere eadem uelit, tamen non ſemper commode id fiet. nam quæ acutiſsima, ardentiſsimaq; ſunt, multo magis talia euadent, ſi commiſceantur. quemadmodum ſi granum Gnidium, tithymalos, colocynthida, & euphorbium admiſceas, eorum uis augebitur. ergo nemo eſt, qui hæc inter ſe mixta, aut alia eiuſdem generis recte adhibeat: qui non facturus ſit purgationes inſuauiores: & uomitus, dolorem uentriculi, ſitim quæ ſedari non poſsit, & colliquationes, * excitaturus, & denique toti corpori noxam allaturus. In quibus uero augenda vis eſt, bene habet, vt miſceas: at qui infirmiſsima miſcet infirmiſsimis, ecquã is vtilitatem feret? quęnam uis ex altero accedit alteri, cum vtrunque ſit infirmiſsimum? ergo ne hæc quidem permixtio probatur. uerum ne ea quidem, qua miſcentur ea, quæ per ſuperiora purgant, ijs, quæ per inferiores partes euacuant, niſi quiſpiam ambigua medicamenta uelit componere. neque etiam recte miſcẽtur, quæ ori ſtomachi triſtitiam afferunt, ut ſcammonea, acta, & marina braſsica: quoniam ad eas alijs condimentis opus eſt. Quoniam uero ex medicamentis alia decocta damus comedenda, alia ſicca in puluerem redacta, aut contuſa, aliorum uero liquores, aliorum denique radices exhibemus; non ſunt cocta crudis commiſcenda: nec radices ſucco admodũ temperandæ. Ac quiſpiam melius morbis accommodata medicamenta diſtribuit, ſi, qualis quiſque morbus ſit, intelligat: isq; ſolida ab iis, quæ alterius generis ſint, diſtinguet: quod qui nouerit, is etiam, cui morbo vnũquodque medicamentum conueniat, ſimul nouerit. nã quæ maxime contrarijs morbis conueniunt, ſimul miſcenda

ſcenda non ſunt. reſtat igitur, vt feruida refrigerantibus, fortia debilioribus temperãtes offeramus: itemq́; inſuauia iucundis, vt pulegii coma, nepitæ, thymi, petroſelini ſemine, dauciq́;, & aniſi, & cæteris, atque etiam pipere, & ſi quid aliud aptum eſt; condiendo. ex ijs alia purgationem adiuuant, quale eſt piper, & ſales: alia prohibent, ne quid plus, quam opus eſt, euacuetur: vt faciunt prædicta ſemina: alia medicamentũ perducunt ad eas partes, quę purgationis indigent: exempli cauſa, ſi in regio morbo ea, quæ urinæ ciendæ ſint: ac magis etiam nepitam, aut abſinthium, iecur promptius expurgabitur. ita quoque ſi ei, cui dolet caput, aut aſpectum habet hebetem; ſagapenum, aut panacis liquorem purgationi indideris, id quoque medicamentum ita confectum expeditius a capite deducet: quanquam hæc valde moleſta ſunt. & tamen ſine his nõ poſſumus a ſupernis partibus commode purgare. Iam qui caſtorium ſcammonea miſtum lethargicis dant, id quod opus eſt, euacuant, & medicamenti morbo alioqui accommodatiſſimi compoſitionem inuenerunt. ita quoque mulieribus in ſuppreſſa menſtrua purgatione datur ex decocto artemiſiæ, aut eleliſphaci, aut cuiuſpiam eorum, quæ menſes cient. nam præterquam quod in multis per uentrem purgare conſpicitur, etiam per vterum educere plane apparet. eadem eſt in pleuriticis habenda ratio, itemq́; pulmonis affectionibus. quibus ſi purgatione opus eſt, idem fieri conuenit. multo enim melius colocynthis, & ſcammonea, & elleborus cum agarico educunt ex thorace, quam ſi illorum unum ſolum dederis. ſed deducent etiam cum ammoniaco: ſiquidẽ hoc quoque eſt pectori & pulmoni amiciſsimum, & aptiſsimũ. Ad lumbricos uero, ſi lati ſint, pulegium, aut minus heliotropium, aut hyſſopum, aut origanum, aut bitumen recte purganti medicamento inditur. nam hæc breuiſsimo tempore lumbricos interimunt, quos poſtea medicamentum educit. ſi uero rotundi ſint, decoctum ononidis, aut abſinthium, aut urticæ ſemen, aut cuminum Aethiopicum, aut braſsicæ radix, aut eiuſ-

dem caules induntur. hæc enim lumbricos occidunt:& eosdem educit purgatio. Atque ita quidem in medicamentorum mixtione uersari medicus debet, qui ad artem, quæ commouent, quæque perturbant, velit redigere. quamuis enim multa experiendo, atque audiendo didicerit, hæc tamen, quæ nunc dicta sunt, nisi consideret, atque animo diligenter perpendat, is profecto eiusmodi est, vt mihi nihil ab ignaro homine in cognoscendis turbantibus, & valde agitantibus differre uideatur. Sciat quoque hæc: nonnullos sumpsisse medicamẽtum ut purgarentur, aliosq; nihil quicquam fuisse purgatos, alios uero plus, quam par esset, & non sine magna molestia: ad quæ auxilio aliquo est opus. Victus ergo ratio, quæ ante medicamentum purgans seruanda est, exposita est a nobis: quiq; eam ita diu tenuerũt, nulla re præterea indiguerunt. Vbi uero epotum medicamentum sit, si uomitus excitentur, vt plerisque contingit, uel propter insuauitatem, vel propter metum,& suspicionem de medicamento conceptam, vel propter nouitatem, vel propter stomachi mollitiem: huic apium aceto intinctum, illi oliuam albam sale conditam, mandendam dabis, alij uero salis grumum ori impones. & ita maxime medicamentum confirmabitur: siquidem hæc uomitum prohibent. quam ad rem ualet etiam coriandrum odoratum, & pulegium, & nepita. sed præstat in lecto paululum quiescere, uentrem & pedes calfaciendo: quemadmodum qui statim deambulauissent, copiosi uomitus, stomachi erosiones,& uertigines sunt excitatæ. Cum uero ad pristinum statum redierint, tum deambulatio imperanda est, vt subinde sensim se submoueant: id quod etiam magis, quam celer gressus iritat. nam præterquam quod lassitudinem attulit, sæpe etiam multa, celerisq; deãbulatio, ne perfecta fieret purgatio, prohibuit. purgatione procedente utilius erit in lecto recumbere, & ita uigiles quiescere. magis enim confluet. tunc uero erit interim absorbenda paulatim aqua calida. nam & morsus sedat, & excretiones proritat. quibus purgatio non it, aquam mulsam sorbeant, aut nitrum

nitrum aqua liquefactum. sed melius etiam erit glãdem confectam ex sale, aut nitro, aut alumine magnesio, aut ciclamine, aut grano Gnidio, aut felle bubulo, aut radice bryoniæ, quam alii psilothrum uocant, ano indere. hæc glans pituitosioribus magis apta est: absinthiũ uero biliosioribus. si uero flatus multi suborti sic distẽdant intestinum, ut nihil extra emittatur, ruta melli cocto, itemq; cuminum, & mentha, & resina admisceantur. vbi flatus eruperint, statim alia purgatio consequitur. Quicunque autẽ conantur clysteribus iritare purgationes, ad suffocationes quidem, quæ ex elleboro existunt, recte usum clysteris inuenerunt: sed ad purgationes, quæ per infernas partes agere debent, & non procedunt, tantum abest, vt clyster magnopere iuuet, ut etiã noceat. periculum enim est, ne cum intestinum plenum sit, clyster infusus supra redundet, & dolores inuehat: quemadmodum usu uenit, vt cum quis clysterem iniecit, isq; non subducatur, protinus alterum imponit. atque in acutis quidem medicamentis maxime cauendæ retentiones, & cohibitiones sunt: nam si non subducantur, statim hydropas homines reddunt: & fortasse etiã alias noxas stomacho, uentri, iecori, & lieni afferunt. ac nonnulli tota corporis moles decoloratior est facta. at medicamenta molliora, etiam si non purgent, nullum tamen ex eis periculum imminet: & magis etiam, quæ decocta damus: qualis est mercurialis, actæ folia, nec aloe quicquam grauius facit, si non purget. neque etiã epithymum, neque agaricum, neque etiã surculi bryoniæ. atque hi quidem, quia non valde aluum deiiciunt, periculo uacant: at radix uim habet maximam. Ergo cum purgans medicamentum des, ad cætera omnia animaduerte, vtrum mali aliquid succedat. ut re atque vsu doctus confidas in singulis, & timeas. In quo spectandum etiam est, vtrum alia excretio purgationem impediat: vt pleriq; sudoribus, & urina excretis, aut uomitibus citatis nihil infra deiecerunt. quibus minus noxæ affertur, quam qui alio modo fuerint purgati. Videndũ est qualia, quantaq; sint ea, quæ purgantur: sed magis

etiam, qualia: hoc enim magis proprium eſt, quam maiorem menſuram ſpectare. multi namq; cum ſatis uacuati viderentur, facile ferebant. ex quo fit, vt melius ſit ſtatuere ſignum eius purgationis, quæ ſatis ſit, cum quiſpiam facile ferat. Cum uero homines exoluuntur, & decolores fiunt, & extrema refrigerãtur, & conuelluntur, continenda eſt purgatio: ſiq; medicamentum infeſtet, aqua calida bibenda erit, & uomendum. ſi aquam non bibat, euomat tamen, niſi ei alioqui fuerit grata. nã multis potus affatim & confertim ſumptus ſatis fuit, ad cohibendam alui ſubductionem. ſed ſi paulatim ſumatur, magis excretiones excitat. quin melius quoque eſt, manus & pedes oleo calido inungere. ſi uero uehementius inaniantur, tum extrema liganda erunt, & omnia deinceps facienda, quæ in choleris facere conſueuimus. nam & eo caſu periculum eſt, ne effœtus quiſpiã, quemadmodum etiam fieri poteſt is qui purgatur, ex nimia euacuatione euadat. ſed nihilo etiam minus ſiſtit ſomnus, & balneum calidius. ac multis quidem poſt purgationes balnea contulerunt: ei uero, qui non ſatis fuerit purgatus, non lauari magis profuit. noctu auté abſterguntur, & tamen uictus ratio deinceps parcior eſſe debet, vt a cibis, & a condimentis aliquid detrahamus, & uinum acerbius demus, & poſtea ptiſſanæ cremorem, aut aliam quampiam ſorbitionem è cerealibus offeramus. ſed ei qui bene alatur, oua, alicam, ſorbitionem, & dulce uinum dabimus, vt inteſtinum purgatione deraſum mitigetur. Conueniet etiam poſtridie lac cũ melle, aut paſſo bibere: ita enim confluentes colliquationes abluens, purgationem perfeceris. deinde uires erunt reficiendæ acceſsione paulatim creſcente, deambulationibus, frictionibus, balneis, cibis, & cæteris rebus, quæ ad uictus rationem pertinent: donec ad priſtinum ſtatũ corpus redigatur. id quod eſt ſano, & bene ualenti maxime proprium. hactenus igitur de iis, quæ per infernas partes purgãt. ſed cum prima oratione, quæ de purgationibus inſtituta eſt, de iis quoque, quæ per ſuperiora euacuant, mentio ſit facta, conſequens eſt, vt nunc

etiam

etiam de eis, quæ decent, quęque oportent, afferamus. ergo elleborus albus eſt omnium ualidiſsimus: ſecundę ſeſamoidi, tertiæ vuæ, quartæ flori & fructui ſparti tribuuntur. cætera minus faciunt. incidet tamen aliquis in medicamentum, quod non ita ualidum eſſe uidebitur, quod tamen immodice purgabit, vbi & cibus, & potus, & auditus, aut aliud quippiam uomitum & ſubductionem commouerit. ſed hoc in purgationibus, quæ per ſuperiora obeuntur: in aliis quoque, quæ diximus, uſu poteſt contingere. Elleborus uero grauiſsimus uidetur eſſe ad bibendum, quocirca plerique medici & ægrotantes hoc medicamentũ refugiunt: uerum ſi quis totam artem, atque apparatum eius cognoſcens det, is neque quicquam facilius eſſe elleboro, & ipſum perſpicue euacuationem moliri, & nihil penitus mali committere plane intelliget. conuenit autem hiſce morbis, inſaniæ, melancholiæ, pedum et inueteratis coxendicum doloribus, itemq; doloribus articulorũ, comitiali morbo, & attonito, vertiginibus fanaticis, diutino capitis dolori, mentis ſegnitici, & ueterno, vitiligini, & lepræ: & ſiquid aliud in cuti excitetur. facit etiam ad pilorum barbæ, & capitis denudationem. confert itidem ijs, qui nocte ab Ephialte ſuffocantur: & aquam reformidantibus, vbi iam pertimuerint: & interim dum bibunt, ne amplius metuant, efficit. Id autem olim agricolæ quoque cognouerunt, qui ubi canes morbo caperentur, elleboro purgabant. ac medici multo poſt tempore homini, qui ſimili morbo laborabat, elleborum dare in animum induxerunt. Atque Hippocrates quidem, qui artem nobis inſtituit, & tradidit, ijs, quibus magnus articulus cum vulnere luxatus eſt, & quibus oſſa rupta eminent, iubet eodem die, aut poſtero elleborum dare: qui licet in cæteris rebus ſint male affecti, fortaſſe tamẽ hoc medicamentum prohibiturum ſit, ne gangrænis, & conuulſionibus corripiantur. quibus uerbis non facile eſt fidem non adhibere. Eius uero difficilis uſus eſt, cum uideatur defectus * præ prandio. quo tempore moleſtiam affert. ac ſi quis putat nigrum elleborum intelligi

hoc loco, in primis huic quoque actionis difficultas inest ad excernendum, etiam si quid operosum post medicamentum sumatur; deinde uero ad opera conficienda, quibus opus est, ei par uis & facultas nō inest: siquidem multo imbecillius hic tracturus est. Ergo propter hanc ambiguitatem præstabit fortasse hominibus ita affectis elleborum non dare. ac febricitantium nemini elleborus conuenit. quartanis uero quandoque conducit. est quoque accommodatus iis, qui renes habent lapillo uexatos: itemq; diuturnis cruditatibus: ualet etiam ad albam pituitam, ad lienem, & ad ulcera carcinode occulta: quamuis minime conuenire vlceribus uideatur. Veruntamen ego mulierem quandam uidi ab eiusmodi ulcere liberatam, cum medicus quidem in Co insula hoc ei remedium adhibuisset: cum tamen alioqui non esset clarus & probatus: sed in ellebori potione diligēter esset exercitatus. Hi morbi sunt, quibus elleborus conuenit. Verum non satis est, vt morbus medicamentum admittat, nisi alia quoque opportune deinceps adsint. supra enim diximus, quibus purgationes per superiores partes conueniant, & quo anni tempore medicamētum purgans dandum sit. nunc uero tempora morbi explicabuntur. ea autem duo sunt: alterum ad totum morbum, alterum ad accessiones & intermissiones pertinet. de eo, quod ad totum morbum refertur, sic statuendum est. si morbus quispiam sit, qui suapte natura diuturnus esse soleat, multo melius est, vt in principio medicamentum purgans detur: cum præsertim maximam utilitatem ei qui morbo detineatur, sit allaturum. ergo insanienti, arthritico, scabioso, & cui nerui stupore laborent, statim medicamentum dandum, prius quam morbus maiores vires acquirat, quàm hoc medicamentum habeat: quemadmodum pleræque similes affectiones consuetudine, & tempore inuictæ atque insuperabiles euaserunt: quæ tamen admodum facile sublatæ sunt, si ægrotantes in officio permaneant: & medicus excellens, et peritus sit. si uero morbus de numero eorum sit, qui incerti sunt, qui & cito, & serius iudicantur,

dicantur; ei, qui statim, non dandum medicamentum est: illi uero, qui serius, exhibendum. atque ita de toto morbo censendum est. In accessionibus uero morbi, qui magnas, & ordinatas intermissiones habeat, & multas; ante medicari oportet. Cum uero paruas, et inordinatas, purgatio adhibenda est, cum primum accessio cessat: et præcipue in morbo comitiali. uerendũ enim est, ne morbus uocis, & sensus expertem hominem reddens, & omnium immoderatissima occupet, & graue, ac terribile aliquid faciat. In continuis uero morbis ratio temporis tum ab hora sumitur: tum cum ægrotans promptus est, & mente constat, & robur corporis adest, & cætera, quæ pertinent ad apparatum, suppetunt. De iis autem quæ purgationem antecedunt, sic statuendum est. Cum tibi ueratrum dandum esse videatur, victus ratio est instituenda. ea uero est, ut qui difficulter uomunt, ad uomitum assuefiant: tum spectãdum est totius habitus robur: quia si qua re alia, robore præsertim ad hoc medicamentum opus est: at vomere & a cœna, & ieiuni, & ex origano, & ex hyssopo, et ex raphano, & ex eruca, poterunt: nec debebunt diutius vomitibus extenuari. satis enim erit, vt qui facilius vomit, ter euomat: primum a cœna, post ieiunus, postremum ex raphano, aut aliquo ex iis, quæ nunc memorauimus. ac magis etiam pituitoso, quã bilioso, vomitus a cœna conuenit: tum biduum, aut triduum a uomitu intermittere. at qui difficulter uomit, longiore temporis spatio, & pluribus diebus assuefaciendus est. cum vero proxime ad sumendum medicamentum accesserit, frequentius vomere debebit: post ultimum vomitum vnum diem intermittere, antequam veratrum sumat: quo die clysteri vacuetur, tum lauetur, tum exiguo cibo nutriatur: sequenti die ueratrum dãdum, vbi placida frictione ex oleo vsi fuerimus. Multis autem modis conficitur, vt dari queat. alii enim diem & noctem in aqua macerant: tum ei diluto origanum, aut absinthium, aut nitrum indentes, præbent: alij dilutum cum melle decoquunt. porro maceratur tum in aqua, tum

tum in vino, tum in paſſo. at ueratrum cum vino videtur nigros humores magis educere. alii thapſiam addunt, alij ſeſamoides, alij taminiam vuam, vtpote quæ vomitus magis cieat: liceatq; his, qui elleborum dant, recte purgare. cui autem ocium eſt, atque in eo ſtudio tempus ponit, multa de apparando ueratro comperiet. nam præterquam quod omnibus modis miſceri & temperari queat, veteres etiam ipſius admotu, atque odoratu purgare ſunt conati: è quorum numero eſt Pliſtonicus. hic enim glandes aliter, atque aliter ex elleboro conficiens, ano appoſuit: & vomitus exciuit. cæterum elleborum paſſo componens, & diluens una cum felle bubulo odorandum iis dedit, quibus neque mucus e naſo, neque ſputum poſſet procedere: ratus id quod erat, fore vt vomitus facilius prouocarentur, ac magis etiam ſi quis eo diutius uteretur. Diocles uero etiam utero glandem ex elleboro impoſuit, & vomitus prouocauit. Dieuches uero anum quoque elleboro inſtar emplaſtri circundedit. Ac nunc etiam pedes irrigant cocto in aqua marina elleboro, oleoq; cyprio, & nitro infuſis: ex qua perfuſione pituitoſi uomitus conſequuntur: qui pedum, articulorumq; doloribus prodeſſe uideantur. atque ita quidem ellebori in pleriſque uſus eſt plurimus: cum etiam Philotimum meminerim, vbi mitiore purgatione opus eſſet, poſt cœnam non dare, ſed elleborum raphanis impingere ſolitum: & ſequenti die raphanos præbuiſſe. ita enim concitatiſsime homo vomet: id quod minus ex elleboro faciet. Vſus autem ualidiſsimus & optimus eſt, vt elleborum æque ac polentam contuſam incidas. nec differt ſiue cum medulla ſeces, an ſecus: cum ea neque iuuet, neque quicquam noceat: tantum æque ſecare conuenit. ſi purgare mitius uelis, paulo maiores particulæ faciendæ: ſi uehementius, tenuiores, ſed non multo. & melius etiam eſt, ſi ab vna radice ſumas, quantum oporteat, ſiq; ea æqualis ſit, vt quæ incidis, ſint æqualia inter ſe: ſin minus, curabis, vt quę craſsiora ſunt, ęqualis craſsitudinis cum tenuioribus efficiantur. qui uero harum rerũ nullam

lam habendam esse rationem censet, multa is ignorat. si uero particulæ incisæ, admodum exiguæ fuerint, periculum est, ne longa alioqui, & suffocationes afferens, purgatio consequatur.

FINIS SEPTIMI LIBRI.

ORIBASII MEDICINALIVM COLLECTORVM, LIBER OCTAVVS.

Archigenis, quomodo præparandus sit is, qui elleborum sumpturus est, ex primo de ratione morbos diuturnos curandi. CAP. I.

VI sumpturi elleborũ sunt, præparari debent, ut corpore robusto, & animo cõstanti sint: ut eorum humores ad fluendum, ipsiq; ad uomendum faciles reddantur. ne igitur superiora loca uitientur, uenter est prius inaniendus. ut iam docui: post uero quatuor, aut quinque dierum refectionem, uomitus à cœna Luna desinẽte cieatur: & transactis quinque diebus, alius uomitus citetur: & in mensis incremento corpus iterum erit reficiendum. tum aluo emollita, factaq; excretione, duo aut tres uomitus a cœna ita prouocẽtur, ut tertio quoque die singuli moueãtur: atque id sub Lunam desinentem. vbi autem ea inclinauerit, raphanis uomitus prouocabitur: ut post uigesimum primum diem elleborus detur. qui uero mediocriter sit affectus,

ita

ita est regendus, ut accommodatus fiat, ut ad uomitum procliuis reddatur, ut humores eius non crassi ex concretione sint: ut ipse bono animo sit, ut elata mente uomitui a cœna sufficiat, commoto paululum uentre: & post triduum, aut quatriduum ex raphanis uomitum cieat: uno uero aut duobus diebus post, ellebo rus detur. neque maxime contraria censenda erunt, ut multi uomitus a cœna prouocentur, multæq; attractio nes ad infernas partes fiant: multiq; ex raphanis uomitus concitentur, ac deinde elleborus detur.

Quæ danda sunt perpetuo uomituris.

DICENDVM igitur est, quænam cœnę per uomitum sint reijciendæ: & quomodo a raphanis eruantur. festos ergo dies nonnulli esse existimant eas cœnas, in quibus multa opipare, uarieq; apparata ad ebrietatem & crapulam ingurgitantur: quæ quidem in cæteris rebus non prohibētur, si modo quid tale sit necessarium: at quos elleboro sumendo parare uelis, ij paulo plura, quam consueuerint, sumere debebunt: ut grauia, & aliena esse uideantur. at stomachum supra, quam par est, extendere, alienum est: quoniam quamuis protinus sit leuandus, redditur tamē imbecillior. nam quid opus est eum morbo uacantem ad medicationem adigere? eadem ratio est eorum, quæ sumuntur. danda sunt enim quæ infra dilabi statim queant: adhibita diligentia, ne flatu impleant: ne uēter inferior fluere possit: & minime nutriatur: & superior uenter ea fluitantia, & non confecta, statim reijciat: quod a flatibus fieri consueuit. quocirca ea, quæ prius dātur, acria esse non debent, nec contra, dulcia, aut pinguia: sed huiusmodi ad finem seruanda sunt. quæ uero friabiliora sunt, prima ingerenda: ut panis, puls, arborum baccæ solidæ: tum carnes sumendæ sunt, non quæ grauis sint materiæ, sed pinguioris: eæq; ex aliquo sapore offerendæ. ex leguminibus ea, quæ cibum simul rapiant: in quibus sit aliquid acrius, ut cepa, radicula, aut porrum: tum pauca ex adstringentibus danda. ad hæc accedet aliquid nidorosum, & placenta mellita, & bellaria, ficus, uua passa

paſſa, nux, & punicũ * quoque ad uomitum ualet. interim uero lene aliquod ſuaueq; uinũ frequentius inter bibendum eſt: quandoque etiam paſſum, & quandoque uinum mulſum copioſius capiatur. hæc namq; inflationes pariunt, eo quòd omnia in ſublime tollant. oliua autem, & pręſertim ſale condita, uitanda eſt. lentes uero, ſi quis eas poſtea ſumat, aceſcunt: & uomitus inſuauiores faciunt. uua paſſa eſt iucundior: ficus ſecundo loco cenſetur. habet enim detergendi uim maiorem. ſi uero quiſpiam poſsit, ptiſſanam uino dulci, & melle temperatam in medio capiat. at ijs, qui ualde cibum cohibent, & continent, dandum eſt ſeſamum, itemq; bulbi narciſsi, qui cum alioqui dari queant, tum etiam ptiſſanæ, de qua nunc diximus, imponantur. nauſeas enim pariũt. ſalſamentum quoque aliquod pingue ex ijs, quæ ſine aceto ſumuntur, in primis ex aceto & plurimo oleo ſumptum, ut cibus in ſublime feratur, efficit. adduntur etiam aliqua olera, elixa, ut blitum, ut atriplex, & ex crudis, ut portulaca: & radicula media. ubi conſertim ſumpta fuerit potio, poſt interuallum neque lõgius duabus horis, neque breuius una hoc, poſtremum frumentaceum ingerendum erit: deinde uero ab inferiore uentre attrahitur quicquid cibi infra ſit delapſum, qui ualde admodũ apprehenſus fuerat. * & deambulatio in loco aprico ineunda cumq; ructus qui ſenſu percipiatur, aſcendat, ut res ad actionem deducatur, digitus imponendus eſt, aut penna, ut res celerius conficiatur, epiglottide pingui oleo quodam inuncto. tum contentum premendum & urgendum eſt, ut deglutiatur. ac ſtatim opus aggredi immiſſo poſtea digito, aut alio corpore conuenit. eo namq; tempore ſtomachi os aperitur, & fauces faciunt, ut attrectetur, atque tangatur. qua in re perſeuerandum eſt, donec cibus confertus educatur, ſed non conſertim attrahendi ſunt digiti ad primam ſpiritus attractionem. ſæpe autem exinde uenter compreſſus ſatis fuit ad maiorem partem, ſi non omnem, expellendam. debet autem is qui uomit inclinatus & pronus rem adiuuare, cum ſtratis ſe-

tis segniores uomitus excitentur. qui ergo densum flatum spirat, inclinetur: cũ uero flatus intus nullus adest, in uentrẽ procumbendũ est. si uero pars eorum, aliqua ad membra respirationis excutiatur, tũc cibus, qui insedit, cum multa pituita coniunctus cõsequitur. qui uero rite euomuerunt, in ijs etiam biliosi quippiam sequitur: quod non ita conspiciatur, ut gustui sit perspicuũ. Nonnulli cum uomendi rationẽ edocti nõ essent, in elleboro sumendo præ imperitia in periculũ adducti sunt, cum ea res auxilio, quandoque indigeat. quocirca diligenter est a nobis commõstrandum, quibus accommodatum tempus euomendi sit: & quomodo attrectandæ sint partes, & quomodo abdomine infra deducto intensiones fiant: sed non ex locis, quę circa collum sunt. nam uiolentia inde emanans potius cohiberet. talis igitur est uomitus, qui a cœna sit ciendus.

De uomitu ex raphanis excitato.

QVI ex raphanis excitus est uomitus, usitatior est, & de elleboro prius, quid faciendum sit, edocet. nam & morsus excitat, & quandoque facit superfluitationes, quæ animi defectiones inuehant: quandoque etiam gutturis angustias parit. debet autẽ pondus eius, quod sumitur maius esse libra, non maius tamen quam tres selibræ. acres autẽ raphanos, & teneros esse oportet: siq; dulciores sint, caulẽ capere oportebit, & cum eo etiã pars foliorum, quæ tenerrima sint, & transuersa. sumitur post sumptum exiguũ cibum, & aquę potum. alijs longo tẽpore, omnibus uero pridie aluo emollita, uel per se, uel si sponte sua non deiecisset, clysteri admoto nos eam exciuimus: cumq; multa deambulatio præcessisset in loco aprico, & sub dio, aut qui probe perfletur ad meridiem: melq; assumatur, ut saltem prima, quę ingerantur, condiantur: tum albus sal & purus capiatur: tum in oxymelite inuoluantur: atque ipsum oxymeli interim absorbeatur non celeriter, sed parce, usque ad heminæ dimidium. sit autem scilliticum acetum, si fieri potest, melq; ex apibus thymo pastis. studiosus etiam ac diligẽs ad rem intendendam, atque amplificandam,

plificandam, origanum ex ſale non calculoſo læuigatum aſſumeret: & ſalem ipſum per ſe, & ut conſtanter negotium perſiciat, parum oxymelitis ei ſorbendum erit, quantum ſatis ſit, ut qualitates, quæ relictæ fuerint, eluantur. tum paululum decumbendum & pedes contrectandi. his confectis exſurgendum, & ſeſe circumuertendo modicum inambulandum: & cum ſedem reperierit, conabitur eructare, & rem ad horam uſque producere, cum paulo maius temporis ſpatium interceſſerit. excitata autem nauſea tibi ſit inditio. tum ſtomachum proritare & laceſſere opus eſt, ut fiat perſecta purgatio. occurrit etiam ſatis magna tenuis humoris copia, plurimaq; pituitoſi: ac poſtremo nonnullis amareſcens humor excernitur, quales quodammodo raphanos ſenſerant: niſi ſegnior ſit facta attractio. poſt hunc uomitum oris collutione ſtatim opus eſt; item gargariſmate ex hydromelite, tum ex aqua: & item exiguo decubitu, & ſatis copioſa pedum cõtrectatione: ſiq; parumper dormiatur, tentandum eſt, ut aluus eijciat flatus: inde deambulandum, tum in calidum balneum ingrediendum. tum cibus offerendus, qui incipiat ab aliqua re acri, aut a ſalſamento gracili, & ori grato: quod caro auis, aut alterius ſimilis excipiat. at uomitum, qui a cœna fit, balneum præcedat, cum quis difficulter uomat, ita preparatus, ut poſt ſecundum uomitum a raphanis excitum, quieſcat & ceſſet, exurgens potius, quam alimentis per dies corpus reficiens. atque ita denique ad elleborum, de quo dicetur, erit adigendus.

Eiuſdem de elleboro eligendo, & dando. CAP. II.

ANTEQVAM de elleboro præparãdo, loquor, dicam quodnam ſit anteferendum. primum igitur eo qui in Oëta monte, deinde uero, qui in Galatia naſcitur, utendum eſt. ſi huiuſmodi non ſuppetat, Siculo. atque hic quidem uirgas habet extẽtas, & rigidiſsimas, & ligni ſpeciem referentes: craſsitudine uero tenuiores: minusq; raras cæteris. Qui uero in Galatia naſcitur, is craſsior eſt, & quodammodo rugoſus, leuiter laxus, cãdidior, apparetq; ferulaceus. Oëteus uero minus can-

didus

didus eſt, quam Galaticus, & ad nigriorem colorem magis uergit, quam ut terræ colorem referat; id quod Siculo uſu uenit: qui etiam minus rectis eſt ramis, minusq́; rigentibus, quiq́; craſsior euadit. ſed is minime eligendus eſt. magis autem, quam par ſit, rugoſus eſt, cum non ſatis magna alimenti ei ſuppetit copia. is præterea fractus, ualde albus intus eſt: guſtanti uero linguã quadantenus mordet: & ſenſim intenditur, & ſaliuam ciet, & in hiſce facultatibus diutius perdurat. elleborus omnis dulceſcit, ſed hic, magis quam alij. at Galaticus irruit celeriter ſuo morſu linguam ſtatim exurens: & immoderatius ſaliuam educens: ſed protinus extinguitur. Siculi deniq́; humectati maior eſt mordicatio: eſt tamen inferior ea, quam Galaticus inuehit, permanetq́; talis, qualis incepit, diutius quam Galatici, ſaliuam uero, non admodum excitat, & obtundendo interimit. ſiccum præſtat accipere. ita namq́; confractus puluerem quendam aſperginem non redolentem efflat. Qui uero in Oëta prouenit, licet aridus ſit, tamen confractus habet medullam interiorem, adhærentem, & prope conflatam: uerum ſi prius humectetur, eandem habebit circum ſolutam, & quæ auelli facile queat. ea quoque ad intenſam purgationem opus eſt. Nonnulli eius partem, quæ ſuffocat, ademerunt, & tanquam caſtratum medicamentum uexationis cuiuſdam ad nullã rem efficacis præbuerunt. Cæterum elleborus non eſto liuidus, nec alia in eo macula conſpicitor: ſed extrinſecus purus ſit, & fractus, intrinſecus mirum in modum candidus. qui talis ſit, eligendus eſt. præterea potius incidendus eſt, quam in ramenta adigendus: ſiquidem ita difficile eſt æqualitatem coniectari. atque etiam dum in ramenta redigitur, puluis qui in uibrationibus efficitur, ibidem inſidet: qui etiam inæqualem, & ſuffocantem purgationem facit. craſſa autẽ uirga ſecetur, & per rectum, idq́, ſemel, aut bis, pro craſsitudinis ratione: tum ad latera ſpectandum erit, ut partes æquales ſint; earumq́; tanta ſit magnitudo, quanta eſt pultis non par uæ: ſed huic maiorem, illi minorem portionem dare

conueniet.

conueniet. qui incisus in tenuiores partes sit, intentius mouet. si uero tenues uirgæ fuerint, per longitudines diuidantur: ut uirgæ explanētur. Mensura est, ut cum copiosissime detur, duę drachmæ sint: cum parcissime, oboli octo: cum mediocriter, decem oboli. ac minor quidem copia maiorem turbationem ciet: maior uero copiosiorem inanitionem, & minorem turbam inducit: media uero moderate agit. Hoc etiam in memoria habendum est, ut cum elleborum elegerimus, eundem refrigeremus. sed non statim post compositionem sectum demus: siquidem ita maiorem suffocandi uim habet. quem sane Agathinus in rebus omnibus diligentissimus cani dedit: cum non adhiberet electioni fidem: sed experientia, ut tuto res transigatur, opus esse perspiceret: ut quonam pacto canis euomeret, eodē etiam homo, qui eundem sumpsisset, purgaretur. quam ob rem experientiam esse tutam statuit. porro cum alijs palam datur, quandoquidem nihil patiuntur: tum uero insanientes ab eo auertit delirium, partim quod dicto audientes non sint, partim quod ita spiritum ducunt, ut hoc eis auxilium non ritæ afferri posse uideatur. Ad hoc accedit etiam, ut quidam medicamenta reformident, atque ita delirent. ergo his curādis insidiæ struendæ sunt: & alia domus parata esse debet, in quam eos deducamus, ut elleborum sumant: in qua domo etiam gestationis alicuius insit occasio: & cæteri quoque apparatus, ad ea quæ in purgationibus occurrunt, accommodati. atque ita cum ipsis uersantes, tanquam ad cibum sumēdum adducemus: & ut nobis in tempore obediant, assuefiant multo ante tempore aut pulti, aut alicæ lotæ, aut mellitæ alicui placentæ. In primis ergo afferendum est id, quod iam consuetum est: tum infuso medicamento globuli conformandi sunt, ac post pultem, & placentas, quas elixas fecimus, dandi ut deglutiantur. ergo ex quorundam optimorum hominum contentione, & æmulatione eorundem, antequā quicquam præuideant, eos in insidias, cum usus postulabit, adduces. commisceatur igitur elleborus pulti. triticeæ

namq; ptiſanæ non admodum affundendum eſt. nam in pulte, & placentis latet. & ſi deprehenditur, negligentiam potius, quam inſidias noſtras ſubeſſe indicat. in multis enim fruſtulis eadem menſura debet occultari, ut ſi parum ex aliquo guſtarint, ab alio ſumãt, quod ſatis ſit. qua in re coniectura opus eſt, ut ex multis fruſtulis ſumpta portio iuſtam menſuram compleat. nec tamen periculum ullum imminet, etiam ſi ſecundo loco ſumatur, ut plerique metuunt: ſed eos ſatis quoque purgatos uidimus. & lubricus lapſus proritat, & per uacuum fit. ſique futura eſſet ſtrangulatio, ei remedium afferret. ex quo fit, ut cum præter modum capiatur, non omnino uis auxilij diſſoluatur, ut homines arbitrantur, ſed facilius adminiſtretur. & ad id potius uergendum eſt. nam præter cætera, quæ huic medicamento inſunt bona, hoc accedit etiam, ut quoquo modo primum educat, non grauis ſit nimiæ purgationis timor. facile enim eſt & abſtergere ſtomachum, & adſtringere. ergo qui tractabiles ſunt, ita erunt pertractandi. ſed quidam ita dementes ſunt, ut aſtutioribus inſidijs ſit opus: de quibus nunc itidem dicemus. Ergo ſi neque in placentis teneris occultare elleborum poterimus, neque antedictis ptiſanis indere, bulbo utemur. ita quoque pulti inuolutus cælabitur. conteritur enim & in ſorbitione, & pulte, & lentę, & in omnibus ijs, quæ deglutiri poſſunt, non duarum drachmarum põdere, ſed quatuor etiam datur. imbecillius enim ſuas uires elleborus purgando exercet, ueruntamen & multum, & tenuius, atque adeo atram bilem uſquedum uelis educit. ſi ita non poſsis, eo in eclegmate utitor. hocq; modo paratur. Ellebori libra capienda eſt, quæ in ramenta redigenda eſt & aquæ ſextarijs ſenis triduo maceranda: tum coquenda, uſque dum ſextarij tres relinquantur: poſtea diligẽter expreſſas uirgulas abijcere oportet. tres deinde libræ mellis reliquæ addendæ, & coquendum donec ad eclegmatis conſiſtentiam redigatur. tum in uaſe uitreo, aut argenteo reponẽdum atque aſſeruandum adhibita cura, ne perſpiretur. dabis autem

autem homini præparato, quantum myſtri moderati magnitudinem impleat: & uehementer purgabit. neque hominem attonitum reddet. ſed ad hoc quoque faciendum, inſidiæ adhibendæ ſunt. ergo modico mellis & aquæ addito diſſolue, ac potui da. ſi hac non ſucceſſerit, ſuper calido cinere id ipſum coagmentato, ac catapotia conficito, ut deglutiantur. ſi uero tuſsis moleſta ſit, tempus accommodatum erit, ut catapotia tanquã ſedandæ tuſsis gratia ægrotus deglutiat. quo caſu in fruſta moderata uirgulas ſecabimus, & melle cocto inuolutas dabimus. quoſdã etiam ui purgauimus, vbi inſidijs non fuiſſet locus. idq́: clyſteri, in quo duplex eclegmatis menſura ineſſet, & modica aqua infuſa. tum uirgultorum particulæ ptiſanæ cremore temperatæ & affuſæ, cum inſaniunt.

Cætera ad finem capitis uſque non extant.

De elleboro propinando. CAP. III.

Ex Herodoti libro de præſidijs euacuantibus.

ELLEBORVS decoctus dari apud nos minimo periculo ſolet. eius apparandi hæc eſt ratio. ellebori libram ſenis aquæ heminis triduo maceratam, lento igni decoquimus uſque dum tertia pars aquę conſumpta ſit: deinde elleborum exprimimus: tũ mellis heminas duas decocto addimus, itemq́; decoquimus, donec non inquinet. ex hoc damus ijs, qui non admodum purgandi ſunt, cochlearia duo: robuſtis uero myſtri magnitudinem. purgatio, quæ per huiuſmodi fiat, neque ſtrangulationis, neque ullum alium metum, quem nimia purgatio ſolet incutere, unquã nobis attulit: ſed enim & uiolentæ, & uehementis actionis. & ſine his, & per hæc, vt par eſt, minus prodeſt. Datur autem in morbis recte conſtitutis, vbi opus eſt breui & expedita curatione: & qui rite conſtitui a cęteris remedijs niſi longiore temporis ſpatio non poſſunt. id enim ex elleboro lucri facimus, vt ſtatim perficiat id, quod ars ipſa polliceatur. ijs uero qui inſaniunt, neque ullo pacto eum

ſumpturi ſunt, propterea quod omne alimentum ſuſpectum habeant; ita paratum optime dabimus. nam licet perfecte morbum non expellat, minuit tamen adeo, vt ſæpe etiam ipſis uolentibus iterum propinemus. offeratur autem hydromelite diſſolutus, uel ex pulte alicæ. poteſt etiamnum ex lentibus, aut libis, exhiberi. ſed melius etiam ſincerus datur: ſiquidem ita corpora magis contingit. Quinetiam in affectionibus ijs, quæ difficulter curantur, elleborum damus. non omnibus tamen elleborus accommodate præbetur, vt ætati ambiguæ, vt ei, cui adiuncta ſit naturalis imbecillitas corporis, vt timidæ naturæ. nam in eiuſmodi cum bis, terúe datus eis fuiſſet elleborus, maximi morbi ſunt exorti. in quo uero medicamentum experti ſine periculo fuimus, eumq́; timorem, qui circũſtare ſolet, abiecimus, ei nos ſincerum purumq́; elleborum dedimus.

Herodoti, ex eodem libro, qualis ſit elleborus præſtantiſſimus. CAP. IIII.

ELLEBORVS præſtantiſsimus eſt is, qui naſcitur Anticyræ. reliquus autem cum cito excretiones proritet, intra tres, quatuorúe horas a purgatione ceſſat. cæterum elleborus Anticyrinus in primis eſt lætior cæteris, deinde fungoſus, & quodammodo multum inanis. colore uero ochræ reſolutæ ſimilis. præſtantiſsimus tamen in hoc genere eſt rectus, & rugoſus, & cuius plurima pars æquali craſsitudine conſtat: ſub finem uero, in muris caudam deſinit, nihilo tamen minus ſit lætus et uegetus, atque in hoc conſiſtat. nam qui plurima eius parte in tenues pectinum modo lineas eſt reſolutus, ſi natura non eſt lætus, is nõ fuit ſectus in tempore opportuno. debet autem cum frangitur, intus albus uideri, & tenuem habere medullam: idemq́; naribus admotus, non multo poſt ſternutationes ciere: & commanſus feruido guſtu os implere, atque etiam dulceſcere: ac magnam ſaliuæ copiam attrahere. cum uero cõfractus puluerulentum quid ex ſe mittit, tum non eſt bonitatis indicium: ſed aridum eſſe elleborum oſtendit: qui quidem aridus etiam eſſe debet. ſi frutex ſit, ca-

pienda

piéda ea pars eſt, quę læta ſit: & præcipue vt inde quantum oporteat, ſumas: ſi inde ſumere totum nõ queas, dato operam ut ab alio, qui ſit eiuſdem generis, & in omnibus ſimilis, quod deeſt, capias: ne purgatio temporibus inæqualibus ſuccedat.

Antylli, de elleboro, ex libro de remedijs euacuantibus. CAP. V.

HOC in primis ſcire cõuenit, elleborum in ramenta deraſum celeriter purgationem ordiri, ac plerunque duas horas non excedere: bilimq; ac pituitam ſine multa turbatione educere: ipſumq; uomitu ſimul reiectatum intra quatuor, aut quinque horas terminari purgationem. qui uero parti farinæ craſsioris eſt ſimilis, & multo magis etiam qui in puluerem redactus eſt, tardiſſime agunt, vt ſæpe poſt quatuor, aut quinque horas incipiant. cæterum omne & bilis & pituitæ genus educunt. idq; non ſine conuulſionis, & nimiæ purgationis periculo, ob nimiam purgandi prolixitatem. multiplicem tamen utilitatem afferunt. Aqua uero, in qua ueratrum maduerit, datur ſenibus, pueris, ijs qui laxiorem habitum habent, quibus mens exoluta eſt, quiq; facile ſtrangulantur. aut ✱ eorũ morbos habent: aut ut prius periculum faciamus, utrum elleborus poſtea dandus ſit. oportet autem drachmas quinque ramentorum in aquæ pluuiæ heminæ atticæ ſemiſſe triduo madeſcere: tum colo traijci, atque in uaſe duplici calefieri, atque ita decoctum propinari.

Quomodo occurrendum ſit ſymptomatis ex elleboro conſequentibus. CAP. VI.

SI facile purgentur ij, qui elleborum biberũt, hæc poſtea faciemus. vbi medicamentum biberint, aquam frigidam ori colluendo dabimus: tum aliquod odoramentum porrigemus. ſiq; uires conſtent, eis perſuadebimus, ut ſedeant: ſi infirmæ ſint, vt in ſtrato aliquo humi depreſſo vſque ad duas, aut tres horas decumbant: & odoramenta quoque per interualla offeremus. & aquam frigidam ad os colluendum exhibebimus: mentemq; aliqua lepida fabella abducemus. extremas

partes confricabimus, & uinciemus. Hæc omnia ideo facienda sunt, ne citius, quam par est, medicamentum euomatur. Postea uero ægrotos in lectulo pensili, aut aliquo alio sublimi loco collocatos uomere permittemus. primum namq; calor stomachum, & gulam inuadet: deinde saliua & humor in os cõfluet, quibus sputo reiectis, iterũ pituitam obuolutam reijciunt. tũ interiecto spatio, partẽ cibi, & medicamenti cum pituita euomunt:idemq; interiecto spatio faciunt.cũq; medicamentum atque cibum euomuerunt,pituitam cũ exigua bilis portione reiectant: tum cum multa bili pituitam, & deniq; bilem puram uomunt. leniter etiam in tempore intermedio singultiunt: & habent alioqui faciem ferme face succensam, & rubentem. tum uenæ attollentur, pulsusq; rarissimus fiet. Vbi vero purgatio processerit, probum colorem uultus acquiret, pulsus densus maiorq; reddetur, ac singultus cessabit: & longiore spatio interiecto, & paulatim uoment. His autẽ in media purgatione, cum singultu uexẽtur, melicratum,in quo ruta sit incocta, sorbendum damus. ad finem vero tepidam aquam dantes paululum intermittimus: tum vt aquam ipsam, & siquid eidem adiaceat, euomant, imperabimus. totum vero corpus aliquo pingui valde ungemus, & interiecto duarum horarum interuallo lauabimus, & cibum stomacho idoneum offeremus. si uero inordinatior, & irritatior succedat purgatio ,aut alioqui incommodior, hæc incommoda expectabimus: vt simul atque sumptum medicamentum fuerit, statim euomant: nullamque utilitatem tardæ purgationis capiant. qua in re & strangulationis & singultus, & contractionis, & delirij, & animi defectionis, & nimię purgationis, & casus virium, & immoderatorum sudorum, & exolutionis periculum imminet. cumq; minime planum sit,quodnam horum malorum sit futurum, ad omnia præparatos esse oportet. quæ vero paranda sunt, nunc persequar.

Quæ præparanda sint ijs, qui elleboro purgandi sunt.

PRAEPARARE debemus lectulum sublimem, itemq;

itemq; alium, qui strata habeat, ceu lineas, ab angulo ad angulum perducta: & tertium quoque pensilé: spongias quoque, & poscam, & melicratum diuersis modis confecta: quorum unum hyssopum incoctum habeat, aliud origanum, aliud rutam, aliud denique thymum: oleum cyprinum, melinum, irinum, rosaceumq;: emplastra, ellebori dilutum, cucurbitulas, cuneolos, pennam, digitalia, clysteres, fométa, absinthium, uinum, cibos, glandulam. Si igitur antequam tempus opportunum sit, uomitus iritari uelit, metusq; sit, ne medicamentum reiiciant prius, quam ullum ab eo fructum ferant; ut ipsum contineant, hæc faciemus.

Quæ facienda sint, ut qui medicamentum sumpserunt, uomitum cohibeant.

AQVAM frigidam dabimus ad os perpetuo colluendum. Si non sedetur turbatio, poscam: & extrema ualde constringemus, & fricabimus, & muriam, quãtum parui mystri magnitudinem compleat, per interualla in os indemus: aut ut capparim ex muria in ore contineant, sileantq;, nulloq; motu cieantur, vel ut sedentes ualde sursum versi collocentur, imperabimus. si ne ita quidem leuentur, cucurbitulas ex multo igni dorso, & ori uentriculi applicabimus: & parum aquæ feruentis per interualla sorbendum offeremus. siq; uehementer stimulentur, parum succi absinthij, aut eius decocti addemus. Nemo enim ita procliuis ad uomitum est, neque stomachum ita habet auersum, qui non a duobus aut tribus ex his remediis leuetur. si uero contra, propter robur stomachi, aut aliquam aliã causam, non debito tempore purgari incipiant, in sublimi lectulo, qui deorsum uergat, collocabuntur, & vt digitos in os coniiciant, iniũgemus: & ut gurgulionem & tonsillas unguium latitudine contingant. ita enim potissimum uomitus iritabitur. præterea iubebimus, ut tibias & poplites quamplurimum possint, extendant, & flectant, itemq; spinam, & ut vtriusque manus pugnos in ventrem impingant: aut nos impingemus, si ipsi per se non poterunt. si uero ne ita quidem euacuabuntur,

eos in lectulo collocabimus, cuius strata angularia sint: & ipse sit pensilis: eosq; agitabimus & concutiemus, vt ibidem eos adhortantes, & iubentes vt uomere contendant, & in eam rem incumbãt: eorumq; digitos irino, aut cyprino inungemus. Noui etiam qui scammonii liquore digitos vngerent, & ita purgationem concitarent. Sed si ita non sequatur purgatio, pennas anserinas ex cauda octo aut decem cyprino, aut irino intinctas indemus: aut etiã digitalia. consuuntur enim digitalia ex corio Carthaginiensi, aut alio quouis mollissimo ad longitudinem digitorum decem, aut duodecim instar digiti. ex his spatium senum digitorum lana impletur: reliquum uero, quod quaternum digitorũ est, inane relinquitur: vt digitis aptetur. hæc igitur antedictis vnguentis intincta in stomachum immittemus. Est autem adnotandum, in iis qui in lecto pensili statuuntur, motum uersus pedes, aut caput cieri, in iis uero qui vomere nõ possunt, in latera. in quo casu pensilis quoque inæqualis esse debet, vt motus nauigationi similis efficiatur. Præterea melicratum, in quo hyssopum, aut origanum, aut thymum incoquatur, sorbendum dabimus.

Quid faciendum sit, cum strangulatio occupat eos, qui elleborum sumpserunt.

QVONIAM nonnulli difficulter vomũt, & ideo suffocantur; & sæpe etiã voce priuantur: idcirco strangulationem sedabimus continua melicrati sorbitione, in quo ruta præcipue sit incocta: sin minus, aliquid aliud eorum, quæ prædicta sunt: idq; paulatim & continenter propinabimus. itemq; stomachum proritabimus in lectulo pennam vehementius immittendo. si vero ualde admodum perturbentur, diluti ellebori cyathos tres, aut quatuor offeremus. quæ vero ad vomitum prouocandum adhiberi solent, reprobamus, vel ob hanc causam, quod ellebori dilutum eiusdem qualitatis cum elleboro est, & purgationem adiuuat. at quę vomitum prouocantia dicuntur, cum diuersæ qualitatis sint, stomachum solum iritant, elleborum vero non commouent.

commouent. si periculum quod ex suffocatione imminet, nullo ex his remedijs subleuetur, acerrimo clystere rem transigemus. intermissionem enim periculi pręt, & tempus nobis suppeditat, vt alijs uti remedijs possimus. dabimus quoque galbani tres obolos, quos deglutiant. sed si ne ita quidē sequatur leuatio, vt duos uetustissimæ urinæ cyathos sorbeant, cogemus. hæc enim ambo uomitum non cient, & suffocationem subleuant.

Quid agendum, cum in his & vox & sensus amittitur.

SI vocis, ac sensus expertes fiant, cuneolis eorum dentes diducemus in vtranque partem: & pennas immittemus, aut digitalia indemus: & quod sternutationem excitet, afferemus: ac præsertim elleboro ipso ad id vtemur: sin secus, euphorbio, aut aliquo alio consimili. quandoque enim sternutantes, vorticem quendā pituitosum simul eiecerunt, qui cum stomacho inesset, & suffocationis, & amissæ vocis causam afferebat. si vero & uocis & sensus priuatio ita perseueret, vestimentum aliquod admodum firmum & robustum extēdemus, & ex duabus partibus tenendum iuuenibus robustis, & aliis qui contra sese sint constituti, ac iubebimus, vt ipsum vestimentum sublime a terra extendant, tum in eo reclinabimus hominem, qui elleborum sumpsit: ac quandoque in sublime tollemus, eodem etiam vestimentum circumuertemus: quandoque vero in latus vtrunque deuoluemus, alijs id latus, quod prope eos sit, attollentibus, aliis uero deprimētibus. ac tunc quidem scire conuenit, nisi homo his quassationibus & commotionibus a sensus priuatione non subleuetur, eū non esse præterea sensum recuperaturum.

Quibus remedijs vtendum ad horum singultus, & conuulsiones.

QVONIAM plerosque ac ferme omnes eos, quibus elleborus datus sit, singultus corripit, non omnibus tamen periculum inuehit: ideo fit, vt qui leniter, & maiore spatio interposito intercurrit, eum ita sinamus: quandoquidem non sit futurus inutilis; cum stomachū proritet,

proritet, & quaſi recordationem excretionis ei ſuggerat. ſi uero fuerit contentus, & uehemens, & multis os uibret & quatiat, & conuulſiones inducat;in primis melicratum dabimus, quod in ſingulis ictibus calidius abſorbeatur: parum autem rutæ ſimul decoquatur: aut per ſe ſuccus exprimatur, & ſingulatim aut ex melicrato, aut calida aqua ſorbendum exhibebimus. ſi non ſubleuetur, remedio utemur, quod ſternutamentum cieat. ſi uero ita quoque moleſtia perſeueret, per totam ſpinæ longitudinem cucurbitulas applicabimus. ſi uero admodum oſſea ſpina fuerit, dorſo prius peruncto vnã cucurbitulam ſub magna colli vertebra affigemus: eãq; deducere ſenſim, & deorſum in ſpinam trahere conabimur: cumq; ad eum locum perducta fuerit, vbi uentriculus adiunctus eſt, aliam quoque admouebimus prope vertebram, & ita eam etiam deducemus. atque ita primam ablatam iterum ſuperius applicamus. nam ſæpenumero cucurbitulæ admotæ ſtomachum a ſingultu contractum, & veluti contortum dirigunt, & ad ſuum ſtatum redigunt. Præterea uero partes extremas uinculis excipiemus, easq; calfaciemus tum fomentis, tum in aquam calidam infundẽdo. ad hæc etiam pauores quoſdam machinamur, & contumelijs eos inceſsimus, & ut magnas inſpirationes edant edicimus: atque etiam ut longo tempore ſpiritum intro trahant: & vt longo tractu reſpirent.

Quid facto opus ſit in contractionibus, quæ conſequuntur.

QVEMADMODVM ſingultus omnes inuadere, ita contractiones quoque conſueuerunt: quarum vehementes, quæ præſertim muſculis accidunt, qui in cruris ſura ſunt, itemq; in femoribus, & brachijs, & muſculis maſticatoribus, & in extremis pedibus, & potius etiam in manibus; quarum inquam uehementes ſedabimus, copioſe ungentes, comprimentes, calfacientes, fouentesq;. quin huiuſmodi contentiones compreſsio muſculorum manibus facta ſummopere adiuuat. nam qui in eorum ventribus collectus eſt ſpiritus, qui

qui contractionis est auctor, manuum compressu elidi-tur. Iam uero oleum sicyonium, & uetus, & ex aco-pis quæ calfaciunt, & molliunt, & castoreum perfu-sum, & epotum, & per se, & cum melicrato, & meli-cratum copiosum cum ruta absorptum obtundere, & leuare contractiones solent. sed maxime omnium con-tractos iuuat balneum. quapropter si purgatio abunde successit, vt in plerisque eorum qui uehementer contra huntur, contingit, * * * eos lauabimus, & iterum, & tertio. ac quendam etiam uno die octies lo-tum uidimus non eo die quidem, quo elleborum sum-pserat, sed consequente. nam secundo die uehementi contractione correptus balnei auxilio fuit leuatus.

Quid faciendum in nimia purgatione, vt vo-mitus comprimatur.

NIMIAS purgationes sistemus calidissimum po-tum propinando, & extrema ligando, & uehementi fri ctione, & ualidis cucurbitulis tum hypochondrio, tum uero dorso admotis, & ui etiam auulsis. summe etiam uomitus cohibet absinthij potio. sed si uomitus perse-uerarint, etiam soporiferis dolorem mitigantibus ute-mur. hæc enim cum suapte natura vim exsiccandi ha-beant, & quia somnum inducunt, ideo excretiones si-stunt: siquidem somnus quoque vim excretionis sisten dæ habet.

Quid agendum, cum sudores consequuntur.

SVDORES immoderatos sistemus vẽtulum com-mouendo, corpusq; spongiis aqua frigida, aut posca im butis, & expressis, abstergendo: vtemurq; linimentis & stipantibus, & emplasticis. casum autem uirium alimẽ-tis, & uino recuperabimus. Qui vero teporem, aut an-xietatem sentiunt, ii mihi uidentur nescire anxietatem a casu virium distinguere.

Ex Herodoto, de ijs, quibus suffocationis periculum immi-net: ex libro de remedijs euacuantibus.

CAP. VII.

QVI periclitantur, ne suffocentur, ii in principio purgationis modicum saliuæ exspuunt: cum autem ue-hemens

hemens uomendi appetitus excitatur; nihil excernunt, facies intumescit, oculi exeruntur, colligantur & constipantur partes ad respirationem pertinentes, cum spirandi difficultate coniuncta. nonnulli uero linguã exerunt, & copioso sudore madescunt. alii dentes concutiunt, eisq; mens tentatur. Cum igitur imminens periculum cognoscamus, nulla interposita mora qaamprimum succurrere debemus. vnguenta enim pennis obuoluta indemus, & dabimus operam, vt pituitam, quæ locis deglutionis insideat, atque inhæreat, euellamus. atque ego quidem in quodam, qui suffocatione correptus inibi erat, vt moreretur, (nam dentibus contractis ita conciderat, vt faciunt iugulatæ ostiæ) ore cuneolis aperto, & dentibus obfirmatis, ne eos clauderet, manum inieci, & contractis in orbem neruis, qui ad deglutionem sunt, manui adhærescentem pituitam extraxi, quæ etiam absterſa, indiuidua permansit.

Ctesii, de elleboro. CAP. VIII.

PATRIS, auiq; mei temporibus nullus medicus elleborum dedit. nã neque eius temperiem, neque modum, neque pondus, quod dandum esset, illi cognouerant. si uero quispiam elleborum potui daret, in primis hominem admonebat, fore ut in magnum periculum casurus esset. cæterum ex iis, qui sumpserunt, multi suffocati sunt, pauci seruati. at nunc tuto dari videtur.

Mnesithei, de elleboro. CAP. IX.

ELLEBORI potioni magnum periculum coniunctum est. nam vel statim valentem hominem reddidit, vel multam, longamq; molestiam in morbo concitauit. danda uero huiusmodi remedia sunt iis, qui se tuta curatione præterea curatum iri non putant.

Ex secundo libro Antylli de remedijs euacuantibus, de apophlegmatismo. CAP. X.

APOPHLEGMATISMIS vtendum est, vbi cætera remedia fuerint adhibita, quæ deducere queant materiem stabilem, quæ iam facta sit, & localibus remedijs potius indigeat. etenim apophlegmatismus potest simul

ſimul calefacere, & materias infeſtas abducere: corporaq́; corrigere & emendare, diſtributis ſuper eis medicamentis ijs, quæ pituitam auocant, ad ſinapiſmi proportionem. his autem vtendum eſt, cum aluus pridie deiecit aut clyſteri, aut aliquo alio leuiter & pure ſubducẽte iritata. poſt apophlegmatiſmum, melicrato calido colluemus. ſi uero uehemens morſus remaneat, lacte, aut roſaceo id ipſum erit faciendum.

Galeni, de ijs quæ caput euacuant. CAP. XI.

SVCCOS, qui in capite ſunt, ſputis euacuamus. quod ſi leuiter facere uoluerimus, piper & maſtichen ad miſcebimus. ſi uberius euacuare propoſitum ſit, vt pyrethrum & vuam taminiam mandant, imperabimus. anemonæ quoque vtriuſque radix commanſa pituitam prouocat. itemq́; capparis radicis cortex. ſeroſum excrementum hæc remedia vacuant. craſſam uero, lentamq́; pituitam, ſinapi cum oxymelite, aut ſapa, in qua origanum, aut hyſſopum incoxeris. ego uero, vt tu noſti, eam ſinapi cum oxymelite admiſceo. ſi uero cerebrum muco purgandum ſit, acribus eum remedijs, quorum nonnulla ſternutamenta itidem cient, euocabimus. itaque anemonæ omnis, itemq́; cyclamini, & betæ ſuccus per nares purgat. Sternutamenta uero mouet ranunculi radix æque ac alia omnia, quæ uehementer ſiccant, & ſternutamenta prouocant: itemq́; flores & ſtruthij radix. porrò ſternutamenta in ſuccis crudis, qui thorace, pulmone, & capite continentur, non conueniunt. partes enim illas vehementer quatiunt, & perturbant, quæ moderate calefieri, & quieſcere, vt crudi ſucci concoquantur, deſiderant. quibus agitatis contrarium euenit: ſiquidem ita magis implentur: & ſuccos in eis contentos non concoquunt. Cõtra vero vbi iam concocti fuerint, ad excrementa euacuanda ſternutamenta conducunt. Videmus enim in grauedinibus, deſtillationibusq́; in initio eas a ſternutamentis acui, atque exacerbari morbos: in declinationibus uero diſſolui.

Antylli, de suffimigatione, ex secundo de remedijs euacuantibus. CAP. XII.

SVFFIMIGATIO non multis quidem, sed iis, quibus thorax morbo obsidetur, accommodata est: atque ne his quidem omnibus: neque enim sanguinem spuentibus adhibenda: neque etiam arido morbo laborantibus: sed iis solum conuenit, qui asthmatici sunt, & non nisi recta ceruice spirant: quatenus a multitudine pituitæ, quæ difficulter educi queat, uexantur. Suffimigationibus autem utendum est, cum cæteris quoque localibus remedijs vtimur, prius tamen aluo emollita. homo uero uestibus totus tectus in sede locandus est ita, vt deuaricatis cruribus prona facie ad vtrunque genu decumbat: & os fatiscat. in spatio vero intermedio olla, aut lebes ignitos carbones habens statuatur: tum in ignem spargenda est aristolochia, ac præsertim, quæ clematitis dicitur: sin minus, quæ dactylitis nominatur: vel sulfur ignem non expertum, aut ladanum, aut tœdam, aut ligna persicæ arboris, aut funiculum derasum impones, in quo genere melior est nauticus, qui mari fuerit madefactus. homini postea imperandum est, vt ore patulo fumum prompte attrahat. multi enim hoc confecto pituitam excreuerunt.

De ijs, quæ per nares caput purgant, ex eodem libro Antylli. CAP. XIII.

IIS, quæ per nares caput euacuāt, vtimur ad hunc modum. calamus tenuis per rectū perforatus qui in nares indi posit, quiq; sit sex digitorum longitudinis, in nares imponitur: tum capacitas tota medicamento impletur. esto autem calamus aut naturalis, aut æneus. eo igitur naribus admoto, ex altera extremitate insufflando medicamentum in nares propellimus. quæ imponuntur sunt hæc, * apœlium, succus cyclamini, aut betæ, aut elaterium tritum, cedræa, & quæcunque huiusmodi sunt materiæ.

Ex eodem,

Ex eodem, de ijs, quæ per lachrymas purgant.

CAP. XIIII.

EORVM, quæ lachrymas cient, exiguus eſt vſus. ad oculos enim diuturno morbo exſiccatos duntaxat, itemq; palpebras ſcabie oppreſſas, & cum oculi non nutriuntur, vtimur: vt oculos humore perfundamus, aut materiam ad eos adducamus, qua probe alantur. Lachrymas autem prouocant collyria quæ acria ſunt. quę vero odoratu lachrymas proritant, ſunt veluti ſinapi, cepæ, & ſilphij liquor. Fumus vero, quippe qui magis lædat, quam iuuet, euitandus eſt.

Ex eodem, de ijs, quæ per vrinam inaniunt.

CAP. XV.

VRINAM mouentium vſus cauendus eſt in tabeſcentibus, aut macie confectis: quandoquidem eos valde perturbat. ex ijs vero, quæ vrinam cient, alia ſumuntur ore potui data: alia glandi colis imponuntur. his vero potiſsimum vtimur, cum veſica expleta eſt, & idcirco contrahi, & vacuare vrinam non poteſt. in glandem vero priapi nitrum aqua reſolutum, itemque muriam, ſalis florem, fel, cyclaminum, & corem animal indimus.

De ijs, quæ ſanguinem educunt, ex eodem libro.

CAP. XVI.

VTIMVR ijs, quæ ſanguinem educunt, in mulieribus, quibus menſtruæ purgationes ſuppreſſæ ſunt. ſanguinem vero educunt, ea quæ vrinam prouocant omnia,& quæcunque non cum ſiccitate,ſed cũ acrimonia calfaciunt. inter hæc numeratur braſsicæ radix decocta, cuius decoctum potui detur, & præcipue agreſtis braſsicæ, & magis etiam eius, quæ marina uocatur: per ſeæ radix, itemq; ſaluia, ruta, amaranthum, chryſanthemon, dictamnum, erucæ ſemen. prouocant etiam quę adhibentur extrinſecus, cum ori vuluæ admouentur, vt ruta trita, per ſe, vel cum ſale, vel cum melle: vel cinis radicis anethi cum melle: porri ſuccus, alliorum capita admota, myrrha trita ex vino, amomum, & denique leporis coagulum.

De

De ijs, quæ sudorem prouocant, ex eodem libro.

CAP. XVII.

SVDOREM mouentibus vtimur, vel vt siccitatem minuamus, quæ in summa cute a febribus, & pręcipue ta bidis inducta fuerit: vel vt pruritus, & commorsiones vehemẽter vexantes amoueamus: vel in reficiẽdo post longum morbum corpore, vbi summa cutis exaruit.

Vtimur pari modo eisdem vbi corpus ex alimento fructum nullum fert. & in corporis extenuatione, & in cruditate, & hydrope, qui ἀνὰ σάρκα nominatur: & in qui bus eruptio aliqua in summa cute excitatur, cum aut cor ruptio præcessisset, aut cibi acrimonia. Sudorem autem prouocant hæc: chamæmelum siccum tritum oleo inspersum, & summæ cuti valide confricatum: seseli Massiliense, pyrethrum, cachry, anisum similiter oleo inspersum. nitrum tostum non nimis tenue, sed crassiusculum cum oleo: salis flos oleo temperatus: liquor cyrenaicus aqua dilutus, corpori infricatus, & ad ciceris magnitudinem epotus.

De deriuatione, Galeni. CAP. XVIII.

DERIVATIO eiusdem generis est, cum euacua cuatione; quæ fit per eam partem, quæ fluxionem suscipit. ea fit per aliquam vicinam partem: vt cum per gurgulionem, aut palatum fit fluxio, ipsius deriuatio accommodate per nares fiet, nobis iritantibus, aut per acria medicamenta prouocantibus. Cum autem ad oculos, aut aures, succi vergunt, tum eos non in nares tan tum, sed in os etiam deriuare debemus, medicamento quod ex origano & sapa, & quod ex sinapi constat, dato, ad os colluendum, & gargarizandum. Id etiam nobis est perspicuum, vuam taminiam commansam, pyrethrumq́;, & cętera huius generis acria, succorum copiã, quæ in oculos, aut aures ex capite fertur, ad os traducere. Fit etiam deriuatio, si id quod per asperam arteriã in pulmonem defluit, ad stomachum diuertamus. siquidem hoc est potius eligendum. atque etiam in muliere si per venas sedis sanguis erumpat, eumq́; ad vteri venas traducamus: fiet deriuatio. ex quo fit, vt riuare sit per

riuos

riuos ducere, deriuare vero est è riuis ad latera diuertere.

De reuulsione, eiusdem. CAP. XIX.

VEHEMENTISSIMOS influxus succorum auxilijs reuellentibus confertim ingruere prohibemus. sunt autem reuellentia auxilia, uincula artuum, vbi succi in thoracem & ventrem vehementer inclinant: vomitus vero, vbi partes infernas petunt: quemadmodum etiam acres clysteres, vbi ad vomitũ vergunt. Has ambas succorũ inclinationes, cum eã inquam quæ per superiorem, & per inferiorem ventrem fit, ad vrinas, & sudores reuelles. vrinas quoque tum ad sudores, tum ad alui deiectiones trahes. reuellens etiam præsidium est cucurbitula prope mammas affixa. quæ uero hypochondrijs adhibentur, sæpenumero sanguinis ad nares impetum valde reuulsisse conspexistis: quemadmodum etiam immodicas per vterum irruptiones. acria quoque medicamenta artubus imposita, succos ad caput, visceraq; vergentes reuellunt. Omnino autem reuulsio facienda est, deorsum, vbi succi sursum vergunt: sursum vero, vbi ad inferiora feruntur: & vbi introrsum, ad exteriora: vbi extrorsum, ad interiora: siq; dextrorsum inclinant, in sinistram: si sinistrorsum, ad dextram facienda reuulsio est. eodemq; modo fluxiones, quæ retro inclinant, antrorsum: quæ uero in anteriora, retrorsum reuellendæ sunt. Timocrates igitur Heracleotes, cum iuuenis quidam ex agro non mediocre pondus in vrbem dextra manu tulisset, ob eamq; causam impleta manus fuisset, iussit, vt pari pondere sinistræ imposito tantundem itineris conficeret: ita enim fore vt manus tumor euanesceret. qua re confecta, statim tumor cessauit. ac me quidem non solum in manibus, sed cruribus etiam tale aliquid facere conspicitis. cruri namq;, in quod humor confluit, aliquod repellens medicamentum adhibeo, idq; apte ligo: eaq; deligatio ab inferioribus partibus incipit, eaq; semper vicinas partes continenter excipiens, & densans, vsque ad inguina progreditur: alteri uero cruri aliquod medicamentum calfa-

ciens impono, atque ita fluxionem commuto, & ad alterum crus reuello.

Ex Galeno, de uomitu. CAP. XX.

QVI vomere consueuerunt, ijs quandoque consuetudinem seruare, quandoque vero intermittere cõducit. si ergo in uentrem flaua bilis confluat, homoq; sit ea natura, vt amara bilis in eo redundet, regionemq; calidam habitet, & vitam laboriosam, atque ęrumnosam degat, is assuefaciendus est, vt bilim prius vomat, quam cibum capiat. si uero malum inde originem ducat, quod multum vini à balneo ante cibum velit bibere, tum & vomendi consuetudo est omittenda, & simul etiam potus, atque pastus multitudo auferenda. Ventriculus enim ab his factus imbecillus, totius corporis redundantiam, quæ in eum confluit, suscipere assuescit. quibusdam tamen temporibus prodest euomere, ut succum glutinosum, & plurimum a uentre abstergamus: quo quidem tempore radiculas ex oxymelle, & quæcunque sunt huius generis, offeremus. siq; talem succũ in uentriculo quis continuo aceruarit, is cõtinuo quoque ad uomitum impellendus erit. Contra uero, si ventriculus imbecillus ita sit, vt quæ sumpta fuerint, ferre non queat, vomitum prohibebimus: pauculosq; cibos, & eos quidem stomacho idoneos dabimus: & medicamentis, quæ foris superdantur, eum roborabimus. Cui autem a cœna uomitum sine molestia cieri volumus, narcissi bulbos unà cũ aliquo eorum, quibus ille uescatur, propinantes, eũ ita afficiemus, vt facile vomat. Narcissi enim bulbus, quem caput vocant, medicamentum est ad vomitum efficax. Valet etiam ad vomitum prouocandum semen anagyri, & glandis vnguentarię carnis drachma ex melicrato epota. hæc itidem per infernam aluum copiose subducit. itaque cum hoc medicamento vtimur ad alicuius visceris purgationem, & pręsertim iecoris, & lienis, ex oxycrato dare ipsum consueuimus.

Quomodo

Quomodo facile quis uomat, ex ijs, quæ ad Potamonianum, de uomitibus ſcripta ſunt. CAP. XXI.

QVONIAM ijs, qui violenter & difficulter uomunt, non mediocre periculum imminet, & venam aliquam rumpendi, & aſpectum lædendi, & fauces, & columellam, & gulã dolore conficiendi, & aliquod aliud incommodum patiendi: idcirco medici rationes inuenerunt, quibus facile quiſpiam vomat, ne cæteris commodis, quæ ex vomitu conſequuntur, ob eam cauſam priuentur. Vomitus enim pituitam euacuat, caput leuat, & totum reliquum habitum corporis agiliorem reddit. & quandoque eum, qui cibum auidius ingeſsit, cruditatibus vexari, & eum qui nimio uino ſe ingurgitarit, lędi non ſinit. Summa ergo, & totius rei caput eſt facilitas in mediocri repletione vomendi. qui enim ſe nimis expleuerunt, ita uentrem quoque impleuerunt, vt eum contrahere nullo modo poſsint. Adhibenda quoque diligentia eſt, ne quæ dentur, acerba, aridaq́; ſint: ſed partim dulciora & humidiora, partim vero acriora ſint. Inter hæc probantur radicula, eruca, vetus ſalſamentum, origanum, & parum cæpæ, atque porri. Valent ad hoc etiam ptiſſanæ ex leguminibus, melle adiecto: itemq́; lomenta fabarum: & pingues carnes. nec tamẽ horum ſucci tantum ſumendi ſunt, ſed tota etiam moles deglutienda: ſiquidem ita accommodatius euomentur. nam quæ facile in ſuccum uertuntur, ea & ſua tenuitate, & quod parum abeſt, quin concocti ſint, facilius diſtribuuntur. ergo qui vomiturus ſit, non debet in mandendo morari diutius. ſint autem omnia coquẽdo emollita. inter vina, dulciora anteferenda ſunt: hæc enim magis fluitant: & multo etiam magis, ſi maiore aquæ copia, quam conſueuerint, diluantur. Debet autem is, qui vult euomere, & tepidiorem, & largiorem potum ſumere: amygdalasq́; melle intinctas edere: & eodem tempore placentas guſtare, peponisq́;, ac cucumeris ſemen maceratum, & læuigatum cum melle offerre. ita enim vomitum mirum in modum citat. idem facit etiam cucumeris radix trita ex melle. Qui volunt

vehementius euomere, ij narcisſi bulbum aqua decoquunt, eaq́ue vinum temperant. ciet non ſecus vomitum irinum vnguentum, ſi quis illitis eo digitis iritet. Ad ſummam non multum ſpatij debet intercedere inter cœnam & vomitum, ſed dum cibi adhuc ſublimes ſunt, vomitus incipiendus. ſi uero te impediat repletio, vt cogaris intermittere, tum primum ſomnum dormies. ita enim & venter aperitur, & cibi facile ſurſum redeũt. Qui vero in ſomnis vomunt, confert aquam frequentius abſorbere: & vomitus neque acorem, neque morſum habentes ſoluet. Valet etiam ad vomitum, nec ceſſare, nec quicquam intermittere. ſed vbi primum vomitus apparebit, etiam ſi perexiguus ſit, iritandus erit: nec ab iritatione ceſſandum. interim vero tepidiorem aquam bibere: quandoquidem hoc pacto quiſpiam abſque vlla moleſtia pulcherrime vomet. Poſt vomitus autem os colluendum eſt, & facies poſca, aut aqua abſtergenda. hoc enim & dentibus prodeſt, & caput alleuat. ſinciput vero præſtat oleo roſaceo, aut crudo, quod omotribes vocant, vngere. cumq́; eſt quieſcendum, iubere alicui debemus, ut pedes placide fricet: cum hoc etiam caput leuet.

Ex Diocle, de ijs quæ ad uomitum ualent.

CAP. XXII.

Ex ijs, quæ vomitum prouocant, quæ medicamenti vim habent, quæque efficacia ſunt, non debent adhiberi: vtendum vero eſt familiaribus, & præſertim quæ conſuetæ victus rationis ſunt. huiuſmodi erit dilutum cucumerum tenerorum, & in fruſta ſectorum, & aqua maceratorum: qua deinde temperemus potum, quem a cœna tepidum ſumamus. itemq́; aqua decocti * ſphæni eodem modo pota: aut pura polenta non admodũ cocta, cum melle in ſorbitione ſumpta & ante, & poſt cœnam. aut allia toſta ex melle ſumpta. aut ſiſama fricta, tritaq́;, & tribus melicrati ſemiheminis perfuſa. Hæc omnia & tepida, & aceruatim ſumenda ſunt. ac facilius quoque ſedens, quam ſtans quiſpiam euomet. non debet autem ad vomitum incitatus cogi, vt omnia exquiſite

ſite euomat: ſed vbi ſatis fuerit euacuatus, tum ceſſandum: nec interim quicquam, vel exiguum bibendum. Qui vero aridum vomit, is debet aquam tepidam ſuper bibere. cumq; tantum vomuerit, quantum eſſe conſentaneum videatur, tum ventrem, tanquam vas quoddam lauet, potu melicrati, aut aquæ permultæ, & iterum vomat: ſi non, faciem aqua perſpergat, & os vino mero & tepido colluat, & tribus cyathis eiuſdem paulatim gargarizet.

Archigenis, de uomitibus a cibo excitatis. CAP. XXIII.
In quo interpretando fuit propemodum diuinandum.

VOMITVS a cibo non conſuetudine, ſed neceſſitate commouetur. mirabilis autem vtilitas inde conſequetur, ſi bis, terúe in menſe cieatur. nam & ex eo quod neceſſitate, ac propemodum vi prouocatur, facilitas quædam conſequitur, a qua nonnulli iam eam conſuetudinem ſibi acquiſiuerunt, vt onus ciborum continuũ alij exquiſite, alij vero plane depoſuerint. ſuntq; admodum neglıgentes ij, qui non dant operam, vt quæ vehementer eis moleſta ſunt, & præſertim quæ a * colo procedunt, extinguant, & ad nihilum redigant. ego tamen ne in his quidẽ perſpicuis præmijs quæ propoſita ſunt, vllum tale medicamentum homini puro, & qui temperantiam ſeruari poſſe putet, ſuaderem. eſſet enim commutatio, vt alteri morbo locus daretur: & alicui quidem deteſtãdus, alicui ἀτροφία cum ex alimento nullum ructum corpus fert: alij deformitas, aut grauis imbecillitas. amaræ bilis vitia, itemq; atræ bilis, difficultas reſpirationis, vitioſa nutritio. defectio voluptatis, redundantia cupiditatis. Ac nõnulli ita ſtomachi aſſueti ſunt, vt ſtatim id quod ingeſtum ſit reijciant prius, quam ex eo vtilitatem vllam percipiant: vel propter malũ quoddam, quod explicari non poſsit, ipſum vomant. idq; non digitorum prouocatione, ſed rudiculis quibuſdam in ipſum ferme vẽtriculum iniectis. idq; quod relictum eſt, æque ac totum grauat, & facile, & abſurde corrumpitur, neque vnquam concoquitur. Præterea alui ſeceſsiones immoderate mehercule perturbãt. doloresq;

duri partim hinc, partim aliunde exoriuntur, corpus occupantes: cum præsto sit & paratum corpus, vt iniuria a quacunque causa afficiatur. & morbi etiam in quibusdam latitant accessionibus a uentre intercisis: cótra uero sese efferunt, cum angusta est via, per quam auxilium afferatur: cum quispiam ita animum inducit, vt relicta & pro nihilo ducta temperátia, in huiusmodi cumulum malorum cadat.

Rufi, de clysteribus. CAP. XXIIII.

Ex clysteribus, qui inijciuntur, alij molles, alij acres sunt. molles constant ex aqua calida, & aqua & oleo commixtis, ex lacte, ex fœnigræci, alicæ, tragi, lini seminis, & maluæ decocto, ex cremore ptisanę, aut tritici. ex portulaca, plantagine, beta, pane, vino & oleo mixtis: eruo, decocto lentium, & rosis, & rosaceo: nonnullis vero adhibetur adeps anserinus, suillus, caprinus, hircinus, & gallinaceus, butyrum, resina terebinthina, ruta, cuminũ, lauri baccæ, anethum, & bitumen. acres autem sunt, muria, aqua marina, garum, siluri, decoctum iridis, thymi, satureiæ, aristolochiæ rotundæ, cucumeris syluestris, absinthij, melicratum cum sale & nitro: colocynthidos decoctum, centaurij succus, cnici decoctum, itemq; ellebori nigri, mercurialis, polypodijq;: acetum cũ nitro, rhus quo utuntur coriarij. molles ergo clysteres conueniunt ijs, in quibus stercus durũ insidet: & in quibus maius aliquod remedium adhibere uolumus, vt cucurbitulas, dropacem, uenæ sectionem: aut abradere aliquid instituimus, aut chirurgiam exercere. in gestatione, balneo: aut uomitu, & præsertim purgante. Iam vero mollem clysterem indimus etiam ijs, quos medicamento aliquo per infernas partes purgante sumus purgaturi, vt id facilius succedat, & minime consentaneum sit, vt * nudum medicamentũ corpora contingat. eodem quoque vtimur, quasi curationis causa post acrem clysterem iniectum, vt abstergamus, siquid insedit, ne acres res, quæ inhæserint, nimis mordeant. Vtimur quoque molli clysteri in ijs, qui sanguinem spuunt: ne

uasa

uaſa nimia cupiditate, & uoluntate exorta a uehementia diſrumpantur. Et in quibus partes adiacentes acres ſunt, vt in exulceratione inteſtinorum, quæ defluxiones afferat: & in ijs, quorum inteſtina a medicamentis eroſa fuerunt: & in torminibus, & flatibus: & cum ſtomachus morſibus vexatur: & in continuis nimijsq; deſidendi cupiditatibus. & in quibus grauitas rectum inteſtinum urget: quam perfrictiones quædam excitarint. & in urinæ difficultatibus, & in ſuffocationibus, quæ ex vtero fiunt, & cum inteſtina inflammatione tentantur, & cum chirurgia in ſcroto adminiſtratur. Et omnino in capitis dolore in initio ante alia remedia, vt materiam alio traducamus. Non tamẽ eadem iniecta proſunt omnibus: ſed aqua per ſe infuſa facit, vt ſtercus excernatur in febribus continuis, & malignis: & in ætatibus, & naturis corporis delicatioribus: & in quibus non longo tempore ſtercus contentum exaruit. & in iis, qui ex longa imbecillitate corpus reficiunt, in quibus excrementa difficulter redduntur: & in chirurgijs prope anum adminiſtratis. Cæterum in iis, in quibus flatuum inuolutiones fiunt, aqua utemur calidiore: quippe cum tepida flatum gignat: & unica iniectione clyſteris infundemus. nam quod interiecto ſpatio inditur, procreare flatus ſolet. Fœnigræci decoctum mulieribus potius conuenit: itemq; mollioribus & delicatioribus, quorum ſtercus ſit aſperius. eodem quoque modo maluæ decocto utemur: & præcipue in quibus locorum mitigare ſiccitatem oporteat: lini ſeminis autem, in quibus morſus ſunt, partibus medijs inflammatione obſeſsis. ſi tamen acutæ febres fuerint, caputq; patiatur, hæc iniectio, quia caput replet, fugienda eſt. erit autem accommodata locis muliebribus, ueſicæ, renibus, & inteſtinis inflammatione uexatis. Furfurum cremor, tragi, panis, & alicę uim etiam quandam alendi habent; & ſępe etiam vbi deiecta fuerint excrementa, vſus poſtulat, vt aliquid, quod alat, inijciamus: vt in attonitis, & quibuſdam cardiacis, qui cum ſumere aliquid volunt, non poſſunt, neque etiam tranſmittunt,

cum stercore sint repleti. Præterea habent etiam vim dissoluendi, præsertim si triticei sint. quin hæc etiam iniectio intestinorum vlcerationibus, quæ in summa cute sunt, prodest: quibus itidem ptisana conuenit. magis enim abstergit, & statim stercus dissoluit: siq; suillum adipem adiunctum habeat, morsibus medebitur. efficacior est hircinus. Betæ succus & decoctum intestinorum uertigines,& palpitationes dissoluunt: & stercus molliunt, & morsionibus occurrunt. Portulacæ succus utilis est feruoribus cum alioqui exortis,tum uero ob læsionem aliquam consequentibus, & ijs, in quibus ob duri stercoris excretionem, quæ paulatim per ablationem facta fuerit, male affectus constrictor, & rectum intestinum affectionem erysipelatis naturam referentem contraxit. in quo casu eidem ouũ & oleum admiscetur in omni vero inflammatione per se iniectus conuenit. aptus est ijs, quorum loca imbecillia sunt:& in quibus tormina fiunt. at rutæ decoctum magis valet ad flatus discutiendos: aut etiam cymini, aut anethi, aut lauri baccarum. quandoque etiam huiusmodi decoctum febricitãtibus ob perfrictionem prodest. Lac clysteri inijcitur,vbi intestina, renes, vesica, & vterus vlceratione, & inflãmatione obsidentur. Acres vero adhibentur, vt pruritus, extuberationes, & cutis vlcerationes excitentur. quibus roboris causa (nisi a noma sit origo) mel, aut adeps anserinus, aut suillus accedit. Resinam terebinthinam antedictis adiungimus. hydrelæo uero in morbis,in quibus stercus retinetur, & pręsertim quos perfrictio inuexit: itemq; bitumen. butyrum vero indimus, cum propter intestini recti inflammationem stercora continentur: & concreta excernuntur. cumq; vlcera sordida intestinum obsideant, idem clyster conueniet. Maluæ decoctum & succus in longis torminibus, & quæ etiam diutius extendantur: atque etiam in inflammationibus intestinorum, cum sedes quoque simul affecta est, & muliebres læsiones adsunt, utiliter admodum inijcitur. Melicratum vero inditur, cum nullo malo partes sunt affectæ, sed stercus

contentum

contentum molliri difficulter poteſt. & in quibus notabili quadam chirurgica adminiſtratione utendum ſit. Vino autem, oleo, & cremore ptiſſanæ, aut maluæ colluemus eos, qui papaueris liquorem ſumpſerint. ſiq́; aluus ſubducatur, frigidis clyſteribus: ſi non, calidis vtemur. qua in re occaſio eſt, vt feſtinemus. Lac bubulum, aut caprillum, aut ius gallinarum infundimus ijs, qui alterum ſumpſerunt. Vinum cum roſaceo, vitello ouorũ, aut dulci roſaceo incoctum, ijs aptum eſt, quos crebra deſidendi cupiditas, quam τεινεσμώδη vocant, exerceat: idq́; in principio. hydromeli vero, aut decoctum lenticularum cum melle, aut erui decoctum eodem modo, aut ptiſanæ cremorem cum roſaceo inijcimus, cum aliquid eorum, quę ora obturant, in colo inteſtino fractum ſit. Ficuum decoctum accommodatum eſt ijs, qui bupreſtim biberunt. Menſura eorum, quę inijcienda ſunt, habita naturæ ratione, in viris minor, in fœminis maior ſit: ita tamen, vt maxima ſit trium heminarum, minor vero unius. habenda quoque eſt ętatis, & vitæ ſtudiorum, & magnitudinis uentris, & morborum, & ſymptomatum ratio. ſæpe enim & bis, & ter iniicimus, & pręſertim in quibus vlceratio & inflammatio in recto inteſtino ſtercus, quod inibi eſt, continet, vinculi inſtar: idq́; quod iniectum eſt, ſuperiores partes petere non poteſt, & ita rurſum excernitur, vt tantummodo ad perfundendum & madefaciendum valuerit. Atque hæc quidem de clyſteribus, deq́; iniectionibus mollibus cõmemorata ſunt nobis. Acres autem clyſteres in laterum doloribus conueniunt: itemq́; gingiuarum defluxionibus: capitis doloribus, febribus inordinatis, quæ non uehementes inuaſiones habent, ſed remiſſas, & inæquales: grauitasq́; in inteſtinis ſit, & uenter humidus, & molle hypochondrium. Valent etiam in quotidiana febre, cum & ſuffocationes ſunt, & propenſio in ſomnum nimia; & etiam in magna difficultate reſpirandi, morbo pulmonis, angina, tetano, morbo comitiali, inſania, coxendicis doloribus, uertiginibus, non niſi recta ceruice ſpirantibus, lippitudine labo-

ne laborantibus, lumbricis teretibus & latis, qui intus contineãtur, ijs qui letale aliquid sumpserint, aut medicamentum: vlceribus, aut ebullitionibus & eruptionibus, quæ in capite fiunt, callis & extuberationibus in summa cute nascentibus, scabie, lepra: recti intestini vsque ad constrictorem resolutione, lethargicis, & qui pituitam in uentriculo adhærescentem habent, & ob eam causam non concoquunt, nec fructum ex alimento sentiunt, & decolores sunt: in fluore alui, cœliacis, hebetudine oculorum, & vlceratis intestinis. In hoc genere non idem omnibus cõuenit. nam acres clysteres in acutis & uehementibus febribus, & in quibus stomachus, aut intestina, aut alia imbecilla sint, vitare conuenit. quorum etiam vsus fugiendus est in ijs, quorum vesica, aut renes, aut vterus male affecti sunt: & quibus aluus per se humectatur. itemq; in hyeme, aut æstate ardenti, & in corporibus imbecillis, quæ vel ob morbum ita sint affecta, aut quod ita delicata sint nata. atque etiam in pueris, & mulieribus, & eunuchis: & populis qui ad septentrionem sunt siti, & regionem frigidã incolunt, vt Galli, vt Thraces, vt Itali: siquidem hi clysteres acres ferre non possunt: & item in ijs, in quibus ob quamcunque iniectionem, aut causam intestina ulcerantur: & in uulneribus notabilibus, & quæ neruis inflicta sint. Audentius autem huiusmodi ablutionibus vtemur in uiris iuuenibus, quorum firma sit corporis constitutio, & athletita: in locis vero, vt in Aegypto, vbi huic remedio assueti sunt homines: itéq; in alijs temperatis. Iam vero valde acribus in ijs, quorum firma est corporis affectio, ipsiq; fortissimi sunt, & eis assucti, cum neque febres, neque morbi diuturni ad sint, crassitudo autem humorum subsit, aut torpor & segnities corporis consequatur, vti consueuimus. In coxendicis autem doloribus, & ea spiratione quę recta ceruice duntaxat fit, cum spiritus a stomacho non elidi tur, clysteres ij sunt accommodati, qui sanguinem educunt: vt garum, siluri, muria, aqua maris, at in quibus ipsa tantũmodo affectio est, & partes adiacentes integrę

sunt

ſunt, cæteri clyſteres conueniunt: & magis cum adhibeantur, vt corpus ad alia auxilia præparetur. parantur autem hoc modo, mellis heminæ dimidium, aquæ marinæ heminæ duæ, ſalis holcæ tres, olei quarta heminæ pars. quidam uero duo oua adiungunt. Alius Clyſter. Salis eadẽ menſura, nitri tantundẽ, cremor ptiſſanæ adiungitur. Alius. decoctũ colocynthidis. eius enim tomentum per ſe decoquendum eſt: eiq; ſal, aut nitrum a nonnullis quandoque admiſcetur. Simplices fiunt ex decocto iridis, thymi, ſatureiæ, abſinthii, cucumeris agreſtis: quibus ſal additur. In quibus vero ſunt calli, aut tubercula in ſumma cute erumpunt, aut ſcabies, aut lepra, quæ grauitatem aut cruditatem, efficiant, aliquis clyſter conueniet ex ijs, de quibus diximus: ſed præcipue is, qui ex rotundæ ariſtolochiæ decocto cum melle, aut ſale inijcitur. Qui uero lateris dolore uexantur, vbi detractus ſanguis fuerit, aliquo ex his clyſteribus vti debent. ſimili quoque modo ij, quibus defluxio gingiuas male habet. capitis vero dolor, & morbus comitialis magnopere iuuantur, ſi initium auxiliorum à clyſteribus ducant: quibus cõueniet quoque veratri nigri decoctum, mercuriali adiecta: & poſtea vel rotundæ ariſtolochiæ, vel centaurij ſuccus, vel polypodij decoctum: quibus non ſecus mel accedat. ſi uero propter lentorum humorum copiam hebetes oculi ſint facti, aliquo apparato clyſteri vtemur. in pleuriticis quoque & peripneumonicis & vertiginoſis, & tetano, & angina, & lippitudine laborantibus, poſt venę ſectionem, ſi capaces homines ſint, eundem clyſterem inijciemus. qui vero taurinum ſanguinem potauerunt, iis clyſteres memorati conueniunt: ſed proprie acetum cum nitro infuſum: & braſsicæ ſuccus, aut ſemen cum aceto. ijs, qui mortiferos fungos comederunt, nitrum, abſinthium, & raphani ſuccus, & rutæ decoctum inijcitur. ijs vero, qui lac biberunt, acetum ex nitro, aut lac aſininum cum multo ſale. in recti inteſtini reſolutione, clyſter ex muria imponendus eſt. Qui vero aſcaridas lumbricos gignunt, ijs muriam, aut centarij decoctum,

aut

aut etiam abſinthij, aut lupinorum: aut aloen, aut cedriam cum aliquo ex prædictis decoctis inijcimus. quibus aluus diuturna fluxione vexatur, prodeſt muria, & abſinthij decoctum: exterit cauitates, & renouat quod deeſt. quos helminthæ lumbrici infeſtant, ijs decoctum lupinorum, aut eorum dilutum, aut rhun coriariorum, aut decoctum abrotoni, vel abſinthij, aut oleum cicinũ, aut muriam imponimus. Lethargicis vero poſt ea remedia, quæ eis in principio conueniunt, iniicimus melicratum, quod nitrum, ſalemque, & abſinthii ſucci portiunculam acceperit. iis, quos leuitas inteſtinorum exercet, qui ob inteſtini imbecillitatem, id quod ingeſtum eſt, reddunt, abſinthii decoctum damus. Cupiditatibus nimiis deſidendi, quas tineſmus excitat, parũ muriæ adhibendum: cum vires non laborent, nec affectio alte intra corpus deliteſcat. mel vero non admiſcemus, quia permanentius humectat, & madoris efficiens eſt. ſi vero ſanguis purus ob inteſtini exulcerationem fluat, herbæ ſanguinalis, aut plantaginis, aut myrti baccarum nigrarum vino decoctarum ſuccum dabimus: quibus poſtea admiſcebimus thus, aut acaciam, aut hypocyſtida, aut balauſtium, aut malicorium, aut rhois ſuccum, aut lanæ, aut ſepiæ cinerem, vel lintei multiplicis vna cum alumine ſciſſili combuſti: aut ſpongiæ ſanguine taurino, & pice imbutæ, aut fimi aſinini per ſe: & præſertim ſi ab vlceribus depaſcẽtibus morbus oriatur. aut inijcienda ſunt frigida, vt ne ictu ſuo pungant. Vlceribus autem inteſtini non fluentibus lac caprillum indimus, aut etiam bubulum, aut lycij drachmas duas, terræ ſamiæ drachmas duas: aut amyli tantundem: aut triticeæ ptiſanæ cum bulbo combuſto, aut abſinthio. Fluentibus autem aut perhumidis vlceribus, chartæ cõbuſtæ, aut lentiſci cinerem inijcimus, aut medicamentum ex charta conſtans cum aqua, aut decocto alicuius adſtringentium. In vſu clyſterum, qui efficaciores ſunt, prius clyſter mollis iniiciendus eſt, vt ſtercus inſidens excernatur: & ne tam acer clyſter corpora confertim attingat. ſed in febribus morbus tempus non cõcedit

vt ſæpe

vt sæpe clysteres imponamus: in iis uero, qui febris sunt expertes, nobis permissum est, vt in tempore opportuno clysteres adhibere possimus. Debet autẽ primus clyster, esse copiosior. secundum vero, minorem: & largiorẽ quoque in iis, in quibus capitis, aut eius partium causa indimus: minus largum vero, cum earum partiũ causa, quæ in promptu sunt & paratæ, vt ab eis id, quod volumus, subducamus. In quibus tamen diuturna stercoris retentio fuit, non debemus protinus (efficacem enim purgationem respuit affectio) acrem iniicere clysterem: sed persæpe & secundum, & tertium clysterem mollem, qui accipiat aut resinam terebinthinam aut butyrum, imponimus. facta vero excretione, tum vtimur iis, qui acres & efficaces sunt. Tempus uero acrium clysterum in statu febre vacante est: vt in acutis, in principiis, & in statibus morbi adhibeantur. quinetiam in remissione accessionũ eos iniicere oportet. in diuturnis vero, & declinantibus, omne tempus est accommodatum. cumq; in febribus fiat intentio, atque remissio, initium remissionis magis probatur. sæpe etiam in quibusdã febribus in principio vtile est acri clysteri vti: qui vicem sectionis venæ ferat: idq; in naturis temperatis & calidioribus: vt in quibusdam, quorum firma est corporis constitutio, & plenitudo in carne est. vbi vero humores dominantur, & superant, ibi vtilius est, materiam purgatione minuere. & præsertim in athletis propter vsum, quem in clysteribus habent: cum pituitosa aluus eorum sit, & magna coaceruatio per infernas partes consequatur, cum vna etiam alia syndrome adsit. quibus enim in ventre pituita est, iis clyster cõuenit. id quod nobis perspicuum ex eo fit, quod alimẽta non concoquãtur, & continui ructus, & acidi fiant, & cibi euomantur: & non opportune sudor in balneis cieatur: venter solitos clysteres, aut purgationes deserat, imbecillis reddatur, gracilisq;: siq; in febrim homo incidat, difficili rigore capiatur, totum corpus non æqualiter calefiat, maxime vero partes circa ventrẽ exurantur: appetitus vero absurdarum, & acrium rerum

exci-

excitentur: appetitusq; ad cibos ſumendos deiiciatur: facies decolor, & plumbea euadat: pulſus lentus ſit, ægre moueatur, & percuſsiones quaſdam raras habeat. his ſtatibus omnibus acres clyſteres conueniunt. Cæterum fiſtulæ partim per rectum ſunt perforatę, partim non item: quibus utimur in dyſentericis, & in quibus partes corporis facile afficiuntur, ne ſtimulus fiat: & in quibus euacuationem facere promptius volumus. quæ vero per rectum ſunt perforatæ, adhibentur iis, in quibus volumus clyſterem plura expellere, & a ſuperiori bus locis deducere: & in quibus craſsiora ſunt, quæ per clyſterem inijcimus. quocirca erit huic rei accommodatum, vt loca affecta ſingillatim indicemus, vt, quãtum differant, intelligatur: ex quo etiam planum fiet, ad quænam fiſtulis per rectum perforatis vti debeamus.

Signa, quibus cognoſcamus, quorum locorum affectione ſtercus retineatur.

SI igitur ſtercus propter affectionem, quæ in ſuperioribus ſit partibus, contineatur, ſtomachi diſtentio apparebit, dolores dorſi, & ſpiritus anguſtiæ conſequẽtur. ſi vero a * ieiuno inteſtino cohibeatur, & gra cilibus inteſtinis, nauſeæ, ſaliuæ copia, & frequentes in vmbilico æſtus erunt. colo vero inteſtino male affecto, flatus accidunt, retentionesq;: & circa vmbilicum inteſtina violente torquebuntur, lumbis patientibus, grauitas ſentitur, quæ laſsitudinis ſenſum inuehit: quæq; excernuntur, æque ac in defluxionibus, infracta, & ſanie imbuta ſunt. ſi venter laboret, ſtercus ſubalbicans, aut modica flaua bili coloratum, & laxum deſcendet: ſi ieiunum inteſtinum, concretum, ſtrigmentoſumq; humorem, ac nigricantem, in quo ſanguinolentæ interdum fibræ conſpiciuntur, ſtercus habebit: interdum vero flaua admodum, copioſaq;, & ex glande non ita multa lubricantur. A tenuibus uero inteſtinis excernuntur quæ porri colorem referant, variaq; ſint, ac continuo pauca, & quæ celeres mutationes ſortiantur, ac magna cum moleſtia, & marcore deſcendant. At ab inteſtinis craſsis, furfuracea colore

mucum

mucum quendam imitantia. ac cupiditate ſtatim excitata, multa confertim, & ſæpe ſubducuntur. a recto inteſtino mucus purus, qui craſsitudinem habet, ac ſanguis floridus cum magna, & frequenti cupiditate deſidendi, quæ vix inhibetur, fluit. Cum igitur hæc ſigna ſint, neminem iam latebit, quibus vtendum fiſtulis in ægrotantibus eſſe videatur. ablutione autem per clyſterem auricularem, cum in ſinu magno, tum in abſceſſu in intercoſtali exorto, & in fiſtulis: vt primum humorem aqua calidida abluamus, tum melicrato repurgemus: poſtremo uero medicamenta indamus, quæ pus creent. In colis quoque vlceribus infuſo melicrato, furfurum decocto, & ptiſanæ cremore, medicamenta inijcimus. In ſinus vero muliebres inflãmatione oppreſſos conijcimus fœnigræci decoctũ, maluæq;, & ptiſanæ cum ſeuo porcino, anſerino, & gallinaceo. vbi vero vlcere tentantur, imponimus medicamentum, quod τετραφάρμακον nominatur, aut ceruinam medullam, aut butyrum, & deinde peſſos ad id accommodatos. Purulentos vero abluimus melicrato, alumine ex aqua, ſtœbes decocto cum vino, aut roſis, aut hedera: aut malicorio, aut galla, aut myrto, aut vino cum modico alumine, aut paribus vini & vrinæ portionibus: aut myrti decocto & vrina. obſtructos vero propter alicuius rei adiectionem, abluimus aqua, nitro ex aqua, melicrato cum multo impetu, & ſtridore. ſic enim expelletur id, quod coiuerat. Prurientibus vero betarum ſuccum, porri. ✲ chartam cum aceto, cepam, amygdalinũ, aut roſaceum cum aceto iniicimus.

Ex Lyci commentarijs, materiæ ad clyſteres dyſentericorum. CAP. XXV.

DYSENTERIAE, hoc eſt tormina inteſtinorum quædam ſunt huiuſmodi, ut nullam inflammationem adiunctam habeant, quibuſdam uero etiam inflammatio ſit coniuncta. utriuſque generis hæ ſunt notæ. dolor ergo nimius, & febres quædam accedentes inflammationem cum vlceribus ſubeſſe ſignificant. omnes uero febres, & dolor non uehemens abſque inflammatione, vlcera

vlcera esse declarat. Si ergo ad vlcera accesserit inflammatio, clysteres hi conuenient: succus lenticulæ, uel per se, uel cum lenticulis lentisci portio, aut myrti decoquatur: uel ipsæ solę decoquantur. Facit ad idem cydoniorum decoctum. decoquuntur etiã triticum, oryza, & alica; cum quibus singulis decoquimus aut mala, aut symphiti radicem, aut flores mali punici. quorum florum non debet magna portio simul decoqui. efficacissima hæc ablutio ad partem firmandam erit. His confectis, cætera omnia, quæ constringunt, si humida fuerint, conuenient: sin uero arida, in aliqua re decoquentur, quæ illorum corrumpere facultatem non queat. suntq; huiusmodi quamplurima. Si uero ulcera sint inflammationis expertia, idem genus ablutionum erit accommodatum: cæterum uis adstringendi erit parum intendenda. non tamen multo maior esse debet: quando quidem in his quoque adstrictio modum excedens, & mordicationem affert, & ulcera proritat, & eò adigit, vt uel inflammentur, uel humectentur: ex quo fit, vt huiusmodi ablutiones hisce dysenteriis conueniant. Est porro alia dysenteriæ differentia, vt vlcera quandoque in ipsis intestinis computrescant partim magis, partim minus. putrescẽtium signa sunt hæc. odor eorum, quæ exeunt, teter, color ad liuidum & nigrum vergit. ergo in hoc genere facultas adstringens augenda est. fiat igitur clyster ex vino, quodcunque maxime adstringẽs videatur. in eo rhus coriariorum decoquatur, itemq; rubi ramusculi, aut myrti, aut gallæ, aut punicæ cortex, vel ipse rhois succus tantus vino dilutus, quantus satis sit, vt ablutio in intestinũ per cornu importetur. succus etiam lenticularum satis erit ad hunc vsum præstandum, vt iis, quæ dicta sunt, commisceatur. Gallæ vero aut cortices punicæ, siquis eas siccauerit, & contuderit ita, vt in tenuissimũ pollinem redigantur, & cribro traijciat, & succo lentis admisceat, apte per clysterem inijcientur. Hæc igitur conueniunt ijs, quæ modice putrescunt. vbi vero malum procedit, maiorq; putredo efficitur, atque adeo augetur, vt fibræ quædam,

aut

aut etiam tunicę inteſtinorum abſcedant: tunc non iam ſolum adſtringentibus opus eſt, ſed medicamentis quoque cruſtas inducturis. in quibus caute admodum eſt progrediendum. plerunque enim cum vna cum putredine coniuncta ſit inflammatio, à medicamentis nimium vehementibus magnopere augeri conſueuit. ergo non ita ſtatim ad horum remediorum auxilium confugiendum eſt: ſed tum denique, cum malum ita tranſgreſſum eſt, vt ſumma neceſsitas nos talibus vti cogat. Huius quoque generis ablutionum numerus eſt maximus. at ego nō omnes adſcribam, ſed eas tantum, quæ vſu comprobatæ, vt ſunt etiam eæ, de quibus ante dixi, præſtare cæteris exiſtimantur. Vna igitur ad hunc modum ablutio per clyſterem efficitur. Aluminis duri partes duæ, mali punici fructus, aut corticis pars una: cortex aridus eſto. his diligenter tritis lēticulæ ſuccum miſcebis, & ablutionem admodum accommodatam ijs, quibus iam vlcera computruerunt, iniicies. eaq; nec vehementiſsima erit, ſed inter adſtringentes, & cruſtam inducentes quodammodo media. Alius clyſter. Auripigmentum & alumen trita, alicui adſtringenti humori commixta infunduntur. cui nonnulli chartę cinerem præterea admiſcent. Alius admodum validus. chartæ cinis, auripigmentum, calx viua paribus portionibus alicui ex prædictis humoribus adſtringentibus admiſcentur. Alius, qui ipſe quoque valde eſt efficax. Corticis punicæ, & gallarum, ariſtolochiæ, panacis, cadmiæ, aluminis ſciſsilis, turis, ſalis foſsilis, æruginis, aluminis rotūdi, ſingulorum pares portiones: cadmiæ uero duplum. hęc omnia contunduntur, & ſimul omnia ex * aceto læuigantur, vt fiunt medicamenta, quæ ad oculos valent. tenuiſsime namq; læuigantur: tum cōiecta in mortarium, in paſtillos redigūtur. & cum vſus poſtulat, iterum læuigantur, & ſucco lentium commiſcentur. maior autem minorúe copia adhibenda eſt, vt rei neceſsitas exigit. Aliud. Calcis viuæ, auripigmenti, ſandarachæ, chartæ combuſtæ, chalcitidis pares portiones, in pollinem redigantur:

& aceto admixto paſtillos confice. vbi vſus poſtulat, myrti decocto diſſolue: & medicamentum huiuſmodi eſt præſtantius. Aliud admodum bonum, & cui coniuncta ſecuritas eſt. Florum roſarum, liquoris papaueris, acaciæ, gummi, balauſtij, ſucci hypocyſtidis, ſingulorum partes tres: gallarum, plantaginis ſeminis, cuiuſque horum partes duæ. lycij Indici: ſi roſarum ſuccus in promptu non ſit, tres foliorum partes pro ſucco ſatis erunt: hæcq; læuigentur omnia, & plantaginis ſucco excepta in paſtillos põderis drachmæ vnius redigantur. In his medicamentis hoc ſciendum eſt, quęcunque adurentium, cruſtas inducentium, & vehementiſsimorum maximam copiam habent admixtam, eis cautius eſſe vtẽdum, propter metum eis adiunctum, ne error committatur: quæcũque vero maiorem partem habent adſtringentium, eis audacius, & confidentius vtendum: quia ſiquid præter ſententiam accidat, noxa grauis non ſequitur. Hoc etiam in dyſenterijs viſum fuit, vt cum vlcus aliquod vaſculũ eorum, quæ intra inteſtinũ ſunt, cõtingeret, &, magis oppreſſo inteſtino, in cauſa eſſet, vt ſanguis ipſe excerneretur: & quãdoque ſanguis cõcretus exiuit, quãdoque vero non compactus. huic conſtitutioni conueniunt clyſteres, qui adſtringunt. Eſt etiam alia quædam in dyſenterijs differentia, vt quæ vehementer deſcendunt, in quibuſdam acria excernendo ſint. horum ſignum, eſt ipſius ægrotantis anticipatio. nam morſiones moleſtiſsimæ ſunt, & vlcera quoque ab acrimonia defluxionis excitantur. clyſteres igitur tum conueniunt, qui acrimoniam obtundant: quales ſunt qui ex tritico parantur, cum quibus decoquatur pinguedo capræ: ſed ſatis erit ſuis, & bouis. Sed caprilla magis apta eſſe exiſtimatur. triticum decoctum ſuccũ craſſum ex ſe mittit: qui una cum pinguedine commixtus clyſterem facit ad ea, quæ nunc dicta ſunt, accommodatũ. Alij clyſteres. oryza decoquitur, aut alica, eodem modo: aut lenticula cum caprilla pinguedine: aut palmulæ pingues: & ex eis clyſter efficitur. Alij. Gummi, aut tragacantha ſimul

mul cum aliquo ex antedictis coquitur. si vero papauer etiam simul incoquatur, clyster is dolorẽ valde leuabit. Alius, qui paratur hoc modo. Lini semen cum papaueris vagina, & ipso etiamnum semine. & succus qui inde emanat, mordicationibus aptus clyster efficitur. Alius, qui ad eadem valet. Ex prædictis succis quemuis cape, & papaueris liquorem clysteri iniice. præstantissimus enim omnium ad has affectiones est. sed cautione opus est. nam si supra vires ægrotantis indatur, periculum affert. ergo cum imbecillum corpus est, hoc remedio non est vtendum: vel si vtamur, perexiguum imponemus, habita virium eius, cui datur, ratione. si etiam gracilis ægrotus sit, ne tunc quidem hunc liquorem infundemus: nisi admodum paucum. In his est etiam hoc intelligendum, quibusdam dysentericis purulenta excerni, quæ pura vlcera esse declarant: in quibus utendum hisce clysteribus est. Ceratum ex myrteo aut rosaceo fit, & admodum liquidum iniicitur: aut aliquid adstringentium, quæ ante memorauimus. sed adstringentis pauca esse debet copia. Hos clysteres intendes, aut remittes, si addas, aut minuas, habita ratione affectionis, quæ proposita sit. simili quoque modo ex vno in alium transfundes, cum ita postulare tempus videatur. Mensura autem clysterum pauca esto: ne sua illuuie prægrauet, & ideo excernendi cupiditatem excitet. non tamen ita exigua sit, vt ob eam causam in ipsum intestinum longissime peruenire non queat. nec etiã semel duntaxat, sed sæpe iniiciendi clysteres sunt. & hoc in omni alui secessione est optimum: nisi clyster ex liquore infundatur. quinetiam clysteres medicamenta crustas inducentia continentes, non sunt continenter ingerendi, sed magnis spatiis interpositis. Iam uero præstat etiam id indicare: clysterem non omnino calidum esse debere, sed usque adeo, vt ne frigoris sensum inuehat. atque hæc de clysteribus ad dysentericos accommodatis a me dicta sint. nam de iis, qui tinesmo conueniunt, nihil est, quod diuersum a superioribus dicendum putem. verum id solum commemorandum,

clysteres in tinesmo maius emolumentũ afferre, quam in dysenteriis: quia in tinesmo longiore tempore in affecta parte morantur.

Aliud genus clysteris extremo intestino laboranti idoneum. CAP. XXVI.

CIRCA intestina morbus quidam huiusmodi oboritur. mucus permultus excernitur: estq; mucus res quædam, qualis est intestinorum abrasio. neque est sanies quædam, neque sanguini simile unà effluit. & in excernendo cum hoc ipsum exit, nulla desidendi cupiditas urgens excitatur, nec vlla vehemens necessitas urget, vt citius excernatur: sed talis est, vt grauitatem extremo intestino afferat: quæ neque est pręcipue uehemens, neque quicquam affert molestiæ. Ciborum vero excrementa, si nihil aliud incidat, quod ea perturbet, per se ipsa procedũt sanis similia: neque quicquam est eis admixtum: totumq; corpus nihil insigniter neque in colore, neque in carnis copia, neque in viribus lædi videtur. Veruntamen qui in hoc statu morbi est, non omnino abest a calamitate. in quo quidem morbo male affectum esse extremum intestinum videtur: sed accidens vlcus non est: sed mea quidem sententia, quod efficitur, inde trahere originem videtur, quod excrementa singulis corporis partibus ingenita eò confluãt: quæ non aliunde fiunt, quam cum alimentum singulis partibus distribuitur, & partes ipsæ minus recte sunt affectæ. Ergo cum hic morbus in extrema intestini parte insideat, clysteres apti fient ex ficubus siccis aqua decoctis: in qua aqua myrrha trita immergatur. atque hoc medicamẽtum erit huic morbo idoneum. Alius clyster fit etiam hoc modo. Aloe ficuum decocto admiscetur. hi clysteres intestinum humescens exsiccãtes, expellere morbum possunt.

Clysteres in cholera sicca. CAP. XXVII.

CHOLERA sicca a vehementi quadam eorum, qui bus homines vescuntur, corruptela exoritur, cum ea non excernuntur, sed in uentre atque intestinis continentur, repletionesq;, & dolores vehementes creant. huius

huius mali remediũ est clyster iniectus, qui euacuandi vim habeat. Cum enim cibi nuper corrupti fuerint, atque in eas intestini partes amandati, profecto clyster eis admixtus potest ea quæ ibidem cohibentur, educere. sed tamen omittendi huiusmodi clysteres sunt: utẽdumq; ijs, qui flatus attenuant, & eorum, quæ continentur, concretionem diffundunt. sunt autem hi. Oleum ipsum calidum: aut ei incoquatur cuminũ, aut fœniculum, aut rutæ semen: quæ optima erit, si montana fuerit. bonus etiam clyster ex ruta viridi fit. sed multi comam oleo decoquunt. verum decoctio rutæ vim perdit. ita igitur parabitur. Vbi oleum valde ferbuerit, ab igni amoueto, eiq; adhuc feruenti rutæ comam iniicito. conflaccescit enim in oleo, & in eo vires suas relinquit. atque ita hic clyster mirum in modum choleræ siccæ conducit.

Ad ileon, hoc est tenuius intestinum accommodati clysteres. CAP. XXVIII.

VOLVVLVS post inflammationem aliquam fit, quę suo tumore trãsitus, & meatus occupet. siq; maior, & perfectus tumor sit; ne flatus quoque transeant, prohibebit, & ne cibi excrementa descendant: si minor, tantummodo difficilem exitum facit, sed non penitus stercus vetat excerni. cæterum inflammatio modo hãc, modo illam intestini partem obsidet: quæ res facit, vt tum bene, tum male hisce clysteribus vtamur. Interdum enim superiores partes prope ventrem occupat: interdum vero & ianitoris partem aliquam apprehẽdit: interdum in gracilibus intestinis insidet: interdum colon obsidet. quæ omnia ex his signis dignoscentur. si inflammatio fiat ab iis partibus, qua a ventriculo ad intestinum transitus patet, ventriculus statim impleri mirum in modum videtur, etiamsi perexiguum quid biberint, aut comederint: multiq; vomitus ex quauis occasione contingunt: & totum etiam corpus perturbatione & molestia afficitur. si vero aliquod ex gracilibus intestinis inflammatio occuparit, in eo quoque casu uomitus fiunt, sed non tamen ita multi. Vbi autem sita

hæc inteſtina ſint, nobis prius diſſectio commonſtrauit: & potius in his videtur dolor eſſe. verum neque in his, neque in ſuperioribus omnino prohibetur excretio. Cum enim in ſublimibus partibus ſit inflammatio, omnia, utut ſors feret, inferius deſcendere properantia, exitu non priuabuntur, niſi aliquod aliud impedimentum, quale eſt, cui uoluuli nomen eſt, contingat. & venter admodum fluit, cum inflammatio ſuperiores partes exerceat: venæq; infra locum affectum quæ in meſenterio ſunt, ſemper ad inferiorem inteſtini partem aliquid propellant. idque eſt, quod Hippocrates ileon inanem vocauit. ſi vero inflammatio in colo ſit, hæc conſequentur: vomitus multi fiunt, & perturbatio eo tempore modum excedit, & dolore conficit eam partem, vbi diſſectio colon eſſe docuit: & tranſitus ciborum, & flatuum nunc penitus impediuntur, vel parum admodum dehiſcunt: quatenus diminuta inflammatio ſuo tumore internam coli partem occupãs, relinquit trãſeundi locum. ſunt igitur hæ notæ. at qui hoc morbo detinentur, non eis omnibus iniiciendi clyſteres ſunt: ſed iis, quibus circa colon inteſtinum inflammatio eſt. Erunt autem vtiles ad hoc morbo laborantes, clyſteres omnes, quicunque ad ſedandas inflammationes valent: qui ſunt huiuſmodi. oleum calidum per ſe, vel cui melicratum ſit incoctum. Eſt & alius huic idoneus, qui ad hunc modum componitur. Cum oleo butyrum eliquatur, & ita moderate calidum iniicitur. interdum etiam oleo & butyro lini ſeminis ſuccus commiſcetur. Alius huiuſmodi. Hyſſopũ cum oleo colliquamus, & parum reſinæ terebinthinæ admiſcemus. Alius. Cum oleo caput papaueris decoquitur. caput poſtea papaueris abiicitur, tum oleo butyrum miſcetur. ſed hunc clyſterem non eſſe copioſum oportet: quoniam impleta in inflammationibus inteſtina contunduntur, atque affliguntur.

Ad colicos. CAP. XXIX.

COLON a dextro ilii incipiẽs vſque ad eum locum pertingit, in quo iecur eſt. inde demiſſum, & dextrum hypochon-

hypochondrium præteruectum, ad sinistrum venit eodem: vbi proxime ad splenem accessit, ad sinistrum ile vicissim pergit: cæterum prope spinam infra descendit. in ea igitur parte, in qua locatum esse colon nouimus, dolores quidam, & inflationes oboriuntur. hominibus ita affectis coueniunt clysteres tales, quales in cholera sicca diximus.

Ad renum uitia. CAP. XXX.

RENES & colon mutuo afficiuntur. & quemadmodum mutuis morbis corripiuntur, ita etiam remediis eisdem subleuantur. ex quo fit, vt nephritici pleriq; iis clysteribus vti debeant, quos colicis idoneos esse docuimus: qui quidem sunt ij, qui ad choleram siccam valere a nobis sunt dicti.

Ad uteri affectiones. CAP. XXXI.

COMMVNE quidpiam habent, & consensum morborum inter se colon & vterus ita, vt inflammationi vterum obsidenti, merito conferant ea, quæ in colon iniiciuntur. ergo infundendum est calidum oleum, cui accedat anserina, aut gallinacea pinguedo: aut butyrum cum oleo misceatur: aut hyssopum, aut lini seminis decoctum, aut aliquid aliud eorum, quæ in ileo attulimus, adiungemus.

Ad uesicæ morbos. CAP. XXXII.

QVONIAM autem vesica vicina est intestino, & simul etiam connata est, & in morbi consensum cum eo adducitur, quandoque etiam aliquo ex ijs clysteribus vti conuenit. Ergo vbi inflammatio vesicam vexet, vtiles erunt clysteres, quos ad ileum facere supra memorauimus. si vlcus in ea sit, eiq; adiuncta sit inflammatio, idem clyster erit idoneus: si inflammatio cõiuncta non sit, clysteribus non est opus. Vesicæ quoque talis quidam morbus accidit. urinæ non paucæ a renibus in vesicam transmittuntur. qui sic affecti sunt, atque hac calamitate circũuenti, foras pellere vrinas præ imbecillitate non possunt: sed ipsæ per sumen loco accommodato reperto exeunt. ad hos faciunt clysteres, qui constant ex oleo in quo cyminum sit decoctum: quod calidum

lidum iniiciatur. in eodem incoquitur non ſecus fœniculum, & ruta. ad quod malum cætera quoque vrinam prouocantia faciunt. nam læuigando remittunt ueſicam, & leuant, & promptiorem ad excretionem reddunt. ſi uero propter nimiam vrinæ copiam ſupprimatur vrina, clyſter morſum aliquem inuehens, & expultricem potẽtiam excitans, veſicam ad excretionem præparabit. aloe pura hoc poteſt efficere: itemq; cyclamini ſuccus. omnino uero id quod iniicitur paucũ eſſe debet: & cornu clyſteris eſſe quam breuiſsimum: ne ulla clyſteris portio debitas partes tranſgrediatur.

Ad lumbricos, qui helminthæ nominantur.

CAP. XXXIII.

HELMINTHAE, qui ſuperioribus inteſtinis continentur, accõmodatis potionibus expellẽdi ſunt: eos uero qui ad colum ſunt, per infernas partes educere poſſunt clyſteres: qualis eſt, qui oleum recipit, in quo abſinthium, aut abrotonum, aut cuminum, aut menta, aut lupini decoquantur. atque vbi ſatis decocta hæc fuerint, oleum per clyſterem iniicitur.

Ad Aſcaridas.

AD extremam inteſtini oram talis quidam morbus oritur. animalia quædã puſilla, quæ a materia * creantur. aſcarides dicũtur. eis remedio ſunt clyſteres: tum ex acribus quidam: tum vnus etiam eſt, qui ex cedriæ inunctione perſanat. porro clyſter non debet eſſe recta perforatus: ſed in latera, ſic, vt multa exigua foramina in orbem habeat. id etiam quod infunditur, non debet multum eſſe. ita enim partes debitas non excedet. apta eſt huic morbo aqua ex cinere confecta, vtpote quæ præſentiſsimo ſit remedio. eadẽ per clyſterẽ iniicitur.

Qui clyſteres uim habeant alendi eos, qui alioqui non nutriuntur. CAP. XXXIIII.

ALIA quoque calamitas quandoque contingit, ad quam tollendam clyſteribus eſt opus. nonnulli tam uehementer ab alimentis abhorrent, vt periculum conſequatur, ne ob alimoniæ defectionem pereant. quibus clyſteres ii ſunt idonei, qui alere corpus poſſunt: qua-

les

les ſunt hi: ptiſſanæ, aut tritici cremor, aut farinæ ablu tio, aut alicæ cremor: aut res, quæ ſunt generis eiuſdem. debet autem cornu clyſteris, ſi uſquam alibi, tum hoc loco eſſe quam longiſsimum: & manibus compellēdus maxima vi clyſter eſt, vt ad remotas, ſupernasq; partes quam maxime conſcendat.

Quibus clyſteres inijciantur, cum minime opus ſit.

CAP. XXXV.

PLERIQVE ſunt, qui nihil excernunt, excrementaq; eorum in colon non perueniūt, ſed ſupra con tinentur. ijs non iniiciendus clyſter eſt: quādoquidē ſcire debemus, clyſterem non longius, quam ad colon aſcendere: neque educere quicquam poſſe eorum, quæ ſuperioribus inteſtinis continentur. ergo ſuperua caneum eſt eo tempore clyſteribus vti. ſed in primis danda opera eſt, ut excrementa in colon deſcendant. ad quam rem conficiendam, in primis utrum tempus ſatis ſit, an ſecus, ſpectandum eſt: & cum tempore etiam facilitas tranſitus, aut difficultas ciborum, quibus homines veſcuntur. nam alia citius, alia tardius deorſum deſcendunt. præterea habenda quoque ratio eſt naturæ eius, cum non ægrotaret. ſi enim aluus ſuapte natu ra facile fluebat, citius excrementa ſubducentur: ſi vero difficulter, tardius. quinetiam ſi manum admouerimus, eius repletionem perſpicuo inueniemus, ſi modo infra peruenerunt feces. ſi non infra pulſæ ſunt, ea par te locus inanis apparebit. ad hæc in lumbis quoque grauitas eſt, ſi extremum inteſtinum ſit repletum. ſed & flatus eo tempore ſtercoris fœtorem redolentes, excre menta infra perueniſſe nobis declarabunt.

Quibus clyſteres non inijciuntur, cum tamen opus ſit.

CAP. XXXVI.

SECESSVM alui quendam περιρροῦν hoc eſt circumfluxum Hippocrates nominat. fluxus tenuis is eſt, & fecibus non commixtus: & partim per ſe prodit, par tim cum duris cibi excrementis, quæ in egeſtionem de labuntur; quibus tamen admixtus non eſt. ſi igitur quæ a cibis [illegible]tercidunt, foras egerantur, nihil opus eſt

clyſteri:

clysteri: si vero ea non excernantur, hicq; circumfluxus solus exeat, tunc medici quamplures clysterem perhorrescunt: verum qui prudens est, & sapiens, eo vtitur. hic enim tenuis fluxus aut nihil, aut certe parum, non mediocrem molestiam afferet. signum autem humectatæ alui hoc tenui fluxu, vt ciborum excrementa non secedant, primum est, vt cum prius secessio non esset cohibita, nunc nullo modo feces excernantur: deinde vero tangenti, colon impletum esse manus significabit.

De figura eius, cui clyster inijcitur. CAP. XXXVII.

AEGROTVS resupinatus esse debet, tum contegendus: ac ne cauitas appareat, stragula admouenda sunt, vt corpus contingant: sintq; aut vestes attritæ, aut linteorum partes, aut talia quædam. calida etiam sint, ne suo frigore homini horrorem incuterent. tum crura contrahuntur. qui situs mihi videtur conuenire. nam sublimem extra lumbum attollere, incommodum est. perinde enim est, ac si corpori inanimato clysterem indas. quandoque etiam in latus * ęger vertendus est. nam si uesica inflammata sit, in coxendice fit suppuratio, aut gibbus redditur: atque ita pondus, aut tumor impedit aut clysteris ingressum, aut exitum excrementorum. oportet ergo facere, ut in alterutram partem deorsum tumor vergatur, si absque impedimento perficere cuncta velimus. Interim dum clyster imponitur, ægroto imperandum est, vt neque clamet, neque respirationem contrahens sursum imum ventrem retrahat, sed simpliciter iacentem conari, vt simplicissime respiret. qua ratione nemo iniectioni clysteris repugnabit. vbi vero cessat is, qui medicinam adhibuit, pleriq; iubent, vt homo sese huc, atque illuc circumuoluat. ego vero id fieri prohibeo.

Quot modis clysteres voto non respondent, ex Mnesithei commentarijs. CAP. XXXVIII.

CLYSTERVM frustrationes tribus fieri modis cōsueuerunt: vel cum quis clysterem nō recipit, vel cum eum non continet, vel eum emittere nō potest. hæ causæ

sæ fiunt partim a corporibus & morbis, partim quod male clysteribus vtantur. quod ergo clyster non recipiatur, impediente morbo, causæ quædam huiusmodi. Vt cum inflammatio partes ani internas exerceat, & tumor excitatus sit, vt humor expressus longius progredi non queat, tumore impediente, & contra agente. itéq; flatus eodem loco contentus id ipsum efficiet, cum scilicet neque secedit ipse, neque humoribus ingredientibus transitum concedit. Medicorum errores sub tempore constituuntur: vt cum in durum secessum incidũt, non obseruant clysteris fistulam, sed ab ipso secessu impediti, ui impellunt, & fistulam in stercus conijciunt. ex quo fit, vt eius foramen ab ijs, quæ obsistunt, obturatum non posit prorsum clysterem emittere. Idem eueniet, si nõ recte fistulam imposuerint: sed in aliquod latus inclinarint: siquidem cutis foramen obstruit. huic simile quippiam contingit, cum plena lotij vesica est, & resupinatis clysterem indentes vesicæ grauitatẽ & pondus ad intestinum retrahãt. ita enim fistula occlusa vim clysteris ante progredi non sinit. ex quo fit, vt ægroti clysteres his modis non recipiant. Continere autẽ eos non possunt, causa aliqua circa anum naturam iritante. propter vero medicorum errores, is etiam error, qui tempori attribuitur, contingit, cum acrem admodum clysterem faciunt. ergo cur clysteres non contineãtur, has causas afferre quispiam poterit. Quam ob rem autẽ is, qui clysterem accepit, emittere non posit, causam aliquis, & præcipue in affectionibus tenuioris intestini, in morbum retulerit: cum plerunque in intestinis sit, plerunque uero in loco, qui inter ventrem interiectus est, & cutim, quæ totam naturam internorum articulorum in orbem complectitur. cum igitur compresis intestinis ab illo ambitu orbiculato spiritus supra firmetur, & incumbat, si conetur quispiam eo tempore clysterem eò vi adigere, flatus eum foras prodire amplius non sinit. comprimit enim extrinsecus intestinum constringens. medici vero vehementer errant, qui res acres injiciunt. cum enim locus continens exacerbationem

nullius

nullius cupiditatis desidendi habeat, continet. Præterea si quis clysterem vi comprimens, faciat vt supra magis conscendat, eum ad superiorem intestinorum inuolutionem propellet, & clysteri nõ parabit viam, vt retro posit cedere, atque exire. nam morsu excitato locus statim intumescit, & flatus conuoluit, qui, ne exitus pateat, impedimento sunt. est autem hoc plurimorum commune erratum: quia existimant, simulatq; clyster iniici incipiat, si quamprimum eum intro expresserint, se hominem facillime liberaturos. sed minime verũ hoc est. nam si cito introeat, citoq; exeat clyster, secessus exustus non statim perspergitur, & humectatur. si quis enim mollire secessum velit, totusq; clyster iniectus diutius contineatur, venter a plenitudine distendetur, & dolebit. quam ob rem paulatim inijci clyster debet. etenim sensus non ita molestia afficietur, & ea pars clysteris, quæ primum ingressa fuerit, paulatim * feces humectabit: si vero totus ingrediatur, non omne tempus a primo vsque ad extremum dabitur inspersioni eorum, quæ intus continentur. ex quo fit, vt nihil vetet, cum totus clyster fuerit expressus, quin statim excitationem ad sedem moliatur: nec multo tempore venter ob clysteris copiam intumescat, neque ad excretionem feces adhuc siccæ excitentur. Iam vero qui clysterem imponit, debet semper inanem clysteris partem conuoluere. est enim hoc valde accommodatum: quia sæpe nos præterit, clysterem ex ventre in ipsum vas clysteris recurrere, nisi continenter exprimatur.

Ex Rufo, de glandibus. CAP. XXXIX.

CONSEQVENS est, vt de glandibus dicamus. iis enim sæpe vtimur, vt feces excernantur: & præsertim in ijs, qui clysteres non admittunt, itemq; in pueris, & mulieribus. quandoque etiam in ijs, qui stomachum auersum habent, aut quibus caput obstructum est: aut in quibus partes a clysteribus facile iritantur: aut in quibus detinetur id, quod iniectum fuerit, vt memoria atque iritatio excretionis suggeratur. sæpe etiam purgandi causæ glandes imponuntur: quandoque deri-

uandi

uandi gratia, vt in febribus quibuſdam acutis, & diuturnis, in angina, & cæteris ſuffocationibus: itemq́; in doloribus capitis, lippitudinibus, vertiginibus, quæ continenter contingunt, & tenebricoſis perturbationibus, eis vtimur: & vt reliquias inflationis & reſolutionis excutiamus: & auxilij etiam cauſa adhibentur, vt mulieres faciunt, cum menſtruæ purgationes incipiunt apparere. & quæ iam trimeſtres fœtus in vtero geſtant: quos glandibus mirum in modum mordentibus corrumpũt. vtuntur etiam ii, qui valde mordacem glandem prius indiderunt, & quos crebra deſidendi cupiditas exercet. quibus itidem hæmorrhoides procidunt, accommodatæ ſunt: & conueniunt doloribus hypochondriorum in febribus obortis. & quibus ſuſpicio eſt, ne in ſomni propenſionem cadant. Cæterum glandulæ conficiuntur ex ſale toſto, & melle: & ex melle ipſo per ſe cocto ad conſiſtentiam: cui etiam admixtum ſit abſinthium, huiuſmodi autem commode ad ſtomachi ſubuerſionem vtemur, & ad helminthas, quam ad rem hyſſopum quoque, & tragoriganum, & lupinos melli cocto admiſcebimus. hæcq́; robuſtioribus ventriculis conueniunt. Fiunt etiamnum ex reſina terebinthina, & nitro, & quãdoque ex grano Cnidio: cuius moderata ſit portio. ſed quia morſus excitantur, idcirco partes oleo moderato vnguntur. quandoque autem modicum pyrethri, aut piperis, aut ſinapis reſinæ miſcebimus: eaq́; glandula paralyticis, & flatibus, quos perfrictio exciuit, conueniet. Centaurium vero pici & cerato additur: & inditum, & aſſumptum ad pudendi reſolutionem vtiliter adhibetur. infantibus vero grumus ſalis inditur per ſe oleo perfuſus. menſura eſt, vt nucleo ſit ſimilis. Et * agetharium detracto cortice. quæ etiam teri poſſunt, & excipi, vt pari modo quiſpiam eis vtatur. Bitumen vero & reſina cum exiguo panace & hyſſopo cõpoſita, conueniũt ijs, qui craſſos humores colligunt, & quorum refrigeratæ ſunt partes, & qui lumbricos aſcaridas gignunt; & colis reſolutionibus; & menſtruis purgationibus ſuppreſsis. & item duritiæ, & diuturnis refrigerationibus.

Ficus

Ficus etiam cum nitro miſcentur: & vua paſſa, abiectis acinis: adiecto nitro, & cymino. Ex his quædã nucleo, quædam collyriis ſimilia infunduntur: & quædam per ſe imponuntur, quædam lana molli excepta induntur, lana prominente, vt facilius euellantur. quod præcipue in iis, quæ acria ſunt, & anum facile commordent, obſeruarunt.

De *inunctionibus*. CAP. XL.

IIS, quæ inunguntur, vtimur in corporibus, quæ nimis adſtricta ſunt, quæque partes delicatiores & imbecilliores habent: ſed trahẽdum eſt vehementius. Vſu vero ad hoc probata ſunt hæc, cyclamini ſuccus aqua aut hydromelite reſolutus, fel taurinum, elaterium, granum Cnidium, vua taminia: hæcq; terenda, & melle excipienda ſunt. itemq; colocynthidos decoctum, quæ melicrato incoquatur, cuiq; fel taurinum accedat. Cęterum in omnibus acribus admouendis prius fouendæ partes ſunt, & oleo prius inungendæ. deinde inſidendum in fœnigræci & maluæ decocto ſedem eo feruore intendendo ſimul, & foras propellendo. quæ ſi plus excedat, portulacæ ſucco, & oui inunctione vtemur, & melilotum melicrato incoctum ſuperdabimus. vitellos quoque ouorum elixos, & cerata ex myrto facta imponemus. Ex omnibus autem glandulis ad morbos diuturnos efficacioribus vtendum eſt. & in quibuſdam bonis corporis habitibus, cum febribus inordinatis nõ iactantur, idem obſeruandum. ſimplicioribus vero vtẽdum in delicatioribus, & febribus acutis, vt feces deiiciantur. tempus vero horum adminiſtrandorum idem eſt, atque id, quod clyſteribus eſt præſcriptum. Atque hæc quidem ſunt, quæ de clyſteribus, deq; glandulis tradenda eſſe exiſtimauimus.

Ex Diocle, quæ ventrem ſoluant. CAP. XLI.

MERCVRIALIS & * vitis cum per ſe, tum cum betis & braſſica incoctæ, & vna cum cibis aſſumptæ, aut cum pultæ in ſorbitione datæ, deiectionem abunde ciẽt. Cnicus multis modis apparatus idem facit. nam vel ſuccus ex eo exprimitur, & potui datur, iſq; ante cibũ melle,

le, aut uino dulci temperatus aluum ſubducere conſue-
uit. fit ex eodem ſorbitio ad eandem rem valens. in ma
za quoque coniectus idem præſtat: ſed & obſonia in eo
coquuntur. eodem vti poterit quiſpiam, ſi ſiccet, & mo
dice contundat, & cribro traijciat: tum iterum tundat
cum melle, & ad ceræ formam, non admodum duram
redigat, & ex ea ante cœnam capiat quantum caricę me
diocris magnitudinem compleat, aut paulo magis, aut
minus, vt ei qui vtitur, conferre videatur. Fiet autem
vehementior, ſi cnicus crudus frangatur, & pars inter-
na eximatur, conteraturq́;, & melle excepta eodem mo
do, minus tamen quam cum frigitur, ſumatur. nihilo
vero minus abſque moleſtia ſoluit aluũ fluor, qui ex ſy
caminis prodit, ex melicrato ſumptus, itemq́; cibis in-
ſperſus & commixtus. Ex conſuetis vero terebinthina
reſina præſtat omnibus. Ea vero, vt eſt, paulo maiore
menſura, quam ſit ſaba Aegyptia, poſt cœnam capienda
eſt: aut in poculum conijcienda, addendumq́; mellis
non minus quam triplum, & duobus aquæ calidæ cya-
this diffundenda, & ita bibenda.

Ex Dieuchthe, quæ leuiter per infernas partes purgent.

CAP. XLII.

MARINA aqua decocta, & ſub dio detenta pota-
tur, in primis quidem cum pari aquæ dulcis portione:
tum vbi ſubducit, duæ aquæ dulcis partes vni parti ma
rinæ additur, idq́; vſquedum ſatis purgatum eſſe videa-
tur. Hoc etiam facere ſolent: braſsicam læuigant, ex-
primuntq́;, & cnicum contuſum inſpergunt: & in vaſe
fictili ad ſolem ponunt, donec craſsitudinem nanciſca-
tur: tum remouent, dant vero huius drachmas duas ie-
iunis ex melicrato. & leuiter aluum ſubducit. Lenti-
cularum quoque decoctum cum modico ſalis purgat.
Iam vero vuę paſſæ ſatiuę decoctum ſub diuo detentum
purgat. ac ſimile quippiam facit ſalis acetabulum cum pa
ri mellis portione, & aceti heminis duabus ſub dio poſi
tum, & poſtea temperatum aqua datum. magis vero al
uum ſoluunt allia in melicrato elixa: & reſina nitro ex-
cepta, & ante cœnam data. & betæ, & cæpę in melicra-
to

to decoctæ. & catapotia ex nitro, pipere, resina confecta. & brassica, si quis ea decocta cum nitro vescatur, & iusculum absorbeat. aut folia actes cum beta decocta idem præstabunt.

Ex Lyco, aluum subducentia. CAP. XLIII.

STYRACIS, scammoniæ, vtriusque pares portiones. conficitur ad hunc modum. styrax valde admodum in mortario teritur, vt moliri queat: eiq; scammonia adiicitur, & globuli ad fabæ magnitudinem conformantur. Aliud. Scammonia cum sale candidissimo permultum læuigatur: tum in plumbea pyxide decoquitur. Ratio vero decoquendi est huiusmodi. pyxis plumbea duplex est. eius operculum habere debet aut foramen, aut fistulam. per eam viam scammonea cum sale trita inditur: idq; vas in olla, quæ lomento fabarum plena sit, insidet. coquitur autem lomentum fabarum, quod pyxida continet, posca affusa, non autem aqua. vbi lomentum coctum fuerit, etiam satis cocta erit scammonia. cum hoc factum fuerit, medicamentum ipsum sinendum est, vt in pyxide refrigeretur. id postea iterũ læuigabis vel per se, vel piperis albi tantum addens, quãtum satis sit ad medicamentum rite condiendum. atque ita parata scammonea neque ori, neque stomacho insuauis erit, & nihilo secius purgabit.

Galeni Picra. CAP. XLIIII.

ALOES drachmæ centum: spicæ nardi, xylobalsami, mastiches, asari, croci, cinnamomi, singulorum drachmæ sex. Ego vero aloes drachmis xc. croci drachmas quinque impono, atque ita vtor. Præterea ad aluum subducendam, aloen non lotam accõmodatiorem esse scire debemus: eamq; lotã magnam medicamentosę facultatis vim amittere. quam etiam febricitantibus dare quispiam audeat, si non vehemens, sed admodum de bilis febris sit. Multi vero etiam medicamẽtum ex aloe non lota febricitantibus dederunt: ac deinde cum nihil manifeste læsissent, in alijs maximam noxam sunt experti. infestissima enim aloe, etiam lota, est iis, qui citra vitiatos humores calida & sicca intemperie laborant.

proxime

proxime ad hos accedũt, qui ſiccam intemperiem, etiam ſi cum frigore coniuncta ſit, contraxerunt. ad ſummam qui ex ſola qualitate particulam aliquam læſam habent, ab aloe offenduntur. intemperies enim, quæ in humoribus ſunt, medicamentis eos euacuantibus indigent: quæ vero abſque his conſiſtunt, in tabem penitus ex vſu huius medicamenti, quod ex aloe conſtat, deueniunt. Vbi ergo vitiatus humor ventriculi tunicas irrigat ita, vt nauſeæ ſymptomata magis, aut minus conſequantur, picra ex aloe vtilis eſt, eum humorem euacuans. ineſt enim aloe purgandi vis, ſed non valida: ſed tanta, vt quæ in ventre ſunt, quæ etiam contingit, purgare poſsit. ſi vero aliquando copioſius exhibeatur, vſque ad loca iecoris conſcendit. non eſt tamen medicamentum, quod totum corpus purget. verum bilioſarum ventriculi affectionum optimum medicamentum eſt: adeo vt vno die ſæpe multos, qui ſtomachici exiſtimantur, perſanet. In iis autem, qui tarde concoquũt, non omnibus par eſt picram dare: ſed ijs ſolum, quibus id a ſuccis uitiatis excitatur: & eo magis etiam, ſi tenues illi, bilioſiq; fuerint. quandam etiam facilitatem afferet ijs, qui humida intemperie citra humores laborãt, quæ partem affectã ita irriget, vt non ſecus quam nerui colligantes in articulis relaxatis, exſoluatur, atque lexetur. Quibus vero bilis in uentriculo, & præſertim imis eius tunicis continetur, accommodatius inuenire medicamentum nullum poteris. iis vero qui inflammatione aliqua uexantur, non abſolute omnibus temporibus inflammationis datur: ſed vbi ea concocta fuerit, & declinet. nam & concocta medicanda eſſę, præclare cenſuit Hippocrates. Recte autem quis hoc medicamentum tarde concoquentibus, bilimq; uomentibus, aut quibus alia quadam fluxione ſtomachus teneatur, dabit, ſi aquæ cyathis quatuor mixtum dederit: veritus ne mel ſtomachi ſubuerſionem, quæ fieri conſueuit, excitet. ſed in declinatione internarum inflammationum recte ex hydromelite propinabitur. quemadmodum etiam præbetur ijs, quibus ciere vrinam,

nam, aut purgationes menstruas prouocare oporteat. sæpe autem hoc medicamentum dare consueui ijs, qui suffusorum symptomata ex stomachi affectione patiuntur, & ijs qui aluo adstricta laborant, & mulieribus, quæ non probe, sicut dixi, purgantur: in quibus maiorem efficaciam habet, vbi aloes drachmæ lxxx, & croci sex fuerint. præstat etiam pro asaro carpesium conijcere. quanquam etiam vtrisque adhibitis aliquando medicamentum confeci. datur ad summum huius medicamenti drachma vna cum aquæ cyathis tribus.

Purgans medicamentum ex cydonio.

SCALPENDVM est cydonium circa semen: deinde euacuatum scammonia implendum, tum crusta circumplectendum, & assandum: postremo dandum vt comedatur. atque ita aluus subducitur, & stomachus minime subuertitur.

Catapotia ex aloe.

COLOCYNTHIDOS pars vna, scammoneę & aloes singulorum partes duæ: succi absinthij, pars una.

Philumeni purgans medicamentum ad oculos diuturna fluxione oppressos. CAP. XLV.

MARRVBII, agarici, chamædryos, colocynthidos medullæ, stœchadis, singulorum pondo decem: opopanacis, sagapeni. petroselini, aristolochiæ rotundæ, piperis albi, singulorum quinque: cinnamomi, spicæ nardi, myrrhæ, polij, croci, singulorum quatuor. sicca terenda simul sunt omnia, & per cribrum traijcienda: opopanacen vero, sagapenumq; & myrrham confracta in pila macerare in melle oportet. his postea læuigatis sicca addenda, & ita conterenda: & sic confecta uitreo vase excipienda. siq; mel desit, affundendum erit. Hoc medicamentum mirabile est proprie in morbis capitis diuturnis. quam ob rem oculorum quoque affectionibus accommodatissimum esse, vsu compertum est. ventrem enim mediocriter soluit. si vero sub vtendi tempus obolos quatuor, aut sex scammoneæ capiat, efficacius purgabit. reuellit namq; a capite omnia, & ferme etiam nimis. & quod a naturali corporis

corporis habitu alienum inuenit, ſecernit, & foras pellit: vt recentiora ab eo reddita corpora, & conſtitutiones & actiones ſuas non ita multo poſt purgationem acquirant. ſumma eius potio drachmas duas continet, cum melicrati cyathis quinque præter ſcammoniam, quæ adiungitur. ac quibuſdam quidem medicamentum ipſum, idq́; vna eius potione, priſtinam partium valetudinē potuit reſtituere. non tamen nuda puraq́; purgatione naturalem affectionem, & hilaritatem ratione diſtributionis gignere, atque reſtituere exiſtimetur. quibuſdam autem id effecit tum ſecunda, tum vero etiam tertia potione. in alijs vero ita pręparat corpora, vt auxilium a metaſyncriticis ſint perceptura.

Archigenis purgantia medicamenta febricitantium.

CAP. XLVI.

IN febribus bonorum morum, hoc eſt, in quibus vires corporis ſubſunt, ſed tempus breue eſt, detractio confertim facienda eſt, vt morbi continuitas intercidatur. ergo in temperatis vtēdum eſt venæ ſectione: idq́; potius in calidioribus, quam humidioribus eſt faciendum. ſi vero humor ſit abundantior, tunc materia vtilius purgatione diminuitur. ſiq́; purges, non ſtatim ſcā monea, aut aliquo violento medicamento, ſed placido id facies. primum enim quæ imponuntur, quæq́; illinuntur, ſi ex violenta materia conſtent, cum per diſtributionem & tranſmiſsionem agant, languida redduntur. Equidem cataplaſmate in diei ſpatio vti conſueui, quod hypochondrio ſuperdarem ita latum, vt vſque ad vmbilicum pertineret. Quandoque etiam loliaceæ farinæ partes tres vni parti Cneori admixtas melle decoquens, totum ventrem comprehendo: aut tithymali liquore oblino: aut cyclamini ſuccum pari pondere, dimidio elaterij miſcens & liquido cyclamini ſucco reſoluens vna cum modico mellis, ne nimis exſiccata reddantur friabilia, glandulas conficio. quæ vbi cyclamini ſuccum accepit, atque in muria pręmaduerit, impono, aut aliquid aliud generis eiuſdem. Tū ex iis quę ſumuntur, ſatis fuit mercurialis ſuccus, trium heminarum

mensura, cui sal inditus fuisset, aut serum lactis eodem modo. Sine molestia vero hoc omni ætati est accommodatum. polypodij partes duæ, cneori, salis, nitri, singulorum pars vna: cnici pars vna. dantur ijs qui uiribus integris sunt, drachmæ tres. melle autem imbuitur instar placētæ: aut in hydromelite inspergitur. Ipse quoque cnicus per se eodem pōdere, aut ad summum holcarum quatuor, datus, satis egregie mouet: siquidem febribus ante dictis accommodatissimus is quoque est; & placenta itidem, quam diximus. Clyster vero ex mercurialis, & colocynthidis decocto est vtilis: si modo non solas feces, sed etiam aliud quippiam desuper educere in animo habemus. Quemadmodum igitur in his febribus hæc dantur non tanquā cibi, cum cibi perfectam purgationem recipiant: ita ego alimentorum loco pultē ex colocynthide dare consueui. xxiiij globulos, qui ponticæ nucis magnitudinem compleāt, deglutiat vna cum cibis ille, qui curatur: tum os colluat, & aquæ calidæ cyathos ternos sorbeat, & quieti se tradat, purgationem expectans. est hæc præstantissima purgatio, febri quoque non graui. educit autem biles aqueas, & crassas. postea vero multos fuisse curatos uidimus, multos vero parum ab accessionibus vexatos, balnei vsu fuisse integræ valetudini restitutos. Quibusdam uero bis dari hoc medicamentum necesse fuit: quibus globuli ex eodem temperamento fuerunt dati. & tempus secundę euacuationis est status febrium, quæ bonorum morum dicuntur. cumq; lassitudines, capitis dolores, grauitates, imbecillitates, feruidæ in coxendice affectiones, & labor urgent, tūc præstantissimum medicamentum est: quod ad hunc paratur modum. Duę colocynthides capiuntur, excauantur, oleum eis infunditur: per noctem ibi moratur, in ollam nouam reijcitur, aqua pari portione additur, confractæ colocynthides incoquuntur, expressæ abiiciuntur: succus in aliam ollam transfunditur: fuligo abstergetur: puls decoquitur. vbi rite se habeat, nigri veratri & scammoniæ leuis semiholca, si mite velis medicamentum; si intentum

tentum, holca imponitur. his omnibus in ramenta diductis, orbes fiunt.

Hiera Rufi, quæ ex colocynthide conficitur. ex libro, qui est de morbis, qui articulis contingunt.

CAP. XLVII.

HAEC primum ad dolorem lateris inuenta, postea ad alia mala valde vtilis visa est. labores enim nõ diutius producit: neque nimis acute purgat. datur ex melicrato, aut oxymelite. imponitur autem succo ptisanæ diluto, & melle condito. dantur ad summum drachmæ tres: minimum vero, vna, in quibus pauca euacuatione opus esse videatur. Facit etiam ad dolores articulorum: eamq; dare sæpe oportet, & in ea confidere: quippe quæ semper id, quod decet, efficiat. purgat enim neque acriter, neque confertim: neque aliunde magis, quam a morbo. Mensura in his satis est drach. 4. in melicrato aqua. sal vero admiscendus: quia facilius ita pertransit. eius talis est confectio. Colocynthidis interioris drachmæ duæ: agarici, chamædryos, singulorum drachmæ decem: opopanacis, sagapeni, singulorum drachmæ octo: petroselini, aristolochiæ rotundæ, piperis albi, singulorum drachmæ quinque: cinnamomi, spicę nardi, myrrhæ, croci, polij, singulorum drachmæ quatuor: mellis quod satis sit ad hæc omnia assumenda.

Purgans medicamentum, quod sordes ventris accommodate deducit, & simul thoracem, & caput subleuat. idq; ad Iustum auctorem refertur.

HABET hoc medicamentum interioris colocynthidis ægyptię denarios duos & triginta; marrubij, chamędryos, stœchados, singulorum denarios xiiij. gentianæ, agarici, singulorũ xij. bdelij, spicæ nardi, croci, cinnamomi, singulorum viii. casiæ, floris iunci odorati, piperis albi, longiq;, scillę tostę, singulorum vj. radicis centaurij, iiij. omnia trita bdellio resoluto, panacis decocto, & melli cocto commiscentur, & ex ipso medicamento fabæ magnitudo ante cibos sumitur.

Aluum soluentia.

LIQVAMINIS zinziberis denarios duos: piperis longi, ſcammoniæ, liquoris cyrenaici, ſingulorum denarium vnum: aceti, gari, vtriuſque cyathum: contere, in vnum redigito, datoq; cum lactucis vnum, ſi ſoluere aluum vis; duos, ſi purgare. Aliud. Zinzibe ris, ſcammonij, ſingulorum vnc.i. ſalis ſcrup.iiij aceti, gari, ſingulorum cyathus.

Granula ſalubria, ſtomacho idonea, uentrem ſubducentia, & præſertim in typis.

ALOES ſcrup.ij: ſucci abſinthij ſcrup. ij. Scillã fermento oblitam torrebis ita, vt coquatur. inde educito, & villis abiectis ponderato, & in mortarium coniectã valenter tundito, abſinthij ſuccum affundẽdo, & aloem tritam inſpergendo: ſimulq; omnia commiſceto, atque excipito, & molliendo in vnum corpus redigito. facto hoc fermento, extrahe, & repone, factis tamen prius granulis ad ciceris magnitudinem. dato iis, qui ex longo morbo difficulter vires reſumunt, ſi per typos ægrotent, grana vij. aut xi. aut xiij. aut xv. deinceps per dies v. aut vij. aut ix. Si autem pituitam ab eis duci uelis, aut efficaciora fieri, adde toti fermento euphorbii denarium unum.

Purgans quod placentula dicitur.

SIMILAE drach. vnam, coni drach. iiii. piperis drach. ii. Scammoneæ drach. iii. excipe melle attico. dantur ſummum drachmæ. ij. Vtere etiam ad arquatos.

Paſtillus purgans.

Scammoneæ drach. iiii: euphorbii, piperis, ſingulorum tantundem. pholii drach. i. mellis lib. i. vncia datur.

Oliuæ purgantes.

GVMMI vnc.i. palmularum conculcatarum abiectis oſsibus lib. i. mellis tantundem. piperis ſcrup. iiii. amii tantundem, cymini denarii iiii. aniſi tantundem. aceti ſextarium. oliuarum muria confectarum, ſine oſsi bus lib. i. palmulas cum melle & gummi contere in pila tamaricea: gummi vero aceto prius macera. vbi probe fuit læuigatum, cætera omnia contuſa indito, & ſimul læui-

læuigato: & aceto infuſo in vnum omnia fermenti inſtar adigito. tum maceratas, & dulcedinem in aqua dulci nactas oliuas valde exprimito, & imponito. dato liquoris cochlearia quinque, oliuas tres, ſi is qui ſumit, bene concoquat, & præcedenti die non multa ſumpſerit: ego vero ſcammoneæ denarios quatuor addo.

Aluum ſubducens.

PIPERIS vnc.i.cumini vnc.i.zinziberis vnc.i.foliorum rutę ſcru.iiii.epithymi drac.iii. polypodii drac. iii. cnici vnc.i. mellis quod ſatis eſt.

Alia placentula.

CNICI albi fricti, & deſquamati libra vna, mellis cyathi tres, aniſi drachma, carnis caricarum xxx. datur ante cœnam, factis partibus ad regiæ nucis magnitudinem. danturq; duæ, aut tres. Alia. Scãmoneæ vnc. aloes drach. iiii. euphorbii tantundẽ: aqua excipiuntur, granaq; erui inſtar cõformantur. ex his vii.aut ix. aut xi. aut xiii. aut xv. aut xvii. aut xix. aut xxi.dato.

Medicamentum ad colicos, purgans.

EVPHORBII aut iridis, petroſelini, cyperi pares portiones.

Symbiotarium.

Scammoneæ vnc.ii.piperis,zinziberis, ſalis, petroſelini,ſingulorum vnc.iiii.

Purgans medicamentum eos, qui elephantiaſi detinentur.

COLOCYNTHIDEM pulchram, bonamq; capito, ſacitoq; vt diem & noctem in oleo madeſcat: deinde oleum effunde: & in noua ollula colocynthida cum aqua decoque, vſque dum flacceſcens reddatur.tantum poſtea ſimilæ adiice, quantum excipere aqua poſſit. cumq; fuerit facta decoctio, adde ellebori nigri drachmam vnam, & mediam, ſcammoneæ drachmam vnã, & ſurculo anethino agita: & confice orbes inſtar lupinorum, aut auellanæ. datoq; deglutiendos.

Hiera Iuſti.

COLOCYNTHIDIS interioris denarii xxiiii. ſtœchados, chamædryos, piperis albi, piperis nigri, agarici, veratri nigri, ſcammoneæ, ſingulorum denarii xiii.

ammoniaci, thymi, croci, euphorbii, singulorũ denarii viii: myrrhæ denarii iiii: scillæ tostę denarii xvi. aliqui addũt casiæ denarios iiii, & spicæ nardi denarios viii. mellis quod satis sit.

Epithema uomitum ciens.

VERATRI albi denarii viii. piperis denarii iiii. fellis taurini quantum ad excipiendum satis sit. admoueto.

Medicamentum, quod odoratui admotum per aluum purgat.

FELLIS terrestris echini, melanthii, aut nitri vtriusque denarii ci. succi thapsiæ denarii iiii. grani Gnidii denarii iii. elaterii denarius. læuigantur instar cerati oleo sicyonio, ant cyprino admisto: fiuntq; orbes vnius denarii. horum vnum odorabitur is, qui purgãdus est, si bene concoxit. hoc autem admodum debilitabit: sed aliquo vnguento odorato vires postea recreabuntur.

FINIS LIBRI OCTAVI.

ORIBASII MEDICINALIVM COLLECTORVM,

LIBER NONVS.

De aere, ex Galeno. CAP. I.

OPTIMVS aer est is, qui prorsus sit purus. talis est, qui neque stagnorum, neque paludum halitu sit perturbatus: neque ex profundo aliquo specu perniciosam auram exhalante sit infectus, qualis est Sardibus, & Hierapoli. Improbatur etiam, qui ex cloaca magnam aliquam vrbem, aut numerosum exercitum expurgante vitium contraxit. Malus etiam est is, qui ex animalium, aut olerum putredine & fimo coinquinetur: quiq; ob stagnum, vel flumen vicinum nebulosus est: quemadmodum etiam celsis vndique montibus cauo loco inclusus perflatum nullum recipit. Suffocans enim is est, & putris: similis nimirum ei, qui in domibus quibusdam clausus est, in quibus ob putredinem, & quia non perflantur, plurimus situs aceruatur. Huiusmodi autem aeres, omnibus ætatibus sunt noxii: velut qui prorsus est purus, omnibus ætatibus est vtilis. differentia vero aeris, quæ ex calore, frigore, siccitate, atque humiditate existit, non eodem modo in omnibus hominibus affecta est: sed corporibus, quæ optimo tēperaměto sunt, etiā aer optime tēperatus est saluberrimus: in quibus vero aliqua exuperans qualitas dominatur, iis vtilissimus est aer, qui ei qualitati maxime contrarius est, frigidus calidæ, calidus frigidæ, humidiori siccus,

cus, ficciori vero, quam par eſt, tanto humidior, quanto ſiccitas modum excedit.

De anni temporibus. CAP. II.

HYEMEM humidam eſſe & frigidam dicimus, nõ quod aliorum temporum humidiſsima, frigidiſsimaq; ſit; ſed quia id ei aliter contingit. cum enim in ea humiditas ſiccitatẽ ſuperet, frigiditasq; caliditatem, ideo fit, vt humida, frigidaq; dicatur. eodemq; modo æſtas, quia in ea minor eſt humiditas, quam ſiccitas, & minor frigiditas, quam caliditas, idcirco calida, & ſicca eſſe dicitur. enimuero æquum eſt, vt ſingula tempora ex propria natura atque ſua examinata; aut calida, aut frigida, aut humida, aut ſicca nominentur. id vero quod in exquiſite medio omnium exceſſuum eſt, deprehenditur. nam quemadmodum in hyeme frigus ſuperat calorem, & in æſtate ſuperatur: ita in eis quædam eſt ſiccitatis, atque humiditatis æqua portio: quæ neque vt in æſtate ſiccitas, neque vt in hyeme humiditas dominetur. Autumni eſt eadem ratio: nihilq; in eo eſt extremum. excellit autem in eo ſiccitas, verum in caliditatis & frigiditatis differentia mixtus ex vtriſque eſt, eiq; aliud accedit malum temperaturæ inæqualitas, quę autumnum maxime morboſum facit. nam meridie multo calidius eſt, quam ſit mane & veſperi. quam ob rem qui quatuor temperamentorum coniugationes in quatuor anni tempora diſtribuere ſtuduerunt, ſciant ſe non ſolum veri male attribuiſſe humidum, calidumq; temperamentum, ſed etiam autumno frigidum, & ſiccum. ego uero tantum abeſt, vt aut ver calidum & humidum pronũciem, aut ſiquid temperatum ſit, id calidum & humidum eſſe concedam iis, qui ita aſſerant; vt quod plane contrariũ eſt, id affirmem, omnium aeris nos ambientis temperamentorum peſsimum eſſe id, quod humidum & calidum eſt: quod quidem in anni temporibus neutiquam comperies: at in morboſo, & peſtilenti aeris ſtatu quãdoque incidit. in quo ſtatu omnia apta ſunt, vt computreſcant. Cum vero tempora ſibi ipſis conueniens temperamentum ſeruarint, ver inter ea ſaluberrimum erit:

acutiſ-

acutiſsimos vero morbos, & ad aliorum anni temporum comparationem maxime mortiferos autumnus afferet. cumq́; ver ſit temperatiſsimum, autumnus eſt malus: ſiquidem vno & eodem die modo frigore, modo calore nos afficit: ipſeq́; æſtatem excipit, in qua multis aſſati ſunt humores, quibuſdam etiam vires debilitatę fuerunt. ſed non ſolum hoc nomine malus eſt autumnus: ſed quia humores primum ad cutim mouebantur, autumno vero in profundum ab aeris ambientis frigore compellũtur. atque hæc quidem ſunt omnium hominum communia. qui vero minus rectam victus rationem ſequuntur, iis id malum etiam accedit, vt qui ſe fructibus largiter impleuerint, ſuccorum malitia impleãtur: ex quo conſequitur, vt morbi, qui æſtati ſunt proprii, periculum quoddam omnino moueant: quandoquidem eo tempore profunda corporis pars expurgatur, & a partibus principem locum tenentibus ad cutim ſucci vitioſi perueniunt. ergo lepræ, vitiligines, lichenes, vlcerationes quædam, puſtulæ multæ exoriuntur. alio vero modo profunda corporis pars per phymata, & dolores articulorum expurgatur, cum praui ſucci in principes partes commigrent. Fiunt etiam ſanguinis fluxiones, quæ plenitudinem, & ſuccorum malitiam euacuant, & morbos qui ab ea gignuntur, reſoluunt. ſi uero tempus vernum corpus alicuius bonis ſuccis refertum capiat, id ſaluberrimum conſeruat, nihil ex propria natura innouans. at æſtas, aut autumnus, aut hyems, non item. nam hæc ſi purum corpus & omni prorſus reprehenſione vacans acceperint, illa pallidam bilim copioſiorem, quam par ſit, gignere conſueuit, ille vero atram, hyems denique pituitam. æſtate igitur frigidæ, atque humidæ naturæ optime afficiuntur: hyeme veru calidæ & ſiccæ: quemadmodum calidæ & ſiccę æſtate, humidę vero & frigidæ hyeme male afficiuntur.

Ex Antyllo, de aeris differentia, quæ in menſe eſt, ex primo libro qui eſt de præſidijs extrinſecus incidentibus. CAP. III.

LVNA, quæ æque ac ſol Zodiacum perluſtrat orbem, differentiam in aere creat. Facit enim quatuor tẽpora menſis, quæ anni partibus proportione reſpondent, atque hebdomatibus diſtinguuntur. prima igitur menſis hebdomas a nouilunio ducit initium, & uſque dum Luna duas in partes æqualiter diuiſa apparet: eſtq; veri ſimilis: cum luna humida, calidaq; ſit eo tempore: & aer nos ambiens eo tempore humidiſsimus, & calidiſsimus. ac tunc quidem humores plerunque ruunt, & fœcundi ſunt, non ſecus quã vere. ſecunda autem hebdomas tunc incipit, cum Luna in duas partes æqualiter ſecta eſt, & ad plenilunium vſque procedit: eaq; æſtati ſimilis eſt, ob hanc vnam cauſam, quod fructus concoquit vel maxime. Hebdomas vero quæ plenilunium ſequitur, cum Luna vſque minuitur, donec duas in partes ſit æqualiter ſecta, ſicca eſt, atque autumno eſt ſimilis. vltima vero hyemi comparatur. quot igitur anni tempora feruntur, tot etiam menſtrua eſſe tempora exiſtimandum eſt. Illud quoque eſt animaduertendum, Solem ſua vi corpora calefacere, Lunam potius humectare. quod in cauſa eſt, vt Luna humidius ſemper cerebrum reddat, & carnes putres faciat: corporaq; eorum, qui ſub dio viuunt, humidiora, & obtuſiora efficiat. eademq; cauſa capitis grauitates, morboſq; comitiales gignat.

Ex eodem libro eiuſdem de aeris differentia, quæ in diei partibus eſt. CAP. IIII.

DIEM vnà cum nocte modo intelligimus, eumq; anno ſimilem eſſe pronunciamus. matutinum enim tẽpus humidum, calidumq; eſt, veri ſimile. quam ob rem ſomni puri, & corpora tam ſanorum, quam ægrotantium recreantur. ex quo fit, vt febricitantes hac hora placidiſsime degant. nam exhalationes mane diſſoluuntur, & humidæ fluminum auræ reſpirant, & ros cadit. meridies autem æſtati cõparatur: pars vero quæ ad occaſum

casum pertinet, autumno. noctis vero pars prima, & quæ circa vesperã est, occasui similis est. eo tempore neque somnum ægrotis suademus, neque potum damus, neque vllum aliud auxilium adhibemus, nisi quid aliud admoneat: quod facimus veriti illud tempus ęque ac tẽpus occasus. mediæ noctis tempus hyemi comparatum est: siquidem tum Sol plurimum a nobis, vt hybernis diebus, distat. ergo dolores nocturno tempore vehementiores sunt: idq; merito, cum nox suo frigore extremam cutim denset, & perspirationem quæ clam in corporibus fit, intercipiat: & defluxiones tum eorum qui lippitudine laborant, tum eorum, quos tormina intestinorum exercent, tum eorum, qui cœliaci nominantur, tum eorum, quibus sanguis fluit, ab hac eadem causa promouentur: cum ij, qui defluxionibus correpti sunt, id totum quod clam ferri consueuit, vnum in locum amandent. Vltima noctis pars propterea quod matutino tempori propinqua est, eiusdem cum eo temperamenti est particeps.

Athenæi, de aere, ex libro 29. CAP. V.

AER à sole illustratus ab eo differt, quem sol non vidit, & vmbrosus est: itemq; diurnus a nocturno. nam quem sol perlustrauit, calidior est, & tenuior: vmbrosus vero, crassior. similiq; modo lucidus, minus frigidus est, & tenuis: tenebricosus vero, & obscurus frigidior est, & crassior. ergo qui calidior, tenuiorq; est, corpora facile perspirantia reddit: contra facit qui frigidus, crassusq; est. ex quo fit, vt noctes sint iis, qui ex defluxione laborant, & iis, qui inflammatione vexantur, & febricitantibus, molestissimæ. differt etiam aer qui vnius ciuitatis sit, ab aere regionis. in primis enim aer ciuitatis a domibus coarctatur, quocirca non secus, quã in cauis locis, calidior est, & crassior. sol enim aerem, qui non perspiratur, continuo calefacit, & magis accendit: at motus vacuitas crassum reddit: cum motus æque, ac ii, qui follibus perflant, aerem attenuet, & siccet. Cæterum aer, qui ciuitate continetur, crassus fit non solum qui in sese cogatur ex eo, quod nullo motu cieatur,

cieatur, ſed ex eo etiam, quod multo tempore in vmbra ſit: & multo magis quod plurimæ, atque omnis generis exhalationes ex vrbe in aerem ipſum prodeunt, & fluant: & id quoque multo magis in iis vrbibus, quæ perſpirationibus omnino vacant. qui vero in regione eſt acr, cum tenuis purusq; ſit, facit vt cibi appetentiores ſimus, & melius etiam concoquamus: & melius alamur, & meatus magis fluxiles ſint, & ſenſus nobis ſint integriores. cauſa eſt, quia aer ciuitatis, cum vndique ſit concluſus tum a multitudine domorum, tum a tectis ſuperimpoſitis, corpora facit, quibus ſucci difficulter digerantur, eaq; replet. at qui in regione eſt, cum late pateat, & ſub dio ſit, remiſſe & diſſolute id, quod ſuper fluit, excernens; & leue, & probe perſpirans, & promptum ad ſumendos cibos corpus reddit.

De regionibus, ex Galeni commentarÿs.

CAP. VI.

REGIONIBVS quædam attributa ſunt, vt ita dicam, ab orbis terræ ſitu, quædam a proprietate ſua, quædam vero a ſymptomatibus. ab orbis vero ſitu eis ineſt, vt frigidæ ſint, quæ ad Iſtrum, & Mæotida paludem ſint ſitæ: & vno verbo, omnes quæ ad ſeptentrionem ſunt: calidæ vero quæ in Aethiopia, atque India habentur, & vt ſummatim dicam, quæ ad meridiem pertinent. temperatæ uero ſint, quæ in harum medio ſint locatæ. In his omnibus fere orbis terræ partibus propria quædam regionis eſt natura, atque ſua: quatenus aliæ ad meridiem, aliæ ad occidentem, aut oriẽtem ſolem propius accedunt: aliæ vero ad ſeptentrionem magis vergunt. quæ vero a ſymptomatibus oriuntur ſunt ea, quæ regionibus tribuunt lutulenta ſtagna, & aquæ paluſtres: quæ vel lapides in renibus gignũt, vel lienẽ amplificant. itemq; venti, qui habitationibus famiiliares ſint, qui vel ex ſtagnis, vel ex fluminibus, vel ex paludibus, vel ex ſinu, vel ex pelago exoriantur. Iam vero quæ ex terræ exhalationibus excitantur, partim bona, partim praua ſunt: qualia ſunt, quæ ex metallis afferuntur: & quę a ſpecu, quod Charonium vocant, exhalantur:

tur: In frigidis vero quibusdam regionibus vt in Thracia & Ponto, quoniam loca mari adiacentia, humilia sunt, ob eam causam calidiore sunt temperatura: in calidioribus uero, quales sunt Aegyptus, & Libya, quoniam æstate a uentis ab Arcto flantibus refrigerantur, idcirco minus calida sunt ijs, quæ ad mediterranea recesserunt. Zona uero exquisite temperata, ac media orbis terrarum, est quę ad Gnidum est & Co: & quęcunque loca non multum ab his uel ad Aquilonem, vel ad Austum recesserunt.

De uentis. CAP. VII.

EVRVS ab ortu solis, Notus a meridie, zephyrus ab occidente, Boreas ab ursa spirat. hæc quatuor loca contrario inter se nomine opponuntur: singulaq; magnam latitudinem habent. accedunt etiam aliæ ventorum octo differentiæ. cũ enim orbis finiens, cui hoc nõmen impositum fuit, quia mundi partem quæ sub aspectum cadit, ab ea quę non videtur, distinguit, aspectũq; nostrum definit, in sex partes diuidatur, proxime ad has sectiones latitudo Solis ortus & occasus accedit. duæ postea & uiginti sunt aliarum duarum partium septentrionis, & meridiei: quæ in duas partes diuiduntur: quarum utraque ex vndecim constat; vt etiam totus orbis a latitudine meridiei in sex distribuitur. Notus igitur ab humili polo spirat. inter hunc & ortum solis hybernum est is, qui Euronotus appellatur: vt inter hunc & polum, & hybernum occasum est Libonotus. hiq; omnes humidi, calidiq; sunt. atque ita ob eam causam caput aggrauant. Notus tamen non semper humidus est: videtur enim quandoque siccus esse: eumq; vulgus Caurum uocat. atque is Notus subinde uehemens est. semper ergo motum perspicuum habet: lenis vero alius est Notus, vt eius motum in aëre, & nubibus nõ sentias: estq; is semper calidus: at Caurus quandoque perspicue frigidus apparet.

De ortu, & occasu siderum. CAP. VIII.

IN ea regione, in qua medicaturi sumus singulorum siderum ortum, & occasum nosse debemus: quoniam

niam ex ijs anni tempora ueteres definiunt. In Hellesponti autem parallelo ueris principium est æquinoctium, quod eo tempore contingit: finis uero ortus vergiliarum. idem finis est æstatis principium, vt etiam finis ęstatis & principium autumni, est Arcturi exortus: qui æquinoctium autumnale diebus fere duodecim anticipat, & præcurrit. atque etiam Vergiliarum occasus hyemis initium adducit: & autumno finem affert. Qui uero annum in septem distribuunt tempestates, ęstatem usque ad Canis exortum producunt. inde vsque ad Arcturi ortum, autumnum. ijdem hyemem in tres partes diuidunt. cuius medium id tẽpus, quod sub solstitium est, constituunt: extrema uero, primum sementem, postremum inserendi tempus uocant. hæcq; anni temporum diuisio ex spatio temporis, quod in eis est, efficitur. nam quod inter Vergilias & Arcturum intercedit tempus, quatuor est mensium: plurium autem, quam quatuor, quod inter Vergiliarum occasum, & ęquinoctium vernum interest. veris autem tempus ne duorum quidem integrorum est mensium: ex quo fit, vt merito non diuidatur. hinc etiam autumni tempus maius est, quam ueris. in duos enim menses extenditur. hoc tamen ab æstiuo, hybernoq; tempore longe superatur. Hæc igitur in memoria habeantur, quo facilius ad aliarum nationum menses transire posſimus. nam æquinoctio mundana quædam res est, at menses singulis gentibus sunt proprij. sexto Calen. vero Loi mẽsis sub exortum solis Canis oriri apud nos Pergami existimant. ego uero quadam uia & ratione post decem dies ab hac præscriptione eundem oriri comperi.

Antylli de uentis ex primo libro de auxilijs.

CAP. IX.

VENTVS est aëris motus. ventorum duæ sunt differentiæ. alij uniuersales sunt, alij locorum proprij. qui locis tribuuntur, sunt qui regionibus conueniunt: uniuersales, qui ubiq; locorum eodem nomine, & uocabulo gaudent. qui ad loca pertinent, naturam sequuntur locorum, a quibus efflantur. qui a salubribus, salubres

bres: qui a morbosis, morbosi sunt. pro parte uero, qui a terra spirant, sicciores; qui ab aquis, humidiores. qui a mari prodeunt, salubres sunt, maxime hyeme, & uere: ęstate uero calidiores sunt, quam par sit. quos flumina mittunt, his humidiores sunt, hyeme deteriores, æstate meliores. qui è stagnis exhalant, utrisque absurdiores. pessimi uero iudicantur, qui e paludibus exeũt: neque ullo tempore sunt boni. qui a campis, & terra perspirata, meliores. ad summam igitur, qui locorum sunt, magis morbosi quam uniuersales censentur. cæterum boreales saluberrimi. Zephyri ab occidente flantes humidi sunt, & lenes: minus tamen, quam boreas, salubres. corpori autem magis quam alii, sunt apti, atque accommodati. praui autem, & aduersi ualetudini sunt Euri, qui ab ortu solis spirant.

De Situ ciuitatum ex Galeno. CAP. X.

VRBIVM situs in quam orbis terræ partem uergant, spectandum est: id quod usu uenit in ijs, quæ altis in locis sunt conditæ. nam planæ & æquales ad nullam orbis partem esse uersę utique dicerentur: attamen domos quæ in eis sunt, ad aliquam ex quatuor mundi partibus uersas esse necesse est. quemadmodum domos balneorum, in quibus lauamur, ad octauam horam uersas construunt architecti ij, qui optimum coniectare situm uidentur. huius rei iudicium ex illo diei tempore fit, in quo sol fenestras totas domus illustrat, nec ad ullum alium murum deflectit.

Antylli de locis, ex primo libro de auxilijs. CAP. XI.

LOCA sublimia saluberrima sunt, cum aër in eis non sit permanens, sed perfundatur, & a uentis continenter exagitetur. cumq; recte perspirentur, omnibus thoracis affectionibus erũt accommodata. tenuia uero & capiti laboranti, & omnibus sensuũ instrumentis conuenient. at loca humilia antedictis non sunt idonea: ijs uero qui per halitum digeruntur, qui in syncopas cadunt, & senibus apta sunt. loca uero maritima hydropicis, & quibus quęuis defluxio molesta est, accommodata sunt: itemq; ubi detergendum, aut calfaciendum,

aut aperiendum est, conueniũt. sed prosunt etiam omnibus ijs, qui neruorum, & articulorũ doloribus torquentur. Iam deprauatis quoque appetitibus prosunt. Mediterranea uero sunt maritimis frigidiora, cęterum ad morbos acutos, si neque uitibus consita, neque caua fuerint, sunt maritimis accõmodatiora: sed ad morbos diuturnos ineptiora. stagnantia cum semper sunt in uitio: tum uero etiam æstate sunt pestilentia. præterea quæ metallis propinqua sunt, mala itidem existimantur: siquidem sicca sunt, & suffocantia. quæ uero sub terra sunt, si boni succi fuerint, siccioribus affectionibus apta censentur. argillosa uero robur dissoluunt, cum exhalationem habeant, in qua exsoluendi uis inest. rufa maiore exsiccandi ui, quam, quæ nunc diximus, sunt prædita. nigra uero omnibus bonitate longe præstant.

Ex Athenæi libro primo de loco. CAP. XII.

SVBLIMIA loca frigidiora sunt, & facilioris perspirationis. frigidiora uero ideo, quod a planitiei exiguitate paucas radiorum solis reflexiones habeant: facilius autem perspirantur, quia undique sunt aperta: nec quicquam sit, quod uentos repellat. ex quo fit, ut qui in eis degunt, plerũque sani uiuant. hyeme tamen in morbos, quos frigus excitat, magis incidunt. loca uero humilia non ita salubria sunt. in causa est calor: & pręsertim æstiuo tempore: atque etiam quia minus perflantur, cum humilior sit regio. quod si altis quoque montibus sint inclusa, eorum aër multo magis feruidus ab adurentium temporum reflexionibus reddetur. Præterea regio plantis consita, minus perflatur, minusq; a sole lustratur, quam nuda: quocirca per hyemem umbrosa est, ac frigida: per æstatem uero difficulter a uentis perflatur, suffocansq; est: & ob eam ipsam causam respirationem habitantibus deteriorem parat. Quæcunque autem regiones, & ciuitates flumina habent, quæ extrinsecus perducuntur, cum ipsa moderata sint, & pręsertim si loca siccissima esse contingat, fiũt temperatissimę. si uero excedant, non parua fit ad morbos

bos gignendos accesſio. quandoquidem & aër humectatur, & reſpirando, atque inſpirando corpora ſimul humectat. tum etiam matutinas, ac ueſpertinas aquarum defluxiones frigidiores excipiens corpora perfrigerat, & in æſtate conſtitutionem affert autumni. ſtagnantia uero loca, in quibus paludes ſunt, multis de cauſis ſunt morboſa. nam a ſtagnis tota adiacens regio madefacta ſupra modum humectatur. atque in primis qui in ea fructus proueniunt, morboſi ſunt omnes, cum præ humiditate ſuam temperiem non ſint ſortiti, nec ad idoneam maturitatem peruenerint. aër uero in hiſce locis, humidus, craſſusq; eſt. cumq; ſtagna corruptelarum omne genus ſuſcipiant, exhalatio quæ ab eis manat, aërem non ſolum craſſum, ſed etiam prauum reddit. ad hoc accedit etiam ut perhumidæ regiones, plerunque arboribus ſint refertæ: quæq; denſis arboribus obſidentur, difficulter perflantur. Præterea regiones, quæ ſalſæ ſunt, ac ſuapte natura perhumidæ, & cauæ, morboſæ ſunt, id quod eis ineſt non ſolum propter aquas, & aërem, quanquam plerique hęc in cauſa potius eſſe uolunt, ſed etiam propter alimenta humidiora, frigidioraq;, de quibus nemo uerbum ullum fecit. ueruntamen quoniam caua loca eiuſmodi ſunt fere, non modo nõ perflantur, uerum & craſſa ſunt, propter humilitatem, & ęſtate ęſtuoſa. etenim idem aër permanens a locis adiacentibus ſolis reflexione nimis calefit: ac pręſertim ſi ſublimia ſint loca, aërẽ plus æquo ęſtuoſum reddunt. Iam uero morboſiora loca eſſe cenſemus ſtagnantia, atque paluſtria: & pręcipue per ęſtatem ob aëris inęqualitatem. matutinę enim aurę a ſtagnis manantes refrigerant eos, qui inhabitant: meridianę uero calfaciunt, tum ueſpertinę perfrigerant. & propter caloris, frigoriſq; inęqualitatem autumnus morboſus eſt. Regiones porro aquis uacantes, & ſiccę, habitus ſimul exſiccant, & melius ſpirantes, ac puriores faciunt. atque aer quidem ſiccus non modo ſicciores habitus facit, ſed etiam ſi alimenta calidiora, ſiccioraq; fuerint, facile conficientur, facileq; diſtribuentur, & naturas cali-

diores, purioresq́; constituent. Loca etiam mediterranea a maritimis differunt: quoniam maritima omnia humiliora, calidioraq́; mediterraneis sunt. idcirco pleraq́; ex maritimis salubriora sunt, sicciores q́; habent regiones potius, quam humidas, & imbribus irriguas. quæ res facit, vt insulæ saluberrimæ sint, & excellentiores fructus ferant. In locis quoque magna differentia ex qualitate regionis uersatur. nam montana salubriora sunt, & inter insignia, quæ sicciora sunt. etenim exhalationes ab humo elatæ, tenues siccæq́; sunt. quare aer, qui ab eis excitatur, tantum abest, vt aliquid addat corporibus, vt contra etiã, aliquid ab eis euocet, & propter siccitatem euacuet. Aquæ, si nullo alio uitio terra sit imbuta, tenues cum sint, purę q́;, sunt leuiores: fructus ad bonã ualetudinem accommodatiores, multo puriorem, tenuioremq́; materiam gignunt: & rite sunt concocti.

Antylli, ex primo libro de auxilijs, de domo.

CAP. XIII.

DOMVS, quæ ad terram sunt, cum febricitantibus, tum uel maxime ijs, qui ardenti febri iactantur, quiq́; in syncopen cadunt, accommodatæ sunt: quandoquidem sunt apte frigidiores, quam sublimia tabulata: & uires ęgrotantium sustinent, & continent. Conueniunt eædem ijs, qui sanguinem reijciunt: & qui capitis dolore vexãtur. tabulata uero superiora apta sunt ijs, qui pituitam in thorace collegerunt. ad summam, corpori quod multæ materiæ sit, magnæ domus sunt idoneæ: valent enim ad discutiendam materiam, & integram uim, probamq́; facultatem, quam corpora quodammodo rapiũt, propter aeris copiam impertiuntur. paruæ domus horum contraria efficiunt. sublimes uero respirationis facilitatem gignunt, caput leuant, ac præsertim quod ex febri uitium contraxerit. humiles omnino improbantur. quæ ad meridiem sitæ sunt, ad omnem affectionem sunt accommodatæ, præterquam ad eas, quibus refrigeratione opus est: ad quas aptiores sunt, aquilonales. secundo loco censentur, quæ ad

orientem

orientem solem spectant: pessimæ, quæ ad occidētem: & præsertim æstate. habent enim lucem matutini temporis, in quo maxime ægrotantes sunt meliusculi, tristem, & inamœnam: & uespertinas horas, atque nocturnas cum molestia traducūt. Quæ calce oblitę sunt, splendore calcis sensum tentant, iniucundæq; sunt. sed sunt etiam iniucundiores, quæ sine lapidibus sunt coagmentatæ. Cęterum quæ ex lapidibus constructę sunt, immitiores & frigidiores, quam quæ ex lateribus, censentur. quæ sunt picturis distinctæ, atque ornatæ, febricitantibus, & insanientibus omnino improbātur: quippe quæ absurda uisa excitent. quarum parietes tenues sunt, atque exiles, prauæ sunt: quandoquidem aer qui in eis est, facile ab externo aere commutatus, faciles mutationes capit.

De Strato. CAP. XIIII.

DECVBITVS qui in lectica fiunt, præstant ijs, qui in paleis, folijs, & gramine: quæ in paleis, folijs, & gramine, ijs, qui in terra. sed hæc duo genera sunt iniucundiora, quam in lectica recubare: ipse uero decubitus in terra præterquam quod iniucundus est, vapore etiam, qui inferne ascendit, implet corpus. Præterea lecticæ, quæ pedes humiles habent, corpus replent, cum exhalationem, quæ ex terra manat, propinquam habeant. quæ uero sublimibus pedibus nituntur, timoris uehementis sunt plenæ: & speciem faciūt, quasi pensiles sint. sunt ergo laudabiliores, quæ mediocrem habent altitudinem. quin paruæ quoque lecticæ damnantur. molestiam enim afferunt. itemq; nimis magnæ, quia non eodem in statu ægrotantes quiescunt, sed errando, & locum ex loco cōmutando lassitudine capiuntur. quæ uero quatiuntur, aut quoquo modo mouentur, sunt firmis deteriores. ob eandemq; rationem funes contenti sint, neque quicquā se remittant: sintq; strata nec pauca, nec dura: quia lassant, & concutiunt corpus, atque confringunt. ne sint etiam profundiora, quam ut quæ opus sunt, capiant. quibus hoc accedit incōmodi, vt ne quis se uergere facile queat. Quæ ue-

ro ſurſum repunt, ac uergunt, vehementem laſsitudinem gignunt: ſimiliaq; ſunt figuræ cathedræ cuiuſdam. at ijs, quæ ad caput pertinent, minime ſitus ille incommodus eſt: qui uero ſitus deorſum repunt, muliebribus defluxibus conueniunt. quæ ſtrata ſplendidi coloris ſunt, implent, & ſenſus feriunt. idem faciunt, quæ accurate ſunt tincta. quæ uaria ſunt, & animalium figuris diſtincta, in morbis acutis in cauſa ſunt ut mens uacillet, ac perturbetur. quæ ſordida ſunt, cum primus decubitus in eis ſit frigidus, & ſi quis in eis diutius moretur, calidiora, quam par ſit, euadant, ideo minime conueniunt.

Ex Sabino, de temperie regionum. CAP. XV.

QVAE regionibus adiacent, alia deorſum uergũt, alia ſurſum. quæ deorſum uergunt omnia ad meridiem ſita faciunt regionis ſtatum calidiorem. ac maiora quidẽ magis, minora uero minus. quæq; magis æqualia, tenuiaq; ſunt, id magis efficiunt: quæ ſurſum uergunt, aerem ſitu ſuo frigidiorem reddunt. quæ uero magis ad ſeptentrionem uergunt, ſublimioraq; ſunt, calefaciunt, ſupina uero conſtitutionem refrigerant. Quæ ad orientem & occidentẽ ſolem ſunt poſita ſiue ſupina, ſiue ſublimia ſint, minus calfaciunt, & frigefaciunt, quam quæ ad ſeptentrionem, & meridiem. Omnia porro & calfacientia & refrigerantia regionibus partim ſalubriter, partim ſecus adiacent. nam ijs quæ in calidiore ſitæ ſunt climate, quæ refrigerãt, ſalubria ſunt: quæ uero calfaciunt, non ſunt ſalubria. ijs uero quæ in frigidiore ſunt, calfacientia ſalubria: refrigerantia, non ſalubria. dicetur autem quę calidiores, quęúe frigidiores ſint regiones. terræ pars quæ ad meridiem eſt propinqua ei, quæ non habitabilis eſt, calidiſsima eſt, & ſicciſsima earum, quę habitantur. eam Aethiopes inhabitant. pars terræ, quæ ad urſam eſt, frigidiſsima, humidiſsimaq; eſt. hanc Scythæ incolunt. hæ noſtrum habitabilem orbem terminant. quæ inter Scythas atque Aethiopes interiacet, eius partis regiones meridiei attributæ temperamento ueris ſunt ſimiles; ſunt tamen ſicciores.

ſicciores. quæ ad ſeptentrionem pertinent, autumni temperaturæ comparantur: ſunt tamen humidiora. Quæ igitur ex habitu eorum, quę deorſum uergentia ſunt regionibus adiuncta, eueniunt, hæc ſunt. Eſt autem aliud quippiam additum, quod non ex habitu exiſtit, ſed per ſe unicuiq; eorum, quę adiacent, attributum eſt. ergo quod ex mari, campeſtribus locis aqua uacantibus, & montibus, itemq́; tumulis, & collibus accedit, & affertur, id ſicciorem conſtitutionem reddit: quod uero e fluminibus, & omnibus aquis potui aptis emanat, humidiorem ſtatum facit. at quod ex ſtagnis & paludibus affertur, aerem facit craſsiorem. ex his quę adiecta ſunt regionibus, quę in ſicciore climate ſunt conſtitutæ, ſuis defluxionibus humectare poſſunt, atque ita ſtatum eum ſalubriorem reddunt: quod Nilus Aegypto tribuit. at humidioribus, ſtatum magis morboſum comparant. quę ſiccum efficere aerem poſſunt, ſi humidioribus adiungantur, proderunt: ſi ſiccioribus, nocebunt. cæterum quænam regiones humidiores, quæq́; ſicciores ſint. prius expoſuimus.

De plantis ſalubribus, & non ſalubribus.

CAP. XVI.

EORVM, quæ ex terra naſcũtur, alia ſalubres, alia non ſalubres defluxus habent. que fructum ferunt, qui edendo eſt, ſalubria ſunt, itemq́; odorata, vt laurus, & cupreſſus, & flores omnes, qui ſuauem odorem ex ſe mittunt, & quæ ita etiam odorata naſcuntur, in quorum numerum anethum, apium, thymum, & omnia, quę tenuiorem reddere aerem queunt regionibus, quę habitantur, adiacentia, referuntur. at quęcunque exorta neque fructum, quo veſci poſsimus, afferunt, neque odorata ſunt, neque attenuandi uim habent. ea ſalubria non ſunt habenda. quinetiam nonnulla mortiferã euaporationem obtinent, vt taxus: homines enim qui prope hanc arborem dormiunt, moriuntur: qui procul diſtant, non item. quandoquidem halitus procul delatus, pleriſque defluxibus aliorum commixtus, eam uim amittit.

Cognitio salubris exhalationis regionum.

CAP. XVII.

PRIMVM salubris exhalationis regionis signum ex terra ipsa sumitur. ea enim humore perfusa non solum terrenum quid redolet, sed suauem etiam odorem spirat, qualem Aegyptus facit. deinde uero mane cum domus nondum fumo, & nidore est imbuta, odorque eorum, quæ in ciuitatem comportãtur, unà cum regionis exhalatione temperatur: ex quo fit, ut uaporẽ quendam gratum, quod in Aegypto usu uenit, è terra elatum sentiamus. siq; in terra quispiam recumbat, ibiq; moretur, uidere uideatur se leuiorẽ, & ad motus aptiorem, atque agiliorem esse factum, cibũq; appetere. erit etiam tibi argumento, si quæ ex terra oriuntur, bene tincta, & probe colorata, & odoratiora sint. ac si quis uirentes herbas intueatur, nolit aspectum aliò cito traducere: siq; arbores magis ligneæ humi incumbentes optabiliores sint, quam sublimiores: siq; omnia habuerint probe colorata, & folia rite nutrita: siq; fructus statim maturos, & odoratiores ferant. Iam uero poteris facere coniecturam, vtrũ regionis * iucundior exhalatio salubris sit, ex ijs animalibus, quæ in ea regione nascuntur. pueri enim omnes floridi, & succi pleni, & coloratiores sunt: itemq; catuli, & cæterorũ animantium filioli nuper in lucem editi, meliores, præstantioresq; sunt, eosq; salubriores, quam in alijs regionibus conspicies. Quinetiam si quæ homines reponunt, vt triticum, hordeum, cæteriq; fructus, & caricæ, & palmulæ, & cætera generis eiusdem, diutius manserint incorrupta, signo erit, salubrem e regione uaporem emitti. sed & somnos suauiores inuenies, & animum a uisis in somnis nequaquam perturbari conspicies.

Cognitio prauæ et uitiosæ exhalationis. CAP. XVIII.

CONIECTVRA assequeris, vitiosam esse regionis exhalationem, si terræ glebam capias, & aqua madefacias. odor enim inde emanabit perinde ac è carbonibus restinctis. præterea cum in regionibus omnia contra, quam supra dixerim, comperias, iam cognosces

prauam

prauam eius esse exhalationem. si uero necessitas aliqua te in ea regione aliquod temporis spaciũ morari cogat, si in tabulatis, sublimioribus habitationibus moram traxeris, minime læderis. omnia enim, quæ ex terra, aut humoribus exhalantur, in sublime elata, crassiorem eorum partem in aeris parte crassiore relinquentia concoquuntur, atque purgantur.

Regiones quatenus ad Solem pertinent, salubres, aut non salubres esse. CAP. XIX.

E REGIONIBVS quę ad meridiem sunt, in omnibusq; anni diebus, ac per totos ferme dies solem habent, sunt maxime salubres. quę decliues ad septentrionem sunt, vtpote quæ non omnibus anni diebus solis splendorem recipiant, perexigua diei parte illustrantur. & quandoque lux maxime inclinata, atque imbecillior eis incidit, ideoq; minime sunt salubres. id quod est sane perspicuum. nam si omnis quæ ad meridiem est sita regio, odoratior est, quam quę ad septentrionem est posita, magis etiã concocta est, & matura. quin omnium quoque arborum fructus, qui maiorem solis partem nacti sunt, pręstant ijs, qui minoris participes fuerunt. sunt præterea maiores, odoratioresq;, & celerius maturescunt, & gratioris sunt gustus. Cuiusque etiam arboris pars, que ad meridiem uergit, humidior, rarior, magis tenera, flexibilior, leuior, efficacior, & fabro accommodatior est: & in latitudinẽ plus augetur. quæ uero uersa ad septentrionem est, siccior, densior, grauior, difficilior ad flectendum, & fabris incommodior, minus in ambitu augetur. Quibus quidem fit, vt non solum planum sit, quæ ad meridiem sunt uersę decliues regiones, causa eius relationis, quam habent ad solem, esse ijs, quæ ad septentrionem uergũt, salubriores: sed hoc etiam, eas quæ decliues ad orientem, aut occidentem solem uersæ sunt, minus salubres esse ijs, quæ decliues meridiem spectant: esseq; salubriores, quam quæ in septentrionem uergunt. causa est, quoniam magis participes solis sunt, quam hæ: sed minus quam superiores, quæ meridiem spectant.

Quenam

Quænam uiæ ciuitatis statum salubrem, aut non salubrem faciunt. CAP. XX.

CVM in ciuitate viæ distent æquo inter se interuallo, semper mutua longitudine, mutuaq; latitudine protenduntur. & quæ sunt eiusdem ordinis, ad orientem, & occidentem recta statuuntur: aliæ vero ad septentrionem & meridiem. quibus omnibus ciuitas diuiditur: vt aliæ per totam longitudinem, aliæ per latitudinem vsque ad fines progrediantur, nec vllum ædificium inter eas singulas in suburbijs sit constructum: sed puras directo vias per se singillatim habeāt: hæ namq; vrbem aeri bene comparant, & statum bene a sole illustratum, purumq;, & qui bene a ventis perfletur, efficiunt: quoniā Boreas, & Notus, Eurusq; & Zephyrus, qui maxime sunt ventorum coryphæi, ordinatissimi per vias defluunt, quæ directo ad eos sunt sitæ, siq; nihil habeant, quod eorum defluxum retineat, per vrbem perflati, & perspirantes nihil violenti faciunt. nam venti cum nihil eos impediat, nos in transitu latent: nec lenti ciuitatem præteruehuntur. atque ita constitutionem purgant, cū fumos, puluerem, & omnes exhalationes a ciuitate repellant. ex quo fit, vt viæ, quæ sic constitutæ sunt, vrbem soli recte exponant, quia sol exoriens & occidens in eas ingreditur: & oriens recta eas luce complet. cum vero medium cœlum conscendit, in omnes eas, quę ad septentrionem & meridiem vergunt, sese pandit: ita vt totum diem viæ ciuitatis radiis solis perfundātur. si vero nō omnes viæ pari interuallo inter se distributæ sint, neque rectæ, sed flexus quosdam habeant, qui percurri non possint, & obliqui ad ventos sint, multam aeris turbationem excitari contingit. cum enim vnus ventus spirat, multos fieri accidit, eosq; pugnare inter se. nam ventus per rectum fluit. at viæ non sunt rectæ. ergo incidens in eas, quæ exitus non habent, ventus non ingreditur, quia ei nulla ibidem patet via. aerem vero, qui in ea via est, collidit, & vndabundus per flexus, easq; vias quæ exitus habent, iactatur: quandoquidem aliter ab aliis, atque aliis inflectatur & refringatur. a quibus autem

autem vibratus circumfluit, & sæpe vicißim fertur, in eis ad eadem loca debilis fluit: & vndosus sese iactat: a quibus vero in alios constitutos mittuntur, contrarias spirationes faciunt, vt lumen luminis reflexum. ad pares enim angulos semper reflectitur. illi vero perinde atque aqua, faciunt, vt cum inter se in via inciderint, præterfluant, cum recta transire non possint. accidit autem quandoque vt ventus, qui arcte incidit, in vtrunque latus diuidatur, cum vtrinque sint accessus: atque eundem rursus aliam fluxionem pati, siquid tale ei occurrat: & ex vno multi fiant: & in sese incidere modo e lateribus, modo ex contrarijs partibus delatos, & in singulis viarum inclinationibus repercussos sua offensione vehementer cœli statum commouere. aliis enim venti molliter cedunt, alia vero repercutiunt. ex quo fit, vt status ciuitatis nullo * more a contrarijs perflatus, perturbetur. cum igitur vnus sit ventus, confundetur aer, & turbabitur, non secus quam spiritus homini innatus. qui cum * ita sit, concoctiones & distributiones impediet. esset autem huiusmodi salubris: sed lux solis, quæ semper directo ab eo fertur, sinuosa in vias, non autem æqualis incidit; sed sparse & vage eas attingat. atque ita ciuitas minime a sole perlustratur. minimeq; a sole dissoluitur exhalatio. quocirca status ille crassus est maxime, & perspiratu difficilis: quiq; talis est, is nō est salubris. quod solet vsu venire, cum in plana regione vrbes sunt sitæ. si vero inęqualitates sint, quę vias habeant æque distantes, aëris difficilis redduntur, cum contra quam sitæ sunt altißimæ viarum partes, ventus spiret. quæ vero sinuosas vias habent, præstantiores sunt: siquidem fit, vt vrbis partes in sublimioribus regionis partibus statutæ melius perflentur, & aëre perfruantur.

Galeni de fomentationibus, cataplasmatis, & cucurbitulis. CAP. XXI.

FOMENTA cutim ad transpirationes raram facere, sanguinéq; qui inest inflāmationibus, attenuare, & digerere consueuerunt. quæ si facta fuerint, non solum

aliquid

aliquid ſanguinis euacuabitur, ſed etiam affectæ partes, quæ minus diſtenduntur, mitius dolore prementur. at cum ſanguis in inflammatione non minuitur, vel etiã ſpiritus vaporoſus ex calore gignitur, augeri dolorem contingit. porro ſanguis non minuitur, propter ſuccorum redundantiam, quæ in toto corpore ineſt. nam ad partem quæ calefit, plus attrahitur, quam ab ea euaporetur: cum hoc ſit calfacientibus natura comparatum, vt digerant id, quod partibus, quibus admouentur, continetur, quodq́; redundat ex propinquis, trahant. Humida igitur fomenta inflammationibus ijs, quæ a ſuccis biliosioribus oriuntur, cõueniunt: ſicca vero iis, quas ſanguis tenuis & aquoſus excitauit. ſemper enim in memoria habendum eſt, contraria eſſe contrariorum remedia. hoc igitur propoſito, fomenta morſu vacantia ad mordentes ſuccos faciunt: mordentia vero, quod tenuent, ad craſſos & tenaces. Cæterum calefacere præcordia cataplaſmatis, aut perfuſionibus, non eſt perpetuo tutum: ſed in ijs tantum ægris, in quibus nihil ſuperuacaneum eſt in toto corpore: cæteris omnibus extrema pernicies eſt. Eorum igitur quæ in medio ſunt corpore, vt quidam vocant, prouidentia, vbi detractus ſanguis non eſt, maximum eſt plane malum: vbi detractus eſt, non maximum. quanquam ſic quoque noxia eſſe in ſynochis febribus poteſt: ſiquidem deuſta immodico calore viſcera etiam amplius deuruntur, & torrentur. ergo huiuſmodi prouidentiam illi duntaxat requirent, quibus in vna particula conſtitit putredo: ſi tamen iis quoque ſanguis fuerit miſſus. Prouidebitur autem his non ſtatim inter initia relaxando, ſed in plurimis prorſus contra faciendo. Cum enim adhuc ad affectum locum fluxio fertur, reprimere, remittereq́; hanc expedit, non ad ipſum attrahere. ſi uero tum fluxio humorum per ea remedia cohibetur, tum denſitas, quę ex adſtrictione in affecta particula eſt relicta, craſsiora detinet, iam tempeſtiua relaxatio eſt, ut ea, quæ retenta ſunt, uacuentur. Præcipue autem adſtringentibus eſt utendum, ubi in iecur, aut uentriculum ſuperuacanea

profluunt:

profluunt: quando & è primoribus admodum hæ partes ſunt, & munus ſuum obeant uel in ipſis morbis, eſt neceſſarium. non eſt autem exiguum eorum munus. quam ob rem impenſius, quàm cętera membra, uentriculus & iecur adſtringētia deſiderant. ergo cum ea, quę iam infixa ſunt, euocandi tempus eſt, tum quoque modice adſtringi poſtulant. idcirco ſi uel minima ſuſpicio ſit, iecur, aut uentriculum laborare, abſinthium ponticum oleo protinus incoquemus, & eas particulas perfundemus. Vbi abſinthium non ſuppetit, inter initia uel melinum, uel maſtichinum, uel lentiſcinum ſatisfecit: ſi exigua febris ſit, etiam unguentum, quod ex nardo conficitur. atque etiam aliorum medicamentorum, in quibus miſta cum amaritudine adſtringendi uis eſt, aliquid in oleum coniicere, & ad eundem modum uti licet. ſimili quoque modo & cataplaſmata compoſitam uim habeant ex ea, quæ tenuium partium eſt, ac relaxet, tum uero ex amara, & adſtringente. ſuperet autem in iis, ubi ſcilicet reprimere, & robur addere ſtudemus; quod adſtringat: ubi incidere, ac detergere, amarum: ubi euocare, quæ inter relaxantia tenuium partium ſint uel maxime. ſiquidem quæ craſſæ ſubſtantiæ ſunt, ea pus mouentibus conuenire docuimus. Vnde nec colo laborante, nec quouis reliquorum inteſtinorum, nec muſculis, qui ſunt in hypochondrijs, aut ipſo peritonæo, miſcēda ſunt ullo pacto adſtringentia: ſicut nec cum ueſica, aut uterus male habent. cum, ut dictum eſt, nihil præterea ad locum fluat, nec plenitudo, nec multa excrementa in toto ſint corpore. Renes & thorax in media prædictorum ſunt conditione: quantum ſcilicet a uentriculi, iecoriſq; ſolicitudine abſunt, tantum reliquorum ſuperant. de liene pronunciare abſolute non licet, nec niſi prius definita tum corporis totius natura, tum uero affectione, quæ curationis tempore occupauit. nam ſi uel ægrotus ex iis ſit, qui atræ bilis excrementum naturaliter congerant, uel etiam eo tempore ſuccus in eo abundet, neceſſe eſt in liene curando, adſtringentia reliquis admiſceas, quo viſceris robur

bur custodias. ita enim & excrementa ad se trahet, & cũ corpus expurgarit, ipse rursus per ventriculum excernet. si nullum omnino sit atræ bilis excrementum, aut omnino adstringendum non est, aut quam parcissime. Non solum autem in liene, verum etiam in omnibus partibus, in quibus humor putrescit, obseruandum est diligenter, quod symptoma sit vehemẽtissimum, quod secundo loco, aut tertio: quo ex ipsis inuenta plane affectione, idonea eidem curatio adhibeatur. etenim in membro affecto tum calor superat, tum vero tumor, qui vel propter abundãtiam humoris, vel propter crassitudinem sit durus. si igitur calor superet, danda opera est, vt sensim per ea, quę tepentem calorẽ obtinent, digeratur: cuius gñis est tũ lini semen, tum chamæmelum: quibus adijci vel hordei, vel fabarum farina debet, quippe quorum neutrum excalfacit. sæpe autem, vti nosti, quod medici artomeli vocant, pro cataplasmate huiusmodi inflammationis præparantes aliquid aquæ miscemus: ad lienem vero etiam aliquid aceti quandoque. si vero inflammatæ partis calor non multum a natura excesserit, sed magnitudo eius notabilis fuerit, digerere haud timide sine aqua debebis, etiam fœnigræci aliquid supradictis immiscens. si vero veluti scirrhosa inflammatio sit propter humorum, quos continet, vel crassitudinem, vel lentorem, tum aceti aliquid, tum attenuãtia medicamenta simul immiscebis, & præsertim in liene. hoc enim viscus propterea quod a iecore crassum succum trahit, eiusmodi humoris occasione plerunque laborat. quo magis cataplasmata quæ ex absinthio, oxymelite, & cappari fiunt, illi sunt idonea. Parcius uero ad pectus est adstringentibus vtendum: quoniam talia humores, qui inflammationem excitant, in pulmonem & cor nonnunquam reprimunt. ac cibis potius horum firmitudini consulendum est. sed multo etiam magis in pulmonis inflammatione abstinendum ab adstringentibus est: quando in eo ipsis quoque relaxantibus admiscendum aliquid acrium, & euidenter calfacientium est: quippe foras trahere potius, quam reprimere in eo debemus.

bemus. Itaque etiam cucurbitula vtiliter ijs, qui sic laborant, si prius fuerint vacuati, applicabitur. si uero abundantia succorum sit, cucurbitulis in principio non vtemur: sicut neque etiam vlla alia re calfaciente: sed cum nihil præterea influat, & totum corpus prius euacuauerimus, ususq; postulet, ut rem inflammantem moueamus, aut amoliamur, aut foras abstrahamus. Vbi uero morbi exoriuntur; non ipsis mẽbris laborare incipientibus, sed ijs, quæ illis continua sunt, cucurbitulæ admouendæ erunt, reuulsionis causa. inter initia vero, quæ reprimendi vim habent, sunt adhibenda. sed cum in ossibus cranij medium occupantibus in altum descendere reprimentium vim cupimus, eorum, quæ præire, & deducere ea possunt, aliquid reprimentibus admiscemus. eiusmodi sunt, quæ ex tenui substantia constant. atque acetum quidem non modo tenuium est partium, sed etiam non mediocrem reprimendi vim obtinet. vnde merito in principijs affectionum eo cum rosaceo vtuntur. progressu vero temporis etiam spondylij & serpilli, quibus iam non modo partium tenuitas, sed caliditas etiam inest, aliquid admiscent: quo scilicet tempore transire ad ea, quæ concoquant, & digerant, par est, atque hæc vtraque valentiora, quam postulet ipsa pars inflammatione affecta, deligere: ceu viribus eorum, per ea ossa, quæ intersunt, remittendis. sane ad eum modum & castoreo vtimur: cum tamen eo in aliis inflammationibus minime vtamur, etiam si in summa declinatione sint. est enim calidius id, quam vt inflammationibus sit idoneum. huic quoque medicamento partium tenuitas inest.

Ex *Antyllo de madefactionibus, ex primo de præsidiis libro.* CAP. XXII.

MADEFACTIO minorem uim habet, quam cataplasma. iis vtimur, cataplasmata vel propter tempus eis minime aptum, aut propter locum, aut propter eorum vim deuitantes. ac temporis quidem ratione, in principio madefactiones adhibentur, cum eo tempore cataplasmatum intempestiuus sit vsus. Propter locum vero,

vero, in capite madefactionibus vtimur in iis, qui non recte admodum ad cataplasmata sunt affecti: propter vim denique in gracilibus: cum vires imbecillæ cataplasmatum pondus ferre non queant. Accommodatissimum autem est chamæmelinum oleum: & præsertim * in ijs, in quibus oleum capiti admotum, euaporationi finem imponit: eamq;, quæ in capite est, digerit, aliamq; non attrahit. quod nulli præterea medicamento contigit. Illud sane scire conuenit, madefactiones in phreneticis syncipiti & temporibus adhibendas esse, adhibita diligentia ne verticem, & partem posteriorem attingamus: siquidem hæ particulæ perfrictiones non ferunt, cum sint origines neruorum. quin calidas quoque perfusiones eis large admouere conuenit. Nosse autem debemus, aquam frigidam, aut poscam nouis spongiis esse excipiendam: vinum vero cum oleo lanis sordidis, itemq; hydrelæum. linamenta vero ex linteis puris ad omnes madefactiones sunt accommodata.

De irrigationibus, spongiæ applicatione, aspersioneq;, ex eodem libro. CAP. XXIII.

IRRIGATIONE vtimur, vt corpora persperga mus, hoc est balneorum vsum imitantes, cum alia circunstantia impediti, balneo vti non possumus. cum au tem humectare corpora velimus, id madefactione facere non valemus, cum ea non alte admodum descendat. spongiam vero admouemus, vt sordem adhærentem abstergamus, siue sanies sit, siue sanguis, siue strigmentum, siue pus concretum sit, siue ipsa medicamenta, siue quæ inuncta fuerint, aut vt morsum & pruritum corpus vexantes sedemus. In facie vero, cum recreare, & robur indere volumus. Eiusdem rei causa aspersione vtimur. Aspergendum vero caput est in uigiliis, & deliriis. stomachus autem atque hypochondria oleo calido perfunduntur. simili quoque modo costæ, spina, vesica oleo calido asperguntur, itemq; tetanici, & ischiadici denique. at crura eorum, qui febribus diuturnis & siccis detinentur, si plane * constiterint, aut post sudores exsiccata sint, hydrelæo persperguntur, & alio tra-
ducendi

ducendi causa crura multa aqua, aut hydrelæo irrigamus. quod facimus, vt errantem materiam in partibus ignobilioribus contineamus: quo tempore calidiore vtimur ad morsum vsque. & finem irrigationis ruborem, & tumorem constituimus. Iam vero irrigamus, vbi inflammationes resoluere in animo habemus: aut vbi abscessus citius ad pus perducere consiliũ est. aspersione vero vtimur ad faciem: atque in febribus ardentibus æstiuo tempore aqua lactea: hyberno vero, calidiore. præsertim si caput nullo malo vrgeatur. Cauenda tamen in diuturnis affectionibus aspersio est. stupefactionis enim & frigiditatis periculosæ initium faceret.

Debet autem is, cui adhibetur aspersio, ore contra flare, ne a perfusione impleatur: sed illi occurrere, spiritum obiiciendo. spongia quoque sicca mento adhibenda est, ne aqua ex perfusione in pectus confluat. Quandoque vero etiam posca aspergimus, & præsertim in febribus simplicioribus, & quæ nihil maligni habent. ad oculos vero destillantes decocto nucum pinearum confractarum vtimur. hyberno tempore ad vehementes chemoses, fœnigræci albi decoctum adhibemus. in quo bis, terue decoctum esse fœnumgræcum debet; ita vt prima decoctio abiiciatur, & vltima nobis vsui sit, vt perfundamus. spongia autem applicatur, quæ eadem materia sit imbuta, ex qua constat etiam aspersio: siquidem similem quoque vim habet. sed abluendi, & abstergendi causa spongia ex aqua calida satis est. quandoque etiam medicamentum quoddam, quod abstergendi vim habeat, aut aqua resolutũ, aut antequã spongia admoueatur, inunctum, vt nitrum, aut aphronitrum, aut aliquod his simile conuenit. In febricitantibus, in quibus spongia vtendum est, ex aqua frigida id facimus. in incremento tamen, id vitamus. at in statu, vel declinationibus audacter hoc remedium adhibemus. Musculi itidem, qui ad aures sunt, oleo illinendi sunt. in meatus vero auditus, & nares oleum indendum est, ne refrigerentur. Archigenis autem sententia est, in ardentis febris excessu, spongia non faciem tantum, sed pectus etiã

in vigore fouẽdum esse. at in intempestiuis in somnum propensionibus, faciem nitro in aqua eliquato persper-gendam. totum vero corpus in valde siccis & ardentibus febribus ex hydrelæo, expectantes accessionum cõstitutionem, spongia perfundimus.

De cataplasmatis, ex eodem libro. CAP. XXIIII.

INFLAMMATIONIBVS, quæ neque madefactiones, neq; emplastra recipere apte queunt, cum delicatiores sint, quam vt horum applicationes ferant, potissimum cataplasmata conueniunt. Ex cataplasmatis autem alia calfaciunt, & digerunt: alia refrigerant, adstringunt, & reprimunt. aliaq; sine aqua, alia sine decoctione, & alia cocta parantur. quæ autem non decoquuntur, pinsa nominantur. quorum apparatus terminus est, vt valde læuigata, & in vnum conducta sint, & non inquinent, & non defluant. Coctis vero non est statutus terminus, vt non inquinẽt. id quod etiam fieri posset, ob copiam rerum siccarum quæ humidis imponuntur: quę miscendo & vniendo vires suas in ea fundunt. Præterea varijs cataplasmatis vtimur tum propter locorum varietatem ea postulantem, tum propter affectiones, quæ neque omnes, neque omni tempore eadem cataplasmata requirunt. Ergo decoctis vtimur ad communes hypochondriorum inflammationes. ex decoctis maxime in promptu est commune, quod luteum appellamus. In aquam lini semen, & pollinem inspergimus, & post decoctionem oleum infundimus. siq; humectare hypochondria, quæ sicca sint, velimus, pollinem adhibebimus: si mollire, pro polline panem lini semini commiscebimus. si calefacere vehementius velimus, * hordeaceum panem semini lini addemus: si calefacere, & siccare, fœnum græcũ: si calefacere, & euocare, furfures. si vero flatus hypochondria infestẽt, lini semen cum cymino eodẽ modo decocto superdamus: si dissolutus stomachus sit, emplastrũ polentã capiat. si nõ appetat, & imbecillus sit, absinthij coma prius decoquatur, tũ ei decocto polenta cõmiscetur in ijs, qui sunt mirum in modum delicati; eam tamen non siccam, vt lini

semen

semen, aut polline aut fœnumgræcũ indimus, sed eam pingui melicrato decoquimus, decoctũ colo traijcimus, idq́; quod traiectum sit, infundimus, tũ coquimus usque dum consistat. si uero febris adiuncta sit, pollinem in oxymelite coctum eodem modo imponimus. si laxum œdema sit, farinæ fabarum cuminum æthiopicum miscemus: si scirrhosum sit, id quod ex ficubus constat, imponimus: quod ita conficitur. Ficus absq; seminibus contunduntur, & ita læuigata uino dulci incoquuntur: quibus parum nitri in leuorem redacti additur. si liẽ ualde obduruit, ficus oxymelite decoquuntur. Iecori inflammato fœnum græcum melicrato decoctum, & panis cum lini semine prodest. præstantius quoque est, si eryngij semẽ accedat. ad intestinorum inflammationes facit quod ex lini semine & polline constat. ad eorundem uero defluxiones, id quod ex milio conficitur. ad uesicam uero lini semen cum rosmarino. pudendis incommoda sunt pinguia: prosunt autem adstringentia: quale est quod ex malicorio paratur. mali corium uero aridum tusum uino inspergi debet: eiq́; admisceri galla contrita. ualet ad idem quod ex lentibus fit, ita ut lentes prius aqua decoquantur, deinde læuigentur, tum mel eis addatur. Pudendis quoque conueniet id, quod polentam recipit, salisq́; expers est, & uino incoctum. Ad tumores uero laxos aquæ inter cutem facit vua passa cum acinis trita, unà cũ ficubus pinguibus in melicrato decocta. huic autem stercus caprinum ad exsiccandum additur, & magis iuuat. obseruatum quoque est, gypsum uetustum & præsertim quod longo tempore in cataplasmate tritum inueterarit, cum ficubus & nitro rubro in uino mulso decoctum facere. si coxendix & testes inflammatione tententur, si ea ex chirurgica aliqua administratione, aut manifesta causa exorta fuerit, communia cataplasmata imponentur: cum uero per se nata fuerit, œdemataq́; adiuncta habeat, farina fabarum cum uua passa pingui in melicrato decocta proderit. quandoque etiam lomenta fabarum decoquentes, postea læuigamus, & cum melle & cumino

no cataplaſmatis inſtar obducimus. Inflammationes ue ro quæ in partibus ſunt, pane melicrato incocto miti- gamus. ſed ſi febrim inuehant, decocta refrigerantia ei pani admiſcemus, vt decoctum plantaginis, herbæ ſan guinalis: ſi defluxio accedat, adſtringentia addimus, vt decoctum rhois, rubi, lentiſci, malicorij, gallæ. In ijs uero inflammationibus quæ reſiſtunt, duræq; ſunt, panem in decoctum maluæ, aut fœnigręci, aut lini ſe- minis inijcimus.

De cataplaſmate, quod citra aquam conficitur.

CATAPLASMATA, quæ ſine aqua parantur, ex melle, & reſina terebintina, aut ex utriſque compo nuntur. mel autem atque reſina prius coquenda ſunt, quibus ſicca inſperguntur, vt in humidis cataplaſmatis fit. in humidis enim relaxantur: at in ijs, quę aquę ſunt expertia, nequicquam tactu faciliora, & molliora de- coquendo fiunt. Hoc quoque ſcitu dignum eſt, in hu- midis opus eſſe concoctione, poſtquam ſicca fuerint in- iecta: in his uero vbi mel & reſina ſatis cocta fuerint, ſicca imponi, nec pręterea coquenda. ſiquidem uis ſic- corum in melle frigeretur, & euaneſceret. Lini ſemen imponatur hiſce cataplaſmatis, cum ab igni fuerint amo ta. Conueniunt autem hęc cataplaſmata ijs, quos refri gerari ueremur, aut in quibus cauemus ne quid hume- fiat, & ijs, quos diutius calefacere, & exſiccare, & de- fluxionem cohibere uolumus. præcipue igitur hiſce continenter ad hypochondria ſiue cũ febri, ſiue etiam ſine febri vtimur. nã liquida cataplaſmata ſunt his, quæ arida, aut aquæ expertia nominantur, exiguo tempo- ris ſpatio valentiora. humor enim, qui eis ineſt, te- nuis eſt, & diſſoluit, atque ita facile deducit uim ſuam in corpora. ac nemo eſt, qui ſatis ſanus ſit, qui cata- plaſmata continenter mutari delectetur. modus autem eſt, vt temperata imponantur. Vtendum ergo eſt hiſce, quæ expertia ſunt aquæ, cum uolumus, vti diximus, totum diem, totamq; noctem cataplaſma loco adhære- re: & in hypochondrijs, & ijs, qui continenter exci- dant, inflammationibusq; urgentur. itemq; utilia ſunt ijs,

ijs, qui pondus ſuſtinere non poſſunt: atque etiam in ijs, qui ſic perfrigerantur, vt calefieri non queant.

Ex Lyco, de cataplaſmate ex fermento.

CAP. XXV.

HOC cataplaſma ad diffundendũ, liquãdumq; compacta ualentiſsimum eſt. nam & dothienas iuuat, & ſuppurationes, quæ tardius ad commutationem progrediuntur, promouet, & ſurculos educit, & duritias maturat, & plantarum pedum contuſiones ſanat. Varijs autem modis conficitur. nam vel fermentum oleo mollitur, itaq; facit ad dothienas, ad * artuum alienationes. aut ſi efficacius facere velis, nitrum tritum commiſcetur: quo ad ſcirrhos admodum ſolidos utimur. Eſt quandoque, cum fermentum diffundimus, & rurſus ipſum decoquendo componimus, eiq; aut olei parum, aut irinum unguentũ addimus. quin aliter etiam paratur. fermentum aceto ſubigitur, vt ad ſucci craſſitudinem redigatur: id quod ſcirrhis, qui in iecore, & liene ſunt, aptum eſt. aut ei coma abſinthij, aut iris, aut abrotonum, aut thymum, aut pulegium admiſcentur: ſiquidem hæc omnia fermento adiuncta ſcirrhis iecoris, & lienis conueniunt.

De cataplaſmate, quod ex pane conficitur.

CAP. XXVI.

CATAPLASMA quod ex pane fit, ad omnia fere ualet. nam omnibus propemodum inflammationibus conuenit. multis id quoque modis conficitur. in aqua frigidiſsima panis immergitur, & cum roſaceo ſubigitur, atque ita imponitur. conuenit autẽ ſic concoctum cataplaſma inflammationibus ijs, quæ eryſipelatis naturam referunt. aut pro aqua, ad eius confectionem poſca utimur. ita enim accommodatius eſt inflammationibus eryſipelatis naturam imitantibus. aut etiam aqua calida maceratur, & ſimul cum oleo emollitur: tum panis calidus admouetur: conuenitq; eo modo durioribus, & feruentibus inflammationibus. vel loco olei butyrum indes, & ad eaſdem affectiones accommodatius conficies. Fit etiam ad hunc modum. Panis

aqua dissoluitur, vt cremoris consistentiam acquirat, eiq; oleum aut butyrum admiscetur, deinde coquitur donec consistat. Hoc eorum omnium, quæ quidē ego nouerim, est maxime ad uulnerum inflammationes accommodatum, & ad suppurationem celerrime excitandam: vbi ea opus est. cumq; neruus, aut neruea pars aliqua contusa fuerit, tum ego parum liquidæ picis admiscens, cataplasma perutile confecisse me noui. quod est etiam inflammationibus idoneum, quæ ex podagra excitantur. Alia quoque conficiendi ratio est. Hesterni panis medullam manibus conterere oportet. vbi uero ad farinæ similitudinem sit redacta, ei farinæ mel admiscendum est, & coquendum donec mediocrem consistentiam nanciscatur. vbi satis esse coctum uideatur, oleo affuso miscendum. Prodest hoc hypochondriorum inflammationibus: sed præstantius est, si melli parum aquæ fuerit adiectum. farina enim coquendo magis diffunditur. Iam uero quod ex tritico, & triticea farina constat, eadem ferme potest efficere, & totidem quoque modis conficitur.

De cataplasmate ex furfure. CAP. XXVII.

FVRFVRES ita parantur, vt sæpe stringātur, & premantur, donec in tenuissimas partes abeant: aut in mortario teruntur, & cribro traijciuntur. vtimur autem ad scirrhos, qui in quauis corporis parte constiterint: præcipue uero in iecore, atque liene. paratur autem cataplasma ex oxymelite: aut etiam ammoniacum admiscemus, & calidum admouemus. sed melius erit, si quis alterum alteri addat, vt nunquam refrigescat. si vero testes inflammatione tentabuntur, hoc cataplasma erit utilissimum; quod sine aceto erit cōficiendum. Facit etiam ad dothienem & cæteros furunculos. Mirifice vero prosunt furfures, contra animalia uenenum iaculantia, si aceto madefacta & imbuta in uicem imponantur.

De cataplasmate, quod ex farina hordeacea fit.
CAP. XXVIII.

CATAPLASMA, quod ex hordei farina conficitur,

citur, valet contra duras musculorum inflammationes: quas uel dissoluit, vel facile ad pus perducit. hoc ita fit. Farina debet pollen esse: & in melicrato coqui. mel autem plus esto, aqua vero parcior. adeo ut ipsa sola farinam ipsam indomitam coquendo diffundat: siquidem hæc non perinde, vt triticea, facile dissolui potest.

Altera confectio, & ad eadem faciens.

MALVAE radix, aut ipsa herba, postea quam decocta fuerit, vna cum melle terenda est, cumq; fuerit dissoluta, cum farina coquitur. hæcq; confectio maxime facit ad vtrunque, & ad mollienda ea, quæ hactenus dura fuerunt, & ad pus perducendum. Vbi vero satis coctum fuerit, etiam pannis exceptam, tunc oleum affundendum est. ita enim gratioris coloris erit, & dum auferetur, a pannis cuti affixum non relinquetur. Cæterum & ad conuulsiones et ad tetanos hoc ita paratum faciet. sed in aqua, in qua farina coquenda est, prius rutæ, aut cucumeris agrestis radix, aut lauri baccę, aut sampsuchum, aut iris decoquenda sunt. Erit etiam accommodatum, si post coctionem, castoreum cataplasmati addatur: & totum pannum illinere, & ita toti spinæ superdare. ac melius erit etiam si cataplasma caput comprehendat. In pleuriticis vero, aut peripneumonicis, abrotonum, aut lauri baccæ prius in hydromelite incoquuntur, tum farina additur. si vero scirrhus viscera obsideat, ammoniacum, aut terebinthina & nitrum additur: & quandoque acetum, cum intestina sunt inflammata, admiscetur. Vbi vero vesica, tum acetum, tum uero etiam ruta addi solet.

De cataplasmate ex lini semine. CAP. XXIX.

CATAPLASMA ex lini semine confectum omnes inflãmationes, quæ in quauis corporis parte obortæ fuerint, iuuat. ac præsertim si cum eis dolores quoque uehementiores sint coniuncti, vt cum tangas, dolor augeatur. Hypochondria uero inflammatione obsessa si quis hoc cataplasmate velit obducere, ita conficiet, vt postea quam mel ferbuerit, semen in tenuissimam farinam redactum ei misceat.

De eo, quod ex polenta conficitur. CAP. XXX.

POLLEN ex polenta fit, ſubigiturq́; ſucco clauiculorum uitis, aut polygoni, aut pomorũ. ſanat hoc nauſeas, & exæſtuationes. ſi uero polenta in melle coquatur, ſalq́;, aut nitrum adijciatur, hydropicis erit accommodatum. Idem ad teſtium inflammationes, ſine ſale tamen & nitro, faciet.

De cataplaſmate ex fœnogræco. CAP. XXXI.

FARINA ex fœnogræco confecta non eſt ad multa vtilis. nam inflammationibus non conuenit. at ſcirrhoſis affectionibus, ſi lini ſemen aſſumpſerit, idonea erit. ſed fœnumgræcum alio modo apparatum, erit ad multas res vtile. aqua igitur decoquitur longo tempore, donec ſatis coctum ſit. tum aqua effunditur, fœnum græcum uero iterum læuigatur, & mellis quod ſatis eſt, ei miſcetur. cumq́; recte cum melle fuerit ſubactum, læuigatum uſque decoquitur, dum fiat tam craſſum, quam epithema. hoc ita confectum utile eſt ad multa perinde, ac plurima epithemata: & ferme ad omnes inflammationes facit, quæ extrinſecus oriuntur.

Ad hypochondria, inteſtina, atque uterum.

AD hypochondria uero, inteſtina, vterumq́; probe facit. cum autem decoctum & in leuorem redactum, vt diximus, loco mellis iterum in aqua decoquitur, oculis & ſedi inflammatis conuenit: atque etiam efficacius, ſi ſertulam campanam capiat.

De cataplaſmate ex alica. CAP. XXXII.

AVRIVM, naſiq́; contuſiones alica vtiliter obducimus. eſt autem decoquenda, & læuiganda. eaq́; præſtantior fiet, ſi gummi, & thuris parum ei miſceatur. Eſt non ſecus efficax alica ad dothienas, ad lichenas, & ad ſcabiem.

De cataplaſmate ex milio. CAP. XXXIII.

CONFICITVR hoc cataplaſma eo modo, quo etiam ex lini ſemine parari docuimus. Valet hoc ſi uentris defluxus dolorem afferat: & œdema ſubſit. ſi uero picem liquidã aſſumat, iſchiadicis utile reddetur. aqua

uero, aceto ue, aut poſca exceptum contra morſus ſcolopendræ efficax eſſe obſeruatum eſt.

De cataplaſmate ex ficubus. CAP. XXXIIII.

MVLTIPLEX omnino eſt huius cataplaſmatis confectio, & ad multa itidem valet. ficus ergo ipſa, & ſemen quoad eius fieri poteſt, teruntur. cum hoc feceris, parum irini unguenti manſuetudinis cauſa adiungitur. Facit hoc ad duritias neruorum, ad articulos contractos, aut plus iuſto relaxatos: & ad ſcirrhos, præſertimq́; lienis. & ad eos quoque qui in iecore ſunt, valet. ſi uero nitri parum addas, ſinus rumpet, aculeosq́; extrahet. ſi denique ficubus ita paratis miſcueris pulegij, aut origani, aut thymi, aut abſinthij comam minutiſsime tritam, hydropicis conueniet. eritq́; totis hypochondrijs, lumbis, & toti dorſo ſuperdandum.

Alia confectio.

FICVS coquuntur uſquedum facile diſſolui poſſint. deinde læuigantur, & in eadem aqua decoquuntur in qua decoctæ prius fuerant. tũ hordeacea, triticeaúe farina, aut panis, eiſdem admiſcetur, & diligentiſsime ſubiguntur: & iterum ad cataplaſmatis conſiſtentiam decoquuntur. Facit hoc ad tubercula, quæ non facile matureſcunt, & ad parotidas, quas deducere ad ſuppurationem oportet; & ad dothienas: ſi, cũ quis vti uelit, butyrum addat. ſi uero rutæ folia trita miſceantur, dolores inteſtinorum a flatu excitatos iuuabit. oleũ porro aut pinguedo admiſceatur, cum ruta, aut cuminum incoquitur.

De cataplaſmate ex lomento fabarum. CAP. XXXV.

COQVITVR lomentum fabarum ad conſiſtentiam. tum cyminum non admodum tritum additur: fitq́; cataplaſma, quod teſticulis inflãmatis aptiſsimum eſt. Idem faciet, ſi narciſsi fructus in tenuiſsimas partes redacti parum indideris. cæterum ad vetuſtiores teſticulorum inflammationes ammoniaci portiunculam admiſcere conueniet.

De cataplaſmate ex lupinis. CAP. XXXVI.

TENVISSIMA lupinorum farina cum melle, aut

aut per se cum lini semine decoquitur: eiq; oleum non multum adiungitur: fitq; cataplasma ad helminthas lumbricos accommodatum.

Alia eiusdem cataplasmatis confectio.

LVPINI ex aqua decoquuntur, vt facile leuigari queant: eisq; fel taurinum adhibetur: & abrotoni coma tenuissime trita additur: valetq; ad idem: estq; aduersus helminthas efficax medicamentum. cum decocti lupini fuerint, melanthium læuigatum, & mel admiscentur, ac simul omnia læuigantur, & iterũ decoquuntur.

De cataplasmate ex lentibus. CAP. XXXVII.

LENS coquitur, aqua effunditur: multum læuigatur, rosaceum assumit. epithema præstantissimum pudendorum inflammatorum efficitur. cum rubia uero & pane addito egregie facit.

Alia conficiendi ratio.

PVNICAE inanes partes cum lentibus incoquuntur: & utrunque simul valde cum rosaceo læuigatur. si panis eis accedat, mitius cataplasma fiet. hoc conuenit, vbi crustæ ex igni excitatæ fuerint; & vbi vlcera depascantur, ac præsertim in pudendis. sed scire par est, cum inflammatio dominatur, maiorem panis copiam indendam esse: cum uero vlcus depascens maius periculum minatur, minorem panis portionem adhibendam.

Alia confectio.

TENVISSIMAM lentis farinam, & punicę corticem tenuissimum oxymelite mediocriter decoquimus, & apponimus. acetum non ita multum esse debet. ita enim epithema fit, quod non facile discinditur. facitq; ad nomas & defluxiones.

Alius apparatus.

LENTICVLA incocta cum beta, vna lęuigatur. valet hoc ad ulcera, quæ circa caput sunt: itemq; ad serpentia vlcera, si cum defluxu inflammata fuerint.

De cataplasmate, ex eruo. CAP. XXXVIII.

ERVI farina ex melle decocta ad carbones, ad crustas ex igni excitatas, facit, & vlcera, quæ depascuntur, repurgat. Eruum quoque per se, & tritum pari modo, quo

quo lentes, mitius cataplaſma conficit. ſi vero macere-
tur, & tenerum fiat, vt læuigetur, facilius cataplaſma
cõpones. Prȩterea mitius quoque cataplaſma ex eo ita
parato conficietur, quod ſit ad cruſtas abolendas, aut
carbones, & depaſcentia vlcera purganda accommoda-
tius. quod idem ad eorum inflammationes non erit
inutile.

De cataplaſmate, quod ex ciceribus fit.

CAP. XXXIX.

Quod fit ex ciceribus, id hydropibus, quos tympa-
nias vocant, idoneum eſt. hæc autem eius eſt confectio.
rutæ viridis folia læuigantur valde admodum: deinde
ſubiguntur: tum melle decoquuntur. ijs decoctis cice-
rum farina adiicitur.

De eo, quod ex palmulis conſtat. CAP. XL.

Palmulæ conculcatæ modico vino perſperguntur,
eiſq; pollen polentæ commiſcȩtur. ſtomacho autem fa
ſtidio oppreſſo hoc imponitur. ſi vero huiuſmodi pal-
mulæ tibi non ſuppetant, aliæ pinguiores confricentur,
vinoq; macerentur adeo, donec humore vini perfruan
tur: tum contunduntur, & læuigantur. additur poſtea
pollen polentæ, itaque conficitur: atque ad eadem va-
let. quinetiam ſi inflammatio quædam ſimul hypochõ
dria obſideat, hoc cataplaſma ad eam multum facit. pa-
rum namq; mellis cum palmulis coquitur, ac denique li
ni ſemen in leuorem redactum ei adiicitur.

Aliud.

PALMVLAE vino admiſcentur, & cum eis myr-
ti folia tenuiſsime trita ſubiguntur. idq; vlceribus iis,
quæ per ſe in cute erumpunt, accommodatum eſt.

Aliud.

Ex papaueris folijs tenerrimis ſuccus exprimitur: in
eo palmula cõculcata diffunditur: fitq; cataplaſma ocu-
lis dolentibus aptum.

Aliud.

Palmulæ in aqua diluuntur, & cum exiguo melle co
quuntur: & rhus coriariorũ aridum tenuiſsime tritum
inſpergitur, itemq; lini ſemen læuigatum. valet hoc ad
tor-

tormina intestinorum,& vehementes sanguinis eruptiones potest sistere.

De cataplasmate, ex acherdis. CAP. XLI.

Oedemata laxa in articulis tum alibi, tum vel maxime in genibus nascuntur: eaq; non admodum facile sedantur. fotis ergo prius locis muria, aut marina, cataplasma imponitur, quod ex agrestibus acherdis fit, fructu eorum simul contuso. est enim hoc cataplasma friabile: ideo pannis valde affigendum est, vt permaneat.

De cataplasmate, ex lolio. CAP. XLII.

Lolij farina ita parata, vt in cæteris supra diximus, satisfecit hydropibus, calce tamen inspersa. siquidem hæc euocat, ac digerit, & scirrhum minuit, siue is lienem, siue etiam iecur occupet. si vero quis continuo utatur, is etiam diuturna œdemata articulorum,& genuum curabit. Cæterum lolij farina sulfuri admixta tumoribus aurium laxis conuenit.

De cataplasmate, quod ex papauere fit.
CAP. XLIII.

PAPAVERIS tenera folia læuigantur: fitq; cataplasma oculis inflammatis, dolentibusq; accommodatum. idq; sedi, & capitis doloribus prodest: & podagricos dolentes iuuat. Vitellus itidem oui coctus simul læuigatur, & ad eadem efficax redditur. Lini semini molito, aut pani, aut psillio commista, & subacta faciũt cataplasma ad erysipelas prestantissimum. si quis eorum succum vitellis ouorum admiscere velit, aut pani, aut lini semini, aut psillio, is optimum medicamentum ad eadem parabit. id etiam ita apparatum, somnum conciliat, si capiti admoueatur. si vero papaueris caput, quod liquidum sit, & probe coctum his, æque ac folia, admisceatur, fiet cataplasma ad eadem valens. Vt etiam si ex ipsis capitibus succus exprimi possit, isq; perinde, vt succus foliorum, indatur, ad eadem faciet. Ipsum quoque papauer siccum parum vna cum semine decoctum, ut tenerum fiat, in mortario tunditur: vt in cataplasmatis formã se induat. humor vero coquendus est, siue aqua, siue oleum sit. Facit ad eadem siue solum papauer super detur,

detur, siue alicui prædictorum commistum. Humor quoque, in quo papauer decoctum fuerit, alicui eorũ, quæ diximus, mistum eadem præstat. Caput vero siccum vna cum semine contusum, & concussum, si alicui eorum, quæ supra sunt allata, commisceatur, ad eadem valebit. siq; adiungatur ijs, quæ fluentem aluum cohibent, medicamenta reddet efficaciora. Fiunt, non secus quam ex folijs, cataplasmata quoque ex floribus papaueris, quæ ad eadem faciunt.

De cataplasmate, ex bulbis. CAP. XLIIII.

Bulbi assati atque impositi crustas, quæ ex adurentibus ortæ sunt, facile amoliuntur. ijdẽ ad carbones simili quoque modo faciunt. superdantur etiam bulbi vtiliter, maculis, lentiginibus, ephelidibus, & cæteris quę in facie nascuntur. ferenda tamen molestia est, quam affert cataplasma. etenim colorem rubrum reddit, & extimam cutim excoriat: sed non multo post cutis renascitur, nec vlcus vllum fit, & macula euanescit. Facillime quispiam id sustinebit, si postquam bulbos admouerit, faciem pane obducat. cæterum panis rosaceo illinendus est.

De cataplasmate ex porris. CAP. XLV.

Vbi ex iis, quæ adurunt, crustæ concitate sunt, ibi folia porri superdata facillime crustas auferunt. vehementer enim contunduntur, & salis nõ multum eis admiscetur. atque hoc cataplasma est remedium ad carbunculos efficacissimum.

De cataplasmate, quod ex lactuca conficitur. CAP. XLVI.

CVM ex calore caput dolet, lactucæ folia contunduntur, & fronti admota valde iuuant. sit autem ad hoc faciendum lactuca eius generis, quæ liquorem cãdidum densumq; emittat. atque hoc cataplasma somnum quoque inducit. si vero interim dum contunditur, aceto respergatur, etiam erysipelati, quod vlceris expers sit, conueniet.

De

De cataplaſmate, ex hyſſopo, & pulegio.
CAP. XLVII.

Hyſſopi herba ſicca contunditur: & quatitur, vt tenuiſsima reddatur: coquiturq; cum ſeminis lini farina: & cataplaſma pectori accommodatum conficitur. valetq; ad eos, qui propter lentorem ſputa non facile educunt, & excreant. vtile quoque eſt ad ſcirrhum iecoris. Ex pulegio vero non ſecus fiet cataplaſma: & ad eadem valebit. ſed eo, quod ex hyſſopo conſtat, hoc erit vtilius.

De cataplaſmate, ex ocimo. CAP. XLVIII.

Cataplaſma quod ex ocimo fit, aduerſus ictum ſcorpionis valet. ipſum enim ocimum cōtunditur, nec aliud quicquam ei adiungitur: niſi quiſpiam parum aceti velit eidem affundere.

De cataplaſmate, ex menta. CAP. XLVIIII.

Menta ſicca cōtundenda eſt, donec tenuiſsima fiat: miſceturq; aut lini ſeminis, aut hordei farinæ, aut pani alicui generis eiuſdem: eiq; parum mellis accedit, vt hæc cohæreant. fitq; medicamentum aduerſus *helminthas moleſtiam afferentes. idem quoque conueniet tuſsibus, in quibus propter lentorem difficulter humores educantur.

De cataplaſmate, quod ex ficu ſylueſtri fit.
CAP. L.

Ficus agreſtis, quæ & trifolium, & aſphaltium dicitur, ſuperdata iis, quos ſcorpio vulnerauit, mirabiliter prodeſt: id quod ego quoque ſum expertus. ea contundenda eſt, atque imponenda.

De cataplaſmate, ex braſsica. CAP. LI.

BRASSICA contuſa pollini triticeo additur. ſi vero quis non ipſam braſsicam, ſed ſuccum pollini admiſceat, is cataplaſma conficiet, quod eryſipelati, & ſtrumis recentibus conueniet. eas enim graciles reddit, atq; extenuat. mām̄is quoq; ex partu ſucci plenis, & dolentibus, & timorem eruptionis incutientibus, vtiliter admouetur.

De cataplaſmate, ex malua. CAP. LII.

Malua decocta, ſiue cruda pani, aut pollini farinę miſceetur, fitq́; cataplaſma moleſtis inflammationibus aptũ: easq́; interdum ad ſuppurationem perduxit.

De cataplaſmate, ex beta. CAP. LIII.

Beta & cocta, & cruda ad ichores, & herpetes, & lichenas, & porrigines, ſi caput arefaciant, ſuperdata mirum in modum accommodata eſt.

De cataplaſmate, ex radicula. CAP. LIIII.

Radiculæ ex modico ſale contuſæ, & admotæ, ad ecchymomata, hoc eſt, cum ſanguis in loco contuſo collectus eſt, faciunt. ſi ergo ex re aliqua extrinſecus incidente id eueniat, ſiue ex ſenectute in tibijs & ſuris oriatur, radiculæ ad priſtinum ſtatum colorem redigentes, medentur. ſi quis vero ſuccum radicularum pani & modico ſalis admiſceat, is etiam ad ecchymomata medicamentum vtile parabit.

De cataplaſmate, ex pſyllio. CAP. LV.

Pſyllij ſemen neque mola frangere, neque contundere poſſumus: ſed aqua ei affundenda eſt, & manibus agitandum: ſiquidem ita & glutinoſum, & emplaſtri inſtar efficietur. Facit hoc ad eryſipelata: eſtq́; ſæpius commutandum. Prodeſt idem ad ſtrumarum inflammationes. nam vel ſtatim eas ſedat, aut quam maxime leuat.

FINIS LIBRI NONI.

ORIBASII

ORIBASII MEDICINALIVM COLLECTORVM,

LIBER DECIMVS.

Ex Galeni commentarijs, de facultate, atque usu dulcium balneorum. CAP. I.

ALNEORVM, quæ ex aquis dulcibus calfactis sunt, facultas est, si temperatæ sint, humida & calida: si tepidiores, humida & frigida. si iusto calidiores fiant, calida quidem, sed non perinde humida: siquidem horrere corpora, contrahiq; eorum meatus cogũt: ita vt nec externo humore perfrui, nec excrementi, quod intus latet, emittere quicquam possint. enimuero quæ temperatæ sunt, per se semper calefaciunt, & humectant. euenit tamen ex accidenti aliquo, vt aut per halitum humiditates digerant, vel corporis particulas fluxione superuacanea repleant; aut molliant, aut concoquant, aut vires firment, aut infirment: ad quæ non parum quãtitas aquæ confert. Totum autem balneum ex partibus inter se facultate differentibus constat: siquidem ingredientes in aere calido versantur. postea in aquam calidam descendunt. mox ex hac egressi, in frigidam. postremo sudorem detergent. Potest autem prima eius pars totum corpus æque calfacere, materias fundere, inæqualitates æquare, cutim rarefacere, & multa, quæ sub hac ante detinebantur, euacuare. Secunda vero pars vbi quispiam in sicca affectione corporis ea vtitur, potest madorem vtilem solidis partibus indere.

Tertia

Tertia vero balneorum pars & totum corpus refrigerare, & cutem densare, & vires firmare potest. quarta vero corpus per sudores citra noxam refrigerationis euacuare. Cum hæc igitur in homine facere possit dulcium aquarum temperatum balneum, & præter hæc etiam, si quis intempestiue lauetur, horrores, & cutis dẽsitatem, danda nobis opera est, vt omnia deinceps distinguamus. Multos enim eorum, qui cruditate laborant, plures vero eorum, in quibus mordentium excrementorum inest copia, omnes præterea, qui vel in febris significatione, vel in ascensu, vel in statu sunt, præter admodum paucos, siue hi sint in balneum ingressi, siue in calido sole sint morati, siue exercitationes, frictiones, gestationesq́; tentauerint, merito contigit horrescere. hæc enim singula confertim & impetu agi excremẽtum cogit. Cum igitur eorum, qui lauantur, densa adhuc cutis sit, hæc excrementa detenta, atque aceruata mordere necessario coguntur. qui vero opportune in balneum fuerint ingressi, eos omnia prius memorata consequi necesse est. Ac vacuatio quidem excrementorum omni febri est vtilissima: itemq́; rarefactio, & relaxatio. fusio tamen & calor non item: sed calor est omni febr inimicus: at fundi æqualiter solidis quidẽ animalis partibus non est alienum: succis certe non est vtile perpetuo. sed quoties inanimante vel inflammatio quępiam, aut affectio inflammationi similis constitit, aut plenitudo est, tunc inimicissimum est. inflammationes enim cum calefacti, & liquati succi ad ipsas̃ confluunt, augentur. tunicæ vero vasorum multitudinem, quæ ex fusione, spiritu est impleta, non continentes, distenduntur: ac vires hoc ipso male afficiuntur. ergo calidis his, siccisq́; affectionibus effundi mordacia est vtile. fusio enim eorum citra periculum est. Atque hæc quidem ex prima balnei parte ijs, qui ita laborant, prouenire, modo tempestiue balneo vtantur, memoria tenendum est. ad secundã eius partem modo transeundum. erat enim id, quod maxime proprie lauacrum nominatur. ergo in hac, sicut ex humectatione iuuantur, sic ex calore ni-

hil eis commodi accedit. ergo ad tertiam accedamus, in qua & refrigerantur sine molestia, quę fuerant excalfacta, & uires roborantur, & quæ rarefacta, & plus iusto sunt laxata, ea ad naturalem mediocritatem redeũt. id quod etiam quarta balnei pars indicat. quippe quibus omnia rite sunt peracta, ij post frigidæ vsum, adhuc sudant: & omnia ipsis excrementa uacuantur. Nullus ęger cum lauatur, detergendus est: nisi sordidus sit, & pruritu uexetur. nam qui lauantur, citra omnem laborem, læsionemq; perfundi aqua debent. detersio vero fit ijs, quæ abstergendi, purgandiq; vim habent, quæ & mordacia, & exsiccantia sunt omnia. ex quo fit, vt ea tum viribus, tum usui balneorum sit contraria vel maxime. Veruntamen si laborans ad sordes, & ad pruritum detersione indigeat, detergentis medicamẽti uim largiore aqua admixta, & modico etiam oleo affuso, debemus exsoluere: & statim copiosam aliquam calidam, puramq; affundere. Aeger uero prorsus citra lassitudinem seruandus est: ob eamq; causam labrum facilem ingressum, & egressum habeat. quod sane fiet, si paries, qui aquam continet, neque altus, neque angustus fuerit. æger uero quiete lauetur. Facit enim quies ægrotantis, vt corpus tum laxius, tum mollius in balneo fiat. dum enim corpus mouetur, musculi tenduntur: tensi uero minus molliuntur, atque laxantur. Debet autem ea aqua parata esse, quæ super eum, qui lauatur, fundenda est, postquam eo lauacro, quod in labro est, vsus fuerit: quod nunc quoque omnes medici facere solent, cum infirmum lauant. neque enim eum in frigidum solium ingredi sinunt, sed aqua tepida perfundũt. alij tota labra huiusmodi aqua implent. etenim sicut relaxatum, rarefactumq; est corpus in calido lauacro, sic contra ipsum cogere sensim, ac stringere volunt. hoc enim tum ad virium firmitatem confert, tum vero facit, vt homo non facile lędatur, si subita in aëre ad frigidum fieret commutatio. quam ob rem qui sani sunt, in frigidam aquam se post calidum lauacrum, conijciunt. at infirmi frigidæ contactum citra noxam

non ferunt. ideoq; frigiditatem calida admista frangimus. mistionis porro quãtitas inuenitur, primum quidem corporis affectione a nobis inspecta, deinde vero propria natura laborantis, itemq; consuetudine, ætate, tempore, regione, & cœli constitutione denique. sane melius agunt ij, qui post lauacrum calidum non minus quam tres aquas tepidas inter se differentes parant: vt prima tepida abunde sit, secunda minus tepida, quam prima, tertia magis adhuc ad frigidum uergat. quod faciũt, vt a calido ad frigidum paulatim accedatur: quando subitam in contrarium mutationem ferre laborans non potest. Quidam etiam medici post lauacrum laborantes inuoluunt, alij linteis, alij vestimentis, & præsertim non puris, eosq; ex omni parte constipant, quo plurimum sudent. & tamen non semper opus est laborantem post balneum sudare plurimum. sępe enim non euacuandi corporis causa ad balneum accedimus, sed contra prorsus, vt humectemus, idq; omnino irrigemus, quod immoderatius erat exsiccatum. in hisce igitur non admodum multos sudores intus in balneo expectare debemus, sed statim in aquam, quæ in labro est, conijciendi sunt. mox a balneo egressi, abstergendi: nec valde siccum corpus vngendum. Necesse autem est consideremus, vtrum postquam sudauerit is qui lauatur, oleum ei perfundendum sit, an antequam sudauerit, sed cum primum se exuerit: an vero neutrum horum, sed cum madescere inceperit. atque is, qui in memoria habeat ea, quę de olei facultate diximus, nouit optimum ad olei vsum in ijs qui lauantur, esse id, quod tertium statuimus. illud etiam didicit, oleum ante calfactum corpori eius qui lauatur, adhibendum esse: siquidem tale mollit corpus, & rarefacit. cum frigidum suo contactu non modo horum neutrum facere queat, sed etiam eis, qui lauantur, horrorem incutiat. Postquam autem cibum, potumq; sumpserint, lauandi statim non sunt. nam eorum qui biberunt, caput repletur, eorum vero qui comederunt, non solum caput, sed corpus etiam vniuersum: quippe quod cibum

ad se, priusquam sit concoctus, attrahat. præstat ergo post balneum, sedata ea turbatione, quam balneum attulit, esse & bibere. quemadmodum fit etiam in exercitationibus, vt turbatione sedata corpus alamus. nam si post exercitationem potum, pastumq; protinus offeras, cum implebitur caput, tum vero id, quod deglutitum fuerit, interdum supernatabit. Cæterum scire conuenit, quibus plura per aluum secedunt, balneum sistere, eadem in corpus vniuersum reuellendo, atque ea ratione nocere. qui vero nihil prorsus deiecerunt, ijs satius esse, stercus antiquum vacuasse, neminem præterit: sicut etiam eos, quorum vires resolutæ sunt, a balneo magis resolui. Iam nec fastidiosos, nec vomitui obnoxios par est lauare. nam ne hi quoque repente resoluãtur, est metus; ita vt syncopa, quę stomachica dicitur, consequatur. proxime ad hos accedunt, qui os ventriculi bili affectum habent: quos ex eructatione biliosa cognoscimus. simili quoque modo lauare non conuenit eos, quibus sanguis è naribus abunde prorumpit. sanguis enim immoderatissime erumpet. cõsentaneum igitur est, si sanguis minus quam par sit, erumpat, vt lauentur. hi etiam sunt, qui & largo lauacro, & motu vehementiore ptopter sanguinem, qui in capite est, indigent. simili quoque modo lauamus, si ijs quibus sanguinis eruptione opus est, sanguis non erumpat. Concoctis autem iam affectionibus, balneum citra periculum adhibetur: cum etiam ad expurgationem sputorum, quę pleuriticorum, & peripneumonicorum thorace & pulmone continentur, maxime conferat. in ijs ergo, qui sic affecti sunt, cum indicatio itidem, quę a consuetudine sumitur, accesserit, balneum iterare nihil prohibuerit. Omnino vero scire oportet, nisi prius vacuato corpori balneũ adhibeatur, partes affectas fluxione tẽtari. vacuato vero si offeratur, adiuuari concoctionẽ.

Ex libris Antylli de balneis industria paratis. ex primo libro de remedijs. CAP. II.

LAVACRA partim ex aquis dulcibus, & qualitatis expertibus constant, partim vero ex ijs, quæ & qualitate

litate sunt præditæ, & vim habent vehementem, atque conspicuam. eaq́; in quibus inest qualitas, partim industria parata sunt, partim per se ita nascuntur. porro eorum quæ ex industria fiunt, alia calfaciendi, alia digerendi, alia humectandi, alia refrigerandi, alia adstringendi causa parantur. ac calidis quidem vtimur, cum aut refrigeratos calfacere, aut lassitudinem soluere, aut conuulsiones, aut dolores mitigare nobis propositum est. sane his etiam vtimur, refectionis causa: cum alimẽtum non facile distribuitur. Calidas autem aquas reddimus, cum pulegium, aut origanum, aut hyssopum, aut thymum, aut satuream, aut lauri folia, & chamæpityos ramulos, & panacis ac pyrethri radices, & cachri, & alia generis eiusdem incoquimus. oleum quoque in aquam conijcimus. Lauacra autem digerentia faciemus, cum totum corpus, quod præpingue sit, volumus extenuare, aut tumefactum totum corpus, vel membrum aliquod contrahere, idq́; siue propter inflammationem, siue ob aliam affectionem fluxione laboret. Fiunt autem digerẽtia cum vel salem inijcimus, vel ipsa marina aqua vtimur, aut nitrum admiscemus. Iam mel quoque admixtũ digerendi vim aquę indit: itemq́; uua taminia incocta: & cinis sarmentorum, & sulfur ignem non expertum, aut baccarum iuniperi, aut mercurialis decoctum. Molliendi vero causa balneis vtimur in corporibus, quæ vel inflammatione laborant, vel indurata sunt. atque ad inflammationes blanda esse debent & mollia: at in iis, quæ obduruerunt, si inflammationis sint expertia; potentia & efficacia. quocirca in ijs qui inflammatione laborant, maluæ & lini seminis, & fœnigræci decoctum miscemus. in fluxione uexatis inflammationibus, plantaginem, aut herbam sanguinalem, aut malicorium, aut rosas, aut rubi cimas incoquimus. In ijs vero quæ conuulsionem minantur, ijsdem vtimur, quæ adhibemus etiam ijs, quę sunt fluxionis expertes. præter cætera vero hydrelæum, in quo malua, aut fœnumgræcum incoctum sit, iuuat. In duritia autem citra inflammationem balneis eiusdem qua-

litatis vtendum eſt, quibus ad eos, qui digeſtionis indigebant, vtebamur. Cæterum refrigerant & adſtringunt balnea, quæ ſimili modo parata ſunt, quo adſtringentes, refrigerantesq; madefactiones. quarum ſylua poteſt in hunc transferri locum.

De balneis ſponte naſcentibus, ex eodem libro.

CAP. III.

BALNEORVM ſponte naſcentium multo maior & efficacior uis eſt, quam eorum, quæ arte parantur. multæ autem eorum differentiæ ſunt propter terrę, per quam feruntur, qualitatem. alia enim nitri, alia ſalis, alia aluminis, alia ſulfuris, alia bituminis, alia ęris, alia ferri vim obtinent; alia compoſita ſunt ex multis harum qualitatum ſimul coniunctarum. Vis autem omnium aquarum ſponte naſcentium eſt exſiccans & calfaciens prorſus, cum valde intenſæ ſint. quocirca acutis morbis minime conueniunt, ſed potius diuturnis, & præcipue humidis, & frigidis. Quę autem nitri, aut ſalis facultate præditæ ſunt, accommodatæ ſunt capiti, & thoraci fluxione male habito;& ventriculo perhumido, & ijs, qui aqua inter cutem laborant; & œdematis, quæ ex morbis, vel ex pituitæ concretione oriuntur. quæ alumen referunt, ad fluxum ſanguinis, ad vomitus procliuitatem, ad immoderatas hemorrhoidum perturbationes, ad inordinatas mulierum purgationes, & continuos abortus adhibentur. In quibus uero vis ineſt ſulfuris, neruos molliunt, concretiones calfaciunt, dolores leniunt, ſtomachum imbecillum reddunt, atque ſubuertunt. Quæ bitumen ſapiunt, caput replent; ac ſenſuum inſtrumenta uitiant, & enixe calefaciunt, & temporis progreſſu molliunt: quod facere præſertim in vulua, veſica, & colo inteſtino cõſueuerũt. Quę vero æris naturam referunt, ori, tonſillis, vuæ, & oculis mirum in modum apta ſunt. In quibus ferri qualitas reperitur, ſtomacho & lieni male affectis poſſunt ſubuenire: quæ vero ex mixtis qualitatibus conſtant, eæ faciunt pro ratione eius qualitatis, quæ in eis excellit. His autem aquis ſponte naſcentibus vti debemus fir

mis & quietis. vapor enim ab ipsis commotis emergēs, cum grauis sit, & feriens, capiti molestus est. quam ob rem in aquam ingrediendum est sensim, vt vis corpori laxato accedens imprimatur. eorum vero, qui cum tumultu & impetu sese in aquas inijciunt, corpus densatum, qualitatem aquæ non recipit. ita fit, vt in huiusmodi neque natare, neque immergi cōmodum sit. Vti autem ductibus aquarum sponte scaturientium eos solos oportet, quibus qualitates illarum capiti sunt congruæ: siquidem qui se exhibent aquis, quæ a ductibus bituminosis, & sulfureis fluunt, quam facillime læduntur.

Herodoti de lauacro, ex libro de præsidijs extrinsecus occurrentibus. CAP. IIII.

SI calidiore interno aere indigemus, ad hoc auxilii genus accedendum est. Vrna aquæ frigidæ instillanda ignitæ materiæ est. calor enim qui inde emanat, non multo tempore perdurat: sed cito restinguitur. quocirca id paulo ante introitum aggrediendum est.

Herodoti de aquis, sponte nascentibus, ex eodem libro. CAP. V.

FACVLTAS singularum aquarum sponte nascentium, quæ magnam habent differentiam, assumēda est ex ijs, quæ experientia comprobantur. exquisitā enim omnium singillatim notitiam tradere non possumus, tum quia nos omnibus usi non sumus, tum uero, quia ne in omnibus quidem est cognitio, quæ facultatibus medicamentorum proportione respondeat. nam frigidæ aquæ, quæ sponte nascuntur, accommodatæ sunt omnibus fluxionibus, vesicæ affectionibus, capitis doloribus, & vlceribus malignis. De ijs vero, quæ potantur, siue calidæ, siue frigidæ sint, cum vniuersalem quandam constitutionem non recipiant, in particularibus dicetur. In omnibus autem sit quædam temporis apta mensura. nam si vsurus sit quispiam his aquis per tres hebdomadas, ita exordietur, vt incipiat a dimidia hora, deinde paulatim progrediatur; vt per hebdomada spatium duarum horarum perficiatur. hoc interual-

lo ad ſecundam vſque hebdomadem perſeuerando, ab ea tantundem auferendum, & in prima menſura deſinendum, & ita uiciſsim ſubtrahendum. In aquis enim ſtatim a principio diu immorari non eſt vtile. neque etiam eſt frugiferum, ad finem vſque permanere eodem temporis ſpatio, propterea quod confert & incipere, & deſinere ab hoc præſidio conuenienter rationi: quo etiam modo exercitationibus vtimur & abſtinemus. ſi vero menſura, quam prius fueramus coniectati vtilitatem non afferat, aquis per interualla erit vtendum. In exacerbationibus autem accurate omnis hæc facienda eſt præparatio. nam qui plurimas partes dolent, hi accedentes toti introeant: ſi vero aliquas laborantes habeant, madefiant. labore ſedato, eos deducemus. dein de cum rurſus acceſsio redierit; vt in aquam deſcendāt, imperabimus, aquis vtentes non ſecus, quam fomentis, & cataplaſmatis extrinſecus adhibitis. quocirca quantum his aquis vti debeamus, ipſa neceſsitas commonebit. Noui ego quoſdam, cum per totum diem hoc genere curationis vterentur, mirum in modum adiutos fuiſſe. nam exacerbatio, quæ prius longa, & ad ſoluendum difficilis erat facta, ceſſauit: qua ex re affectioni quoque commodum acceſsit. ſi vero affectæ partes poſsint cæteris tectis madefieri, non erit incommodum diutius, & ſæpe per diem aquis vti. quod tamen ante cibum faciendum eſt. inutile enim eſt, materia noua plenos, aquas etiam ſumere, quæ tantopere commouere queant. ſi vires eos deficiant, parum cibi eis offeratur. Cum vero plurimæ ex ijs aquis in locis paluſtribus & æſtuoſis oriantur, & propterea morboſę ſint, eis opportune vteris vere, & autumno: quatenus hyeme * adurunt. atque illud quidem tempus aquarum vires firmat. ſi vero in ſalutaribus locis ſint, erunt etiam æſtate aſſumendæ, ſi frigidæ fuerint. Quoniam autem nonnulli ignari putant calidas aquas conducere ad tuendam ſanitatem, & ob eam cauſam eis impudenter, & nulla habita ratione conſtitutionis tēporis vtuntur, idq; cum damno, vt eſt etiam ueriſimile: æquum eſſet, eos

ex hac falsa opinione decedere. his autem aquis, si adessent, vterentur etiam communium balneorum loco.

Ex Galeno, de frigidi lauacri vsu. CAP. VI.

QVEMADMODVM quispiam frigida lauari primum incipiat, nec vllam ex repentina mutatione noxam sentiat, id vtique ad omnia sciendum est. multi enim cum male incepissent, adeo in frigidam lauationem male fuerunt affecti, vt nec ijs, qui tuto eam administrarent, se vnquam permitterent. Esto igitur anni tempus æstatis initium: vt ante hyemem in spatio interposito consuetudo notabilis pariatur. esto præterea dies, in quo auspicabimur, quam maxime tranquillus, & quod id tempus feret, calidissimus: eaq; diei pars calidissima: & gymnasterium temperatum. hæcq; est externa præparatio. Corpus vero eius, qui frigida lauandus est, sic parabitur. ætas illi esto quarti maxime septenarij medium; nulla nec eo die, nec præcedenti nocte, noua re alterato. esto autem iuuenis qui frigida vtetur, animo præsenti, & plane hilari. ac primum linteis uberius fricetur, quam prius. sunto autem frictiones eo tempore vehementiores, quam ante: atque etiam linteis duriori bus administratæ. dehinc, oleo, vt assueuit, fricetur. inde exerceatur: exercitationibus multitudine quidem paribus, sed citatioribus quam prius. ab his in frigidam descendat, non tamen cunctanter, sed celeriter, vel etiã semel totus insiliat. nam si sensim aquę accedat, horror concitabitur. esto vero & aqua ipsa nec tepida, nec plane cruda, & glacialis. altera namq; non agit, repercussu caloris: altera vero ferit insuetos, atque refrigerat: siquidem progressu temporis tali quoque aqua iuuenis aliquãdo vtetur. Vbi ex aqua egressus sit, fricari oleo, idq; a pluribus, expedit, quoad cutis incalescat. post hæc cibum vberiorem, quam consueuit, potionem infra consuetudinem capiat. quæ ipsemet vel iniussus faciet, modo omnia rite sint peracta. nam a frigida lauatione, & plus appetunt, & melius concoquunt, ac minus sitiunt: veniuntq; postridie ad exercitationes habitu corporis plane meliore, mole quidem pari ei, quæ

ante erat, cæterum compacta, & musculosiore, & vegetiore. in hoc igitur omnia ad eundem modum secundo die facienda sunt, itemq; tertio, & quarto. postea vero procedēte tempore simili modo frigidam iterum ingredi mandabimus. verum tertio eam ingredi, quod quidam iusserunt, non laudo. nam & iterum id fecisse, mihi satis esse uidetur, cum prȩsertim iubere possimus, vt homo tandiu in ea immoretur, quandiu nobis lubeat. scopus autem temporis, quo sit immorandum, a quotidiana ipsius experientia percipitur. nam si egressus frigidam, coloratus ex frictionibus cito redditur, moderate immoratum indicat: sin & ægrius incalescat, & decolor diutius permaneat, immoderatius in frigida moratum docet. ex his signis cognosces, vtrum satis moratus sit, an potius ad minus, aut maius aliquid sit immutandum.

Ex Agathino, de calida, & frigida lauatione.

CAP. VII.

QVAM naturam habeat tum calida, tum frigida lauatio, considerandum est nobis. optimum autem mihi videtur, lauacra calida non esse prorsus reijcienda: rarius tamen adhibenda. ijs igitur, tanquam opportunum quid habentibus, vtendum quandoque est. nam & lassitudines sedant: & secordiam, quam cruditates afferūt, ipsa eximūt, ac prȩsertim, si quis in balneo aquam calidam potauerit, succosq; ex alimento corrupto aceruatos euomuerit. calidum quoque lauacrū mollit corpus, quod præter rationem quandoque colligatum, constrictumq; sit. Conuenit etiam ijs qui non ita prȩsenti animo ad frigidam lauationē sunt affecti, & ad vnctionem prompti non sunt. Modus * apotherapiæ est alimentum, & balneum: quod incommodum est, si assidue: non incommodum vero, si tempestiue administretur. * Qui autem hunc breuem uitæ cursum sani cupiunt transigere, frigida lauari sȩpe debent. vix enim verbis exequi possum, quantum vtilitatis ex frigida lauatione percipiatur. quod in causa est, vt qui frigida lauantur, etiam si senio propemodum confecti sint, corpore

pore tamen constanti, & compacto, & colore florido comperias: & omnino, qui multum uirilitatis & tenoris præse ferant. quinetiam quæ ad appetitiones, concoctionesq; pertinent, firma; sensusq; plerunque integros & exquisitos; & vno verbo, naturales actiones rite constitutas habent. qui vero calida lauantur, carnes flaccidas, fluidasq: solent habere: & colorem auersum, & tenore videntur eneruati esse, maleq; cibum appetere, atque omnia habere cæteris deteriora. quid enim re vera mediocre faciat tam asſidua in aëre feruenti, & per humido elixatio? Equidem in more positum barbarorum audiui, vt infantes in frigidam asſidue dimittant: nos vero calidis lauationibus continuis elixamus; a nutricibus persuasi, quæ tum demum gaudent, cum post laborem in balneo perceptum infantibus sopor irrepit: quæ quidem satis ipsis esse existimant, si infantes non magnopere noctu vexentur: aiuntq; eos somno vix capi, qui non fuerint ferme a copia lauationis calidæ soporati. quam ob rem ego filiolum meum, & plerosque cæterorum, vnctionibus solum perfundo: resq; mihi succesſit ex sententia. at pueruli ab alijs educati, qui asſidue lauantur, plurimumq; elixantur, non mirum est, si epilepticis conuulsionibus capiantur, & ab eo morbo difficulter liberentur. Nulli igitur puerulo, qui infantum ætatem excesserit, frigidam lauationem esse incongruam censeo: modo ne propria quædam natura huic & alijs vtilibus rebus obsistat. multa enim huiusmodi sunt memoriæ prodita. Frigidæ autem lauationis initium in ijs, qui ei assueti non sunt, multi sumendum esse existimant, cum ęstas in summo statu est. ego tamen quamplurimos vidi, qui quocunque anni tempore eam auspicati, innoxie id fecerunt. ex quo fit, vt omni tempore citra noxam posſit principium frigidæ lauationis sumi. sed si qua inesse varietas debet, ego vernum tempus cæteris anteponerem. Cæterum cum ad frigidam lauationem accedimus, cum semper alias, tum vel maxime, cum incipimus, optime distributum id quod in nobis est, esse debet, & nos leues esse atque expeditos

par

par est. semper autem nos met ipsos exercitationibus eo vsque dimouere prius debemus, donec propensione & alacritate in frigidam ingrediendi capiamur. etenim vehementia, & multitudine motionum prius corpusculum defatigare, & ad lassitudinem vsque perducere, cũ alioqui absurdum sit, (nihil enim,in quo supra modum studium nostrum ponamus, salutare est) tum vero ad frigidam lauationem est ineptissimum: siquidem & ipsa corpora colligat, & vehementiores lassitudines affert. sed præstat, opinor, vtendi rationem sumpto altius initio, totam exponere. Postquam igitur negocijs familiaribus, aut ambulationibus, aut gestationibus corpus fuerit antea concitatum, tunc ad frigidæ lauationis vsum debebit accedere: nec prius, quam sit hora prandij consueta, nec sane multo tardius. vtrunque enim hoc tempus est reiiciendum. Nudandus autem, si tempus permiserit, in sole est, loco a ventis non perflato. Sæpe etiam si, dum exuuntur, rigor eos infestos haberet, corpus iterum vestimentis tectum intentiore ambulatione, poplitibus vehementius tẽsis, vel etiam cursu postea dimouendum est. ad hæc autem linteis asperis valide ad multam vsque contrectationem tum per se, tum per alios rubefieri debet. optimum quoque fuerit, si ministri ad hoc manicas ex linteis consutas habuerint. alioqui autem inæquali frictione adhibita, complicatis nimirum linteis, cutis excoriationes quandoque consequuntur. postea vero manibus tum ab alijs, tum ipse per se sicce fricandus est. quæ res præterquam quod fouet, tenorem etiam admirabilem corpori indit. nulla igitur alia re tentata, potest, quatenus alacritas fert, post hanc siccam frictionem frigida lauari. Vngi ergo oleo moderate debet, & fricari multum, ac præcipue a se,tum etiã ab alijs. nihil enim est quod tam lassitudine, doloreq; uacet, atque efficax sit, quam frictio, quam quis sibi ipse administrat. si quis igitur ea promptitudine ad frigidam lauationem contentus sit, donec spiritulus creber fiat, aliis exercitationibus non erit opus. sed tamen id difficulter omnes cõsequimur, cum quid

quid ſatietatis res adiunctum habeat. ergo aliis vnicuique conſuetis exercitationibus vtendum eſt, intra tamen laſsitudinem, vt dixi, laborando. nec omnino expectandum quouſque in molem extollatur, quod plurimis mos eſt, ſed donec corpuſculum fuerit calefactũ: & ad frigidam lauationem abunde præparatum. Exercitationibus autem finitis, tunc ſe ipſos omnino, niſi etiam prius, fricare debēt ſpiritum cõtinendo: aliquando etiam corpore puluere prius conſperſo, ſi madore humeſcat: atque ita ſine vlla mora, & ſubito, in frigidam deſcendere: vel ſubito aqua circũfundantur. aqua autem, ſi nobis optio detur, nec glacialis, nec remiſſa omnino frigiditate eligenda eſt: ſiquidem hæc magis nocet, quam quæ in altera parte excedit. Aquarum autem ad frigidam lauationem, præſertimq; cum primum quis incipit, eſt marina: quippe quæ frigoris ſatis habeat; & morſus, qui ex ſalſedine prouenit, corpus facile percalefacit. qualis autem cũq; ea fuerit, pura eſto, & perlucida, nec paluſtris, nec cœnoſa, nec alioqui reſes. cæterum anteponendum eſt, ſi liceat, in aquam deſcendere, quam circunfundi. ſed primo quoq; ingreſſu parum fricandum corpus eſt, poſtea ingrediendum: ac ſe ſe violenter fricare debet: rurſusq; deſcendendum: ac tunc perſeuerare natando, aut alio quouis modo, vt diutius ibi cõmoretur: ita tamẽ, vt rurſus & ad oleum, & ad frictionem præſto ſit. deinde cum tertio deſcenderint, & non diutius ſint immorati, debent caput, & quę ad ſtomachum attinent, aquæductibus ſubijcere: ſin minus, pluribus hydriis perfundi: & ita moderate fricandi. quo tempore non diſſoluimus oleo eam firmitatem, quæ corpori prius aduenit. Poſt hæc vero ſtrigilibus non admodum obtuſis diutius corpuſculum detergemus, & ad ruborem perducimus. nam & roboratur, & ſuperficies æqualis redditur. ſi vero etiam in eos qui cibum ſumpſerunt, incidamus, non omnino a frigida lauatione abſtinebimus: quoniam vehementer appetimus, & quia motiones quædam ad id nos impellant: uel quia æſtus ipſe quodammodo ſimul elixauerit. neſcio-

ſcio enim an quicquam hoc præſtantius faciat is, qui exuritur, & continenter ſudoribus perfunditur. equidem ſæpenumero a cœna, cum ægre in ſomnum propter æſtum delabor, in frigidam deſcendere conſueui: & mirabile eſt, quam iucundam noctem tranſigam. in vſu tamen frigidæ, habenda ratio eſt aurium, ne frigida in eas clam influat. cum enim frigida lauatio ad omnia ſit multo, quam cæteræ diætæ, vtilior, quomodo meatus auditui deſeruientes tantum cum noxa contingat, certe neſcio.

De ſiccatione per arenam, Herodoti ex libro de remediis extrinſecus occurentibus. CAP. VIII.

FOMENTVM quod ex arena adhibetur, accommodatum eſt aſthmaticis, iis quorum pectus defluxione laborat, cœliacis, podagricis, iis qui per extenſionem reſoluuntur, iis qui malo ſunt corporis habitu, hydropicis, & deniq; omnibus, quos diuturnus morbus vexat. omnesq;, præter infantes, ad huiuſce fomenti vſum ferme apti ſunt. tempus ad hoc idoneum eſt æſtas, in qua etiam dies ardentiſsimi ſunt eligendi. In ortu autem ſolis, in littore, in arena profunda duæ foueæ aut tres paris magnitudinis ei, qui vſurus ſit, parandæ ſunt, vt a ſole caleſiāt. ægrotus vero cibos optime confecerit: priuſque inambulet, & geſtetur. cumque aër ſit factus calidior, arenaq; ſatis feruens fuerit reddita, in fouea recumbens, in arena quæ circum ſit, maneat, vt ratio poſtulat, conuolutus, vſquedum facile ferat. caput vero debet contegere, & ſolis radios declinare, ſemperq; ante oculos operimentum aliquod habere. figura vero, in qua exardeſcat, eſto in primis diei partibus eiuſmodi, vt meridiem, in mediis, vt Boream ſpectet. ſpongia quoque aqua frigida imbuta faciei applicetur. iis vero, qui nimium patiuntur, collutio itidem offertur. ſi vero nec dum calfactam, aut refrigeratam carnes propter vim ſudoris erumpentis ſenſerint, id ſignificare debebunt: iiq; qui adſtant, arenam propellent, eosq; educent, & in alia fouea propinqua collocabunt, in qua, vt dictum eſt, occultabuntur. id tertio

quoque loco erit faciendum, ſi opus eſſe videatur. qua in re ſpectandus morbus eſt, itemq́; vires ægrotantis. temporis vero additio ex iis pendet, quæ ſunt dicta prius. Iam vero recumbentes occultabimus ac contegemus aſthmaticos, & quorum pectus & coſtas defluxio vexat, itemq́; ſtomachicos, & qui malo habitu corporis ſunt, & qui aqua inter cutem laborant: ſedentes vero eos hydropicos, quos aſcitas nominamus: ſiq́; opus ſit, etiam tympanitas. ex aliis vero morbis, colicos quoque, & hepaticos, & ſpleneticos, & iſchiadicos, & podagricos, & quorum reſoluti ſunt pedes, aut crura: ad finem vero hi omnes ſunt toti contegendi. quippe cum relaxatio rite toti corpori adhibetur, & vtilitas partes etiam morbo vacantes debet peruadere, & præſertim ſi frigida lauatione ſint vſuri. circa foueas paratæ ſint ſcenæ ex perlucidis cornibus confectæ, itemq́; vrnæ aquæ dulcis, & ſolia aquæ maris, in quæ ſedatis ſudoribus ingrediendum eſt: tum exeuntes perfundendi, & oleo confricandi. ſi vero dies tranquillus, corporaq́; robuſta fuerint, natatione etiam vtantur. a quibus abducti, abunde quieſcant. ſed hydropici quinque aut ſex aquæ calidæ cyathos prius epotos, effundere cogendi ſunt: cæteris mos ſuus eſt ſeruandus. alendi autem ſunt ij, vt propter mala quæ in ſole ſunt paſsi, potus augeatur. numerus dierum in morbis intermittentibus non ſit minor, quã quatuordecim, nec vnum & vigeſimum diem excedat. at in hydropicis numerus dierum eſt ad rationem inanitionis ipſorum molis referendus, & ſubducẽdus. cumq́; vtilitas poſt vigeſimum primum diem ſtatũ nanciſcatur, biduum, aut triduum intermittere conuenit: tum redire ad vſum. ſi vero hyberno tempore hydropem cures, cæteraq́; medicinæ præſidia non iuuent, ægerq́; expectare tempus opportunum non queat, resq́; vrgeat, vt arena adminiſtretur, neque vt ea vtilitas, quam tempus accommodatum affert, * expectare liceat, tum in maritimo loco inſtituenda arena eſt: & cum æger in ſomnis horret, ea totus obducẽdus eſt, vt diximus: & cætera, quæ admonuimus,

facienda: prosperumq; successum, qui inde futurus est, diuturnum fore sperandum est.

De insolatione, ex eodem libro. CAP. IX.

INSOLATIONES maxime necessariæ sunt iis, qui refectionis & carnis accessionis egent. sol tamē nubilus est vitandus: isq; qui sæpe in tranquillis regionibus obscuratur. studendum ergo est, vt hyeme, vere, & autumno intempestiuam insolationem vitemus. æstate autem propter nimium calorem debilibus cauenda est. soli vero atque igni præter cætera dorsum admouere conuenit. nerui enim, qui voluntatis sunt, in eo potissimum sunt siti: quibus calescentibus totum corpus valentius redditur. caput vero aliquo operimento contegatur.

De utilitate, quæ ex igni, & carbonibus affertur, ex eodem libro. CAP. X.

FOMENTVM, quod fit ex carbonibus, adhibendum est in balnei loco, qui vngendis hominibus sit dicatus, ijs qui diuturnis doloribus teneantur. partes autem corporis torreantur, donec difficulter ferre queāt. Carbones sunto ex balneis sumpti, aut prius madescāt. Cæterum torreri ad muros ignitos, eandem affert vtilitatem. siq; placide sint calidi, eis particulæ dolentes admoueantur: si nimis calidi sint, affectæ partes crudis lineis pannis sepientur: atque ita parietibus adhærebunt.

De adustione, ex eodem. CAP. XI.

ADVSTIONIBVS vtimur tum per cauteria, tum per radices, tum per medicamenta. præstantissimæ sunt quæ cauterijs administrantur: si qui sint, qui chirurgiam reformident. secundum locum tenent, quas medicamenta excitant. quæ vero per multos dies adurunt, iis cicatrix non obducitor.

Ex Antyllo, de dropace, ex primo libro, qui est de remedijs extrinsecus occursantibus. CAP. XII.

DROPAX vt malagma paratur, vsumq; cataplasmatis præbet. conuenit is morbis diuturnis, quibus etiā sinapismus est idoneus. & cum quis sinapismo vti velit, prius dropacem adhibet, vt corpus ad sinapi præparet:

ret. & post sinapismum quoque adhibetur, vt reliquiæ morbi euellantur. Cæterum dropax, si calfacere præter modum oporteat, accipere debet pyrethrum, cachri, & bitumen. si opus siccatione sit, sulphur ignem non expertum, salem, cinerem sarmentorum. si scarificare, limnesium, & euphorbium. Vngere vero locum oportet dropace prius calfacto, eaq́; crassitudine id efficere, quam vires ęgrotãtis ferre queant. atque in iis, qui sunt imbecilliores, partes pilosæ prius abradendæ sunt: in robustioribus vero, & efficaciore dropace indigẽtibus, non abradendæ: nisi forte capiti, aut mento, aut pubi applicandus esset.

Antylli, de sinapismo, ex eodem libro. CAP. XIII.

CATAPLASMA, quod ex sinapi conficitur, efficacius est: quod in acutis morbis non admodum probatur. in segnioribus namq́; naturis solum, stupidisq́;, in acutis morbis, sinapi vtimur. ad diuturnas vero ęgritudines ferme omnes, vbi aliorum remediorum vim imbecilliorem & minorem morbo cognouerimus, efficacissimus sinapismus est. sed tamen in tabidis, & colliquatione laborantibus ex vlcere, quod iecur obsideat, sinapismum non admittimus: neque etiam in vlla alia vlceratione, quæ intimas partes vexet: siquidem exacuuntur, & efferæ a sinapis acrimonia redduntur. quinetiam in cartilagineis partibus cauendus eius est vsus, vt in auribus, & summis naribus: quippe quæ exurãtur, & quandoque etiam quæ carnis expertia sunt, & cartilaginea nigrescant. cæteræ vero omnes corporis partes, & morbi diuturni hoc remedio perfruuntur. Penis autem & vesicæ resolutiones hoc auxilio gaudent. itemq́; partes omnes resolutæ. in rectum quoque intestinum resolutum glans inditur. In iis vero qui difficulter audiunt, collyrium linimento impactum auribus imponitur: tum vbi sensum collyrij pars quodammodo perceperit, collyrio per linamentum exacto, pars melicrato abluitur. sinapismus autẽ segnioribus partibus, iisq́; quæ carnosæ sunt, & vi adhibita difficulter sentiunt. terminus autem actionis medicamenti esto, vt ægrotus vehemen-

hementer doleat, caroq; nigrior reddatur, & fiat altior, quam quæ adiacet: & postquam ablotum fuerit, pustulæ leniter erumpant. ad morbos autem, & partes facile sentientes, mitius vtendum sinapi est, vt eo vtamur, donec caro fiat paulo rubicundior. ne tamẽ mitis ille vsus vanus sit, alio die, aut duobus sæpe erit sinapismo vtendum: vt continuus vsus, vnius robusti sinapismi uim præbeat: cuius sane continui vsus mensura est, cum partes sinapismo obductæ atque illitæ nullum doloris sensum habeant. In acutis vero morbis raro adhibemus hoc remedii genus: eoq; solum in lethargicis, & cæteris nimiis in somnum propensionibus, quæ in febribus contingunt, & catocha, & perfrictione, quæ ægre calefiat. eorum tamen qui in somnum sunt nimium propẽsi, crura sinapismo obducimus: in perfrigentibus vero, & crura, & cubitos. cæterum sinapi tenue cæteris omnibus linteo exceptis inspergatur.

Sinapismi confectio.

SINAPISMI conficiendi modus est huiusmodi. Caricas in aqua tepida pridie macerare oportet: postridie vero eius diei vehementer expressas valde contundere: deinde acre sinapi, quale est Syriacum, & Aegyptiacum, capere, ac per se conterere, aquam, in qua caricæ maduerint, paulatim affundendo. nam humore perfusum melius læuigatur. tum in massas læues redigito, alteram ex caricis, ex sinapi alteram. Fiet autem sinapismus vehemens, si duas partes sinapi vni caricarum parti addemus: mediocris vero ex paribus vtriusq; portionibus constabit: sin mitior exigatur, tertiam partem sinapi, duas caricarum commiscebimus. Linteo vero aut panno illitus adhibetur. locus vero, cui admouendus sinapismus est, prius nitro illinatur, & omnino inũctus esto: eiq; ita cataplasma adhibeatur: & supra ligetur. Vtendum vero sinapismo in sole, aut aprica domo, & potius ante balneum. certum tamen temporis spatium, quo teneatur, definiri nõ potest: propterea quod alij citius, alij serius eius sensum percipiant. ergo sæpe intueri locum oportet, vtrum satis ruboris contraxerit. si

it. si vero lógo spatio admotũ sinapi nó agat, spongiis aqua calida imbutis, & panno in quo cataplasma est, appositis, fouendus est. postea quam vero sinapismo vsi abunde fuerimus, æger in balneum ducetur, & vt modice laxetur, totus perfundendus est: ac potius etiam partes, quibus sinapismus fuerit admotus: eæq; nõ vngantur. siq; ferre posse æger videatur, sustinere debet, & iterum balneum ingredi, & perfundi, ac ne tum quidem vngi. nonnullos etiam vsque in sequentem diem non vnctos seruantes lauamus. post balneum vero vltimum partes rosaceo illinimus. si vehemens sit dolor, & pustulę eruperint: partes erunt lana aqua & rosaceo intincta obducendæ: aut etiam amygdalino cum aqua. melius autem est, vt aqua sit maluæ succus. in iis vero, quos vehemens dolor vexat, locus malua probe decocta vel per se, vel cum pane oblinendus. vbi dolor cessarit, cerato rosaceo cum cerussa vtemur. Lethargici vero, & qui acutis morbis detinentur, lauandi sunt. cæterum quibus sinapismus adhibetur, oleo perfundimus, & idem facimus in iis, qui carnibus sunt mirum in modum delicatioribus. In quibus vero sinapismo vtimur non propter partes quæ altius resident, sed propter eas, quæ prope cutim sunt, panis læuigatus pro caricis sinapi admiscetur. Hoc etiam sciendum est, si in aceto sinapi maceretur, cataplasma obtusius: si in aqua, minus mordax fieri. qui aures sinapismo oblinunt, panno debent contrectare, aut duplicatis linteis excipere: malleolos vero oleo prius vngere, tum duplicatis linteis excipere.

De scilla.

SCILLA in mortario contusa parem sinapi vim habet, si illinatur. sed breui tempore teneatur. nam si tardarit, vlcus excitabit. ea priuatim in pectore vtemur ad eos, qui non nisi recta ceruice spirant: & ad resolutionem, cum non solum motus, sed sensus quoque est læsus. sed & nitrum, & balneum, & remedium, vt in sinapismo, administrare conuenit. olei vero perfusio morsiones, quas scilla excitat, proprie mitigat.

De fimo caprillo.

CAPRARVM fimus viribus ſinapiſmo non cedit: præſertim globuli aceto læuigati. proprie vero cõuenire iſchiadicis hoc cataplaſma, quippe quod ſinapiſmo ſit efficacius, nos ipſi experientia atque vſu didicimus.

Ex Menemacho, de pſilothro. CAP. XIIII.

PSILOTHRVM ex arte, quæ cultui & odoratui eſt dicata, ſumptum eſt. carnem in ſuperficie vellicat: id quod ex rubore, quem affert, & materia, quæ adurens eſt, plane patet. ſi tardarit, cutim vlcerat, puſtulasq; excitat. eius actio minor eſt, quam dropacis: ſiquidem hoc carnem delicatam relinquit, dropax vero habitiorem, & muſculoſiorem. huius porro moleſtus eſt vſus. cæterum oleoſa pars a corpore abſtergẽda eſt, propterea quod non adhæreſceret: ✻ & in eius vſu multo tempore morandum eſſet. quocirca pedum lotiones, ad quas pſilothrum adhibetur, modice vnctas eſſe oportet, ne vis plane diſſoluatur.

De tonſura, & deraſione. CAP. XV.

TONDENDORVM, abradendorumq; pilorum vſum medicina accepit, euacuandi cauſa: eſtq; is ad diutinas affectiones accommodatus. In capite autem capilli erunt forfice præcidendi, tum radendi: & abraſione etiam vtendum. deraſio vero partium, in quibus capilli non ſunt, purior eſt, & manſuetior, quam ſit cutis tõſura: verum propter irrigationem & frictionem moleſtior eſt, & magis etiam in profunda coma. tonſura vero, quæ æque ac deraſio capillis caput nudat, habet neſcio quid ſenſum tentans. quocirca in ijs, qui facile mutantur, tactu leni & manſueto vtendum eſt. ſed cum opus eſt cucurbitulas etiam admouere, locus abradendus eſt, vt ipſæ poſsint excidere. quo ſane tempore irrigatione & frictione nihil præterea fuerit opus. cæterũ mitis tonſura & deraſio perſpiratum parat: parteſq; ad alia efficacia remedia paratas & idoneas reddit.

De pectendis capillis. CAP. XVI.

IN mulieribus quæ ornatum capillorum sanitati anteponunt, pro locali remedio pectere comam vicem gerit frictionis. efficaciusq; prodest, cum caro ad cuiusq; capilli exortum trahatur. siq; dentes pectinum densiores fuerint, maiore etiam vi capillos attrahent.

Ex Herodoto, de pectenda coma, ex libro de remedijs extrinsecus occurrentibus. CAP. XVII.

NE caput pectatur primis quidem diebus, cauendũ est. neque enim necessarium est, neque vtile. post vnctionem vero, quæ ante cibum adhibetur, & post clysteris vsum, si ita consueuerint, pectendum erit, donec partes capitis nulla molestia afficiantur. si vero aliquod symptoma extrinsecus appareat, vt dolor capitis, vt defluxio, quæ nuper constiterit, aut exanthemata, aut sanguis stillans, aut alia quædam mala suspicio subsit, omittendum est.

Herodoti, de perstrictione, & interceptione.

CAP. XVIII.

IN quacunque morbi parte perstrictio, interceptioq;, & ante accessionem, & in eius initio, adhibenda est. Colligare ergo & intercipere partes vna, aut duabus ante horis est accommodatum. si vero tempora suspecta ignorentur, accessionesq; inuaserint, non iam magnopere harum rerum auxilio indigebimus. veruntamen eis vtendum est. atque affectionibus quæ cum rigore inuadunt, itemq; doloribus, conuulsionibus, defluxionibus, sanguinis eruptionibus, palpitationibus, singultibus, inflationibus, & vigiliis perstrictio conuenit. interceptio vero omnibus qui vel ex morbo, vel ex symptomate refrigerantur, adhibetur. Perstrictiones autem vasis latioribus, in quibus multum sanguinis & spiritus est, admoueatur. ergo ad perstrictionẽ aptæ sunt partes brachiorum, quæ ad alas, & ad carpum pertinent: crurum uero partes, quæ ad inguina, poplites, & malleolos sunt. hoc enim pacto attractio materiæ morbum gignentis retrahitur, & auertitur. Interceptio vero ad poplites adhibita prodest, quippe quę materiam

contineat, naturalemq́; calorem seruet: idq́; præcipue facit, si cum vnguine admoueatur. hæc autem auxilia conueniunt ijs, qui statis temporibus neruorum dolores sentiunt, cuiusmodi podagrici, & arthritici sunt: incommoda vero censentur ijs, quibus ante accesśionē sudores prorumpunt, & quos accesśiones cum sudore coniunctæ obsident. nam si vinculis exciperentur, eorum symptomata fierent diuturniora. Interceptionis ratio sit, vt lanæ molles in latos orbes redigantur. hisq́; ab extremis manus digitis ad alas vsque brachium intercipiamus: eodemq́; modo ab inguinibus ad digitos vsque pedum progrediemur. ac partes quidem pedis, quæ incuruæ sunt, itemq́; genua pluribus lanis excipiemus, quoniam eæ partes tum extendendo, tum flectēdo facile denudētur. cum alioqui carnis copia sit in eis perexigua, atque ita immoderatius refrigerentur. compresśiones vero pro viribus fiant. Intercipiemus etiam particulas hoc modo. lanarum carpta extremitatibus superdamus, & vinculis laxis super excipimus, & pro viribus iterum premimus. vbi omnes partes fuerint interceptæ, pulsus est per interualla contingendus, ne vitiare vires nos lateat. quo in casu debemus etiam exteriora contemplari, vt colorem, vt respirationem, excretionem, atque decubitum. sudores vero, qui erumpent, si ex mora fiant interceptionis, in eaq́; perseuerēt, ac vires nihil minuantur, boni sunt iudicandi. in accesśionibus vero cessandum, & interceptiones soluendæ. in iis vero, quæ calorem extremorum inuadendo augēt, æstate citius expediendæ interceptiones sunt: hyeme vero diutius immorentur. Quæ autem intercepta sunt, non sunt directo exoluenda: sed partes brachiorum teneris manibus contrectantes, & ea quæ circumiecta sunt auferentes, æstate contegere togis oportet, hyeme vero manibus. nam aeri confertim expositæ refrigerantur. cæteras quoque partes exoluimus, quiete eisdem imperata: siq́; fieri posśit, vt vnico decubitu vtantur.

De deligatione.

DELIGATIONES fiant ad hunc modum. lata vincula ex lana contorta, aut constricta, & coacta, aut vestes attritas capimus, extremitatibusque circumponimus, & adhibita cura, ne carnes contundantur, comprimendum obsequenter est, vt firmiter liges. quod rite procedet, si vincula & lata, & lenia fuerint. sed magis etiam constringuntur post secundam comprehensionē. neque enim caro offendetur, sed comprimetur: optima vero deligationis, quæ satis sit, mensura est, vt tota caro, quæ circum partes deligatas est, cum rubore insurgat; nosq; vasorum excitationem obseruando, iterum vehementius comprimamus, cauendo ne particulæ in stuporem cadant, nosq; doloris causam afferamus. optimus autem huiusce rei terminus, est depulsio rigoris, & extremorum calor: cum scilicet inuasio se remittit. in cæteris vero, cum symptomata remittuntur.

Antylli, de suffitionibus, ex primo libro, qui est de ijs, quæ extrinsecus occurrunt. CAP. XIX.

SVFFIVNT medici mulieres, quæ ex vtero suffocātur, siue vterus procidat, siue refrigeratus, siue siccatus, siue multo humore perfusus sit. Vtimur quoque suffitu in morbis comitialibus, heterocrania, capitis dolore, in recta ceruice spirantibus, in asthmaticis, in ijs, qui defluxione vexantur, & in iis, qui canina conuulsione capiuntur. In vteri vero suffocationibus, & casu, atque auersione mulieres suffiant se myrrha, aut thure, aut bdellio. si vero sedere mulier posit, in sella, qua parturientes vtuntur, collocabimus, & totam pannis diligenter circumuallabimus, vt nulla pars nuda, præter faciem, sit. si vero sedere aut propter suffocationem, aut propter imbecillitatem non posit, suffienda erit igni sub vestibus contecto. Vbi vulua procidit, tetris odoribus suffienda, vt hirudinum nidore, pennis, aut capillis, aut lanis, aut spongijs combustis. Vel ita suffitum parabimus. coniecto in ollam nouam vino hæc inspergemus, atque ita suffitus fiet. Cum vulua refrigerata est, myrrham tritam, amomum, casiamq; adhibemus.

cum exsiccata est, sampsuchum, spicam, crocumq́;. cum nimio est humore persusa, acetum, pulegium, irida, thymumq́;. Poculum uero ligneum in ollam conijcimus, quod in medio sit perforatum: poculumq́; labris ollæ agglutinamus aut luto figulorum, aut pasta. in foramen uero calamum recta perforatum ponimus, atque ita aptamus, vt nulla sit perspiratio. alteri uero calami extremitati fistulam plumbeam aptamus, cuius lene sit labrum. mulierē ipsam in sella ad partum edendum accommodata, cuius effractum medium sit, collocamus: tū ignem leniter sellæ subiicimus, & in sellā calamum imponimus. esto vero calami tanta longitudo, vt plumbea fistula calamo aptata sellam excedat. fistulam hāc ori uuluæ admoueri iubemus, atque ita ignem ollæ subdimus: quo incendente, vapor ex iis quę in olla sunt, elatus, & per calamum transiens in vterum perueniet: circundatur autem plumbum mansuetudinis causa, vt ne calamus locum vellicet. Postquam satis fomenti adhibueris, calamo adhuc vuluæ insidente, olla ab igni auferatur. nā si calamus subducatur, cū vapor ascendēs adhuc feruet, sinus muliebris exuritur. In comitialibus vero, vt cognoscamus vtrū eo morbi genere teneātur, ex gagate lapide suffitus fiet: vt autē qui comate opprimūtur, expergiscantur, ex castorio, capillis cōbustis, sulfure, eboris rasura, cornu ceruino, & equina vngula: in iis quibus altera capitis pars dolet, qui heterocranici vocantur, itemq́; in scotomaticis, & qui canina conuulsione corripiuntur, ex serpillo, hederæ folijs, mandragora, & fœniculo: in asthmaticis, & recta ceruice spirantibus ex sulfure, abrotono, hyssopo, & menta. Quibus suffitus adhibentur, sedere debent, pannisq́; circum tegi, & ignem in medijs cruribus habere: & inclinatos hianti ore spiritum attrahere. Vbi suffitus adhibitus fuerit, cæteri colluendi sunt melicrato, qui vero thoracem male affectum habent, lacte.

De olfactorijs, ex eodem libro. CAP. XX.

IIS quæ olfactu sensum excitant, vtimur in vteri strangulationibus, vt castorio aceto diluto, capillis combustis

combuſtis, lanis concrematis, ſpongia itidem, & ellychnio lucernæ nuper reſtincto, ſulfure ignem non experto: quæ omnia ex igne ſuffiuntur: itemq; hirudinibus fumum eructantibus. Vbi vero vterus procidit, odorari debent ſpicam, caſiam, coſtum, iridis folia, vnguenta odorifera. quæ etiam ad animi defectionem, & nauſeam faciunt: & multo etiam magis vinum cum aliquo eorum miſtũ, aut acetum in quo thymum, pulegium, ſatureia, origanum, apiumq; immaduerint. folia quoque vitis, & roſarum conueniunt. ad diſſolutionem autem virium, quæ ex defectione oritur, hęc olfactoria ſunt apta, panis vſtus, polenta vino madeſcens, pomum, pirum, melopepo. at qui ex capitis dolore in animi defectionem cadunt, paucedanum, polium, baccas lauri, cupreſsi globulos, ſerpillum, melanthium, quod aduritur, odorari debebunt.

De abſtergentibus medicamentis, quæ ſmegmata dicuntur, ex eodem libro. CAP. XXI.

SMEGMATA ſolent adhiberi, vel vt cutis ſuperficies abſtergatur, alia vt ſcarificetur, aperiaturq; corpus: alia ad porriginem aut ſcabiem, aut morbum pedicularem exterendum aut ad lendinum moleſtias tollendas valent. abſtergent autem nitrum, aphronitrum, ſal, mel, ſalis flos, cimolia, lomentum fabarum, fermentum hordeaceæ farinæ, furfur, cinis * communis, pumex omnis, arena. attenuant autem veratrũ album tritum, alcyonium, ſulfur, herba pedicularis, napy, cachry, pyrethrum, piper, limneſtis, granum Gnidium, euphorbium. ad porrigines vero & ſcabiem, & morbum pedicularem ſmegmata faciunt, quæ conſtant ex betæ ſucco, ptiſanæ cremore, ſulphure ignem non experto, veratro, herba pediculari, teſta ſepiæ combuſta. omnia autem ſmegmata corpori admouenda ſunt ſine unguine in linteo ſicco, cum ſiccatum prius fuerit corpus, priusq; ſudauerit.

De iis, quæ ſanguinem ſiſtunt. CAP. XXII.

EORVM, quibus ſanguis cohibetur, alia refrigerando, alia adſtringendo alia agglutinando, alia ſiccando, alia

do, alia adurendo ſanguinis eruptiones ſupprimunt. ergo aqua frigida, pſyllij ſuccus, cicutæ, ſeridis, & herbæ ſanguinalis ſiſtit refrigerando. acetum vero, oxycraton, ſuccus portulacæ, plantaginis, rhois ſyriaci, hypocyſtidos, balauſtij, adſtringendo: itemq; galla, acacia, acreſta, ſquama, ærugo, gypſum, cadmia, ceruſſa, diphryges vſtũ, ſamius aſter, terra ſamia, electrum, rubrica lemnia: & aranearum tela, & manna thuris cohibet agglutinando. & ſpongia noua aceto imbuta, vini fex, & aceti exſiccando. at miſy & chalcitis, & atramentum ſutorium, & cauterium, adurendo, & corpora congregando. initium vero a refrigerantibus & adſtringentibus ducendum eſt, & ad extremum adhibenda ſunt adurentia. Illud porro ſcire conuenit, aliarum partium eruptiones ſanguinis poſtulare plurima remedia ſanguinem ſupprimentia, eas vero, quæ ab vtero fluunt, quæq; in profundis partibus manẽt, & ſunt, omnino aliter curari. nam minus parent refrigerantibus: quippe cum vterus adſtringentibus præcipue delectetur. quæ per os erumpunt, ſiccantia non admittunt, nec quæ modo diximus: ſed ijs quæ glutinant, curantur: ſed ne ijs quidem omnibus: verum imponi poſſunt, & quæ periculo vacãt. nam ceruſſa, gypſum, & diphryges, & cadmia veneni vim habẽt: quæ quidem in ſanguinis eruptionibus partium externarum conuenienter adhibentur.

De collyriis, ex eodem. CAP. XXIII.

QVAE collyria proprie dicuntur, ea oculis adhibentur. læuigata vero, quę communiter integra nominantur, alia apponuntur, alia imponuntur. apponuntur autem vtero: imponuntur vero fiſtulis, & ſinibus. quæq; vtero adhibentur, purgationes prouocant, & fœtum educunt. ea autem ex colophonia, myrrha, & braſsicæ radice, dictamno, & elaterio conficiuntur. Debent autẽ collyria longitudinis quatuor digitorum eſſe: eorũq; figura caudæ muris eſſe ſimilis. ſunt etiam linamentis, aut filo oblongo appendenda, vt cum temporis quod ſatis ſit, permanſerint, auelli foras queant.

collyrium quoque cyprino ungẽdum. ſed animaduertendum eſt, ne vtero inflammato, aut dolenti collyrium admoueatur. Quæ vero fiſtulis & ſinibus induntur, ea vt agglutinentur, imponi ſolent. hæc autem ex melle cocto fiunt, aut ex taurino glutine, aut ex ærugine, aut ære combuſto. quæ fiſtulis induntur, ea ad callos exterendos imponimus. fiuntq; ex melle, miſy, atramento ſutorio, chalcitide, ſquama nigra, radice marrubij, cedria, & ſeride. hæc vero, & quæ in ſinus induntur, eſto longitudinis paris fiſtulis, & ſinibus: craſsitudinis vero minoris, ne cunei inſtar imponantur. ſpongia quoque, & papyrus exſiccata ex lino inditur & in fiſtulas, & in ſinus, exſiccandi cauſa, ſi exſiccandi ſit neceſsitas: trahunt enim hę ad ſe humorem: & vt dilatemus, aperiamusq; ora fiſtularum, & locum, vt collyria ingredi poſsint, præbeamus. Cæterum collyriorum, quę ad oculos pertinent, ſyluam & materiam exponimus, vbi de madefactionibus, & cataplaſmatis, & emplaſmatis verba facimus. Vere parare collyria debemus. nam æſtate eorum vis euaneſcit, & præcipue aromatum aridorum contuſorum. at hyeme etiam ſi arida contundantur, nihil tamen lædentur. cum humore autem contritæ inhorreſcunt, neque vires remittũt, neque inter ſe permiſcentur. Quandoque etiã, quemadmodum in regionibus, quæ hyberna ſæuitia rigent, medicamenta in humore trita ſuas vires hyeme amittunt; ſiquidem congelantur. ſed nec etiam valde ſicca medicamenta conterenda ſunt: nam puluerulenta eorum pars, quæ puriſsima facultate eſt, euaporat, & in nihilum abit. ſicca autem per ſe terenda ſunt vt per tenuiſsimum cribum ſine vi traijci cum humore queant. non tamen humor confertim affundendus eſt, ſed paulatim, vt ſemper ſtrigmentoſum, & viſcoſum medicamentum teratur. ex quo conſequetur, vt quæ iniecta fuerint, inter ſe cohæreant. ſi vero totus humor affundatur, metallica reſidebunt, aromatica vero innatabũt, neque inter ſe vniri cogentur: neque ſub piſtillum cadent: quippe quæ præcurrant, & cum humore confugiant

giant

giant. aqua autem esto pluuia: ea namq; tenuis est, & omnia permeat. sin secus, collyrium vino excipiendum erit. quæauté ex metallicis parantur, multo tempore læuigantur: quæ ex succis, exigui temporis contritione indigent. vbi vero satis fuerint læuigata, gummi collyriis additur, vt componantur, & quia postquam siccata sint, facit, vt collyria non frangantur. nullam tamen propriam facultatem oculis gummi præbet. vbi vero confecta fuerint, in æneo vase reponentur. nam quæ ad oculos pertinent, meliora ab ęre fiũt. at quæ ex succis constant, iis vtendum statim est: quæ vero ex metallicis conficiuntur, inueterata meliora redduntur.

Vsus collyriorum modus.

LIPPITVDINI autem incipienti conueniunt ea, quæ ex glaucio, croco, & sarcocolla conficiuntur, idq; præsertim æstate: defluxioni vero, quæ ex rosis, quæ ex ossibus palmularum combustis, quę ex summis oleæ colliculis constãt: vehementibus doloribus, quæ ex altere, quæ ex amylo, quæq; babylonia uocantur. ad chemoses vero facit collyrium ex pompholyge, ex cerussa, ex nardo. ad ulcera, quæ ex thure fiunt. ad affectiones quæ inueterarint, valent acria collyria. eadem ad hebetes oculos accommodata sunt. collyriorum autem materiæ apud omnes sunt. cæterum in chemosi, & vehementibus inflammationibus infundere collyria conuenit, ne specillum contingens morbum iritetq́. in cæteris casibus, sublinenda sunt. verum oculus non est acie specilli tangendus, sed palpebra inferiore illita medicamentum apponendum. illitiones uero quæ per subiectionem, & quæ per euersionem adhibentur, nescio quid decori continere uidentur: cæterum non sanant. nam quæ ex subiectione fiunt, oculos soluunt, specillo obsistente fricando: quæ vero per euersionem admouentur, palpebris callos obducunt. quæ liquidæ vocantur, vtiles sunt ad hebetudines, & incipientes suffusiones, fiuntq; ex attico melle, opobalsamo, felle, & præsertim hyenæ: si id non sit, viperæ,

aut aquilæ, aut uulturis, aut perdicis: aut gallorum al borum, aut coracinorum piscium. quãdoque fœniculi succũ capiunt, aut oleũ quod ob uetustaté sit pertenue, & solutũ: aut liquorem cyrenaicum; aut cinnamomũ, aut semé eius quod besasa dicitur, quod nos agresté esse rutam existimamus. Humidæ poro attenuare, calfacere, & purgare possunt. omnia autem medicamenta oculorum, & pręcipue liquida, si accommodate admoueri debeant, non pleno capite, & mollita aluo adhibenda sunt. quod præsertim in liquidis obseruandum est, idq; in puro aëre, austrino, sub dio. nam spirante Noto, & cœlo nubilo, aut humido, aut frigido, & condensato inutiliter admouentur. Idem usu uenit in cæteris collyriis quæ ad acumen uisus pertinent: itemq; in aliis omnibus quæ ad lippitudinem faciunt, eadem aëris obseruatio seruanda est: nisi fortasse quispiam sic urgeatur, vt eis vtatur. quo casu & raro, & paucis vti debebit.

De pastillis, ex eodem libro. CAP. XXIIII.

PASTILLORVM sunt tria genera: quorum vnum potui datur, alterum in aluum coniicitur, tertium illinitur. de pastillis vero qui potui dantur, tum dicemus, cum de iis qui ægrotis offeruntur, verba a nobis fient: de cæteris nunc instituta est oratio. Eorum ergo qui induntur, alii obtundunt, alii adstringunt, alii adurunt. iis qui obtundunt, vtimur in iis, quibus per infernas partes acria excernuntur, & quæ intestinum omnino mordeant. eorum materiæ sunt amylum, samius aster, pompholyx, gummi, tragacantha, dulcis radicis succus; opiũ, manna, bdellium. hi pastilli triti cum cremore ptisanę; aut etiam cum polline, aut cremore furfuris, aut lentium decocto iniiciendi sunt. Adstringétibus vero vtimur, in quibus fluxum immoderatum sistere studemus: & in quibus roborare intestinum volumus. horum materia est alumen, acacia, hypocystis, rhus syriacus, balaustium, œnanthe, galla, malicorium, myrtus. induntur hi cum succo rosarum, aut lenticularum, aut plantaginis. Aduretium

vsus

vſus eſt in depaſcentibus vlceribus. fiunt illi ex ſandaracha, calce uiua, ſquama æris, charta combuſta; & cęteris huius generis. ſunt autem imponendi paſtilli huiuſmodi, poſtquam ægroti comederint, & biberint. ne ſtomachus ab exhalatione feriatur. præterea antequam indantur, clyſter ex muria imponendus eſt: vt vlceribus prius abſterſis, paſtilli indantur: quippe qui eo modo efficaciores ſint futuri. cęterum quos iniecturi ſumus, in vaſculum coniectos plurimũ agitare oportet: & ita indere, ne medicamentum in fundo vaſis ſubſidat. vbi autem canaliculum ano impoſuerimus, exprimere debemus, & vertere eodem in loco: ne ſi forte ulcere obſideatur ea pars, medicamentum concidat. paſtilli vero qui illinuntur, parem vim habent cum ijs, qui infunduntur. nam alij adſtringunt, vt is qui ad Andronem auctorem refertur: itemq; is, qui a Polyida eſt confectus, & croceus, & fuluus: qui ex lanis ſordidis fiunt. tales etiam ſunt, qui ex halicacabo conſtant: valentq; ad exanthemata, herpetas, ignem ſacrum, intertrigines, ſanguinis eruptiones, & vlcera fluentia. alij hebetant, & ad epinyctidas, carbunculos, & vlcera maligna faciunt.

De peſsis, ex eodem libro. CAP. XXV.

PESSI vtero ſoli admouentur. eorum tres ſunt differentiæ: alij namq; molliunt, adſtringunt alij, alij denique aperiunt. Mollientibus ad vteri inflammationes, exulcerationes, perfrictiones, ſtrangulatus, auerſiones, & inflationes vtimur. fiunt autem ex cera Tyrrhenica, cyprino, ſuſino, pinguedine anſeris, aut gallinæ, butyro inſulſo, reſina deuſta, medulla ceruina, fœnogræco, & ſimilibus. Aperientes vtiles ſunt, cum purgationem ſuppreſſam prouocare volumus, aut conniuentem, compreſſamue vuluam emendare: hiq; ex melle, artemiſia, dictamno, braſsica, dulcis radicis ſucco, ruta, & ſcammonea. Adſtringentium vſus contrarius eſt aperientibus. nam fluorem muliebrem cohibent, & vterum ſuſpenſum contrahunt, & prolapſum reprimunt. cæterum materiam adſtringentium ſupra

com-

comprehendimus, cum de collyrijs, & pastillis loquere mur. pessi crassitudo instar strigmenti, & paulo spissior facienda est. deinde lana tortili linamento similis duplicata medicamento tincta in os uuluæ indenda est sic, vt stuppam oblongam alligatam habeat: quo facile pessus extrahatur.

De medicamentis, quæ infunduntur.

CAP. XXVI.

VTIMVR iis, quæ infunduntur, proprie in vtero per specillum, quod infundendo in ipsum liquori accommodatum est, quod μητρεγχύτην vocant: in sinu vero, qui ante vterum est, per follem. Id vero quod infunditur & in sinum, & in vterum, est eiusdem generis. potest autem infusio mollire, adstringere, calfacere, inflationes discutere, dolores mitigare: quæ omnia pro materia, ex qua constat, solet efficere. debet autem liquida esse, aut oleo paulo crassior.

De vnguinibus ex eodem libro. CAP. XXVII.

VNGVINIBVS vtimur in ijs partibus corporis, in quibus neque madefactioni, neque cataplasmatis est locus: vt in palpebris, auribus, summo naso, & tota facie: siquidē a cataplasmatis grauatur, & a madefactionibus defluentibus læditur. eadē quoque admouemus iis partibus, quæ multum mouentur, cū in eis cataplasmata consistere non queant, & madefactionibus vti non possimus. Præterea inungimus feruidas inflammationes, & quæ naturam erysipelatis referunt: quæq; & a cataplasmatis, & a madefactionibus iritantur. exulcerationes quoque quæ in summa cute sunt, & desquamatas inungimus: quippe quæ a cataplasmatis, & madefactionibus aggrauentur. itemq; sugillata, & laxos tumores, & alia permulta inungimus.

Materiæ unguinum ad frontem, & oculos fluentes accommodatorum.

EX leuibus vnguinibus est album oui vel per se, vel cum rosaceo, vel cum vino adstringenti, vel cum sitania farina. valentius fit ex ouo cum manna, aut cum gummi. magis etiam colla aqua feruenti resoluta: & co

chleæ

chleæ albæ cum testis cótritæ, eæq; vel per se, vel cum ouo. Crocus quoque cum uino illitus mitigat. & magis etiam glaucium ex vino. præstantissimum est, quod ex Lemnio sigillo, & aceto, aut succo herbæ perdicii cóficitur. acacia itidem fulua cum uino similiter iuuat. Ex his quędam tensam frontis & temporum cutim faciunt, & idcirco vasa comprimunt, & ad sanguinis defluxionem amoliendam ualent. alia uero una cum protensione sua adstrictione uasa adstringunt.

Vnguina faciei.

EXANTHEMATA, quæ in facie nascuntur, ouo cum cerussa, aut Lycio cum amurca superficie tenus decocto illinuntur. facit hoc etiam ad fissa labia. suffusiones vero succo thapsiæ illinendæ sunt, aut hyssopo viridi. faciem vero maculatam prius fouere debemus thymo, aut satureia, aut origano in linteum rarum coniectis, & aqua calida decoctis, & floribus impositis ita illinere.

Vnguen aurium quæ inflammatione obsideantur.

AVRES inflammatæ, ac præcipue ex plaga, colla cum aqua, aut myrrha cum vino, aut manna cum vino illinuntur. Exanthemata vero capitis, postquam derasum caput fuerit, cimolia cum aceto, aut betæ succo oblinimus: quæ humidiora sunt, cedria: quæ glutinosas sanies excernunt, amygdalino vngimus: quæ nasum & nares obsident⁹, vnguine quod ex alumine myrrha, & aloe constat, curantur. erysipelati vero glaucium, vel succum plantaginis, vel herbæ sanguinalis, aut lentisci, aut cicutæ, aut acaciæ, aut hypocystidos adhibemus. sed suillum fel ad erysipelata est omnium accommodatissimum. humida vero pinguibus, vt seuo, butyro, Cera Tyrrhenica cũ rosaceo oblinimus. pudenda vero valde adstringentibus, & attenuantibus, vt melle cum squama æris, aut aloe cum vino mulso: sed melius est brathy aloe inspergere, atque illinere. intumescentes vero partes in hydropicis, aut alijs generibus morborum, cimolia cum aceto, aut cum fece vini liquida, aut ipsa fece vngimus. Corpora vero præpinguia

guia ſunt tota melle, cui ſal admixtus ſit, illinenda. ſed melius eſt in eiuſmodi corporibus, vt calami rore vtamur. Myrmecia vero heliotropij, aut chelidonii, aut bathrachii ſucco inunguntur. Epinyctidas vero liquore cyrenaico, aut parthico cum vino dulci, aut calce uiua cum oleo, aut coriandri ſucco illinimus. Vermes concretos coagulum * leporis, aut alterius cuiuſuis animalis illitum educit. ſcabie obſeſſas partes cardamo cum aceto illinimus. ad ambuſta vero, ne puſtulæ excitentur, myrrha ex vino læuigata valet. ad idem facit alumen ſciſsile ex aceto, & lixiuio: & calx viua ex aqua. Vnguium quoque reduuias alumen liquidum illitum mire iuuat. Perniones naſci non ſinit thus, & alumen, & ſeuum ſuillum illitum. Ad ſcabiei moleſtias, & pruritus facit herba pedicularis cum uiuo ſulfure, & aceto. ad tumidas eminentias alterci ſuccus valet: ad eminentias vero, quæ in ano & pudendis ſunt, alumen ſciſsile, cum myrrha ſtracte, & atramento ſutorio facit.

De malagmatis, ex eodem libro.

MALAGMATVM tres ſunt maxime differentiæ. alia enim ex quibuſdam ſiccis, radicibus inquam, herbis, & ſeminibus fiunt: alia ex metallicis, aut ijs, quæ metallicis proportione reſpondent: alia ex ſuccis, ſeuo, lachrymis, & quæ * coniuncte molliuntur. quæ autem ex ſiccis conficiuntur, coctione nunquam egent, ſed ſolum liquefactione. in hoc genera ſicca ſunt liquabilibus affundenda, quoniam radices, & herbę decoquẽdo frigerentur. ſi vero exigua portio aridorum imponatur, cætera erunt prius decoquenda, & cum ea ſatis cocta fuerint, ab igni detrahẽtur, & ſicca adiicientur. Quæ vero ex metallicis & liquabilibus fiunt, quo modo paranda ſint, tum expoſuimus, cum de emplaſtris loqueremur. Cæterum quæ ex ſiccis conſtant, hypochondriis, & omnibus mediis partibus communiter, & præcipue ſtomacho imbecillo, aut non appetenti, aut non concoquenti, aut flatus pleno conueniunt, vt quæ ex ſeminibus, quæ ex ſertula campana, quæq́;

ex ſampſucho conſtant. defluxione vero laboranti, aut æſtuanti, quæ ex œnanthe, quæ ex alumine, quęq; ex omphacio fiunt. Lieni vero & iecori conueniunt ea, quæ ex myrobalano, ex ammoniaco, ex viſco, ex aceto, ex calce, ex cardamomo, ex nitro, ex radicibus capparis conficiuntur. Pectori & ſanguinis reiectationibus adſtringentia ſunt idonea, vt quæ ex alumine, ex œnanthe, ex ſalicibus, ex bitumine parantur. ad tabem facit, quod ex baccis lauri; quod ex marrubio, quod ex cardamomo, quodq; ex lixiuia fit: quæ etiam iſchiadicis cōueniunt. at capiti, quod ex baccis lauri, quodq; ex cachrye conſtat. Hęc autem exempli cauſa dicta ſint. quoniam alibi, quæ facultates ſint malagmatum ad ſingulas res accommodatorum, explicatum eſt. Quæ ex adipe & cera fiunt, præcipue in neruis & articulis obduratis vtimur. & horum deſcriptiones apud omnes ſunt uulgatæ. ijs denique, quæ ex materia metallica parantur, artubus obduratis, & digeſtione per halitum indigentibus adhibentur.

De acopis, ex eodem libro. CAP. XXIX.

ACOPORVM commodus eſt uſus, vel in ijs qui permanente & aſsidente impinguatione indigent, cum madefactiones propter earum defluxum, nihil magnopere poſsint: vel in ijs, quibus, propterea quod morbi inueterarint, madefactiones minime ſunt idoneæ. in quo genere ſic poſt madefactiones acopa adhibentur, ſicut etiam malagmata poſt cerata. Acoporum ſunt tres differentiæ: calefaciunt, molliunt, cutim ſcarificant. calfacientibus in acutis morbis vtimur, vbi neruos læſum iri ſuſpicio eſt: vel cum extrema refrigata ſint ita, vt difficulter calfieri queant: vel cum ſudores cum perfrictione ægrum vexant. Mollientibus vero in morbis diutinis. Scarificantium vſus eſt in diuturnis morbis, qui difficulter amouentur. ſegniores ſunt, in quibus etiā ſinapiſmum commendamus. Materiam vero ſcarificantem, & calfacientem tum ſumus perſecuti, cum de madefactionibus, & emplaſtris diſſeruimus.

De iis, quæ sternutamenta excitant. CAP. XXX.

STERNVTAMENTA excitantibus vtimur, vel vt eos qui nimia propensione in somnum detinentur, excitare festinemus, vel vt mentem desipientem ad statum redigamus, vel vt fœtum, aut secundas expellamus, vel vt aculeos, qui in pectore latent, in aspectum adducamus, vel vt vertiginem sedemus, vel vt aliquid expellamus, quod in aures conciderit, vel vt diuturnam affectionem, quæ in capite resideat, amoliamur, & discutiamus: vel vt spiritum prolapsum siue in parte, siue in toto corpore erigamus, & roboremus, vt in resolutione, in morbo attonito, & morbo comitiali. Excitat autem sternutamenta castoreum læuigatum. penna madefacienda est, & ea castoreum excipiendum, ac in nares indendum. & postquam pennam in naribus uersaris, nares comprimendæ sunt. si maiore vti velimus, castoreo piper addemus. si etiam vehementiore, struthium pyrethro, aut vuam taminiam piperi admiscebimus: in quo casu piper album adhibendum est. sinapi vero non est accommodatum, quoniam caput replet. præterea ijs, qui dicto audientes esse possunt, imperandum est, vt spiritum intro attrahant, & mansuetum lumen, aut ignem, aut solem aduersum intueantur. Melius est etiam, vt ægrotis supinis, & sursum uersus recumbentibus quam sedentibus, sternutamentum excitans medicamentum imponamus: cumq; sumpserint, deambulent, si modo posint, sursumq; respiciāt. quiq; lauari possunt, lauentur ita, vt caput large perfundatur. In caro, & cataphora, & singultu tempus accommodatum est, vt festinemus. Idem est, cum secundas, aut infantem mortuum expellere oporteat. ne sit autem sternutamentum inefficax: sed & vbi exciderint iam medicamenta, quæ abigendo fœtui prius sumpta fuerint, vel etiam insessus, ita sternutamentum ciens medicamentum admoueatur. Idem quoque tempus in alijs obseruandum est, & item in iis, quæ in aures exciderunt. at in febribus tempus est commodum, cum febris se remittit: in morbis diuturnis, in diebus inter-

mittentibus. ij vero qui præsidiorum materiam persequuntur, vt uenæ sectionis, purgationis, clysteris, vomitus, & localium, & maiorum, vt cucurbitulæ, arteriarum sectionis, hirudinum, sinapismiq;, ea quæ sternutamenta cient, adhibere postremo loco debent.

De medicamentis, quæ insparguntur: quæ empasmata vocantur. ex eodem libro. CAP. XXXI.

EMPLASMATA, cataplasmata, & diaplasmata differunt. emplasmata enim sunt, quæ, vt immoderati sudores, aut alia per halitum digestio cohibeatur, aut vt cutis extremitas scarificetur, aut pruritu tentetur, adhibentur. cataplasmata autem dicuntur, quæ ulceribus superdantur: diapasmata vero, quæ ad suauẽ odorem cuti conciliandum, aut toti corpori tribuendum, aut partibus, vt alis, & feminibus, accommodata sunt. Ergo cum sudores, aut digestio per halitum infestant, vtendum est cerussa trita, aut gypso, aut argenti spuma; myrto sicca læuigata, malicorio, rhoe syriaco, sorbis siccis tritis, polentis, amylo, polline, galla acerba, acacia. vt autem pruritus & scarificationem excitemus, eos, quibus empasmata fuerint admouenda, in sole sicca frictione confricamus; & prius laxamus sensim exercentes: tum empasmata adhibemus. atque hydropicos quidem arena, fece vini vsta, cimolia, gypso, nitro, saleq;: ischiadicos, recta solum ceruice spirantes, & diuturnis capitis morbis oppressos, sulfure, sinape, nasturtio, cachrye, pyrethro, pipere, & nitro oblinimus.

De cataplasmatis ex eodem libro. CAP. XXXII.

EX Cataplasmatis alia sordidis vlceribus cõueniũt, & ad ea purganda sunt accommodata, vt æs combustum, eruum læuigatum, aristolochia longa, panax, cadmia, & diphryges: alia comprimunt carnes excrescentes. Comprimit autem placide ærugo, squama: magis vero calx, fex: vehementer vero misy, chalcitis, atramentum sutorium, elaterium. conchulę vero combustæ adhibentur, vt morsus ab vlceribus excitatos mitigent.

tigent. pinus vero & ſpina Aegyptia & cinis ſemoribus inſparguntur.

De diapaſmatis, ex eodem libro. CAP. XXXIII.

DIAPASMATA ſunt ceruſſa, iris, terra ſelinuſia, myrtus ſicca læuigata, lauri baccæ aridæ, manna, ſpica, folium, amomum, iunci odorati flos aridus.

De perunctionibus, ex eodem libro. CAP. XXXIIII.

PERVNCTIONIBVS vtimur in iis meatibus, qui ſenſu percipiuntur: in quos medicamenta ad ſtrigmenti craſsitudinem indimus, vt in os, in nares, in aures, in ſedem, in meatum urinę. Horum vis eſt aut exſiccans, aut humectans, aut adſtringens, aut incidens, aut ſoluens, aut denſans, aut læuigans, aut ſiſtens, aut molliens, aut dolorem leniens. ac ſiccantibus quidem utimur, in aphthis oris, & cæteris humidis vlceribus. eodemq; modo ſi in naribus, aut aliis meatibus humida ulcera, & ſaniem emittentia ſint. huius generis ſunt iris trita, cum melle illita, linteũ nouum combuſtum, paſtillus ex hirũdinibus concrematis, amurca olei, fex vini combuſta, & vino, aut aqua reſoluta. Humidę vero perunctiones ſiccis & carbonum naturam imitantibus vlceribus conueniunt: qualia præcipue in auribus, & naribus oriuntur. Humectantur autem perunctiones, cum ex ſuccis humectantibus parantur: quorum ſyluam, cum de madefactionibus loqueremur, demonſtrauimus. ſed uitandum eſt, ne ſuccos huiuſmodi capiamus, in quibus aliqua uis corrumpendi inſit: ſiquidem tales adhibiti non ſolum ori, ſed cęteris etiam meatibus ſenſibilibus nocent. Quæ adſtringunt, vlceribus oris depaſcentibus, & gingiuarum madoribus, & affectionibus herpetis naturam referentibus, itemq; tonſillis, & vuæ laxationibus, & arteriæ defluxionibus accommodantur. adſtringentium uero materia, tum ſimplicium, tum compoſitorum eſt omnibus perſpicua. in his eſt id, quod ex moris conficitur: quodq; ex capitulis punici mali conſtat: & anthera, aut confectio, quæ ex roſis paratur. Læuigantium uſus eſt in arteria exſiccata, aut quæ aſperitatem contraxerit, in uoce rau

ca, in gurgulione, in tõsillis occlusis. ex eo genere est tragacantha, gummi, nux pinea, uua passa dulcis, mel crudum, faba fresa cum melle: dulcis radicis succus, confectio ex papaueris capitibus, quæ ex uino scybelite sit facta. Incidentibus, & secantibus utimur in anginis, cum ea, quæ nos uexant, & quæ inflant, quæ ad guttur, & os pertinent, attenuare studemus. hoc uero genere continetur nitrum cum melle, sinapis in succum redacta, succus brassicæ, semen rutæ syluestris, pyrethrum, cardamomum cum melle. ijs vero, quę densare possunt, vtimur ad ea, ad quæ siccantia diximus accommodari. huiusmodi autem sunt quæ refrigerant. Quæ vero mollire pollicentur, eisdem, quibus etiam humectantes, conueniunt.

De medicamentis ad aures accommodatis, ex eodem libro. CAP. XXXV.

MEDICAMENTORVM, quæ auribus conueniunt, alia ad dolores sedandos, alia ad vlcera, alia ad aures purulentas, alia ad sonitus accommodata sunt. opium papaueris lacte, aut aqua resolutum doloribus prodest. ad idem facit mandragore & cucurbitę succus, & oleum, in quo blata animal sit incoctum, aut aselli, qui sub hydrijs nascuntur, aut terræ vermes: itemq; pinguedo phocæ, delphiniq; : & butyrum, & animalium medullæ: sandaracha ex melle, amygdalinũq; & rosaceũ, & irinum, & garus. alumen quoque cum melle, & cedria, & pastillus qui Heræ dicitur. Acoribus vero purulentis vtile est lentiscinum, terebinthina, tetrapharmacum resolutum, confectio ex adipibus, & quæ ex cadmia constat, si resoluantur. Ad vlcera vero, quæ in auribus sunt, adhibeatur etiam oleum, in quo senecta serpentis sit incocta, aut cuminum Aethiopicum. myrrha, vero aut thus, aut veratrum nigrum, aut castoreum cum passo læuigata, & instillata sonitus persanãt.

De iis, quæ dentibus conueniunt, ex eodem libro.

CAP. XXXVI.

QVAE dentibus adhibentur, partim concussis, partim erosis, partim dolẽtibus, partim denigratis conueniunt.

ueniunt. stomatica igitur, & perunctiones, vt confectio ex moris, aut quæ ex rosis fit, aut anthera, concussos dentes sistunt: idemq; faciunt diphryges, æs, squama cum melle, si dentes eis confricentur. galla quoque nigra aceto incocta ita, vt quarta pars relinquatur, prodest, vt eo decocto dentes laborantes colluantur. liquidum etiam alumen idem præstat. Iam & piper in loco inani dentis dolentis impositum, dolorem mitigat. eundem lenit galbanum illitum: & cera cum masculo thure: & acetum, si os eo colluatur, & caricę pingues, & allium, & myrrha incocta. Ne vero nigri fiăt, aut corrodantur, ea smegmata, quæ ad dentes accommodata dicuntur, faciunt: ex quo genere est sal cum pulegio, aut cornu ceruino, aut sepiæ testa, aut ouorum læuigata putamina.

De ingressu in oleum, ex Herodoti libro de remedijs extrinsecus occurrentibus. CAP. XXXVII.

DESCENSVS in solium ex oleo cōueniunt ijs, qui diuturnis febribus cum perfrictione conflictantur. ijsq; qui lassitudine fuerūt oppressi: & ijs, quibus, dum febri iactantur, dolent nerui, qui ossibus sunt admoti. tempus omne accommodatum est, omnisq; ætas, sed magis senilis. atque in symptomatis cum febri coniunctis apti sunt huiusmodi ingressus in declinatione. in quartanis vero febribus, etiam in statu. particularia vero tempora sunt, vt in remissionibus in omnibus conueniant. in conuulsis vero, & dolentibus, & vrinæ suppressione, vt festinemus. cæterum quinta olei pars calfacienda est: reliquum in balnei solijs fit. nam quod in balneis est, neque satis calidum redditur, neque totum rite ad ignem calefieret: siquidem ad secundum vsum inutile redderetur: quandoquidem nidorosum fieret. solium vero, in quo oleum sit, ad proportionem ęgrotantis magnum esse debebit. Locetur autem in tentorio, aut domo ex omni parte inclusus. esto autem in sella: super qua endromis ponatur perforata per interualla quaternum digitorum: cuius initia consuta sint lignis quadratis oblongis. id quod facimus, quia ægroti

qui carnis mole ſunt onuſti, non facile a ſolio auferantur. dilabuntur enim geſtantium manus. quod ſi cauendum ſit, ne fiat, manibus tenaciter apprehendenda ſunt corpora: quæ res carnes tenues & imbecillas contundit. prætereà decubitus in nudo ſolio difficilē actionem tum ſua duritia, tum vero feruore efficit. æs enim vehementius incaleſcit. quam etiam ob rem iubemus, vt ſpongias ſubſternant, vt ad mollia corpora ægroti adnitantur. foramina vero adhibentur, vt poſtquam fuerint deportati, oleũ defluat. Ergo conſtitutus æger in ſella, caroq; reddita æqualis per mollem & moderatam frictionem fuerit. reuolutis autem lignis in oleum rite imponatur. reuoluantur vero in contrarium ligna, vſque dum ægrum in ſubiectis ſpongijs ſtatuant: parsq; ad caput ſpectans, eſto ſublimior. prima autem olei oblatio mitis eſto. vbi paululum immorati homines in humore quieto fuerint, oleum, per ſe agitent: quiq; adſtant, conuenienter rationi eoſdem perfundãt. ſed non eſt ignorandum, & multum & præter animi ſententiam ex eo motu calorem excitari. ſi uero feruidiore temperie indigeant, calidius oleum erit affundendum. infuſio vero ad pedes;& ad ſolium fieri debet. prætereà qui caput perſpergit, immergendus eſt, ſed ſpongia mollis ante oculos admoueatur. Temporis menſura definienda eſt in iis, qui ſolutionis cauſa deſcendunt in oleum, vt vel rigorem, vel febrim, vel inflationes ſoluant: & in iis, qui alimentũ male diſtribuunt. in principio enim, ut corporis raritate in facie madidum vaporem capiant: poſtea vero, vt longiore tempore immorentur. Prætereà ſciendum eſt, ex hoc ingreſſu in ſolium multos ſudores, atque adeo plures, quam in balneis excitari. quocirca uires omnium nobis ſcopi erunt propoſiti: cum quibus ſudorum etiam, qui excernendi erunt, habenda eſt ratio. ſi vero doloris, aut conuulſionis, aut vrinæ ſuppreſsionis cauſa in ſolium ex oleo deſcendant, non modo uires, ſed etiam eorum quæ infeſtant, elationem, aut diminutionem conſiderare cõuenit. Vbi autem e ſolio decreuerimus hominem educere,

educere, ligna deuoluimus, & eum auferimus. cumq; in sella fuerit locatus, spongiis calidis compressis, tum linteis obductum efferimus: faciem uero aqua lacteo tepore perfundimus: siq; ob exolutionem fiat, etiam frigida. his cōfectis eum in tentorium deferre celeriter oportet: aut in eundem locum traducere, in quo fuerat prius. etenim in puro, temperatoq; aëre quamprimum eum statuere necesse est, eandemq; diligentiam, & curam, quam iis deberi diximus, quos animi defectio premit, adhibere. Eos autem, qui morbis per circuitus redeuntibus tenentur, alternis diebus, qui uero ob aliquod symptoma urgens hoc præsidio utuntur, singulis diebus in solium demittemus.

De insessu in solio, ex hydrelæo, ab eodem libro.

CAP. XXXVIII.

SI debiles sint, qui in hydrelæum se demittunt, endromide amicti ingrediantur: si robusti, etiam sine veste id faciant. Oleum autem cum aqua diligenter miscēdum est: nec minus, quam sexta pars esse debet. qui vero lassitudinis, aut diuturni laboris causa in hydrelęum descendunt, in secunda balnei domo multum temporis insidere in solio debent.

De marinis, ex eodem libro. CAP. XXXIX.

DEINCEPS sequitur, vt de marinis dicendū esse videatur. hæ namq; medicamentosa qualitate sunt prędītæ, & ad multas affectiones valent. mordent hæ carnem, & extremitatem cutis vellicant, suaq; densatione, ac siccitate humorem, qui nimius redundat in corpore, ebibunt, atque consumūt. quam ob rem vtiles sunt ijs, qui articuli defluxione laborant. esto autem hæ tepidæ ad summū, vt in eis immorari ægroti diutius possint. nam maior caliditas citius, quam par est, vires soluit. natationes vero in eisdem fiant, vt prædictæ vtilitates capiantur. Cum vero sint vtiles ijs, quorum artus defluxione tentantur, & quorum male affecti sunt neruí, eædem sunt incommodę morbis vesicæ, aut vlceribus: & item exanthematis, quæ per superficiem erumpunt. optimum est, vt post earum vsum, balneo vtantur.

tur. ſin minus, aqua dulci omnino perſpergantur. nam marinæ humor in corpore relictus craſſeſcit, & cum ſumma moleſtia aeris attractionibus, quæ fiunt, aſsidet. natationibus vero in mari vtantur ij, qui frigida, quiq; calida lauantur. poſt quos, omnes ij, qui oleo ſe vnxerint, vt totam eam humiditatem, quæ corpori adhæſit, abluant, & abſtergant, eradantur. quoniam vero ſæpenumero affectiones exigunt multarum aquarum experientiam, optimum fuerit, ſi vtendum ſit calidis & frigidis, vt ab aquis thermarum, quæ marinas etiam præcedant, initium ducamus.

De ſudorem euocantibus, ex eodem libro.

CAP. XL.

QVAE ſudorem euocant non ſolum ijs vaporibus, quos ex ſe calidos, ſiccosq; mittunt, vtilitatem afferunt, (huius enim cauſa idem faciunt, quæ ad illorum imitationem excogitantur) ſed quadam etiam propria eorum facultate. etenim tenues, euaporantesq; exhalationes in puro & vndique aperto aere perlatæ morborum ſobolem in corporibus eliquant, & reliquum carnis condenſant, & totam corporis molem calfaciunt. eadem res ſpiritum firmat, ſiq; aliquid in eo craſſum & perhumidum fuerit, excernit, ſimulq; humorem qui in capite inſedit, conſumit. Vt plurimum vero contrariã vim aquis ſponte naſcentibus id habet. eſt autem ijs accommodatum, qui caput dolent, quique ſcotomatici ſunt, & qui difficulter audiunt, & quos aurium ſonitus vrgent: itemq; oculis ſuffuſis; & ſtomachi madoribus, & defluxionibus: & exanthematis in cute effloreſcentibus: malo etiam corporis habitui, & regio morbo inueterato: ijs itidem, qui & multam & ſegnem carnem aceruarunt. morbos quoque incurabiles ſanat. nam hydropem, quem cataſarca vocant, nullo alio præſidio vtentem, emendat, & corrigit. idem iuuat eos, quos aſcitas nominamus. Qui permanentibus, diuturniſq; morbis tenentur, poſt acceſsiones vti ſudorem euocantibus debent. qui vero prædictorum morborum cauſa experiuntur, ſtatim nulla mora interpoſita vtantur. Neque enim

enim in partibus male affectis licet fluxum intueri, cum inanitiones ex toto corpore æqualiter fiant: siquidem humores ex omnibus partibus expelluntur, caroq; humiditates emittens, cum quadam densa compresione siccatur, vt ne id quidem quod sibi infundi posit, excipiat: * Post exudationes alij in balneas & marinas natationes se demittant, alij solis natationibus contenti sint: alij calida, aut frigida aqua perfundantur. Ordo autem, qui in ijs vtendis seruandus est, similis sit ei, quẽ in aquis perscripsimus. Quæ vero ad imitationem eorum, quæ suapte natura sudorem euocant, excogitantur fomentaciunculæ, quæ multo minorem vtilitatem, quam pollicentur, afferant, cum casus vrget, adhibeantur.

Galeni, de remedijs metasyncriticis. CAP. XLI.

IN omnibus diutissime inueteratis morbis, cum cætera auxilia nihil profecerint, omnes fere ea remedia, quæ methodici metasyncritica nominant, adhibere cõsueuerunt. Ego vero, vbi intemperies quædam humida & frigida aut per se ipsa in partibus affectis inest, aut propter huiusmodi humorum frigiditatem fuerit exorta, medicamenta ex sinape, & thapsia, atque ex similibus adhibeo. ad siccas vero & calidas non vtor. Cæterum qui dignoscere affectiones non possunt, ad eiusmodi medicamenta, velut ad sacram, vt aiunt, anchoram confugiunt: & sæpe id quod opus est, efficiunt: quod plerosque homines eiusmodi affectiones ob malã, & vitiatam victus rationem infestent.

Quæ ruborem inducunt. CAP. XLII.

NASTVRTII semen coxendicum, capitisq; dolores, & cætera omnia, quibus rubore opus est, excalfacit æque ac sinapis. eodemq; modo helenij radix. eaque cõtinuis articulorum lapsibus, qui ex humore procedunt, opitulatur. Fimo autem columbarum syluestrium

ſtrium frequentiſsime vtor. eo etiam cum ſemine ſinapis contuſo, & cribrato pro ſinapi vtor in iſchiade, hemicrania, tenebricoſis & terrificis imaginationibus, cephalæa, laterum, ſcapularum, tendinum, lumborumq́; doloribus diuturnis. Iam vero facit etiam ad renum vitia, & ad colicas affectiones, & ad pedum, articulorumq́; dolores, cum nondum callum obduxerint.

FINIS LIBRI DECIMI.

ORIBASII MEDICINALIVM COLLECTORVM,

LIBER VNDECIMVS.

Ex Dioscoride, de simplicium medicamentorum facultate per ordinem literarum ab A, usque M. & eorundem apparatus.

BROTONVM quod fœmina dicitur, arboris specie frutex est, subcandidus, folijs circum ramulos minutim incisis ad seriphi modũ: florum plenus, corymbis in summo auri fulgore comãtibus. quod æstate natum est, id gustui amarũ est. tale autem Siculum videtur esse. alterum vero mas vocatur: estq; sarmentosum, folia habet tenuia, vt absinthium. plurimum in Cappadocia, Galatia, & Hierapoli Syriæ nascitur.

Agallochum lignum est, quod ex India atque Arabia aduehitur thyiæ ligno simile. estq; odoratum, cum amaritudine quadam gustum adstringens. cortex corii similitudinem habet: estq; versicolor.

Agaricum fertur radix laserpitio similis: non densa superficie, sicut laserpitium: sed tota rara. eius alterum mas, alterum fœmina. præstat autem fœmina rectas intus habens diuisiones. masculum vero rotundum est, & vndique concretum. vtrique gustus in initio dulcescens, mox vbi diffunditur, amarus. Nascitur etiam in Galatia Asiæ, & in Cilicia in arboribus: sed friabile, & nfirmum.

Age

Ageratum frutex eſt ſurculoſus, duorum palmorum longitudine, humilis, ſimplex: origano valde ſimilis. vmbellam habens, in qua maxime bullæ aureæ ſunt. eli chryſo minor.

Anchuſa, quam alij calyca, alij onocleam vocant, fo lia habet lactucæ, cuius acuta ſint folia, ſimilia, hirſuta, aſpera, magna, multa: vndique ab radice per terrã ſparſa, ſpinoſaq;. radix eſt digiti craſsitudine. ſanguinei co loris æſtate prouenit, manuſq; inficit. naſcitur autem læto ſolo.

Eſt & alia, quam Alcibiadium, aut Onocholes vocauerunt. differt hæc à ſuperiore, quod minora folia habeat. æque autem eſt aſpera, ramuloſq; habet exiles, in quibus flos eſt purpureus, aut puniceus: radices rubras, oblongas, & per meſſem ſanguineo quodam ſucco fluẽtes. naſcitur autem ſolo arenoſo.

Quinetiam alia anchuſa eſt, quæ lycopſis nominatur, huic adſimilis. habet autem fructum puniceũ. quem ſi quis commanducatum in os ſerpentis inſpuerit, eum enecabit.

Lycopſis vero, quæ a quibuſdam anchuſa vocatur, folia habet lactucæ foliis ſimilia, ſed longiora, & craſsiora, & aſpera, ad caput radicis decidua. Caulis exit longus, aſper, rectus, adnatis multis cubitalibus aſperis: in quibus flores parui purpurei ſunt. radix rubra, & adſtringens. naſcitur in campeſtribus.

Adiantum, quod alij polytrichon vocant, folia habet exigua, coriandro ſimilia, & in extremo inciſuris diuiſa. Cauliculi, ex quibus exoriuntur, nigri, extremæ gracilitatis, dodrantales. nec florem, nec fructum fert. radix eſt inutilis.

Adiantum aliud eſt, quod trichomenes aliqui appellant, filici ſimile, paruũ, leue: folijs tenuibus in ordinem vtrinque digeſtis; lenti ſimilibus, contrarijs inter ſe, in ramulis paruis, tenuibus, acerbis, ſubnigris.

Aegilops herbula eſt, folia habens tritico ſimilia, mol liora tamen. in ſummo autem capite duo aut tria ſemina rubra fert: inter quæ ariſtæ, veluti capilli, prodeunt.

Aizoon

Aizoon, id est, semperuiuum magnum, alij buphthalmon, id est bubulum oculum, alij stergethron, hoc est amorem concilians vocarunt: caules cubitales emittit, & etiam maiores, pollicis crassitudine, pingues, egregie virentes, incisuras habentes vt vallaris, tithymalus. folia habet pinguia, pollicis magnitudine, in acumine linguæ similia. quæque inferiora sunt, in terram conuexa sunt, quæ vero in capite, concreta inter se, circulum oculi instar circumscribant. nascitur locis montanis,& supra domicilia in vasis fictilibus quidam ipsum conserunt.

Aizoon minus in parietibus, & vmbrosis sepulchris & petris, & murorum coronis nascitur. cauliculi multi ab vna radice prodeunt, repleti foliolis pinguibus, paruis, & in summo acuminatis. exit etiam e medio caulis, dodrantali fere magnitudine, vmbellã habens, floresq;, tenues, virides, multos. folia vero eandem, quam superius, vim habent.

Aizoi tertium genus videtur esse, quod alij portulacam agrestem, aut telephion vocant. folia habet latiora ad portulacæ similitudinem, itemq; hirsuta. nascitur in petris.

Aethiopis folia habet verbasco similia, valde hirsuta, & densa. in orbem circa imam radicem redacta. caulem quadrangulum, asperum, apiastro, aut arctio similem, multis alis concauum. semen erui magnitudine in singulis vasculis geminum: radices ab eodem fundo numerosas, longas, crassas, sapore glutinoso. siccatę vero nigræ, duræ & cornibus similes redduntur. plurima nascitur in Messenia, & Ida monte.

Acacalis fructus est fruticis in Aegypto nascẽtis: qui semini myricæ quadantenus est similis.

Acacia nascitur in Aegypto. spina est arborescens, fruticosa, non recta in altum crescens, flore albo, semine ceu lupinorum, candido in siliquis: ex quo succus exprimitur,& in sole siccatur,ex maturo niger,ex immaturo subrufus. eligatur modice rufus, & odoratus, vt in acacia esse potest. aliqui etiam ex folijs vna cum semi

ne

ne ſuccum exprimunt. ex hac etiam ſpina manat gummi. Lauatur in aqua ad oculorum medicinam ſuccus identidem confricatus, abiectis ijs quæ in ſummo concreuerint: donec pura aqua relinquatur. atque ita in pastillos cogitur. Vritur etiam in olla cruda cum tegulis in fornace: torreturq; ad carbones perflata. huius ſpinæ decoctum ſolutos artus fotu ſiſtit. Naſcitur altera acacia in Cappadocia & Ponto: quæ Aegyptię quidem eſt ſimilis, cæterum minus efficax: & oculorum medicinæ inutilis.

Acalyphes, hoc eſt vrticæ, quam cniden vocant, duplex eſt genus. alterum agreſtioribus, aſperioribus, & nigrioribus folijs eſt: ſemenq; lini ſemini fert ſimile, ſed minus: alterum exili ſemine, & non ita aſpero.

Acantha. Spina alba in montanis & ſyluoſis locis naſcitur. folia habet chamæleonti albo ſimilia, ſed anguſtiora, candidioraq;, & aliquantum hiſpida. Caulem habet ſpinoſum, candidum, duos cubitos excedentem ad pollicis craſsitudinem, aut etiam maiorem, ſubalbũ, inanem. in acumine caput eſt ſpinoſum, echino marino ſimile. eſt tamen minus, & oblongum. flores eius purpurei, in quibus ſemen eſt, vt cnicus, ſed rotundius.

Acantha Arabica albæ eſt acanthæ ſimilis. adſtringit.

Acanthium folia ſimilia habet albæ acanthæ, in ſummis extremitatibus aculeata: in quibus eſt lanugo inſtar araneæ telæ: qua collecta, & in vnum conducta bombicis effigiem præbent.

Acãthus, aut melãphillos, aut pæderos naſcitur in hortis, & petroſis, & aquatilibus locis. folia multo latiora habet, quam lactuca, inciſuris diſtincta, vt erucæ folia, nigra, pinguia, lęuia: caulẽ leuem, duorũ cubitorũ, digiti craſsitudine. per interualla vſque ad verticẽ foliolis quibuſdam veluti nucamentis oblongis hyacintho ſimilibus circundatum. e quibus flos albus, ſemen oblongũ, luteum, caput thyrſi figura. radices ſubſunt glutinoſæ, fulueſcentes, longæ. Naſcitur etiam agreſtior acãtha, carduo ſimilis, aculeata, & breuior quam ad ea, quæ in hortis prouenit.

Acinus,

Acinus, hoc eſt ocimaſtrum, herba eſt coronaria, tenui ramulo, ſimilis ocimo, hirſutior, & odorata. a nonnullis vero in hortis ſeritur.

Aconitum, vel pardalianches, vel cynoctonon, folia habet tria, aut quatuor cyclamini, aut ſylueſtri cucumeri ſimilia: minora tamen, & aſpera. caulis eſt dodrãtalis. radix ſimilis caudæ ſcorpionis, alabaſtri modo ſplendens.

Aconitum alterum eſt, quod lupicidam vocant. plurimum in Italia montibus Iuſtinis prouenit, ſuperiore præſtantius. folia autem habet platani ſimilia, ſed pluribus inciſuris diſtincta, & multo minora, & nigriora. caulem habet vt filicis germen glabrum, cubiti altitudine, aut etiam maiorem. fructus in ſiliquis quodammodo oblongis. radices cirris ſquillarum ſimiles, nigræ.

Acorum folia habet iridi ſimilia: ſed anguſtiora: radices non diſsimiles, complicatas, non in rectum, ſed obliquum tendentes, & in ſuperficie, geniculis interſectas, ſubalbas, guſtui acres, & odori non ingratas. Pręſtat autem album, & denſum, & non exeſum, & plenũ, & odoratum. tale autem eſt quod in Colchide, quodq́; ex Galatia allatum, aſplenum nominatur.

Actæ, hoc eſt ſambuci altera ſpecies eſt, quæ in arborem aſſurgit, ſurculos arundinis forma habet, rotũdos, albicantes, oblongos, cauos: folia quaterna, quináve per interualla ex virgis prodeunt, iuglandi nuci ſimilia, graueolentia, & longiora. in extremo autem caule circinatæ vmbellæ, flores candidi, fructus terebintho ſimilis, qui in nigro modice purpuraſcit, acinoſus, copioſi, ac vinoſi ſucci. Altera vero ſpecies quam chamæacten, hoc eſt ebulum, aut helioſacten vocant, minor eſt, & herbæ ſimilior. caulem quadratum habet, multis geniculis interſeptum, folia per interualla ex ſingulis geniculis exeunt amygdalæ ſimilia. per orbem ſecta, & longiora, graueolentiaq́;. in ſummo vmbella eſt, ſimilis antedictæ, itemq́; flos, & fructus. radix longa ad digiti craſsitudinem ſubeſt.

d Halimus

Halimus, frutex eſt ſepimentis idoneus, rhamno ſimilis, ſpinis vacans, folia oliuæ ſimilia, latiora tamen gerit. naſcitur maritimis locis, & præruptis, itemq́; in ſepibus. parantur eius folia coquendo ad veſcendum.

Althæa, aut hybiſcus ſylueſtris maluæ ſpecies eſt. folia habet rotunda, vt cyclaminum, & lanuginoſa. florem roſaceum, trium cubitorum caulem: radicem glutinoſam, intus albam.

Aliſma, quod alij damaſonium, alij lyron appellant, folijs eſt plantagini ſimilibus, anguſtioribus tamen, & in terram deflexis: caule tenui & ſimplici. ad cubiti altitudinem: capitulo ad thyrſi formam. floribus albis, ſubpallidis, radicibus, quales nigri veratri ſunt, tenuibus, odoratis, acribus, ſubpinguibus. aquoſa loca amat.

Aloe habet ſcillæ folium, craſſum, pingue, in rotundo modice latum, retrorſum pandum. folia vtrinque ex obliquis ſpinulas raras & mutilas habet. caulis aſſurgit antherico ſimilis. flos eius albus. fructus haſtulæ regiæ ſimilis. grauis eſt odoris, guſtui amariſsima. radicem vnicam, ceu palum humi defixum habet. Plurima vero in India naſcitur, vnde & liquor comportatur. Oritur quoque in Aſia, & quibuſdam maritimis locis, atque inſulis, vt in Andro. Sed ad exprimendum ex ea ſuccum inutilis. glutinandis vero vulneribus trita, atque illita eſt accommodata. Duplex autem eſt eius liquoris genus: alterum arenoſum, quod purioris aloes ſedimentum eſſe videatur, alterum ad iecoris formam. eligito pinguem, calculis vacantem, ſplendentem, ſubflauam, friabilem, iecoris modo concretam, facile liqueſcentem, & quæ eximiæ amaritudinis ſit. nigram vero, & quæ non facile frangitur, reprobato. adulteratur gũmi admixtione, quod guſtu reprehenditur, & amaritudine, & odoris intentione: & quod digitis friata ad minimum vſque ramentum non diſſoluitur. Alij acaciam quoque miſcent. Torretur autem etiam ad oculorum medicinas in pura, & igni candẽte teſta: radiculaq́; ſubinde

inde verſatur, donec tota æqualiter candeat. lauaturq́; abiecto eo, quod arenoſum eſt, tanquam inutili: quod uero pinguius & leue ſit, ſeruatur.

Alſine, nonnulli myoſota, id eſt muris auriculam vocant, quæ inde nomen traxit, quod foliola muris auriculæ habeat ſimilia: dicitur autem alſine, quod ἄλση, id eſt lucos, & vmbroſa amet loca. folia ſimilia habet helxine, ſed humiliora, & longiora, non hirſuta. cum teritur, cucumeris odorem refert.

Alyſſon exiguus eſt frutex, ſubaſper, ſingulari caule, folijs rotundis: in quibus fructus ſunt vt duplices clypeoli, in quibus ſemen modice latum continetur. ipſum vero montanis & aſperis locis naſcitur.

Alypon fruticoſa eſt herba, & ſubrubra, folijs tenuibus, ramulisq́; tenuibus: flore molli, & leui. radix plena eſt acris ſucci. ſemen vero epithymo ſimile. naſcitur maritimis locis, ac præſertim in Lybia, quanquã in alijs etiam plerîſque prouenit.

Ambroſia, quam alij botryn, id eſt racemum, alij artemiſiam vocarunt, fruticulus eſt ramoſus, trium dodrantum. huic folia, qua caulis erumpit, exigua, vt rutæ folia, ſurgunt, ramuli exiguis ſeminibus ſunt pleni, inſtar racemulorum: quæ nunquam florent, vinoſo odore. radix tenuis eſt duum dodrantum. In Cappadocia vero coronis inſeritur.

Ammi, alij Aethiopium cuminum. notum eſt ſemen hoc exiguum. multo exilius cumino eſt. origani ſaporem guſtui affert. probato quod purum eſt, & furfuris expers.

Ammoniacum ferulæ liquor eſt. totus frutex cum radice agaſyllus dicitur. probatur bene coloratum, ligni expers, thuris ſapore, calculis vacans, denſum, ſine ſordibus, caſtorei odorem referens, guſtui amarũ. hoc vero θραῦμα, hoc eſt fragmentum vocant: quod vero terram, aut lapillos habet mixtos, φύραμα, hoc eſt mixtionem appellant. naſcitur in Lybia ad Iouis Ammonis templum. eſtq́; ſuccus arboris ferulas gerentis.

Amurca eſt olei ſedimentum. hęc decocta cupreo va

ſe ad mellis cõſiſtentiam adſtringit. & ad eadem, ad quæ lycium, facit.

Agreſtis vitis ſarmenta vitis viniferæ modo longa emittit, lignoſa, aſpera, folia hortenſi ſolano ſimilia: longiora tamen,& latiora. florem habet,vt capillos muſcoſos: fructum fert exiguis vuis ſimilem. cum maturuerit, rubrum. rotunda eſt,acinorum figura.

Alba vitis ab alijs bryonia, ab alijs ophioſtaphylon hoc eſt ſerpentũ vitis,ab alijs chelidonium, ab alijs pſilothrum, vocatur: folia,clauiculosq; ſatiuæ viti ſimilia habet. magis tamen hirſuta ſunt omnia: & propinquis fruticibus ſeſe clauiculis applicant. fructum fert racemoſum, rufum, quo pilis coria ſpoliantur. huius aſparagis decoctis veſcuntur, qui aluum & vrinam cient.

Ampelos hoc eſt vitis nigra, quam proprie bryoniã nonnulli vocant, alij Chironiam vitem nominant, folijs eſt hederę ſimilibus: ſed ad ſmilacis hederę folia propius accedentibus: caule quoque ei ſimili. verum hæc in omnibus maior. ipſa quoque ſuis clauiculis arbores apprehendit. fructus eius racemoſus eſt, viridis in initio: concoctus vero, niger. radix extrinſecus nigra, intrinſecus coloris buxei.

Ampelos agria, hoc eſt vitis agreſtis, vel labruſca, duplex eſt. alterius vua non matureſcit: ſed ad florem vſque perducit eam, quæ οἰνάνθη, id eſt flos uitis appellatur. altera fructum abſoluit eaq; paruos habet acinos, & nigra eſt, atque adſtringens.

Amygdalæ amaræ radix decocta, & trita, ephelidas in facie emendat. ipſæ itidem amygdalæ illitæ idem efficiunt. admotæ menſes cient: capitis dolori medentur, illitæ fronti cum aceto, & roſaceo. faciunt ad epinyctidas, ex vino. ad vlcera vero putreſcentia, ſerpentia, & canum morſus, ex melle. in cibo ſumptæ leniunt dolorem, ventrem molliunt, ſomnum conciliant, vrinam prouocant, ad ſanguinis reiectationem cum amylo,& menta ſumpta valent. ad renum vero & pulmonis vitia ex aqua potui dantur.

Amylum laudatiſsimum eſt, quod conficitur ex tritico

tico purgato, & loto, & macerato in aqua dulci, abiecta quinquies per diem aqua, &, si fieri potest, etiam per noctem. vbi emollitum fuerit, aqua sensim absque agitatione effundenda est, ne id etiam, quod residere debet, simul defluat. cum mollissimum redditum videbitur, aqua abiecta pedibus terendum est: tum aqua affusa fur fures supernatantes cribo eximendi. quod supererit per colum traijciendum, mox vt excolatum fuerit, in nouis tegulis in sole ardentissimo siccandum. nam si vdũ pau lisper maneat, acescit.

Amomum præstantissimum est Armeniacum, quod auri colore est: habetq; lignum subfuluũ, & valde odoratũm. Medicum vero, quoniam in campestribus & aquosis locis nascitur, infirmius est. magnum, virideq; est, & tactu molle, lignis fibrosis, origani odore. Ponticum vero subfuluum, fractu difficile, racemosum, plenum fructu, odore feriens. Eligito recens, album, aut subrubrum, non adstrictum, aut compactum, sed solutum & diffusum, plenum seminis vuarum racemulis similis: graue, & valde odoratum: sine carie, acre, gustũ mordens: simplici colore, & non vario. Adulterant amomum nonnulli admixta herba amomide, quæ est amomo consimilis: quæ tamen odore & fructu vacat. ea in Armenia nascitur. florem habet origano similem. porrò in huiusmodi rerum probationibus fragmenta semper vitanda sunt. elige vero quæ ab vna radice suos ramos integros habent.

Anagallidis duplex est genus, flore differens. nã quę cœruleum fert florem, fœmina: quæ puniceum, mas dicitur.

Anagyris, alij helcopon vocant, frutex est foliis & virgis vitici similis. arborescens, grauissimi odoris. flo res brassicæ similes. fructum in exiguis siliquis fert, renum figura, varium, solidum. durescit vua maturescente.

Androsaces in Syria nascitur, locis maritimis. herba candida est tenui ramul emaram, foliorum expers: fol liculum in capite habens, quod semina continentur.

Androſæmon, alii dionyſiada, alii aſcyron vocant: frutex eſt tenues habens ramulos, ſurculoſus, virgis punicei coloris, foliis rutæ triplis, quæ trita vinoſum ſuccum emittunt. Cõplures alas habet in cacumine vtrinque expanſas, circa quos floſculi parui ſunt, lutei coloris. in germinum capitulis fructus eſt nigri papaueris ſimilis, veluti punctis diſtinctus. coma vero confricata reſinoſum odorem exhalat.

Anemone duplex eſt: altera ſatiua, agreſtis altera. itemq; ex ſatiua, alia eſt, quæ puniceos flores producit, alia albeſcentes, & lacteſcentes, vel purpureos. folia habet coriandri, tenuioribus prope terram diuiſuris: cauliculos habet fibroſos, tenueſq;, in quibus flores, quales ſunt papaueris inſident. media capitula nigra ſunt, vel cærulea. radix oliuæ magnitudine: vel maiore, fermeq; geniculis quibuſdam intercepta. agreſtis vero in omnibus maior, quam ſatiua eſt: folia habet latiora, durioraq;, caput oblongius, florem puniceum, radiculas tenues, & plures. eſt etiam quæ nigra folia habet, acriorq; eſt. Qui vero ab agreſti anemona neſciunt argemonam, & papauer, quod rhœam vocant, de quo inter papauera dicemus, diſtinguere quod flos eiuſdem coloris punicei in vtroque viſitur, falluntur; & argemonum, eupatorium nominant: et tamen argemones, & papaueris rhœadis color minus profunde puniceus eſt: & ſerius, quam anemone, florent. Præterea argemone liquorem croci ſaporis, guſtui valde acrem, rhœas vero album & acrem emittit: & vtrunque habet intermedia capitula agreſti papaueri ſimilia: niſi quod argemones capitulum in ſuperiore parte latiuſculum, rhœadis vero anguſtius. anemonę vero neque liquorẽ emittunt, nec vaſculum habent: ſed quaſi aſparagi cacumẽ. ad hæc, in agris illæ plerunque naſcuntur.

Anethini confectio. Olei veteris lib.xi.vnc.viii. florum anethi tantundem, diem vnum oleo macerabis. tũ manibus exprimes, atque repones. ſi iterum velis perfundere, recẽs anethum eo modo macerato. poteſt hoc vteri partes mollire, & aperire. contra rigores circuitu

redeun-

redeuntes accommodatum eſt, calfaciens, & laſsitudines diſcutiens. prodeſt etiam doloribus articulorum.

Anthemida aliqui leucãthemon, aut heranthemõ, aut chamæmelũ, aut melanthemõ, alii Chryſocalliã, alii calliã vocãt. huius tria ſunt genera, floribus tantummodo differẽtia. capitula habẽt rotunda, intus alba: & floſculum aurei coloris continent. foris vero orbiculato ambitu alba, aut lutea, aut purpurea ſunt. colligitur uere.

Antyllis eſt duplex: altera habet folia & ramulos lenti ſimiles: dodrantis altitudine: recta habet folia, molliaq;. radix tenuis, & parua. naſcitur ſubſalſis, & apricis locis. guſtui ſubſalſa apparet. alterius vero folia, & ramuſculi chamæpytij ſimiles ſunt, hirſutiores tamen. eius flos purpureus eſt, grauiſsimi odoris: radix, vt cichorii.

Anonis, quam ononida aliqui vocant, dodrantales habet ramulos, & etiam maiores, fruticoſos, frequentibus geniculis plenos, alas multas habentes, capita rotunda, foliola parua, exilia, ad rutæ, aut loti pratenſis folia ſimilitudinem, ſubhirſuta, odorata, non inſuauia. Sale conditur hæc, antequam ſpinas producat: eſtq; ſuauiſsima. Ramuli quoque ſpinas habent acutas, ſurculorum more, firmas, craſſas. radix ei eſt firma, & candida.

Aparine, quam philanthropon vocant, ſemen durũ, rotundum, in medio ſubcauum, vt vmbilicum, habet. veſtibus hæc herba adhæreſcit. paſtores ea coli vice vtũtur, ad pilos e lacte eximendos.

Apion quidam iſchiada, quidam chamæbalanum agreſtem, alii linozoſtin vocant. ramulos binos, aut ternos ab humo ſe tollentes ſpargit. folia habet rutę ſimilia: ſed oblongiora, & viridia. fructus exiguus ineſt. radices aſphodelo ſimiles: rotundiores tamen, & ad piri figuram: liquoris plenæ. nigro foris cortice, intus albo.

Argemone eſt tota agreſti papaueri ſimilis. folia habet anemones diuiſa; caulem puniceo flori ſimilem. ca

put rhœadis papaueris: ſed oblongius, & latius in parte ſuperiore. radix eſt rotunda, liquorem emittit, crocei ſaporis, acremq́;.

Ariſarum perexigua herba eſt, radice ad oliuæ magnitudinem. eſtq́; aro acrior.

Ariſtolochia rotunda folia habet hederę figura. odorata cum acrimonia, ſubrotunda, tenera, multis germinibus ab vna radice prodeuntibus. ſarmenta oblonga ſunt, albi flores, pileolis ſimiles. quod in eis ineſt, rubrum eſt, & male olet. Longa vero ariſtolochia folia habet oblongiora,, quam rotunda, & ramulos exiles, longitudine dodrantis: florem fert purpureum, male olentem: qui cum cœpit effloreſcere, piro fit ſimilis. rotundę autem radix orbiculata eſt ad modum rapi: lõgæ vero radix eſt craſsitudinis digiti, dodrantaliſq́;,aut maior. vtrique folia ſunt intus buxea, amara, & viroſa. Eſt etiam quædam longa, quæ clematitis vocatur: quæ ramulos exiles habet, folia ſubrotunda, ſemperuiui minoris ſimilia, floribus referta, qui ſimiles rutæ ſint. radices eius ſunt longiſsimę, ac tenues, quæ corticẽ craſſum & aromaticum odorem referentem habẽt: qui proprie conficiendis vnguentis eſt idoneus.

Arcion, ſunt qui proſopida vocent, folia habet cucurbitæ ſimilia: maiora tamen, & duriora, & nigriora, & hirſuta. caule vacans herba eſt. radix magna, & alba.

Arction, alij arcturum vocant, folijs eſt verba ſco ſimilibus, hirſutioribusq́;: radice tenera, alba, dulci: caule longo, molli: fructu denique cymino paruo ſimili.

Arnogloſſum, hoc eſt plantago, quã alij heptaneuron, alij polyneuron uocãt, duplex eſt, maior & minor. nã minor plantago folia habet lõgiora, & anguſtiora, ac lęuiora, caulem anguloſum, in terram inclinatum: flores pallidos, ſemen in ſummo caule: maior vero eſt uirentior, latiore folio, oleris figura. caulis etiam huius anguloſus eſt, ſubruber, cubiti altitudine, a medio vſque ad verticem tenui ſemine circundatus. radicibus nititur

titur teneris, multis, hirſutis, albis, digiti craſsitudine.

Arum, quod Lupha a ſyris uocatur, folia emittit dracontij folijs ſimilia: minora tamen, & maculis minus diſtincta. caulem dodrantalem fert, ſubfuluum: piſtilli ſpecie: in quo croci ſapore fructus eſt. radix alba, ad dracunculi radicem accedens. quæ quoniam minus acris eſt, ideo elixa eſtur. ſale condiuntur folia, & veſca fiunt. per ſe etiam ſiccata, elixa comeduntur.

Artemiſia plerunq; in maritimis locis naſcitur. herba eſt fruticoſa, abſinthio ſimilis: ſed maiora pinguioraq́; ei ſunt folia: eſtq́; eius altera virens, folijs latioribus, itemq́; ramulis: altera tenuior, exiguo flore, albo, graui odore. æſtate autem floret. Nonnulli vero in mediterraneis locis naſcentem herbulam ramis tenuioribus, ſingulari caule, admodum exiguam, flore refertam tenui, cuius color ceræ ſimilis eſt, artemiſiam appellant: eſt enim hæc odoratior, quam ſuperior.

Aſarum folia habet hederæ ſimilia: ſed multo minora, & rotundiora. flores inter folia ad radicem purpureum alterco, aut cytino ſimilem: in quibus ſemen eſt acino ſimile. radicibus innititur multis, geniculatis, tenuibus, latis, gramini ſimilibus: ſed multo gracilioribus, & odoratis, & calfacientibus, & linguam mordentibus. naſcitur montibus umbriferis. plurimum vero in ponto, & in Phrygia, & Illyride, & Iuſtinis Italiæ montibus.

Aſclepias ramulos lõgos emittit, in quibus folia ſunt hederæ ſimilia. radices habet multas, tenues, odoratas, flores grauis odoris: ſemen, quale eſt pelecini, in montibus naſcitur.

Aſcyron, quod androſæmon quidam uocant, hyperici eſt ſpecies, magnitudine differens, ramulis maioribus, fruticoſius, & puniceum. flores luteos profert, fructum hyperico ſimilẽ, odore reſinæ: cuius attritu digiti fere cruentantur: vt vel ob hanc cauſam ἀνδρόσαιμον ſit vocatum.

Aſpalathus probatur, qui grauis eſt, quiq́; detracto cortice rubeſcit, aut purpuraſcit: denſuſq́; eſt, odora-

tus

tus gustu amarescens. Est & aliud eius genus album, lignosum, inodorum: quod etiam deterius censetur.

Asplenum, sunt qui scolopendriū, qui hemionium, sunt etiam qui pteryga uocant. habet autem folia scolopendræ animali similia, eaq́; plura, & ab una radice prodeuntia. in petris, & parietibus siliceis, & opacis, caule, floribus, fructu uacantia nascuntur. incisuris uero vt polypodium, distincta sunt: subflaua inferius, & hirsuta: at superius viridia.

Astragalus frutex in terra est, folijs & ramulis ciceri similibus: floribus purpureis, paruisq́;. radix ei subest rotunda, grandis raphani modo. adnatas appendices firmas habet, itemq́; nigras, durissimas, vt cornua inter se implicitas; gustuq́; adstringentes. nascitur locis uento perflatis, niualibusq́;. copiose in Phæneo Arcadiæ prouenit.

Aster atticus, aut bubonium, ramulus est lignosus, in quo summo flos est luteus, qualis est anthemidis. capitulum vndique diuisum. foliola quoque habet stellæ similia. folia vero quæ circa caulem sunt, oblóga sunt, atque hirsuta.

Asphaltus, hoc est bitumen, præstat cæteris Iudaicum. probatum autem est, quod purpuræ modo splendet, odore intento, & graue. nigrum vero, & sordidum, prauum est. adulteratur pice admixta. Nascitur in Phœnice, & Sidone, & Babylonia, & Zacyntho. Vocatur etiam quoddam bitumen nepta, aut aphtha: estq́; id, quod ex bitumine Babylonio excolatum est; colore candido. quin nigrum etiam inuenitur, quod uim ignium rapacem habet, ita vt per interualla ipsos arripiat. Valet hoc ad suffusiones, & albugines oculorū.

Atractylis, aut cnicus agrestis, spina est cnico similis: multo autem minor. folia in summo ramulo habet. magna ex parte nuda est. ea fœminæ pro fusis vtuntur. habet etiam comam in summo aculeatam. flos pallidus est: radixq́; tenuis.

B

Balaustium est agrestis punici flos. eius multa sunt genera:

nera: ſiquidem & album, & purpureum, & roſei coloris inuenitur. eſt autem cytino punici ſimile. exprimitur ex eo ſuccus, vt hypocyſtis, & cytinus.

Baccharis herba eſt odorata, quæ coronamentis inditur: cuius aſpera ſunt folia, caulis anguloſus, dodrãtis altitudine, ſubaſper, adnata etiam habens. flos ei eſt purpureus, albicans: radices nigro cinnamomo ſimiles. amat autem aſpera, & ſquallida loca.

Balanos, id eſt glans unguentaria, fructus eſt arboris, quæ myricæ eſt ſimilis: qui fructus auellanæ nuci, quã ponticam uocant, eſt æqualis. cuius interior pars expreſſa humorem, vt amara amygdala, ex ſe mittit: quo ad precioſa unguenta vtuntur pro oleo. naſcitur in Aethiopia, & Aegypto, & Arabia, & ad Petram Iudeę oppidum. excellit bonitate quæ recens eſt, plena, alba, cui facile cortex detrahitur.

Ballote, ab alijs nigrum marrubium uocatur, caules quadratos ex ſe mittit nigros, ſubhirſutos, ab una radice permultos: folia habet marrubij, ſed maiora, & rotundiora, nigra, & hiſpida, ex interuallis in caule diſpoſita, apiaſtro ſimilia, fœdi odoris. quam ob rem hãc nonnulli apiaſtrum appellauerunt. flores quoque in rotæ ſpeciem caules circumplectuntur.

Batos Idęa, ideſt rubus, hoc nomen inuenit, quia plurima eius copia in Ida naſcitur. eſtq; hic rubus multo tenerior, quam caninus, ſpinasq; paruas habet. atque ſpinis uacans inuenitur.

Batrachion, id eſt ranunculum appellãt quidam agreſte apium. huius genera ſunt plura. unum enim coriandri habet folia, latiora tamen, & ſubalba, & pinguia, florem luteum, quandoque purpureum: caulem non craſſum; ad cubiti altitudinem, cui radix alba, & longa adiuncta eſt: quæ ellebori modo appendices habet. naſcitur ſecundum aquarum decurſus.

Secundum genus eſt geniculoſius, & longiorem habet caulem, & pluribus foliorum ſectionibus: atque acerrimum.

Tertium uero eſt admodum exiguum, moleſti odo-

ris,

ris, aurei floris: cui accedit etiam quartum eidem simile, sed lacteo flore.

Bdellium est arboris Arabicæ, lachryma. probatum autem est, quod gustu amarum est, trãslucidum ad glutinis taurini modum, interius pingue, facile mollescens, lignorum & sordium expers, in suffitu odoratum, vngui simile. Est autem quoddam sordidum & nigrum, in offas conuolutum, aspalathi odore, quod ex India aduehitur. ex Petræa quoque Arabia resinosum, & liuescens affertur, bonitate inferius. Adulteratur gummi admixtione. quodq; tale est, non ita amare scit in gustu, nec ita odoratum in suffitu est.

Betonica herba est, cuius caulis est quadratus, tenuis, altitudine cubiti, & aliquando maior: folia longa, mollia, quercui similia, quorum ambitus incisuris diuisus est, odorata: quæq; ad radicem sita sunt, maiora. in summo autem caule semen est satureiæ modo spicatum. Huius folia legenda sunt, & siccanda: quorum etiam frequentior est usus. radicibus tenuibus, vt veratrum, innititur.

Bretanica, aut Vettonica herba est, quæ syluestris lapathi habet folia, sed nigriora, & hispidiora, gustum adstringentia. caulem non magnum producit: radicem uero exilem, & breuem. succus ex folijs exprimitur, qui ad solem, & ad ignem cogitur.

Bechion, hoc est tussilago folia habet hederæ, sed maiora, sex aut septem a radice prodeuntia, inferius alba, superius uirentia, in angulos multos abeuntia. caulis est dodrantis altitudine. flos pallidus, verno tempore: sed quamprimum & flores, & caulem amittit. radix tenuis est. nascitur prope aquarum scaturigines, & rigua loca.

Bulbus, qui ad ciendum uomitum accommodatus dicitur, folia habet corigiæ modo lentiora, & multo longiora, quam is, qui edendo est: radicem vero illi similem: circa quam niger est cortex. hæc per se in cibo sumpta, & item eius decoctum potui datum, vomitus mouet.

Botrys

Botrys tota est lutei coloris herba, & in multas alas sparsa. semen totis ramulis adnascitur. folia habet cichorio æqualia. tota suauem odorem spirat. & ideo uestibus immiscetur. nascitur præcipue circa profluentes aquas, & torrentes.

Buglossum est uerbasco simile. folium humi sparsum, asperius, nigrius, & minus, bouis linguę simile.

Bunion, sunt qui action uocent. Napus caulem quadratum, oblongum, crassitudine digiti emittit. folia fert apij similia: sed multo tenuiora, coriandris proxima. flos vt anethinus. semen odoratum est, alterco minus.

Butyrum probatum ex pinguissimo lacte, quale est lac pecudum, conficitur. ex caprino quoque fit in uasis agitato: quo motu quod pingue est, a reliquo lacte secernitur. Fuligo etiam ex butyro, colligitur hoc modo. butyrum in lucernam nouam infunde, accende: vas obtura fictili, angusto, quod superne fistulæ formam, inferne vero foramen habeat, vt clibani: idq; sinito ardere. vbi primum butyrum absumptum fuerit, aliud affunde: idq; facito, usque dum tantum fuliginis quantum volueris effectum sit. penna postea deradito, atque vtitor.

Buphthalmon caules profert teneros, folia fœniculo similia, flores luteos, anthemide maiores, oculi similitudine: vnde etiam nomen inuenit. nascitur circa vrbes.

Brabe herba est cubiti altitudine, tenues ramos, multosq; spargens: & ex vtroque latere folia, ceu lepidii: sed molliora, & candidiora. in summo vmbellam gerit sambuci figura: in qua candidi flores insunt.

Brathy, hoc est herba sabina, duorum generum est: alterum folijs cupressi simile, spinosius tamen, grauioris odoris, & acre, feruidæq; naturæ. curta est hæc arbor, & in latitudinem magis effunditur: eiusq; folijs ad suffitus nonnulli vtuntur. alterum vero genus est myricæ folijs simile.

Bryon, vel splanchnon, id est muscus in arboribus cedro,

cedro, populo alba, & quercu inuenitur. cæteris præstat cedrinus, viridis, montanus. secundo loco censetur is, qui ex alba colligitur populo. ex quo etiam probatur is, qui odoratus, albusq; est: nigricans vero est deterior.

Bryon marinum nascitur in lapidibus, & piscium testis prope mare, capillaceum, gracile, caulis expers, egregia adstringendi ui præditum.

Bryopteris nascitur in muscosis vetustarũ quercuum partibus, filici similis: sed multo minoribus foliorum incisuris. radices habet implicitas, hirsutas, sapore cum dulci, acerbo.

Γ

Gallium, sunt qui gallariũ vocent, eo quod γάλα, id est lac instar coaguli cogat. ramulum & folium aparinę simillimum habet: sed rectum, & in eo summo flos luteus, tenuis, densus, multi odoris insidet. nascitur in palustribus locis.

Galiopsis, aut galeobdulon, totus frutex cum caule, & folijs vrticæ est similis: sed læuiora sunt folia, & in attritu valde grauis odoris: flores tenues & purpurei. nascitur circa sepes, ædificia, & semitas vbique.

Gentianæ folia, quæ ad radicem sunt, iuglandi nuci, aut plantagini sunt similia, colore subrubra. quæ uero in medio caule, & præsertim iuxta cacumen, paululum dissecta. caulis est uacuus, cauus, digiti crassitudine: altitudine binũ cubitorũ: geniculis interceptus: ex maioribus interuallis folijs circundatus. semen habet in foliculis latum, leuem, glumosum, quod ad spondylij seminis similitudinem accedit: radicem vero longam, aristolochiæ similem, crassam, amaramq;. nascitur in celsissimis montium verticibus, itemq; vmbrosis locis, & aquosis. Succus autem ex radice ad hunc modum exprimitur. contusa radix quinque diebus in aqua maceratur. tum ex aqua decoquitur, donec radices superstent. vbi aqua refrixit, linteo excolatur: & coquitur donec ad mellis consistentiam redigatur; & in testaceo uase reponitur.

Geranium

Geraniũ folia diſſecta anemonæ ſimilia habet: verum longiora. radix ei rotunda eſt, & cum eſtur, dulcis.

Glaucium ſuccus eſt herbæ ad Hierapolin Syriæ vrbem enaſcentis. habet folia cornuti papaueris folijs ſimilia: ſed pinguiora,& humi depreſſa, grauis odoris, guſtanti amara. ſucco abũdat, qui crocei coloris eſt. Eius folia incolæ in ollam coniecta in furnis ſemicalidis calfaciunt, vſquedum flaceſcant: tum contundunt, ſuccumq; exprimunt, qui quoniam refrigerandi uim habet, ad oculorum medicinas in principio adhibetur.

Glaux cytiſo, aut lenticulæ folia habet ſimilia: quorum inferna pars candidior, viridis ſuperna. ramuli quini, aut ſeni prodeunt e terra, tenues, ab radice dodrãtem alti. flores purpurei, vt albę uiolę, ſed minores. naſcitur prope mare.

Gleucinum, hoc eſt muſteum unguentum ſimplex conficitur ex omphacino oleo, iunco, calamo, nardo celtico, ſpatha, aſpalatho, ſertula campana, coſto, & muſto, circundato uinaceis uaſe, quod aromata, vinum, & oleum contineat. triginta diebus bis in die mouetur: tum expreſſum oleum reponitur.

Glycyrrhiza, hoc eſt dulcis radix, naſcitur plurima in Cappadocia & Ponto. breuis frutex eſt, ramuloſq; duum habet cubitorum: in quibus folia denſa ſunt, lentiſco ſimilia, pinguia,& tangenti glutinoſa. flos ei ſimilis hyacintho eſt. fructus pilularumplatani magnitudine, ſed aſperior: qui ſiliquas habet, vt lenticula, rufas, & longas. radicibus innititur longis, buxei coloris, vt gentiana: ſubacerbæ, dulces. è quibus, vt ex lycio, ſuccus exprimitur.

Glycyſis, id eſt pæonia, caule naſcitur fere duorum dodrantum altitudine, multa habens adnata. Huius duo ſunt genera. mas, folia regiæ nucis ſimilia fert: fœminæ diuiſa ſunt folia, vt ſmyrnio. ſummo caule ſiliquas emittit amygdalis ſimiles: in quibus apertis rubentia grana exigua, multa acinis punicorum ſimilia, & in medio nigra, quinque aut ſex purpurea inueniuntur. Radix maris tenuis eſt, digiti craſsitudine, dodrantis

uero

vero longitudine, gustu adstringens, alba. Fœminæ uero radicibus appendiculæ, ceu glandes, septem aut octo inhærent, vt in asphodelo cernitur.

Glechon id est pulegium herba est nota omnibus. attenuat, calfacit, concoquit. potui data menses, secundas, & fœtus extrahit. pulegium autem cum melle & aloe potum ex pulmone educit. conuulsis auxiliatur. nauseas & stomachi morsus ex posca permulcet. nigrã bilem per aluum euacuat. ex vino epotum venenatorum ictibus subuenit. naribus cum aceto admotum eos, quos defecit animus, reuocat. siccatum, tritum, combustumq́; gingiuas confirmat. Inflammationes omnes cum polenta emplastri modo superdata lenit. podagris subuenit per se impositum, vsquedum rubescat locus. cum cerato uaros extinguit. spleneticis quoque cum sale illitum prodest. pruritus eius decocto lauando sedantur. in insessionibus denique ad inflationes, duritias, & conuersiones uuluæ est accommodatum.

Gnaphalium. huius folijs, quæ alba, & mollia sunt, quidam pro tomento vtuntur. quæ quidem folia ex vino austero pota ad dysenteriam sunt efficacia.

Gongyle, id est rapum. huius radix decocta alit, inflat, flaccidas carnes creat, venerem stimulat. eiusdem asparagi decocti in cibo sumpti urinam cient. semen antidotis & theriacis, quę leuãdo dolori sunt, inditur. sed syluestre rapum in agris nascitur, frutexq́; est cubiti altitudine, ramis refertus: in summo læuis, & folia item læuia: digiti crassitudine, aut maiora: semen in calyculatis siliquis fert. cumq́; ea inuolucra aperiuntur, alia intus siliqua uisitur ad capitis figurã accedens: quo semina parua nigra continentur: quę cum frangũtur, alba intus sunt.

Δ

Daucus, Creticus fœniculo similia habet folia, sed minora, tenuioraq́;, caulem dodrantis, vmbellam coriandro similem flores albos: in quibus acer inest fructus, albusq́; & hirsutus: suauis odoris in mandendo. radix digiti crassitudine, & dodrantis longitudine est. nascitur

tur saxosis, & apricis locis. Alter etiam est agresti apio similis: aromaticus, acer, odoratusq́;, & gustui feruēs: sed Creticus est præstantior. Tertium porro genus est folio coriandri, albo flore: capite & fructu anethi similibus: habetq́; erraticæ pastinacæ vmbellam, oblongi seminis, vt cumini, acrisq́; plenam.

Daphne, id est laurus, quædam tenui folio, quædam latiore constat. vtraque calfaciendi, & molliendi vim habet. quocirca decoctum earum insidendo vuluæ, & vesicæ affectionibus conuenit. folia virentia leuiter adstringunt. trita atque illita vesparum, atque apum ictibus medentur. eadem quoque cum pane aut polenta superdata inflammationes cunctas leniunt. pota vero stomachum subuertunt, & vomitus cient.

Daphne, hoc est laurus Alexandrina folia rusco similia, sed maiora, & molliora, & candidiora habet. fructum in mediis fert rubrum, ciceris magnitudine. ramulos humi spargit dodrantales, aut etiam maiores. radix ei rusco similis est: sed maior, odorataq́;, & mollior. nascitur montanis locis.

Daphnoides frutex exiguus est, cubitalis. ramos habet multos a medio in superiorem partē corigiæ modo flexiles: in quibus insunt folia. eorum ramulorū cortex est egregie glutinosus. folia lauri, molliora, gracilioraq́;, & tractu facilia. quorum gustatu os & fauces mordentur, atque incenduntur. flores candidi. bacca nigra, vbi matura est. radix inutilis. nascitur locis montanis.

Delphinium, sunt qui diachrysin, qui hyacinthū vocant: ramos ab una radice duorum dodrantum longitudine, & aliquando maiores emittit: in quibus foliola diuisa, tenuia, oblonga visuntur, delphini formam referentia, vnde ei nomen est datum. flos similis albæ violæ est, purpureoq́; colore. semen in siliquis milio simile continetur. Alterum quoque delphinium est, quod superiori est simile, sed ramos, foliaq́; habet multo, quā superius, graciliora.

Dictamnum sunt qui agreste pulegium vocent. Cretensis herba est, acris, læuis, pulegio similis: sed folijs maioribus, quæ tomento & lanosa pube sunt obducta. ea neque florem, neque fructum fert. facit ad omnia, ad quæ satiuum pulegium, sed efficacius. Quod vero falsum dictamnum vocant, plerisque locis nascitur antedicto simile: sed minus acre est, & non æque efficax. Affertur etiam ex Creta aliud dictamni genus, foliis sisymbrii, ramis maioribus, in quibus flos insidet origano syluestri similis, niger, & mollis: odor foliorum medius inter sisymbrium & saluiam est iucundissimus.

Dipsacon, id est labrum Veneris, inter aculeatas referunt. caulem habet excelsum, aculeatumq́;, folia caulem complectentia lactucæ similia, in singulis geniculis bina oblonga, ceu bullas quasdam intus & extra in medio dorso aculeatas habentia. concauo, quà se in geniculis coniungunt, sinu, quo rores & pluuiæ continentur: vnde etiam διψάκον, id est sitientis nomen inuenit. in cacumine caulis singula capitula surculis insunt, oblonga, spinosa, echino similia: quæ cum aruerunt, candida videntur. habent & capitula illa diuisa vermiculos in media medulla.

Dorycnium Cratenas halicacabum, aut caleā vocat, frutex est oleæ nuper prodeunti similis. ramulos habet cubito breuiores. nascitur in petris non procul a mari. foliis oleę similibus colore, minoribus tamen, firmioribus, & valde scabris: flore candidò, in cacumine siliquis, vt ciceris, densis, in quibus exigua semina quinque aut sex insunt, rotunda, exigui erui magnitudine, lęuia, firma, varia. radix ad digiti crassitudinem, & cubiti longitudinem accedit.

Dracunculum magnum aliqui aron, aliqui isaron appellant. nascitur is vmbrosis locis circa sepes. caulem habet læuem, rectum, fere duorum cubitorum, ad baculi crassitudinem: pro tempore versicolorem, vt angui similis uideatur. vincunt tamen in eo purpureæ maculæ. folia instar lapathi, inter sese implicita, fructum in summo

ſummo caule racemoſum fert, cinereo primum colore, mox vbi maturuit, croceo, puniceoq́;. radixq́; ei ſatis magna eſt, rotunda, alba: quæ tenui cortice veſtitur. Minor vero dracunculus habet hederæ folia, magna, candidis maculis inſignia, caulem rectum, duum cubitorum, varium, draconis formam præ ſe ferentem, purpureis variegatum notis, baculi craſsitudine: fructum in cacumine racemoſum, colore primum felleo, cum maturuit, croceo, guſtum erodentem. radicem quodam modo rotundam, bulbi forma, aro ſimilẽ: quę tenui cortice circundatur. In ſepibus, ſeptisq́; vmbroſis naſcitur.

E

Ebenus probatiſsima eſt Aethiopica, nigra, pectinum expers, læuore ſuo cornu laborato ſimilis: cum frangitur, denſa, mordens in guſtu, & ſubadſtringens: prunisq́; iniecta ſuauem odorem, & ſine fumo, euaporans. recens ob pinguedinem igni admota accenditur. trita autem in cote ſubfulua redditur. Eſt etiam alia Indica, quæ internatas habet lineas candidas & fuluas, & maculas eodem modo denſas. & tamen prior eſt præſtãtior. Vendunt nonnulli ſeſamina, aut ſpinea ligna pro ebeno. quod vel ex eo dignoſcitur, quòd ea inania ſunt, & in exigua fragmenta purpurei coloris conſcinduntur: nec in guſtu quicquam mordent, nec in ſuffitu ſuauem ex ſe odorem mittunt.

Elaphoboſcum, quod elaphicõ, aut ophigenion vocant, caulis eſt rori marino, aut fœniculo ſimilis, & geniculatus. folia habet duorũ digitorum latitudine, admodum longa, vt terebinthus, circumfracta, quodam modo aſpera. quinetiam multas appendices caulis habet: quæ vmbellas anetho ſimiles ferunt. flores ei ſunt ſublutei, ſemen anetho ſimile: radix ad trium digitorũ longitudinem, & vnius craſsitudinem accedit. eaq́; alba eſt, dulcis, & veſca. caulis tener pro olere manditur.

Elatina folia habet helxinæ ſimilia, ſed longiora, rotundiora, hirſuta, ramos tenues, dodrantales, quinque,

aut ſex ab radice prodeuntes: plena eſt folijs guſtui acer bis. naſcitur in ſegetibus, & cultis locis.

Ἑλένιον, ſunt qui ſymphitum nominent, folia habet verbaſci anguſti folii, ſed aſperiora, & oblonga. Caulem aliquibus in locis non profert: radicem vero ſubalbidam, ſubfuluam, odoratam, magnam, ſubamaram: ex qua ad conſitiones germina liliorum & ari modo capiuntur. naſcitur montanis, vmbroſis, & ſqualidis locis. Radix autem æſtate foditur, & in fruſta diſſecta ſiccatur.

Eleliſphacus, hoc eſt ſaluia, frutex eſt oblongus, multos habens ramos, virgaſq; quadratas & albicantes, folia mali cotonei effigie, ſed longiora, aſperiora, craſſioraq;: & quæ ſenſim attritæ veſtis modo ſcabra ſunt, ſubalba, vehementer odorata, viroſa. fructum in ſummis caulibus, vt agreſte orminum, continet. locis aſperis prouenit.

Ἑλίχρυσον, quod chryſanthæmon, aut amaranthum vocant, virgula eſt alba, virens, recta, ſolida. folijs anguſtis per interualla, ad abrotoni foliorum ſimilitudinem. coma ei eſt in orbem acta, aureum colorem oſtendens. vmbellam gerit orbiculatã, veluti corymbos areſcentes: radicem habet tenuem. locis aſperis, & aquoſis conuallibus prouenit.

Elleborus albus folia plantaginis aut betæ ſylueſtris ſimilia, ſed breuiora, nigriora, & rubri coloris fert. caulem habet palmi altitudine, cauum, & cum cœpit areſcere, cortice circumuoluto. Radices ei ſubſunt multę, tenues, ab exiguo capitulo, & oblongo, velut a cepis prodeuntes. naſcitur in montibus, & aſperis locis. radices per meſſem colliguntur. præſtat in hoc genere is, qui modice extentus & albus eſt, & friabilis, & carnoſus: non acuminatum tamen, & iunceum. puluerem emittens dum frangitur: quiq; eſt medulla tenui: guſtu neque admodum, neque confertim feruens, neque ſaliuam proritans. nã huiuſmodi ſtrangulat. Porro principem locum tenet Cyrenaicus, ſiquidem qui apud Galatas, & Cappadocas naſcitur, cãdidior, pulueruletusq;

eſt,

eſt, maioremq́; ſtrangulandi vim habet.

Elleborus vero niger, quem melampodium, aut polyrhizon vocant, folia habet virentia, platani ſimilia, ſed minora ad ſpondylij ſimilitudinem, pluribus diuiſuris inciſa, nigriora, & ſubaſpera. caulis aſper. flores albi, purpuraſcentes, figura racemoſi. ſemen cnico ſimile: quod Anticyris ſeſamoides vocant, ipſoq́; ad purgationes vtuntur. radicibus nititur tenuibus, nigris, veluti ab vno cepæ capitulo dependentibus. quarũ etiam vſus eſt. naſcitur locis aſperis, collibus, & ſiccis locis.

Ἑλξίνη, quam alij ſideritim, vel her[illegible]liam, vel elitin vocant, naſcitur in ſepibus, ſeptis, vinetis, & ſegetibus. folia habet mercuriali ſimilia, hirſuta. circa caules ſunt veluti ſemina exigua, veſtibus adhærentia.

Ἔλυμος, id eſt panicum, Μελίνην aliqui dicunt, inter frumentacea numeratur, eſtq́; milio ſimilis & pari modo ad panem conficiendum, & ad res eaſdem accommodatur. minus tamen nutrit, quam milium, & minus adſtringit.

Epithymum eſt flos thymi durioris, & ſatureiæ ſimilis. habet autem capitula tenuia, inania, caudas ad formam capillorum habentia.

Epimedium, quod πολύῤῥιζον, id eſt multarum radicũ herbam aliqui appellant, caulis eſt non magnus: cuius folia ſunt hederæ foliis ſimilia, eaq́; ſunt x. fere, aut xii. nec ſemen, nec florem fert. radices ei ſunt tenues, nigræ, graueolentes, ſapore inſipidæ. aquoſis naſcitur locis.

Epipactis, ſeu elleborine, paruulus frutex eſt: foliola habet minima: quæ contra venena, & iecoris vitia pota facit.

Erice fruticoſa arbor eſt, myricæ ſimilis: ſed multo minor. eius florem ſumentes in cibo apes mel nõ probum faciunt. & tamen coma, floreſq́; ſerpentum ictibus medentur.

Erinum, ſunt qui ocimoides nominẽt, naſcitur prope flumina & fontes. folia ocimi, ſed minora habet, & e partibus ſuperioribus inciſuris diſtincta. ramulos

quinque, aut ſex, dodrantales profert. flores candidi ſunt, ſemen fert nigrum, paruum, acerbo ſapore. porro caulis & folia liquore abundant.

Ἕρπυλλος, id eſt ſerpyllum, duplex eſt, hortẽſe, quod ſampſuchi odorem refert, & coronis additur. a ſerpendo nomen trahit, & quod quæcunque eius pars terram contigerit, facile radices agit. folia, ramulosq́; origano ſimiles: verum candidiores profert. Quod vero ſyl ueſtre eſt, zygisq́; vocatur, per terram non ſerpit: ſed rectum ramulos erigit ſurculoſos, foliis refertos rutæ ſimilibus, anguſtioribus vero, oblongioribusq́;, ac du rioribus. flores habet guſtanti acres, odoranti ſuaues, radicemq́; inutilem. in petris naſcens efficacius eſt; & maiore calefaciendi vi, quam hortenſe, præditum.

Eryſimum aliqui chamæplion nominant, naſcitur iuxta vrbes, domicilia atque hortos. folia habet agreſti æruçæ ſimilia: cauliculos corigiæ modo: folia lutea. in cacumine ſiliquas cornu forma, graciles, vt fœnum græcum, habet: in quibus exigua ſemina ſunt, naſturtio ſimilia, feruida guſtantibus.

Erythrodanon, id eſt rubia, radix rubra eſt. ad tingendum, accommodata. alteraq́; ſylueſtris eſt, ſatiua altera. qualis in Thebana Galilcæ, & Rauennæ in Italia naſcitur. In caria vero inter oleas, vt in aruis, ſeritur. vtiliter autem ſeritur, quia magnus ex ea prouentus ca pitur. eius caules quadrati ſunt, longi, aſperi, aparinæ caulibus ſimiles: ſed maiores, ac robuſtiores omnino: in quibus folia ſunt per interualla in ſingulis geniculis, ſtellarum modo in orbem radiata. fructum fert rotundum, in primis uiridem, poſtea cum maturuit, nigrum. radix tenuis, longa, rubraque ſubeſt.

Eryngiũ in genere aculeatarum plantarum eſt. cuius folia in principio inter cibos ſale condita capiuntur. ea autem lata ſunt, per ambitum aſpera, & guſtu aromatica. vbi augentur, ſpinis implentur per multas caulium eminentias: in quibus capitula quędam globoſa ſunt, ſpi nis acutisſimis in orbem, vt ſtellæ, & duris circundata. quarum color modo uiridis, modo albus, modo cœ-

ruleus inuenitur. radix oblonga, lata, nigra foris, intus candida, pollicis magnitudine: quæ est etiam suauis odoris, & aromatica. nascitur autem campestribus locis, & asperis.

Eupatorium aliqui epatorium, aliqui hepatitin uocant. fruticosa herba est. virgam vnicam profert tenuẽ, lignosam, rectam, nigram, pilosam, cubitalem, & etiam maiorem. folia habet per interualla partibus distincta quinque fere, aliquando pluribus, quinquefolii, aut cannabis foliis similia. eadem subnigra sunt, in extremitatibus ad modum serræ incisa. semen in medio caule adnascitur, subhirsutum, infra annuens: quod siccatum vestibus inhæret.

Euphorbium Lybica arbor est, ferulæ speciem gerens, quæ in Atlante monte iuxta Mauritaniam acerrimo succo plena inuenitur. eius nimium feruorem timentes incolæ ouillos ventres lotos arbori circumligant, & eminus caulem hastilibus præcidunt: statimq; velut ex vase quodam, copiosus succus in ventriculos effluit. ex quo etiam vulnere liquor in terram proiicitur. Huius succi duo sunt genera. alterum orobi magnitudine, pellucidum, vt sarcocolla est. alterum in vẽtriculis vitreum, & concretum est. Adulteratur euphorbium sarcocolla, & glutine admixtis. eligito quod pellucidum, acreq; sic. nam gustu haud facile probatur. propter ea quod linguæ semel admotum, linguam ita incendit, vt cum eius feruor satis longo tempore perduret, quodcunque linguæ obijcias, euphorbium esse videatur. inuentum autem hoc est in Libya, regnante Iuba.

Echion, aliqui aridam, aliqui alcibiadion appellant: folia habet prælonga, aspera, subalbida, anchusæ proxima, minora tamẽ, subrubra, & pinguiora. spinas tenues habet adiacentes, quibus etiam folia fiunt horridula. cauliculos exiles, multos, foliolaq; ab vtroque latere tenuia, ad modum pennæ, nigra, habet, quæ ad summum caulis cacumen accedendo, minora pro sua proportione decrescendo fiunt. Flores fert iuxta folia pur

purascentes. in quibus semina capiti viperarum similia sunt. radix est digito tenuior, & nigricans.

Z.

Zea duplex est: altera simplex, vniusq; grani, altera grani duplicis: quæ binis utriculis coniunctum semen continet. nutrit magis, quam hordeum. ori suauis: & in panes redacta minus alit, quam triticum.

Zinziber sui generis planta est, in troglodytica Arabia plurimum nascens: cuius fronde ad multa illi, perinde ac nos ruta, vtuntur: ac primis potionibus, pulmẽtisq; immiscent. radices habet cyperi modo paruas, albicantes, piper sapore imitantes, odoratasq;. eligito quæ tineas non senserunt. & quoniam facile computrescunt, ab aliquibus sale condiuntur, & uasculis imposi tæ in Italiam comportantur: & ita ad uescendum utiles cum salsamentis sumuntur.

H

Hediosmos, quam mintham alij, calaminthain alij uocant, cognita omnibus herba est. calefaciendi autem, adstringendiq;, ac siccandi vim habet. Est etiam agrestis menta, quam mentastrum appellant, hirsutiore folio, & undecunque maiore, quam sisymbrium, & odore magis uiroso nascens. & idcirco minus ad vsum sanitatis accommodatur.

Hedysarum unguentarij pelecinũ uocant. frutex est foliola ciceri similia ferens: siliquas corniculorum modo inflexas: quibus rufum semen continetur, securi ancipiti simile: quę res ei nomen imposuit. estq; id amarum gustantibus.

Heliotropiũ maius alij scorpiuron, hoc est caudam scorpionis appellant: quod ea sit floris ipsius effigies: heliotropion vero, quod ad solis motum circumagatur. Ocimo similia habet folia: sed hirsutiora, nigriora, maioraq;: ramulos ab radice tres fere, aut quatuor, aut quinque profert: ab his alas permultas: in cacumine flos candidus, subfuluus, inflexus instar caudæ scor pionis. radix tenuis est, & ad nullam rem utilis. asperis uero locis nascitur.

Heliotropium

Heliotropium minus, quod & aliqui ſcorpiuron uocant, iuxta lacus paluſtribus locis prouenit. folia habet prædicto ſimilia, rotundiora tamen. ſemen rotundum uerrucarum inſtar pendens fert.

Hemeracallis, hoc eſt lilium ſylueſtre, folia & caulem habet lilio ſimilia, uiridia uero, ut porrum. flores in caule per ſingulos exortus terni, aut quaterni exoriuntur: lilio diuiſura ſimiles, vbi dehiſcere inceperint: colore admodum pallido. radici innititur permagno bulbo conſimili.

Hemionitis, a quibuſdam ſplenion dicitur, folium dracunculo ſimile profert, lunatum. radices ei multæ, tenuesq; ſubſunt. nec caulem, nec fructum, nec florem fert. naſcitur ſaxoſis locis. adſtringenti guſtu eſt prædita.

Ηριγέρων, hoc eſt ſenecio, quam erechthitem aliqui uocant, eſt cauliculus cubitalis, ſubruber, folijs continuis, in ſummitatibus erucæ modo diuiſis: ſed multo minoribus. luteis floribus: qui celeriter dehiſcunt, & in pappos euaneſcunt. atque ex eo nomen traxit, quod flores uere more capillorum caneſcant. radix eius inutilis. naſcitur præcipue in aggeribus murorum, & circa oppida.

Θ

Thalictrum coriandro ſimilia habet folia, pinguiora tamen: cauliculum rutæ craſsitudine: in quo ſunt folia: quæ conciſa & ſuperdata ulcera diuturna ad cicatricem perducunt. naſcitur potiſsimum in campeſtribus.

Thlaſpi, ſunt qui thlaſpidion uocent, exigua herba eſt, anguſtis foliis, digiti longitudine, in terram uerſis, in ſummo diuiſis, ſubpinguibus: caule tenui, duorum dodrantum altitudine, in quo pauci exortus ſunt: circa caulem fructus eſt in ſummo modice latus: in quo ſemen eſt ſimile naſturcio, ad diſci formam ueluti infractum, ex quo ei nomen eſt ductum. flos albus eſt: ſemen acre. naſcitur in ſemitis, ſepibus, & ſeptis.

Thelipteris a quibuſdam nymphæa pteris dicitur. ea habet folia filici ſimilia: non ſingulari ut illa pediculo

fulta, sed multis, hisq; altioribus adgnationibus. radices subsunt longę, latæ, plures, & in nigro colore sub flauæ: & quædam etiam rubræ inueniuntur.

Thymelæa, quæ a quibusdam chamælæa dicitur, est ex qua Cnidium granum colligitur. uirgas autem ex se pulchras, multasq; emittit, fere bicubiti longitudine. folia habet chamælææ similia: nisi quod angustiora, pinguioraq; hac sunt, viscosa, glutinosaq; manden do. flores fert candidos, in quibus fructus est exiguus, rotundusq;, myrto similis; in initio uiridis, mox rubens: operimentum durum, & nigrum: interna uero pars, candida.

Thymbra hoc est satureia, nota omnibus herba est, tenui & aspero solo nascēs: thymo similis, ueruntamen minor, & magis tenera. spicam flore plenam, & uiridi colore fert. eadem potest quæ thymum, eodem sumpta modo. aptus eius ad sanitatem usus. Est etiam quędam satiua, syluestri omnino minor. sed quia tantam acrimoniam non habet, ideo est ad uescendum accommodatior.

Thymum quidam cephaloton, quidam epithymum uocant. Frutex omnibus notus exiguus, surculosus, foliolis multis, & angustis interceptus: in cacumine capitula floris purpurascentis habens. gracili solo, & petroso nascitur.

I.

Iberis folia habet nasturcio similia, uere magis florentia. longitudo eius est cubiti, aut minor. incultis locis nascitur. lacteum florem ęstate profert: atque eo tempore est efficacior. binas pręterea radices nasturcio similes habet.

Idæa radix folia habet rusco similia. his adhærent uelut exigui pampini: in quibus flos est.

Ἱεράκιον τὸ μέγα, maius hieracium hoc est erratica lactuca, aspero, rubente, spinoso, & concauo caule est: folijs ex interuallo rariuscule diuisis, similibus soncho per ambitum. in oblongis eius capitulis flos luteus continetur. Minus vero hieracium, quod sonchitem aliqui

aliqui uocant, folia habet per interualla diuisa in ambitu: cauliculos teneros, virentesq; emittit, in quibus flores lutei circulum describunt.

Ἱππομάραθρον, quod alij μάραθρον ἄγριον, id est agreste fœniculum uocant, magnum est. semen fert cachry simile. radix odorata est.

Ἱπποσέλινον uero, hoc est olus atrum, hortensi apio maius est, & candidius. caulem habet cauum, excelsum, tenerum, & quasi lineis intersectum, folia latiora, in puniceum uergentia, libanotidis comam, floris plenam corymborum modo, antequam floreat, concretam. eius semen nigrū, longum, solidum, acre, aromatum odorem referens: radix odorata, alba, ori grata, non crassa. nascitur in umbrosis, & palustribus.

Ἱππόγλωσσον exiguus frutex est, folijs syluestri, tenuiq; myrto similibus: coma aculeata: & in summo ueluti lingulis secus folia exeuntibus.

Ἱπποφαές, quod hippophyes aliqui, id est lappaginem uocant, qua fullones uestes poliunt, in arenosis, maritimisq; nascitur locis. surculosus frutex est, densus, frondosus, folijs longioribus, vt oliua, angustioribus tamen, & tenuioribus: inter quæ albicantes spinæ siccæ, angulosæ, interuallo quodam diductæ emicant. flores hederæ corymbis similes, ceu racemi inter se adiacent. sunt tamen minores & molles, candidi, ex parte rubescentes. radix crassa, & mollis succi plena, gustanti amara. ex qua non secus, quam ex thapsia succus exprimitur, qui cum erui farina subactus siccatur, atque reponitur.

Ἱππόφαιστον, sunt qui hoc quoque hippophaes esse uelint, nascitur iisdem, quibus hippophaes, locis. estq; fullonum spinæ genus. serpit autem humi, foliolaq; tantum parua, et capitula inania habet. hæc caulis & floris expers est. radix ei subest crassa, mollisq;.

Ἵππουρις id est cauda equina, nascitur aquosis locis, & fossis. cauliculos inanes habet, subasperos, solidos, geniculis interceptos, in uicem insertos. circa quos folia sunt iuncorum figura densa, graciliaq;. in sublime

autem

autem tollitur, uicinos arborum caudices aſcendẽs pen
detq́; ex eis circumamplexa multis, nigrisq́; comis, ceu
cauda equina. radix ei lignoſa, duraq́; eſt. Eſt & aliud
equiſetum, comas ex interuallo habens breuiores, can-
didiores, & molliores.

Ixos id eſt uiſcum optimum eſt recens, quod intus
porri colorem habet, foris uero flaueſcit. in quo nihil
aſperum, aut furfuraceum ſit. fit acinis in quercu na-
ſcentibus, foliis buxo ſimilibus. tunditur fructus, tum
lauatur, deinde in aqua decoquitur. quidam etiam com
mãducando uiſcum cõficiunt. Gignitur quoque in po
mo, piro, & aliis pleriſque arboribus. atque etiam in
quorundam fruticum radicibus inuenitur.

Ἴος, hoc eſt uiola purpurea, foliis eſt minoribus, te-
nuioribusq́; quam hedera, nigrioribus item, & non
diſsimilibus. caulis medius inter folia ab radice prodit.
in eo eſt floſculus ſuaueolens, purpureus. vmbroſis
hæc, & aſperis locis enaſcitur.

Iris ab aliquibus Illyrica, ab aliis urania nominatur.
folia habet gladiolæ herbæ ſimilia: ſed maiora, latiora,
pinguioraq́;: flores in ſummis caulibus alterno ſitu in-
curuos, varioſq́;. ſiquidem candidi, vel pallentes, vel
nigri, vel purpurei, vel cœrulei conſpiciuntur: ob
quam colorum uarietatem ad cœleſtis iridis imaginem
nomen hoc inuenit. radicibus nititur geniculatis, ſoli
dis, odoratis. quæ in partes diſſectæ, & in umbra ſicca
tæ, tum funiculo traiectæ reconduntur. Probatiſsima
iris eſt Illyrica, & Macedonica. inter has præſtantior
eſt, quæ quaſi decurtatam, ac denſam habet radicem:
frãgenti contumax, colore ſubfuluo, valde odorata,
guſtui feruida, ſincero odore, nullum ſitum redolen-
te: quæ cum tunditur, ſternutamenta cieat. ſecundo
loco cenſetur Libyca, colore candida, guſtu amara. cæ
terum omnes, cum inueterarint, a tineis tentantur: ſed
tum odoratiores fiunt.

Iſatis ſatiua herba eſt, qua tingendis lanis infectores
vtuntur. folia plantaginis habet; pinguiora tamen, &
nigriora. caulis cubitum excedit. ſylueſtris uero ſatis
eſt

est satiuæ similis. folia tantum habet maiora, ad lactucæ foliorum similitudiuem: itemq; caules tenuiores, multis diuisionibus refertos, rubescentes: in quorum cacumine ueluti folliculi instar linguarum multi, penduliq; habentur, quibus semen continetur. luteum, tenuemq; florem profert.

Isopyron, sunt qui phasiolon nominent, quia in summo cacumine folium eius more phasiolorum in clauiculas torqueatur. capitula in summo sunt tenuia, plena seminis exigui, quod melanthij gustũ præ se fert.

K

Calamintha id est nepita, quædam montana est, habetq; ocimi folia, subalbida, ramulos & surculos angulosos, & purpureum florem: quædam vero est similis pulegio; maior tamen. quare nonnulli eam agreste pulegium uocarunt: quia odore proxime ad ipsum accedit: tertium denique genus mentæ syluestri est simile, foliis longioribus, caule & ramis maioribus, quam supra dictæ, sed minus efficacibus. omnium folia gustu valde feruentia, & acria. radix inutilis. campestribus, asperis, & humentibus locis enascitur.

Calamus aromaticus in India prouenit: probatissimus est fuluus, crebris geniculis refertus. qui in assulas multas frangitur, fistulis aranearum plenis, subcandidus: & inter commanducandum glutinosus, adstringens, subacer, amarus.

Cannabis, ab aliquibus hydrastina vocatur, virgulas althææ similes profert, minores tamen, nigriores, asperiores, cubiti altitudine. folia habet satiuæ similia, verum asperiora, & nigriora. flores ei sunt rubescentes, Lychnidi similes, semen vero & radices althææ.

Capnos, id est fumaria, herbula est fruticosa, coriandro similis, valde tenera, folijs candidioribus, vndiq; numerosis, cinericei coloris, flore purpureo.

Capparis, sunt qui cynosbaton, hoc est sentem canis, sunt qui capriam vocent, aculeatus frutex est, qui per terram in gyrum sternitur. hamatas spinas, vt rubus habet: folia rotunda cotonei mali foliis similia, fru-

ctum

ctum oliuę figura: qui dehiſcens florem candidum promit: quo cadente quiddam velut oblonga glans inuenitur: quod apertum grana acinis punicorum ſimilia, exigua, rubentiaq; oſtendit. radices lignoſas, magnasq; & numeroſas habet. naſcitur ut plurimum aſperis locis, & tenui ſolo, & in inſulis iuxta domicilia. caulis & fructus ad cibum ſale condiuntur.

Cardamomum probatiſsimum eſt, quod ex comagene, Armenia, & Boſphoro aduehitur. prouenit etiam in India, & Arabia. eligito quod difficulter frangitur, quod plenum, præcluſumq; ſit: (nam quod huiuſmodi non eſt, intempeſtiuum eſt) quodq; odore ſenſum feriat, guſtuq; acre ſit, ac ſubamarum.

Caſiæ complura ſunt genera, quæ in Arabia odorifera naſcuntur. habet caſia uirgam craſsi corticis, piperis folium. eligenda eſt fulueſcens, pulchri coloris, corallij ſimilis, perquam anguſta, longa, craſſa, fiſtularum plena, guſtum mordens, adſtringens cum multo feruore coniuncto, aromatica, odoremq; vini referēs: qualis eſt, quæ ab incolis achy, ab Alexandrinis vero mercatoribus daphnitis appellatur. hāc autem antecellit nigra, quęq; purpuraſcit, & craſſa eſt, Zigir nominata, roſarum odore: cuius uſus in medicina eſt præcipuus. ſecundum locum tenet antedicta. tertia eſt, quæ moſyleticus blaſtus nominatur. reliquæ uiles ſunt.

Caucalis ab aliquibus myritis, a Democrito bryon quaſi muſcus dicitur. dodrantalis eſt cauliculus, aut etiam maior, leniterq; hiſpidus: folijs apio ſimilibus, & ad fœniculi ſimilitudinem per extrema multifidis, & hirſutis. candida vero vmbella in cacumine eſt, odore ſuaui.

Cedrus arbor eſt grandis, ex qua cedria colligitur. iuniperi modo baccas fert rotundas, ad myrteæ baccæ magnitudinem. Cæterum præſtantiſsima cedria eſt, quæ craſſa, perlucidaq; eſt, & graui odore: quęq; dum effunditur, guttis ſeſe continet, nec diffluit.

Centaurium maius eſt, & minus. ac maius quidem folia habet iuglandis, oblonga, colore virenti, vt braſſica,

ſica, ſerrata in ambitu. caulem, ceu lapathum, duorum, triumúe cubitorum: multa ab radice adnata: in quibus capita papaueris ſimilia, teretia. florem cœruleum profert; fructum cnico ſimilem, floribus veluti floccis quibuſdam laneis inuolutum. radix eius craſſa, ſolida, grauisq; eſt, & binos cubitos excedit: ſucci plena eſt, ſapore acri, cum adſtrictione, & dulcedine quadam: rubeſcens. ſolum vero pingue & apricum, ſyluasq; ac colles diligit. abundat in Lycia, Peloponneſo, Helide, Arcadia, Meſſene, ac pluribus circa Pholoën, Lyciam, ac Smyrnam locis.

Centaurium vero minus herba eſt hyperico, aut origano ſimilis. caulem habet palmo altiorem, anguloſum, flores in puniceo Lychnidis colore purpuraſcentes: folia parua, pręlonga, vt ruta: fructum tritico ſimilem: radicem exiguam, nulliusq; vſus.

Cepæa herba portulacæ ſimilis eſt, nigriora tamen habet folia. radix ei tenuis ſubeſt.

Cinnamomi genera ſunt multa, quę a patria, in qua oriuntur, nominantur. omnibus uero præſtat, quod moſylicum dicunt, quod caſiæ, quæ moſyletica appellatur, aliquam ſimilitudinem gerat: & in hoc ipſo genere, recens, colore nigro, ex vinoſo in cinereum uergens, tenuibus uirgulis, læue, frequentibus nodis cinctum, odoratiſsimum. ac fere optimi temperatura ex ſuauis odoris proprietate conſtat. ſiquidem in optimo quoque, & quod verum propriumq; ſit, odor rutæ, cardamomoúe ſimilis inuenitur.

Circæa, quam & dircæam aliqui vocant, folia habet hortenſis ſolani, multa adnata, flores paruos, nigros, multos: fructum in quibuſdam veluti corniculis milio ſimilem: radices palmi longitudine, ternas, aut quaternas, candidas, odore præſtantes.

Ciſtus frutex eſt ſaxoſis locis exoriens, ramoſus, folioſus, non procerus, foliis rotundis, acerbis, hirſutis. flore punicę figura, ſed in fœmina, colore cãdido.

Ciſſus, hoc eſt hedera, multas habet differentias ſpeciei ratione, ſed præcipuas tantum tres. quarum vna dicitur

citur, alba, altera nigra, tertia helix. candida fructum candidum fert, nigra nigrum, aut croci ęmulum, quam etiam vulgus dionysiam vocat. helix fructum nō edit: sed tenues habet palmites, foliaq; parua, angulosa, & rubra.

Clematis læto solo prouenit, viticulas exiguas spargit, iunci crassitudine. folio breui, lauro simile colore, figuraq;, sed multo minore. Altera vero clematis viticulam emittit rubētem, lentam, folium gustanti acerrimum, & exulcerans. circumuoluitur arboribus, vt smilax.

Clinopodium frutex surculosus est, duorum palmorum, in petris nascens, folijs serpillo similibus, floribus ad pedum lecti similitudinē, & per interualla marrubij modo dispositis.

Clymenō caulem quadratum fert, fabaceo cauli similem: folia habet plantaginis, folliculos in caule inter se annuentes, iridi, aut polyporum cyrris similes. montanum autem est præstantissimum.

Cnicus oblonga folia, diuisa, aspera, referta spinis habet, caulesq; dodrantales: capitulo magnitudine grandis oliuæ, flore croco persimili, semine candido & rufo, longo, anguloso.

Colchicum, quod ephemerum aliqui nominant, florem albicantem crocino similem sub finē autumni profert. postea vero folia producit bulbo similia, sed pinguiora: caulem dodrantalem, fuluum fructum contienentem. radix eius corticem habet in nigro fulueſcentem. ea nudata cortice alba, tenera, succiq; plena & dulcis inuenitur. habet bulbus in medio fissuram, ex qua flos prodit. nascitur plurimum in Messenia, & Colchis.

Colocynthis viticulas, foliaq; diuisa satiuo cucumeri similia per terram spargit. fructum fert rotundū, globo mediocri similem, amarissimum: qui colligendus est, cum vergere ad pallidiorem incipit.

Comarus, id est arbutus cotoneæ malo est similis. folia tenuia, fructum prunorum magnitudine sine nucleis habet

habet, quem mæmecylon vocant: ſubfuluo, aut rubente in maturitate colore. is cum manditur, veluti acus palearum linguæ & dentibus affert. eſtq; alienum ſtomacho, & capitis dolorem gignit.

Condrilla, quam alij ſerin vocant, caulem, flores, & folia habet cichorio ſimilia. ideoq; agreſtis intybi ſpeciem aliqui eam eſſe dixerunt: ſed eſt tota tenuior. in huius ramulis gummi ſimile maſtiches, fabæ magnitudine inuenitur.

Conyza, quæ & iſchys, & danais a quibuſdam dicitur, altera eſt, quæ parua dicitur, eſtq; odoratior; altera maior frutice, foliisq; latioribus, & graui odore minorem ſuperans. vtriuſque folia oliuæ ſimilia ſunt, hirſuta, pinguia. altitudo caulis in maiore eſt duum cubitorum: in minore, pedis. flos ſqualidus, luteus, ſubamarus: qui in pappos euaneſcit. radix ad nullum vſum accommodata.

Eſt & tertium conyzæ genus, cuius caulis craſsior, molliorq; eſt. folijs tamen maioribus, quam gracilis: & minoribus, quam maior. hæc autem pinguis non eſt, multo tamen grauiore odore, iniucundiorq;, & minus efficax: eaq; humentibus prouenit locis.

Coriandrum, quod etiam hypericon vocant, folia habet erices foliis ſimilia, ſed minora, pinguiora, & rubra. frutex eſt palmi altitudine, ori gratus, acer, odoratus.

Cotinos, hoc eſt oleaſter, alij oliuam ſylueſtrem alij Aethiopicam oleam nominant, folia habet adſtringentia. tunduntur autem eius folia: tum aqua aut vino effuſo exprimuntur, ſiccatusq; in ſole ſuccus in paſtillos redigitur, quiq; ex vino validior eſt, & ad recondendũ accommodatior, quam qui ex aqua fuerit expreſſus. Vruntur cum floribus folia, vt cinis ſpodij vicem gerat, in cruda olla oblito ore luto vſquedum fictile percoquatur, tum vino reſtinguuntur, & ſubacta rurſus eodem modo cremantur: poſtremo elota vt ceruſſa, in paſtillos coguntur. hic autem cinis in medicamentis oculorum ſpodio cedere non videtur. Idem poſſunt ſatiuę

oleæ folia, ſed minore efficacia ſunt: & ideo quoniam mitiore facultate ſunt, oculorum medicinæ magis conueniunt. Lachryma vero, quæ ab olea Aethiopica deſtillat, ſcammoneæ fere ſimilis eſt. fuleſcit exiguis è guttis concreta, & erodendi vi prædita. quæ vero ſimilis eſt gummi, magna, & læuis, non erodit: at quæ nigricat, erodens eſt, atque inutilis. talem vero apud nos oleaſtri ferunt.

Coronopus oblonga herba eſt, quæ per terram ſternitur, folijs fiſsis. coquitur inter olera.

Coſtus laudatiſsimus omnium eſt Arabicus, candidus, & leuis, plurimo, & iucundo odore: ſecundas fert Indicus, ſpecioſus, niger, & velut ferula leuis: tertiæ tribuuntur Syriaco: qui grauis, buxeoq; colore eſt, & odore ſenſum ferit. præſtantiſsimus autem eſt recens, albus, plenus vndique denſus, ſiccus, a teredinibus intactus, non viroſus, feruido & erodente guſtu. Quidam vero vt eum adulterinum faciant, ſolidiſsimas commageni helenij radices commiſcent. ſed eſt facilis dignotio: ſiquidem helenium neque guſtu feruet, nec odoris ſuauitatem adeo eximiam, nec ſenſum ferientem affert.

Cotyledon aliquibus ſcytalion eſt, & vmbilicus Veneris dicitur. folium habet ad acetabuli vaſis formam in orbem circumactum, leni in concauitatem deſcenſu, vt ſenſum fallat. Cauliculum breuem habet: in quo ſemē eſt, & radicem oliuæ modo rotundam.

Eſt & alia cotyledonis ſpecies, cuius latiora, & pinguiora ſunt folia, lingularum modo circa radicem denſa: tanquam oculum in medio deſcribentia: vt in maiore ſemperuiuo cernitur. adſtringentis porro guſtus eſt. caulem vero gracilem profert: in quo flores: & exigua ſemina hyperico ſimilia inſunt: ſed maiore radice. facit ad eadem, ad quæ ſemperuiuum.

Crambe agria, id eſt braſsica agreſtis naſcitur plerunque maritimis & præruptis locis: ſatiuę ſimilis, ſed candidior, hirſutiorq;, & amara.

Crithmon, quod crithamon vocant alii, fruticoſa herbula eſt, vtrinque foliata, cubiti altitudine. eaq; ſaxoſis;

xosis, & maritimis locis exoritur, folijs undique plena, pinguibus & albescentibus: portulacæ foliorum figura, sed tamen latioribus, & prælongioribus; & in gustu salsis. flores fert luteos, albos, fructum rori marino similem, mollem, odoratum, rotundum: qui sicca tus rumpitur. & intus semen quasi rufum habet. radices sunt digiti crassitudine tres, aut quatuor, odoratæ, & suaues.

Κρίνου τὸ ἄνθος, id est lilij flos, quem aliqui lirium vocant, est ex quo vnguentum conficiunt, quod lirinum alij, susinum alij nominant.

Crocodilion nigro chamæleoni simile est. nascitur in syluosis locis. radicem habet longã, subcrassam, atq; acrem, odoremq; nasturcio similem.

Crommyon, id est cepa, longa est acrior, quam rotunda: & flaua magis, quam alba: & sicca magis, quam viridis: & quæ cruda est magis, quam cocta, aut sale condita.

Crocus optimus est corycius, recens, boni coloris, parum candidi habens in capreolo, oblongus, integer, non fragilis, non mancus, plenus, facile manus madefactas inficiens: qui cariem non senserit, vel humescat: odore autem iucundo, & acer sit. nam qui talis non est, is aut vetus est, aut humore perfusus. adulteratur admixto crocomagmate contuso, aut spuma argenti, aut plumbagine propter eius pondus: aut defruti aspersione. verum insidens puluis & defruti odor fraudem indicat. Vt autem facile teratur, nouo fictili calido in sole siccandus est, & celeriter conuoluendus.

Crocomagma vero fit expressis crocini vnguenti aromatibus: & in pastillos redactis. præstat in eo genere odoratum, myrrham modice olens, graue, nigrum, ligni expers: quod cum subigitur, colorem valde croceum reddit; læue, subamarũ, dentes, & linguam vehementer inficiens: & quod aliquot horas continuas perdurat. tale autem est, quod ex Syria aduehitur.

Cyminũ agreste plurimũ, efficaciusq; Carthagine Hispaniæ nascitur. caulem habet dodrantalem, tenuemq;.

foliola quatuor, aut quinque exilia gingidii modo serrata. habetq; in summo capitula quinque, aut sex rotũda, molliaq;. in quibus fructus ciceris plenus est: qui gustanti acrior est, quam satiui fructus. nascitur in collibus.

Alterum quoque agreste cuminum est, satiuo simile: quod e singulis florib. siliquas sublimes emittit, quibus semen melanthio simile continetur.

Cyclaminus folia habet hederæ, varia, supra, infraq; maculis albicantibus. Caulem quatuor digitorum longitudine profert, nudum, in quo flores rosarum figura sunt, purpurascentes. radix nigra est rapo similis: modice lata. radix secta reponitur, vt scilla. nascitur vmbrosis, & præcipue sub arboribus.

Est etiam altera cyclaminus, quam cissanthemon vocant. folia habet hederæ similia, sed minora, caulesque crassos, geniculatos, & capreolorum modo vicinis arboribus se implicantes: flores albos, odoratos; fructũ acini vuæ figura, hederæ similem, mollem: gustanti leniter acrem, & glutinosum. radix est inutilis. asperis locis prouenit.

Cyperus præstantissima est grauissima, densa, plena, non fragilis, aspera, odorata cum acrimonia quadam. talis autem est, quam Cilicia, & Syria mittit: & a Cycladibus insulis affertur.

Cyprus arbor est foliis circum virgas oleæ similibus, sed latioribus, & viridioribus, flores habet candidos, racemosos, odoratos, semenq; nigrum sambuco simile.

Conion, id est cicuta inter letalia numeratur, refrigerando enecans. ei remedio est meri potio. succus autem fit e summa coma, antequam semen siccescat, contunditurq;, atque exprimitur: & in sole subigitur: eiusq; in medicina vsus est plurimus. est vero efficacissimus Creticus, Megaricus, & Atticus: & is denique qui in Cilicia conficitur.

Λαγωὸς θαλάττιος, id eſt lepus marinus, paruæ loligini ſimilis eſt. isq́; tritus & per ſe, & cum marina vrtica illitus pilos euellit.

Lathyris, totus frutex eſt ſucci plenus, quemadmodum tithymalus.

Lapathum aliud oxylapathum vocant, quod in paludibus naſcitur, durum in cacumine, & acutum. aliud ſatiuum eſt non omnino ſimile priori: tertium eſt agreſte paruum: quod eſt plãtagini ſimile, molle, paruum, humile. Eſt etiam quartum genus, quod alij oxalida, aut anaxyrida, aut lapathum agreſte vocant: habetq́ue folia ſylueſtri & paruo lapatho ſimilia. caulis non magnus eſt, fructus ſubacutus, rubens, acer, in caule, & adnatis appendicibus naſcens. Hippolapathum vero lapathum grande eſt in paludibus exoriens. & eaſdem, quas ſupra dicta, vires habet.

Leontopetalon, ſunt qui leontopodion, qui pardalium, qui thorybethrum vocant, caulem vnius palmi emittit, qui alas multas habet: in quibus ſummis ſiliquæ ſunt ſimiles ciceri. ĩ ijs duo, aut tria ſemina exigua. folia braſsicæ ſimilia. radix nigra, vt rapi: quæ tubercula quædam, pugni inſtar habet. naſcitur in aruis, & inter ſegetes.

Lepidium herbula nota omnibus eſt. muria cum lacte adſeruatur.

Leucoion, id eſt viola differt in floribus. nam vel luteo, vel candido, vel purpureo flore inuenitur. Luteus vero ad medicinæ vſum valde eſt accommodatus.

Libanos, id eſt thus naſcitur in Arabia, quæ thurifera nominatur. primas fert, quod maſculum dicitur, indiuiduum, album, cum frangitur, pingue, in ſuffitu ſtatim ardẽs. Indicum vero ſubfuluo & liuido colore eſt. fitq́; rotundum induſtria. ipſum enim in quadratas figuras diuidentes, & in fictilia conijcientes, in gyrum verſant, vſque dum in rotundam formam ſe induat. ſed quod tale eſt, progreſſu temporis flaueſcit: idq́; ſyagrũ

appellant. secundũ autem locum tenet orobium, quod minimum est, & maxime fuluum.

Est etiam aliud, quod amomite dicitur, candidum quidem, sed cum mollitur, lentescit, vt mastiche. Adulteratur thus omne pinea, resina, & gummi: quod digno sci facile potest. nam gummi suffitum non emittit flammam, & resina in fumum abit: at thus ardet. sed dolum quoque odor indicat. Ei vis inest adstringendi, calfaciendi, caliginem oculorum discutiendi, caua vlcera implendi, ad cicatricem perducendi: cruenta vulnera glutinandi: omnes sanguinis eruptiones, atque adeo eas, quæ ex membranis cerebri fluunt, cohibendi: sedis, ac reliquarum corporis partium maligna vlcera leniendi.

Crematur thus in puro fictili impositum, succensum grumo a lucerna accenso, donec exuratur. postquam vero totum incensum fuerit, operiendum fictile est, vsque dum extinctum sit. sic enim in cineres non redigitur. Torretur etiam in fictili nouo ad carbones ignitos, donec nullæ bullæ excitentur: nec pinguedo, nec vapor ex eo remittatur: facile enim comminuitur, quod est crematum. Cortex vero thuris omnibus præstat is, qui pinguis, odoratus, recens, læuis, non scaber, & membranis vacans. adulteratur admixto pini, aut nucis eius cortice. huius rei index ignis est. cæteri enim cortices in suffitu non accenduntur, sed fumo edito absque vlla odoris suauitate euanescunt. at thuris cortex accenditur, & cum odoris fragrantia vaporem ex se mittit. hic etiam eodem modo, quo thus, vritur.

Manna vero thuris probatur ea, quæ alba est, pura, grumosa. vim eandem habet, quam thus, sed multo inualidiorem. Quidam eam adulterant mixta resina pinea, aut polline, aut tuso thuris cortice. sed ignis dolum arguit, neque enim æque, & pari motu adulterata vaporem aërium emittet, sed fuliginosum, & impurũ. preterea odoris suauitas alieno halitu permista sentietur. Thuris vero fuliginem sic facito. singulos thuris grumos forcipicula exceptos lucernis accendito, in nouam fictilem ollam concauam conijcito. tum aereo vase in medio

medio perforato, & diligenter deterso obtegito. ex altera eius parte, aut vtrobique lapillos altitudine quaternum digitorum subijcito, quo facilius queas perspicere vtrum grumi exurantur: & vt locus sit, quo subijcere alios grumos integros semper possis. & antequam primus grumus penitus restinguatur, alium adiicito, donec fuliginis quod satis sit, collectum fuisse videatur. Continuo tamen externas æri vasis partes spongia ex frigida aqua abstergeto. sic enim aheno non magnopere calente fuligo omnis adhærebit: quæ alioqui per leuitatem cadés thuris cineri commiscetur. derasa itaque prima fuligine cremati thuris cinerem per se excipito, & idem vsque dum volueris, facito. Eodemq; modo ex myrrha, & styrace fuliginem conficies. valet fuligo ad eadem. preterea vero ex alijs lachrymis fuliginem simi liter excipito.

Libanotis, fructum fert altera, qui cachry dicitur, foliaq; fœniculo habet similia, sed crassiora, & in rotæ speciem humi sparsa, odorata, caulem cubiti altitudine, aut maiorem: cui multę insunt alæ: & in cacumine vmbellæ, in quibus fructus copiosus est, albus, spondylio similis, circinatus, angulos habens, acer, resinæ sapore, & qui mansus gustum incendit. radix prægrandis, quæ thus redolet. altera vero libanotis est superiori in omnibus similis: semen fert latum, nigrum, vt spondylium, odoratum, non feruidum. radix foris nigra, fracta vero, alba cernitur. Altera vero quæ fructum non fert, est in rebus omnibus similis superioribus: eaq; nec caulem, nec florem, nec semen gignit. nascitur asperis & saxosis locis. In potionibus vero vtendum est semine eius libanotidis, quæ cachryn non fert: siquidem illud acre est, & arteriam exasperat.

Libanotis vero, quam rosmarinum Romani vocant, qua vtuntur ii, qui coronas nectunt, tenues virgæ sunt, in quibus prælonga insunt folia, gracilia, intus alba, foris virentia, graui odore.

Ligusticum plurimum nascitur apud ligures. panaces incolæ non immerito vocant: nam & radix hera-

cleotico panaci ſimilis eſt, & ipſum viribus eiſdem eſt præditum. ſemen nigrum, durum, oblongum, ad fœniculi ſimilitudinem, guſtanti acre. radix candida, odorata. miſcetur autem utiliter oxyporis hoc eſt cito trãſeuntibus medicamentis, & iis, quæ concoctionem adiuuant. ori valde gratum eſt: quocirca pro pipere eo vtũtur incolæ ad obſonia conficienda. adulteratur ſemine quodam conſimili. ſed guſtu diſcernitur, amariſsimum enim eſt. nonnulli vero fœniculi, aut ſeſeleos ſemẽ addentes adulterinum faciunt.

Lithoſpermõ, quod ęgonichõ, aut æetonychõ, aut dioſpyron aut heracleã ob ſeminis duritiã vocant, folia habet oliuę ſimilia: longiora tamẽ, & in imo per terrã ſtrata: ramulos tenues, rectos, craſsitudine acuti iunci, firmos, ſucci plenos, in quibus ſummis bifidi exortus cauliculorum ſpeciem præbent, foliis exiguis, inter quę ſemen rotundum, lapideum, album, paruo eruo ſimile. aſperis & excelſis locis naſcitur.

Limonium, quod neurodes alii vocant, folijs eſt betæ ſimilibus, ſed tenuioribus, & longioribus, ac numeroſioribus: caule tenui, recto, vt lilium, rubro ſemine referto, guſtumq; adſtringente. naſcitur in pratis, & paluſtribus locis.

Linozoſtis, hoc eſt mercurialis herba: quę fœmina eſt, fructum fert racemoſum, & multũ: maſcula vero iuxta folia exiguum, rotundum, ceu binos teſticulos vna cohærentes. totus frutex exiguus dodrantalis eſt, & maior.

Lichen in petris naſcens eſt muſcus petris rore conſperſis adhærens.

Lonchitis folia habet porri latioris: ſed latiora, ſubrubra, plurima, ad radicem circumfracta, vt ad terram procumbentia: pauca etiam habet in caule: in quo flores ſunt pileolis ſimiles, more comicarum perſonarum hiantes, nigri, candidum tamen quiddam hiatu oris veluti lingulam ad labrum inferius exerentes. ſemẽ eſt lanceæ ſimile, triquetrum in inuolucro clauſum. radix dauco ſimilis, aſperis, ſqualidisq; locis exoritur.

Lonchitis vero altera aſpera folia profert ſcolopendriæ ſimilia: aſperiora tamen, maioraq́;, & magis diuiſa.

Lycium arbor eſt ſpinoſa, virgas trium cubitorum, & maiores proferens: in quibus folia inſunt denſa, buxo ſimilia. fructum fert piperis, nigrum, amarum, læue. cortex ei eſt pallidus, diluto lycio ſimilis: radices latæ, lignoſæ. plurimum in Cappadocia, & Lycia naſcitur: itemq́; in aliis pleriſque locis. aſperum amat ſolum. ſuccus ex eo exprimitur tuſis vna cum frutice radicibus, & poſtquam aliquot dies in aqua maduerint, decoctis: tum exempto ligno, iterum eo, qui ſupereſt, liquore ad mellis conſiſtentiam decocto. adulteratur amurca inter coquendum admiſta, aut abſinthii ſucco, aut felle bubulo. ſpuma autem coquendo innatans aufertur, & ad medicamenta oculorum adſeruatur. reliquo ad alia vtitor. Succus quoque ex ſemine expreſſo & in ſole ſiccato conficitur. Lycium optimum eſt, quod igni accenditur. & reſtinctum ſpumam rubentem habet, foris nigrum: cum frangitur, fuluum, nō viroſum, adſtringens cum amarore, colore croceo. quale eſt Indicum: quod præſtat cæteris, & eſt efficacius.

Lyſimachia caules cubitales, & maiores, tenuesq́;, fruticoſosq́; fert: in quorum geniculis folia ſalici ſimilia exoriuntur, quæ guſtu adſtringente ſunt. flos rufus eſt; aut aureus. naſcitur paluſtribus, & aquoſis locis.

Lychnis coronaria flos eſt albæ violæ ſimilis, purpuraſcens, qui ad coronamenta adhibetur.

Lychnis agreſtis in omnibus eſt ſatiuæ ſimilis. eius ſeminis binæ drachmæ potui datæ bilem per aluum educunt.

Lotus agreſtis in Lybia naſcitur caule duorum cubitorum, atque etiam maiore. qui alas multas habeat, folia vero trifolio in pratis naſcenti ſimilia: ſemen fœnogræco. ſimile: ſed multo minus fert: guſtuq́; medicato.

Macer

M

Macer cortex eſt ſubflauus,craſſus,guſtu valde adſtringens, qui ex Barbaria aduehitur.

Malabathri folium laudatur, quod recés eſt, & cum nigrore quodam candicat, non fragile, integrum, odore caput feriens, & odoris bonitate diutius permanens: nardum ſapore imitans, guſtu non ſalſo. quod vero infirmum, minutim contuſum, & carioſum halitum affert, vitioſum eſt. eandem vim habet, quam nardum. ſed illud ad omnia eſt efficacius. malabathri tamẽ vis ad vrinam ciendã eſt maior, & ſtomacho magis congruit.

Mandragora alter mas, alter fœmina. ac fœmina quidem mandragora niger eſt, qui tridacias dicitur, folijs anguſtioribus, ac minoribus, quam lactucæ: viroſis, graueolentibus, in terram ſparſis. inter quæ poma ſunt ſorbis, aut achradibus ſimilia, odorata. in quibus fructus eſt, vt piri. radices prægrandes binæ, aut ternę inter ſe conuolutæ, nigra ſuperficie, intus albæ. craſſo cortice. caulem non habet. mas vero folia habet alba, lata, admodum magna, vt betæ. poma duplo maiora, crocei coloris, odorata, cum grauitate quadam. quibus etiam paſtores veſcuntur, & ſopore quodammodo corripiuntur. radix eſt alterius radici ſimilis: ſed maior, & candidior. eſt hic quoque caulis expers. ſuccus colligitur ex cortice radicis viridi, contuſoq;, & prælo ſubiecto; qui in ſole uerſatus denſatur, & in fictili reponitur. ſuccus quoque e pomis ſimiliter exprimitur, ſed ignauus eſt is, qui è pomis collectus fuerit. Cortex itidem a radice detractus lino traiicitur, & ſuſpenſus adſeruatur. nonnulli radices ex vino ad tertias decoquũt, & defecatum ſeruant: & cyathi vnius menſura ad magnos dolores, vigilias, & vbi ſine ſenſu doloris ſecare, aut vrere velint, vtuntur. Iam liquor ex radice profundius excauata, in orbem punctis aperta, emanat defluente in eam cauitatem liquore atque ibidem collecto. ſuccus vero eſt liquore efficacior. ſed radices non vbique liquorem ferunt.

Marathron, hoc eſt fœniculum, agreſte, magnum, quod hippomarathrum vocant, ſemen cachry ſimile fert. radix ei ſubeſt odorata. Quinetiam aliud hippomarathrum vocatur, quod folia habet exigua, anguſta, oblonga, fructum rotundum ad coriandri ſimilitudinem, acrem, odoratum, & calfaciendi ui præditum. viribus autem antedicto reſpondet, ſed tamen agit imbecillius.

Marum herba eſt ſurculoſa, origani flori ſimilis: eius tamen folia multo candidiora ſunt: & flos odoratus, plurimum vero ad Magneſiam & Tralles naſcitur.

Mancoron genus quoddam mellis eſt, concreti, quod in India & Arabia felici in harundinibus inuenitur, ſalis conſiſtentia, & quod dentibus ſubiectum ita, vt ſal, confringitur.

Melilotos præſtantiſsimus eſt Atticus, quiq; in Cyzico naſcitur, & Carthagine, croci colore, & odoratus. oritur etiam in Campania prope Nolam colore luteo, odore infirmo.

Meliſſophyllon herba eſt, qua apes delectātur. eius folia cedri odorem exhalant.

Meſpilum arbor ſpinoſa eſt, fructum exiguum, pomo ſimilem, iucundum ferens. habetq; tria oſsicula. adſtringit. & in cibo ſumptus idoneus ſtomacho eſt: ſed aluum ſupprimit.

Mediō herba naſcitur vmbroſis ſaxoſisq; locis, folij ſeridi ſimilibus, caule trium cubitorum, floribus purpureis, magnis, orbiculatis: fructu paruo, cnico ſimili, radice dodrantali, quæ baculi craſsitudinem habet, acerbiq; ſaporis eſt.

Mecon rhœas, id eſt papauer erraticum, ita nominatum eſt, quia eius flos celeriter decidat. naſcitur in aruis uerno tempore, quo etiam colligitur. folia habet origano ſimilia, aut cichorio, aut thymo, diuiſa, longiora: caulem iunci figura, rectum, craſſum, ad cubiti altitudinem: florem puniceum, quandoque candidum, anemonæ flori ſimilem: fructum ruſum: radicem oblongam, ſubalbā, & parui digiti craſsitudinē habentem.

Papauer autem paruum alterum satiuum est, & hortense, cuius semen pani inditur ad tuendæ valetudinis usum: & cum melle pro sesamo eodem vtuntur. thylacitem vocant, oblongum habens capitulum, semen album. alterum vero agreste est, capite demisso, nigro semine: quod etiam pithite nominatur: idq; ab aliquibus rhœas papauer hoc vocatur: propterea quod ex eo liquor defluat. est tertium genus his agrestius, & magis medicatum, & longius, oblongo capite. probatissimus autem liquor est densus, ponderosus, odore soporiferus, gustu amarus, qui facile aqua diluitur, læuis, albus, non asper, neque grumosus. quiq; inter colandum non coeat, veluti cera, & in sole diffunditur, & ad lucernam non atra flāma ardet: quiq; vbi restinctus sit, odoris vim conseruat. hunc adulterant miscendo glaucium, aut gummi, aut agrestis lactucæ succū. quiq; glaucio indito adulteratur, in dilutione croci colorem reddit: qui ex lactucæ agrestis succo, infirmo odore est, & asperior: qui ex gummi, ignauus & pellucidus. quidam uero ita sunt absurdi, ut terram etiam ei indant. torretur ad oculorum medicinas, in fictili nouo, donec mollis, & fuluus videatur. non erit fortasse alienum, describere quonam pacto liquor colligatur. Aliqui igitur capita & folia contundunt, ac prælo exprimunt: tum in mortario terunt, & in pastillos redigunt. idq; meconiū nominatur: potestate multo ignauius, quam liquor sit. In liquore autem colligendo, oportet cum ros exaruerit, cultello asterisco circundante, ne ad interiora descendat, ex obliquo in rectum summam capitum superficiem incidere, & lachrymam exeuntem in conchulam digito detergere: & non ita multo post redire. siquidem concreta inuenietur. atque etiam sequenti die simili modo comperietur: quæ in pila teri debet, & in pastillos conformari, ac reponi. cum tamen inciditur, retrocedendum est, ne liquor a vestibus deteratur.

Mecon ceratitis id est, cornutum papauer, quod aliqui paralium, aliqui agreste vocant, folia habet candida,

da, hirsuta, verbasco similia, in ambitu serrata, vt papaueris agrestis folia; caulemq́; similem: florem pallidum; fructum paruum, inflexum, fœnigræci corniculis similem, semen exiguum papaueris semini consimile, radicem, cuius extrema pars nigra, crassaq́;. nascitur maritimis & asperis locis. Quidam errore ducti glaucium ex hoc papauere propter foliorum similitudinem fieri putauerunt.

Mecon aphrodes, id est spumeum papauer a nonnullis heraclea nominatur: caulem dodrantalem habet, foliumq́; admodum paruum, struthio simile. in eo fructum fert album: totaq́; herba ipsa alba est, & spumea. radice nititur plerunque tenui. huius fructus colligitur æstate, cum perfecte adoleuit, & siccatũ reponitur.

Meum Athamanticum nascitur plurimum in Macedonia, caule & folijs anetho similibus: bicubiti plerunq; altitudine, radicibus in partes distractis tenuibus obliquis, & rectis, longis, odoratis, linguã calfacientibus.

Medullarum præstantissima est ceruina, deinde uitulina, tum taurina, postea caprilla, deniq; ouilla. concrescit medulla sub finem æstatis autumno appropinquante: reliquis vero temporibus concrementum sanguinis, & veluti caro friabilis in ossibus inuenitur. nec cognosci facile potest, nisi quis eam ex ossibus extrahat, atque recondat. curatur medulla recẽs aquæ aspersione mollita ex selectis ossibus: et per linteum excolata, & similiter elota, donec pura aqua defluat. tum in duplici uase liquata, sordibus supernatantibus penna exceptis, & in pilam percolata, vbi compacta fuerit, in nouo fictili uase reponitur, omni fece, quæ subsidit, diligenter derasa. si vero libet non curatam reponere, facito omnia, quæ in anserum & gallinarum adipe fiunt.

Mycetæ, hoc est fungi, qui perniciosi sunt, multis de causis fiunt. nam vel apud clauos rubigine obsitos, aut vestes putres, aut serpentum latibula, aut arbores sua proprietate noxias oriuntur. continent, qui tales sunt, concretum supra se lentorem quendam, & e terra eruti, si ita sinantur, celerrime putres redditi corrumpuntur.

rumpuntur. at qui esculenti sunt, iusculum faciunt. sed ipsi quoque liberalius sumpti, nocent. cum difficulter in stomacho coquantur, aut strangulent, aut choleram afferant. omnibus succurritur potione olei, aut nitri, aut lixiuij cum acida muria: aut decocto satureiæ, aut origani, aut stercore gallinaceo cum aceto epoto: aut cum melle copioso delincto.

Myos ota, id est auricula muris multos ab vna radice caules mittit; subrubros ab imo concauos: folia angusta, oblonga, dorso elato, nigricantia: per interualla deinceps geminata, & in acutius desinentia. exoriuntur etiam ex alis tenues cauliculi: in quibus flosculi cærulei, vt anagallidis, sunt, radices crassitudinis digitorum, multas habent progerminationes. ad summam, est herba hæc scolopendræ similis, tenuior tamen, & minor. huius radix illita ægilopas sanat. sunt etiam, qui helxinem auriculam muris appellent.

Myrica arbor est, quæ prope paludes, & stagna nascitur, fructum ueluti florem ferens, consistentia muscosum. Satiua autem in Aegypto, & Syria prouenit: sed in cæteris est agresti similis. fructum uero edit gallæ similem, inæqualem, gustum adstringentem. qui uice gallæ oris medicamentis adhibetur.

Myriophyllon, hoc est millefolium, caulis est tener, uniusq; radicis, circa quam multa folia læuia, fœniculo similia, vnde nomen traxit, conspiciuntur. caulis ipse est, fuluescens, prædensus, ac ueluti de industria expolitus. nascitur uero palustribus locis.

Myrtus satiua medicinæ accommodatior est nigra, quam candida. & in hoc genere, potius montana: & tamen fructum imbecilliorem fert.

Myrtidanum uero, quod uocant, inæqualis exortus est, tumensq;, & myrto concolor, truncum eius quasi manu complectens: sed maior in eo, quã in myrto adstringendi uis inest. tusus addito uino austero reponitur: & in pastillos redactus in umbra siccatur. estq; & cortice, & fructu efficacior.

Myrtus agrestis, aut oxymyrsine, cuius asparagus nuper

nuper in lucem editus estur, urinamq; ciet, fructum orbiculatum, rubrum dum maturescit; & interiorem partem osseam habentem profert.

Myrrhis, quam myrrham aliqui uocāt: & caule, & folijs cicutæ similis est. radice nititur tenera, oblonga, orbiculata, odorata, ad mandendum suaui.

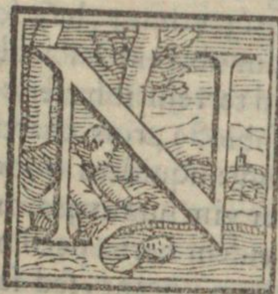
Moly folia gramini similia, latiora tamen, humique sparsa habet; florem albæ uiolæ similem, lacteo colore: minorem tamen, & ad uiolæ similitudinem accedentem. caulem fert tenuem, quatuor cubitorum: in cuius summo quiddam allio simile est. radix ei parua, bulbosaq; subest.

FINIS LIBRI VNDECIMI.

ORIBASII MEDICINALIVM COLLECTORVM,

LIBER DVODECIMVS.

Ex Dioscoride de simplicium medicamentorum facultate, atque apparatu ab N *litera usque ad* Ω.

ARDI sunt duo genera. alterum Indicum, Syriacum alterum nominatur: non quod in Syria nascatur, sed quod montis, in quo oritur, vna pars ad Syrios, altera ad Indos uergit. cæterum in Syriaci genere præstantius est recens, leue, multam comam habens, flauo colore, admodum odoratum, cyperum odore referens, breui spica, gustu amaro, & linguam exsiccante, & multo tempore in odoris iucunditate

perdurante

perdurante. Indicum vero alterum Gangitin vocant, a flumine quodam Gange, quod præterfluit, deducto nomine: iuxta quod nardum exoritur. eius autem vis est propter aquosos tractus imbecillior, ipsumq; est oblongius: & ab vnica eius radice numerosæ spicæ, eæq; admodum crinitæ, & implicitæ ac uirosi odoris exoriuntur. Quod vero altius in monte nascitur, odoratius, curta spica, cyperum suauitate redolens, aliaq; habens omnia, quæ Syriaco inesse dicta sunt. vocatur etiam aliud quoddam sampharitícum a regione, in qua nascitur, estq; magna spica, candidiore caule, quem medium ex se interdum mittit, hircorum odorem uehementer exhalantem: quod genus est reijciendum. venditur etiam nardum madefactum, quod ex eo cognoscitur, quod alba, squalida, & sine sua lanugine spica sit. Adulteratur stibio cum aqua, aut palmeo uino, vt densetur, & ponderosior fiat, inspirato. vbi vti velimus, auferendum est ab radicibus lutum, si sit, & cribro excutiendus est puluis, qui ad manus eluendas accommodatus est. Reconditur autem ad oculorum medicinas in fictili nouo non picato tritum, & ex uino in pastillos redactum.

Nardum vero Celticum in alpibus apud ligures nascitur, idq; ab incolis Gallicum nominatur. nascitur etiam in Istria, estq; exiguus frutex, breuisq;, qui cum radice vellitur: & in fasciculos, manipulosq; ligatur, & componitur. folia habet oblonga, subflaua: florem luteum. caulibus tantum, radicibusq; vtimur, hiq; soli odoris bonitate sunt præditi. quam ob rem fasciculi pridie aqua spargendi sunt, & siquid terreni inhæserit, abijciendum: humido pauimento subiecta prius charta sternendi sunt: sequenti die purgandi: siquidem quod vtile est, ab acerosо & alieno propter vim humoris non excutietur. Adulteratur imposita eidem herba persimili, quam ob virosum odorem, hircum vocant. sed facile dignoscitur. quoniam ea herba caulis expers est, atque candidior, & minus oblonga habet folia. quin ne radicem quidem amaram, & aromaticam habet, vt nardi radix

di radix eſt. Itaque cauliculos & radices, abiectis folijs, ad vſum reponito: ſiq; ſeruare uolueris, trita uino excipito, in paſtillos conformato, fictili nouo diligenter operto recondito. Laudatiſsimum vero Celticum nardum eſt, quod recens eſt, odoratumq;, ac multis radicibus præditum, non fragile, plenum.

Nardum montanum in Cilicia naſcitur. eius caules & folia eryngio ſimilia ſunt: minora tamen, & non aſpera, & aculeata. radices illi ſunt nigræ, odoratæ, binæ aut etiam plures; vt aſphodeli: ſed multo graciliores, candidiores, & minores. nec caulem, nec fructum, nec florem profert. radix ad eadem, ad quæ Celticum nardum, facit.

Narciſſus habet folia porro ſimilia, ſed tenuia, & multo minora: cauliculum paruum, inanem, folijs vacantem, dodrante maiorem: in quo flos albus eſt, interius croceus: & in quibuſdam purpureus. radix ei eſt alba, rotunda, ad bulbi formam. fructus veluti in membrana niger, prælongus. naſcitur præſtãtiſsimus in montanis locis, odoratusq;. at qui in pratis, & arenoſis oritur, porrum ſapit, & herbaceum halitum ex ſe mittit.

Naſcaphthon, quod narcaphthon aliqui vocant, ex India affertur. corticis formam gerit, libro ſycamini ſimilem. Ad ſuffitus adhibetur propter ſuauẽ odorem, quem ex ſe mittit.

Nymphæa in paludibus & ſtagnis naſcitur. folia habet ciborio ſimilia: minora tamen, & oblongiora quodam modo, aquam excedẽtia: aliqua etiam in aqua demerſa, multaq; ex una radice prodeuntia. flos albus eſt lilio ſimilis: eius media pars crocea eſt. cum defloruit, in rotundam formam redigitur, ad pomi aut capitis papaueris ſimilitudinem. colore nigro fit, in quo fructus latus, denſus, guſtanti glutinoſus includitur. caulis non læuis, craſſus, niger, ciborij cauli ſimilis. radix nigra, craſſa, clauæ ſimilis: quæ autumno præciditur. Plurima in Cilicia in Anigro flumine, & in Haliarto Bœotiæ. Naſcitur & alia nymphæa antedictæ ſi-

milibus folijs : attamen alba radice, & aſpera, flore luteo, & modo roſæ ſplendente. Oritur hæc in Theſſalia ad flumen Peneum.

Ξ

Xanthium, quod phaſganon aliqui vocant, in pinguibus locis, & paludibus naſcitur. caulem pinguem habet, anguloſumq́; : in eoq́; alarum caua permulta ſunt. atriplici ſimilia ſunt folia, ſectiones habentia, odore naſturcij : fructum rotundum fert, vt oliua magna : aculeatum, vt platani pilulæ; & veſtibus contactu inhærentem.

Xyris, quam aliqui agreſtem iridem appellant, Romani gladiolum vocant, folium gerit iridi ſimile : ſed latius, & in ſummo acutum. e medijs folijs caulis prodit cubitalis, valde craſſus : in quo ſiliquæ ſunt triquetræ, & in eis flos purpureus, idq́; quod in medio eſt, puniceum. fructus in folliculis eruo ſimilis, rotundus, magnus, acer : radixq́; geniculoſa, longa, ruſa.

Xyphion, quod phaſganon, id eſt enſem, propter figuram foliorum nominant, iridi ſimile eſt : ſed breuius, atque anguſtius, & cultelli modo in mucronem deſinens, fibroſum. caulem emittit cubitalem, ſucci plenum : in quo purpurei flores in ordinem digeſti, inter ſe diſtant : fructum edit rotundum. radices duas profert, alteram ſub altera con ſidentem exiguorum bulborum figura : quarum inferior eſt gracilis, ſuperna uberior. potiſsimum uero in aruis naſcitur.

O

Oenanthe folia habet paſtinacæ, florem candidum, caulem craſſum, dodrantalem, fructum atriplicis, radicem magnam, multis rotundis capitibus abundantem. naſcitur in petris.

Oenanthe etiam agreſtis uuæ fructus nominatur. cum floret, recondi debet fictili non picato : collectaq́; ſubſtrato linteo in vmbra ſiccanda.

Omphacium eſt acerbæ uuæ, vt Thaſiæ, aut Aminææ nondum matureſcentis ſuccus : qui ante canis exortum exprimendus eſt : expreſſusq́; in æreo rutilo uaſe linteo

linteo operto vſquedum cogatur, inſolandus. oportet autem ſemper quicquid concretum ſit, liquido per miſcere: & cauere ne per noctem ſub dio maneat: ſiqui dem ros concretionem impediet. Eligito flauum omphacium, friabile, perquam adſtringens, mordensq́; linguam. quidam etiam coquendo ſuccum condenſant.

Onagra frutex eſt arboris inſtar, prægrandis, amygdalino folio, ſed latiore, lilio non diſsimili, flore roſaceo, magno, radice candida, longa: quæ ſiccata uini odorem refert. montanis locis naſcitur.

Onobrychis folia habet lenti ſimilia, paulo tamen longiora, caulem dodrantalem, florem puniceum, radicem paruam. naſcitur humidis & incultis locis.

Onyx hoc eſt unguis, conchylij tegumentum eſt, ei ſimile, quo tegitur purpura: quod in India in lacubus nardum ferentibus inuenitur. quod ideo ſuauem odorem ſpirat, quod conchylia inibi nardo veſcantur. Pręſtantiſsimus onyx eſt, qui e rubro mari affertur, albicans, pinguisq́;. nam qui Babylone aduehitur, niger eſt, & minor. vterq́; in ſuffitu odoratus: ſed caſtoreum quodam modo olet.

Oxyacantha hoc eſt acuta ſpina arbor eſt piraſtris ſimilis, ſed minor, & valde ſpinoſa. fructum fert myrti baccis ſimilem, plenum, rubrum, fragilem: & intus nucleum: radicem habet multifidam, alte deſcendētem.

Oreoſelinum, hoc eſt apium montanum, caulis dodrantalis eſt ex tenui radice prodiens: circa quem ramuli, & capitula ſunt cicutæ ſimilia: multo tamen tenuiora: in quibus fructus eſt prælongus, acer, odoratus, cumino ſimilis. montanis vero locis prouenit.

Oreſtia herba eſt parua, tribus aut quatuor digitis terram excedens, folijs & uiticulis coronopidi, aut gramini ſimilibus, adſtringentibus: radice prætenui, vt capillus eſt, alba, uinoſa, quatuor digitorum longitudine. naſcitur in collibus.

Origanum Heracleoticum, quod Conilam vocāt, folium hyſſopi habet, vmbellam vero non in rotę ſpeciem, ſed veluti multifidam: ſemenq́; in ſummis uirgis

non densum.

Quod vero onitin appellant, folia habet candidiora: & hyssopo magis similia: semenq; fert veluti coniunctos corymbos. vim Heracleotici habet, sed non ita efficax est.

Syluestre autem origanum, quod alij panaces Heracleum, alij conilam nominant, folia origani, virgulta dodrantalia, tenuia, in quibus vmbellæ sunt anetho similes. radix exilis est, atque inutilis.

Orminum herba est folijs marrubio similibus; caule semicubitali, quadrato, circa quem eminentiæ siliquis similes prodeunt, quæ ad radicem spectant: in quibus diuersum inest semen. nam in syluestri rotundum & fuscum inuenitur: in alio vero oblongum, nigrumq;, quo vtimur.

Ὀρόβινον ἄλευρον, hoc est erui farinam sic conficito. vberiora, candidaq; grana deligito, permiscẽdoq; aqua perspergito, donec quod satis sit, combibant: deinde torreto vsq; dum cortex rumpatur. tum mola trita cribro tenui traiecta farina reponatur.

Ὄρχις, hoc est testiculus, quem cynosorchin, id est testiculum canis vocant, folia habet circa caulem, & imam eius partem humi strata, oleæ molli similia: angustiora tamen, & longiora: cauliculis longitudine dodrantis, in quibus purpurei sunt flores: radicem bulbosam, oblongam, duplicem, angustam, vt oliuæ, superius alteram, & alteram inferius. alteramq; plenam, alteram mollem, ac rugosam.

Alius testiculus est, quem serapiadem aliqui vocant. is folia habet porri, oblonga, sed latiora, & crassa: caulem dodrantalem: flores subrufos, purpureosq;. radix testiculis similis subest.

Orchis, id est testiculus Castoris. Eligito semper huius animalis testiculos, qui ex vno principio connexi sunt, (non possunt enim duo folliculi in vna membrana coniuncti reperiri) & qui liquorem intus cerosum habent, odore graui, & viroso, gustu acri, mordente, ac friabili: & qui naturalibus mẽbranis vndique

intersepti

interſepti ſunt. Adulterant caſtoreum nonnulli, ammoniacum, aut gummi cum eiuſdem animalis ſanguine, aut caſtoreo ipſo ſubactum in folliculos inſtillantes, & exſiccantes. Falſo aiunt hoc animal, cum a venatoribus vrgetur, auellere ſibi teſtes, atque abiicere: cum ne eos tangere quidem poſsit: ſunt enim parum exerti, vt in ſue. oportet autem diuiſa pelle, melleum liquorem cũ ambiente membrana aſſumere, & ita ſiccatum reponere.

Oſyris exiguus frutex eſt, niger, tenuis, virgulam fractu difficilem habens, & in ea, foliola, vt lini, in initio nigra, quæ deinde mutato colore rubeſcentia fiunt.

P

Panaces, quidam herculeum vocant. ex hoc opopanax colligitur, plurimumq; in Bœotia, & Phocide Arcadiæ naſcitur: & inibi, ob quæſtum, quem ex liquore faciunt, ſtudioſe colitur. foliis eſt aſperis, in terra iacẽtibus, viridibus, ad ficulna multum accedentibus, in ambitu quinquepartita diuiſione partitis. caulem, vt ferulam, fert altiſsimum, alba lanugine præditum, folia circa ipſum minora, vmbellamq; in ſummo, vt anethum, habentem, florem vero luteum, ſemen odoratum, & feruidũ: radices multas, ab vno principio exorientes, albas, graui odore, craſſo cortice, ſubamaro guſtu. Naſcitur idem in Cyrene Libyæ, & Macedonia. Colligitur liquor ſecta radice cauliculis nuper pullulantibus. album autem liquorem ex ſe mittit, qui ſiccatus crocei coloris habet extremitatem. Excipiunt etiam liquorem effluentem foliis excauato ſolo ſubſtratis. eaq; ſiccata tolluntur. Ex caule quoque per meſſem ſecto, liquorem eodem modo excipiunt. Ex radicibus vero præſtantiores ſunt albæ, diſtentæ, quæ cariem non ſenſerint, guſtu feruidæ, & aromaticæ. fructus ex media ferula prodiens cibo idoneus eſt: qui vero ex adgnatis oritur, minus nutrit. Liquor vero laudatiſsimus eſt, qui amariſsimus eſt, intus albus, foris croceus, læuis, pinguis, friabilis, cito liqueſcens, grauis odoris. nam niger, & mollis, vitioſus eſt. adulteratur

ammoniaco, & cera. probatur digitis in aqua confricatus. qui enim vitio caret, resoluitur, & lactei fit coloris.

Panaces Asclepium, & Chironium caulem tenuem e terra emittit, geniculis interceptum, cubitalem: circa quem folia fœniculo similia funduntur: sunt tamen maiora, hispidioraq;, & graueolentia. supra vero vmbella est, in qua flores aurei coloris sunt, acres, odorati. radix exigua, tenuisq;. sunt etiam qui syluestre origanum panaces vocent, alij vero conilem. de quibus, cum de origano ageretur, dictum est.

Panaces vero Chironium pręcipue nascitur in monte Pelio, folijs amaraco similibus, flore aureo, radice tenui, non profunda. herba ipsa gustu acri est.

Pancration, quod aliqui etiam scillam vocant, radix est magno bulbo similis, subrufa, amara, feruida ad gustum: folia lilij habet, sed longiora.

Parthenium, quod aliqui amaracum, aliqui leucanthemon appellant, folia coriandri habet, flores per ambitum albos, in medio luteos, odore subuiroso, & sapore amarescente.

Paronychia exiguus frutex est, nasciturq; in petris, peplo similis, longitudine minor, folijs maior.

Piper fructum fert in principio prælongum, veluti siliquas, quod longum piper est: habetq; intus aliquid tenui milio simile: quod absolutum, piper euadit. id autem suis temporibus dehiscens racemos ex se mittit grana, quæ videmus, ferentes: & alia acerba, quæ albi piperis nomen habent: quod oculorum medicinis, antidotisq; accommodatissimum est. nigrum vero est suauius, & acrius albo. atque album quidem quòd acerbũ sit, cæteris imbecillius est. Eligito piper, quod ponderosius sit, plenum, nigrum, non valde rugosum, recens, non furfuraceum. In nigri vero genere, inuenitur etiam quod defectum, inane, leueq; sit: quod brasma, quasi abortus vocatur. In fictili nouo ad carbones torretur continue mouendo. Eius radix non est zinziber, vt quidam sunt rati. costo autem est similis, & gustum

ſtum excalfacit.

Peplus, ſunt qui ſycen, qui ſpumeum papauer nominant, frutex eſt exiguus, albi liquoris plenus, folio paruo rutæ ſimili, ſed latiore. tota vero coma fere dodrantalis eſt, in orbem circumacta, in terra iacens. ſub folijs minutus fructus, rotundusq; eſt. radix vnica, inutilis. in hortis naſcitur, & vinetis. colligitur per meſſem. in vmbra ſiccatur, & continuo verſatur. fructus tuſus, & ferueſactus reconditur.

Peplis vero, quam ſylueſtrem portulacam vocant, Hippocratesq; ipſe peplion nominat, in maritimis maxime naſcitur locis. frutex frondoſus, liquoris candidi plenus, folio ſatiuæ portulacæ, ſed in orbem acto, & in parte inferiore rubeſcente. Fructus rotundus foliis ſubeſt, vt in peplo: feruido guſtu. radix tenuis, inutilis. colligitur, reponitur, & ſale conditur, & datur, vt peplus, eadem vi prædita.

Periclymenon, quod alii ſplenion, alii etiam clymenon ipſum vocant, frutex paruus eſt, ſimplex, caule quadrato, & per interualla foliolis circundato albicantibus, hederæ figura. inter folia ſurculi exeunt, in quibus fructus eſt hederæ ſimilis: qui quaſi in folium procumbit; durus, qui difficulter auellitur. radix longa. Oritur in aruis, & ſepibus, ſeſe fruticibus adſtantibus inuoluens.

Periſtereon aquoſis locis naſcitur. videtur autem inde nomen traxiſſe, quod περιστεραὶ, hoc eſt columbæ in eo libenter verſentur, herba eſt dodrantis habens altitudinem, aut etiam maiorem. folia ex caule prodeunt inciſa, & ſubalbida. eaq; plerunq; ex vnico ramo, vnicaq; radice conſtare comperitur.

Perſea arbor eſt in Aegypto prouenienſ.

Petaſitis pediculus eſt cubito maior, pollicis craſsitudine: in quo petaſi figura folium eſt, grande, ad fungi ſimilitudinem impoſitum.

Peucedanum caulem gracilem emittit, fœniculo ſimilem: comam habet copioſam, & denſam, florem luteum, nigram radicem, graucolentem, vberem, liquoris

plenam. in montibus vmbrosis nascitur. Liquor excipitur e radice tenera cultello concisa: & quod defluit, statim in vmbra reponitur. gignit vero, dum colligitur, capitis dolorem, & vertiginem: nisi quis nares rosaceo inungat; & caput perfundat. vbi detractus liquor est, radix ad nullam rem est vtilis. sed ex caulibus quoque liquor, succusq; colligitur, vt ex mādragora. succusq; minus efficax est, quam liquor: & citius euanescit. quādoque autem concreta lachryma inuenitur thuri similis caulibus, radiciq; peucedani inhærens. Liquor laudatissimus est is, qui in Sardinia & Samothracia conficitur, odore graui, fuluescente, & gustu feruido.

Peganon, id est ruta, acrior est montana, quam satiua: & ineptior. ex hortensi vero ruta ea quæ prope ficus nascitur, est ad vescendum accommodatior.

Peganon vero agreste, quod moly quidam vocant, in Cappadocia, & Galatia Asiæ natum, frutex est plures ab vna radice virgas proferens: foliaq; multo lōgiora, quam alia ruta, itemq; magis tenera, & graui odore: florem album. in cacumine capitula habet paulo maiora, quam ruta satiua: quæ maxime ex tribus partibus cōstant. in iis semen est subfuluum, triquetrū, valde amarum gustantibus: cuius est vsus. Autumno maturescit semen: quod nonnulli harmala vocant: Syri vero besasa: Cappadoces moly: quoniam cum moly similitudinem quandam habet. radice nigra, flore albo. nascitur in collibus, & fœcundis locis.

Pix liquida ex pinguissimis piceæ, & pini lignis colligitur. probatur splendens, læuis, pura. Fit quoque pissclæon ex pice, separato eo, quod aquosum in ea inest: quod vt serum in lacte, sic in pice supernatat: excipiturq; in pice coquenda puris supra eam lanis expansis: quæ vbi euaporato halitu madescunt, in vas exprimuntur. id quod vsque faciendum est, dum pix coquitur. Fuligo vero ex liquida pice colligitur ad hunc modum. In lucernam nouam, quæ ellychnium habeat, aliquid picis inde, atque accēde, obturaq; fictili vase, quod clibani formam habeat, superne quidem fornicato & angusto,

gusto, inferne vero foramen habente, vt clibani habẽt, atque inibi sine, vt ardeat. vbi vero prior humor consumptus fuerit, nouum infundito, donec tantum fuliginis, quantum satis sit, feceris: tum ea vtitor.

Pix vero sicca ex liquida decocta fit. ex ea quædam est viscosa, quædam sicca. probatur autem, quæ pinguis est, pura, viscosa, subfulua, & resinosa. talis porro est Lycia, & Brutia, coniuncta simul picis, resineq; natura. Vocatur etiam quædam pissasphaltus, eaq; in Apollonia ad Epidaurum fit, quę ex Cerauniis montibus impetu fluminis rapitur, æstuq; in littus eructatur coacta in glebas, mixtam bitumini picem redolens.

Polemonium, alii phileterium vocant, ramos tenues habet, vtrinque pinnatos: folia paulo maiora, quam ruta: sed longiora, ad polygoni, aut nepitæ similitudinem. in eis summis veluti corymbi sunt, in quibus semen nigrum. radix ei cubitalis est, subcandida, struthio similis. montanis & asperis nascitur locis.

Polium alterum montanum est, cui nomen est teuthrio, & cuius est vsus. exiguus frutex est, albus, tenui folio, dodrantalis, fructu refertus, capitulum in summo habens corymbi forma, paruum, cano capillo simile: graui odore, cum quadam odoris suauitate. alterũ fruticosius est, non vsque adeo odore valido: atque etiam inefficacius.

Polygalon, quidam osirin vocant, caulem dodrantalem habet, folia lenticulæ, gustum subacerbum.

Polygonon, id est herba sanguinalis, mas, ab alijs carcinethron, ab alijs teuthrobanon, ab alijs clema dicitur, herba est, quæ ramos tenues, teneros, multosq; habet, ac geniculis interceptos, qui per terram serpunt, vt gramen: folia rutæ similia, longiora tamen, & molliora. fructum in singulis foliis fert. quam ob rẽ mascula nominatur. flos albus est, aut puniceus.

Polygonõ fœmina paruus frutex est, multos ramos ferens: cuius caulis est tener, harundini similis, densis geniculis, & inter se tubarum modo insitis. geniculos cingunt in orbem foliolis pini similes. radix est inutilis.

lis. nascitur in riguis locis.

Polygonatum nascitur in montibus. frutex est cubito maior. folia habet lauri: sed latiora & læuiora: saporem cydonii, aut punici mali, cum adstrictione. in vnoquoque exortu foliorum flores albi prodeunt plures, & numero maiores quã folia cœpta a radice supputatione. radicem fert albam, longam, mollem, geniculis plenam, hirsutam, graueolentem, crassitudine digiti.

Polycnemon paruus frutex est surculosus, foliis origani, caule, vt pulegii, geniculis multis intercepto: vmbellam tamen non habet, sed in summo paruos corymbos, acres simul, & suauitatem etiam odoris spirantes.

Polypodium nascitur in petris muscosis, & antris, aut arborum, ac præsertim quercuum caudicibus: palmi altitudine, filici simile, subhispidum, incisuris diuisum, sed non adeo minutis. radix subest hirsuta, in qua cyrri, ceu polyporum, continentur crassitudine parui digiti. abrasa vero interna pars viridis. gustu acerbo, & subdulci.

Poterium, sunt qui phrynion, Iones neurada, qui acidoton appellent: grandis frutex est, ramis mollibus, longis, lentis, tenuibusq;, ac tragacanthæ similibus: foliis paruis, orbiculatis: totus denique frutex est lanosa circundatus lanugine: estq; aculeatus, floribus exiguis, viridibus. fructum fert gustanti odoratum, & acrem, sed nullius vsus. nascitur arenosis locis, & in collibus. radices subsunt duum cubitorum, aut trium, firmæ, neruææ: quę ad terram rescissæ lachrymam gummi similem ex se mittunt.

Potamogeton folium betæ habet, hirsutum, paululũ extra aquam eminens.

Propolis eligenda est, quæ flaua est, odorataq;, & styracem redolet: & quæ in subarido mollis sit, ac mastiches instar sit ductilis.

Ptarmica exiguus frutex est, multis ramis, tenuibus, orbiculatis, abrotono similibus refertus. circa quos folia sunt oblonga, oleis similia. in summo capitulum, vt

in

in anthemide est, paruum, orbiculatum, acre, & suo odoratu sternutationes excitans.

Pteris, id est filix, (sunt qui blachnon, qui polyrrhizon vocent) folia habet caulis, fructus, & floris expertia, ex vno pediculo prodeuntia, ad cubiti magnitudinem, multifida, & alarum auiũ modo pennata: sub graui odore. radicem habet nigræ extremitatis, prælongam, ex qua plures aliæ veluti adnatæ exoriuntur: gustu subadstringenti. nascitur montanis & saxosis locis.

Pycnocomõ erucæ similia habet folia: sed aspera, acria, & crassiora: caulẽ quadratum, florem ocimo similem, fructum, vt porrum, radicem nigram, rotundam, pallidam, vt paruum pomum: terrestre quid redolentem. oritur locis saxosis.

Pyrethrum herba est, caulem, foliaq; emittit, vt daucum syluestre, aut fœniculum: vmbellam instar rotæ, vt anethum. radix est pollicis crassitudine, lõga, gustui feruidissima: & eadem pituitam elicit.

P

Rha, aut rheum probatissimũ est, quod teredinem nõ sensit: quod in gustu glutinosum cum leni adstrictione lentescit, commanducatumq; pallescit, & croci colorem aliquem refert.

Rhamnus frutex est in sepibus nascens, ramos rectos ferens, vt oxyacantha, folia oblonga, subpinguia, mollia. Est & altera rhamnus candidior: atque etiam tertia nigrior: quæ folia habet latiora, & etiam leniter rubescentia: cuius rami quinum cubitorum longitudinem implent, magis spinosi illi quidem, sed spinis infirmioribus, & minus rigentibus. fructus latus, tenuisq;, folliculi figura, & spondylio similis.

Resina ex lentisco fit, quæ lentiscina nominatur, & ab aliquibus mastiche. ea plurima, præstantissimaq; in Chio insula conficitur. cæteris præfertur in eo genere, quæ pellucet, & suo candore ceræ Tyrrhenicæ similis est. adulta, retorrida, friabilis, odorata. viridis minus probatur. adulteratur hæc admisto thure, pineæq; nucis resina.

Resina

Resina terebinthina cæteris excellit, quæ dilucidior est, alba, vitrei coloris, odorata, terebinthum olens. ac terebinthina quidem cæteras omnes antecedit, proxima huic lentiscina, deinde pinea, & abiegna, postea vero ex picea, & pineis nucibus confecta numeratur.

Resina liquida ex pinu, & picea ex Gallia, & Hetruria aduehitur, & olim etiã ex vrbe Colophone afferebatur: ex qua etiam nomen traxit, vt Colophonia resina diceretur. A Gallia quoque subalpina venit, quam incolæ laricem vocant: quæ egregie facit ad tusses inueteratas. Colore autem differunt inter se. alia enim candida est, alia olei colore, alia melli similis, vt larinx est. Cupressus quoque liquidam resinam fundit. Quæ vero sicca est, alia est ex pineis nucibus, alia ex picea: alia pinea, alia abiegna, Inter omnes elige odoratissimam, pellucidam, non torridam, neque dilutam, friabilem, ac ceræ similem. inter eas præstat cæteris pinea, & abiegna. sunt enim odoratæ, & thus olent. Ex Pithyusa Hispaniæ insula multæ resinæ comportantur. quæ vero ex picea & nucleis pineis fit, itemq; ex cupressu, inferiores sunt, nec pares alijs vires habent. Et tamen ad eadem, ad quæ aliæ, itidem adhibentur. Lentiscina vero proportione respondet terebinthinæ. Vritur liquida resina omnis in uase, quod quadrupli capax sit eius humoris, qui infunditur. resinæ autem congius in duobus aquæ pluuiæ congijs in uase æneo coquitur leniter ad carbones, continue agitando, donec odorem omnem amiserit, friabilisq; & torrida efficiatur: ac digitis cedat. tum refrigerata in vase fictili non picato reponenda est. eximij autem candoris fiet, si resina omnis eliquata percoletur, & sordes ab ea excernantur. Cremantur etiam resinæ sine aqua ad carbones leuiter primum: & vbi coire cœperint, maior carbonum copia subijcienda est, & tres dies ac noctes absque ullo interuallo discoquendæ, vsque dum antedictas suas proprietates amiserint: ac postea, vti dictum est, reponendæ. Aridas vero vnius diei spatio satis erit decoxisse, atque ita reponere. Ex resina quoque non secus, quam

ex

ex thure fuligo colligitur, ſi vas aliquod cauum ſuperponatur.

Roſa refrigerat. quæ ſicca eſt, magis adſtringit. ſuccus ex teneris exprimitur vnguibus excčtis: reliquum in pila conteri, ac premi debet in vmbra, donec cogatur: atque ita reponendum ad oculos circumlinendos accommodatum. folia in vmbra ſiccantur continuo uerſata, ne ſitum contrahant.

Rhodia radix in Macedonia naſcitur, coſto ſimilis ſed leuior, & inęqualis: eaq; contrita roſarum odorem præfert.

Rhus obſoniorum fructus eſt rhois, qua coriorum infectores vtuntur.

Rhous vero arbuſcula eſt in petris naſcens duum fere cubitorum altitudine: in qua folia oblonga, ſubrubentia, in ambitu ad ſerræ modum diuiſa. fructus illi racemulis ſimilis, dēſus, terebinthi magnitudine, quadantenus latus, cuius id, quod vice corticis eum continet, perquam vtile eſt. Liquamentum vero ex folijs aridis fit aqua incoctis, vt lyciū, ad conſiſtentiam vſq;, ad eadem, ad quæ lycium, valens.

Σ

Sagapenum liquor eſt herbę ferulaceæ in Media naſcentis. præſtantius eſt id, quod pellucidum eſt, extra fuluum, intus candidum. olens aliquid medium inter ſilphij liquorem, & galbani: & quod guſtu acri ſit.

Salamandra ſpecies lacertæ eſt, iners, varia, quę falſo credita eſt igni non cremari. vim habet erodentem, vlcerantem, & calfacientem. miſcetur exedentibus, & vlcerantibus facultatibus, & lepras abolentibus, veluti cantharis: & ſimili modo adſeruatur. liquefacta etiam in oleo pilos euellit.

Sampſuchum laudatiſſimum eſt Cyzicenum, & Cyprium. ſecundo loco cenſetur Aegyptium. vocatur autem a Cyzicenis, & Siculis amaracus. herba autem eſt multis ramis prædita, per terram ſerpens, folijs hirſutis, & orbiculatis, atque eius calaminthæ, quæ tenui conſtat folio, ſimilibus. odoratiſſima herba eſt

ac calfaciens; & coronis inſeritur.

Sarcocolla lachryma eſt arboris in Perſide naſcentis, pollini thuris ſimilis: ſubfulua, guſtu amaro. adulteratur gummi admixto.

Satyrion, aliqui trifolium vocant, quoniam tria folia plerunque fert, vt ad terram fracta, lapatho, aut lilio ſimilia: minora tamen, ac rubeſcentia. caulem longum, nudumq; cubiti altitudine: florem lilij forma candidum: radicem bulboſam pomi magnitudine profert rufam, intus vero albam, vt ouum: guſtu dulci, & ori grato.

Eſt etiam alterum ſatyrion, quod erythroicum, id eſt rubẽs dicitur, ſemini lini ſimile, ſed maius, & ſplendeſcens, & lęue, & æque firmum. eius vero radicis cortex tenuis eſt & rufus: interior vero pars alba, eſtq; guſtanti ori grata, & dulcis. Naſcitur in apricis, & montanis locis.

Santonicum abſinthio ſimile eſt: non tamen ita ſemine refertum: itemq; ſubamarum, & ad eadem, ad quæ ſeriphum, efficax.

Eleoſelinon, id eſt apium paluſtre, naſcitur aquoſis locis, ſatiuo aliquanto maius.

Seris agreſtis eſt, & ſatiua. agreſtis picris, aut cichorium vocatur: cuius & latiora, & ori iucũdiora, quam hortenſis, ſunt folia. hortenſis vero duplex eſt genus. altera enim magis ad lactucæ ſimilitudinem accedit, & latis folijs eſt, & amareſcens, altera folia habet anguſtiora, & ſubamara eſt.

Seriphum, hoc eſt marinum abſinthium in monte Tauro copioſiſsimum prouenit. herba eſt tenuis, abrotoni parui ſimilitudine, referta minutis ſeminibus, ſubamara, ſtomacho aliena, graueolens, & cum quadam caliditate adſtringens.

Seſeli Maſsilienſe folia habet fœniculo ſimilia: craſſiora tamen: & caulem vegetiorem: vmbellam profert anetho ſimilem, in qua fructus oblongus, anguloſus, acer in cibo ſtatim. radix longa, odorata.

Seſeli vero Aethiopicum hederæ folia habet, ſed mi-

nora,

nora, & oblonga, ad periclymeni ſimilitudinem accedentia. frutex eſt grandis. viticulas fere duorum cubitorum habet: in quibus ramuli dodrantales ſunt. capita, vt anethi: ſemen nigrum, denſum, vt triticum: & acrius, & odoratius Maſsilienſi: & valde ſuaue. eſtq; ad eadem efficax.

Seſeli Peloponneſiacum folia habet cicutæ: craſsiora tamen, caulemq; Maſsilienſi maiorem, ferulaceum: in quo ſummo vmbella eſt ampla: in ea fructus latior, & carnoſior, & odoratus continetur. eaſdemq; vires habet. naſcitur in aſperis, humidisq; locis & collibus. In Ida quoque exoritur.

Seſamoides maius, quod Anticyraicum veratrum vocant, quoniam albo veratro in purgationibus miſcetur, folia habet rutæ ſimilia, longa, florem album, radicem gracilem, ignauam, ſemen ſeſamo ſimile, guſtu amarum.

Seſamoides minus cauliculos dodrantales habet, folij coronopi, hiſpidioribus tamen, & minoribus. in ſummis cauliculis capitula ſunt florum pene purpureorum: quorum medium albicat: ſemen Seſamo ſimile, amarum, fuluum. radix tenuis. naſcitur in aſperis locis.

Sideritin, aliqui heracleam vocant, folia habet marrubij: ſed longiora, ad ſaluię, aut quercus formam accedentia, minora tamen, & aſpera. quadratos caules, ac dodrantales, vel etiam maiores producit: non ingrato guſtu: & qui quodammodo adſtringant: in quibus per interualla orbiculatę vertebrę, vt in marrubio, ſunt, atque in eis ſemen nigrum. naſcitur locis lapidoſis.

Sideritis altera eſt, ramulis duorum cubitorum, exilibus. folia habet longis pediculis inhęrentia, folijs filicis ſimilia, numeroſa, vtrinque per oras diuiſa. habet etiam a ſuperioribus alarum cauis alios ramulos prodeuntes, tenues, longos: in quorum cacumine orbiculata capitula, & aſpera ſunt: quibus ſemen betæ ſimile, ſed rotundius ac durius continetur.

Sideritis tertia eſt, quam heracleam quoque Crateuas nominat: quæ in parietibus, vinetisq; naſcitur folijs

lijs paruis, numerosis, ab vna radice exorientibus, coriandro similibus. circa cauliculos dodrantales, teneros, subcandidos, & subrubicundos: flores puniceos, paruos, gustanti amaros, ac glutinosos habet.

Sideritin quoque nonnulli achilleam vocant. hæc ramulos dodrantales, aut maiores profert, fusorum forma, circa eos foliola parua, tenuia, ex obliquo multas, densasq; diuisiones habentia, ad coriandri similitudinem subrufa, multum olentia, glutinosa, multi odoris, non iniucundi, sed medicati: vmbella in eis summis orbiculata insidet. flores candidi sunt, & deinde aurei. nascitur pingui solo.

Σίκυς ἄγριος, hoc est agrestis cucumis est, ex quo id, quod elaterium vocant, ad hunc modum conficitur. decerpito huiusmodi cucumeres, qui tacti protinus exiliunt, & diem unum seruato. postridie uero cribrum non adeo densum crateri superponito, & cultro supino, cuius acies sursum uergat, vtrisque manibus cucumeres singulos apprehendito, ac findito: humoremq; in subiectum cratera per cribrum exprimito: simulq; carnosum, quod cribro inhæserit, exprimito. quod ita ex cucumeribus expresseris, in peluim paratam demittito. coaceruata autem in cribo omnia, quæ incisa fuerint, aqua dulci perfundantur, & vbi expresseris, abiiciantur. humor vero, qui in pelui est, agitandus & subigendus est, ac linteo contectus in sole statuẽdus. vbi constiterit, tota aqua supernatans, & quod in summo concreuit, effundatur. quod identidem facies, vsque dum aqua supernatabit. quam cum diligenter exterseris, tum subsidentia in mortarium coniecta contere, & in pastillos redige. videtur autem præstantissimum elaterium esse, quod cum candore leniter humectum est, ac læuorem, & leuitatem habet: gustuq; amarissimum, & lucernæ admotum, facile accenditur. contra vero quod porri colorem habet, asperumq; est, & aspectu turbidum, sordiumq; ac cineris plenum, id & graue est, & uitiosum. Nonnulli etiam sunt, qui cucumeris succum misceant. nonnulli amylum, vt & candorem,

dorem, & leuitatem imitentur. Duorum autem annorum vſque ad decem annos purgationibus accommodatum elateriũ eſt. perfecta menſura, eſt obolus: minima, ſemiobolus: pueris æreí duo. copioſius datum, periculum affert.

Silybum ſpina eſt, cuius latiora ſunt folia, chamæleoni albo ſimilia: quæ recens decocta ex oleo & ſale comeditur.

Silphium hoc eſt laſerpitium, radix naſcitur in Syria, Armenia, & Libya. eius caulem maſticron vocant; ferulæ ſimilem, folijs apio ſimilibus, ſemine lato, quod magudarin appellant. radix autem excalfacit, flatus gignit, ructus excitat, exſiccat, ęgre concoquitur, & ueſicæ nocet. colligitur e radice ſcarificata, & item caule ex ſilphio liquor. in quo genere præſtat is, qui rubeſcit, ac pellucidus eſt, quiq́; myrrham olet, & odore ualet, guſtuq́; ſuaui: non porraceus, neque cuius immitis guſtus eſt: & qui cum diluitur, facile exalbeſcit. Cyrenaicus vero, ſi quis modicum eius guſtarit, humorem in toto corpore ciebit: blandiſsimo autem odore eſt, vt guſtantis os ipſum, niſi paululum, oleat: at Medicus, & Syriacus imbecilliores ſunt, ſed magis uiroſum odorem reddunt. liquor omnis, prius quam ſiccatus fuerit, adulteratur indito ſagapeno, aut lomento fabarum: quod guſtu, odore, aſpectu, & diluendo deprehenditur. Quidam etiam ipſum ſilphij nomine appellauerunt; radicem vero magudarin, folia vero maſpeta. Efficaciſsimus autem eſt liquor, deinde folia, tum caulis. flatus gignit, acerq́; eſt. Ad potiones reſoluitur amygdalis amaris, aut ruta, aut calido pane, aut melle, aut aqua. Foliorum vero liquor eadem præſtat, ſed efficacia multo minore. eſtur autem ex aceto mulſo, ad arteriæ aſperę uitia accommodatum. veſcuntur etiam cum lactucis, ſilphium pro eruca adhibentes.

Altera quoque magudaris in Libya eſſe perhibetur, cuius radix ſilphio eſt ſimilis: minus tamen acris, & laxa, & quæ liquorem nullum habet: quæ eadem, quæ

 ſilphium,

silphium, præstat.

Sinapi eligi debet non magnopere siccum, & retorridum, sed quod fractum intus uirescat, & veluti quendam succum habeat: siquidem quod tale sit, id & recés, & vigens est. Exprimitur ex uiridi succus, & siccatur in sole.

Sinon semen paruum est in Syria nascens, apio simile, oblongum, nigrum, feruens.

Sium frutex est rectus, pinguis, foliis olusatri, minoribus tamen, & aromaticis. De hoc Crateuas ita memoriæ prodidit, ut esse herbam fruticis specie, pauca ferentem folia, rotunda, maiora, quam menthæ, nigra, pinguia, ad erucam accedentia, scriptũ reliquerit.

Sisymbrium, quod alij Cardaminem, alii sium uocant, aquatilis herba est, in eisdẽ locis, in quibus sium, prouenient. hanc cardaminam aliqui nominant, quoniam cardamo, id est nasturcio sit gustu similis. folium habet in principio orbiculatum: vbi adoleuit, erucæ modo fissum.

Sisymbrium, sunt qui serpillum maiorem nominẽt, nascitur incultis locis menthæ satiuæ simile: latiore tamen folio, & odorato. coronis inseritur.

Scammonea multos ab una radice ramos ternos, aut quaternos mittit trium, aut quatuor cubitorum longitudine, pingues, aliquid crassitudinis præ se ferentes: folia hirsuta, elxinæ, aut hederæ similia: molliora tamen, & triangula: flores albos, orbiculatos, & in calathi modum cauos, & graueolentes: radicem oblongam, crassam, vt brachium: albam, graueolentem, liquoris plenam. Colligitur autẽ liquor capite ab radice dissecto, & ĩ testudinis formã excauata cultro radice.ita enim in cauum liquor defluit,qui postea conchulis excipitur. Alij scrobes in terra mortarij instar effodiunt, in quos substratis nucum folijs radices abradentes, liquorem effundunt, atque ita siccatum extrahunt. Probatur qui pellucidus est, leuis, rarus, taurinę collę colore, tenuibus fistulis, spongiosus: qualis est is, qui in Mysia Asiæ conficitur. Nec solum autem animum

attendere

attendere oportet, vtrum linguam tangendo, exalbeſcat, ſiquidem hoc etiam fiet permixto eidem tithymali liquore: ſed potius adhibere mentem antedictis conuenit; & item ſi non vehementer linguã exurat: quod tithymalo ei admixto ſolet contingere.

Scinchus alius Aegyptius eſt, alius Indicus, atque alius etiam in rubro naſcitur mari: alius denique Apolloniæ in Mauritania reperitur. Eſt autem terreſtris crocodilus ſuum proprium genus habens. & cum naſturcio ſale conditur.

Scilla acrem, feruidamq; vim habet. aſſata ad multas res vtilis efficitur. Cruſta autem ex polline, aut luto inuoluta in furnum, aut fornacem inijcitur, aut carbonibus obruitur, donec lutum, aut cruſta obducta ſit abunde toſta. ea ablata, ſi ſcilla nondum emolleſcat, eam iterum oblinemus, atque idem faciemus. ſi vero ne tum quidem aſſata erit, maxime noxia eſt, vt per interna detur. Aſſatur eadem in olla, quæ luto clauſa in furnum demittitur. ex ea ſumitur quod maxime intimum eſt; & exteriora abiiciuntur: & diſſecta in partes ſcilla coquitur effuſa priore aqua, & alia impoſita: donec nec amara, nec acris aqua ſit. atque ita ſecta in vmbra ſiccatur: lino traiecta ita, vt fruſta ſeſe non contingant.

Scolymus, hoc eſt carduus, folia habet media inter chamæleonem, & ſpinam albam: ſed nigriora, & craſſiora. caulem longum foliorum plenum profert: in quo eſt aculeatum caput. radix nigra eſt, craſſaq;: in qua vis & facultas ineſt.

Scordium in montanis, & paluſtribus naſcitur, foliis chamædryos, ſed maioribus, nec ſic in ambitu diuiſis, odore aliquantum allium olentibus: guſtu amaris, & adſtringentibus: caulibus quadratis: in quibus flos rubeſcens inſidet.

Scordon, hoc eſt allium quoddam ſatiuum eſt, quod hortenſe eſt, & in Aegypro naſcitur vno capite, album: vocantq; eius diuiſiones, ſpicas: quoddam vero agreſte, quod ophioſcorodõ quaſi anguinum alliũ nominãt.

Scordoprasum vero porri magnitudinem exæquat. estq; porri,& allii qualitatis particeps.

Smilax hortensis, cuius fructus ab aliquibus lobia, id est paruæ siliquæ, ab aliquibus asparagus vocatur,folia habet hederæ, molliora tamen: caules tenues,& capreolos, qui vicinis fruticibus sese inuoluāt: qui vsque adeo crescunt, ut scenas etiam representent. fructum fert fœnogræco similem: sed longiorem, & magis torosum. in eo semina sunt renibus similia: sed non æquali colore: sed in parte subpurpureo.

Smyrna, hoc est myrrha,lachryma est arboris in Arabia nascentis, estq; spinæ Aegyptiæ similis. è qua vulnerata defluit lachryma in tegetes substratas: alia vero circa arboris truncum concrescit. Vocatur ex his vna pediasimos pinguis, qua expressa stacte emittitur: alia vero gabira pinguissima, quæ læto & pingui solo nascitur: quæ multum stactes ex se mittit. Principem vero locum tenet quæ Troglodytica nominatur à regione, quæ eandem parit. subuiridis hæç est, trasllucidaq;. Quinetiam legitur tenuis quædam,quæ post Troglodyticam in myrrhæ censu reponitur, bdellii instar lentescens: odore subuiroso: & apricis locis proueueniens. Alia quædam caucalis dicitur,admodum exoleta, nigra, & torrida. Omnium pessima est ea, quæ ergasima nominatur, squalida, & pinguedine vacans, acris: gummi odori & viribus proxima. Quæ itidem minea vocatur, reprobanda est. Ex omnibus expressiones fiunt. sed a pinguibus odoratæ, & pingues: a siccis, non pingues,nec odoratæ. minus vero odorata est expressa myrrha,quæ cū exprimeretur, & in pastillos redigeretur, oleū nō assumpsit. Adulteratur macerato gūmi in aqua, in qua myrrha maduerit; & myrrhæ admixto. Eligenda est recens, fragilis, leuis, concolor ex omni parte, & quæ cum frangitur, diuisiones vnguium modo, læues, candidasq; ostendat,minutis glebis,amara, odorata, acris, calfaciens. grauis vero & quæ piceo colore est,inutilis est. Fuligo etiam ex ea fit, vt ex thure fieri ostendimus, quæ ad eadem est accommodata.

Smyrna

Smyrna vero, hoc est myrrha Bœotica incisa radix est arboris in Bœotia nascentis. eligito eam, quæ myrrhā sua uitate odoris refert.

Sonchi sunt duo genera: alterum agrestius est, & spinosius, alterum tenerius, & uescum. caulis angulosus, subrubescens, inanis, folia in ambitum ex interuallis dissecta.

Sparganium folia habet gladioli: angustiora tamen: in summo caule ueluti pilulas, in quibus fructus est.

Spartus frutex est virgas longas, foliorum expertes, firmas, non fragiles ferens. idem siliquas, ut phaseoli, producit, in quibus semina exilia, ut lenticulę, continentur. flos luteus, ut albę uiolę.

Spondylium folia platano quodam modo similia habet, ad panacis accedentia similitudinem: caules cubitales, aut maiores, fœniculo similes. in cacumine semē seseli simile, duplex, crassius tamen, & candidius, & plus aceris habens: graueolens. flores albi sunt. radix alba, raphano similis. palustribus, & aquosis innascitur locis.

Stacte nominatur pinguedo recentis myrrhæ tusæ, cum exigua aqua, & prælo expressa. est autem odoratissima, pretiosaq́; cum per se etiam unguentum faciat, cui stactæ nomen est. probatur ea, cui oleum admixtum non sit, & quæ in exigua portione maximam uim habeat calfaciendi, quæ proportione myrrhę, & cæteris calfacientibus unguentis respondeat.

Staphis agria, id est herba pedicularis, aut uua taminia, folia habet labruscę diuisa, coliculos rectos, nigros, florem isati similem: fructum in folliculis uiridibus, ut cicer, triangulum, scabrum, in nigro subfuluum. interna pars alba est, gustu acris.

Staphilinus, hoc est pastinaca syluestris, a nonnullis ceras, hoc est cornu dicitur, habet gingidij folia, sed latiora, & subamara. rectum fert caulem, asperum, in quo vmbella est anetho similis: in qua flores albi, & in medio paululum quid purpurascens quasi croceum. radix ad digiti crassitudinem, palmiq́; longitudinem accedit.

dit. odorata est, & cocta estur.

Stear, hoc est adeps. vuluæ conuenit recens anseri nus, aut gallinaceus, & sine sale conditus. nam qui salem assumpsit, vtero infensus est: & item is, qui progressu temporis acrimoniam contraxit. Ex ijs recentem aliquem capito, & membranulis exemptis in nouam fictilẽ ollam, quæ altero tanto capacior sit, quam adipis modus, quem curare velis, conijcito: & vas diligenter opertum ardentissimo soli exponito. liquatum subinde adipem in aliud picatum vas, vsque dum totum fluxerit, excolato: tum loco gelido reponito, atque vtitor. Quidam pro sole in feruenti aqua, aut tenui & molli pruna fictile constituunt. Est etiam alia curandi adipis ratio, huiusmodi. vbi membranas exemeris, teritur, & in fictile coniectum exiguo, tritoq; sale conspersum eliquatur: tum linteo panno defecatus, reponitur: & acopis vtiliter additur. suillus vero & agninus adeps hoc modo curantur. recens, præpinguis, qualis a renibus detrahitur, adipem in copiosam aquam pluuiam, & quam frigidissimam conijcito, membranulas adimito, manibus diligenter subigito, ac confricato, quasi distringas. tum alia aqua sæpe ablutum in ollam fictilem dupli capacem imponito: aquam affundito, vt adipem superet, lenibus prunis admoueto, ac rudicula agitato. vbi eliquatus sit, colo in aquam transfundito: ac refrigerari finito. & rursus ex colata diligenter aqua in aliam ollam prius lotam conijcito: & aqua affusa, permittito vt sensim liquefiat. amotum deinde ab igni, & breui spatio sic dimissum, vt fex subsidat, in mortarium spongia ex aqua prius madefactum uersato. vbi coire cœpit, residens in imo sordes eximitur: & tertio sine aqua liquatur: liquatumq; in mortarium iterum effusum, purgatum in fictile conijcito, & operculo imposito, perquã frigido loco reponito.

Hircinus vero, & ouillus, itemq; ceruinus ita curantur. Capitur, vt diximus, alicuius horum adeps, lauaturq;, ac membranulis purgatur, vt in suillo ostendimus: in pilam conijcitur, ac manibus fricatur aquam

paulatim

paulatim affundendo, donec nullum sanguinis uestigium excernatur, nec vlla pinguedo supernatet, sed aqua limpida reddatur. deinde in ollam fictilem conijce, & affusa aqua, vt superemineat, lenibus prunis admoueto, & agitato. cũ totus fuerit liquatus, in aquam versato, & refrigeratum, ac lotum in fictilem iterum indito, & eliquato. & idem facito, quod in cæteris. tertio vero loco citra aquam liquato, & in pilam humore perfusam excolato, & vbi refrixerit, reponito, vt de suillo admonuimus.

Bubulus quoque adeps a renibus detractus membranulis purgandus est, & marina ex alto petita abluendus: & in pila contundendus diligenter, aspersa maris aqua. vbi totus fuerit dissolutus, in fictilem ollam conijciendus, & marinę aquæ tantum indendum, quantum supernatet non minus, quam palmi altitudo sit: tum coquendus adeps, vsque dum proprium odorem abiecerit: additis ad singulas adipis atticas minas quaternis ceræ Tyrrhenicæ drachmis. colandus vero est, & abiectis, quæ in imo residebant, sordibus, in nouum fictile reponendus: opertusq; interdiu in sole tenendus, vt exalbescat, & virus odoris aboleatur.

Taurinus vero ita parandus est. tauri adipem recentem, & ex renibus capito, in amne fluenti abluito, membranis exemptis in ollam fictilem conijcito, salis parum inspergito, liquefacito. tum in aquam pellucidam per colum traijcito, vbi cœpit concrescere, manibus vehementer confricando iterum lauato, aqua sæpius infusa, atque effusa: donec optime elotus videatur: ac deintegro in ollam coniectum coquito cum pari vini odorati portione. vbi autem bis efferbuerit, amoue ab igni ollam, sinito adipem ita per noctem esse. sequenti die siquid fœdi adhuc odoris relictum sit, eundem adipem in aliam nouam fictilem ollam conijcito, ac vinum odoratum affundito, & eadẽ, quæ prius, facito, donec omne odoris uirus amiserit. Liquatur idem sine sale ad quasdam affectiones, quibus sal aduersatur. veruntamen qui sic paratur, non admodum candidus

didus redditur. Si quis vero anserinũ, aut gallinaceum, aut vitulinum adipem non curatum seruare imputrem velit, sic faciat. capiat recentem, cuius velit, adipem, eumq́: diligenter lauet: tum in vmbra super cribro siccet. vbi siccatus fuerit, linteo inuoluat, & manibus vehementer exprimat: mox lino traiectum vmbroso in loco suspendat: & post multos dies noua charta inuolutum frigidissimo loco reponat. permanent etiam incorrupti adipes, qui in melle reponuntur.

Stachys frutex est marrubio similis: qui longiora, pluraq; folia habet subhispida, dura, odorata, alba, virgulas item plures ab vna radice prodeuntes, easque marrubij virgis candidiores. oritur in montanis, asperisq; locis.

Stœchas in insulis iuxta Galliam, contra Massiliam, quæ Stœchades appellãtur, prouenit: atque inde etiam ei nomen est ductum. herba tenuibus surculis est, coma thymi, sed folio longiore, eaq; aliquantulum acri gustu, & subamara est.

Stratiotes, qui in aquis nascitur, hoc nomen inuenit, quia sine radice in aqua supernatat. folium habet semperuiuo simile: sed tamen maius.

Stratiotes uero millefolium, paruus frutex est, pusillus, dodrãtalis, & etiam maior. habet folia auicularum pennis similia, breui admodum, ac dissecto foliorum exortu. folia agresti cymino maxime sunt sua breuitate similia: sed sunt etiam breuiora. vmbella hirsuta est, sed densior, & adultior in cacumine surculos exiguos gerit, in quibus insident vmbellæ anethi instar. flores albi, paruiq;. nascitur præcipue locis subasperis, & potissimum circa semitas.

Strychnon, hoc est solanum, quod hortense est, frutex paruus est cibis aptus, multis concauus alis, folijs nigris ocimi, & maioribus, & latioribus. fructus rotundus, viridis: vbi maturuit, niger, aut fuluus. innoxii gustus herba est.

Est etiam aliud solani genus, quod halicacabum vocant, folijs antedicto similibus: latioribus tamen. cuius

ius caules, cũ adoleuerunt, humi ſternuntur. fructum fert in folliculis rotundis veſicarum inſtar, rufum, læuem, acinorum vuę forma: quo vtuntur etiam ad com ponenda ſerta ii, qui coronamenta conficiunt.

Strychnon vero hoc eſt ſolanum, quod ſoporiferum vocatur, ab aliis halicacabi, ab aliis calliæ nomine appel latur: eſtq́; frutex multis, denſis, caudicoſis, & ægre fragilibus caulibus: foliorum pinguium plenis, malo cydonio ſimilibus: flore rubro, iuſtæ magnitudinis, in ſaxoſis naſcitur.

Strychnon vero manicon, hoc eſt furioſum, quod alii perſion, alii pentodryon vocant, folia habet erucæ: ſed maiora ad acanthi, quem pœdarota nominant, folium accedẽtia. caules ab radice proceros emittit denos, aut duodenos: vlnæ altitudine, in quibus oliuarum figura ſuperpoſita ſunt capitula, ſed hirſutiora, vt platani pilulæ: maiora tamen & craſsiora. flos illi niger. poſt florem, fert fructum racemi forma, rotundum, nigrum, ex denis aut duodenis acinis conſtantem, hederæ corymbis ſimilibus, &, ſicut vua, mollibus. radix alba eſt, craſſa, caua, cubitalis. montanis, vento perflatis, & platanis conſitis locis naſcitur.

Styrax arboris cotoneo malo ſimilis lachryma eſt. excellit cæteris flauus, pinguis, reſinoſus: grumos ha bens albicantes, quamplurimum in odoris bonitate permanens, &, dum emollitur, melleum quendam humorem emittẽs. talis Gabalites eſt, Piſidiacusq́;, & Lycius. at niger, friabilis, & furfuraceus, deterior eſt. Reperitur quoque lachryma gummi ſimilis, pellucida, myrrham olens, ſed ea perexigua eſt. Adulteratur ſuæ arboris ſcobe: quam uermes eroſerunt; admixtis melle, atque iridis ſedimento, & alijs rebus quibuſdam. Alij ceram, aut adipem odoribus imbutum ad ſolem ar dentiſsimum cum ſtyrace ſubigunt: & per laxa cribri foramina in aquam frigidam, tanquam vermiculos ex primunt, venduntq́;: huncq́; ſcolociten, a vermium fi gura nominant. atque imperiti hunc vt minime adulte ratum, cæteris anteponunt: ad intentam odoris fra-

grantiam

grantiam nihil animum aduertentes. nam qui fraudis expers est, is est admodum acer. Cæterum non secus, quã thus, torretur, assaturq; : & ex eo fuligo colligitur.

Sycomorum aliqui etiam sycaminum vocant: cuius fructus etiam sycomorum propter imbecillem & ignauum gustum nominatur. Grandis arbor est, fico simi lis, multi admodum liquoris, folijs mori. fructum ter, aut quater anno fert, non ex ramis, vt ficus, sed ab ipso caudice, caprifico similem, sed grossis dulciorem: ac sine granis interioribus: quiq; nisi vngue, aut ferro scalpatur, non maturescit. Copiose nascitur in Caria, & Rhodo, ac locis tritici non feracibus. in caritate autem annonæ, propter fructum, quem continuum fert, auxilio est: fructus aluo vtilis est, sed exiguum alimentum præbet: estq; stomacho alienus. Liquor ex arbore colligitur vere prius, quam fructum ferat, lapidis ictu summo cortice contuso. nam si altius vulneretur, nihil emittet. Lachryma colligitur spongia, aut lana: ac siccata, & in pastillos redacta fictili uase adseruatur. Gignitur etiã in Cypro arbor genere ab hac differens: siquidem folia nõ sycamini, sed platani gerit. fructum vero fert pruni magnitudine; sed dulciorem. in cæteris omnibus similis est ijs, de quibus modo diximus.

Symphytum petręum in petris nascitur, ramulis origani, tenuibus, capitulis thymi. totum vero est lignosum, atque odoratum: gustu dulcius, & adstringens. radicem habet longam, subrufam, digiti crassitudine.

Symphytum, quod alii pecton vocant, caulem bicubitalem emittit, aut maiorem, angulosum, inanem, vt sonchi caulis est. circa quem non ex magnis interuallis folia sunt hirsuta, angusta, prælonga, ad buglossi formam. & secundum eos angulos, caulis strictus est foliis a singulis alarum cauis prodeuntibus. flores fert luteos, & fructum in caule, vt verbascum. ac totus denique caulis, atque folia subaspera lanugine quadam horrent, ac tangenti pruritum excitant. radix subest, cuius extremitas nigra est, interior vero pars alba, & glutinosa.

Schinos

Schinos, hoc eſt lentiſcus, nota arbor eſt: cui toti vis adſtringendi ineſt. nam & fructus, & folia, & cortex ramorum & radicis, parem vim habent. Exprimitur etiam ſuccus ex cortice radicis, foliisq; in aqua vſque adeo decoctis, vt ſatis ſit. vbi vero refrigerata ſunt, foliis abiectis, aqua iterum coquitur, donec fiat tã ſpiſſa, quam mel.

Schœnus, id eſt iuncus. vocatur alter læuis, alter vero acutus, qui in mucronem deſinit. cuius etiam duo ſunt genera. nam alter ſterilis eſt, alter vero fructum edit nigrum, orbiculatum, cuius craſſiores & carnoſiores ſunt calami. Eſt etiam tertius iuncus antedictis carnoſior: quem holoſchœnon vocant: ipſeq; fructum in cacumine ſupradicto ſimilem parit.

T

Teucris herba eſt virgata, chamædryi ſimilis, foliis tenuibus, ciceris figura. plurima vero naſcitur in Cilicia in ea parte, quam Ciſſadẽ, Gentiademq; nominant.

Telephium, quod alii agreſte ſemperuiuũ, alii agreſtem portulacam, alii muſcum vocant, folia, & caulem habet portulacæ. binas alas habet, quę in ſingulis foliorum geniculis exoriuntur. ramuli a radice ſex, aut ſeptem exeunt: foliis referti craſsis, carnoſis, & glutinoſis. flores albi ſunt. naſcitur vere, in vinetis, & cultis locis.

Tithymali genera ſunt ſeptem: quorum maſculus characias, quaſi vallaris dicitur, ab aliquibus propter comam, cometes, ab aliquibus vero amygdaloides, & ab aliquibus gobius: fœmina vero myrtites vocatur, quem quidam a nucibus caryitem vocant. alius eſt paralius, quem quidam tithymalida nominauerunt: alius eſt helioſcopius, alius cypariſsias, alius dendrodes, alius platyphyllos appellatur.

Tithymali, qui characias dicitur, caules cubitum excedunt, rubri, liquoris albi, & acris pleni. folia in uirgis oliuę ſimilia, ſed minora & anguſtiora; craſſa, lignoſaq;: in quorum ſummo coma eſt, qualis in iuncorum virgis. ſub ipſis vero caua peluibus ſimilia, in quibus

fructus

fructus ineſt. oritur hic in aſperis & montanis locis.

Liquor ex omni tithymalo per meſſem colligitur, ramulis congeſtis, tum diſſectis, & uaſe concluſis. quidam erui farinam adiiciunt, & in paſtillos digerunt, qui erui magnitudinem impleant. alii ſiccatis ficubus tres, quatuorúe guttas inſtillant, &, cum inaruerint, reponunt. per ſe etiam tuſus in pila, & in paſtillos redactus reponitur. Dum verò liquor excipitur, neque vento expoſitum eſſe hominem oportet, neque manum oculis admouere: ſed antequam ad excipiendum liquorem accedat, corpus, ac præſertim faciem & ſcortum adipe aut oleo cum vino perungere. Fauces etiam exaſperat.

Fœmina uero, quam myrtitem aliqui vocant, & caryitem nominauerunt, ſimilis daphnoidi eſt, ſuapteq; natura alba eſt: & folia habet myrti, ſed maiora, & firma, & in ſummo acuta, aculeataq;. viticulas ab radice mittit dodrantales. fructum alternis annis nuci ſimilem fert: qui leniter linguam mordet. hęc quoque aſperis prouenit locis. eius liquor, eiusq; folia, & fructus eandem vim habent, quam ſuperior, & eodem modo reponuntur. ſuperior tamen eſt efficacior.

Tithymalus vero, qui paralius dicitur, quem tithymallidem, aut meconem appellauerunt, maritimis locis naſcitur. ramos habet dodrantales, rectos, quinos, ſenosúe, ſubrubentes, a radice prodeuntes. in quibus folia ſunt deinceps digeſta, parua, ſubanguſta, oblongá, lino ſimilia. caput in cacumine denſum, orbiculatum: in quo fructus inſtar erui, varius: flores albi, totus deniq; frutex, radixq; copioſo liquore albo abundant. hic etiam ad eoſdem vſus, eodemq; modo, quo ſuperiores, aſſeruatur.

Qui vero helioſcopius, quaſi ſolis aſſecla nominatur, portulacæ habet folia, tenuiora tamen, rotundioraq;: ramos quatuor, aut quinque ab radice dodrantales mittit, tenues, rubros, liquoris albi copioſi plenos: caput anethi forma. fructus, ceu in folijs includitur. Circumagitur huius coma ad curſum ſolis: vnde ei nomen

men est ductum. nascitur potissimum in ruderibus, & circa oppida. liquor fructusq; ex hoc, vt ab alijs, colliguntur: qui eandem vim, sed non ita efficacem habent.

Cyparissias caulem profert dodrantalem, & maiorem, subrubescentem: ex quo folia pino similia exoriuntur: teneriora tamen, tenuioraq;. omnino autem pino nuper nascenti similis est: ex quo etiam nomen inuenit. est hic quoque liquoris albi plenus, & eandem, quam superiores, vim habet.

Dendrodes vero, hoc est arborescens, in petris nascitur, frondosus ex omni parte, & multa coma refertus, liquoris plenus, ramis subrubentibus, folijs myrti tenuis, fructu characiæ simili. hic ad eadem efficax, & eodem modo, quo supra dicti, reconditur.

Platyphyllos hoc est lata folia habens tithymalus uerbasco similis est: cuius liquor, radix, & folia per aluum aquosa trahunt. pisces itidem enecat, tusus, & aquæ inspersus. id quod etiam ij, de quibus supra diximus, efficiunt.

Pithyusa, quam aliqui sarmentum, vel crambion, vel paralion, vel canopicon vocant, specie a cyparissia tithymalo differre existimatur: vnde inter tithymalos hæc etiam numeratur. caule assurgit cubito maiore, geniculato, foliolis acutis, tenuibusq; vestito, pini similibus. flores habet exiguos veluti purpureos: fructum latum lenticulę instar: radicem cãdidam, crassam, liquoris plenam. quibusdam autem in locis valde grandis inuenitur.

Tordylon, quod aliqui seseli Creticum vocant, nascitur in Amano Ciliciæ monte. exigua herba est, surculosa; semine rotundo, duplici, clypeolis simili, subacri, aromatico.

Tragoriganum paruus frutex est agresti serpillo similis folio, & ramulis. pro locis autem, in quibus oritur, lætior, & latioribus folijs inuenitur; glutinosusq; valde est. Alterum tragoriganum est tenuioribus surculis, & foliis, quod marrubium quidam vocauerunt. optimũ vero est Cilicium, Smyrnæum, & Creticum.

Tragacantha radix lata, lignosáq; est, supra terram emergens: ex qua rami humiles, densi, firmi, & late se pandentes prodeunt: in eis foliola tenuia, numerosa sunt, in quibus medijs aculei se proferunt foliis operti, candidi, recti, firmi. Est etiamnum tragacantha lachryma, quæ ex vulnerata radice manans concreuit. in qua præstat ea, quæ pellucida, læuis, gracilis, pura, & sub dulcis est.

Tragus formam habet alicæ similem. multo minus, quam zea nutrit: quia multum aceris habet. quocirca ægrius conficitur, & aluum emollit.

Tragium in Creta solũ nascitur. folia, virgas, & fructum lentisci fert: omnia tamẽ minora. Liquorẽ etiam gummi similem profert.

Tragium alterum est, quod folia scolopendræ habet, radicem albam, tenuem, syluestri raphano similem.

Tragium, quod scorpium, aut tragoriganum vocãt, prope mare nascitur. paruus frutex est, non admodum supra terram grandis, magnitudine dodrantis, aut maiore. folijs vacat. pusillos tamen circa ramos ceu acinos habet, rufos, tritici magnitudine, acuminato cacumine, multos, gustanti adstringentes.

Tragopogos, id est barba hirci, ab aliis coma dicitur, breui caule est, foliis croci, radice longa, dulci, magno supra caulem calyce. in summo nigrum semen, vnde ei nomen est inditum. herba esui apta est.

Tribulus terrestris folia habet portulacæ, tenuiora tamen. viticulas habet longas, per terram stratas: spinas in foliis duras. nascitur secus flumina, & in areis domorum. est alius aquatilis, qui in fluminibus nascitur, comam exerens, spinam recondens. habet is folia lata, longum pediculum, caulem in summo crassiorem, quã in imo adsunt: ei & capillamenta quædã spicæ forma. fructus, vt alteri, durus. nam vterque adstringit, refrigerat.

Thraces vero Strymonis fluminis accolæ viridi herba tribulorum equos saginant: & semen eorum dulce,

& ad

& ad nutriendum aptum pinſunt, ac pro pane vtuntur.

Tripolium naſcitur locis maritimis : ad quæ vnda maris peruenit, & recedit : ſed neque in mari, neque in ſicco . folia iſatidis habet, craſsiora tantum : caulem do drantalem, ſuperne diuiſum . Huius flos ter in die colorem mutare perhibetur, mane candidus, meridie pur pureus, veſperi puniceus . radix ei alba, odorata, & guſtu calfaciens .

Trifolium, alii menyanthes, alii aſphaltion, alii cni cion, alii oxyphyllon vocant, frutex eſt cubiti altitudi ne, aut etiam maiore: virgis tenuibus, nigris, iunceis, appendiculas habentibus, in quibus folia loti arboris terna in ſingulis germinationibus prodeunt. his recens natis rutæ odor eſt; adultis, bituminis . florem emittit purpureum, ſemen hirſutum, quodammodo latum : in altera extremitate veluti apicem habẽs . radix tenuis, longa, firma .

Tyros hippiaca, caſeus equinus eſt, virus redolens : ac magnopere alens ad bubuli proportionem. Nonnul li vero hippacem, equinum coagulum vocarunt.

Typha profert folium cyperidi ſimile : caulẽ læuem, æquabilem, florem in cacumine ambientem, denſum, qui in pappos reſoluitur, quem paniculam aliqui nominant.

Y

Ὑάκινθος, hoc eſt hyacinthus, folia habet bulbi, caulem dodrantalem, læuem, paruo digito tenuiorem, virentem, comam procumbentem, incuruam, florem purpureum plenum : & radicem item bulbi .

Ὑδροπέπερι, hoc eſt hydropiper maxime iuxta ſtagnã tes aquas, aut leniter fluentes naſcitur . caulem geniculatum fert: in quo alæ, & folia menthæ, maiora & candidiora, & tenuiora, guſtus acris, vt piper, non tamẽ aro mata redolet . fructum acrem in ramulis fert prope folia naſcentem, continuum, & acinorum figura .

Ὑοσκύαμος, hoc eſt alter cum (ſunt qui adamanta vocent) frutex eſt, qui caules craſſos, lata folia, oblonga, diuiſa, nigra, hirſuta profert. per caulem vero dein-

ceps

ceps flores tanquam cytini punicorum clypeolis septi, ac seminis, vt papaueris, pleni prodeunt. Alterci autem est triplex differentia, vnum enim flores subpurpureos fert, folia smilacis, semen nigrum, & cytinos duros, ac spinosos. alterius flores lutei, folia ac siliquæ teneriores. semen subflauum, vt erysimum. vtrunque autem insaniam, & soporem inducit: & idcirco inutile, vt ad curationem adhibeatur. mitissimum est tertiũ, quod pingue, tenerum, lanuginosumq; est, floribus albis, & albo itidem semine. oritur id in maritimis, atque ruderibus. albo igitur vtendum est: si hoc non suppetat, flauo. nigrum, vt deterrimum, reiiciendum censeo. ex fructu tenero, foliis, caulibusq; contusis succus colligitur: & humor in sole siccatur. vsus ad annum pertinet: siquidem facile putrescit. colligitur etiam succus ex sicco semine, cum per se teritur aqua calida affusa, & exprimitur. atque hic quidem succus est antedicto melior: & ad dolores leniendos magis valet. ipsa etiam herba recens tusa, & farina trimestris tritici admixta in pastillos conformatur, & reponitur.

Ὑπέρικον sunt qui androsæmon, qui corion, qui chamæpityn appellent, quoniam semen odore pineam resinam imitatur. folia rutę habet, fruticem surculosum, dodrantalem, subrubrum, violæ albæ florem, siliquam subhirsutam, teretem, hordei magnitudine: in quo semen nigrum resinam olens continetur. in locis cultis atque asperis gignitur.

Ὑπόκιστις, ad cisti radices nascitur, quę hypocystis nominatur: quam aliqui orobethron, aliqui citinum vocant: estq; punicorum cytinis quodam modo similis. quædam autem fulua est, quædam alba, ex qua succus, vt ab acacia, colligitur. quidam tamen eam siccatam, tusamq; macerant, & coquunt, & cætera faciunt omnia, sicut in Lycio.

Ὑπήκοον in segetibus, aruisq; nascitur. folium rutæ, ramosq; paruos habet. vis eius papaueris succo proportione respondet.

Ὑσσωπος,

Ὕσσωπος, hyssopus herba est nemini incognita. duplex hæc est, montana, & hortensis. omnium vero laudatissima, quæ in Cilicia nascitur.

Φ

Φακός, id est lenticula, quæ palustris nominatur, in aquis stagnantibus reperitur: foliaque habet lenti similia.

Phalangium, sunt qui phalangiten, sunt qui leucacantham vocant, ramos habet binos, aut ternos, aut etiam plures inter se dissidentes: flores albo lilio similes: multas incisuras habentes: semen crassum, nigrum, ad dimidiatæ lentis figuram: sed multo tenuius: radiculã tenuem, viridem, dum e terra eruitur. nam postea contrahitur. in tumulis gignitur.

Phalaris cauliculos emittit e radicibus tenuibus, & inutilibus geniculatos, ac culmis zeæ similes: sed graciliores, & gustu dulci: folijs itidem est zeæ similibus. semen candidum, oblongum, milii magnitudine.

Philyris arbor est magnitudine cypro similis. folia fert oliuæ, sed latiora, & nigriora: fructum echino similem, nigrum, modice dulcem, quasi in racemis iacẽtem. nascitur locis asperis.

Φλόμος, hoc est verbascum, duas summas habet differẽtias. alterum enim album est, nigrum alterum. album vero alterum masculum, alterum fœmina. ac fœminæ quidem folia brassicæ sunt, sed hirsutiora, candidioraq́; caulis cubitalis, & maior, albus, modice hirsutus; flores candidi, subuirides; semen nigrum: radix lõga, acerbi gustus, crassitudinis digiti. nascitur in cãpestribus. Alterum masculum dicitur λευκόφυλλον, hoc est albis folijs, oblongum, sed folijs angustioribus, & caule tenuiore. Nigrum quoque est albo in rebus omnibus simile: veruntamen latiora, nigrioraq́; habet folia. Quod vero syluestre nominatur, excelsas virgas, arborescentesq́;, ac folia saluiæ similia fert: & ramos in virgis habet, vt marrubium: florem luteum auri fulgore. sunt etiam verbascula duo hirsuta, terræ inhærentia, foliis rotundis. est & tertium verbascum, quod ly-

chnitin, quidam vero thryallida vocāt. id tria, aut quatuor, aut etiam plura fert folia crassa, pinguia, hirsuta, ad funiculos lucernarum accommodata.

Φοίνιξ, id est palma, quam aliqui elaten, aut spatham vocant, fructus palmarum adhuc florentiū inuolucrum est. eo vtuntur vnguentarij in vnguentis conspissandis. præstantissimum est, quod odoratum est, adstringens, graue, præclusum, intus pingue.

Phœnix ab aliquibus rhus, ab aliquibus anchynopes vocatur, folia habet hordei, sed breuiora, & angustiora: spicam lolio similem: ramos radici inuolutos senū digitorum: spicas vero septenas, aut octonas. oritur in aruis, & tectis recens illitis.

Phu, quod aliqui syluestre nardum vocant, nascitur in Ponto foliis elaphobosci, aut olusatri. caulem habet cubitalem, aut maiorem, læuem, tenerum, purpureum, in medio cauum, geniculis distinctū: flores narcisso proximos, maiores tamen, & in subalbo colore purpureos. Radix vero superius ad digiti minoris crassitudinem accedit, habetq; adnascentes ex obliquo radices exiguas, vt iūcus odoratus, aut veratrum nigrum, inter se complicatas, subflauas, odoratas, nardum odore referentes, cum quadam virosa grauitate coniuncta.

Φῦκος θαλάσσιος, id alga maris, vel fucus marinus, partim latus est, partim oblongus, & puniceus, partim candidus, qui in Creta ad terram nascitur, valde floridus, & non putrescens. omnes vero habent adstringendi potestatem.

Nicander autem auctor est, puniceum venenatis prodesse: quem existimauerunt quidā esse fucum, quo mulieres vtuntur: cum tamen sit radicula eiusdem nominis, quam ad eam rem mulieres adhibent.

Phyllitis folia emittit lapatho similia, oblongiora, uernantioraq; sena, aut septena, recta, interiore sui parte læuia, a tergo autem pensiles quasi vermiculos quosdam tenues habentia. nascitur in vmbrosis locis, & hortis, gustu acerbo: eaq; nec caulem, nec fructum, nec florem profert.

Χαλβανὴ,

X

Χαλβάνη, hoc eſt Galbanum liquor eſt ferulæ in Syria naſcentis, quod nonnulli metopium vocant. probatiſsimum galbanum eſt, quod thuris ſpeciem gerit, grumoſum, purum, ligni expers, ſeminis ac ferulę aliquid admixtum habens: odore graui, neque ualde humidum, neque adeo aridũ. Adulteratur admixta reſina, & lomẽto fabarum, & ammoniaco. ſi tamen purgare ipſum velis, in feruentem aquam demittito. cum enim fuerit liquefactum, eius ſordes fluitabunt: quibus ſeparatis, mũdo linteo, raroq́; alligatum in fictili picato, aut ærea pyxide ita pendeat, vt imum vaſis ne contingat: & obturato vaſe in aquam feruidam demittito. ſic enim quod vtile in eo eſt, in vas quaſi per colum eliqueſcet: quod vero lignoſum fuerit, in linteo remanebit.

Chamædaphne, quam aliqui laurum Alexandrinam vocant, virgis aſſurgit cubitalibus, ſingulari conſtantibus ramo, tenuibus, rectis, læuibus, foliis lauri: multo tamen læuioribus, & viridioribus. fructum rubrũ fert, foliis adnatum.

Chelidonium maius, quod aliqui othonion vocant, caulem habet cubitalem, & maiorem, tenuem, qui multas habet appendices foliis plenas: folia ranunculi: teneriora tamen, & colore modice cæſio. in ſingulis folijs flos eſt, vt albæ violæ. Succus croceus ei ineſt, acer, mordens, & aliquantulum ſubamarus, graueolens. radix in ſuperiore parte vna, in inferiore multæ. Fructus eſt qualis papaueris cornigeri, tenuis, longusq́;: in quo ſemina ſunt, papaueris ſemine maiora. Huius ſuccus in vaſe æneo cum melle coctus ad carbones ignitos, ad oculorum claritatem facit. Exprimitur autem ſuccus ex foliis, radice, & fructu ineunte æſtate, in vmbra ſiccatur, in paſtillos redigitur, reponitur.

Chelidonium minus, quod agreſte triticum quidam vocauerunt, parua herba, ex pediculis pendens, caule vacans: folijs hederæ, rotundioribus tamen, ſubpinguibusq́; veſtita. radices habet ex eodem callo prodeuntes puſillas, complures, tritici modo coaceruatas: quarum

tres, aut quatuor in longitudinem abeunt. iuxta aquas, & lacus exoritur.

Chamæcissus folia habet hederę similia, longiora tamen, tenuioraq́; , & multa: ramulos dodrantales, foliorum admodum plenos, quinque aut sex à terra prodeuntes: flores albę violæ: sed minores, & gustu valde amaro: radicem albam, inutilem. nascitur cultis locis.

Chamelæa ramos dodrantales profert. frutex ipse surculosus est: foliis oliuæ, sed tenuioribus, & dẽsis; gustum mordentibus, & arteriam deradentibus.

Chamædrops, quæ aliis chamedrys, alijs teucriũ est, asperis, saxosisq́; locis prouenit. frutex dodrantalis, folijs minutis, figura & diuisura quercus, amaris, flore sub fuluo, paruo. carpenda est semine prægnans.

Chamepytis, quam in Ponto holopyron, in Eubœa sideritin, Athenis vero Ioniam vocant, herba est per terram serpens, subcurua: folia habet minoris semperuiui: sed paulo tenuiora, hirsuta, frequentia, pinguiora circa ramos. pini odore. flores habet tenues, luteos, aut albos: radicem, vt cichorium. Est & altera chamæpitys ramis cubitalibus, in anchoræ speciem curuatis, tenui cortice, coma supradictæ, flore candido, semine nigro: quæ pinum itidem redolet. Tertia est, quæ mascula dicitur. herbula autem est foliola habens candida, tenuia, hirsuta, caulemq́; album, hirsutum, & flosculos luteos, exigua denique semina circum alas: quæ nõ secus pineum odorem exhalant.

Chamæleo albus, quod ixiam tracto a visco nomine vocant aliqui, propterea quod alicubi viscum ad eius radices inueniatur, & quo, loco mastiches, mulieres vtũtur, folia habet silibo, carduóve similia: nigri tamẽ chamæleonis foliis asperiora, acutioraq́;. caulem non promit: sed ex medio spinam echino marino, aut cinaræ similem erigit. flores habet purpurascentes capillorum figura, qui in pappos euanescunt: fructum cnico similem: radicem læto solo crassam, montanis vero graciliorem, candidamq́; intus, aromaticam quodammodo, grauis odoris, & dulcem.

Cha-

Chamæleo vero niger, quem aliqui ulophonon, aliqui ixiam, aliqui cynomachon, aliqui ocimoidem vocauerunt, habet ipse quoque folia carduo similia: minora tamen, & tenuiora, & rubra distincta. Caulem promit digiti crassitudine, dodrantalem, rubentem, in quo vmbella, & aculeati flores, tenues, hyacinthi figura, & versicolores insident. radix subest crassa, nigra, densa; interdum exesa, quæ dissecta flauescit; & commanducata mordet. Oritur autem campestribus, siccis, cliuosis, & maritimis tractibus. Chamæleo vero nominatur, quod foliorum colorem mutet. colorem enim cũ terra, in qua herba nascitur, mutant, vt hic admodum viridia, illic rufa, alibi subcandida, alicubi cærulea, & non nullibi rubra pro locorum differentia comperiantur.

Chamæsyce, aut Syce ramos quaternum digitorum, in terram deiectos, teretes, liquoris plenos emittit, folia lenticulæ, figura, peplo similia, parua, tenuia, humi strata. sub foliis fructus est rotundus, vt in peplo. hęc neque flores, neque caulem profert. radix ei est tenuis, ad nullam rem vtilis. nascitur saxosis, squalidisq; locis.

Χολὴ, id est fel. eius omnis seruandi hæc est ratio. Fel recens capito, osculum lino obligato, tandiu in feruenti aqua teneto, quandiu spatium trium stadiorũ quis currendo conficeret: mox eximito, vmbroso & humoris experto loco siccato. Quod vero oculorum medicinæ seruandum est, ligatũ lino in vitreum vas, quod mel habeat, immittito, lini principio ad os vasis circum uoluto, & operto vase recondito.

Χόνδρος, hoc est alica, fit ex zea, quæ bina grana gerit, quam δίκοκκον vocant. magis nutrit alica quam oryza: aluumq; cohibet, & stomacho est vtilior.

Condrilla foliis, caule, floribusq; est cichorio similibus: quam ob rem nonnulli hanc intybi agrestis speciem esse dixerunt: sed est tota tenuior. in cuius ramusculo gummi simile mastichæ, fabæ magnitudine, inuenitur.

Est etiam aliud chondrillæ genus, folium ferens cir-

cumrosum, oblongum, humi sparsum, caulem liquoris plenum, radicem tenuem: in cuius summo vertex est rotundus, subflauus, liquore refertus.

Chrysocome, quam chrysitin vocant, virgula est dodrantalis: quæ comam corymborum figura hyssopo habet similem: radicem valde pilosam, tenuem, vt nigri veratri: gustu non insuaui. qui vt in cypresso fit, in dulci leniter austerus sentitur. in opacis saxosisq; nascitur.

Ψ

ψύλλιον. Psyllium aliqui cynocephalon, aliqui crystallion, aliqui cynomyiam vocant, folia habet coronopi, hirsuta, ramos dodrantales, totaq; herbula fœni instar sarmentosa est. eius coma a medio caule incipit, duobus, tribusq; conuolutis in cacumine capitibus: in quibus semen est pulicibus simile, nigrum. in aruis gignitur.

ψευδοβούνιον frutex est palmi altitudine in Creta nascẽs: habetq; folia bunio similia.

Ω

Ὤκιμον. Notum omnibus ocimum est. hoc, si largius eo quis vescatur, oculorum aciem hebetat, aluum etiam mollit, inflationes facit, vrinam ciet, lac prouocat, ægre mutatur in stomacho. Afri addunt, si a scorpione vulnerentur qui ocimum comederunt, eos nullo dolore conflictari.

Ὠκιμοειδές, hoc est ocimastrum, folia habet ocimi: ramulos dodrãtales, eosdemq; hirsutos: siliquas hyoscyamo similes, nigri seminis plenas, ad melanthii similitudinem.

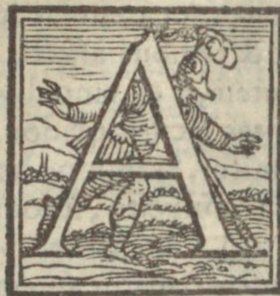
FINIS LIBRI DVODECIMI.

ORIBASII

ORIBASII MEDICINALIVM COLLECTORVM,

LIBER DECIMVSTERTIVS.

De facultate, atque apparatu metallicorum, ex Dioscoride.

Ἅλς, hoc eſt ſal. In omni ſalis genere foſsilis eſt efficaciſsimus: communiter vero candidus, calculis vacans, pellucidus, denſus, concretione ſua æqualis: peculiariter genere ammoniacus, ſciſsilis, & qui rectis fit venis. Vritur fictili diligenter operto, ne exiliat, conditoq; prunis, donec igni candeſcat. Aliqui foſsilem ſubacto polline oblinunt, & carbonibus ſubiiciunt, vſque dum eius cruſta exuratur.

Ἁλὸς ἄχνη, hoc eſt ſpuma ſalis, eſt maris ſpumoſum ramentum, in exilibus petris inuentum, quod eiſdē eſt, quibus ſal, viribus præditum.

Ἁλὸς ἄνθος, id eſt flos ſalis, flumine Nilo defluit. lacubus tamen quibuſdam innatat. ſumendus qui crocei coloris eſt, odoris ingrati, vt gari, & grauioris etiam, guſtu mordacioris, ſubpinguisq;. qui vero rubricæ colore rubet, grumoſusq; eſt, improbatur.

Adarce vero quæ dicitur, in Galatia fit. eſt autem tanquam concreta ſalſugo. humidis, ac paluſtribus locis ſiccitate emergens, harundinibusq; & herbis agglutinatur. colore uero flori lapidis. Aſsij ſimilis eſt; totaq; forma molli, & modice cauo alcionio proxima; vt lacuſtre alcyonium videatur.

Alcyonij ſunt quinque genera . vnum denſum eſt, rhythmo ſpongioſum, tetri odoris, graue, piſcem olẽs: quod copioſum in littoribus inuenitur. Alterum eſt pinnis oculorũ,aut ſpõgię ſimiles,fiſtuloſum, leue,algę odorem referens. tertium vermiculatum eſt, coloreq́; & forma purpureum, ad vnguis ſimilitudinem, quod Mileſium quidam vocant.quartum eſt lanis ſuccidis ſimile, fiſtuloſum, leue. quartum fungi figuram refert, odoris expers, aſperum,intus ad pumicis ſimilitudinem quãdam, foris læue, acreq́;. ex his primũ & ſecundum vſui ſunt mulieribus & ad lentigines, & ad lichenes, & ad lepras, & ad vitiligines, ad nigrores, & ad maculas faciei,ac totius corporis exterendas. tertium vero facit ad eos qui vexantur vrinæ difficultate, aut arenulas in veſica colligunt. idoneum quoque & renibus affectis, aquæ inter cutem, & lieni. vſtum autem,& ex vino illitum, alopecias curat. quartum dentes facit candidos, & ad alia megmata,& pſilothra aſſumitur. Si aliquod horum cremare velis, in crudam ollam conijcito, lutoq́; circumlito ore eius, in fornacẽ mittito. cum fictile coctum fuerit, extractũ ad vſus reponito. Lauatur autem vt cadmia.

Armenius lapis præfertur is, qui læuis eſt, colore cœruleo; æqualis, & calculo vacans, & friabilis. eadẽ pręſtat, quæ chryſocolla: ſed tamen ineſficacius. auget etiam pilos palpebrarum.

Auripigmentum in eiſdem metallis, in quibus ſandaracha gignitur. optimum eſt cenſendum, quod muſtaceum, aureoq́; colore eſt: & cruſtas eas habet ſquamarum modo ſibi inuicẽ ſuperiacentes: & quod alteri materię nõ permixtũ eſt. tale eſt quod in Myſia Helleſpõti naſcitur. huius duo ſunt genera. alterũ quale diximus, alterũ glebæ modo,·& colore ſandarachã imitans ex Põto, & Cappadocia adfertur: quod etiam ſecũdas tenet. Crematur hoc modo. in nouam teſtã coniectum ignitis carbonibus ſuperponitur, aſſidue verſatur, donec igni flagret, coloremq́; mutet: tum refrigeratum, tritumq́; reconditur.

Ἄσβεστος, hoc eſt calx uiua, hoc modo fit. ſumito marinarum buccinarum teſtas, carbonibus eas obruito, aut in ignitum clibanum imponito, & nocte permittito. postero die ſi candidiſsimæ fuerint, extrahito: ſin ſecus, iterum vrito, vſquedum penitus albæ fuerint redditæ: deinde vbi in frigidam aquam fuerint immerſæ, in fictile nouum coniicito: & pannis diligenter operiens noctem vnam ſinito. mane eas extrahens, vbi ex omni parte calx confecta fuerit, reponito. Fit etiam ex litoralibus calculis igni crematis, & ex vili marmore, quæ cæteris antefertur. Vis omni viuæ calci communis eſt feruida, mordens, adurens, & cruſtas inducens: quibuſdã aliis immixta, vt adipi, aut oleo concoquendi, molliendi, diſijciendi, vlcera ad cicatricem perducendi vim aſſumit. efficacior exiſtimanda eſt recens, & quæ aqua non fuerit conſperſa.

Ἀσβολή, hoc eſt fuligo, qua pictores utuntur, ex officinis uitrariis ſumenda eſt: ſiquidem ea eſt præſtantior.

Γ

Γῆ, hoc eſt terra. Omnis terra, quæ ad medicinæ vſum recepta eſt, ſummã uim habet refrigerãdi, & meatus obducẽdi. ſpecie uero differt inter ſe: cum alia aliis quibuſdã adiũcta ſit ad alia utilis. Eretriæ igitur altera eſt uehementer candida, altera cinerea. optima cinerea eſt perquam mollis, quæque per æs ducta uiolacei coloris lineam in eo linquit. lauatur ut ceruſſa, aut hunc in modum. læuigato ex ea quantum uelis per ſe, & per diem in aqua terito, ſinito deinde ut conſidat. ubi conſederit, omni aqua leuiter excolata terram in ſole ſiccato, & iterum per diem in aqua terito. ueſperi dimittito, ut conſidat. mane uero omni aqua excolata in ſole terito, ac paſtillos conformato. ſi toſta opus ſit, paſtilli magnitudine ciceris in fictile perforatum conijciuntur, oreq́; uaſis accurate obturato ſupra carbones igni candentes cõtinenter follibus perflantur. cum uero cineri aerio magis ſimilem colorem fuerint nacti, aufer, atque repone. uim habet hæc adſtringendi, caua explendi, & cruenta agglutinandi.

Samia

Samia uero terra anteferenda eſt, quæ candidiſsima eſt, leuis, tangenti linguæ glutinis modo adhæreſcens, ſuccoſa, mollis, friabilis: qualis eſt quam quidam collyrium uocant. eius duæ ſunt ſpecies, ea quæ modo eſt dicta, & aſter qui Samius nominatur: eſtq; hæc gleboſa, & cotis modo denſa. Vritur, lauaturq; ut Eretria, & eãdem uim habet. ſanguinis reiectationes ſiſtit, & cum balauſtio datur mulieribus fluore uexatis. Teſtium & mammarũ inflammationes ex aqua & roſaceo illita ſedat: ſudoresq; cohibet.

Chia eligi debet candida, ad cinereum colorem uergens, ac Samiæ ſimilis. gleboſa autem eſt, & tenuis: ſed efficiendi forma differens. eandem facultatem habet, quam Samia. faciem extendit, & ſplendidam reddit: in eaq; & toto etiam corpore colorem commendat. in balneis uero pro nitro deterget.

Selinuſia uero idem efficit. præſtantiſsima eſt, quæ candidiſsima eſt, & ſplendet, friabilis, quæque humore conſperſa cito diluitur.

Cimolia quædam candida eſt, quędam purpuraſcẽs, & innatam pinguedinem quandam habet, tactuq; frigida ſentitur: quam optimam eſſe exiſtimandum eſt.

Quæ vero Pnigitis dicitur, colore quodammodo eſt eretriæ ſimilis. craſsiores autem habet glebas. refrigerans, & friabilis eſt, ſi quis eam manibus contingat. linguæ vero ita glutinatur, vt ex ea pendeat. eadem vi prædita eſt, qua cimolia. ſed paulo inferiore. hanc aliqui pro eretria vendunt.

Melia terra colore cineream eretriam imitatur, aſpera tactu, & manibus friata deraſi pumicis inſtar crepitat. vim habet aluminis, ſed minus efficacem. id quod guſtu dignoſcitur. modice autem linguam ſiccat: purumq; ac coloratum corpus poteſt reddere, piloſq; extenuare, vitiliginesq; ac lepras exterere. pictoribus vſui eſt, vt colores diutius durent. & viridibus emplaſtris eſt accommodata. ex hac vero, & item ex alijs omnibus terris eã eligito, quæ calculis vacat, mollis, recens, friabiliſq; eſt, & quæ nacta humorem celeriter diluitur.

Ampelitis

Ampelitis vero, quam pharmacitin vocant, in Seleucia Syriæ naſcitur nigra, piceæ longos carbones: referens, aſſulæ modo ſciſſa, æquabili ſplendore, quæ detrita accepto oleo ſtatim liqueſcit, primas tenet. improbatur vero, quæ tenuis eſt, cinereaq́;, & quę nõ liquatur. vis ei diſſoluendi, refrigerandiq́; ineſt. vſus eius ad palpebras cohoneſtandas, & capillum tingendum. vtilis quoque eſt ungendis uitibus, antequam gemmas emittant: vtpote quæ vermiculos innaſcentes enecet.

Lemnia terra, quam ſigillum vocant, ex cuniculo quodam antri deſertur.

Gypſum vim habet adſtringendi, obſtruendi. ſanguinis eruptiones, & ſudores cohibet, epotum vero ſtrangulando iugulat.

Δ

Diphrygis ſunt tria genera. quoddam enim metallicum eſt, quod in Cypro ſola naſcitur. lutoſum namq́; extrahitur ex cœno cuiuſdam inibi ſpecus. tum in ſole ſiccatur, mox circumpoſitis ſarmentis vritur. vnde diphryges nomen inuenit; propterea quod & a ſole, & a ſarmentis propemodum frigatur. alterum quaſi æris cum perficitur, ſubſidens, & fex eſt: habetq́; & adſtrictionem æris, atque guſtatum. Tertium hoc modo conficitur. lapidem, qui pyritis vocatur, in fornacem conijciunt, vruntq́; pluribus diebus calcis modo. cũq́; colorem rubricæ contraxerit, eximunt, atque recondunt. Anteponendum cæteris eſt, quod æris guſtum refert, adſtringitq́; & linguam vehementer exſiccat. quod exuſtæ ochræ non ineſt: quam qui cremant, pro diphryge vendunt.

Θ.

Θεῖον, hoc eſt ſulfur præſtantiſsimum eſt, quod ignem non eſt expertum, colore ſplendido, pellucido, & quod calculorum eſt expers. quod vero ignem expertum eſt, probatur viride, & prępingue. plurimum in Melo, & Lipara gignitur.

I.

Indicum alterum ſua ſponte naſcitur tanquam ſpuma

ma ex Indicis arundinibus exiens: alterum in officinis infectorum inuenitur. estq; spuma purpurea cortinis innatans, quam detractam artifices siccant. optimum censetur, quod cœruleum est, succumq; & læuorem habet.

Iὸς hoc est ærugo rasa fit hoc modo. In cadum, simi lé́ue aliud vas acetum quam acerrimum infunditur, deinde vas æneum inuersum superponitur, aptius quidem conuexo, sin minus, exæquato fundo. sit autem absterfum, nullumq; spiramentum habeat. post decimum diem operculum, quo uas obturaueras, detrahitur, insidensq; ærugo deraditur. In Cypriis quoque metallis æruginem gigni ferunt: lapidibus quibusdam æs habentibus, in quibus efflorescit ærugo. adduntq; per caniculæ æstum è specu quodam prodire: sed illam & paucam esse, & optimam: hanc vero è specu effluentem, copiosam quidem, & boni coloris, sed vitiosam, quod lapides permultos collegerit. Adulteratur multis aliis rebus admixtis, vt pumice, vt marmore, vt atramento sutorio. pumicem, marmorq; , & similia deprehendemus, si sinistræ manus pollice humore consperso, ęruginis portiunculam altero atteramus: siquidem ærugo diffundetur, marmor vero, aut pumicis partes non dissipatæ coibunt: ac denique ex maiore attritu & humoris permistione exalbescent. quin dentibus quoque dignoscitur. nam quæ sincera est, lęuis & non aspera illis cedit. atramenti sutorii index est ignis. si enim fictile, aut lamina ærugine adulterata illinatur, & feruente cinere, aut carbonibus alterutrum incalescat, mutabitur, rubescetq; ea, quæ atramentum sutorium habebit: quod ei natura comparatum est, vt cremando talem colorem nanciscatur.

Aeruginis autem, quæ vermicularis dicitur, genera sunt duo: alterum fossile: alterum sic conficitur. in mortarium ex Cyprio ære, cui pistillus ex eodem ære sit coniunctus, albi, acrisq; aceti dimidiam heminam infundito, pistilloq; tandiu conterito, dum ad strigmenti crassitudinem perducatur. deinde aluminis rotundi drachmam,

drachmam, salisq; fossilis pellucidi, aut marini quamcandidissimi, & solidi: si sal non suppetat, nitri par pondus coniicito, atque in sole terito sub æstu caniculæ, donec æruginis colorem, & strigmenti sordiumúe consistentiam acquirat: denique in vermiculos Rhodiacis similes conformato, ac reponito. Efficax autem, & valde boni coloris redditur, si aceti partem vnam, vrinæ ueteris partes duas indas, cæteraq;, vt dixi, conficias. sunt qui ærugini rasæ gummi admisceant, in formasq; digerant. quod genus, vt vitiosũ, improbatur.

Est & alia ærugo, quam aurifices mortario, pistilloq; Cyprij æris, & pueri vrina conficiunt, eaq; aurum ferruminant. antedicta autem æruginis genera æri cõbusto proportione respondent: sed efficacius agunt. Sciendum vero est vermicularem æruginem fossilem principem locum tenere: rasa fert secundum. ea deniq;, quæ fit, postremum. & tamen hæc mordacior est, & magis adstringit. aurificum autem ærugo rasæ respondet. Vratur ærugo, quamcunque velis hoc modo. minutissime fracta in fictili patina imposita ignitis carbonibus admouetur: versatur donec se mutet, coloremq; cinereem cõtrahat: tum refrigerata ad vsum reponitur. Nonnulli vero in olla cruda, vt supra diximus, eam comburunt: sed non prorsus in eundem colorem cremata mutatur.

K.

Cadmia præstantissima est Cypria, quæ botryitis nominatur, densa, modice grauis, & ad leuitatem potius vergens, superficie racemosa, colore spondij; quę confracta cinerem intus habet, & æruginosa est. huic proxima est, quæ foris cærulea est, intus vero decursus venarum onychitæ lapidi similes habet.

Est etiam alia, quæ crustosa dicitur, sectionibus quibusdam, quasi zonis, cincta: quam ob rem zonitē eam vocant.

Quædam ostracitis appellatur, gracilis, & magna ex parte nigra. eaq; terream, aut testaceam superficiem habet. candida vero reprobatur.

Cæterum

Cæterum botryitis, & onychitis oculorum medicinis sunt utiles. reliquæ ad emplastra, & sicca medicamenta cicatricem inducentia sunt accommodatæ. Cypria ad eadem facit. quæ vero ex Macedonia, Thracia, & Hispania afferuntur, improbantur. sunt qui in lapidum fodinis inueniri cadmiam asserant, falsi nimirum a lapidibus, qui sunt cadmiæ persimiles. nam alius lapis ignem expertus atque refrigeratus colorem mutabit, & leuior fiet: cadmia vero nihil mutat, nisi quis per multas eam horas adurat. Fit etiam in argenti fornacibus candidior, minus põderosa, minusq; efficax. Vritur prædicta cadmia carbonibus obruta, donec pellucida fiat, & modo scoriæ ferri bullas emittat. mox uino Aminæo extinguitur: quæ ad scabiem paratur, aceto. Alij sic exustam in uino terunt, rursumq; fictili crudo torrent, donec pumicis speciem acquirat: iterumq; tritam ex vino, tertio urunt, donec in cinerem prorsus redigatur, nihilq; asperitatis habeat: eaq; spodij loco utuntur. Lauatur in mortario trita, aqua effusa usquedum sordes nullæ subsidant. tum in pastillos redacta reponitur.

Cinnabaren idem esse, quod minium quidam falso existimant. nam minium in Hispania ex lapide quodam argenteæ arenæ permixto conficitur: qui alioqui non dignoscitur. in fornacibus autem floridum, & fulgentissimum colorem contrahit. in metallis vero strangulantem halitum eructat. itaque faciem uesicis obducunt, vt per illas uideant, aëremq; non attrahant. eo utuntur pictores ad elegantiora parietum ornamenta. at cinnabaris affertur ex Libya: & maiore pretio uendi tur. tantaq; est eius copia, vt vix pictoribus ad uariandas picturę lineas satis sit. profundi autẽ coloris est, ob eamq; causam cinnabarin esse draconis sanguinem pleriq; crediderunt.

Cisseris, hoc est pumex probatur qui leuis, fistulosus, scissilis, & non calculosus est, quiq; teri facile potest, & candidus est. Vritur hoc modo. cape eius quantum velis, flagrantissimis carbonibus obrue. vbi igni

igni candens ſit redditus, extrahe, vino odorato reſtingue: iterumq́ue incenſum extingue. tertia vero vſtione peracta ſine vt per ſe refrigeretur, & ad vſum repone. Theophraſtus vero auctor eſt, ſi quis in bulliens vini dolium pumicem coniecerit, feruorem ſtatim ſedari.

Corallium, quod aliqui lithodendrum vocauerunt, marina eſſe planta videtur: quæ profundo extracta mari duratur: tanquam offuſo nobis aëre concreſcat. plurimum prope Syracuſas ad promontorium pachynum inuenitur. laudatiſsimum eſt rufum, coloremq́; antherico aut ſandici ſaturatæ ſimilem habet, & ſimili modo friabile eſt, & tota concretione ſua æquale: algæq́; aut fuci marini odorem reddit: ad hęc ramoſum, cinnamomi modo, forma fruticis. quod vero lapidoſum eſt, concretione ſcabrum, fiſtuloſum, & inane eſt, vitioſum eſſe cenſendum eſt. adſtringendi vero, & leniter refrigerandi vim habet.

Cœruleus in ærarijs fodinis in Cypro naſcitur. copioſior vero ex arena litorali, & in quibuſdam ſubcauatis maris ſpecubus inuenitur: qui eſt etiam præſtantior. Eligendus eſt is, qui valde ſatur ſit. Vritur vt chalcitis, lauatur vt cadmia. vim habet reprimendi, modice adſtringendi, & cruſtas inducendi.

A.

Lithargyros, hoc eſt argenti ſpuma quædam ex arena fit, quæ molibditis nominatur, in fornace vſq; dum tota in ignem penitus tranſierit, excocta: quædam uero ex argento, quædam ex plumbo. cæteris pręſtat Attica. ſecundo loco cenſetur Hiſpana. quas ſequitur ea, quæ in Dicæarchia, & Sicilia eſt. appellatur uero quæ flauo colore eſt, & ſplendet, chryſitis, quæ eſt etiam potior: liuida uero, argyritis: quæ ex argento fit, calauritis. Vim habet adſtringendi, refrigerandi, occludendi, molliendi, caua explendi, carnes excreſcentes reprimendi, cicatrices inducendi. vritur confractis partibus ad iuglandium magnitudinem prunæ ſuperpoſitis: & follibus ita perflatur, ut igni candeſcat. ſordes inhærentes

inhærentes abſterguntur, & ipſa purgata reponitur. Quidam aceto, aut vino eam extinguentes ter urunt: hacq; re confecta, ea reponunt. Lauatur vt cadmia. candore autem perfunditur hoc modo. ſumitur argyritis, aut ſi hæc deſit, alia. eam in partes fabarum magnitudine confractam modij Attici menſura, in fictile nouum conijcito, aquam affundito, candidi tritici par pondus addito, priuatimq; pugillum hordei linteo puro, colligato, & è fictilis aure ſuſpendito: & donec hordeum diſrumpatur, coquito. deinde omnia in craterem amplioris transfunduntur, triticum abiicitur, ſpuma argenti manibus adhibita ui confricatur, & aqua affuſa lauatur. tum excepta & ſiccata in Thebaico mortario teritur aqua feruente affuſa, donec diſſoluta fuerit. aqua excolata iterum tota die teritur, & veſperi calida aqua infuſa ſinitur. mane colo traiecta, alia infunditur, & ſic permittitur, & excolatur: hocq; ter in die fit per dies ſenos, poſtea vero ad ſingulas ſpumæ argenti minas additis quinque ſalis foſsilis drachmis, affuſaq; aqua calida ter die teritur: & addita aqua excolatur. cum inalbuerit, calidam aquam infundens idem facito, donec ſalſuginem prorſus depoſuerit. demum ardentiſsimo ſole ſiccata, humore prius abiecto reponitur. Quidam ſalis pondo, ſpumæ argenti tantundem in ſole ex aqua terunt continenter mutantes, dum candor ei accedat. Lota videtur oculorum medicinis conuenire, ad fœdas cicatrices, & facies rugis, & maculis plenas facere.

Lapis Phrygius, quo infectores in Phrygia vtuntur, præſtantiſsimus eſt pallidus, modice grauis & inæquali concretione coloris. candidas ſiquidem cadmiæ modo venas habet. Vritur autem hoc modo. vino optimo perfuſus, viuiſq; carbonibus obrutus follibus aſsidue perflatur, donec mutato colore fulueſcat: rurſus extractus eodem vino reſtinguitur. iterumq; ad carbones admoueto, atque idem facito: eumq; tertio vrito. ſed animum attendito, ne frietur, & in fuliginem euaneſcat.

Lapis pyrites ſpecies eſt lapidis, a quo æs conflatur. eligi

eligi debet, qui æri ſit ſimilis, & facile ſcintillas emittat. ſic urendus eſt. melle irrigatur, mollibus carbonibus imponitur, ſollibus continuo perflatur, donec fuluum colorem acquirat. alij in multos carbones igni candentes lapidem copioſo melle perfuſum deijciunt, & vbi ad fuluum vergere colorem cœperit, extrahunt: flatuq; cinerem diſijciunt, & rurſus non perfuſum vrunt, donec totus æqualiter fragilior fiat. ſæpe enim ſola tantummodo ſuperficies vritur. ita autem crematus, ſiccatusq; reconditur. ſi loto opus ſit, vt cadmia lauandus. quidam uero hunc ita crematum diphryges vocant.

Lapis Aſsius probatur, qui pumicis colore, fungoſus, leuis, & friabilis ſit, venasq; in profundo luteas habet. eius flos eſt ſalſugo ſummo lapide inſidens, tenui compage, colore cum albo, tum pumici ſimili, ad luteum vergente. Linguæ autem admotus eam leniter mordet. Fiunt ex hoc lapide ſolia, in quæ podagrici pedes mittentes iuuantur. fiunt etiam pulueres carnem exedentes. corporaq; carne onuſta, craſſaq; extenuat in balneo pro nitro illiti. ſi lauare hos quiſpiam velit, cadmiæ modo lauabit.

Lapis hæmatites optimus eſt, friabilis, in ſe ipſo durus, ſaturatus, æqualis, nullius ſordis particeps: nulliſq; lineis variatus. vim habet adſtringendi, aliquantulum calfaciendi, attenuandiq;. Vritur perinde, ac lapis phrygius, ſed nullo vino perfunditur. modus uſtionis eſt, vt modice leuis fiat, & bullis intumeſcat. ſunt qui eum ſic adulterinum faciant. denſam, rotundamq; Schiſti lapidis glebam, quales ſunt quæ radices eius appellantur, in fictilem vrceum, qui cinerem feruentem contineat, obruunt. vbi paululum dimiſerint, eximũt: attrituq; in cote probant, ſi hæmatitæ colorem duxit. ſi ita ſit, reponunt, ſin minus, iterum in cinere condunt: & ſubinde conſpiciunt, & periculum faciunt. nam ſi diutius in eo cinere relinquatur, colorem mutat, moxq; diffunditur. Vitiatus deprehenditur, primum lineis, quas pectinum modo per longitudinem diuiſas habet, hæmatites vero eas habet, vt ſors tulit:

tum colore, quem hic floridum reddit, hæmatites vero profundiorem, & cinnabari similem. Inuenitur per etiã in Sinopica rubrica: itemq; in magnete lapide permultum combusto hæmatites fit. qui vero per se nascitur, in Aegypto inter metalla prouenit.

Lapis Schistos, hoc est scissilis, in Iberia Hispaniæ gignitur. Laudatissimus est, qui croci colorem æmulatur, estq; friabilis, & suapte natura bene scissilis. concretione vero, & mutuo linearum, quas pectinum modo habet, discursu, ammoniaco sali similis videtur.

Gagates probatur, qui celeriter accenditur. & odorem bituminis reddit. niger plerunque est, squalidus, crustosus, & valde leuis. Nascitur in Lycia, inueniturq; prope ostia fluminis in mare exeuntis. flumen autem Gagas nominatur.

Thracius in Scythia nascitur in fluuio, qui Pontus vocatur. eadem ei vis, quæ Gagatæ. traditur aqua accendi, oleo restingui: quod etiam in bitumine accidit.

Magnes optimus est, qui ferrum facile trahit, colore ad cœruleum vergente, densus, & non admodum grauis. vim habet crassos humores educendi, si cum aqua mulsa pondere trium obolorum detur. quidam hunc vrentes pro hæmatite vendunt.

Arabicus lapis maculoso ebori similis est.

Qui vero Galactites dicitur, hoc vocabulo gaudet, quod lacteum succum ex se mittat: cinerei tamen coloris est, ac gustu dulcis. ad oculorum fluxiones, & vlcera vtiliter illinitur. is in aqua tritus pyxide plumbea reconditur, ob vim glutinosam, quæ in eo inest.

Melitites est in omnibus galactitæ similis. hoc tantum differt, quod dulcissimum succum emittit. facit ad eadem, ad quæ galactites.

Morochthus, quem aliqui galaxiam, aut leucographida vocant, in Aegypto nascitur. hoc lapide quoniam mollis est, & facile diluitur, linteorum artifices ad candorem linteis indendum utuntur.

Lapis alabastrites, qui onyx vocatur, crematus resina aut pice assumpta duritias discutit, stomachi dolores

res cum cerato mitigat: gingiuasq́; comprimit.

Lapis vero, qui Vettenus in Aethiopia naſcitur, eſt ſubuiridi colore, iaſpidem imitans. cum vero diluitur, lacteus videtur. vehementer autem is mordet.

Iudaicus in Iudæa exoritur, glandis effigie, candidus, forma quamelegantiſsima, lineis inter ſe æqualibus, veluti torno factis diſtinguitur. is ſolutus nullam qualitatem guſtu affert.

Amiantus in Cypro naſcitur; alumini ſciſsili æqualis: ex quo, vtpote flexili, & telas faciunt. coniectus autem in ignem ardet, ſed minime crematus exit ſplendidior.

Sapphirus lapis potui datus ad ictus ſcorpionum facere exiſtimatur. contra internas quoque vlcerationes bibitur: omniaq́; in oculis excreſcentia, itemq́; vuas, & puſtulas reprimit: & ruptas eorum membranas agglutinat.

Lapis Memphites ad vrbem Memphin inuenitur, calculorum magnitudine, pinguis, verſicolorq́;. Aiunt hunc tritum & illitum locis, quæ urenda aut ſecanda ſunt, ſine periculo ſenſum eis adimere.

Selenites lapis, quem aphroſelenen, hoc eſt Lunæ ſpumam aliqui nominant, quia noctu in Lunæ incremento reperitur, in Arabia naſcitur, candidus, pellucicidus, leuis.

Iaſpis lapis, alius ſmaragdi colorem imitatur, alius cryſtalli, pituitæ ſimilis, alius aërius, fumoſus alius, veluti fumo denigratus, alius lineis albis, reſplendentibus præcingitur: alius terebinthinæ ſimilis dicitur: alius calaino gemmę colore ſimilis. omnes amuleta eſſe creduntur, quæ alligentur: quæq́; femoribus appenſa partum accelerent.

Ophites lapis alius eſt grauis, & niger: alius cinerei coloris: alius punctis variatus; alius lineas candidas habet. omnes alligati cõ tra ſerpentũ morſus, & capitis dolores proſunt. qui vero candidas habet lineas, priuatim lethargo, & capitis doloribus auxiliari perhibetur.

Lapides, qui in ſpongijs comperiuntur, cum vino

poti lapides, qui in vesica sunt, confringunt.

Ostracites lapis testæ similitudinem gerit, estq́; crustosus. hoc ad pilos euellendos pro pumice mulieres vtuntur.

Smyris lapis est, quo gemmas annularij extergunt. is in samia terra inuenitur.

Lapis quo aurum flantes ad læuigandum, & splendorem inducendum vtuntur, probatur qui candidus, grauisq́; est.

M.

Melan, hoc est atramentum quo scribimus, ex thedarum collecta fuligine conficitur. singulis libris gummi ternæ fuliginis vnciæ miscentur. Fit etiam ex fuligine resinæ: & fuligine pictorum. sumitur autem fuliginis pictorum mina, gummi sesquilibra, glutinis taurini vncia vna, oboli duodecim, atramenti sutorij denarius, & oboli tres.

Melanteria præstat cæteris, quæ sulfuris colore est, læuis, æqualis, pura, & quæ contactu aquæ statim nigrescit. vim habet adurendi, sicut etiam misy.

Miltos, hoc est rubrica sinopica, præstātissima est densa, grauis, iecoris forma, calculorum expers, concolor, valde fusilis cum diluitur. in Cappadocia colligitur. Fertur in Sinopē vrbem, in eaq́; uęnit: vnde etiam cognomen accepit.

Quæ vero fabrilis dicitur, est in rebus omnibus Sinopica inferior. optima est Aegyptia, & Carthaginiensis, lapidumq́; expers; & friabilis. gignitur etiam in Iberia, quæ ad occidentem spectat, ochra cremata, & in rubricam degenerante.

Misy anteponendum est Cyprium, auri simile, durum, quod friando auri colorem æmulatur, & stellæ modo splendet. vim & vstionem cum chalcitide eandem habet: nisi quod psoricum ex eo non fit: excessuq́; ac defectione differens. Aegyptium vero efficacia præstat cæteris, sed ad medicamenta oculorum est supradicto multo inferius.

Molibdos, hoc est plumbum ita lauatur. aquam in plumbeum

plumbeum mortarium conijcito, & plumbeo pistillo tandiu terito, donec aqua nigra, & feculenta reddatur. per linteum eam traijcito aquam superfundēs, vt quod detritum est, totum transfundatur. idq; iterum facito, donec satis tibi esse videatur. finito, vt quod lotum sit, considat; aquam effunde, aliā adijce, laua vt cadmiam: quo usque nihil nigri supersit, & in pastillos redactum repone. quidam purum plumbum lima deterentes in lapideo mortario, pistillo lapideo terunt, aut manibus cum aqua adiecta fricant, donec nigrescat. mox vbi consederit, effusa aqua, in pastillos cogūt. quod enim diutius confricatur, cerussæ simile fit. Alij scobi lima detritæ parum plumbaginis addūt: aiuntq; plumbum ita lotum esse præstantius.

Crematur vero ad hunc modum. plumbi laminas quamtenuissimas in nouum fictile componito, insperso q; sulfure, alias plumbi laminas superponito, rursusq; sulfur inspergito: idq; identidem facito, donec fictile impleueris. tum succendito. accenso autem plumbo, ferrea rude versato, donec in cinerem perfecte redigatur, nihilq; plumbeum appareat. auferto deinde, naribus occlusis: noxius enim est halitus. lauandum id est, vt cadmia, & reponendum. vim eloti plumbi habet: sed efficaciorem.

Molybdæna, hoc est plumbago, probatur argenteę spumę æmula, flaua, modice splendens, fulua cum teritur: cocta cum oleo iecoris colorem trahit. vitiosa est quæ aërem, aut plumbi colorem præfert. ex auro, & argento conficitur. Est etiam quædam fossilis ad Sebastam, & Corycum inuenta. in quo genere præstat ea, quæ non habet recrementi speciem, nec lapidosa est: flaua uero est, & splendens. vim habet spumæ argenti, & recremento plumbi similem: eodemq; modo lauatur, & vritur. aptior hæc emplastris, quæ liparæ dicuntur, & ijs, quæ non mordent, vtilius miscetur. carnem creat, vlcera ad cicatricem perducit. abstergentibus tamen medicamentis non conuenit.

N.

Nitrum prçferendum eſt, quod leue, roſeo colore, aut candido eſt, perforatum ſpongiæ modo. eſt autem huiuſmodi id, quod ex inſulis affertur.

Nitri ſpuma optima eſſe videtur quæ leuiſsima eſt, cruſtasq; habet, ac friabilis eſt, & ſubpurpureo colore, & ſpumoſa, & mordẽs: qualis ex Philadelphia Lydiæ affertur. Aegyptiæ ſecundus locus datur. Quin & Magneſiæ Cariæ gignitur. Vires & uſtionem & hæc & nitrum ſali pares habent. Quidam hæc carbonibus igni candentibus urunt, ſubiecta prius teſta noua, donec incandeſcant.

Π.

Pompholyx ſpecie differt a ſpodio, genere vero non item: ſiquidem ſpodium nigricat, & eſt plerunque ponderoſius: ac feſtucis, pilis, & terra plenum, ex ærarijs officinis, fornacibusq; veluti deraſum, & earum pauimenti purgatio. Pompholyx vero pinguis eſt, & candida: & item leuiſsima, vt etiã per aërem volitare poſſit. optima habenda eſt Cypria: quæ aceto macerata, æris halitum ex ſe mittit. colore æruginis aliquantulum, cœni ſapore. ſiq; fraudis expers flagrantibus carbonibus efferueſcat, aërium colorem contrahet. his autem notis eſt diligenter attendendum. nam a quibuſdam adulteratur glutine taurino admixto, agninis pulmonibus, aut marinis combuſtis groſsis, & quibuſdam alijs cõſimilibus. ſed facile dignoſcitur. ſiquidem in his probãdis nihil eorũ, quæ dicta ſunt, inuenietur.

Lauanda communiter pompholyx hoc modo eſt. puro linteo mediocris raritatis pompholyga aut aridam, aut aqua maceratam colligato, in peluim aqua pluuia plenam conijcito, & aqua identidem proluito, huc atque illuc linteolũ alligatum agens. ſic enim quod in ea limoſum, vtileq; erit, effluet: totum vero ſedimentum in linteo remanebit. ſinito poſtea reſidere, & aquam cum cinere colis traijcito: & noua aqua infuſa agitato, & effundito: totiesq; id facito per colum traijciens & effundens, donec nihil arenoſum ſubſidat. po-

ſtremo vero aquam exprimito, & ſiccatum cinerem reponito. ſi vero cinerem cremare oporteat, eam diligenter tritam aqua conſperges, & in paſtillos redactam in fictile nouum indito: ſubiectiſq; leuibus carbonibus orbiculos continuo verſabis, donec ſicci, & igniti reddantur.

Sciendum quoque eſt, ex auro, argento, plumboq; fieri ſpodium: & poſt Cyprium, maxime commendari plumbeum.

Quoniam vero ſæpe deeſt ſpodium, antiſpodia quæ parem vim habent, & non mediocri uſui ſunt, neceſſario & quænam ſint, & quo modo ſumi debeant, oſtendemus.

Folia itaq; myrti cum floribus & baccis immaturis in ollam nouam coniecta, indito operculo, quod continua foramina habeat, in fornacem figulorum demittito. cum fictile coctum fuerit, in crudum alterum fictile transferto, & iterum aſſato. vbi vero hoc quoque fictile fuerit aſſatum, extrahe, laua, vtere. Simili quoque modo ſumito coliculos agreſtis oliuæ: ſin ſecus, ſatiuæ cum ſuis floribus, aut mala cydonia diſſecta, & a quibus oſſa fuerint detracta, aut gallas, aut immatura mora in ſole prius ſiccata, aut lentiſcum, aut terebintum, aut œnanthen, aut rubi tenera folia, vt buxi comam, aut eam, quæ pſeudocyperus dicitur, cum flore. alij ficulnas frõdes in ſole prius ſiccatas eodem modo parant: alij gluten taurinum, alij ſuccidam, aſperamq; lanam pice liquida, aut melle irrigatam pari modo cremant.

Σ.

Sandaracha eligenda eſt ſaturata & rufa, floridaq;, & pura, & quæ colorem cinnabaris præ ſe ferat: quæq; ſulfuris halitum redoleat.

Scoria argenti, hoc eſt recrementum, quod etiam helcyſma vocant, habet eandem vim, quam plumbi recrementum poſsidet.

Spongias aliqui mares appellauerunt tenuibus foraminibus, denſaſq;. duriores autem tragos nominauerunt:

runt: fœminas vero eas, quæ contra essent affectæ. cre mantur vt alcyonium. Candidæ vero fiunt eæ, quæ mollissimæ sunt. per æstus salis spuma in petris hęrente conspersæ, & in sole detentæ. quodq; in eis cauum est, sursum spectet, deorsum vero qua fuerunt abscissę. si vero cœlum serenum fuerit, & salis spuma, aut mari na aspersæ ad lunam teneantur, fiunt candidissmæ.

Stibium præstantissimum est quod splendet, & fulget: & cum frangitur, crustosum videtur, nihilq; terrei, aut sordium habet, & facile frangitur. hoc alij platyophthamon, alij labrason uocauerunt.

Crematur Stibium crusta ex farina circumlitum, & carbonibus obrutum; donec crusta in carbones abeat. ab igni emotum lacte mulieris, quæ marem peperit, aut vetere vino restinguitur. Vritur etiam succensis carbo nibus perflatum, donec igni deflagret. si enim pluscu lum uratur, in plumbum transit. Lauatur, vt cadmia, atque æs. sunt qui vt plumbi recrementum lauent.

Stypterię, hoc est aluminis sunt plura genera: ad me dicinam vero adhibentur hæc, scissile, rotundum, & liquidum. inter quæ scissile præstantissimum est; & in hoc genere, quod recens, candidissimum, radicum ex pers, mirum in modum adstringens, lapide uacans: nec modo glebæ, aut assulæ compactum, sed singillatim quasi in capillamenta quædam canescentia dehiscẽs. Lapis quoque huic alumini similis inuenitur, qui quo niam non adstringit, gustu discernitur.

In rotundo alumine, quod ita manu est factum, im probatur: idq; ex forma cognoscitur. sumendum autem est id, quod suapte natura rotundum est, estq; bul larum instar, subcandidũ, & valide adstringẽs: quodq; nonnihil palloris cum quadam pinguedine habeat. prę terea vero calculorum expers, & friabile. quod deniq; Aegyptium sit genere, aut in Melo insula natum.

In liquido vero præstat id quod est maxime pellucidum, lacteumq;, & æquale, & ex omni parte succum habeat. quodq; lapidosum non sit, & caseum redoleat. Id vero est censendum, scissile esse rotundo efficacius.

Cremantur

Cremantur autem & aſſantur, vt chalcitis.

Sory melanteriam eſſe quidam falſo putauerunt. eſt enim ſory ſui generis, magisq; uiroſum, & nauſeam ciet. Aegyptium cæteris excellit: quodq; cum frangitur, nigrius apparet, & in multa foramina dehiſcit, ſubpingueq; eſt, & præterea adſtringens, & in degluriendo, atque olfactu uirus olet, ſtomachumq; ſubuertit. Cæterum in his fere omnibus, & item in aliis; quæ uſtionem non ſunt experta, crematis potentiora ſunt exiſtimanda: præter ſalem, fecem, nitrum, calcem, aliaq; conſimilia, quæ cruda ui remiſsiore ſunt prædita: quæ cremata efficaciora, & perſeuerantiora redduntur.

T.

Τρύξ, hoc eſt fex, maxime ex uino vetere, Italico: ſin minus, ab alio conſimili eligenda eſt. fex enim aceti eſt acriore vi prædita. Crematur vt alcyonium, ante diligenter ſiccata. Sunt qui noua teſta igni largo crement, donec altius tota incendatur. alii fecis glebam ignitis carbonibus obruentes idem faciunt. legitimæ uſtionis ſigno erit albus, aut aërius corporis ipſius color: & cum linguæ admota eam quaſi urit. aceti fex eodem modo crematur. vim adurendi, adſtringendiq; habet. recenti fece vtendum eſt: ſiquidem cito uis eius efflatur. quocirca operculo occludenda eſt, & non niſi in uaſculo adſeruanda. Lauatur pompholygis modo.

Y.

Ὑδράργυρος, hoc eſt argentum viuum, fit ex minio, quod falſo cinnabaris dicitur. in fictilem patinam ferream concham habentem cinnabarin coniiciunt. calyce concham tegunt, argillaq; illinunt: & carbonibus ſuccendunt. nam fuligo, quæ calyci inhæſit, deraſa argentum viuum eſt. quin etiam inuenitur in argenti fodinarum tectis in guttas concretum. ſeruatur in vitreis, aut plumbeis, aut ſtanneis uaſculis. aliam nanque materiam exeſt.

X.

Χαλκὸς κεκαυμένος, hoc eſt æs cõbuſtum probatur rubrum,

brum, & quod in attritu cinnabaris colore est. nigrum vero, magis quam par est, crematum fuit. Fit autem ex clauis nauium solutarũ fictili crudo compositis asperso sulfure cum pari salis portione, alternisq; his inspersis fictili operculum adhibetur, & luto figulorum oblinitur, & in fornacem demittitur, vsque dum plane assetur. hoc cum hydromelite potum, aut cum melle delinctum, aut illitum vomitus ciet. Lauatur porro, vt cadmia, quater in die aqua commutata, donec nihil splendoris ei supersit. Eius vero recrementum eodem modo lauatur, habetq; eandem vim, sed tamen imbecilliorem.

Chalcuanthos, hoc est flos æris, quem aliqui veteres, psegma hoc est resegmen uocauerunt, optimus est friabilis, in attritu rufus, milii forma, grauis, modice splendens, delimatæ æris scobis expers: qua fit adulterinus. quod deprehenditur, cum dentium attritu ramenta dilatantur.

Chalculepis, hoc est squama æris laudatissima est quæ ex Cyprijs officinarum clauis excussa, crassaq; est, & helitis a clauis ducto nomine appellatur. Improbatur vero, quæ ex albo ære confecta tenuis est, atque imbecilla: quam vtpote tenuem, & inualidam reijcimus: eamq; probamus, quæ crassa, fuluaq; est, & quæ aceto inspersa æruginem contrahit. Lauatur autem ad hunc modum. puræ æris squamæ siccæ selibram in pilã cum limpida aqua conijcito, manu diligenter misceto, donec squama subsidat. auferto deinde quæ subsederunt, effusaq; priore aqua, aquę cœlestis cyathũ superinfundito. diducta manu vehementer squamam cum pila confricato, quasi eam perpolias. cumq; lentorem quendam cœperit emittere, aqua sensim vsque ad sex heminas affunditur valide confricando, & squamam per pilæ latera conuertendo valide confricabis. tum omnibus colo traiectis, quod defluxit, in pyxidem rubri æris seruato. est autem id veluti squamę flos: viribusq; efficax: & ad oculorum medicinam accommodatum. reliqua pars imbecilla est: quod superest pari modo la-

uatur,

uatur, donec nullum lentorem ex se mittat. postea vero linteolo opertum biduo quiescere sinitur. tum effusa extante aqua siccatur, & in pyxide reconditur. Quidam æris squamam, vt cadmiã lauant, atque reponunt.

Squama vero, quam stomoma vocant, habet eandem vim, quam æris squama: eodemq; modo lauatur, & reponitur: in aluo tamen purganda est, quàm squama æris, inferior.

Chalcanthum, hoc est atramentum sutorium, genere vnum, idemq; est. humor enim concretus est. specie vero tres habet differentias. Vnum humoribus in cuniculos quosdam stillando colatis concrescit, quam ob rem ab iis, qui Cypria metalla tractant, stillatitium vocatur: alterum copiose exercitatum in speluncis inuenitur: postea in fossas transfusum concrescit: quod concrescens proprie nominatur. tertium vero decoctum appellatur: fitq; in Hispania: sed inutile & viribus infirmis. hoc autem modo parant. id aqua diluentes coquunt: tum in cisternas transfundunt, ac residere sinũt. hoc certis diebus concrescit in multas diuisum formulas tesserarum instar, vuæ modo inter se cohærentes. præstantissimum censendum est cœruleum, graue, densum, purum, & pellucidum: quale est stillatitium, quod ab aliis lonchoton appellatur. secundas fert id, quod concrescens vocant. coctum vero tingendo, & denigrando esse aptius cæteris videtur: ad vsum vero medicinæ infirmius esse reliquis experientia nos docuit. Crematur autem, vt mox de chalcitide dicemus.

Chalcitis antefertur aliis quæ æris speciẽ præ se fert; friabilis, calculorum expers, & non vetus: quæq; fibras oblongas, fulgentesq; habet. ex ea fit quod psoricum vocant: duabus eius partibus vni parti cadmiæ additis: & ex aceto tritis. hæcq; omnia in fictile coniecta, & fimo obruta per caniculæ ardores xl. diebus dimittuntur: siquidem ita maiorem acrimoniam acquiret. eademq; potest, quæ chalcitis. quidam pares vtriusque portiones mistas ex vino terunt: & eadem faciunt.

Crematur fictili nouo chalcitis viuis carbonibus superposito

perpoſito. modus vſtionis in humidioribus eſt, dum bullas excitare deſierit, & perfecte inaruerit. in cæteris vero, dum mutata in magis floridum colorem fuerit. cum enim rubricæ colorem in profundo contraxerit, auferenda ab igni eſt: inſidenteſq; ſordes flatu ſunt pellendæ, & ipſa reponenda. torretur etiamnum perflatis carbonibus donec modice palleſcat: aut fictili prunis cãdentibus ſubiectis, ſubinde verſata donec igni conflagret, & colorem mutet.

Chryſocolla laudatiſsima eſt Armeniaca, porri colorem vſque ad ſatietatem reddens. ſecundo loco cenſetur Macedonica: hanc ſequitur Cypria. quo in genere præfertur pura, damnatur vero quæ terræ, calculorumq; plena eſt. Lauatur antedicta ad hunc modum. tuſam in pilam conijce, & affuſa aqua manu diducta ad pilam valide fricato. mox vbi conſederit, percolato. & alia aqua affuſa, iterum fricato, idq; identidem facito donec pura, ſinceraq; reddatur. tum in ſole ſiccatam reponito, atque vtitor. ſi cremare eam velis, ſic facito. tere ex ea, quod ſatis ſit, patinis impone, carbonibus admoueto: & alia facito, quæ ſupra diximus.

✝

Pſimmythion, hoc eſt ceruſſa, fit hoc modo. in dolium latioris, aut fictile labellum acerrimum acetum infundito: ſubiectaq; arundinea tegete ori fictilis, plũbeam laminam ſuperimponito, & velamina adijcito, ne acetum per halitum expiret. Vbi reſoluta fuerit, defluenſq; deciderit, humorem purum, & in ſummo fluitantem per colum traijcito. quod vero limoſum ſubſederit, in aliud uas transferendum, & in ſole ſiccandum, & mola truſatili terendum; aut probe læuigandum, cribrandumq;. poſtea quod duri ſupereſt, in tenues partes redigendum, & cribrandum: hæcq; uiciſsim, tertio, & quarto facienda. præſtantius autem eſt id, quod prius fuerit cribratum, id quod etiam ad oculorum medicinam adhibetur: ſecundum locum tenet ſequens, & cætera deinceps. Quidam in medio uaſe ligna ſuſpendunt, & ſorde deraſa impoſita, ne acetum contingat,

ori

ori operculum indentes dimittunt. poſt aliquot dies operculo ablato intuentur. ubi reſoluta materies fuerit, reliqua omnia, ut dictum eſt, fiunt. ſi quis in paſtillos velit redigere, aceto acri ſubiget, & ita in paſtillos digeſtam in ſole ſiccabit. hæc tamen æſtiuo tempore peragenda ſunt. ita enim & candida, & efficax redditur. fit etiam hyeme, urceis ſupra balneas impoſitis. nam calor aſcendens, idem quod ſol, præſtat. Laudatiſsimam fieri putant Rhodi, aut Corinthi, aut Lacedæmone. ſecundo loco cenſetur, quæ ex Dicæarchia affertur. Torrenda uero eſt ad hunc modum. tritam ceruſſam ignitis carbonibus fictili nouo, ac præſertim Attico imponito, & aſsidue uerſato. cumq; cineris colorem contraxerit, auferto, refrigerato, utitor. ſi cremare eam uelis, in nouam patinam cauam conijcito ceruſſam tritam: carbonibusq; ſuperpoſitam rudicula miſceto, donec colorem ſandarachæ ſimilem duxerit: tum auferto, & vtitor. quæ ita confecta eſt, ab aliquibus ſandyx nominatur. Ceruſſa lauatur, ut cadmia.

Ω

Ochra eligenda quæ leuiſsima eſt, & ex omni parte lutea ad ſatietatem uſque, calculorumq; expers, & itẽ friabilis & genere Attica. eſt autem & cremanda, & lauanda non ſecus, quam cadmia.

FINIS LIBRI DECIMITERTII.

ORIBASII

ORIBASII MEDICINALIVM COLLECTORVM,

LIBER DECIMVSQVARTVS.

Hoc nobis loco non est propositum formas simplicium medicamentorum conscribere; cum eas accurate Dioscorides nos docuerit: neque etiam singulas cui usque actiones recensere. siquidem de eis copiosius agetur, cum de componendis medicamentis, deq; morbis curandis loquemur, vbi usus postularit. nunc vero omnium simplicium medicamentorum facultates vniuersales duntaxat memorabo.

Ex Galeno, de nominum distinctione. CAP. I.

NVMQVODQVE corpus aut calidum, aut frigidum, aut siccũ, aut humidum quandoq; suapte natura & dicitur, & apparet: quandoq; vero, quia aduentitiam qualitatem acquisiuit. Nos autem dicere consueuimus id quod suapte natura tale est, primo, & per se, & ex se, & potestate tale esse, atque apparere: quod vero aduentitiam qualitatem contraxit, id ex aliquo accidenti esse tale, atque apparere. Quæ vero propria natura aut calida, aut frigida, aut sicca, aut humida esse dicimus, alia talia esse actione, alia potestate pronunciamus. in quo id quod potestate nunc dicimus, differt a superiore. nam ea potestas accidenti opponebatur; hæc vero actioni. Cæterum ex ijs quæ actione dicuntur, aliud absolute calidum, frigidumúe, aut humidũ, aut

aut ſiccum dicitur, vt elementa: aliud pro ſuperante facultate, vt homo, & equus, & omnino cætera animantia: aliud collatum cum eo quod in eodem genere, eademq́; ſpecie eſt temperatum: qualis eſt leo homini comparatus: homoq́; florẽtis ætatis cum puero: aliud cum quocunq; ſors ferat, vt Dion cũ Theone. Quineciam quæcunq; poteſtate talia, aut talia eſſe dicuntur, neceſſe eſt vt ſingula ita nominentur, tanquam ad id, quod actione dicitur, referantur: vt quod facile accenditur ad id, quod actione abſolute calidum eſt: animalia vero calfacere, ad id quod excedit & ſuperat, referendo. Eademq́; ratione id quod hominem calefacit, tanquam homo ſit poteſtate calidus: quod bouem, aut equum, tanquam bos aut equus tales poteſtate ſint. itemq́; hoc illi homini, illud vero illi calidum, aut frigidum, aut humidum, aut ſiccum eſſe, id eſt illius vnius naturæ comparatum.

De differentia medicamentorum. CAP. II.

VARIA eſt medicamentorum natura. nam vel qualia ſumpta ſunt, talia quoque permanent, & uincunt, corpusq́; mutant eo modo, quo id cibos: hæcq́; cum vniuerſæ ſubſtantiæ ſint contraria, prorſus venena ſunt, & animantis naturam corrumpunt: aut mutationis initium ab animalis corpore ſumentia, inde putreſcunt, & corrumpuntur, deinde corpus una putrefaciunt, vnaq́; corrumpunt; quæ uenena quoque ſunt. eſt etiam tertia medicamentorum ſpecies, quæ corpus calfaciunt, veruntamen nihil mali afferunt. eſt & quarta eorum, quæ & agunt aliquid, & patiuntur: ſed tandem uincuntur; planeq́; aſsimilantur. quibus accidit, vt & medicamenta, & alimenta ſint.

De uſu medicamentorum. CAP. III.

VTVNTVR plerunq; medicamẽtis homines ob id ſolum, vt vel refrigerent, vel calfaciant, vel ſiccent, vel humectent, vel horum aliquid coniuncte faciant. quandoq; vero, vt quod ſupra modum laxatum eſt, contendant, & contrahant; vel quod intenſum eſt laxent; vel quod eſt condenſatum rarum faciant; vel ra-

rum

rum condenſent: vel durum emolliant: vel immodicam mollitiem ad duritiam reuocent: vel plenum inaniant; vel inane impleant: vel deniq; ut aliquid huius generis agant.

Ad temperatiſsimam naturam omnia eſſe dirigenda.

CAP. IIII.

MEDICAMENTA, quæ mediæ naturæ ſunt, quæq; in vtranq; partem parum vergunt, interim calfacere rurſusq; refrigerare videbuntur: interim vero, nec calefacere, nec refrigerare, ſed corpora, ſicut acceperunt, ita etiam conſeruare. cum enim affecta corpora variis modis diſponantur, id quoque quod afficit, non eodem agere modo videtur. ex quo planum eſt, neque oleum, neque roſaceum, neque chamæmelum, neque lini ſemen, neque anethum, neque fœnigrœci farinam, neque triticeam, neque alia ſexcenta, quæ partim exquiſite mediam temperiem, ſortiuntur, partim ab ea parumper recedunt, eandem perpetuo actionem eſſe editura. Iam roſaceum exuſtos ſui caloris tepore refrigerat: algẽtes vero modicum etiam calfacit; id quod eſt tepidi caloris munus: quemadmodum balneę quoque calfaciunt rigentes, & æſtuantes refrigerant. Ergo ad temperatiſsimã naturam animum aduertere, ad eáq; omnia dirigere oportet. Eſto ergo corpus temperatiſſimum regula facultatis medicamentorum: quodq; ſimilem illius temperiei caliditatem accẽdit, temperatum nominetur: etiam ſi ſenem refrigeratum maxime excalfacere videatur. quod vero calfacit aut refrigerat huiuſmodi corpus, illud quidem quod calfacit, calidũ; quod refrigerat, frigidum appelletur.

De differentia, & facultate, quæ in ſuccis eſt.

CAP. V.

Succi, qui tum in ſingulis plantis & animalibus, tum in terra comperiuntur, cum plurimi ſunt, tum vero ſpeciebus facile comprehendi non poſſunt. guſtus vero eorum diuerſos Plato eſſe octo numero cenſuit, nominatq; tum auſterum, quem nos adſtringentem vocamus, tum acerbum; tum vero nitroſum, tum amarum, tum

tum salsum, tum acrem: deinde acidum, postremo dulcem. Theophrastus vero pinguem eisdem adiunxit. Ergo quod adstringens, acerbumq; est, terrestre, frigidum esse fuit ostensum: acidum vero, tenuium partium esse & frigidum. quod vero absque aliqua insigni qualitate frigidum est, aqueum id frigidumq; esse. amarum terrestre, tenuium partium. ita etiam quod nitrosum est. acre vero, esse feruidum: salsum vero, terrestre, & calidum: sed nondum feruidum. Eodemq; modo dulce, calidum quidem, sed non adurens. quæ oleosa sunt, aquea & aëria sunt omnia. Actiones quoque ex eorum temperie, consequuntur. nam adstringens, acerbumq; cogit, stipat, densat, repellit, & incrassat. & ante hęc omnia, refrigerare, & siccare aptum est: & quandoque etiam stuporem dentium, quem vocant, inducere. acidum vero secat, diuidit, attenuat, obstructionem expedit, & absque calore expurgat. acre vero par quidem acido est in attenuando & expurgando, sed tamen ab eo differt, quod acidum refrigerat, acre calfacit. itemq; illud repellit, hoc attrahit, & euocat. Eodemq; modo amarum & nitrosum meatus expurgant, abstergent, attenuant, secantq; humorum crassitudinem, nec euidenter calefaciunt. quod vero aqueum frigidumq; est, spissat, sistit, contrahit, condensat, stuporemq; & mortem parti inducit. acre autem attenuat, expurgat, euocat, rumpit, attrahit, & crustas inducit; salsum vero cogit, stringit, sale condit, & citra insignem calorem, aut frigus siccat. dulce laxat, concoquit, mollit, rarefacit. oleosum denique humectat, mollit, atque relaxat.

De uaporibus. CAP. VI.

Quæ odorata sunt, ea omnino sunt calida. odorum namq; copia a calore prouenit. at non protinus quicquid odoratum est, id suaue est: propterea quod non omne est accommodatum spiritui, qui cerebri ventriculis continetur. quemadmodum enim saporum, qui sub linguam cadunt, aptissimi sunt dulces; qui nō apti sunt, multas sunt nacti differentias: ita vapores qui spiritui cerebri sunt familiares, ijdē & grati & suaues sunt: qui

vero non familiares, non paucis inter se differentijs dif-
sident. non omnibus tamen, perinde ac saporibus im-
posita sunt nomina. dicimus enim aliquid acidum, a-
cremq; odorem habere, at austerum, aut acerbum, aut
salsum, aut amarum, non item. sed his duabus appella-
tionibus pleraque eorum, quæ sub odoratum cadunt,
comprehendimus, vt beneolentia, & graueolentia no
minemus. ac beneolentia ad proportionem eorum,
quæ linguæ sunt dulcia: graueolentia vero ad eorum,
quæ dulcia non sunt. totum enim hoc genus in sapori-
bus vno appellari nomine non potest. a corporibus au
tem non odoratis aut omnino parum defluere videtur,
aut quod mensuræ eorum molis non respondeat; qué-
admodum in ijs, quæ exquisite salsa & acerba sunt. ex-
quisite vero cum tale, aut tale quidpiam dico, sincerum,
& quoad eius fieri potest, alterius qualitatis expers ĩtel
ligo. crassa namq; vtrisque est substantia, & præterea, a-
cerborum est frigida. ex quo verisimile est, quod ab his
defluit, paucum esse & crassum, & mole sua terreum, &
proinde per inspirationem in cerebrum non incidere.
quam ob rem de sensibilium temperie non ita tuto ex
odore, sicut ex gustu iudicamus. nam quæ uacant odo
re, crassæ essentiæ sunt: quæ uero in eis sit uis frigoris
& caloris, non constat. quæ autem odorata sunt, te-
nuium illa quidem sunt partium, & calida: at quantum
tenuitatis, calorisq; habeant, non iam discernitur. Prę-
cipua autem causa, quam ob rem in odoratis nihil eui-
dens de eorum temperie iudicetur, est inæqualitas natu
ræ, de qua sæpenumero diximus, vbi corpora ex dissi-
milibus inter se particulis constare demonstrabam.

Ex coloribus quoque faciendam esse coniecturam de simplicium medicamontorum temperie.

CAP. VII.

Ex coloribus quoque aliquam facere coniecturam de
medicamentis simplicibus licet. in vnoquoque enim ge
nere aut seminis, aut radicis, aut succi ex colore indica-
tionem quandam sumere possumus: vt in cepa, scilla, &
vino. quæ quanto albidiora fuerint, tanto minus erunt
cali da.

calida. quæ vero subflaua & fulua, calidiora. idē in tritico, milio, ochris, faselis, cicere, iridis radice, asphodeliq́;, & aliis compluribus vsu venit. in quoque enim genere plerunque fit, vt quæ fulua, & flaua, & rubra sunt, albis sint calidiora. itaque si hinc quoque de medicamētorum facultate coniectura fieri potest, hoc etiam sermoni addatur. præstabit tamen, vt sæpe diximus, distincta experientia vires eorum inuenire. in hac enim non decipieris. quanquam antequam vires eorum dignoscas, gustus pleraque indicat, paululum etiam, vt dictum est, odore approbante.

Quomodo & qua experientia facultates inueniendæ sint. CAP. VIII.

Facultates sunt vsu inueniendæ ad hunc modum. cum primum corpori hoc, vel illud medicamentum, cibúsve admouetur, expers esto omnis vehementis caloris, aut frigoris, quod acquiri possit. nam cum hoc corpori applicas, corpus primo occursu qualitatis acquisitæ, non eius temperiei, quæ est rei admotæ propria, sensu afficietur. Vt igitur admotæ rei vera, sinceraque natura exploretur, tepidum, quoad fieri maxime potest, esto: nec vllam extrinsecus notabilem alterationem valentis caloris, aut frigoris contraxerit. adhibeatur porro, cum eius naturam exploras, non cuilibet corporis affectioni, sed simplicissimæ, & vt maxime fieri potest, summæ. Si autem affectioni summi caloris admotum, frigoris sensum excitet, id profecto erit frigidum: simili quoque modo si frigidæ affectioni adhibitum, statim calidum appareat, id etiam erit calidum. sin vel calidæ affectioni calidum, vel frigidæ frigidum sentiatur, non est, quod hoc calidum, frigidum illud omnino pronuncies. est interdum summi caloris affectio, quā medicamentum modice frigidum non alterat, vt refrigerando densandoq́; totam externam superficiem, calorem intus concludat, ipsumq́; difflari prohibeat: atque ita magis accendat affectionem. Ita vero & si quid frigidæ affectioni admouetur, nullum calorem afferat: vidēdum est, num id, cum aliquid sit mediocriter calidum, nihil

in affectionem agat, quæ summi caloris indiguit. ergo non est ita vis exploranda medicamenti: nec si ex accidenti aliquid efficiat, non per se. id vero quod ex accidenti aliquid facit, tum ex affectione, tum ex tempore iudicabis: ex affectione autem, si ea simplex, vnaq; est. a tempore vero iudicium ad hunc modũ orietur. quod simulatq; admotum est, refrigerare, aut calfacere manifeste videtur, id vtique per se, & vi sua tale est: quod tẽpore id facit, fortasse ex aliquo accidenti huc adactum fuit: vt iuueni quadrati corporis tetano æstate media laboranti frigida liberaliter affusa caloris repercussum facit. cęterum non calfacere per se aquam frigidam est ex primo eius occursu perspicuum. nam sensum inuehit frigoris: & cutim, quoad ei affunditur, frigefacit: tum calorem non in omnibus corporibus, nec dum affunditur, affert: sed solum in iuuenibus quadrati corporis, æstate media, & vbi cessarit affusio. nam stipata, clausaq; corporis superficie extima repercussus fit eius caloris, qui a profundo ascendit. est quandoque, cum calor ex accidenti refrigerat, intercedente nimirum euacuatione: vt cataplasma inflammationem. cum enim inflammatio ex calida fluxione consistat, propria eius curatio in superuacanei euacuatione est posita. euacuationi autem particulæ, quam excalfecit inflammatio, omnino succedit refrigeratio. cum igitur hæc discernenda sunt, tum vero id agendum, vt pro modo simplicis affectionis, etiam viriũ medicamenti modus inueniatur: vt si calida in summo sit affectio, frigidum quoque in summo medicamentum paretur: sin a summo paululum recedat affectio, medicamentum quoque paululum a summo declinet. si magis a summo calore absit affectio, medicamentum proportione a summo frigore absit.

Simplicia medicamenta ferme omnia ex dissimilibus inter se particulis constare.

CAP. IX.

Simplicia medicamenta quamuis sensu simplicia videantur, natura tamen sunt composita, & ex dissimilibus inter se particulis constant: & subinde quoque diuersissimas

uersissimas in se continent facultates: vt excernendi & sistendi, & cæteras omnes repugnantias. ac ne illud quidem mirum videri debet in huiusmodi facultatibus, cum vni & eidem medicamento vim calfaciendi, & refrigerādi inesse appareat, aut exsiccandi, aut humectandi, aut tenuium partium, aut crassarum: siquidem nisi primę hoc modo complicarentur, cę quæ ex illis sequuntur, neutiquam essent similiter complicatę. ergo in corporibus, quæ ex similibus inter se particulis constant, caliditas, frigiditas, siccitas, & humiditas singularum rerum differentias efficiunt: in iis vero quæ ex disimilibus sunt facta, acrimoniæ, aciditates, austeritates, acerbitates, amarores, dulcedines, salsedines, & pinguedines: ita vt vnaquæque similium inter se particularum non multas, sed vnam in se qualitatem obtineat: quod vero totum ex disimilibus constat, permultas. nam si mille, verbi gratia, hoc cyatho huius succi corpora contineantur, quæ ex similibus inter se particulis constent, fieri potest vt centum adstringant, sexaginta mordicent, sexcenta sint dulcia, ducenta amara, quadraginta salsa: sicq; mutua sint mistione tēperata, vt nullam sensibilem partem, quantumuis exiguam, posis accipere, quæ non sit omnium particeps: vt in linguæ contactu omnes agant, in diuersa tamen eius parte, cui scilicet appellere ipsam cō tigerit: ipsaq; affectio ex eo, quod primo affectum est, in eam totam diffundatur.

Quæ ex disimilibus inter se particulis facultates conflatas habent. CAP. X.

Graminis radix habet aliquid acrimoniæ, & adstrictionis. Aloe amara est, cum adstrictione coniuncta. itemq; radix anchusæ, quæ onoclea dicitur: & item bryoniæ tum albæ, tum nigræ austera sunt germina.

Bubonium digerit, & repellit. vua, culta quidē adstringit, & leniter digerit. Asphalti partes quædam adstringunt, quibus refrigerat: partes quædam sunt acres, quibus calfacit. Glandis vnguentariæ reliquiæ, vnde expressus est succus, abstergent, incidunt, contrahunt, & stipant. Daphnes radicis cortex absterget, adstringitq;.

Oleum lentiſcinum, terebinthinum, maſtichinum mollit, & adſtringit. quod vero ex agreſti olea fit, abſterget, atque adſtringit. Ephemerum, ſiue iris agreſtis repellit, digerit. Zythus partim acer eſt, & calidus, parte vero plurima frigidus, aqueus, acidus. Fermentũ particeps eſt acoris cuiuſdam frigidi, & caliditatis ex putredine exortæ: & præterea eius, quæ ex ſalis,& farinæ natura exiſtit. Hedyſari aut pelecini ſemen amarum, ſubadſtringensq́; eſt. Hemerocalles radix digerit,& repellit. Hemionitis adſtringit, cum amaritie coniuncta. Senecio refrigerat, & digerit. Iſopyron, aut phaſiolum exterget, incidit, contrahit, & conſtringit. Centaurij maioris radix acris eſt, & adſtringens, vt caliditatis, & craſſæ frigiditatis ſit particeps. ſuccus idem facit. quidam pro Lycio vtuntur. Coriandrum plurimum habet amaræ ſubſtantiæ, quæ tenuium eſt partium, & terrena: nec parum aqueæ humiditatis obtinet, quę tepentis eſt facultatis. his accedit parum adſtrictionis. in eo tamen calida, ſiccaq́; facultas excellit. Cypri folia, ſummaq́; germina habent quippiam digerẽs, cum aquea ſubſtantia moderate calida. habent etiam adſtrictionis quippiam ex terrena ſubſtantia frigida. Capnios vel fumus acer, amarusq́; eſt, & adſtringit. Capparis radicis cortex exterget, incidit, expurgat, digerit, contrahit, ſpiſſat, ſtringit. Fructus vero eiuſdem, foliaq́;, & caulis eandem vim, imbecilliorem tamen poſsident. Hedera habet aliquid adſtringentis, acrisq́;, & aqueæ ac tepidæ ſubſtantiæ. Cotyledon vero refrigerat, repercutit, abſtergit, & diſcutit. Lycium, ſiue pyxacanthon, ex quo Lycium conficitur, tenuium partium, digerentis, & calidæ facultatis eſt particeps: itemq́; adſtringentis,& terreſtris ac frigidæ. Mandragora refrigerat, ſed caloris etiam cuiuſdam eſt particeps: & in pomis humiditatis, proinde ſoporem inducit. radicis vero cortex, qui eſt valentior, non ſolum refrigerat, ſed etiam exſiccat: at reliquum quod eſt intus, imbecillum eſt. Melilotũ adſtringit, diſcutit, & concoquit. maior enim in eo eſt calida, quam frigida ſubſtantia. Myrtus ex contrariis

ſubſtan-

ſubſtantijs conſtat. terrena tamen frigida in ea excellit. habet etiam aliquid tenuium partium calidum. quam ob rem vehementer ſiccat. folia vero & germina, & fructus, & ſuccus in adſtrictione nō magnopere differunt. porro quod ramis, & trunco adnaſcitur tuberis inſtar, quam myrtada quidam vocant, quo prędictis eſt ſiccius, eo etiam magis deſiccat, & adſtringit. quidam id tundentes reponunt: poſtea vino excipientes in paſtillos redigunt. cæterum folia ſicca magis quam viridia exſiccant, ſuccus exprimitur non ex viridibus ſolum foliis, ſed etiam ex fructu. hæcq; omnia reſtringendi vi ſunt prædita corpori adhibita. Mel amarum mixtæ facultatis eſt, ac ſi quis noſtrum ei abſinthium miſcuiſſet. Mori partes omnes purgantem & reſtringentem facultatem habent. in cortice tamen radicis purgans vis exuperat: in moris vero immaturis reſtringens. in foliis vero & germinibus media quodāmodo vtriſque temperies eſt. Myrice, hoc eſt tamarix, incidentis, abſtergentiſq; eſt facultatis, & tenuium partium citra perſpicuam exſiccationem. fructus vero, atque cortex non mediocrem adſtrictionem ſunt ſortiti, vt ad gallam omphacitida prope accedant. poſſentq; ad eoſdem vſus, ad quos galla, adhiberi. porro myricæ combuſtæ cinis deſiccantis facultatis eſt: ineſtq; ei plurima incidendi, abſtergendiq; vis; exigua vero adſtringendi. Acetum miſtæ eſt ſubſtantiæ frigidæ, & calidæ, & vtriuſque tenuium partiū. in eo tamen ſicca facultas quæ tenuium eſt partium, vincit. ex quo fit, vt repercutientem, attenuantemq; & diſcutientem ſimul vim habeat. Oxylapathum diſcutiens quidpiam & repellens habet. at ſemen perſpicue adſtringit. hippolapathum vero eiuſdem facultatis eſt, imbecillius tamen. orchios, hoc eſt teſticuli radici bulboſæ, & duplici vis ineſt humida, & calida. cæterum maior radix multum habere excrementitiæ flatuſq; plenæ humiditatis videtur. at minor, contra, valde inquam elaborata, vt eius temperies ad calidius, & ſiccius vergat. hæ radices toſtæ modo bulborum eduntur. Pityides & adſtringunt, & acrimoniam quandam cum amaritie habent.

bent. Polygonatum adstrictionis, acrimoniæ, amaroris quidpiam, & insuauitatem, quæ explicari verbis non potest, in se habet. Rheum habet quiddam terrestre frigidum, quemadmodũ declarat adstrictio: ei quoque calor quidam inest. quin etiam aereæ cuiusdã substantiæ subtilis est particeps. Qui vero aiunt rheum esse centaurium maius, ii melius sentire mihi videntur. Rosarum vis ex aquea substantia calida & adstringente, & amara est. flos earum magis etiam, quam rosæ, absterget: & eundem exsiccare plane patet. Scordium amari quid habet, acerbiq́;, & acris. Symphitum vtrunque incidit, digerit, contrahit, stringit, & modice calefacit. oxyschœni, hoc est acuti iunci, & holoschœni fructus compositus est ex terrestri substantia leniter frigida, & aquea leniter calida: vt inferiores partes siccare queat: at capiti leniter frigidos vapores submittere: quocirca somniculosos facit eos, qui eo vtuntur. Diphryges quidpiam habet adstringens, acreq́;. Phrygius lapis repercutit, & digerit. Ageratus quoque lapis idem facit, quo vtuntur cerdones: nam repellit ipse quoque, & discutit. Atramentum sutorium egregie adstringit: & nõ ignauiter calfacit. Caseus recens glutinat, discutit, & adstringit.

De ordine facultatis simplicium medicamentorum.

CAP. XI.

Atque hæc quidem ita dicta sunt nobis. tempus autem est, vt ad singula progrediamur. optimus enim medicus non tantum hoc, aut illud medicamentum esse calidum, sed quantus etiam in eo sit calor, scire debet. Ac satis quidem erit in vnaquaque exuperantia quatuor ordines statuere, quatenus ad vsum pertinent: vt calidum primi ordinis dicamus id, quod nos calfaciat, nõ tamen euidenter. eademq́; sicci, humidiq́;, & frigidi est ratio. at quæ iam perspicuo calfaciunt, aut refrigerant, aut siccant, aut humectant, secundi esse ordinis dicentur. quę vero vehementer, non tamen ad summum, tertii. qu denique ita possunt calfacere, vt crustas inducant, & urant, quarti ordinis. ita etiam quæ sic refrigerant, v

stupidum

ſtupidum locum reddant, quarti ea quoque ordinis cenſeantur. quod ſiccet vero in quarto ordine, nihil eſt; ſi non etiam vrat. nam ſiquid extreme ſiccat, id etiam adurit.

De calidi, frigidiq; actionibus. CAP. XII.

Ergo quæ temperata ſunt, grata ſunt, atque amica. quod.n.in corporibus noſtris conſtiterat, concretumq; fuerat, id funditur: ex qua potiſsimum affectione iucunditas animantibus exiſtit. ſi vero diutius immorentur, ipſa quoque moleſta redduntur. ad tantam enim fuſionis immoderantiam ſic recidunt, vt ſubſtantiam noſtram digerant, diſſoluant, atque diſpergant. veruntamen ne ſic quidem mordicatione infeſtant, ſed animi defectionem inuehunt, vireſq; deiiciunt, vt etiam mors conſequatur. quæ vero adhuc magis ſunt calida, ea ſecant, diuidunt, diſtrahuntq; ſubſtantiam, vt neceſſario mordacia eſſe videantur: qualis eſt aqua feruens, & ignis. eadem eſt ratio frigidorum. quæ nanque contacti corporis continuitatem nondum diuellunt, frigida ſolum ſunt, non tamen etiam mordacia. at quæ præter quam quod contrahant, etiam conuellunt, ea violente mordacia apparent. ſubiectam igitur materiam contrahere,& condenſare, frigidi ſemper eſt proprium: diffundere vero, & liquare, calidi: vtriſque commune, vt aucta immoderatius, mordeant. quocirca plerunque difficile eſt diſcernere, vtrum quis perfrigeratus ſit, an ab humorum acrimonia mordeatur. ſed enim in refrigerãtibus ſtatim contrahi & conſtringi ſubſtantiã ſentimus: in calidis, diſſolui atque fundi. vtriuſque tamen affectionis celeritas non eſt par atque æqualis: ſed in frigidis ſerius, in calidis celerrime morſus ſentitur. Ad huiuſmodi autem affectiones eſſentiæ medicamentorum vel tenuitas, vel craſsitudo plurimum facit. ſiquidem frigida, quæ tenuium ſunt partium, cum magis in profundum tranſeant, mordent vehementius: calida vero,quę ex craſsis partibus conſtant, magis vlcerant, & proinde violentius affligunt. ſed magis etiam mordent, quæ & tenuium ſunt partium, & inæquali temperie cõſtant.

inęqualia

inæqualia autem ſunt propemodum omnia. quippe cũ aut non poſsit, aut ſane difficillime, inueniri ſubſtantia vlla, quę exquiſite ex particulis inter ſe ſimilibus cõſtet.

Quæ ſint media inte. calefacientia, & refrigerantia.

CAP. XIII.

ADIANTVM, aſparagus myacanthinus, aſplenum, muſcus, quem etiam ſplanchnon vocant, dulcis radicis ſuccus, dracuntii radix, oleum dulciſsimum, quod præcipue ex oliuis drupis efficitur, cera, faba, veſca pinearum pars aqua macerata, lycium, lotus ſiue trifolium, macer, citrij cortex, filicis radix, itemq́ue thelypteris, lentiſcus, hycinthi fructus, lens, terra ſelinuſia, Chia, Samiaq́;, cadmia, ſpuma argenti, lapis galactites.

Quæ res calfaciunt, ſine ordinis adiectione.

CAP. XIIII.

VITICIS folia, & ſemen moderate calfaciunt. vrticæ ſemen & folia, acanthij radix & folia, alimum cum humiditate, quæ non conficitur, flatumq́; excitat, coniuncta, amygdalæ dulces, vtraq́; anagallis, atractylis, aut cnicus agreſtis, aphace, rubi fructus maturus, radix pœoniæ, oleæ baccæ maturæ, fermentũ, eryngiũ ciſthus, aut citharus, ciſthus aut ladanum. quod.n.apud nos eſt, refrigerat, quod locis calidis prouenit, calefacit. braſsica agreſtis vehemẽtius quam ſatiua: periclymeni fructus, polygalũ, reſinæ omnes, picea magis quam terebinthina, qua etiam magis ſtrobilina: mediæ inter has ſunt pinea, & abiegna. inter liquidas reſinas magis calfacit ea, quam capnelæon vocant: nam cypariſsina acrem facultatem habet. Seſamum modice, itẽq́; oleum, quod ex eo conficitur, & herbæ decoctum. Soncus ſiccatus, iunci odorati flos, phaleris, palmulæ & magis etiam dulces: lapis melitites, molaris, ſordes, cochlearum combuſtarum cinis. braſsica canina valde calefacit, ranunculi radix, totaq́; herba. pulegium, lauri folia, & magis baccę, cortex vero minus, quam radix. daphne herba, dictamnum æque ac pulegium. falſum dictamnum vero, minus. ſaluia, eryſimum, lanæ combuſtę

combustæ. Zinziber, thapsia, cardamomum, liquor, & maxime omnium cyrenaicus. panacis heraclei radicis cortex, & fructus, sed minus, quam liquor. panaces asclepium, & panaces chironium minus, quam heracleum. Silphii liquor, & folia, & fructus, & radix, & caulis. capilli usti. Calefacit etiã albæ vitis, & bryoniæ radix: alterius vero quę nigra est, imbecillius. anagyri folia, & magis etiam arida, aristolochia, asphodeli radix, eiusq; combustæ cinis. glandis unguentariæ succus, bunium, buglossum, quod & arction, pseudo bunium, glaux herba. daucus, qui etiam staphilynus nuncupatur, & magis etiam agrestis, eiusq; herba foris admota, & magis quoque semen. chamædaphne, daphnoides, dracunculi radix calidior quam ari radix, ideoq; acrior, & magis amara. * extinguunt vero oleũ dulce & vetus, magisq; raphaninum, & his magis sesaminum, & melanthinum, & laurinum, & cedrinum, & quod è liquida pice conficitur, & tædinum. elenii radix, cicer, serpillum, viscum, caucalis æque ac daucus. libystici radix, & semen, smylac aspera, & lenis. ferulę semen, peplij semen, sagapenum, satyrium, apium, & magis etiam semen, hipposelinum, apium montanum, seseli, sesamoidis albi semen, sium, sinon, myrrha Bœotica, styrax, ficus arbor, hydropiper minus quam piper, hypericon. sal laxior est calidior cæteris: sulfur, sanguis, fel, & flauum magis, quam pallidum: & taurinum magis quam boum exectorum. imbecillius est porcorum, præterquam agrestium. ouillum est paulo acrius suillo: hoc magis etiam caprinum. simile vero quodammodo est vrsinum & bubulum. at taurinũ est vehementius. hyenę vero est debilius: sed hoc magis, quam callionymi, & scorpij marini, & testudinis marinæ. omnium vero pennigerorum animalium fel acrius, sicciusq; est, quam quadrupedum. inter pennigera, gallinarum, & perdicum fel est melius. milui vero & aquilæ acre est grauiter, & erodit. Vrina omnium animantium calida est: magis vero vel minus pro cuiusque tẽperie. nam calidiora, vrinam calidiorem emittunt: ho

minum

minum vero vrina,& ſuum caſtratorum eſt omnium debiliſsima. Saluia imbecilla eſt in iis, qui biberunt, & comederunt: vehemens vero, & acerrima in iis, qui ſiti fameq́; laborant. carnes viperarum, adeps anſerinus calidior eſt adipe gallinaceorum, & gallinarum, & ſuillo. taurinus vero multo calidior, ſicciorq́;, quam ſuillus. Vitulinus inferior eſt taurino: vt hœdinus caprillo: & caprillus hircino. & taurinus leonino. Omnis pinguedinis vis eſt calfaciens & humectans: muria denique piſcium ſale conditorum calefacit.

Quæ primi ordinis ſunt calfacientium.

CAP. XV.

ALOE primi ordinis intenſi calfacientium eſt. anthemis, aut chamæmelum, arum, abſinthium, calidior eſt ſuccus. ladanum primi ordinis completi. leucacanthæ radix, & fructus, lini ſemen, malabathri folium, ſpica nardi. hac imbecillius calfacit celticum nardum: & minus etiam montanum. muſtum, ſerum, caſeus extrinſecus impoſitus: ficus ſiccæ primo ordine completo excalfaciunt.

Quæ ſecundo gradu calfaciunt. CAP. XVI.

AMVRCA, & anethum ſecundi ordinis intēſi ſunt: anethum viride minus eſt calidum. artemiſiæ vtræque. balſamum, elaphoboſcus, calamus aromaticus, crocus, thus, lychnis coronaria completi eſt ſecundi ordinis. loti agreſtis ſemen, chia maſtiche, mel, myrrhis, quam aliqui myrrham vocant, vinum, peucedani radix, liquor vero magis: pix, polium minus completi eſt ordinis. polycnemon, meliſſophyllon; marrubium, propolis, completi. ptarmices frutex adhuc virens. Rhodia radix completi ſecundi: ſeriphum in ſecundo ordine intenſo. cucumeris agreſtis ſuccus, cui elaterio nomen eſt. Siſari radix, ſcandix, ſecundi eſt intenſi: ſcilla, cardui radix, completi ſecundi eſt: ſmyrna, terebinthi cortex, folia, & fructus: teucrium, fœnumgręcum, vtriuſque chamęleontis radix completi: chamępitys, ocimum.

Quæ

Quæ res tertio ordine calfaciunt. CAP. XVII.

ABROTONVM, & magis ustum: lolium incipientis tertii est. ęgyri flores, & resina, folia vero imbecilliora sunt: acorum, amomum, amaracus, ammium, anethum ustum, anisi semen, iuniperus, & eius fructus: asari radix, herba sabina, veratrum utrunque. epithymum, mentha, nepita, thymum, arundinis vallaris cortex ustus: caron, casia, cedrus utraque: cinnamomum, clinopodium, cnici semen, conyza maior & minor. nam graueolentior humidioribus locis exorta imbecillior est: cuminum, leontopetali radix, leucas, thuris fuligo, fœniculum, melanthium, mei radices: moly, aut ruta agrestis, aut harmalo, aut besasa, aut orium, rododaphne est tertii incipientis: vinum satis antiquum: ononidis cortex: origanum omne: opopanax, paronychia, petroselinum, ruta satiua: ptarmices frutex aridus: radicula agrestis est efficacior, & semen etiam efficacius est. sampsuchus, sesamoides maius: sisymbrium, scorpioides, smyrnium, stachys frutex marrubio similis: polii radix, trifoliũ, quod asphalthion nuncupant: hyssopum, galbanum, incipientis est tertii. chamędrys, chamęleuce, chelidonium maius tertii est completi.

Quæ res quarto ordine calefaciunt. CAP. XVIII.

ADARCE, ampeloprasum, euphorbiũ, oleum cedrinum, folia clematidos, incipientis: costus, cepa, lepidium, sinapi. ruta agrestis, allium, & magis etiam, quod agreste est, ophioscordon: struthii radix, tithymalorum liquor, eorum vero fructus, & folia, minus: chelidonium minus, quarti est incipientis: & quęcunque caustica sunt.

Quæ refrigerant absolute, absque ordinis adiectione.
CAP. XIX.

GRAMINIS radix mediocriter: herba quoque illita mediocriter: auricula muris citra adstrictionem, pira illita, modice, sed quę austera sunt: bubonium sine adstrictione: balaustiũ, rubi folia, germina, & fructus immaturus, & flos: auena modice, muscus marinus

nus, glaucium modice: dulcis radicis succus, dorycnium valde, quippe excellit frigiditate aquea efficaci. oleę rami, & immaturus fructus: oleum omotribes: oleum myrtite, sesaminum, balaninum, hyosciaminum, elatine modice, helxine, quę & perdicium, modice. panicum uel meline, si illinatur. epimedium modice, violę folia modice. arundinis vallaris folia modice: cicuta in summo. lichen in petris nascens. papauera omnia, eorũq; liquor. mali fructus & folia, & succi, & cortex, pręterquã dulciũ. siquidem in eis aqueum temperatũ exuperat. persicę fructus, citri caro: fungi ualde. acrestæ succus ualde. amylũ ex tritico mediocriter, oleum rosaceũ mediocriter. sordes ex palęstra, siderıtis utraque. sonchus nondum siccatus: stratiotes, tribuli utriq;: sed alter humidam habet frigiditatem, terrestris uero terream: palmæ ramorum cortex, & cerebrum: & id quod elaten uocant. terra samia modice: terra Cimolia, lapis hæmatites, scissilis uero minus. naxiæ cotis retrimentum: plumbago modice. plumbum non ustum, & ustum, cerussa, sandyx modice: caseus mollis & recens modice.

Quæ res primo gradu refrigerant. CAP. XX.

ACACIA non lota, atriplex citra adstrictionem: acini uuæ, milium, hordeum, orobanche, platanus, rhamnus completi primi est. seris, quam picrida quidam & cichorium uocant, & chondrile, quæ seridis est species.

Quæ res refrigerant secundo ordine. CAP. XXI.

ACACIA lota, plantago, eiusq; fructus, blitum, galla, immatura, cucurbita, mali armeniacæ fructus, rhus, cucumis, pepo, solanum hortense, cui similia sunt solani halicacabi folia. hyacinthi radix completi secundi ordinis est: lẽticula palustris: alga virens: quæq; adhuc humida ex mari sit euulsa: psyllii semen.

Quæ res tertio ordine refrigerant. CAP. XXII.

SEMPERVIVVM utrunque, portulaca, eiusq; succus, mandragora, citrii pars acida, quę circa semen est: herba sanguinalis tertii est incipientis: potamogiton

ton eodem modo. solani fruticosa pars, soporiferi solani radicis cortex. altercum, quod & flores, & semen album habet: hypecoon. quarto vero ordine refrigerat papaueris liquor.

Quæ res siccant, nec ordo gradus adiungitur.

CAP. XXIII.

VITICIS folia, & semen: rutæ minus: graminis radix modice: semen eius graminis, quod in parnaso: adiantum, vtrunque semperuiuum modice. ægyri flores, & resina modice, cæteræ eius partes, debilius. acanthi, siue melamphylli, siue pædarotis radix: spinę albæ radix: spina Aegyptia, acte & arborea, & quæ humi sita est, vel herbacea. alysson, amarantus, quæ fluxiones pota desiccat. albę vitis, quę bryonia dicitur radix: nam nigrę bryonię est imbecillior: anagyri folia arida vehementer: androsęmi quod ascyron etiam dicunt, estq; hyperici species, & dionysiados folia andro saces, anthyllis utraque moderate: aparine moderate. pira illita. * rhine moderate, magis vero summa eius pars. aristolochia ualde, magis vero rotunda. arctium utrunque. asparagus myacanthinus, aspalathus, astragali radix, asphodeli radix, & eius exustæ cinis etiam magis. atractylis, aut Cnicus agrestis mediocriter: aphace magis, quam lens: balaustium ualde. ruborum fructus immaturus: siccatus vero magis: itemq; flos. ranunculi radix, totaq; herba vehementer: bulbus illitus: gallium, glycysidę, aut pentorobi, aut pœoniæ radix: lauri folia vehementer: & baccę magis: minus uero cortex radicis. quercus partes omnes. magis vero fagus & ilex. quinetiam harum plantarum tenera folia illita non mediocriter siccare possunt. alterius quercus partes minus siccant. oleum laurinum, & magis tędinum: panicum illitum: echini herbę fructus. heryngium multum: isatis agrestis magis, quam satiua: corticis salicis cinis vehementer: canabis fructus: nasturtium, caucalis, vt daucus, ceratonia, vt eius itidem fructus: siliquę, gummi. Lixiuium maxime omnium siccat, & absterget quod ex ficulno factum est cinere:

& tithy-

& tithymalorum: & ferme adurentis facultatis eſt. cor ni arboris fructus, & folia, & germina valde. braſsica in cibo ſumpta, & foris admota. caules eius combuſti valde exſiccantem cinerem reddunt, vt fere adurentem iam uim quandam acquiſiuerint. braſsica agreſtis vehementius, quam ſatiua. crethmon, lilij folia, & lęuigata radix. crocodilij ſemen, & radix. canina braſsica, lagopus, lichen in petris naſcens, lepidium minus, fuligo omnis, lotus, aut trifolium moderate. lotus arbor, fœniculi agreſtis, & radix magis, quam ſatiui. vocatur hoc propter magnitudinem hippomarathrum huius ergo non ſolum radix, ſed multo etiam magis ſemen eſt cachryi ſimile. alterum vero hippomarathrum, cuius ſemen rotundum, acreq; eſt, & coriandro ſimile, eſt ſimile illud quidem uiribus hippomarathri, ſed eſt imbecillius, myriophyllon, narciſsi radix, neuræ, nymphææ radix, quæ albam radicem habet, ea vehementius deſiccat. xereos aut xeridis radix, & multo magis fructus, xiphij radix: & pręcipue pars ſuperior. acreſta, orchis, quem etiam ſerapiada vocant, magis quam alius orchis, quem canis teſticulum nominant. ſiccata hæc herba magis ſiccat. papyrus combuſta: ſed minus quam cinis chartæ. panacis heraclii radicis cortex: ſed minus quam liquor. periſtereon, platani cortex, & globuli mediocriter. at cortex vſtus, magis. herba ſanguinalis, polemonium, quod alii philæterium vocant, polypodium, filicis radix, & thalypteris. amylum ex frumento confectum modice, reſinæ omnes: ſparganium, hipericon, phalangitis, verbaſci folia, ſal, aphronitrũ, gypſum, idq; magis uſtum: cadmiæ omnes, omniaq; metallica & lapidoſa, & terrea: & ſquamæ omnes, & ſquama æris magis. argenti ſpuma modice. lapis phrygius, lapis Arabicus, & oſtracites multum: nitrum, atramentum ſcriptorium, teſta, & magis clibanorum. omne recrementum: ferri uero recrementum maxime: ſtibium, chryſocolla, coagulum omne: ſtercus omne: anſerinum inutile eſt propter multam acrimoniam, quæ in eo ineſt. itemq; ſter-

cus

cus miluorum & aquilarum. sordes mediocriter, carnes uiperarũ, caro cochlearum in mortario valde contusa, & in leuorem postea redacta, vehementer. quàm ad rem cochleæ recentes esse debent. cinis quoque carum satis crematarum. adeps taurinus magis, quam alii: caput mænularum sale cõditarum crematum, cornu ceruinum, & caprillũ combustum, valde. corium vetus ex calceamento combustum: purpurarũ, ostreorumq; testa combusta, multum. debent autem in puluerem redigi. sepiæ testa, lanæ combustæ, pili combusti, valde: ouorum vitellus assatus: cinis cancrorum, garum, multum; muria piscium sale conditorum.

Quæ res sine morsu siccant. CAP. XXIIII.

VRTICAE semen & folia, aloe, amurca, & magis etiam siccat cocta. anagallis utraque, plantago, auena, quæ illita per halitum digerit. oleum dulce, insulsum, lotum, maxime omnium, erica, quæ itidem digerit. fermentum sine morsu attrahit ea, quæ in imo sunt corpore, atque digerit: thalicthrum, lupinus amarus, eiusq; farina, quę etiam digerit: quod magis etiam agrestis facit: hippuris vehementer. isatis vehementer: salicis folia, & flos cum adstrictione quadam. nonnulli uero ex eis succum exprimunt, qui morsus expers est, & siccans medicamentum ad multas res vtile. nihil enim multo utilius est medicamento non mordente, siccante, & leniter adstringente. cancani radix modice. iuglandis putamen aridum ustum, quod est etiam tenuium partium. põticæ nuces, æque ac magnæ. sunt enim terreæ, frigidæq; essentiæ participes: milium, minus centaurium ualde: itemq; succus eius. gummi cerasi arboris. granum quod ad tingendum ualet: oleum liliaceum: foliaq; & radices lilij. faba foris imposita, cupressi folia, germina, globuli noui, & teneri. cyperi radix, quæ simul quoque calfacit. Cypri folia, & germina, & globuli noui, mollesq;. pinearum vesca pars in aqua macerata, neuras, nymphææ radix, sireon, multum: paronychia, pentaphylli radix, & thelyptereos. myrrha, sarcocolla, stœbes fructus & folia:

calx lota: tragacantha, palmæ radix, & fructus · ocimoidis semen: quod philiterion etiam uocant: ⁎ terra omnis, ad quod facit etiam quies: lemnia est efficacior. cadmiæ læuigatæ ex fornacibus lotæ. lapis quem leucographida uocant. Asiæ petræ flos carnes marcescentes eliquat: petra vero, minus. pompholyx continenter lota. calx extincta, & lota, generose, psoricum magis, quam chalcitis. oui candidũ & tenue morsu omnino caret. eiusdem quoque naturæ vitellus est: sed assatus minus mitigat.

Quæ res siccant primo ordine. CAP. XXV.

ANTHEMIS, vel chamæmelum, baccæ iuniperi, arum, vtraque artemisia, intensi. hordeum magis quam farina fabarum abiecto putamine. polenta vero hordeacea magis. crocus, thus, fœniculum, nerium, aut rhododaphne, mustum, orobanche, seridis omnes species. cucumeris, peponisq; semen, & radix siccata: fœnumgręcum, hyacinthi radix, chamęleuce.

Quæ res secundo ordine siccent. CAP. XXVI.

LOLIVM secundi est ordinis completi, amaracus, bitumen, amurca intensi: anethum, plantago, eiusq; fructus, opobalsamum, acini, gingidium, dipsaci spinę radix, elaphoboscus, calamus aromaticus, milium intensi: cisthus vel cistharus, thuris cortex intensi, lycium, lychnis, quæ ad coronamenta adhibetur, completi: malabathri folia completi: fœniculum, chia mastiche, & magis Aegyptia. Citrii cortex, & semen, & arboris folia: mei radices: auricula muris, spica nardi, completi, nardum celticum est imbecillius, quo infirmius quoque est montanum, vinum, eruum intensi: opopanax, pix, polycnemon, ptarmices frutex adhuc virens: rhamnus, radicula, agrestis etiam magis: scandix intẽsi: cardui radix: scorpioides, myrrha, lentiscus, terebinthi cortex, foliaq;, & fructus: hæcque præcipue siccata: solani furiosi radicis cortex, completi. lentes, alga etiamnum uirescens, & humida e mari eruta: galbanum incipientis secundi ordinis censetur.

Quæ res ſiccant tertio ordine. CAP. XXVII.

ABROTONVM, & magis uſtum, acacia, acorus, aloe, amium, anethum vſtum, aniſi ſemen, iuniperus, aſari radix, abſinthium, herba ſabina. veratrum vtrunque. epithymum, thymum, nepita, arundinis uallaris cortex vſtus, caron, caſia, cedri utræq;, cinnamomum, clinopodium, conyza, maior, & minor. nam quæ grauius olet, & humidis locis prouenit, imbecillior eſt. leontopetali radix, ſpinæ albæ radix, thuris fuligo. macer, melanthium, citrii: pars quæ ſub ſemine eſt: vinum ſatis vetus. acetum, completi, cum vehemens ſit. origanum omne, paronychia, quinque folii radix, petaſites, petroſelinum, ſmyrnium, ſed minus: paucedani radix, liquor magis. ruta ſatiua, polium minus: meliſſophyllum, marrubium, ptarmice frutex aridus. rhus, ſampſuchus, ſeriphum, ſeſamoides maius: ſiſymbrium, ſtœbes folia, fructusq;, incipientis: teucrium, trifolium, quod aliqui aſphaltion vocant, hyacinthi fructus, hyſſopum, chamædrys, chamæleontis vtriuſque radix, chamepitys, & maius chelidonium.

Quæ res ſiccant quarto ordine. CAP. XXVIII.

AMPELOPRASVM, oleum cedrinum, ſinapi, ruta agreſtis, alliũ, & magis agreſte, quod ophioſcordon nominant.

Quæ res humectant. ordinis uero gradus non adiungitur. CAP. XXIX.

ALSINE, bugloſſum, glaux herba, dulcis radicis ſuccus: lactuca modice: violæ folia modice. mali perſicæ fructus: fungi: polygalum, roſaceum magis, quam oleum, ſatyrium, ſtratiotes.

Quæ res humectant ſecundo ordine. CAP. XXX.

PORTVLACA & ipſa, & eius ſuccus: atriplex: blitum, cucurbita, mali armeniacę fructus, cucumis, pepo, lenticula paluſtris.

Quæ res aquoſam frigiditatem habent. CAP. XXXI.

ACACIA, alſine, portulaca, plantago, atriplex, rubi folia, tuſſilago herba cum humida eſt. nam ſicca-

ta non æque eſt huiuſmodi.blitũ, muſcus marinus.glau cium, dorycnium, epimedium modice. Lactuca, viſcum, violæ folia, cucurbita, vmbilicus veneris, cicuta, Leuce arbor. malua ſatiua, papauera, mala, præcocia, fungi, platanus, herba ſanguinalis, potamogiton, ſideritis, cucumis qui edendo eſt, ſonchus, ſtratiotes aquatilis, holoſchœnus, nux pinea, hypecoon, lenticula paluſtris, pſyllij ſemen, plumbum.

Quæ res mediæ ſunt inter ſiccantia & humectantia.

CAP. XXXI.

GRAMINIS radix illita, oleum dulciſsimum, ex oliua maxime drupa.

De ijs, quæ tenuium, craſſarumq; ſunt partium.

CAP. XXXII.

QVONIAM tenuium eſſe partium dicuntur ea, quæ in tenues partes facile comminuuntur, ſolidarum uero, craſſarumq; partium, quæ contra; viſcoſa vero atque dura ægre, aut difficulter, aut omnino in tenues comminui partes non poſſunt. fragilia vero, & quę ſine uiſcoſitate mollia ſunt, in tenues partes facile ſoluuntur, perſpicuum eſſe hinc arbitror, multa eſſe facultate calida, & facile accendi: nos tamen ab eis non facile calfieri. nam ignis qui eſt omniũ tenuiſsimus, ſimulq; calidiſsimus, in profundum facile penetrat, & comminuit, & extenuat, & mutat, & in ſuam denique naturam conuertit: ſimile reddens ex omni parte, & ſuperans id quod contingit. at noſter calor præterquam quod craſſarum eſt partium, & vaporoſus, eſt etiam debilis, vt quod contingit, non facile commutet. oſtenſum enim eſt, nihil eorum, quæ nos calfacere apparẽt, æque ac ignem, poſſe calfacere: ſed veluti materiam, quæ facile accendatur: ſiquidem initium mutationis a noſtro calore accipientia, vt aridæ arundines ab igni, nos contra calfaciunt, & vt illæ ignis partes fiunt, ita hæc natiui caloris noſtri partes reddantur. quinetiam admodum exile corpus facile ab eo cui admotum eſt, alterari, maius vero tractu temporis, & ita vt eius alteratio uix ſenſu percipiatur, eſt ſane ſatis cõprobatum,

quocirca

quocirca mirandũ non est, si nos celerius ab eo, quod in minimas partes accuratius comminutum fuerit, immutari sentiamus. Euidenter autem apparet, nullum ex ijs, quæ ex crassis partibus constant, prius quam ad unguem comminuatur, neque ipsum a corpore nostro quicquam pati, neque rursus in nos posse agere. neque enim solum in pipere, sinape, & cæteris omnibus nos calefacientibus, sed etiam in ijs, quorum frigida vis est, eodem modo se res habet. nam si quis radicis mandragoræ corticem in magnas confractum partes cuti imponat, aut illinat, plane nihil officiet: at is in tenues partes comminutus, refrigerare potest. sic etiam papaueris semen, & cicutæ. quod quanquam est omnium refrigerantium valentissimum, tamen antequam exquisite comminutum fuerit, nostræ cuti admotum, est plane imbecillum. ne igitur mireris, si aridę arundines, piliq́;, etiam si facile accendantur, non tamen nos contactu excalfaciant: quippe qui a nostro calore non immutentur, vt nos contra calefaciant: quod scilicet in pollinem redigi non queant: quandoquidem & calamus indicus, eo quod tundi, & pollinis modo per cribrum traijci potest magis quam is, qui apud nos nascitur, euidenter nos calefacere conspicitur. Non est igitur censendum, quemadmodũ nõnulli putant, ignem omnem tenuium esse partium, nec omnia quę tenuium partium sunt, ignem esse. nam carbo ignis est ille quidem, non tamen tenuium partium. aër quoque tenuium partium est, non tamen est ignis. est etiam aliquid frigidum exquisite tenuium partiũ, & aliquid calidum, quod ex crassis partibus constat.

Quæ tenuium partium sunt.

ABROTONVM ustum, viticis semen & folia. Scandix, semen graminis in Parnaso nascentis, ægiri flores: vrticæ fructus, & folia, acanthi, siue melamphylli, aut pæderotis radix, acanthij radix, & folia, spinæ albæ semen, acorus, amomum, asari radix, vitis agrestis albę radix, radicis anagiri cortex, & magis eo semen, anthillis utraq;, magisq; ea, quę est chamę-

pityi similis. anthemis vel chamęmelum, aparine, aristolochię radix, & magis etiam rotunda: arction quod est simile uerbasco, plantaginis fructus, & folia siccata. artemisię ambę, asplenum, asphodeli radix, & magis eiusdem ustę cinis, balsamum, & plantę liquor magis, fructus vero minus: radix rubi, sabina multum. glycysidę vel pentorobę, vel pœonię radix, dictamnū, dracontij radix magis, quam radix ari: ebenus, oleum vetus, oleum ricininum, oleum quod è * squalidis oliuis fit, sabinum, elaphoboscus, eupatorium herba: euphorbium, fermentum, heryngium, salicis liquor. nepita, calamus aromaticus, arundinis uallaris cortex ustus. casia egregie. ex nucibus uesca pars. nucis putamen aridum, & combustum, egregie: carpesium, milium, cedrinum oleum, cinnamomum in summo: cinnamomis, quę pseudocinnamomum dicitur. pseudodictamnum, minus: ladanum modice: clinopodium, pruni gummi, fuligo omnis, lotus arbor, mastiche, melanthium, medij semen, myrrhis, ab aliquibus myrrha dicitur: moly quod rutam agrestem quidam nominãt: xyreos aut xyridos radix, & magis fructus, oxyacanthę fructus, opobalsamum, liquor Cyrenaicus magis, quá alius omnis. paronychia, paucedani liquor, ruta, pix, pisselęon vero magis, pistacij fructus, polemonium, quod aliqui philetęrium vocant: propolis, resina terebinthina magis cęteris resinis, larinx quoque magis. inter liquidas resinas, quę capnelęos dicitur, rosaceum oleum, rosa, sagapenum, sampsuchus, seseli, cucumeris semen, sisimbrium, eiusq; semen, ficus siccæ, modice: ficus arbor: iunci odorati flos, modice: teucrium, cinis, eoq; magis calx. tribuli terrestris fructus, tubera modice: hypericon, hyssopum, phaleris, phalangitis, phorbion, ocimoideos semen. sal laxum. præterea in salis genere magis facit sal combustus: sed flos salis magis etiá facit. Spuma salis multum: nitrum, magis uero eiusdem spuma. inter alcyonia, tertium, multum: minus quam hoc, quartum. arsenicum ustum: gypsum combustum, sulfur, cadmia,

mia, quæ botryitis dicitur, magis. pumex crematus, lixiuium, squama æris præ cæteris. Asſij lapidis flos, lapis uero ipse, minus: melanteria, misy, flos æris, & æris ignem experti, eiusq; squamæ magis: chrysocolla magis facit ea, quæ in pila fuerit confecta, quã quæ in fodinis inuenitur. eam quoque cremando tenuiorum partium reddes. sandyx, qui ex cerussa cremata fit. alga, adeps leonis, pardi, hyenæq; multum: taurinus uero minus. castoreum, sepiæ testa, lanæ cõbustę.

Quæ res sunt crassarum partium. CAP. XXXIIII.

PLANTAGINIS radix, balaustium, acinus, oleum balaninum, zinziberis radix, cãcani radix, cæpa, cucumis. squamæ omnes, minus uero æris: sori, alumen egregie, tum liquidum, tum crustosum, tum plinthite. tenuiorum uero partium quã hæc, est quod scissile dicitur. & postea rotundum.

Quæ corroborant. CAP. XXXV.

CASIA, galla ĩmatura, stœchas, corroborat uiscera omnia, & totum quoque animãtis habitum. palmæ fructus, tum foris impositus, tum intro assumptus; absinthium.

Quæ res concoquunt. CAP. XXXVI.

AMOMVM magis, quam acorus, & radix assari. uua culta, cera, ladanum, colla; ex qua libri conglutinantur, crocus, thus, pix, mastiche Aegyptia, rosaceum oleum, myrrha, styrax, galbanum, alica, ocimum illitum, butyrum, æsypus, adeps suillus magis, quam oleum.

De medicamentis pus mouentibus. CAP. XXXVII.

QVAE pus mouent, cum similem temperaturam habeant ijs temperaturis, quæ naturales sunt, earum substãtiam tueri potius, quam immutare possunt. ergo in suppurationibus humiditas alteratur illa quidem, itemq; si qua caro contusa est: sed alia omnia, quæ secundum naturam sunt, substantiam suam conseruant. tale igitur esse debet medicamentum, quod ad pus mouendum adhibetur, qualis est in naturis temperatis natiuus calor. quemadmodum enim alteratio-

nes quæ ſecundum naturam ab innato calore fiunt, à ſimili calore externo iuuantur, ita etiam in ſuppurationibus uſu uenit. Nouimus autem nihil æque adiuuare concoctionem, quam uentriculus obit, ac corpus humanum ipſum contingens: quã ob rem nonnulli puellos noctu in ſinu tenẽt, & ſummum inde commodum ſentiunt. propius enim ad naturalem calorem accedit, eſtq́; magis proprius & cognatus hic, quã qui fomentis adhibetur. quidam uero catulos paruos huius rei cauſa alunt, qui dum quieſcunt, eoſdẽ uentriculo admotos tenent: qui quidem calorem cibos concoquentem, non item qualitatem adaugent. Hæc autem medicamenta humida, & calida dicimus, non quod humidiora, calidioraq́; noſtra ſubſtãtia ſint, ſed quia eorum temperies ſimilis ſit nobis, qui calida, humidaq́; temperie ſumus, ut ſermo uetus prodidit. Quinetiam emplaſticum eſſe debere hoc medicamentũ, ut ad ſummum pus moueat, planum iam eſſe mihi uidetur. nam ſi natiui caloris ſubſtantiam augere, & non intendere qualitatem conueniat, corporis meatus obſtructos eſſe neceſſe eſt: ut trãſpirationes halituoſas intus includant: quandoquidem ea cataplaſmata, quæ aut detergunt, aut uehementius calefaciunt, & halitus difflari ſinunt, ſiccant quidem, ſed tamen pus non utique mouent. porro ad pus gignendum aptiſsima erit ex omnibus quæ perfunduntur, aqua temperata, aut hydrelæum: ex iis, quæ irrigantur, oleum temperatum, ex iis quæ illinuntur, farina triticea ex hydrelæo, ipſeq́; panis. is uero modice coctus eſſe debet. nam qui plurimum coctus eſt, is eſt quodammodo ſiccior, & ad inflammationes, quæ ægrius concoquuntur, eſt accommodatus: qui uero minus, iis quæ admodum calidæ ſunt, atque feruent. cui plus additum olei fuerit, iis conuenit, quæ difficilius concoctionem admittũt: cui uero minus, iis quæ feruent. Quod uero ex pane cataplaſma conficitur, inflammationibus, quæ ægre concoquuntur, aptum eſt: ſiquidem & ſal, & fermentum admiſtum habet: quod uero ex triticea farina fit,

calidioribus.

calidioribus. Alica uero magis ſiccat, quam farina triticea, quam ob rem in moderatis inflãmationibus puri mouendo eſt ineptior. in humidioribus uero, quam farina tritici præſtantior. ex ipſa præterea tritici farina, atque pane, qui purus eſt, & ad pus mouendũ accommodatior: quippe cum furfur minus ſit calidum, magisq; ſiccum. Farina autem pura, & quæ alendo eſt, humida eſt, & calida. qualia ſane ad pus gignendum apta eſſe docuimus. Igitur medicaméta quæ ulceribus inflammatis imponuntur, ſi calida & humida ſint, ea ad pus mouendum conducent: ut adeps ſuillus, & uitulinus, butyrum, & thus. quinetiam ad pus perducit, pix, & reſina, ex aliquo uidelicet oleo ſubactæ. ad feruentes uero inflammationes, comburendæ ſunt, & ex roſaceo liquandæ: ad alias uero, ex aliquo calefacientium, ut cicino, ut raphanino, ut uetere, ut Sicyonio. Si uero ſola cera interdum utaris ad pus mouendum, ipſam quoque in aliquo oleo calfaciente eliquabis: quippe cum ipſa per ſe minus ſit calida, quam ut mouere pus queat. emplaſticam enim uim habet. Solis itaque feruétibus inflammationibus apta eſt ex aliquo ex calidioribus oleis eliquata. uerum ut hæc com moderatione inferior eſt, ut ad inflammationes temperie medias, hominumq;, ac partiũ naturas: ita paululum quid excedunt reſina, atque pix. ex quo fit, ut hæc omnia ſimul miſta commoderate pus gignant. Ne quis uero negligenter intelligat, exiſtimetq; me dicere, omnia quæ difficulter concoquũtur, & ad pus nullo modo perueniunt, hoc pacto curari oportere: ſiquidem nonnulla huiuſmodi ab emplaſticis medicamentis putrefiunt, uel propter ſuccorum ea generantium malitiam: uel propter ęgrotantis imbecillitatem: cuius uires tum exiguæ, tum infirmæ ad ſuccorum in locum irrumpentium concoctionem nullum afferre adiumentum poſſunt. quo caſu profundis ſcarificationibus cutim aperimus in multis affecti loci partibus, medicamentisq; utimur, quæ maiore deſiccandi ui ſint pręditа. imminet enim huiuſmodi inflammationibus

tionibus ea, quæ gangræna uocatur, calore natiuo ab ipsa propemodum uicto, & eo ferme redacto, ut plane restinguatur.

De emollientibus. CAP. XXXVIII.

MEDICAMENTA scirrhos emollientia multo calidiora esse debent, quam temperata natura sit: non tamen iam uehementer calida. nam quæ à lento, crassoq; humore congelato induruerũt, calefacientia, siccantiaq; medicamenta poscunt, non tamen, quę ualida, uiolentaq; sint: sed satis est interim, ut secundi, aut tertii sint ordinis calfacientium, primi exsiccãtium. facultas quoque emplastica inesse in eis debet, quemadmodum in iis, quæ ad pus mouendum adhibentur. sed quo magis ad euacuandum pertinere debent, eo etiam minus meatus illitu obstruere. cæterum cum in corporibus sic induratis non parua sit maioris, minorisq; duritiæ latitudo, necesse itidem est, medicamentorum ea curantium non paruam esse latitudinem. ut, ne longe abeamus, caprillus et gallinaceus adeps huiusmodi etiã indurata curauit. sed imbecilliores hi sunt, & moderatas duritias molliunt. adipe uero gallinarum ualentior est anserinus: caprillo uero hircinus. ualidus quoque taurinus est: sed minus, quam hircinus. magis quam hi digerit, & non magis emollit leonis, pardi, hyenæ, atque anseris. Quinetiam medulla ceruina satis emollit, & post eam uitulina. in quo genere, quæ ex ossibus, quam quæ ex spina sumitur, quam spinalem medullam uocant, est præstantior. eodem ex genere, quanquam ualidiora, sunt ammoniacum thymiama, magisq; tale est, quod pingue est, & recens, & styrax, & galbanum, & bdellium Scythicum, quod & magis atrum est, & magis resinosum. alterum, quod Arabicum est, quo est dilucidius, eo etiam magis siccat, quam emollientia. quod igitur recens & humidum est, & contusum facile mollescit, ad eadem, ad quæ Scythicum, est idoneum. quod uero est uetustius, & gustu admodum amarum, acre, & siccum, ab eorum, quæ indurata emolliunt, mediocri-

tate excidit. præstantiora uero, quam reliqua omnia, ad emolliendũ sunt recentia; siquidem inueterata plus quam par est, exsiccant. id quod etiam in medulla, & adipe usu uenit. quippe quæ se ipsis fiant & acriora, & sicciora uetustate non secus, quam adeps suillus. Cæterum neque hæc, neque alia, quæ molliunt, habere salem debent: quãdoquidem sal uehemẽter siccat. Quin & oleum Sicyonium ex hoc est genere: itemq́; liliaceum, & hyosciaminum: & dulcissimum, quod ex oliuis, & præsertim drupis fit. atque etiam anthemis, quam chamæmelum uocant, & althææ radix, & cucumeris agrestis radix, ex oleo, uel ex aqua decoctæ: & folia quoque maluæ agrestis, eaq́; & cruda, & cocta. nam hortensis folia imbecilliora sunt. at althæa, quæ anadendromalache dicitur, ualidior est: earumq́; ualidior est fructus. Libanotides etiam tres: chia mastiche. terebinthina magis, quam lentiscina, colophonia, quæ chiæ mastichæ est similis, æque ac ipsa mastiche: Aegyptia mastiche: opopanax, sordes è statuis, lutum ex palæstra: strigmentum balneorũ, butyrum, myrrha Bœotica, hippoglossi radix & succus.

De indurantibus, & laxantibus. CAP. XXXIX.

EMOLLIENTIVM quidem facultas abunde iam exposita est nobis: de indurantibus deinceps loquemur. hęc igitur frigida atque humida esse oportet, uelut semperuiuum, portulaca, & psyllium, lenticula palustris, solanum: aut hoc sanè nõ est humida temperie, sed medium absolute humectantis, & siccantis. siquid uero simul refrigeret, & siccet, id etiam omnino indurat: non est tamen ex iis, quæ proprie indurant: siquidem congelatione potius q̃ euacuatione durum corpus efficitur. at si quid ideo induratum sit, quod natiuum humorem non retinet, siccum id potius, quàm durum appellamus: eiusque sanatio est irrigatio, & humectatio, non emollitio: ut tensio curatur laxatione, & laxatio tensione. Atque hæc quidem liquido tum in cute, tum sæpe etiam in articulis conspiciuntur. nam laxatio prouenit immodice hu-

mectatis

mectatis, quæ circa eos sunt ligamentis, & tẽdinibus: tensio uero non etiam simpliciter, sed plusculum exsiccatis, aut refrigeratis, aut inflammatis, aut scirrho affectis. atque ita quidem in articulis. in cute uero non ita solum, sed musculis quoque, qui ei subiecti sunt, quoquo modo in tumorem elatis. ut etiam præ carnis copia quibusdam tenditur. id ipsumq; in inflammationibus illi accidit. quocirca non una simpliciter, laxantium est species, sed alia humectando laxãt, alia calfaciendo, alia molliendo, alia uacuando, alia tumores præter naturam purgando, alia quiddam ho rum faciendo. Quoniam igitur multis modis unaquęque res durior fit, aut siccata, aut densata, aut quia nimium expleta sit, & ideo uehementer tẽdatur, aut aliqua coniugatione hæc patitur; singulis quoque propria est emolliendi ratio. quam ob rem de singulis deinceps disseramus. Ergo quod à siccitate induratum est, humectari postulat: quod à congelatione, excalfieri: quod à repletione, inaniri: quod à siccitate simul, & congelatione, humectari atq; excalfieri: quod à concretione simul, & repletione, calfieri, & euacuari. Siccantur itaque corpora citra concretionem, tum in ualidis exercitationibus, tum in Sole uehementi, tum inedia ingenti, tum febre ardenti, tum medicamentis quibusdam, quæ non refrigerãdo siccant. Congelantur à uehementi solum frigore, sicut etiam implentur à largi humoris affluxu. Siccantur uero simul & congelantur, coeuntibus, quæ simul cõuenire possunt, causis: ut si quis supra modum laborat in frigore, aut famem patiatur. Sic quoque replentur simul, & congelantur ab influxu frigido, aut partis alicuius perfrictione. ac tot quidem modis dura fiunt corpora. at medicamentum emolliens non de omnibus his modis efferre uidentur, sed peculiariter de iis, quæ ob congelationem induruerunt. magisq; etiam si in eis contentus sit humor præter naturam, ut in scirrho affectis usu uenit.

De emplasticis. CAP. XL.

SI qualem tibi ſenſum præbet aqua omnis plane qualitatis expers, talem in re ſicca inuenias, ea profecto extra omnem inſignem eſt caliditatem, & frigiditatem, mediam, quoad maxime fieri poteſt, conſtitutionem obtinens, aut certe paulo ad frigidius declinãs. at ſi ita cum ſit, conſiſtentiam ſiccam habeat, terreſtris ſit, ac citra morſum deſiccet, eſt neceſſe; & corporis meatibus illini ſic, ut difficulter eluantur. huius generis medicamenta ſunt plurima, quæ exquiſite ſunt lota, ut amylum, pompholyx, ceruſſa, calx, cadmia, terra Cretenſis, & Cimolia, alica, ſamius aſter, terra fullonum, gypſum, lupinus iam commanſus, cancani radix, pinearum ueſca pars, aqua macerata. porrò quædam eorum non ſolum terrea ſunt, ſed natura etiam aquea: quædam etiam aëris non parum habent: tenacia tamen ſunt omnia, & idcirco emplaſtica. Duplex enim eſt medicamentorum emplaſticorum natura: altera enim eſt exquiſite terrea, & ſicca, altera uero tenax eſt omnino: miſta uero ex aqua atque terra, & plerunque etiam aere: ut oleum dulce, ſine ſale paratum. oui quoque album ex eiſdem quodammodo eſt miſtum, magis tamen terreum eſt, quam oleum. quin & caſeoſa lactis pars emplaſtica eſt, tenerq́;, ac recens compactus caſeus, & ſuilla pinguedo: & cæteræ quoque pinguedines, quæ nullam adhuc acrimoniam contraxerunt, emplaſticam meatuum facultatem obtinẽt: & magis etiam, quo ſicciores, ac magis terreę fuerint. huiuſmodi etiã eſt elota cera dulcis. eſtq́; ad id accommodata quæ ex magis aqueo melle, & minime acri ſit facta. nam amara ab emplaſticis clare ſecluditur. Gluten libris agglutinandis idoneum emplaſticũ eſt: gummi, myagri ſemen, defrutum, ualde: triticum, ſeſamum, & ſeſaminum oleum, & eiuſdem herbæ decoctum: ſordes ex palæſtra: ſarcocolla, tragacãtha. Atque emplaſtica quidem medicamenta huiuſmodi inter repellentia, & abſtergentia medium locum tęnent.

De

De medicamentis purgantibus. CAP. XLI.

QVEMADMODVM in saporibus diximus, nullum prope eorum alienæ qualitatis expertem esse, ita in medicamentis existimandum est, multas diuersi generis substantias esse mistas. ostensum quoque est, attractiones proprietatibus qualitatum, quæ in substantiis sunt, perfici. idcirco purgantia medicamenta succis qui attrahuntur, familiaria & propria sint oportet, sicuti magnes ferro: quippe qui ad ferri naturam accedat. eiq; magnopere specie persimilis sit: verũ est quodammodo fortior, ut attrahat potius, quam attrahatur. Quin ne cnicum quidem à pituitæ natura alienum esse diffidendum est, ut eius quoque color indicat, sed tamen calore est pituita ualentior, ut trahat potius quam trahatur. eodemq; modo granũ Cnidium, si quando à corpore nostro uincatur, (id quod assidue cnico euenit, rarius autem grano Cnidio propter eius robur, atque uim) pro purgatione fit alimentum: uelut elleborus semper coturnicibus. Idcirco purgãtium medicamentorum, ubi forte purgatione frustrantur, quædam prẹterquam quod nullam corpori noxam afferunt, etiam animanti alimentum præbent: alia uero in corruptelam, & tanquam uenenum conuertuntur.

De nimia purgatione. CAP. XLII.

NIMIAE purgationes euenire solent, cum purgans medicamentum tantas uires sumpsit, ut in uasorum ad uentrem pertinentium osculis morsum simul, apertionemq; multam efficiat: continenterq; iritans, & conuellens corpora, uasorum uim dissoluat. Cum autem in initio modica adhuc sit apertio, & imbecillitas, tum quod tenuissimum est, minimeq; naturæ familiare excernitur. Sed cum utraq; aucta est, iam tunc familiarissima euacuantur: quam ob rem flaua bilis primo, pituita secundo loco, tertio loco atra bilis: post hæc postremus omnium in nimiis purgationibus sanguis effunditur. est enim hic succus naturæ quam familiarissimus. ante hunc uero primus quidem, qui tenuissimus, postremus qui crassissimus. Si igitur medicamentum,

mentum, quod pituitam educat, dederis, prima in nimia purgatione flaua bilis, mox atra, ultimo loco sanguis eiicitur. Si uero quod flauam bilem ducat, exhibeas, pituita consequetur, tertia atra, quartus demum sanguis. quin & si atram bilem purgans medicamētum sit, eam quidem primum euacuabit, deinde flauam, tum pituitam, & postremo omnium sanguinem: tanquam ex inanimis iam uasculis effluat. Cum enim uascula non amplius in se continere alios succos præ imbecillitate possunt, eorum uero ora reclusa fuerint, nec iritare medicamentum desinat, nec familiarem præterea succum posſit attrahere, necesse est reliquos eo ordine, quem diximus, excerni.

De facultate purgante. CAP. XLIII.

PVRGANS facultas duo significat. unum commune omnium, quę quouis modo animalis excrementa expurgant: alterum quod per excellētiam de iis dicitur, quæ aut per uomitum, aut per uentris deiectionem purgant. Est autem eiusdem generis cum his purgationibus tum ea quæ per nares, tum ea, quæ per os fit, infusis uidelicet in nares medicamentis, aut os colluendo, aut mandendo: quæ omnia unico nomine comprehendentes ἀποφλεγματίζοντα, hoc est pituitam euocantia, & eorum facultates aphophlegmaticas nominant. Eiusdem cum ijsdem sunt generis quæ uuluæ admota expurgant. nam quæcunque dixi, ea attrahendi uim habent omnia: alia unum quempiam succum, alia duos, aut etiam plures: idque est illis commune: veluti quæ crassos, lentosq; humores extenuare, vrinam ciere possunt, aut excreationibus ex pectore, pulmoneq; eijciendis auxiliari, & quodāmodo purgant illa quidem, sed tamen non, vt prędicta, nominantur, verum partim uretica, partim menses prouocantia, hoc à superioribus differentia, quod non æque ut illa, uim ad familiares succos attrahendos habent. ex quo fit, ut in his quoque sermo noster alterius distinctionis indigeat. eaq; erit huiusmodi: quæ in pessis, aut fomentis, aut quouis simili modo utero admouentur,

tur,

tur, ea duplici ratione agunt. alia nanque solum calfaciendo prouocant, alia facultatibus, quas attractrices, & purgatrices nominant: quas trahendorum familiaritate peragere attractiones demonstrauimus: quæ biruntur, ut sanguinem attenuent, & meatus obstructione liberent, atque aperiant: ea facultate attractrice uacuationem non obeunt. ac priora quidem eiusdem generis sunt cum purgantibus: secunda uero cum his, quæ lac, & semen gignunt: de quibus paulo post uerba faciemus.

De medicamentis ad tußim pertinentibus.

CAP. XLIIII.

BECHICA medicamenta dupliciter sunt nominata, partim quia tussim prouocent, partim quia sedent. maxime uero contrariæ sunt eorum facultates. aliorum enim natura extenuans est: aliorum incrassans. attenuandi autem uis in calidis & tenuium partium substantiis est sita: incrassandi uero in frigidis, & quarum crassæ sunt partes. harum uero materiam supra memorauimus.

Ex Zopyro de medicamentis, quæ humores ex ore, naribus, & oculis trahunt. CAP. XLV.

HVMOREM ex ore trahunt tum commása, tum liquata pyrethrum, pontica radix, itemq; polij, lapathi, cappareos, halicacabi, chamæleontis, ficuum pinguium decoctum, tæda, mel, passum, papauer, absinthium, origanum, radicula, uua passa sine acinis, aut alia eodem modo, cachry, napi, elleborus albus, elaterium, thymum, sal, omphacium, anisum, piper, misy, æs ustum, granum Cnidium, atramentum sutorium, chamelæa, lauri baccæ, cedria, sulfur, elelisphacus, cinnamomum, acanthi fructus, balsamú, anemone, panaces, nasturtium, ammoniacum, sandaraca, fex arida combusta. E naribus educunt hæc. elaterium, piper, betæ succus & corticis radicis cyclamini, mel passum, thlaspi, granum Cnidium, anagallis, irinum unguentum, anemona, ranunculus cedria, expresio nucum amararum, ueratrum albú, struthium, omphacium,

omphacium, marrubium, hederæ tenera folia. quædam uero horum ſternutamentum quoque excitare conſueuerunt. Ab oculis uero trahunt humores mel, hyſſopum, oleum uetuſtum, anagallis, id quod ſalis pinguedinem uocant, quam aliqui ſalis ſpumam nuncupant. laurinum unguen, nardum, caſia, cinnamomum, coſtus, liquor papaueris, & ſagapeni, folii ſuccus, itemq; dauci, apij, punicorum, amygdalarum, marrubij, ellebori albi, ponticæ radicis, anemones, rutæ, & magis etiam agreſtis: caſtoreum, lapis hæmatites, atramentum ſutorium, flos æris, adeps anſerinus, æs combuſtum, fel, myrrha, chalcitis Aegyptia, ſulfur ignem non expertum, alumen ſciſsile, ſepiæ teſta cremata. miſy, urina, thuris cortex, ſcillæ pars, quæ tomentum appellatur, decocta, ammoniacum, nicticoracis cerebrum, ſanies hircini iecoris, ſalicis lachryma, omphacium, ſquama ſtomomatis. Per aures euocare uidentur mel, piper, * muſtum, libanotis fructifera, metopium, oleum ex nucibus, urina bubula, fel taurinum, mercurialis, betæ ſuccus, & radicum capparis, & agreſtis rutæ, & Cnidij grani: caprifici liquor, bdellium, caſia, galbanũ, ueratrum album, ſerpillum, atque omphacium.

Galeni de medicamentis obſtructione liberantibus, abſtergentibus, & attenuantibus. CAP. XLVI.

QVOD emplaſtico contrarium eſt, id meatus repurgans, aut obſtructione liberans appelletur: quemadmodum ipſum emplaſticum non ſolum ita uocatur, ſed obſtruens quoque dicitur. Fuerit autem id, ſicut actione contrarium, ita & corporis natura, neque uiſcoſum, neque morſus expers: ſed & nitroſum, & tenuium partium. ratione enim maioris, minorisq; differunt inter ſe, genere ſubſtantiæ nõ diuerſa, tum emplaſtica ab iis, quæ ſordem nutriunt, tum meatus expurgantia ab abſtergentibus. nã quæ in ſuperficie ſordem auferunt, ſiue in cute, ſiue in ulceribus, ea abſtergentia nominantur: quæ uero meatus etiam expurgant ea, tenuiorum ſunt, quam hæc, partium, & em-

plasticis contraria, & idcirco obstructione liberantia, & meatuum expurgantia uocantur: suntq; hæc nitrosa, & amara. Quæ uero cuti extimæ imponuntur, ea solam nitrosam qualitatem exquisitam possidere debent ad ea, quæ dicta sunt, peragenda. quæ uero intro in corpus assumuntur, ea quamuis aliquid adstrictionis adiunctum habeant, possunt tamen sic quoque magnos meatus, cuiusmodi sunt in uisceribus, purgare, atque abstergere. foris enim meatuum paruitas prius ab adstrictione occlusa, quam expurgari probe queat, non etiam inde in altum abstergentem substantiam recipit, neque expurgatur. at uiscera, quæ maximos in se meatus habēt, maius commodum ex uasorum corroboratione capiunt, quam ex osculorum exiguitate damnum ferant. proinde absinthium intus repurgare potest, foris non item: quippe quod ex amara, acerbaq; facultate est compositum. quæcunque ergo nitrosa, & amara comperiuntur, ea meatus omnes posse expurgare cognoscito. at sordes ulcerū, aut etiam cutis, non hæc solum, sed & quæ minoribus uiribus sunt, auferre possunt: qualia sunt dulcia, quę tenuium sunt partium, utputa mel. quæcunque enim obstructionem tollunt, eadem quoque abstergent: at quæcunque abstergent, ea non omnino obstructione liberant. eadem uero & obstructione liberant, & sordes repurgant.

Quæ obstructione liberant, & expurgant.

CAP. XLVII.

ANAGYRI sicca folia, eiusque radicis cortex, agaricum, urticæ semen, amarantum, amygdala amara, ipsaq; arbor, ampeloprasum, adiantum, radix ari, acanthi uel melamphylli, uel pæderotis radix, pulegium, dracunculus, daucus, qui pastinaca dicitur, & potius agrestis: gentianæ radix, multum: elenij radix, erysimi semen, cicer, agreste cicer, eupatorium herba citra insignem calorem, thymum, caricæ pingues, casopyron, nepita, nasturtij semen & folia ualide: cassia, prunorum gummi, betonica, crocodilij radix, cyclaminum,

claminum, ſpinæ albæ radix, libanotides tres: melanthium, medij ſemen, papauer cornigerum, myridis radix, ononidis cortex, oxyacanthi fructus, periclymeni fructus, & folia: ruta, peucedani liquor, & radix, filicis radix, & thelyptereos, cucumis, pepo, ſpondylij fructus, radixq́;. Cypri folia, & ſumma germina, ſtœchas, teucrium, chamædrys, chamæpitys, chamæciſsi flos: cæteraq́; omnia, in quibus amaram qualitatem excellere dictum eſt. nam & nitrum ipſum, & aphronitrum, quod nitri eſt ſpuma, & ſalis ſpuma, & ſal, & lapis Aethiopicus, & ſeriphum, & abrotonum, & reliqua huius generis, cum cibo, potuq́; aſſumpta eãdem uim obtinent. protinus enim his ineſt, ut craſſos, lentosq́ue humores extenuandi ui prædita ſint, ſicut emplaſticis omnibus craſſos, lentosq́; corporis ſuccos reddendi. quam ob rem lentis ac pituitoſis thoracis, pulmonisq́; lentæ pituitæ, aut puri incidendis & attenuandis, & educendis aptiora inuenire alia, ante hæc, medicamenta non queas. iiſdem quoque iecoris obſtructiones expurgabis, & uero etiam lienis, quæ modicæ fuerint. nam quæ maiores ſunt, eæ uehementiora medicamenta deſiderãt, ut capparis corticem, radices tamaricis, ſcolopendrij radices, & item herbæ, quam aſplenum nominant.

Quæ abſtergent. CAP. XLVIII.

ABSTERGENT autem omnia, quæ meatuum obſtructiones expediunt, craſſosq́; humores incidunt: & quæ nunc dicentur, ut ſtercus caprillum uſtum, & ignem non expertum, teſta omniũ dura teſta intectorum, ſepiæ teſta, echini utriuſque combuſti cinis, ſerum lactis, mel, decoctum uero mel, minus: alyſſum, uitis agreſtis racemi; cultę uero minus: albæ uitis, quę & bryonia dicitur, radix, nigræ uero eſt imbecillior. amygdalæ, quibus ueſcimur, & ipſa arbor: utraque anagallis, ualde. androſęmi quod hyperici ſpecies eſt, & quod dionyſiadem uocant, folia, anemonæ, anthillides ambæ, aparine, argemona, ariſtolochia longa, arctium uerbaſco ſimile. plãtaginis folia: & magis ſic-

ca, arum, corruda, uua agreſtis, aſphodeli radix, atriplicis fructus, abſinthij ſuccus, bulbus illitus, damaſonium, dipſaci ſpinæ radix, ebenus, ueratrum utrunque, helxine, quæ etiam perdicium uocatur: ſalicis liquor. arundinis uallaris, radix cum foliis abunde, & citra acrimoniam: eiusq; folia, modice, & eius cortex combuſtus, modice: centaurium minus, eiuſque ſuccus, ricini fructus, minus uero folia: braſsica agreſtis, magis, quam ſatiua, crethmon, hordeũ modice: lilii folia, & radix trita, modice: fabæ caro modice: lampſana illita modice, lichen in petris naſcens, uiolæ albæ totus frutex, & radix, & magis etiam flores, & inter hos, aridiores: leuce arbor, lotus, ſiue trifolium, lotus agreſtis, meum, narciſsi radix modice. nymphææ utriuſque radix, panacis herculei cortex radicis modice, pix, platani cortex uſtus; meliſſophyllum, marrubium illitum, propolis modice: ulmi folia. cortex uero, atque radices, magis. ptiſana: eamq; crudam læuigant, & mancipiorum faciem illinunt ij, qui ſeruos diuendunt, ut pallorem qui in eorum cute eſt, abſtergeant: terebinthina uerò magis, quam maſtiche, ſagapenum modice: ſeſamoides maius: ſeſamoides albi ſemen, ſideritis utraque modice. cucumis, pepo, magis uero quam caro, ſemen, & radix arida: cucumeris agreſtis radix, myrrha, ſtruthij radix, beta, tithymali, & eorum liquor magis. tragij Cretenſis folia, & fructus, & lachryma, hyacinthi fructus, uerbaſci folia modice. & præſertim cuius flores aureo colore rutilant, phu, chamæpitys, chamæſyce, chelidonium, ualde: ærugo, cum multo uero cerato citra mordicationem abſterget. alcyonia omnia: armeniacum, terra ſelinuſia, chia, ſamiaq; modice: itemq; Cretica, Cadmia, pumex ignem nõ expertus, & uſtus. ſpuma argenti modice: lapis Aethiopicus, lapis Arabicus, Smiris abunde. teſta figulorum, & magis clibanorum: cornu ceruinum, & caprillum uſtum.

De ijs, quæ urinam cient. CAP. XLIX.

CVM plurimam ciere urinam uelimus, medicamentis antedictis non admodum utẽdum eſt: ſed quæ acriora ſunt, magisq́; calfaciunt. huiuſmodi ſunt apij, petroſelini, fœniculi, dauci, ſmyrnij, aniſiq́; ſemen, ammium, aſarum, acorus, ampeloprafum, uitis albæ prima germina, androſaces, tum ipſum, tum eius fructus epotus: radix aſari, aſparagus regius, paluſtris, oxymyrſinus, & oxyacanthinus: bdellium Arabicum, bunion, pſeudobunium, bryonia, daphne herba, chamædaphne, & quod daphnoides uocatur, cicer, & præcipue arietinum, ſerpillum, thymum, calamus aromaticus, carus, eiuſque ſemen, carpeſium, caucalis, coſtus, umbilici Veneris folia cum radice in cibo aſſumpta, crocodilij ſemen, cyminum, cyperi radix, libyſtici radices, & ſemen, mei radices, moly, ſpica nardi, celticum nardum, xyreos fructus, radicis ononidos cortex, ruta, polium, ſeſeleos radix, & fructus. cucumis qui edendo eſt, & magis qui iã pepo eſt, & melopepo, ſinon, ſiũ, ſcandix, ſcordium, paſtinaca, eiuſque ſemẽ præcipue: iunci odorati flos, terebinthi fructus, trifolium, quod etiam aſphaltium nominatur: ſolani halicacabi fructus, hyperici totus fructus, phu radix, chamædrys, chamæpitys, abſinthium, & maxime id quod in uenis bilioſum eſt, expurgat. herba ſabina, ſanguinem per urinas ciet. rubiæ radix craſſas, multasq́;, & quandoque ſanguinolẽtas urinas mouet: capnium bilioſas & multas prouocat: eruum largius ſumptum, ſanguinem per urinam educit: periclymeni folia & fructus potus in principio urinam quidem ſolum mouent, & longo progreſſu urinam cruentam reddunt. moderata potio drachma. cardui radix copiam urinæ graueolentis educit, ſi quis ex uino elixatam bibat. quam ob rem fœdum alarum, totiusq́; corporis odorem huiuſmodi ſuccũ purgando curat. Onobrychidis folia ſicca ex uino pota eos curat, quibus lotium ægre it. graminis in Parnaſo naſcentis ſemẽ urinam mouet, melicratum, oxymeli, uinum tenue &

aqueum, dilutum uinaceorum, quod fecem uocant. Ab his autem medicamentis ſanguis non ſolum attenuatur, ſed funditur etiam, atque ſecernitur non ſecus, quam lac: horumq; neutrum abſque ualido calore fieri poteſt.

Ex Zopyro quæ per urinas proprie à liene, iecore, & renibus ducunt. CAP. L.

PERICLYMENON, tithymali uallaris ſemen, melanthium, cyminum, thymum; albæ uitis agreſtis radix, clymenon, capparis radix, ſplenium, panacis ſemen, allium, ſerpyllum, cytiſus, alumẽ ægyptium, malus, dracontium, ſquama ferri, heliotropium, ſiſymbrium, ariſtolochiæ radix, origanum, polium, colocynthis agreſtis, bryonia, cyclaminus, æris ramenta uino diluta, aſplenum, portulaca, dilutum uini, in quo marinus ſcorpius fuerit ſuffocatus. Ex iecore uero per urinas ducunt hæc, uiticis ſemen, dauci folia, & fœniculi, itemq; balſami, centaurij, & capni, & pæoniæ niger fructus. aniſum toſtum, palmulæ oſſa, lauri folia, ſymphytum, hypericon, hypnicum, abſinthium, bunium, pſeudobuniũ, ſmyrnium, quod alii hippoſelinum uocant, peucedanum, anagallis, menta, œnanthe, pontica radix, thus, liquor ſilphii, heryngium, Heracleoticum, nux, hordei dilutum. A renibus uero per urinam trahit elenij ſemen, & apij, piper, papauer, paſtinaca, marrubium, cnicus, libanotidos ſemen, & gladioli, qui in tritico naſcitur, radicum bryoniæ cortex, gramen, defrutum, oua ſepiæ, ſulfur, album cicer.

Ex Galeno de iis, quæ pectus, atque pulmonem repurgant. CAP. LI.

QVONIAM uero hæc calida ſunt, ideo puris ex thorace excretioni ea omnia ſunt aduerſa. quod enim ſeroſum eſt, id ad ſe trahere renes anticipant: quod uero coactum eſt, atque exſiccatum, nõ ita facile expuitur. quam ob rem eiuſmodi medicamentum incidendi ui præditum eſſe oportet: ſed non tamen inſigniter calidum, ne uehementer exſiccet: atque eiuſdem utilitatis cauſa

tis causa cum sorbitionibus, & potionibus humectantibus dari postulat. huius generis sunt ea omnia, quæ obstructionem liberare ante descripsimus: & præterea, tota nux pinea uiridis, nuces piceæ, butyrũ, chrysocomes radix ex melicrato, castorium super carbonibus suffimigatum, & per inspirationem attractum. id enim affectiones frigidas, & humidas, quibus pulmo, & cerebrum obsidentur, iuuat uel maxime: spica nardi fluxiones capitis, & thoracis exsiccat.

Ex Zopyro, quæ ex pulmone educunt. CAP. LII.

EDVCVNT etiam è pulmone eclegmata, quæ dari solent, & catapotia, & semen urticæ, lini, dauci, papaueris nigri, thymi, hederæ albæ: succus raphani, sinapis, anisi, sesami, nasturtij, erisymi, scillæ, erui, cucumeris, melanthij, piperis, rutæ, polii, cinnamomum, arum, dracontium, costus, nardũ, sulfur, myrrha, lauri baccarum pars interna, cortex radicis capparis, amygdalæ amaræ, pœonia, castorium, abrotonum, lactucæ liquor, thapsia, styrax, bdellium, silphium, uua sine acinis, pineæ nuces paruæ, omphacium, aristolochia, galbanum, marrubium, heryngij radix, centaurium. eiusdem usus causa bitumen in suffitu adhibetur: sandaracha, hordeacea farina, resina, scilla arida, erysimum, oleũ cedrinum. elaterium, cucumeris, centaurij, & fœniculi semen. faciuntq; accommodata ratione fomenta leporis pili, myrrha, cucumeris succus, serum lactis capræ, pecudisq; in testis igni candentibus.

Ex Galeno, de iis, quæ renes expurgant.
CAP. LIII.

QVAE renes expurgant, ipsa quoque incidentia sunt, verum larga humiditate non indigent. apta uero pr pe sunt tum incidentia omnia, quæ prædiximus, tum uero etiam siccæ plantaginis radices, & folia, & magis etiam fructus: asparagus myacanthinus, & maxime radices, & semen. glycysides radix, cicer, & amygdalæ,

De rarefacientibus, aperientibus, condensantibus, & stipantibus. CAP. LIIII.

RAREFACIENTIA, atque aperientia uidentur illa quidem uicina esse prædictis, quæ extergere, incidere, obstructiones tollere, & diuidere diximus; sed tamen non sunt omnino similia. horum igitur ante omnia distinguenda notio est, tum eorum sic inquirenda substantia. Quæ cutis meatus reserant, rarefacientia uocant: quę uasorum oscula, aperientia. quin & ex ijs quæ illis sunt contraria, quæ meatus contrahunt, condensantia nominant: quod uero oscula occludit, id non iam proprio ullo nomine appellant, sed magis generalibus, ut contrahens, claudens, stringẽs, & obstruens. Porrò talis est utriusque natura: rarefacientium quidem modice calida, & minime desiccans, & crassarum partium: aperientium uero, crassarũ partium & acris. his autem contrariorum, condensantium quidem frigida, at nõ terrena, nec aerea; sed potius aquea: eorum uero quæ osculorũ apertiones occludunt, crassarum partium & frigida. Exempla horum sunt, rarefacientis quidem naturæ chamæmelum, & althæa, & oleum, quod ex iis paratur: nec minus quod ex agrestibus cucumeribus conficitur, atque etiam uetus. eiusdem etiam notæ est abrotonum ustum, & onobrychis. Aperientis facultatis sunt, quæ acria & terrea sunt omnia, ut cyclaminus, anemonæ omnes: sesamoides albi semen: allium, cæpa, fel taurinum, unguentorum omnium crassarum partium, & calidorum subsidentia: quale est irinum, & amaracinum: quæ utique obcæcatas hæmorrhoidas aperiunt. Porro quæ uteri os ab inflammatione, aut scirrho, aut ariditate occlusum aperire dicuntur, ex accidenti, non autem primo & per se hanc habere uim censentur. eorum uero quæ iis sunt contraria, condensantia quidem constant ex aqua frigida, semperuiuo, portulaca, tribulo uiridi, psyllio, herba, quam muris auriculam uocant, lenticula palustri, & uno uerbo, quæcunque refrigerant, nec exsiccant. proinde & mandragora, & cicuta,

cuta, & altercum, & papauer, ipſas nunc herbas dico, ſi quis modice eis utatur, condenſandi uim habent: ſin liberalius, non modo condenſandi, ſed & obſtupefaciendi: ſi uero etiam plurimum, non ſolum obſtupefaciendi, ſed etiam necandi. at eorum, quæ aperientibus aduerſantur, ſubſtantia, cum craſſarũ ſit partium, & frigida, eſt omnium adſtringentium, quibus non ſit acrimonia coniuncta. horum materiæ, quæ terrena, frigidaq́; eſt, exempla prius dicta ſunt nobis. Quę uero medicamenta frigida ſunt, aut æque aut amplius, ſed ſubſtantiam aqueam ſortita ſunt, ea debiliter & contrahunt, & conſtringunt: id quod eis propter mollitiem uſu uenit: quocirca tenues meatus in unoquoque corpore contrahunt, & condenſant: cæterum totum inſtrumentum undequaque conſtringere non poſſunt. quam ob rem talia merito ſunt condenſantia, ſtipantia tamen non ſunt. Intellige autem me nunc ſtipantia dicere, quæ ſenſibiles excretiones cohibent. atque hæc quidem huiuſce ſunt temperaturæ & facultatis: at rarefacientia & modice, & citra moleſtiam calefaciunt.

Quæ ſudorem mouent. CAP. LV.

NEPITA per ſe arida ſumpta, & ex melicrato ſudores ciet, totumq́; corpus ſiccat. onobrychisq́ue cum oleo inuncta.

Ex Zopyro de eiſdem. CAP. LVI.

MEDICAMENTA ſudorem mouendi uim ab acribus aromatibus nanciſcuntur: huiuſmodi quoque eſt piper, nitrum, unguentum irinũ, bubulus adeps, unguen laurinum, cyprinumq́;. ſal, ſampſuchinum, muſtum, uua agreſtis, cuminum, aniſum, ſerpyllum, polium, granum cnidium, ſiſymbriũ, chamæleo, conyza, dauci ſemen, ammoniacum, marrubium, caſia, galbanum, ſulfur ignem non expertum, atramentum ſutorium, alcyonium, bdellium, ſtruthium, pyrethrum, ariſtolochia tenera, lupinus, balſamum, & ſquama ęris.

Ex

Ex Galeno de urentibus, putrefacientibus, detrahentibus, & cicatrices inducentibus medicamentis.

CAP. LVII.

Si non ſolum calefaciant medicamenta, ſed etiam conſiſtentia craſſa fuerint, ſiquidem uehementia ſint, & urentia, corpus inſtar ignis colliquant, & cruſtas ſæpenumero ſimiles iis, quæ à cauteriis fiunt, excitãt: cuiuſmodi faciunt ſinapi, & naſturtii ſemen, & areſacta herba, granum Cnidium, pyrethri radix, quintum alcyonij genus: auripigmentum uſtũ, & ignem nõ expertum, lixiuiũ, miſy, ſori, chalcitis, ſandaracha, calx uiua, uehemẽter: extincta uero cruſtas inducit: niſi inueterarit: nã ſi inueterarit, id non facit: calfacit tamen, & colliquat etiam carnes. hederę lachryma obſcure adurit. quæ uero minus calida ſunt, quã ut urant, ea ſunt aperientis facultatis: ut aperientis medicamenti ſubſtantia terrena ſit, & ignea uſque adeo calida, ut nondum adurat. Si uero uehementer ſit calidum, & præterea tenuium partium, id plane ab omni mordacitate aberit: aut cum exiguo dolore carnoſas partes eliquabit. nam quod non confertim alterat, ut faciunt uehementia, quodq́; non ægre penetrat, ut quæ craſſarum ſunt partium, ea latentem actionem obtinent: ſiquidem alterationes ſubitę maxime ſenſibiles ſunt, itemq́; penetrationes, quæ ui fiunt. nam quod craſſa eſſentia eſt, & urens, id cuicunque parti inhæſerit, ſurculi ritu infixum excruciat. uerum illud cruſtas inducit, perinde ac cauteria. at de quibus nũc inſtituta oratio eſt, ea cruſtas non faciunt, & putrefacientia nominantur appellatione minus propria: nam quæ uere putrefaciunt, ſimul humectant, & calfaciunt; ſed ob ſymptomatis ſimilitudinem hoc eis tributum eſt nomẽ: quippe cum ab utriſque citra dolorem fiat corruptela. cæterum putrefacientia medicamenta ſunt auripigmẽtum, ſandaracha, chryſocolla, dryopteris, pityocampe, aconitum. Cedrea uero teneras carnes & celeriter, & ſine dolore putrefacit: duras uero longiore temporis ſpatio. Sed ſunt inter ea quædam, quæ proprie detrahentia

hentia nominant, eisq; utuntur ad inducendam ulceribus excrescentibus cicatricem. Sunt tamẽ & ipsa eiusdem genere facultatis cum iis, quæ putrefacientia nuncupantur: uerum usque imbecilliora sunt, ut extimam tantummodo superficiem, quam attigerint, detrahãt, non tamen intimas subire partes queant. ueluti asiæ petræ flos, & testacea omnia combusta, modice detrahunt, & reprimunt, quæ excrescunt. eiusmodi quoque sunt echini utrique cum toto corpore combusti: & lapis hæmatites aridus læuigatus, & in pollinem redactus, itemq; ærugo, & cœruleum, & squama æris, & chrysocolla. quanquam nec talia sunt ipsius facultatis re uera cicatricem inducentis. siquidem quæ sunt huius facultatis, neque detrahunt carnem, neque eliquant: sed indurare, & siccare sunt apta, ut alumen, ut galla immatura, ut æs combustum, & maxime lotum. nam quod lotum non est, quidpiam detrahens obtinet, quemadmodum etiam squama æris. quod autem lotum est, omnibus medicamentis cicatricem inducentibus longe præstat. debet enim id quod probe cicatricem inducturum sit, modice adstringere, atque siccare. quam ob rem spinæ Aegyptiæ fructus, & mali granati putamina sicca, & cætera omnia quæ sunt generis eiusdem, medicamenta sunt ad cicatricem inducendam accommodata.

Zopyri de eisdem. CAP. LVIII.

VLCVS in summa cute inducunt rubi canini folia, betęq;, & ranunculi, allium, pulegium, hyssopum, origanum, sepiæ testa, asphodeli radices, & capparis, & ueneris umbilici. itemq; hippocampus ustus, apii semen, cæteraq; salsa, acria, & amara quęcunque possunt, ubi admota, aut illita fuerint, similia permanere diutius. Inter adurentia uero numerari uidetur cantharis, pityocampe, buprestis, calx uiua, diphryges, fex combusta, acetum, anemone, quæ puniceo flore est, allium, ranunculus, cinis, & magis ficulnus. nitrum tostum, æs ustum, alumen, combusta buccinarum testa, mœnularum caput, chamæleon animal,

auripigmentum,

auripigmentum, cachry, vua agreſtis, ſeſamoides. Putrefacientibus adnumeratur quædam horum, & pręterea ueratrum nigrum, elaterium, cucumerum agreſtium radix, vua, liquor, ſquama æris, ochra, portulaca, papaueris liquor, mandragora. eadem quoque nomas in ulceribus, & cruſtas, quas uocant, ſiſtunt.

Galeni de attrahentibus, & repercutientibus.

CAP. LIX.

ATTRAHENTES facultates ſunt, quæ ex alto uehementius extrahunt: repercutientes uero, quæ in altum uicinos eiſdem ſuccos repellunt. eſſentia illis calida, tenuiumq; partium eſt: his contra, frigida, & partium craſſarum: ſiquidem calor perpetuo attrahit, frigus uero repellit. uerum quod partium tenuitatem habet cum calore coniunctam, trahit uehementius: quod uero cum frigore craſſas habet partes, cuius modi eſt adſtringens, id uiolentius propellit. quã ob rem ex uehemẽtia actionis utriſque eſt impoſitum nomen. ac materia quidem adſtringentium eſt plane perſpicua: attrahentium uero eſt huiuſmodi: anemonæ omnes, utraque anagallis, dictamnum, cicer, agreſte cicer, thapſia uiolente, cyclaminus, narciſsi radix, xyreos, aut xyridis radix, & magis fructus, gladioli radix, & pręſertim ſuperior: propolis ualide. pycnocomi radix, & fructus, & folia, fermentum, ſtercus omne attrahentis quidem eſt facultatis, ſed non exigua ineſt differentia. nam columbinum abunde trahit, ex æquo autem utrinque ab hoc receſſerunt, ad calidius quidem anſerinum, ad frigidius vero gallinaceũ. ab hoc etiam magis ſuperantur humanum & ſuillum. caninum uero ſimile eſt medicamentis extergentibus. & præcipue ſi oſsibus ueſcãtur. crocodilorum quoque terreſtrium ſtercus id etiam exquiſitius facit. Iam & ſagapenum attrahendi uim habet, cyrenaicusq; , ac Medicus liquor, & ſiquis alius eſt qui ſit his ſimilis: ſilphij item liquor & radix, ſpartum, quo uites ligant, eiusq; fructus, & uirgarum ſuccus egregie trahit: terebinthina præ cæteris reſinis: tragij cretenſis folia, fructus, & la-

chryma:

chryma: phorbium, ſulfur, ſtercus boum, & præſertim eorum, qui eruum comederunt. Quædam autem qualitatis proprietate attrahunt, hoc eſt totius eſſentiæ ſimilitudine: hæcq; calida eſſe omnia neceſſe eſt. nam inter ea, quę ſimilis eſſentiæ ſunt, quod calidius eſt, id trahit potentius: vtpote quod ſimilitudini calorem auxiliarium aſſumpſit. nepita quoque attrahit illita, & coſtus cum eo cõfricatus humores ex imis partibus trahit. viſcum ualide trahit, nec tenues ſolum humiditates, ſed etiam craſsiores: easq; diffundit, & per halitum digerit.

De ijs, quæ per halitum digerunt. CAP. LX.

VICINAE inter ſe ſunt facultates, quę ea quę in alto ſunt attrahũt, & quæ attracta diſcutiunt. quæ nãq; trahunt, eæ etiã omnino diſcutiunt: quæq; diſcutiunt, eædem etiã trahunt: ſed in medicamentis attrahẽtibus uis attrahens excellit, in diſcutiẽtibus uero diſcutiens. Cæterum materia diſcutientium eſt hæc, abrotonum, agaricum, ageratum, adiantum, ægilops, urticæ ſemen & folia abunde. acanthi folia, ſambucus & ebulus, alyſſum, amnium, anagyri folia, & magis ſicca, & radicis cortex, androſaces, anthemis, vel chamæmelum, aniſi ſemen. canina braſsica, illita ualide: argemone, ariſtolochiæ radix, & magis rotundæ. haſtulæ regiæ radix, & magis eius uſtæ cinis: atriplex leniter: bulbus, buphthalmum potius, quam chamæmelum, herba ſabina, quam pro cinnamomo quidam duplicem imponunt: muſcus, cui ſplanchno etiam eſt nomen: daucus herba foris impoſita, eiusq; ſemen magis: ibiſcus, vel althæa, (eſt autẽ agreſtis malus) eius etiam radix & ſemen eodem modo faciunt: oleum dulce peruetus, oleum ex lychno, cicinum, ſabinum, raphaninum, & quod ex liquida pice conficitur. his omnibus cedrinum præſtat, helxine, thapſia, cannæ uallaris cortex vſtus, abunde: caſia, ricini fructus, folia, radix læuigata, & oleum, quod ex eo fit. crocodilij ſemen & radix, cyclaminus, cytiſi folia, ladanum, lampſana illita, lapatiũ modice, leontopetali radix, leu-

ces

ces fructus, libanotidines tres: mercurialis, malua agrestis, hortensis uero est imbecillior: earumq; ualidius est semen. est etiam ualidior quæ anadendromalache uocatur: mastiche Chia, magis uero Aegyptia, mel, persicæ germina, & folia. citrij semen & folia, aut rhododaphne superdata. Xãthij aut phasgani fructus. Xyreos, aut xyridis radix, & magis etiam fructus, gladioli radix, & superior maxime: primæ ficus, onobrychis, opobalsamum citra insignem caliditatem: liquor Cyrenaicus uehementissime: paliuri folia, & radix, opopanax, paronychia abunde: peucedani liquor, ruta, pix, melissophyllon, marrubium illita: ptarmice frutex: pycnocomi radix, fructus, & folia; cataplasma ex pane, magis quam quod ex tritico fit: fermentum, radicula, eiusque semen, agrestis radicula: terebinthina magis, quam mastiche: & magis quam hæc, larynx: mastiche Aegyptia, oleum rosaceum. rhodia radix, sordes è statuis, sordes ex gymnasio, sampsuchus, cucumeris agrestis radix, & elaterium: sium, sisymbrium, myrrha, ex caricis acriores. ficus caprificorum, fici domesticæ, prima ficus: beta sine caliditate: alba autem est ualidior: Cretensis tragii folia, fructus, lachryma: galbanum, ocimum superdatum: sal ustus magis, quam non ustus: & magis etiam salis flos, salis spuma, nitrum, nitri spuma, omnia alcyonia, terra Samia, faba modice: altercum, cinnabaris, chrysocolla, caseus ex acido lacte modice, butyrum modice, coagulum, stercus omne, multum: æsypus modice, carnes uiperarum ualide. quoniam uero ad cutim excreméta exigunt, efficitur, ut in quibus mali succi redundant in corpore, ingens uis pediculorum exoriatur. adeps leoninus magis digerit, quam alii qui in quadrupedibus insunt: taurinus uero minus: suillus adeps citra morsum: uitulinus uero minus: hoc quoque magis bubulus. adeps porrò qui inueterarit, magis quam ipsemet recens: ossa combusta, abunde: lanæ crematæ, echini utriusque cinis.

Zopyri

Zopyri, quæ adſtringunt. CAP. LXI.

ADSTRINGVNT vero myrti folia, itemque oxymyrſines, malus, rubus, oleaſter, oliuæ cultæ rami, roſæ, vitis, lentiſcus, verbaſcum, cupreſſus, ſemperuiuum, papauer, ſempermanens, punicorum flores, balauſtium, aloe, Cyprium ſpodium, urtica, hypociſtis agreſtis, achrades, acini, pira, mala, crocus, althæa, aſtragali radix, & uerbaſci: clauiculi uitis: myrti baccæ, meſpila, terebinthi fructus, dryopteris, corna, ephemerum, glans quercina, agreſtis lapatii fructus, altercum, & pæoniæ rufa grana, caſtaneæ, hedera, nymphæa, palmulæ crudæ melius, earumque flos, & caulis: papaueris radix, oui uitellus aſſus: acaciæ expreſsio. faba Aegyptia; paſtinaca, ferulæ pollen, paliurus, caudæ equinæ radix, lyſimachia herba, alumen, ſanguis concretus, cyperis, œnanthe, braſsica percocta, leporis coagulum, ſpongia combuſta, ononis, ſuber, rhamnus, piceæ cortex, piniq;, & fructus, myrica, rhus, quo ueſcimur, uinum auſterum, mari non miſtum. vinacea. Adſtringunt quoque nonnulla eorum, quæ cruſtas inducunt, ut diphryges, chalcitis, miſy, cadmia, uſtum æs. a quibus defluxio omnis, præter vrinæ defluxum, cohibetur, & comprimitur.

Quæ res per halitum digerunt. CAP. LXII.

AD digerendum uero illita, aut perfuſa valent aſphodeli radices, & vitis Chironiæ nigræ, & archezoſtis, quam ampelin quidam, alii madonium viſcum vocant; & viticis, & cucumeris, & magis etiam agreſtis, & capparis, & anemones puniceũ florem habentis, & chameleontis, & fœniculi. itemq; thapſia, anthericum, cyperus, apium, hedera alba, lapatium agreſte, altercum, aſparagus braſsicæ, & folia, & ſemen, paſtinaca, trichomenes, amomũ, naſturtium, iuncus odoratus, gladiolus, nardus, ocimoides, echion, ammoniacum, coſtus, piper, pulegium, arum, farina triticea, hordeacea, loliaceaq;. Sulfur quoque, nitrum, eruum, pæderos, teſticulus herba, omphacium

cium, omnis cinis, recrementum, balſamum, lepus marinus, lapis Aſsius, elichryſum, abſinthium læuigatum, ſerpyllum, ſinapi, ſiſymbrium aquatile, menta, conyza, nepita, glans unguentaria, vua taminia, pumex, ſquama æris, ſtyrax, cucumis agreſtis, ranunculus, rhinæ marinæ combuſtum corium, ſtruthion, balſamum, lactuca agreſtis, propolis, alcyonium, marina aqua, thuris cortex, raphanus, mel paſſum, panaces heraclium, ſtrigmentum, ſordes ex palæſtra, ariſtolochia, ſimus muris, cuminum, cochlea cum teſta læuigata, abrotonum, cancrorum integumentũ, ariſarum, lupini pollen: gluten taurinum, verbaſcum, ſeſamum, melanthium, meliloti ſemẽ. cæpa, polium, cryſimum, bulbus, & magis etiam in aqua elixatus, naſturtium, oleæ Aethiopicæ lachryma, chryſocolla, veratrum album, & nigrum, ſeſamoides, marrubium, thymum, abſinthium, rubus caninus, aſphodelus, hypericon, reſina, lichen in petris naſcens; piper, faba Græca, fœnugræcum, atriplex. albæ uiolæ folia, origanum, heranthemon, ſalis ſpuma, ſal, myrrha, terra halmyritis & ampelitis, cedri baccæ, nuces, beta alba, excrementitia pars ſilphij, balſami, ſagapeni, & panacis, piſſelæum, eboris deraſio, itemq; argenti, auri, æris, aluminis Aegyptii, pontica radix, pinguium ficuum decoctum, & dilutum, fel bubulum, defrutũ, lycium, malus, porrum, anthemon, gypſum, ſauridion, quam cardamida uocant: lingua canis herba, quam plantaginem appellant, caro bubula, caprillaq;: hordeum, & olyra combuſta: alga, oleum, lana, pinarium uſtum, acetum, tædinum, ladanũ, orminum, anthile, cortex fabæ, plumbago, granum Cnidium, elenium, artemiſia, narciſſus, adiantum, ſquama ferri, cyclaminus, bubulus ſanguis, & ſuillus eodem modo: rubrica ſinopica, ſandaracha non læuigata, ochra, fex aceti, & vini combuſta: furfuris decoctum, & dilutum: & ipſum quoque furfur. calx, atramentum ſutorium, ſmyrnium, ſori, ſimus columbarum, hirundinis, gallorum, murium, lapis pyrites, combuſta ungula

gula equi, bouis, aselli: libanotis quę fructum nõ fert: vmbilicus veneris, chamæsyce, * micæ, quibus vestes tinguntur, orobanche, coracini marini caro, & siluri quoque sale conditi: colocynthis agrestis, parthenium vel perdicium. Atque hæc quidem omnia quo ordine descripta sunt, ad discutiendum ualẽt: sed simul etiam concoquunt aliquid, quod alio in loco sit: & quæ in locis ipsis habentur, accommodate pertractant. quam ob rem & concoquunt, & discutiunt. & eorũ nonnulla attrahunt. & sudores mouent, & aperiunt. quocirca diuidere etiam possunt. squamas uero maxime educunt aristolochia, atramentum sutorium, silphium, siluri caro, & leporis coagulum.

Galeni, de facultatibus lac gignentibus, & menstruas purgationes prouocantibus. CAP. LXIII.

FACVLTATES, quæ lac efficiunt, partim in medicamentis tantum, partim etiam in alimentis sunt. in medicamentis, ubi succos pituitosos calfacientes in sanguinem commutamus: in alimentis autem ex totius substantiæ similitudine: cum uidelicet boni sunt succi, & modice humida, & tepida caliditate, quali est etiam lac: siquidem sanguis particeps est caloris, qui animali commoderatus: magis uero, quam moderati, flaua bilis: vt frigoris particeps est pituita. in medio uero pituitæ ac sanguinis est lac, quantum ad calorem attinet: non tamen pari interuallo ab utroque recedit; sed longius abest a pituita, propius accedit ad sanguinem. cum ergo minus, quam expedit, lac ad vbera peruenit, velis autem copiosiorem uenire, tum sanguinem contemplator. aut enim minor est, quam par sit, aut certe peior. itaque is qui parcior sit, uniuersam uictus rationem humectantem, calfacientemq; exposcit; qui uero est peior, si biliosus fuerit, in primis purgationem, mox eum uictum, quem modo diximus: sin pituitosus, medicamenta exigit excalfacientia aut primo aut secundo ordine, non tamen exsiccantia. sed potiora sunt ea, quæ non tantum sunt medicamenta, sed & alimenta, vt eruca, vt fœniculum, vt anethum:

ipsas inquam herbas adhuc uirentes, & humidas. nam siccæ magis, quam oportet, excalfaciunt, & exsiccant. Huius quoque generis est smyrnium, apium, & sium herbæ etiamnum uirentes: quippe cum exsiccantia omnia sanguinis humiditatem depascentia ipsum & crassiorem, & pauciorem reddunt: siq; calida sint natura, iusto calidiorem; si frigida, frigidiorem. Debet enim sanguis modice calidus esse & non crassus, vt ex eo lac gignatur. quocirca quæ sunt eiusmodi, extingunt potius lac, quam procreent. quæ vero ita, ut dictum est, calfaciunt, neq; ullam insignem siccitatem adiunctam habent, merito uim procreandi lactis habere dicta sunt. uerum hæc sunt perpauca. neque enim facile comperias quæ prædictam temperiei mediocritatem sint sortita: cæterum infinita propemodum sunt, quæ lac lædunt. nam & quæ plus, quam expediat, calfaciunt, quæq; siccant, aut refrigerant, partim sanguinis qualitatem uitiantia, partim eius substantiam minorem reddentia, ne lac gignatur, impediunt. similem porro his quæ dicta sunt, uim obtinent, quæcunque prouocare, aut sistere menstruas purgationes possunt. utrumq; enim communis est materia, sanguis, qui uenis continetur. Is ergo ubi fluxilis fuerit, & æqualitate contemperatus, abundantem utriq; copiam suppeditat. quinetiam uenas non exiguas mammis & utero communes esse, alibi dictum est. ergo cum ad alterutram partem sanguis fertur, altera siccescit. itaq; haud mirabile est, si & uictus, & medicamenta similia sint, nimirum quæ generant, sedant singulorum mensium ex utero purgationem, & quæ lac in uberibus gignũt. quanquam hactenus differunt, quòd & calidioribus & magis incidentibus purgatio menstrua nonnunquam indigeat: quippe cum uenæ in ea parte sitæ magis debeant aperiri, quam quæ in mammas pertinent, & sanguinem magis fluxilem requirant: cum nimirum uterus ad eius lationem nihil conferat. nam menses in uenas, quæ illic sunt, mittuntur, non autem attrahuntur: at in ubera sanguis non mittitur modo, sed etiam

trahitur

trahitur. ac proinde leuiore medicamentorum auxilio eidem est opus, cum non quod satis est in mammas confluit. Et medicinæ, quæ faciunt, ut sanguis mamillas ingrediatur, imperfectas quoque purgationes adiuuant. sin autem multum oblæsæ sint, aut planæ retentæ, nihil huiusmodi sanare eas potest: sed sabina, & meum, & iris, & nepita, & pulegium, & dictamnum, & costus, & casia, & cinnamomum, & aristolochia, & bunium, & cætera huius generis absolutas uteri purgationum retentiones sanant.

Zopyri, de eisdem. CAP. LXIIII.

LAC prouocare consueuit sesamum potui datum, cucumeris semen. terræ lumbrici, cachry, myrrha, polypodium, heryngium, circææ fructus & folia, noctuæ cerebrum: ipsaq; noctua elixa, & glaux herba. trimestre triticum, hordeum, fœniculum uirens, eiusq; radix, & fructus, libanotides, anisum, hippomarathum, lini fructus, cuminum, eruum, polygonum, humor uero unicuiq; facultati accommodatus miscendus est: vt tritici decoctum, fœniculi elixati aqua, ptisanæ cremor, & triticeæ ptisanæ eodem modo. illinitur uero fœniculum, melanthium, myrrha, expressio ex hordeo macerato, muris fimus, portulaca, adeps anserinus; vlmi folia, cera, sulfur, recrementum, sel taurinum.

Quæ res menstruas purgationes ducunt, ex eodem.
CAP. LXV.

DVCVNT autem menstruas purgationes admota hæc, adeps ceruinus recens, itemq; asininus, & anserinus, sex arida combusta, fel taurinum, chōdrila, mastiche, sal, oleum, vnguen narcisi, cyperus, spuma nitri, testa attica, murium fimus, lanugo expomis cydonijs, irinum unguentum. mandragoræ liquor, styrax, absinthium, silphij semen, artemisia, sampsuchus, tenellæ radices anchusæ, & pentaphylli, & cyclamini, & circææ, centaurium, sisymbrium, iuncus, odoratus calamus, elenium, heliotropium, ueratrum nigrum,

granum Cnidium, mercurialis, cuminum, capparis ſe men, uua, fœnum græcum, abiectis acinis: moly, cedri fructus, amygdala, ſeſamum lotum, extima bacca rum lauri maturarum pars. In potu ſumpta menſes du cunt ruta agreſtis, & ſatiua, & utriuſque ſemen: itẽq; ſemen actes, medij, fœniculi, bryoniæ, crethmi, cymini, piperis uſti, ſinapi, ari, porri, tragij, fœnigræci, cachryos, apij mõtani, ſmyrnij, dauci, thlaſpeos, melanthij, albæ uiolæ, ricini, daphnæ, ſeſeleos, balſami, pæoniæ. urticæ radix, braſsicæ agreſtis ſemen: ſimiliq; modo lapatij, menthæ, ſilphij, & ſeſeli: flos anemones, abrotonum, hippomarathum, eryſimum, falſodictamnum, helichryſum, artemiſia, uitex, coſtus, trifolium, cardamomum, tragacantha, centaurium, libanotis, ammoniacum, braſsicæ decoctum, & ſuccus, marrubium, lac bubulum, trifolij expreſſio, & tithymali, qui cypariſsias nominatur. Commu niter uero tum pota, tum admota purgationem menſtruam cient hæc: myrrha, naſturtium, cyclaminus, cinnamomum, nardus, origanum, mercurialis, pulegium, nigella, ſemen apii, urticæq;: piper longũ ſimiliter, & item reliquũ: aniſum. Album uero fluorẽ mulie brem, educũt eodem modo eryſimi ſemen, hederę fru ctus, acte herba, porrum elixum, cumini folia, ſaluia alba, abſinthium, hypericum, allium, cancri fluuiatiles, pulmo marinus, leporis coagulum, portulaca, cneoron, cornu ceruinum, nigella, anagallis, liquor, pix, adeps anſeris, taurinum fel, ueratrum album; elaterium, nitrum, fœnumgræcum, piper, naſturtium, reſina, myrrha, thus, miſy, galbanũ, fex, pulegium, atramentum ſutorium, aqua aromatum. Bibitur autem ad huiuſmodi ad purgationem ciendã oleũ, lini fo lia, lapathi ſemen, ſaluiæq;, portulaca, adiantum, hypociſtis, cyperus, pulmo marinus aridus, rutæ radix, cneorum, liquor, hippophaes, decoctum fluuiatilium cancrorum, qui uino fuerint ſuffocati: nigra pæoniæ grana, atque abſinthium. Communiter uero tum po ta, tum impoſita educunt, lini fructus, granum Cnidium,

dium, ocimi semen, cuminum Aethiopicum, saluia, sesamum * crudum, & anisum.

Galeni, quæ semen gignunt, & extinguunt. CAP. LXVI.

QVEMADMODVM in lacte, ita etiam in semine dicere consueuerunt, quædam semen generare, & quæ his sunt contraria, restinguere: quędam prouocare, & eisdem contraria, supprimere. ac generare quidem uolunt ea, quæ procreant quod ante non erat: extinguere uero, quę corrumpunt: prouocare autem quæ in apertum proferunt id, quod in alto delitescebat, & his contraria, quæ supprimunt. Semen ergo gignunt cibi, qui probe nutriunt, & flatuosi sunt: & totis substantiis sunt familiares: medicamenta uero, flatuosa & calida. extinguunt autem siccantia omnia, refrigerantiaq;, & quæ totis sunt contraria substantiis. porro prouocant quæcunque calida sunt, & flatuosa citra desiccationem: supprimunt uero contraria. Etenim cum semen ex utili excremento gignatur, sitq; id flatuosum, quęcunque semẽ procreare, prouocareúe possunt, bene nutriãt, flatuosaq; sint necesse est. itaq; bulbi, cicer, fabę, polypodes, coni, edulia multiseminis & dicũtur, & sunt: scincus uero & satyriõ sunt medicamẽta. cibi uero, & medicamẽta simul, uiticis semẽ, & eruca. Cęterum quę edulia, medicamentaq; refrigerare possunt, incrassantia, & cogentia & stabile semẽ reddentia, eius supprimendi non autem corrumpendi uim obtinent: ut lactuca, blitum, triplex, cucurbita, mora, melopepones, cucumeres seu maturi, seu non maturi fuerint. Quę vero siccant, ea prorsus ne esse quidem semen permittunt: etiam si calida sint suapte natura, ut ruta: si autem non calfaciant, multo minus, ut nymphæa. atque hanc sane consentaneum est, substantiæ proprietate esse eiusmodi, vt contra, quã semen affecta sit. eandem porro tum esculentorum, tũ medicamentorum proportionem in lacte & mẽstruis purgationibus licet inueni-

re. Cæterum alia ratione sub idem genus cadunt, quæ reijciendis respirantium instrumentorum excreationibus auxiliantur: quæq; ciere uriná possunt. hæc enim omnia attenuandi, sicut contraria incrassandi ui sunt prædita.

FINIS DECIMIQVARTI LIBRI.

ORIBASII MEDICINALIUM COLLECTORUM,

LIBER DECIMUSQUINTUS.

Ex Galeno, uniuersæ cuiusque medicamenti facultates. CAP. I.

SIMPLICIUM medicamentorum,& facultatum,quæ in eis insunt, cognitio ita necessaria est, vt sine ea nemo rite medicari queat. ita enim magna nobis suppetit copia, & nos in quacunq; temporis opportunitate medicamenta facile comperimus. valet etiam eadem notitia ad composita remedia conficienda. prçterea uero ad eorum vires vniuersales inueniēdas pertinet, & quod artis est, apud omnes patefacit. quam ob rem dabo operam, vt rem à capite arcessam, & ducto ab elemētis initio sic progrediar, vt simplicium medicamentorum facultates percurram. ita enim fiet, vt qui eas norint, ad memoriam reuocent, qui vero eas ignorant, nunc perdiscant. Et vero uniuersalis de his sermo totus iam finem uidetur cōsequutus; tempusq́; est, ut

est, vt ad res singulas nostra se conuertat oratio: quæ quidem priuatim in unoquoque medicamento perficietur. Nunc vero particulares actiones non scribam: sed hoc persequar cum de curandi ratione differam, cum usus exposcet. hoc vero loco uniuersales simplicium medicamentorum facultates tantum recensebo.

A.

Abrotonum calidum est & siccum facultate, in tertio ordine constitutum. cumq; amarum sit, vi quadam digerendi, atque incidendi est præditum. & quoniam paucæ acerbitatis est particeps, idcirco stomacho inimicum est. ostensum enim est, amarum per se omnino stomacho alienum esse: austerum uero, aut acerbum, aut ad summama dstringens, esse stomacho idoneum mistis porro inter se qualitatibus, præstare vehementioré. Idem quoque abrotonum ustum calidum, siccumq; est: valetq; ad rarefaciendum, & tenuium est partium, & mordax.

Agni, hoc est uiticis folia & fructus, & flos calidæ, sicceq; facultatis in tertio ordine in recessu sunt. verum multum tenuium partium est eorum substantia, & nescio quid exiguæ adstrictionis ex eis percipitur.

Agrosteos hoc est graminis radix sicca & frigida est. ipsa vero herba refrigerat, sed nõ ualide. estq; in medio humiditatis & siccitatis constituta. at radix mordacitaté, & partium tenuitaté exiguã obtinet: interdũ tamen lapides frangere consueuit. Semen autem alterius imbecillum est, eius vero, quod in parnaso nascitur, uis est exsiccans, tenuiumq; partium, & subacerba.

Anchusæ quatuor sunt, non omnium tamen eadem facultas est. quæ nanque onoclea dicitur, adstringentem & subamaram radicem habet: quæ etiam condensandis corporibus, & modice attenuandis, & abstergendis, & abluendis biliosis salsisq; succis non pota solum, sed etiam foris admota sufficiat: quæq; ex polenta illita possit refrigerare. herbæ autem folia sunt radice imbecilliora. ab eis tamen siccandi & adstringendi uis non abest. Quæ vero Lycopsis nominatur, radi-

cem habet magis quam ſuperior, adſtringentem. eius autem quam onochilon, & alcibiadion vocant, facultas eſt magis medicata, & acris: vt eos, qui a uiperis morſi ſunt, tum illita, tum ſuſpenſa, tum eſa ualde iuuet. quarta denique quę reſtat, parua eſt, & alcibiadio perſimilis: ſed & magis amara, & magis medicata.

Agarici radix primo quidem guſtu dulcis quodam modo, ſed paulo poſt apparet amara: & quandam acrimoniæ, leuisq; adſtrictionis ſpeciem ſpatio temporis inducit. quam ob rem perſpicuum eſt, hoc medicamentum eſſe compoſitum ex aëria, & terrea ſubſtantia, quę a calore extenuata eſt: aqueæ uero eſſentiæ minime eſt particeps. hac ratione vim habet digerendi, & craſsitudinem incidendi, & viſcerum obſtructiones expurgandi.

Ageratum facultatis eſt digerentis, & leniter quodam modo inflammatione liberandi.

Adiantum exſiccat, tenuat, digerit: nullum tamen perſpicuum calorem, aut frigus inducit. ſed propter oppoſitionem quam in his facultatibus habet, rite in medio conſtituetur.

Aizoon hoc eſt ſemperuiuum utrunque ſiccat leniter, mediocriter adſtringit, omnis alterius ualidæ qualitatis expers. vt aquea eſſentia in eo cæteris antecellat. non modice autem, ſed in tertio ordinerefrigerat.

Aegilops leniter acris eſt: ideoq; uim habet per halitum digerendi.

Aera, hoc eſt lolium, deſiccat & calfacit efficaciter, vt proxime ad acria accedat: quocirca ponet hoc quiſpiam in tertio ordine calfacientium, & in ſecundo extremo ſiccantium.

Aegyri flores calidi ſunt in tertio receſſu. in differentia uero, quæ in ſiccando, atque humectando eſt, paululum a temperato ad ſiccius deflexerunt: & ſubtiliorum potius, quam craſsiorum ſunt partiũ. ipſius quoque folia ſunt floribus quodãmodo ſimilia: niſi quod ad omnia imbecilliora, minusq; efficacia ſunt. quinetiam reſina ſimilem floribus facultatem habet, atque

etiam

etiam calidiorem. semen vero subtiliorum est partium, magisq; exsiccat, quam resina, & flores: non tamen est admodum efficax.

Acaciæ & planta acerba est, & fructus, & succus: qui lotus, imbecillior, & minus mordax redditur: utpote acrimoniam lauando deponat. ex quo planum est, medicamentum hoc frigidum esse, atque terreum, quadam etiam aquea essentia immista. Coniectura quoque est, nō ex similibus inter se particulis cōstare: sed quasdam in se dispersas tenues, calidasq; habere partes, quæ abluendo segregantur. loceturq; hoc in tertio siccantiū ordine, & secundo refrigerantium, vbi fuerit elotū. non lotum vero in primo.

Acalephes, hoc est urticæ fructus, & folia valde digerentis sunt facultatis. sed & quiddam flatuosum habēt. temperies eius est tenuium partium & sicca: non tamen vsque adeo calida, vt iam mordeat. porro flatus, cuius esse participem eam diximus, nascitur, dum concoquitur. Aluum autem magnopere subducit ipsa duntaxat abstersione, & veluti titillatione.

Acanthus folia habet facultatis modice digerentis: radicem vero siccantem, leuiter incidentem, & tenuium partium.

Acanthij radix & folia tenuium partium, & calidæ sunt facultatis.

Acanthæ leucæ, hoc est spinæ albæ radix siccat, & modice adstringit, semen veeo tenuium partium est, & calidum.

Acantha Aegyptia magis adstringentem siccantemq; facultatem habet, quam spina alba.

Acori radix acris, & modice gustu subamara est. itaque calidæ est facultatis, & tenuis consistentiæ. deterget ergo & extenuat ceratoidis crassitiem. ad quod etiam eius succus est accommodatior. esto autem tertij ordinis & in calfaciendo, & in siccando.

Aconitum, siue pardalianches putrefacientis, venenosæq; facultatis est. ad putrefaciendum tamē quædam extra corpus herbæ radix est vtilis.

Aconitum

Aconitum, ſeu lycoctonum ſimilis ſuperiori facultatis eſt: ſed peculiariter lupos interficit, ſicut illud pardos.

Acte tum arborea, tum chamæacte, hoc eſt ebulus, & ſambucus, vtraque potentiam habet ſiccandi, conglutinandi, & modice digerendi.

Alimum, cum ex diſsimilibus inter ſe particulis conſtet, ſalſum quidpiam, & ſubadſtringens guſtu habet. maior autem eius ſubſtantiæ pars eſt moderate calida, cum humiditate, quæ non conficitur, & leniter flatum excitat.

Aloe adſtringit quidem, modice, ſed egregie amara eſt: ſubducitq́; aluum: ſiccatq́; citra mordicationem in tertio gradu; & calfacit in primo intenſo. poteſt etiam ſimul repellere, & digerere; & paulum etiam extergere.

Alyſſum ſolum datum ſæpe numero a cane rabioſo morſos ſanauit. id quod ex totius ſubſtantiæ ſimilitudine poteſt efficere. Facultatem habet modice ſiccantem, & digerentem, & nonnihil etiam abſtergentem.

Alſine, vel auricula muris eſſentiæ eſt aqueæ & frigidæ, quare citra adſtrictionem refrigerat.

Amaracus in calore tertij eſt ordinis: in ſiccitate vero ſecundi.

Ambroſia illita vim habet adſtringendi, & repellendi.

Ami ſemen vim habet exſiccandi, & calfaciendi in tertio ordine intenſo. eſt etiam tenuium partium, & digerens, guſtantiq́; acre, & ſubamarum. ideoq́; vrinam mouet.

Amaranthum attenuantis eſt facultatis, ſtomachoq́; infeſtum eſt.

Amurca terreſtris eſt ſubſtantiæ, calidæ, non tamen vt perſpicue mordeat. ſi vero coquatur, multo craſsiorum partium redditur, & ſicca: fueritq́; ex ſecundo ordine calfacientium, & ſiccantium intenſo.

Ampelopraſum calidum ſic eſt, vt illitum exulceret. eſt enim acrius & ſiccius porro, craſſosq́; ac lentos humores

mores magis incidit: & obſtructa inſtrumenta liberat obſtructione.

Ampelu hoc eſt vitis,agreſtis racemi abſtergendi vim habent: ipſaq́; & extrema germina adſtrictionem quandam obtinent. Vitis verò cultæ ſimilis eſt facultas, ſed imbecillior.

Albę autem vitis prima germina ſubamarum,& modice acrē adſtrictionē obtinent, radix vero abſtergentē & ſiccantem, & tenuium partium, & modice calidam.

Ampelos vero melæna, hoc eſt vitis nigra,in omnibus eſt ſupradictæ ſimilis, ſed imbecillior.

Amygdala amara attenuantis, abſtergentis, & obſtructione liberantis eſt facultatis. porro & ipſa arbor ſimilem vim eſt ſortita. quæ vero dulces ſunt, læuiculā ipſæ quoque amaritiem poſsident: ſed cum dulcedo ſuperet,occultatur. eſt enim oſtenſum,qualitatem moderate dulcem eſſe moderate calidam.

Ammoniacum emolliendi vim intenſam habet.

Amomum acoro ſimilem facultatem obtinet: niſi quod acorum eſt ſiccius, amomum vero maiore quodammodo vi concoquendi eſt præditum.

Anagallis vtraque admodum extergentis facultatis eſt: habetq́; nonnihil etiam caloris, & attrahendi vim quandam. ad ſummam autem ſiccandi vim citra mordicationem obtinet.

Anagyrus graueolens eſt, & acer, digerentiſq́; & calfacientis facultatis. eius folia ſicca vehementer incidūt, & ſiccant non ſecus, quam radicis cortex. ſemen eſt partium magis ſubtilium, & vomitum prouocat.

Androſæmon alterum aſcyron vocatur, eſtq́; hyperici ſpecies: alterum dionyſias. ſemen eorum vim purgandi habet. foliorum vero ſiccans, & extergens modice facultas eſt.

Androſaces amara & acris herba eſt, digeritq́ue, & ſiccat.

Andrachne, hoc eſt portulaca refrigerat in tertio exceſſu, humectat in ſecundo. eſt etiam cuiuſdam auſteritatis particeps. itemq́; eius ſuccus: itaque non foris modo impo-

do impositus, sed epotus etiam refrigerat. præterea dē tium stuporem herba sanat: quippe quæ prædita viscosa humiditate leniat, impleatq; ea, quæ ab acidorum cōtactu aspere fuerant exsiccata.

Anemonæ omnes acris, abstergentis, attrahentis, & ora vasorum aperientis sunt facultatis.

Anethum ita calefacit, vt in secundo ordine intenso, aut in tertio remisso statuendum esse videatur. exiccantium vero secundi ordinis est. itaque merito in oleo decoctum digerit, dolorem sedat, somnum conciliat, crudos, & incoctos tumores concoquit. fit ex eo oleum, cuius temperies propinqua est pus mouentibus, & concoquentibus appellatis medicamentis: nisi quod paulo illis est calidius, subtilius, & digerens. vstum vero fit tertij ordinis calfacientium, & siccantium. cæterum viride adhuc & succi plenum, humidius est, & minus calidum. itaque magis cōcoquit, & somnum magis, quam siccum, conciliat: sed minus digerit.

Anthillis vtraq; mediocriter siccat. altera vero, quæ chamæpityi est similis est subtiliorum partium, quam altera: & magis absterget.

Anisi semen acre est, & subamarum, vt prope ad vrētium facultatem accedat. est tertij ordinis exsiccātium; vt etiam calfacientium: atque etiam digerit.

Aparine modice exterget, & siccat. habet etiam quādam partium tenuitatem.

Apij, hoc est piri, folia, & summa germina austera sunt: fructus vero aliquid etiam aqueę dulcedinis habet. proinde pirum, si edatur, stomacho conuenit, sitimq; prohibet: si illinatur, exsiccat, modiceq; refrigerat.

Achrades magis quam alia pira & adstringunt, & exsiccant.

Apocynum, aut brassica canina est venenum. mirum in modum grauiter olens herba est. proinde omnino non ignauiter calida est: non tamen proportione desiccat. quamobrem illita digerentis est facultatis.

Argemo-

Argemona abstergens, digerensq; est.

Arisarum acrius multo est, quam arum.

Aristolochiæ radix amara, & subacris est. tenuiorũ partium est rotunda. & ad omnia efficacior, quam duæ reliquę. quæ clematitis dicitur, odoratior est. itaque vnguentarij ea ad vnguenta vtuntur: sed ad medicinas est imbecillior. At longa minus est tenuium partium, quã rotunda, veruntamen non est inefficax. sed & abstergenti & calfacienti vi prædita est: minus quidem quam rotunda abstergens, ac digerens: sed non minus calfaciens, immo vero æque, aut fortasse magis.

Arceuthus, hoc est iuniperus, calida & sicca vtrinq; tertij ordinis. eius fructus similiter quidem calidus est, sed non similiter siccus: verum primi in siccando ordinis.

Arction, quod est verbasco simile, facultatis est partium valde tenuium, & siccantis. modice tamen abstergit. Alterum vero, quod prosopitida vocant, digerit ipsum quoque, & siccat, sed modice itidem adstringit.

Arnoglossum, hoc est plantago, mistæ temperaturę est. habet enim quidpiam aqueum frigidum. habet vero & austerum quiddam, quod est terrenum frigidum. quocirca refrigerat & siccat in secundo ordine. siccitatem autem obtinet morsus expertem, frigiditatem vero, quæ nondum stupefaciat. eius quoque fructus & radix parem vim habent: præter quam quod sicciores, & minus frigidæ sunt. at enim fructus est tenuiorum partium, radices vero crassiorum. quinetiam herbæ ipsius folia siccata, tenuioris substantiæ, & minus frigidæ facultatis redduntur: cum aqueum eorum excrementum per halitum sit digestum.

Aron terrena & ipsum essentia constat; & calida. itaque extergentis facultatis est. non tamen validæ, vt dracontium. est igitur in exsiccando, & calfaciendo primi ordinis. radices eius vtiles sunt vel maxime.

Artemisia vtraque in calfaciendo secundi est ordinis.

in sic-

in ſiccando primi intenſi. eſt etiam modice tenuium partium.
Aſari radices vim habent acori radicibus ſimilem,magis tamen intenſæ ſunt.
Aſpalathus guſtu acer eſt, & adſtringens. ex facultatibus vero quæ ex diſsimilibus inter ſe particulis conſtant, eſt conflatus: vt ſui partibus acribus calefaciat: auſteris refrigeret, vtrarunque autem ratione deſiccet.
Aſparagus myacanthinus abſtergentis facultatis eſt. non tamen perſpicue calfacit, nec refrigerat.
Aſplenum tenuium partium eſt,non tamen eſt calida facultate præditum.
Aſtragalus radices habet adſtringentes, quocirca ex numero non debiliter exſiccantium eſt.
Aſter Atticus, alij bubonion vocant,habet quiddam digerens :habet vero non minime & refrigerans quippiam, & repellens, vt miſtæ ſit potentiæ, vt etiam roſa. verum id non adſtringit.
Aſtaphis hoc eſt vua, culta quidem concoquendi,adſtringendi, & leniter digerendi vim habet: at agreſtis acrem vehementer. ex quo fit, vt valenter abſtergeat,& quadam etiam vrendi facultate ſit prædita.
Aſphodeli radix digerentis, abſtergentisq; facultatis eſt: eius vſtæ cinis acrior, ſicciorq; efficitur.
Atractylis ſiccantis, & modicæ calidæ facultatis eſt.
Atriplex humida & frigida temperie eſt. atque humida quidem in ſecundo ordine, frigida vero in primo. adſtrictionis vero non eſt particeps: ſed aquea eſt, & minime terrena non ſecus, quam malua. quin & ventrem celeriter permeat, vt illa, ob lubricitatem. parum præterea in ea eſt, quod digerat. hortenſes autem humidiores multo, & frigidiores agreſtibus ſunt. fructus vero atriplicis abſtergendi vim habet.
Aphace vim habet adſtringentem, ſicut lēticula. hęc tamen ægrius concoquitur, & validius ſiccat. particeps vero eſt moderati caloris.
Abſinthium adſtringentem, amaram, acremq; habet qualitatem: calefacitq; & abſterget, & roborat, & ſiccat

cat. at ſi oporteat generatim comprehenſam eius temperiem conuenienter primis facultatibus determinare, & ſi conſtat ex partibus inter ſe diſsimilibus, tamen calidum primi exceſſus, ſiccumq́; tertij dixerim. ſuccus vero eius multo eſt, quam herba, calidior.

B

Balani, hoc eſt glandis, quæ vnguentaria dicitur, reliquiæ vnde expreſſus ſuccus eſt, qualitatem amaram in eis cæteris prȩſtantem habent: ſed & quædam admiſta eſt adſtrictio. quocirca extergentem ſimul, & incidentem, contrahentemq́;, & ſtipantem vim habent. cortex vero admodum adſtringens eſt.

Balſamum ſecundi ordinis eſt exſiccantium, & calfacientium. eſtq́; ſubtilioris facultatis. non tamen tanta in eo caliditas ineſt, quantam nonnulli arbitrantur, partium tenuitate decepti. Eius fructus perſimilis facultatis eſt: cæterum multo in ſubtilitate partium inferior.

Balauſtium valide guſtum adſtringit. aliarum vero qualitatum nullius indicium præ ſe fert. quam ob rem ſtatuat quiſpiam, ſiccare ipſum, & non inſtrenue refrigerare.

Bati, hoc eſt rubi, folia, & germina, & flos, & fructus & radix, non obſcuræ adſtringentis qualitatis ſunt participes: ſed inter ſe differunt, quod folia & præſertim mollia, & recens nata plurimum in ſe habeāt aqueæ ſubſtantiæ, parum vero adſtrictionis. eadem de germinibus habenda ratio eſt. fructus vero ſi maturus ſit, non parum habet ſucci calidi temperati, qui dulcis eſt, cum moderata adſtrictione coniunctus. at immaturus a frigida ſubſtantia terrea vincitur, & proinde acerbus eſt, & valde exſiccat. & ſane vterque exſiccatus magis exſiccat, quam recens. flos verò eiuſdem eſt facultatis, cuius eſt immaturus fructus. at radix prȩterquam quod adſtringit, non mediocris ſubſtantiæ quæ tenuium partium ſit, particeps eſt.

Batrachia quatuor omnia vehementer acris facultatis ſunt, & cum dolore exulcerant. calida igitur, ſiccaq́; eſt vehementer radix, & tota herba.

Bdellium

Bdellium,quod Scythicum nominant,emolliētis admodum & efficacis virtutis eſt. at Arabicum magis deſiccat, quam emollientia. quod autem recens, humidumq́; eſt, & contuſum facile molleſcit, ad omnia, ad quæ Scythicum, eſt accommodatum. quod vetuſtius eſt, & guſtu perquam amarum, & acre, & ſiccum, id excidit ab eorum mediocritate, quæ indurata molliunt.

Bechij, hoc eſt, tuſsilaginis herbæ uis eſt modice acris.

Blitum humidum, frigidumq́; ſecundo ordine cenſetur.

Bulbus illitus, quia amaroris & adſtrictionis eſt particeps, ideo abſterget, glutinat, & ſiccat.

Bulbus vomitum proritans multo eſt calidioris temperaturæ, quam ſuperior.

Bugloſſum humidæ, calidæq́; temperiei eſt.

Buphthalmus acrior eſt quam anthemis: idcirco magis etiam digerit.

Brathy, hoc eſt herba ſabina, particeps eſt acrimoniæ, amaritiei, & adſtrictionis. idq́; medicamentum in tertio exceſſu ſtatuatur excalfacientium, & exſiccantiũ, & in eorum numero quæ vel maxime tenuium partium ſunt. quidam pro cinnamomo duplum eius ſubijciunt. attenuantis enim, digerentisq́; facultatis eſt.

Bretanicæ folia adſtringentia ſunt, eiusq́; ſuccus pariter adſtringit. itaque coctum nonnulli reponunt, vt inter ſtomatica medicamenta, efficaciſsimum: & quod ad putrefacientia faciat.

Bromus illitus exſiccat, modiceq́; digerit, & citra mordicationem. eſt etiam leniter frigidiore temperie: & nõ nihil habet adſtrictionis.

Bryon thalaſsion, hoc eſt alga, compoſitum eſt ex terreſtri, & aquea ſubſtantia, quarum vtraque eſt frigida. nam & guſtum adſtringit, & illitum refrigerat.

Bryon, quidam ſplanchnon, hoc eſt muſcus, vim adſtringentem, non validam habet. neque enim eſt admodum frigidum, ſed ferme medijs proximum, cum & digerendi,

gerendi, & molliendi facultatis sit particeps: præsertim vero, quod in cedrinis lignis reperitur.

Γ

Gallium vim habet exsiccantem, & subacrem.

Gentianæ radix multum est efficax, cum attenuatione, purgatione, absterſione, & obstructionis liberatione opus est. amara enim est vehementer.

Gigarta, hoc est acinorum vuæ nuclei sicci in secundo ordine sunt, frigidi uero in primo. eorum essentia crassarum est partium, & terrestris: siquidem acerbi sunt.

Gingidium amaritiei, adstrictionisq; particeps est. ex utraque autem qualitate desiccat. & tamen est aptum stomacho. calorem uero non admodum perspicuum est nactum. cæterum secundo ordini desiccantium adscribitur.

Glaucium adstringit, & refrigerat euidenter: eiusq; composita est temperies ex aquea, terrenaq; substantia, utraque sane frigida: sed non summe, verum vt aqua fontana.

Glaux herba calidæ, humidæq; temperaturæ est.

Glechon, hoc est pulegium herba est acris, subamaraq; calefaciens, vehementerq; extenuans.

Glœos, hoc est strigmentum balneorum, modice emollit.

Glycyrhizæ succus est maxime utilis, æque ac eius radices, dulcis cum leui adstrictione quadam. quocirca fuerit sane eius natura nostrę familiaris. tale enim esse dulce, ostensum est. & quoniam temperie humida est, iure etiam sitim arcet: nimirum modice humidum, & hominis temperatura frigidius.

Glycysides, hoc est pœoniæ radix, leniter cum dulcedine quadam, & subamara acrimonia adstringit: eius uero temperiem tenuium esse partium, & exsiccantem censendum est, non tamen insigniter calidam.

Gnaphalium modice adstringit.

Gongilidos, hoc est rapi semen & radix spiritum flatus plenum gignit.

Δ.

Damaſonium abſtergendi ui præditum eſt.

Daucus, qui paſtinaca etiam nominatur, agreſtis eſt, ſatiuo in omnibus vehementior. acrem uero, calfacientemq́;, & attenuantem vim habet.

Dauci herbæ ſemen ualidam calefaciendi uim habet. & in iis, quæ præcipua ſunt, numeratur. & foris admotum ualide digerit. eius herba eiuſdē facultatis eſt: ſed humiditas admiſta imbecilliorem eam facit. eſt tamen ipſa quoque calidæ temperiei.

Daphnæ hoc eſt lauri arboris folia, & baccæ ſiccant, & calfaciunt uehemēter: & baccæ magis etiam, quam folia. Cortex uero radicis minus eſt acer, & calidus: ſed amarus magis, & quidpiam adſtrictionis habet.

Daphnes herbæ tēperies eſt euidenter calida, acrisq́; ac ſubamara. ſimilem quoque uim habet chamędaphne, ſicut etiam daphnoides.

Dictamnum ſubtilioris eſſentiæ eſt, quam pulegium, in cæteris rebus ei ſimilis. quod uero falſo dictamnum vocant, ad omnia eſt dictamno imbecillius.

Dipſaci radix ſecundi ordinis ſiccantium eſt. abſterſionisq́; cuiuſdam eſt particeps.

Dorycnium temperie eſt ſimili papaueri, & mandragoræ, & quæcunque talem habent refrigerādi uim. excellit in eo frigiditas aquea ualde efficax. ſi parum ſumatur, ſoporem inducit, ſi largius, interimit.

Dracontium habet aliquid aro perſimile: eſt tamen eo acrius, & amarius. ideoq́; magis calfacit, & tenuiorum eſt partium. habet etiam leuiculam adſtrictionem. quæ cum duabus prædictis qualitatibus amara, & acri coniuncta medicamentum efficax eſt effectum. fructus vero non ſolum foliis, ſed & radice eſt ualentior.

Dryopteris, id eſt filicula, qualitatis dulcis eſt, acris, ſubamaræ, in radice uero, etiam acerbæ. ei uero putreſaciendi facultas ineſt.

E

Elææ, hoc eſt oliuæ rami quantum adſtrictionis, tantum etiam refrigerationis obtinent. fructus vero, ſi-

quidem

quidem exquisite maturus sit, moderate calidus est. at immaturus magis adstringit, magisq; refrigerat.

Elæon, hoc est oleum, quod ex oliuis conficitur, humectandi, & moderate calfaciendi uim habet. eiusmodi est quod dulcissimum est, & ex oliuis maxime drupis. quod uero omotribes, & omphacinum uocatur, quantæ adstrictionis, tantę quoque frigefactionis est particeps. Vetus autem oleum, quod ex dulci inueterato conficitur, calidius est, & magis digerit. quod ex crudo, id vsquedũ quippiam adstrictionis seruarit, mistæ facultatis est: ubi eam planè abiecerit, reliquo simile redditur. Dulce vero si tenuiũ partium appareat, (tale autem est quod purum, pellucidum est) ac modicum eius inunctum, latissimeq; per corpus extensum sibi ipsum continuum manet, & à cute combibatur, hoc pro optimo habendum est, & olei uirtute præstare, vel maxime: quale est Sabinum. oleum porro lotum minime omnium mordax est. cætera olei genera iis differentiis varia inter se sunt, quæ in fructibus, ex quibus oleum exprimitur, comperiuntur. Cicinum enim tenuius est, & ad discutiendum ualentius, vetusto oleo ex oliua confecto maxime simile. Raphaninum in cæteris huic simile, sed calidius. hoc etiam calidius est sinapinum. cui simile est, quod ex melanthio fit. contraria sunt his myrtinum, sesaminum, & balaninum, tum quod adstringunt, tum quod crassas partes habent. mistæ facultatis sunt lentiscinum, & terebinthinum, & mastichinum. non enim emolliunt modo, sed etiam adstringunt. Amygdalinum vero amaritiem habet exuperantem: estq; adstrictionis cuiusdam particeps. non tamen caryinum, sed hoc maxime simplicis digerendi facultatis est. calidius eo est laurinum, & ad digerendum potentius. hoc etiam magis cedrinum. proximum ei est, quod ex liquida pice fit: tædinum est minus calidum laurino: sed magis exsiccat. hyoscyaminum vero mistæ potestatis est emollientis & refrigerantis. quod ex cnico fit, ventrem subducit: eoq; magis, quod ex grano Cnidio conficitur. Iam

quod ex agresti oliua exprimitur, non simplicis temperaturæ est: sed abstergentis, vnaq; adstringẽtis. squalidissimũ est id inter omnia olei genera. post hoc, Istricum: deinceps Hispanum. pinguissimũ est Libycum, & Cilicium, simul vero pingue & tenue est Sabinum. in medio horum omnium est, quod in Cycladibus insulis nascitur, quodq; in Græcia, atque Asia conficitur. Cæterum pingue oleum lẽtore æstimatur: tenue, si pellucidum, purumq; sit: siq; minima eius portione corpus plurimum ungatur, si denique à cute facile ebibatur. Ex his quæ dicta sunt, licebit tibi de aliis oleis iudicare, quæ eodem, quo unguenta nomine appellantur: quale est rosaceum, liliaceum, & quæcunque sunt huius generis, quæ ex fructibus, germinibus, foliis, floribusq; oleo maceratis fiunt. oleum enim pro cuiusque iniectæ rei natura variabitur. ex iis ergo, quæ toto hoc opere de quacunque re iniicienda perdiscis, singillatim quoque confectum ex eadem re oleũ, quale sit, poteris cognoscere.

Elatine moderate refrigerat, & adstringit.

Elaphoboscus calidæ, subtilisq; facultatis est. itaq; etiam exsiccat, secundo maxime ordine excessiuum.

Elenium. huius herbæ radix non primo statim appulsu calefacit. quam ob rem non est dicenda calida, & sicca exquisite, ut piper: sed cum excremẽtitio humore.

Elelisphacus, id est saluia, euidenter excalfacit, & leniter subadstringit.

Elleborus uterque abstergentis, calidæq; facultatis est. esto autem tertii ordinis calfacientium, & siccantium. cæterum niger est gustanti calidior, albus uero subamarus.

Elxine, alij perdicium nominant, facultatem habet extergentem, & leniter adstringentem cum modice frigida humiditate.

Elimos aut meline, id est panicum, emplastri modo impositum siccat, atque refrigerat.

Epithymum habet thymi facultatem, ad omnia efficacius: tertio gradu exsiccat, & calefacit.

Epimedium

Epimedium vim habet modice refrigerantem cum aquea humiditate: quare nulla ei qualitas insignis inest.

Epimelium plãta acerba est, utq́ue dixerit quispiam, malus agrestis. fructus eius acerbus est, & stomacho infensus.

Erebinthus, hoc est cicer, ui attrahendi, digerendi, incidendiq; pollet. calidum enim & modice humidum est: & amaritiei est particeps.

Erebinthus uero agrestis ad omnia ualentior est satiuo: hoc est, calidior, & siccior, quanto & acrior est, & amarior.

Erice facultatis est digerentis citra morsum. flore eius potissimum, ac foliis utendum.

Erpyllum, hoc est serpyllum calfacientis facultatis est, & gustu multum acre.

Erysimi semen sicut gustu nasturtio simile apparet, ita facultate igneum est, & calfaciens.

Erythrodanum, hoc est rubia, radice acerba, amaraq́; est. itaque quæcunque agere dicta sunt, vbi eiusmodi qualitates coiuerint, ea omnia in hac radice euidenter conspicies.

Eupatorium herba est subtili, incidente, & abstergente qualitate citra insignem calorem prædita. modicæ quoque adstrictionis est particeps.

Euphorbium urẽtis & tenuiũ partium est facultatis.

Ephemerum non letale, quod colchicum uocant, sed alterum, quod irin agrestem nominant, radicem habet adstringentem, odoratamq́;. ex quo planum est, temperaturæ mistæ esse, repellentis, & digerentis.

Echini herbæ fructus acerbus est: ac proinde repellit, & exsiccat.

Z.

Zinziberis radix ualide excalfacit, sed non primo occursu, vt piper: quam ob rem minus tenuium partium, quam piper, eam esse censendum est. videtur autem illaborata quædam, & crassior substantia ei inesse: eaq́; humida potius & aquea. quocirca facile perforatur, cum scilicet excrementitia humiditas insit. neque

quicquam eorum, quæ aut exquisitæ sicca sunt, aut humida, sed quæ elaboratam humiditatem continent, hoc patiuntur. idem uero piperi longo contingit. inde fit, vt calor qui a Zinzibere, & pipere longo manat, diutius, quã qui ab albo aut nigro, perseueret. hincq; est, vt utriusque medicamenti usus sit diuersus. nam cum totum corpus excalfacere celeriter uolumus, ea tum sunt offerenda, quæ celerrime a caloris nostri contactu incalescant: & in omnes partes cito ferantur: cum uero particulam aliquam refrigeratam calfacere oporteat, contra est agendum: ut quę tardæ calfacientia plurimum temporis perdurant, adhibeamus.

Zythus acrior est non parum quam hordeũ, & praui succi, vtpote qui ex corruptela proueniens. flatus quoque excitat: estq; partim acer, & calidus: parte uero plurima frigidus, aqueus, & acidus.

Zyme, hoc est fermentum tenuium est partium, & mediocriter calidum. ob eam causam & sine morsu quæ in profundo sunt extrahit, & digerit. ex contrarijs autem facultatibus est temperatum. nam & aciditatis est particeps, & caliditatis ex putredine contractæ: cui accedit ea quæ ex salis, farinæq; natura existit.

H.

Hedyosmon, mẽtam odoratam quidam vocant: est enim alia quædam nõ odorata, quam calaminthani appellant utraque gustu acri, & facultate calida ex tertio ordine. sed quæ odorata est, imbecillior est quam calamintha. vt autem uno uerbo cõplectar, hæc ceu syluestris quædam est, illa satiua. cæterum menta quid habet amarum, & acerbum.

Hedysarum, aut pelecinus, semen habet quod amarum, subadstringensque uidetur. quam ob rem epotum est stomacho idoneum. viscerum obstructiones expurgat. id quod etiam fruticis uirgulta præstant.

Hemerocalles radicem habet lilij radici similem, & figura & viribus: leniter autem digerentem facultatem habet, & nonnihil etiam repellentem.

Hemionitis adstrictionis, amarorisq; est particeps.

Herigerum

Herigeron uim habet refrigerandi, & modice digerendi.

Heryngium calore, aut nihil, aut certe parum superat ea, quæ temperata sunt: ſiccitatem tamen & partium tenuitatem non paruam habet.

Θ.

Thalietri facultas eſt exſiccans ſine mordicatione.

Thapſia acris eſt, & ualide ſiccantis cum humiditate facultatis eſt. trahit proinde ex alto uiolẽte, idq; quod traxit, digerit. longiore autẽ tempore id facit: vtpote quæ larga humiditate excrementitia ſit expleta.

Thermus, hoc eſt lupinus, qui eſtur, medicamentum eſt ex genere emplaſticorum. qui uero innatam adhuc amaritiem habet abſterget, & digerit, & citra morſum ſiccat.

Lupinus uero agreſtis, & magis amarus, & ad omnia ualentior, quam domeſticus. eiuſdemq; eſt genere cum ipſo facultatis.

Thlaſpi ſemen acrem facultatem obtinet.

Thridax, id eſt lactuca humidum, frigidumq; olus eſt, non tamen ad ſummum: ſed maxime ad aquæ fontanæ, vt ita dicam, frigiditatem.

Thymum euidenter incidit, calfacitq; & ſiccat tertio ordine.

I.

Idæa radix guſtanti uehementer acerba eſt, & re ipſa experto idem præ ſe fert.

Ixos, hoc eſt uiſcum, ex multa aërea & aquea ſubſtantia calida, paucisſimaq; terrena conſtat. acrimoniaq; in eo amaritiei excellit. itaque uehementer humores ex alto attrahit, eosq; non tenues tantum, ſed & craſsiores, eosq; diffundit, ac digerit.

Ios, hoc eſt uiola folia habet, quorum ſubſtantia aquea eſt, & ſub frigida exuperans.

Hippuris, hoc eſt cauda equina qualitatem adſtringentem habet cum amaritie: proinde ualenter ſimul, ac citra morſum exſiccantem.

Iſatis ſatiua facultatis eſt, quæ ualenter ſiccat, & neu

tiquam mordet. est enim simul amara, atque adstringens. agrestis uero manifeste iam acre quippiam tum gustu, tum actione præfert: quocirca magis, quam satiua, siccat.

Isopyron, aut phasiolum semen habet amarum, & subadstringens. extergit itaque, & crassos humores incidit: corporaq; contrahit, & constringit.

Iteæ, hoc est salicis foliorum uis est citra morsum exsiccans. habēt etiam aliquid adstrictionis. sunt etiam qui succum ex eis exprimant, medicamentumq; mordacitate uacans, & exsiccans ad multas res utile seruēt. nihil enim est ad plures res utilius, quam medicamentum citra mordacitatem exsiccans, quod parum etiam adstringat. Iam vero cortex quoque arboris similem folijs, & floribus facultatem obtinet: nisi quod siccioris temperaturæ est: velut omnes nimirum sunt cortices. sed eum quidam comburunt, cinereq; vtuntur ad ea omnia, quæ siccare ualenter oporteat. quidā etiam, dum salix floret, corticem eius incidunt, liquoremq; colligunt extergentem, & tenuium partium.

K.

Calamintha, hoc est nepita: substantiam habet tenuiū partium, & calidam, siccamq; temperiem ex tertio quodammodo ordine. acris enim est gustu, & paululum omnino habet amaritudinis. attenuat, incidit, & discutit.

Calamus aromaticus tum adstrictionis leuis, tum minimæ acrimoniæ est particeps. plurima eius pars ex terrena substantia, atque aëria constat, in caliditatis frigiditatisq; coniugatione temperata. statuatur ergo secundi ordinis calfacientium, & exsiccantium. quæ tamen vehementius desiccant, quam calfaciunt. habet quinetiam tenuium partium aliquid, vt alia aromata omnia: sed illorum compluribus tenuitatis partium plurimum, calamo vero non multum inest.

Calami uallaris radix non mediocris abstergentis facultatis, minime vero acris est particeps. uirentia uero folia modice refrigerant: in quibus etiam uis abster

gens inest. eius cortex ustus ualde tenuis, digerentisq; facultatis redditur: qui etiam aliquid habet abstergens, vt calfaciat atque exsiccet in tertio ferè ordine: magisq; siccet, quam calfaciat. Vitandus eius flos est. nam si in aures incidat, ita tenaciter adhæret, vt auelli non posit, & auditum uitiet. quam ob rem sæpenumero surdos homines facit.

Cancani radix facultatem non mordentem habet, & modice siccantem. essentia uero crassarum partium ei inest, atque emplastica.

Canabis semen flatu uacat, & exsiccans est.

Capnios, hoc est fumus, acris simul & amaræ qualitatis est particeps: nec omnino est ab acerbitate alienus.

Capparis radicis cortex uincentem habet amaram qualitatem, proximam acrem: deinde acerbã. ex quo liquet, eum ex diuersis pugnantibusq; nonnihil qualitatibus constare. potest enim extergere, purgare, incidere, digerere sua amaritie: calfacere uero, incidere, & digerere acrimonia: contrahere, densare, constringere acerbitate. similem cortici radicis uim fructus habet: nisi quod est ad omnia imbecillior. quinetiam folia, eorumq; caules similis sunt facultatis. Capparis uero, quæ in admodum calidis regionibus prouenit, vt in Arabia, multo est nostrate acrior: adeo vt plurimum etiam adurentis facultatis habeat.

Cardami hoc est nasturtij semen adurentis facultatis est particeps: velut napy. herba quoque siccata uim eandem, quam semen, obtinet. at humida adhuc & uirens, propter aqueæ humiditatis mistionem est semine multo inferior. vt cum pane ea, tanquam obsonio uti liceat.

Cardamomum & ipsum sane facultatis est ualde calidæ, non tamen ita ualidæ, vt nasturtium. potest tamen & ipsum exulcerare. habet autem quiddam etiam amaritudinis adiunctum.

Caron calefacit, & siccat tertio ferme ordine, habetq; modice acrem qualitatem.

Casia

Caſia tertij ordinis eſt calfacientium & exſiccātium: eſtq; ualde tenuium partium. guſtu uero multum acrĩmoniæ præfert; & parum quid adſtrictionis: ac proinde incidit, digerit, & robur inſtrumentis indit.

Carya arbor, hoc eſt nux, habet in foliis & germinibus adſtrictionem quandam, cæterum euidentem, multamq; in nucis putamine recenti, & ſicco. In nuce præterea id quod edendo eſt, oleoſum eſt, & tenuium partium: & quo diutius reconditum fuerit, eo maiorem uim habet. tumq; per halitum ualde digerit. cum uero recens eſt, qualitatem quandam adſtringentem habet. quod uero imperfectum eſt, & nondum ſiccum, ſimile eſt cæteris fructibus, qui cum uirides ſunt, pleni ſunt ſemicoctæ humiditatis. at eius putamen ſiccum uſtum tenuium partium, ſiccansq;, & morſus expers medicamentum efficitur. at leptocaryon, quæ pontica nux nominatur, plus terreſtris eſſentiæ frigidæ habet. ideoq; guſtanti magis auſtera & planta & fructus, & cortex apparet. cætera nuci, quæ regia dicitur, ſunt ſimilia.

Carpeſium ſimile eſt ei, quod phu uocatur, & guſtu, & facultate: ſed plus tenuitatis habet. non tamen ita eſt tenue, vt pro cinnamomo vti eo poſsimus, vt Quintus faciebat. præſtantius autem eſt Ponticum Carpeſium, quam Laertium. eorum magna copia in Syria tibi ſuppetet.

Caucalis calefacit, & exſiccat.

Cenchros, hoc eſt milium, primo ordine refrigerat, exſiccat autem in tertio exoluto. habet etiam paululum tenuitatis.

Cedrus utraque temperatura eſt calida & ſicca ex tertio ordine. cedrea uero quartum etiam ordinem uidetur attingere. eaq; & egregie calida eſt, & ſimul tenuium partium. cæterum quod eius eſt pinguiſsimum, & plane oleoſum, tenuiorum eſt, quam tota cedria, partium, minus tamen acre, at non minus calfaciens. porrò cedri fructus moderatiore ui ſunt præditi uſque adeo, vt comedi quoque poſsint.

Centaurij.

Centaurij maioris radix acris ſimul & adſtringens cum leuicula dulcedine guſtui apparet. calfacit igitur craſſæ & terreæ frigiditatis particeps: digeritq́;, & robur particulis indit. eadem facit ſuccus, quæ radix. ac quidam ſunt, qui hoc medicamento pro lycio utuntur. qui uero aiunt rheum eſſe magnum centaurium, ij mihi ſentire melius uidentur.

Centaurij minoris uirgulta, ac magis etiam folia, & flores maximo uſui ſunt. ſuperat reliquas in eis amara qualitas: eaq́; eſt etiam adſtrictionis cuiuſdam particeps. ac proinde medicamétum egregie citra morſum exſiccat. eius quoque ſuccus ſimilem habet ſiccandi & abſtergendi facultatem.

Cerasi arboris fructus dulcis potius per inteſtinum ſecedit: ſed ſtomacho minus accommodatus eſt: auſterus contra. acidus uero pituitoſis ſtomachis, & in quibus excrementa redundant, conuenit: magis enim, quam auſterus deſiccat: & nonnihil etiam incidit.

Ceratonia exſiccantis & adſtringentis facultatis eſt; ſicut ceratia quoque eius fructus, qui dulcedinis cuiuſdam eſt etiam particeps.

Ceſtrum, aut pſychrotrophon, Romani uero betonicam uocant, vim habet incidendi. amara enim eſt, & ſubacris.

Cecis, id eſt galla, quæ omphacitis dicitur, medicamentum eſt admodum acerbum: plurima ſui parte terrenæ frigidæ ſubſtantiæ particeps: cuius beneficio ſiccat, repercutit, contrahit, cóſtringit, & particulas infirmas roborat. ſtatuatur hæc in tertio ſiccantium, in ſecundo uero refrigerantium ordine. Altera autem galla flaua, laxa, magnaq́; ſiccat ipſa quoque, ſed tanto minus, quanto minus acerbæ qualitatis eſt particeps. Gallæ autem combuſtæ uim ſupprimédi ſanguinis acquirunt. & calorem etiam, atque acrimoniam urendo contrahunt: & maiore ſiccandi ui redduntur.

Cera medium quodammodo inter utranque coniugationem locum tenet. habet quiddam etiã craſſarum partium, & emplaſticum. quam ob rem aliorum medicamentorum

camentorum excalfacientium, ſiccantium, & refrigerantium materia eſt. at ipſa per ſe ex genere utique ſit, debiliter concoquentium, quæ foris imponuntur. habet etiam paulum quid digerentis, calidæq; potentiæ: quæ in melle inerat plurima.

Ciceos hoc eſt ricini fructus uim habet extergendi, & per halitum euaporandi. ita quoque eius folium, ſed imbecillius.

Cinnamomum ſumme tenuium partium eſt, non tamen ſumme calidũ: ſed ex tertio quodãmodo ordine. nam propter eſſentiæ tenuitatem nihil eſt eorum quæ æque calfaciunt, quod ita, vt cinnamomum, exſiccet.

Cinnamomis uero eſt uelut cinnamomum imbecillum. nõnulli uero pſeudocinnamomũ ipſam nominãt.

Circeæ radix odorata eſt, & excalfacit.

Ciſthus, aut citharus frutex eſt adſtringens. folia uero, & parua germina trita adeo deſiccant, atque adſtringunt, vt ulcera glutinent. flores efficaciores ſunt. deſiccant fere in ſecundo exceſſu abſoluto. frutex uero ipſe adeo eſt frigidus, vt tepidi caloris ſit particeps. Cæterum hyociſtis aut hypoſchiſthis magis adſtringit quam folia.

Ciſthus aut ladanũ. In calidis regionibus hic ciſthus proueniens in utroque a noſtrate differt, tum quod adſtrictionem depoſuit, tum quod caliditatẽ acquiſiuit. quod uero ladanum uocant, ex eodem prouenit, medicamentum calidum primo exceſſu iam completo, habens etiam parum adſtrictionis. eſt etiam tenuium partium eſſentiæ. quibus quidẽ ſit rebus, ut modice molliat, & digerat, ac nimirum etiam concoquat.

Ciſſos, hoc eſt hedera ex cõtrarijs facultatibus conſtat. habet enim quippiam ſubſtantiæ adſtringentis, quam eſſe terrenam frigidãq; oſtendimus. habet etiam nonnihil acris, quam calidam eſſe vel guſtus ipſe comprobat. tertia quoque ei virenti ineſt aquea ſubſtantia tepida quædam.

Clinopodium tertij eſt ordinis calfacientium & exſiccantium.

Comarus,

Comarus, hoc eſt arbutus, arbor acerba eſt una cum fructu : quem memecylum vocant.

Commi, hoc eſt gummi, ſiccantem, emplaſticamq́; vim habet : quæq́; aſperitatibus medeatur.

Conia, hoc eſt lixiuium. omnium maxime abſterget & exſiccat id lixiuium, quod ex cinere ficulno, & tithymalorum conficitur : fereq́; putrefacientis eſt facultatis.

Conyza & maior & minor cum acris, amaręque ſit temperaturæ, in calfaciendo & ſiccando tertiæ temperiei cenſeatur. Eſt etiam tertium conyzæ genus in locis humidioribus proueniens, vtriſque ſuperioribus graueolentius, & imbecillius.

Coriannum, aut corion, hoc eſt coriādrum, ex contrariis conſtat facultatibus : habetq́; multũ amaræ ſubſtantię, quam tenuium partium, & terrenam calidam eſſe oſtendimus : nec parum etiam aqueæ humiditatis, quæ tepentis facultatis eſt. habet etiam parum adſtrictionis.

Coſtus leuiculam plane amaram, plurimam autem acrem, & calidam in ſe qualitatem habet, adeo ut etiam vlcus excitet. ei quoque flatuoſa humiditas ineſt.

Cotyledon, hoc eſt vmbilicus veneris facultatis eſt humidæ ſubfrigidæ, & cuiuſdam obſcure adſtringētis, & cum ea leuiter amaræ. vnde refrigerat, repercutit, abſterget, ac digerit.

Crania hoc eſt cornus arbor fructum fert egregie acerbum. folia quoque & germina eiuſdē acerba ſunt, & mirum in modum exſiccant.

Crambe, hoc eſt braſsica exſiccantis facultatis eſt, non tamen etiam euidenter acris. caules braſsicæ combuſti cinerem faciunt ualde exſiccantem : vt iam adurentis quoque facultatis ſit particeps.

Crambe vero agreſtis ſiccior, calidiorq́; eſt, quam ſatiua. proinde intra corpus citra noxam non aſſumitur. eadē vehementius quam ſatiua exterget, ac digerit.

Crambe marina præter quam quod aluum lenit, eſt etiam ſubſalſa, & ſubamara.

Cratæogoni

Cratæogoni herbæ fructus acer est,& uehemens.

Crethmon salsum quodammodo est cum leui amaritie coniunctum. quam ob rem ius est eius abstergẽs, & siccans.

Crithe, hoc est hordeum primi est ordinis in exsiccando, & refrigerando: habetq; pauxillum abstersionis. polenta uero multo magis,quam hordeũ desiccat.

Crini, hoc est lilii, flos ex mista temperie constat, quæ partim ex tenui quadam terrena essentia conflata est, ex qua gustui amaritiem præfert: partim ex aquea temperata, ex qua oleum quod ex eo cõficitur, itemq; vnguentum facultatis redditur morsus expertis, digerentis, & mollientis, radices autem, & folia per se læuigata siccant, abstergent, digeruntq; modice.

Crocodilii semen acre est; calidæq; & digerentis, ac siccantis facultatis est. Succus caulis, & seminis eadem vi est præditus.

Crocus parum etiam quid adstringens habet: quod terrenum frigidum esse docuimus: sed superat in eo calfaciens qualitas. ex quo fit, ut tota eius substantia secundi sit ordinis calfacientium: primi vero exsiccantium. quam ob rem habet etiam vim quandam concoquendi.

Crommyon, hoc est cæpa, est ex quarto calfacientium ordine. essentia uero eius crassarum est partium.

Cyamos, hoc est faba, mediç est temperaturæ,proxime ad utranque partem accedens in exsiccando, & refrigerando. Caro eius paulum quoque abstergentis facultatis est particeps, sicut putamen nonnihil adstringentis.

Cyclaminus varias habet vires. nam & absterget, & incidit, & aperit, & attrahit, & digerit. radix est succo imbecillior: est tamen vehementior. Altera vero cyclaminus, quam etiam cissanthemon uocant, quæque radicem habet inutilem, fructum habet egregie efficacem: eiusque amarities acris est, & modice lenta.

Cymini semen tertij est ordinis calfacientium, flatumq; extinguit.

Cynos batos hoc eſt rubus caninus. huius fructus non ignauiter adſtringit, folia uero moderate. cauendum ab eo, quod in eius fructu lanæ ſpeciẽ gerit, quippe quod arteriam uitiet.

Cypariſsi folia, germina, & pilulæ recẽtes, ac molles ſiccandi vim habent, abſque inſigni acrimonia, & calore, ſicut etiam guſtus oſtendit. apparet enim in ea leuis quidem acrimonia, ſed amarities plurima, multoq́; etiam maior in tota planta acerbitas. tanta autem ei ineſt acrimonia, tantusq́; calor, quanta ſatis ſit ad acerbitatem in altum deducendam: nullum tamen calorem & morſum excitet.

Cyperi radices abſque morſu calfaciunt, & exſiccãt. ineſtq́; eis adſtringendi, & incidendi uis quædam.

Cypri folia, & ſumma germina miſtę facultatis ſunt. habent enim quiddam digerens ex aquea ſubſtantia modice calida. habet etiam aliquid adſtrictionis ex frigida terreſtri. quam ob rem citra moleſtiam & morſum ſiccat, & incidit.

Cytiſi folia digerunt, uimq́ue miſtam, & aqueam poſsident.

Conion, hoc eſt cicutam extremæ refrigerantis facultatis eſſe norunt omnes.

Coni fructus totus uiridis habet cũ humiditate amaritudinem quampiam, & acrimoniam. eſculentus uero maceratus minime mordax, & maxime emplaſticus redditur. & in medio calidæ, & frigidæ qualitatis conſiſtens, ex aquea, & terrea ſubſtantia temperatus, aeriæ minimum eſt particeps.

Λ.

Lagopus ſiccantis facultatis eſt.

Lampſana illita quandam abſtergendi, & digerendi uim habet.

Lapatium modice digerentem habet uim. Oxylapathum uero præterquam quod digerit, habet etiam quid repercutientis. eorum ſemẽ eſt euidenter adſtringens. Porrò hippolapathum cum eo, quod digerit ipſum quoque, etiam repercutit, ſed imbecillius.

Limonij

Limonii fructus austerus est.

Lichen in petris nascens abstergentis & modice refrigerantis facultatis est: & utriusque exsiccantis.

Leontopetali radix digerit, siccat, calfacitque tertio ordine.

Lepidium ex quarto calfacientium est ordine.

Leucas acris qualitatis est: calfacit auté & siccat tertio ordine.

Leucacanthi radix amara est, ideoq; incidit, & siccat tertio ordine. at in calfaciendo primi est ordinis.

Leucoij frutex uniuersus abstergẽtis & tenuium partium est facultatis: magis tamen flores. & inter eos qui sicciores sunt, magis quam uirentes. est hoc, si quid aliud, amarum. fructus quoque eiusdem facultatis est, itemq; radices: nisi quod crassiorum sunt partium, & magis terreæ.

Leuce arbor, hoc est populus alba, mixtæ quodam modo temperaturæ est ex aquea tepida, & terrena extenuata essentia: quam ob rem abstergentis facultatis est particeps.

Libanotus, hoc est thus, calfacit secundo ordine, siccat uero in primo. habet quoque parum adstrictionis. eius cortex uim habet euidenter adstringẽtem: ac proinde quoque exsiccat adeo, ut in secundo ordine completo collocetur. constat etiam ex crassioribus, quam thus partibus, minimeq; acrimoniæ particeps. ramus eius tum siccioris, tum calidioris est facultatis, quam thus: vt ad tertium usque excessum perueniat. habet etiam quidpiam abstergentis.

Libanotides tres mollientis sunt digerentisq; facultatis. habent etiam aliquid abstergentis, atq; incidentis.

Lignys, hoc est fuligo, omnis exsiccans est. ideoq; terrestris est essentiæ: habens quasdam etiam ignis, qui materiam combussit, reliquias, easq; pusillas. tota autem eius natura terrena est, tenuium partium. speciales uero in ea differentiæ sunt, quę ex materia combusta eueniunt: cum ex acriore & calidiore talis etiam fuligo proueniat, ex acriore uero, & non mordente similis

milis

milis quoque fuligo conficiatur.

Libyſtici radix & ſemen ex genere calfacientiũ ſunt, & flatus diſcutientium.

Lini ſemen calidum eſt in primo ordine quodammodo. eſtq; in medio fermè humiditatis & ſiccitatis conſtitutum.

Lycium egregie diſcutit, ſiccat uero in ſecundo exceſſu. in calore uero mediis quodammodo eſt proximum. habet etiam quidpiam adſtringentis, quocirca abſtergit, & contrahit.

Lyſimachios adſtringentem qualitatem ſuperantem habet. herbam hanc Lyſimachus rex ad ſanguinis eruptiones cohibendas facere caſu quodam comperit. cum enim equus eius uulnus accepiſſet, ſanguisq; erumperet, hanc herbam, quæ erat ad manus, quamq; rex ignorabat, uulneri admouit. ea eruptione ſedata, omnes poſtea ad ſanguinis eruptiones ea uſi ſunt: & ab inuentore Lyſimachiam herbam appellauerunt.

Lychnidis, quæ ad coronamenta adhibetur, ſemen calidum eſt in ſecundo ordine, aut iam etiam in tertio & eodem quoque modo ſiccum.

Lotos domeſtica, quam trifolium quidam uocant, abſtergentis modice qualitatis eſt particeps: itemq; ſiccantis. in calidi, frigidiq; coniugatione media quodãmodo eſt. Lotus autẽ agreſtis plurimum in Libya prouenit. eius ſemen ſecundo ordini calfacientium adſcribitur. abſterget etiam nonnihil: ex Aegyptię uero loti ſemine panes etiam conficiuntur.

Lotus uero arbor adſtringentis paucul æ qualitatis eſt particeps: eſt etiam partium tenuium, & exſiccans.

M.

Macer cortex eſt multum acerbus cum leui quadam acrimonia. uidetur itaque ex miſta eſſentia conſtare, plurima terrena frigida, paucula vero calida & tenuiũ partium. quamobrem in tertio ordine ſiccantium eſt: in caloris frigoriſque differentia neutrum inſigniter efficiens.

Malabathri folium ſimilem habet vim ſpicæ nardi.

Malua, agreſtis quidem parum digerentis qualitatis eſt, & leniter mollientis: hortenſis vero imbecillior eſt. earum fructus eo eſt valentior, quo etiam ſiccior. anadendromalache vero, quæ etiam althæa dicitur, magis digerit, quam ſuperiores.

Mandragora ex tertio ordine refrigerantium eſt. & tamen cuiuſdam caloris eſt particeps. & in pomis ineſt quippiam humiditatis: proinde grauem ſoporem inducunt. radicis vero cortex, qui eſt valentior, non refrigerat modo, ſed etiam ſiccat. reliqua interna pars imbecilla eſt.

Marathon, hoc eſt fœniculum, calfacit in tertio, ſiccat in primo. Agreſtis vero, quod hippomarathum vocant, radix & ſemen ſiccioris eſt facultatis, quam ſatiui. cant, alterum hippomarathum eſt, cuius ſemen rotũdum eſt, & acre, cuius facultas eſt hippomaratho ſimilis: ſed imbecillior.

Maſtiche alba, & Chia adſtringit, mollit ſecundo ordine, calfaciens & exſiccans. nigra vero & Aegyptia magis quam ſuperior ſiccat, ſed minus adſtringit.

Melanthium calfacit, & ſiccat in tertio. videtur etiam tenuium eſſe partium, inciditq; & abſterget, cum amaritiem contineat.

Melilotum habet partem adſtringentem, ſed & digerit, & concoquit. copioſior enim in eo eſt ſubſtantia calida, quam frigida.

Mel calfacit, & ſiccat in ſecundo ordine. eſt autẽ ſimplicis, quoad maxime fieri poteſt, facultatis extergẽtis. coctum minus acre, & abſtergens redditur. Cæterum ſi quod mel amarum eſt, clarum eſt id eſſe miſtæ facultatis, tãquam ſi noſtrum quiſpiam ei abſinthium miſcuiſſet. Sed & ſacchar, quod vocant, mellis eſt ſpecies: ſed minus eſt dulce, quam noſtrate: in cæteris ei ſimile. quatenus vero non eſt infenſum, nec ſitim affert, eatenus ab eo differt.

Meliſſophyllon vim habet marrubio ſimilem. ſed eſt illo multo inferius. ex quo fit, vt cum magna vbique marrubij

marrubij ſuppetat copia, meliſſophyllo vti ſit plane ſuperuacaneum.

Meſpili arboris fructus multum acerbus eſt. in germinibus quoque eiuſdem & folijs acerba qualitas ineſt non exigua.

Medij radix auſtera eſt, & fluxiones cohibet. ſemen tenuium partium, incidentisq; eſt facultatis.

Meconis, hoc eſt papaueris omnis eſt vis refrigerãs. ſatiui ſemen mediocriter ſomnum conciliat. aſpectu cã didum. eius, cuius flos celeriter defluit, ſemen valentius refrigerat. quocirca eo ſolo nemo innoxie vtetur.

Ex agreſtibus vero, quod velut ſedens caput habet, id medicatum iam ſemen habet, valde frigidum, & nigrum. Alterum quod oblongius caput gerit, maxime omnium eſt medicatum tum in ſemine, tum in capitibus, tum in folijs, tum in liquore. valenter enim refrigerat, & vſque ad ſtuporem, & mortem perducit. Cornutum vero papauer abſtergentem, & incidentem vim habet.

Malus non omnis eſt vna natura, veluti nec etiã fructus. quædam enim mala dulcia ſunt, quædam auſtera, quædam acerba, quædam acida, quædam plene exoluta, & aquea: & ſane in eis aqueum exuperat, vt eorum magis aquea, magisq; frigida ſit temperatura: in acerbis autem terrenum frigidum: in auſteris vero tum hoc, tum aqueum dulce: in acidis aqueum frigidum, vt in dulcibus aqueum temperatum. Eadem ratio eſt foliorum, ſucci, corticis arborum, quæ omnia inter ſe differunt.

Malus perſica in fructu, folijs, & germinibus ſuperantem habet amaritiem. eſt etiam medicamentum digerens. eius fructus frigidiore, humidioreque temperatura eſt.

Malus Armeniaca fructum fert ſecundi ordinis humidorum, & frigidorum.

Malus medica eſt, cuius fructum citriũ vocant: quòd in ſemine exuperantem habet qualitatem acidam & ſiccam, vt tertij ſit ordinis ſiccantium & refrigerãtium: in cortice vero itidem exſiccantem temperaturam habuit,

non parum tamen acrimoniæ habentem. idcirco in secundo ordine exsiccat, non tamen refrigerat, sed vel tẽperatus est, vel paulo inferior. Eius caro crassi est succi, pituitosa, & frigida. nucleus vero, qui re vera est semen, amarus est, ideoq; digerit, siccatq; in secundo. folia quoque facultatis sunt digerentis & exsiccantis.

Mei radices calidæ in tertio excessu sunt: siccæ vero in secundo.

Milacis asperę folia acris quidpiam obtinent, & calfaciunt.

Milax vero læuis similem vim superiori possidet.

Mori fructus cuiusdam adstrictionis est particeps. at immaturus præter acerbitatem est etiam aciditatis particeps. tota arbor in omnibus eius partibus mistam habere facultatem videtur ex cohibente, & repurgante cõpositam. in radicis cortice exuperat purgans cum amaritie quadam. in moris vero immaturis cohibens. in foliis & germinibus media quodammodo temperatura est.

Myagri semen oleum effundit, quod emplasticę facultatis est.

Mycetes, hoc est fungi, frigida, humidaq; admodum temperatura sunt, & proxime ad veneni naturam accedunt.

Myles radix contrahentis est facultatis.

Myos ota, hoc est auricula muris siccat in secundo, calorem vero nullum insignem possidet.

Myrice, incidentis est, abstergentisq; facultatis absque insigni siccitate. habet vero etiam quid adstrictionis. at fructus & cortex non paucam adstrictionem obtinent, cum partium tenuitate, & vi abstergendi. porro myricæ combustæ cinis facultatis egregie exsiccantis fit: habetq; plurimam incidendi & abstergendi vim, at adstringendi perexiguam.

Myriophyllon exsiccantis est facultatis.

Myrrhis dulcem radicem habet, quæ ex secundo calfacientium est ordine, adiuncta quadam partium tenuitate.

Myrrhine,

Myrrhine, hoc est myrtus ex cōtrarijs substantijs constat. in ea tamen terrestre frigidū exuperat. habet quoque aliquid tenuium partium calidum: ex quo valenter exsiccat. Iam vero & folia & fructus, & germina & succus non admodum inter se differunt. Cęterum quod ramis & tronco adnascitur tuberosum, quod myrtada nominant, quo siccius est prædictis, eo etiam adstringit & siccat vehementius. præterea vero folia sicca maiorem exsiccandi vim habent, quam viridia.

Moly. huius radix tenuium partium est, & in tertio excessu calida. quam ob rem & incidit, & digerit.

N.

Nardi spica calfacit excessu primo, siccat vero secundo completo. constat autem ex adstringente satis substantia, & acri calida non multa, & quadam leuiter amara.

Nardus Celtica similis est quodammodo in genere facultatis ei, quæ prædicta est: sed est ad omnia imbecillior, præter quam ad vrinam prouocandam. calidior enim cæteris est, sed minus adstringit.

Nardus montana est superioribus infirmior.

Narthex, id est ferula. eius semen excalfacit, & attenuat. quod intus est, medullamq; vocant, cum adhuc virens est, adstringentis qualitatis est particeps.

Napy calfacit, & siccat quarto ordine.

Narcissi radix siccante facultate prædita est. habet etiam quid abstergentis, atque attrahentis.

Neuras siccantis absque morsu facultatis est.

Nerium foris illitum digerendi vim habet, intra corpus assumptum, perniciosum est.

Nymphææ radix, & semē vim habet siccantem absq; morsu. quæ vero candidam radicem habet, vehementiore vi prædita est: eaq; nonnihil etiam exterget.

Z

Xanthij fructus digerendi vim obtinet.

Xiris tenuium est partium,attrahentis,digerentis,siccantisq; facultatis, cum radix, tum multo etiam magis fructus.

Xiphij, hoc est gladioli radix & maxime altera, quæ superior est, attrahendi, digerendi, & siccandi vim habet.

O.

Oë, hoc est sorbum arbor adstringentis qualitatis est particeps.

Oënos, hoc est vinum in secundo calfacientium est ordine. quod valde vetus est, in tertio, vt mustum ex primo. siccitas vero caliditati eius proportione respôdet.

Olostium desiccandi vim habet.

Olynthi, hoc est grossi,acrem,digerentemq; cum adstrictione vim habent.

Onagrum, aut onothera, aut onothuris facultatis vini est maxime.

Onoma, aut Sinonis ex acri & amara substantia constat.

Onobrychis rarefacientis, digerentisque facultatis est.

Ononis radicem habet quodammodo tertio ordine calfacientem. eius cortici nescio quid etiam abstergentis inest.

Oxos, id est acetum, ex mista substantia frigida & calida, & vtraque tenuium partium constat. sed calidæ præstat frigida. Siccat in tertio completo, cum vtique validum fuerit.

Oxyacanthi fructus acerbus est: habetq; partium tenuitatem, & parum etiam incidit.

Opos, id est liquor, Cyrenaicus est omnium calidissimus, & tenuissimarum partium est,maximeq; digerit. quanquam & alij quoque abunde calidi sunt, & spirituosi.

Origani

Origani genus omne incidentis, attenuantis, exſiccantis, & calfacientis eſt facultatis in tertio. tragorigano vero quippiam etiam adſtrictionis ineſt.

Orobus, hoc eſt eruum in ſecundo exceſſu intenſo deſiccat: calfacit in primo, incidit, & abſterget, & obſtructione liberat.

Orobanche ſiccæ, frigidæq; facultatis eſt primo ordine.

Orchis, aut Cynoſorchis hoc eſt teſticulus canis. huius radix calida, humida, dulcisq; eſt. maior vero radix multam habere humiditatem excrementitiam & flatuoſam videtur: quæ minor eſt, contra, valde elaboratam.

Orchis, quem etiam ſerapiada vocant, ſiccioris eſt facultatis, quam primi ordinis cēſeatur. Siccatus is multo magis exſiccat. habetq; aliquid adſtringentis.

Oſiridis herbæ amara qualitas eſt, & obſtructione liberandi facultas.

P

Pancratij radix guſtum & vim habet ſcillæ perſimilē ſed eſt multo inferior.

Paliuri radix & folia non obſcuram adſtringendi facultatem obtinent: nonnihil etiam digerunt. fructus vero incidentis facultatis particeps eſt.

Papyrus combuſta medicamentum ſiccans efficitur, vt charta combuſta. ſed papyri cinis eſt imbecillior.

Panaces heracleum, ex hoc fit opopanax, quem vocant: qui excalfacit; emollit, ac digerit. in calfaciendo vero ex tertio ordine eſt: in ſiccando, ex ſecundo. Cortex vero radicis deſiccans ſimul & calfaciens medicamentum eſt: ſed minus, quam liquor, quin etiam abſtergentis quid habet. eius etiam fructus calidus eſt.

Panaces aſclepium minus eſt calidum ſuperiore.

Panaces Chironium & ipſum ſimilem habet prædicto facultatem.

Paronychia tenuium partium eſt, & ſiccantis abſque morſu facultatis in tertio ordine, itemq́ue calfacientis.

Pentaphylli radix deſiccat in tertio, perſpicuæ tamē caliditatis non eſt particeps. cæterum tenuium partium eſt, & morſu vacat.

Piperis radix vires habet coſto maxime ſimiles. fructus nuper eius germinantis longum piper eſt, ideo fit, vt maturo ſit humidius. quare facile perforatur. fructus qui velut omphax eſt, album eſt piper; idq́; eſt acrius nigro. nam illud eſt quaſi ſuperaſſatum iam, & ſuper ſiccatum. vtrunque autem exſiccat, calfacitq́; valenter. Cætèrum ſi longum vitiatum fuerit, deprehendes aqua macerans. nam in quo vitium eſt, ſoluitur: non ſoluitur autem id, quod naturam habet ſuam. id vero quo piper adulteratur, herba quædam flaua eſt, ab externis aduecta regionibus, quæ piperi longo aſpectu quidē eſt ſimilis, ſed guſtu diſcrepat: quo etiam ab eo facillime diſcernitur.

Perſeæ folia adſtringentem vim ſortita ſunt.

Periclymeni fructus & folia incidunt, & calfaciunt.

Periſtereon vim habet exſiccandi.

Petaſites ex tertio ordine exſiccantium eſt.

Petroſelini ſemen quemadmodum guſtu acre eſt adiuncta amaritie, ita & actione flatus extinguit. tertio ordine calfacientium, & ſiccantium continetur.

Peucedani radix, & liquor, et ſuccus eiuſdem ſpecie facultatis ſunt. Valentior tamen eſt liquor, egregie calfaciens, digerens, attenuans, & incidens.

Peganum, id eſt ruta, ſylueſtris ex quarto iam ordine eſt excalfacientium & ſiccantium, ſatiua ex tertio. eſtq́; non ſolum acris guſtui, ſed etiam amara. ex quo incidit, digerit, tenuiumq́; eſt partium, & flatus reſtinguit.

Pix ſicca quidem ſiccat, calfacitq́; ſecundo exceſſu. cæterum ſiccare poteſt magis, quam calefacere. Liquida vero contra, calfacere magis, quam ſiccare. habet etiam

etiam partium tenuitatem quandam. Sed & abstergendi vim quandam, & concoquendi, & digerendi: veluti etiam leuem amaritiem, & acrimoniam obtinet.

Pisselæum genere quidem est pici simile, sed ex subtilioribus partibus constat.

Pistacij fructus tenuium est partium, subamarus, aromaticus. ex quo obstructione liberat, & expurgat.

Pityides hoc est fructus pini, mistæ sunt facultatis, vt adstringant, & acrimoniam quandam, cum amaritie cō iunctam habeant.

Pini cortex exuperantem habet facultatem adstringētem. piceæ vero cortex est huic similis: sed moderatiore vi præditus est. in cono vero maior uis est, & in cortice, & in folijs.

Platanus humidioris frigidiorisq; essentiæ est nō ita multo, quam moderata. eius cortex & pilulæ magis exsiccant. sunt qui combusto cortice medicamentū conficiant. cauenda est lanugo folijs arboris insidens: siquidem spiritu attracta, lædit arteriam, & vocem: aspectūq; & auditum vitiat, si in oculos, aut aures incidat.

Polygonon, hoc est herba sanguinalis, adstrictionē quandā habet, vincitq; in eo aqueū frigidū, vt ad secūdū gradum completū perueniat. cumq; refrigeret, ac repercutiat, videtur etiam exsiccare. mas vero est ad omnia efficacior, quam fœmina.

Polygalum folia habet modice austera. superare autem in eo calidum, & humidum videntur.

Polygonatum mistæ facultatis est. habet enim quid etiam adstrictionis, acrimoniæ, amaroris, & insuauitatis cuiusdā, quæ explicari satis uerbis non potest. itaq; vsui admodum non est.

Polemonium, quidam philetærium vocant, tenuium partium, & siccantis facultatis est.

Polium gustantibus amarum est, & modice acre. obstructiones itaque adimit. Polium vero, quo in antidotis vtimur, magis amarum est, magisq; acre, quam maius: vt ex tertio sit ordine exsiccantium, ex secundo uero, eoq; completo, calfacientium.

Poly-

Polycnemon calfacit & ſiccat ſecundo ordine.
Potamogiton adſtringit, & refrigerat æque ac polygonum. hoc tamen craſsiorum eſt partium.
Polypodium dulcem, ſimulq; auſteram qualitatem exuperantem habet adeo, vt facultate ſit valenter exſiccāte, & morſu vacante.
Praſium, hoc eſt marrubiū, amarum eſt. idcirco tollit obſtructiones, abſterget, digeritq;. hoc ſtatui poteſt in calfaciendo in ſecundo fere ordine iam completo: in ſiccando uero, in tertio.
Propolis facultatis eſt non valenter abſtergentis: ſatis tamen ualide attrahentis. eius namq; eſſentia tenuiū eſt partium. calfacit autem ſecundo exceſſu iam completo.
Ptarmices flores vim ſternutamenti ciendi habent: totus vero frutex digerit. eiusq; calida, & ſicca temperatura eſt, cum vireſcit, ſecundi fere ordinis; cum aruerit, tertij.
Pteleæ, hoc eſt vlmi, folia adſtringentem, & abſtergentem habere facultatem præ ſe ferunt. Cortex vero eſt magis amarus, & adſtringens. radices quoque eiuſdem ſunt facultatis.
Pteris, hoc eſt filix, amara eſt, parumq; habet adſtrictionis. ac proinde facultatis eſt ualenter exſiccātis, non tamen mordacis. thelypteris uero ei ſimilem vim habet.
Pycnocomi & radix, & fructus, & folia, quæ acria ſunt, digerendi, atque attrahendi vim habent.
Pyrethri radix adurentis facultatis.
Pyros, hoc eſt triticum, in primo calfacientium ordine cenſetur: non tamen ſiccare, aut humectare inſigniter poteſt. habet vero etiam quidpiam lentoris, obſtruētisq; naturæ. Quod vero ex eo conficitur amylum tritico frigidius, & ſiccius redditur. quodq; ex pane cataplaſma fit, maiorem habet vim digerendi; quam quod ex tritico conſtat, cum panis & ſalem & fermentum adiunctum habeat; ſiquidem fermēto uis ineſt attrahēdi, euocandiq; ea, quæ in imis corporis partibus deliteſcūt.
Rha-

R.

Rhamnus deſiccat ſecundo exceſſu: refrigerat uero in primo completo.

Raphanis, hoc eſt radicula, in primo exceſſu calfacit, in ſecundo ſiccat. agreſtis eſt efficacior in utraque facultate. iam & ſemen efficacius eſt, quam planta. facultas porro digerendi in eis ineſt.

Rheum miſtæ facultatis eſt. habet enim quid terrenum frigidum, ut eius declarat adſtrictio: ei quoque acrimonia quædam ineſt: ſiq; pluſculum mandatur, leniter calida conſpicitur. eſt etiam ſubſtantiæ cuiuſdam aëreæ, tenuiumq; partium particeps.

Reſinæ omnes ſiccant, & calfaciunt. inter ſe uero diſcrepant, quod plus, minusúe in guſtu acrimoniæ, in facultate caloris ſint nactæ: quodq; aliæ plus, aliæ minus tenuiũ ſint partium: quod deniq; alię adſtrictiones ſortitæ ſint, aliæ non itẽ. Iure autẽ in omnibus ſibi primas uendicauit lentiſcina, quã maſtichen uocãt. nam præter quã quod pauca ei ineſt adſtrictio, hoc etiã accedit, vt ſine moleſtia ſiccet. minimũ uero acris eſt, & maxime tenuium partiũ. inter alias primas tenet terebinthina: non tamen æque perſpicuam, vt maſtiche, adſtrictionem obtinet. cum uero amaritiem quandam habeat, magis quam maſtiche, digerit. ob quam etiam qualitatem uis abſtergendi eidem ineſt. præterea uero ex alto magis quam aliæ reſinæ, trahit, quippe cum è partibus etiã tenuioribus conſtet. Peucina uero, & magis etiam ſtrobilina ſunt prædictis acriores: nõ tamen magis digerunt, nec magis attrahunt. mediæ inter eas ſunt pinea, & abiegna: quæ ſunt terebinthina quidem acriores, minus tamen acres quam peucina, & ſtrobilina. terebinthina uero habet etiam mollientem uim: ſecundo loco in molliendo lentiſcina cenſetur: ſicut & cypariſsina in acrimonia.

Roſarum uis ex aquea ſubſtantia calida duabus alijs qualitatibus adſtringenti, & amara commiſtis eſt compoſita. flos earum magis, quam roſæ, abſterget, & proinde ſiccat.

Rhodi

Rhodia radix tenuium partium, digerentisq; facultatis est. & in principio tertij excessus calfacit.

Rhododaphne tota eius substantia perniciosa est. temperatura vero tertij ordinis incipientis calfacientium est: primi uero siccantium.

Rhœa, hoc est malum granatum, omnis adstringentem qualitatem habet: non tamē in omnibus ea exuperat: quædam enim granata acida sunt, quædam dulcia magis, quam austera. & sane quæ unoquoque utilitas fertur, ea ex uincente qualitate proueniat necesse est. porro acini magis, quam succus, adstringunt: magis uero quam hi adstringunt etiam putamina, quæ malicoria uocant, punici uero flores illis adsimilem uim habent.

Rhus adstringit, siccatq;: eius uero fructus maxime, & succus ad usum adhibentur, in quibus ualida austera qualitas inest. siccat igitur in tertio, refrigerat in secundo.

Rhypos, hoc est sordes ea quæ ex statuis est, digerit, mollit, habetq; aliquid acrimoniæ, propter æruginem, quā sumpsit a statua. Sordem uero ex palęstra πάτον nominant. constat hæc ex rebus differentibus, ex puluere inquam, oleo, humana sorde, & sudore. ergo puluis emplasticam uim, & refrigerantem & repercutientem habet: oleum mollientem: sudor & sordes digerentem.

Σ.

Sagapenum liquor est calidus, tenuium partium, non secus quam alij liquores. sed & abstergendi uim quandam habet.

Sampsuchus facultatis est tenuium partium, & digerentis, siccatq; & excalfacit tertio ordine.

Sarcocolla lachryma est quæ mistam facultatem habet ex emplastica substantia quadam, & paucula amara. quam ob rem sine morsu exsiccat.

Satyrium humidum est & calidū sua tēperie: ideoq; gustantibus dulce uidetur. ei tamen excrementitia, flatuosaq; humiditas inest. eadem quoque facere potest

herbæ

herbæ ipsius radix.

Selinon, hoc est apium, calidum est, & flatus discu tit, & semen magis, quam herba. similis facultas est in oreoselino. hipposelinō uero imbecillius est, vt oreoselinon ualentius.

Seris subamara est, idq; magis agrestis, quam picrida uocant, aliqui uero etiam cichorium: estq; frigidę, & siccæ temperaturæ in primo excessu. Satiua autem magis, quam agrestis refrigerat, sed humiditatis exter næ multa copia admista siccitatem restinguit. utraque adstringentis facultatis est particeps, velut chondrila.

Seriphum simile est absinthio. ab eo tamen diuersum est, quod nō æque, ut illud, adstringit, magisq; cal facit, & amarorem quendam cum salsedine resipit; & stomacho est infensum. quin calfacit etiam in secundo ordine intenso, in tertio uero exsiccat.

Seseleos & radix,& multo magis fructus de numero calfacientium est, & tenuium itidem est partium.

Sesamum emplasticum est & molliens, & modice ca lidum. eiusdem quoque facultatis est oleum, quod ex ipso conficitur.

Sesamoides magnum, quod etiam Anticyricum ue ratrum appellatur, propterea quod eius semen perinde, vt ueratrum, purget; cū in alijs facultatibus est uera tro simile, tum uero in abstergendo, calfaciendo, & siccando similes illi uires habet.

Sesamoideos albi semen quandam etiam qualitatem acrem habet. multum nanque amarum est. calfacit igi tur, extergit, & rumpit.

Sideritis habet etiam quiddam abstergentis: sed plurima eius pars est humida & frigida modice. paucę quo que adstrictionis est particeps. quidam hanc uocant Achillionis sideritim: in hacq; maior adstringendi uis, quam in superiore inest.

Sycios hoc est cucumis, esculentus, qui iam est pepon, tenuiorum partium substantiæ est. qui uero non est eiusmodi, crassiorum: non est tamen abstergētis, & incidētis facultatis particeps. in eis uero superat hu-
mida,

mida, frigidaq́; temperatura: vt in ſecundo ordine collocentur. attamen ſi quis ſemen, aut radicem areſaciat, iam primi ordinis completi ſiccantium reddentur. in his quoque maior abſtergendi uis, quam in carne fructus ineſt.

Syciu uero hoc eſt cucumeris agreſtis ſuccus qui ex fructu exprimitur, quem elaterium uocant, extreme eſt amarus, & tenuium partium, & leuiter calidus, vt ex ſecundo ordine cenſeatur: eſt etiam digerens. radicis uero ſuccus, atque is qui ex folijs colligitur, licet ſimilem elaterio uim habeat, imbecillior tamen eſt. radix quoque ſimilem facultatem poſsidet: ſiquidem extergit, digerit, emollit. cortex tamen magis exſiccat.

Silphij liquor calidiſsimus eſt, quinetiam folia, fructus, caulis, & radix egregie calfaciũt. ſed omnia ſunt magis flatuoſæ ſubſtantiæ. & foris impoſita ſunt efficaciora: & præcipue liquor; in quo ualde trahendi facultas ineſt. attamen & excreſcentia amoliendi, & liquandi uim quandam habet.

Sinon calidus eſt, ſubamarusq́;, & obſtructiones diſijcit.

Sion calfacit, & digerit.

Siſari radix calfacit ſecundo ordine, habetq́; amaroris & adſtrictionis quidpiam.

Siſymbrium tenuium partium, digerẽtis, calfacientis, & ſiccãtis in tertio ordine facultatis eſt. eius ſemen eſt partium tenuium, & calidæ facultatis.

Siſymbrium, quod cardaminem etiam uocant, cum aridum eſt, tertij ordinis eſt calfacientium & ſiccãtium: cum uiride, ſecundi.

Scandix ſubacre, & ſubamarum eſt: & ſecundi ordinis intenſi eſt calfacientium & ſiccantium.

Scilla ualde incidentis eſt facultatis, & ſecundo ordine calefacit.

Scolymi, hoc eſt cardui radix calida eſt in ſecundo ordine iam completo, aut initio tertij. ſicca uero in ſecundo.

Scordium habet quid amaroris, acerbitatisq́; & acrimoniæ,

moniæ, ideoq; uiſcera expurgat, & excalfacit.

Scorodon, hoc eſt alliũ calefacit & exſiccat in quarto exceſſu. quod uero ophioſcorodon dicitur, agreſte allium eſt, ac domeſtico ualentius.

Scordopraſum uero ſicut guſtu, & odore miſtam ex ſcorodo, & praſo hoc eſt ex allio & porro qualitatem obtinet, ita etiam uiribus.

Scorpioides calfacit in tertio ordine: ſiccat in ſecundo.

Smilax pernicioſæ facultatis eſt planta.

Smyrna, hoc eſt myrrha, ſecundi gradus eſt calfacientium, & ſiccantium. eſt etiam non exiguæ amaritiei particeps. eiq; abſtergendi uis ineſt.

Myrrha uero Bœotica uim habet calfaciendi, molliendi, & diffundendi.

Smyrnium calidum, ſiccumq; eſt in tertio ordine.

Sonchus ex aquea & terreſtri eſſentia, vtraque leniter frigida conſtat: eſt etiam cuiuſdam particeps adſtrictionis, & euidenter refrigerat. cum uero plane exaruerit, eius tẽperatura terreſtris redditur cum mediocri calore coniuncto.

Sparganium exſiccantis facultatis eſt.

Sparti, hoc eſt geniſtæ, quo etiã uites alligant, tum fructus, tum uirgarum ſuccus non inſtrenue attrahentis facultatis eſt.

Stachys frutex marrubio ſimilis, acer eſt & amarus, tertioq; ordini calfacientium attribuitur.

Stœbes fructus & folia adſtringentem ſine morſu uim habent. in ſiccando uero tertij quodammodo ordinis principium attingit.

Stœchadis amara qualitas eſt, & modice ſubadſtringens: temperatura uero compoſita ex frigida terrena eſſentia exigua, vnde adſtringit, & extenuata altera terrena copioſiore: ex qua amara eſt. ex utriuſque congreſſu tollit obſtructionem, attenuat, exterget, & roborat.

Stratiotes aquatilis humidus & frigidus eſt: terreſtris uero nonnihil adſtrictionis habet.

Struthij

Struthij radix acris gustu est, ex quarto quodammodo ordine. atque etiam absterget.

Styrax calfacit, siccat, mollit, concoquit. fuligo eius combusti est thuris fuligini quodámodo similis.

Syca, id est ficus aridæ vim habent excalfaciendi in secundo fere ordine iam completo. habent etiam quid partium tenuitatis. ex caricis quæ pinguiores sunt, magis cócoquere possunt: quæ acriores, magis abstergere, & digerere. quod uero ex iis plurimum in aqua coctis conficitur, simile est melli non solum consistentia, sed etiam facultate. Caprifici autem ficus acris & digerentis sunt facultatis. sic quoque domesticarum plantarum primæ ficus.

Syce, hoc est ficus arbor, temperaturæ est calidæ, & tenuium partium. vt & eius liquor, & succus, qui ex foliis exprimitur, attestantur. agrestis uero fici liquor, & succus ualentior est. coliculi vero eius adeo sunt calidi, ac tenuium partium, vt carnibus bubulis duris adiecti teneras eas faciant.

Symphytum petræum habet secādi uim quampiam, habetq; etiam quampiam contrahendi. & tertio præterea loco humiditatem quādam non immodice calidam: ex qua dulce uidetur, & odoratu iucundum. Commansum uero sitim extinguit. potest ergo digerere. & contrahere, & constringere. Symphytum uero alterum magnum similem prædicto uim habet. gustātibus tamen non dulce est, nec odoratum. quatenus uero lentum est, & pruritum excitat, scillæ est simile. vtuntur eo ad omnia, ad quæ superiore.

Spondylii fructus & radix acris, incidentisq; facultatis est.

Schinos id est lentiscus ex aquea substantia leniter calida, & terrena frigida non multa compositus est: ob quam etiam modice adstringit. siccat igitur in tertio ordine iam completo. in differentia uero caloris, & frigoris est quodam modo medius. similem porro habet adstrictionem in omnibus eius partibus, in radicibus, in ramis, in extremis turionibus, in germinibus, in foliis,

in folijs, in fructu, & cortice denique. succus uero qui ex folijs exprimitur, similis quodammodo temperaturæ est, vt modice adstringat.

Schinu anthos calfacit moderate, & adstringit moderatius, nec plane a tenuitatis abest natura. eo magis adstringit radix. quẽ uero florem uocant, calidior est.

Schœnos leia id est iuncus læuis. huius quędã oxyschœnos, quædam holoschœnos. fructus autem holoschœni somnum inducit: oxyschœni uero fructum ferentis, somnum ipse quoque, sed minus affert. constant autem ex terrena substantia leniter frigida, & aquea leniter calida.

T

Terebinthi cortex, folia, & fructus quiddam habẽt adstringentis: sed & secundo ordine calfaciunt. ex quo iam planum est, ea siccare. recentia uero hæc, humidaq; adhuc modice, siccata uero, secundo ordine. fructus uero siccus est, ut prope ad tertium ordinem siccantium accedat.

Teutlon, hoc est beta nitrosæ cuiusdã facultatis est particeps: qua absterget, & digerit. ad hæc tamen ualentior est beta alba. nam nigræ adstrictionis quidpiam accedit. idq; potius in radice est.

Teucrium incidendi, tenuiumq; partium facultatis est. ponatq; ipsum quispiam in secundo ordine calfacientium, & tertio exsiccantium.

Tephra cinis habet in se partim terrenũ, partim uelut fuliginosum. hæq; partes tenues sunt; & maceratis aqua cineribus & colo traiectis simul abeunt: quod uero restat, terrenũ, & infirmum, & morsu uacãs efficitur, calida ui in lixiuio deposita. Non omnis tamẽ cinis eiusdẽ exquisitè temperaturæ censetur: sed pro materiæ cõbustæ differẽtia uariatur. ergo ex lignis acerbis cinis non parum contrahit adstrictionis. ex iis uero, quæ talia non sunt, ut ex ficulnis, cinis abstergentis facultatis efficitur.

Titanos, hoc est calx, est etiam cineris species quædam, qui tenuiorum partium est, quam qui ex lignis

 conficitur.

conficitur. calx lota medicamentum ſiccans ſine morſu facit. magisq́; ſi bis, terúe lauetur. Fit autem ualde digerens, ſi marina abluatur.

Telephium abſtergentis eſt facultatis, calidæq́; in primo ordine: ſiccæ uero in ſecundo intenſo.

Telis, hoc eſt fœnum græcum calfacit ſecundo ordine, & primo exſiccat.

Tithymali omnes acrem qualitatem uincentem habent: ſuntq́; ex quarto calfacientium ordine. ineſt eiſdem amarities, eorũ uero liquor eſt ualidiſsimus: deinde fructus & folia. ſed & radix earundem facultatum eſt particeps: non tamen æque. Cumq́; ſeptem numero ſint, ualidiſsimus omnium eſt, qui caracias dicitur, & qui myrſinites, & qui in petris arboris inſtar naſcitur: deinde is, qui uerbaſco eſt ſimilis, & cypariſsias: tum qui paralios, poſt eos, qui helioſcopius nominatur. prædictæ uero horum facultatis proportioni cineris, ac lixiuii ab eis confecti facultas reſpondebit.

Tragacantha ſimilem gũmi uim habet emplaſticam quandam, & quæ acrimoniam obtundit: atque etiam æque ac illud, exſiccat.

Tragij folia, fructus & lachryma trahentis, digerentisq́; facultatis ſunt. ac tenuium partium & calidum tragium eſt in tertio quodammodo ordine. alterum uero quod eſt minus, non parũ habet facultatis adſtringẽtis.

Tribulus ex ſubſtantia humida modice, eaq́; frigida conſtat. in terreſtri uero excellit terreſtre frigidum, quod adſtringens eſſe comprobauimus. in aquatili uero, aqueum. cæterum terreſtris fructus tenuium eſt partium.

Tripolii radix acris, calidaq́; in tertio exceſſu eſt.

Trifolium, aut aſphaltion in calfaciendo, & exſiccando tertii eſt ordinis.

Trichomanes eadem poteſt omnia, quæ adiantum.

Trychnon, hoc eſt ſolanum, eſculentum adſtringit ac refrigerat in ſecundo exceſſu. Ex cæteris quæ uesca non ſunt, unum halicacabum nominatur, quod ruſum habet fructum, acino uuæ tum figura, tum magnitudine

tudine similem. idq; in facultate foliorum est hortensi persimile, fructum ferens, qui ad ciendam urinam ualet. Alterum uero fruticosum, & soporiferum simile est papaueris liquori, sed imbecillius. tertium præterea est furiosum, quod ad medicinas, quæ intra corpus sumuntur, est inutile. nam si quis drachmas eius quatuor sumat, mortem afferent: si pauciores, furorem. una certe innoxie sumitur. & tamen nec ipsa utilitatis quidpiam obtinet. radicis cortex foris admotus siccat secundo ordine cõpleto, & incipiẽte secũdo refrigerat.

Y.

Hyacinthi radix in primo siccantiũ, in secundo iam completo refrigerantium ordine constituitur. fructus leniter extergit, & adstringit, tertio ordine desiccans: & in medio caloris & frigoris positus.

Hydna, hoc est tubera, uincentem habent terrenam essentiam, exigua quadam tenuium partium adiuncta portione.

Hydropiper calidum est illud quidem, sed nõ ęque, ut piper. itemq; digerit.

Hyoscyamus, hoc est altercum, qui nigrum semen fert, insaniam, soporemq; affert. proximam ei facultatem obtinet is, qui semen modice flauum gerit. uterq; autem uitandus est, ut inutilis, & perniciosus. Cæterum cuius semen & flos candidus est, qui ex tertio est ordine refrigerantium, ad medicinam est maxime accommodatus.

Hypericon calfacit, & siccat, estq; essentiæ tenuium partium.

Hypecoon ex tertio est refrigerantium ordine, vt à papauere parum absit.

Hyppoglossum & radicem & succum mollientis facultatis habet.

Hyssopũ calfacit, siccatq; in tertio ordine: est item tenuium partium.

Φ

Phaci, hoc est lentes, non ualenter adstringũt. medium uero caliditatis, & frigiditatis tenent: atq; etiam

in ſecundo ordine ſiccant.

Lens uero paluſtris humidæ, frigidæq; temperaturę ex ſecundo gradu eſt.

Phaleridis ſuccus, & ſemen, & folia aliquid tenuium partium, & calidi poſsident.

Phalangites facultatem habet tenuium partium, & ſiccantem.

Phlomi, hoc eſt uerbaſci, cuius alba, & cuius nigra ſunt folia, radix acerba eſt: folia uero digerunt. Sic & aliorũ folia ſiccandi, & modice extergendi uim habẽt.

Phœnix, hoc eſt palma arbor, in omnibus eius partibus adſtringentis facultatis eſt particeps. ac ramorum quidem ſuccus auſterus eſt ex aquea eſſentia tepida, & terreſtri frigida compoſitus. Similis quoque naturę eſt medulla, quam cerebri nomine appellant, eius fructus, ac præcipue dulcis non exiguæ caliditatis particeps eſt. isq; foris admotus roborat, ſiccat, cõtrahit, ſtipat, & denſat. quod uero elaten uocant, hoc eſt tenerum palmæ germen, eandem uim habet, quam cerebrũ. quod denique uelut proprium eius eſt tegmen, adſtringentem ipſum quoque facultatem obtinet, cæterum magis quam omnia antedicta exſiccat. eſt etiamnum plantæ radix ſiccantis ſine morſu facultatis, eiq; aliquid adſtrictionis ineſt.

Phorbion uim habet tenuium partium, trahentem, atque extergentem.

Phu radix uires habet nardo ſimiles, ſed in pleriſq; inferior eſt. urinas autem ciet magis, quam Indica, aut Syriaca nardus: æque uero ac Gallica.

Phycos, id eſt alga. humens adhuc alga, & uiridis in ſecũdo ordine ſiccat & refrigerat. aliquid etiam modice adſtringentis obtinet.

Phyllitis acerbæ qualitatis eſt.

Phyllon hoc eſt folium malabathri iure prætermiſit: ait enim ipſum uim nardo ſimilẽ obtinere: qua de iam prius eſt dictum.

X.

Chalbane. Galbanum mollientis, digerentisq; facultatis

cultatis est. in calfaciendo fuerit sane ex tertio ordine incipiẽte: in siccãdo uero in principio secũdi statuatur.

Chamædrys amaram qualitatem cæteras superãtem habet. est & quodammodo acris, inciditq́;, & obstructiones pellit. ponat eam quis in tertio siccantium, & calfacientium ordine. magis tamẽ calfacit, quam siccat.

Chamæcissi flos cum ualde amarus sit, obstructione iecur liberat.

Chamælea amaram qualitatem cæteris excellentem habet.

Chamæleuces calida facultas in tertio ferme ordine est: sicca uero in primo.

Chamæleontis radix, nigri quidem letale quiddam possidet, quam ob rem ea foris utimur: est enim sicca in tertio iam gradu ferme. calfacit uero in secũdo completo. albi uero radix ualet etiam ad partes internas, eandemq́; temperaturam, quam nigri habet: nisi quod hæc est magis amara, quàm illa sit.

Chamæmelum partium tenuitate est rosæ simile: calore uero ad olei uires animanti familiares & temperatas magis accedit. proinde lassitudini, siquid aliud in primis confert: doloresq́; mitigat, tensa remittit, & laxat: modice dura emollit, constipata rarefacit: & febres, quæ citra uisceris alicuius inflammationem mortales uexant, discutit, ac præsertim quæ ex humoribus biliosis, aut cutis densitate exoriũtur. has ergo febres sanare chamæmelum potest: easq́; cum iam concoctæ fuerint. & tamen cæteris omnibus egregie prodest, quę melancholicæ sunt, aut pituitosæ, & ex inflammatione uisceris exortæ. nam & harum remedium pręstantissimum est, cum iam concoctis adhibetur. ideo fit, ut hypochondriis, si quid aliud, pergratum sit. sed & lini semen uisceribus, quæ in hypochondriis sunt, gratum est, sed tamen minus, quam chamæmelum: siquidem & minus est calidum, & est etiam partium crassarum. attamen in ascensu, atque incrementis inflammationis, & præsertim earum, quæ in externis sunt partibus, rosaceum chamæmelo præstat: quippe cum tepida

da caliditate, & leui adstrictione eiusmodi indigeant.

Chamæpitys amarum saporē habet acri validiorem. quā ob rem expurgat, abstergetq; uiscera magis, quam calfaciat. præterea siccat in tertio, calfacit in secundo.

Chamæsyce abstergentem, acremq; uim possidet.

Chelidonium, ualide abstergentis, & calidæ facultatis est ordine tertio, similiterq; siccantis. Minus uero chelidonium, cum acrius maiore sit, cutim statim exulcerat. itaque quarto iam ordini incipienti calfaciētium assignabitur.

Chondrila. hanc etiam serin quidam nominant. est enim eiusdem fere cum illa facultatis: nisi quod gustu amariuscula est: quam etiam ob rem magis siccat.

Chondrus. alica emplasticæ, concoquentisq; naturæ est, æque ac triticum: estq; ceu materia quædam ad uehementiora medicamenta excipiēda accommodata.

Chrysocomes, aut chrysitidis radix acrem simul, atque adstringentem qualitates uincentes habet. quam ob rem non est ad multas res utilis.

Ψ.

Psyllii semen secundi ordinis est refrigerantium. inter siccantia & humectantia medium tenet locum.

Pseudodictamnum iure pertransiuit, quoniam dictamni uim obtinet, de quo iam disseruimus.

Ω.

Ocimum ex secundo ordine calfacientiū est. ei quoque excrementitia humiditas inest. quocirca nec etiam commodum est, ut intra corpus assumatur. extrinsecus uero illitum ad digerendū, & concoquēdum valet.

Ocimoides. huius semen tenuium partium, & siccantem sine morsu facultatem habet.

De terræ differentiis, & facultatibus.

TERRA omnis siccandi uim habet. cumq; nulla penitus ignea substantia eidem sit admista, tum citra ullum omnino morsum siccat. ad quam etiam rem ei adiumento est lotio.

Samia refrigerandi modice uim habet. abstergēdi uero ualde moderate, selinusia, & chia: itemq; sine calfactione,

ctione, & refrigeratione insigni.

Cimolia cum mistæ facultatis sit, & refrigerans habet quippiam, & nonnihil etiam digerens. quocirca lota hoc abiicit. non lota uero utrisque his facultatibus agit. utranque uero facultatem facile indicat, cum illi humores naturæ contrariæ misceantur. nam repercutientibus, ac refrigerantibus mista, lutum quod ex ea, atque illis fit, repercutit, & refrigerat. si digerentibus misceatur, digerit.

Ampelitis terra magis medicata est: siccatq; & digerit. non est autem ita morsus expers, nec ita mitigandi uim habet, ut Samia, Chia, & Selinusia. at Cimolia quę his est paul o ualētior, est etiam morsus expers, ac præsertim elota.

Cretica uero est his quodā modo similis: uerum satis imbecilla, multumq; habet aeriæ substantiæ. abstergendi tamen ei uis inest.

Lemnia ualentissimas harum omnium uires habet: estq; adstrictionis particeps.

Eretriensis hac etiam ualentior est: non tamen usq; adeo, ut mordeat. si lauetur, ualde moderata efficitur. non secus, quam supradictæ. sunt qui eam combuūt, & tenuiorum partium faciunt: ut & ad uim digerendi ranseat. si usta lauetur, acrimoniam in aqua deponet: subtilitatem uero, quam ex ustione acquisiuit, retinet, magisq; desiccat.

Est alia quoque terra, quæ pnigitis uocatur, tota quidem facultate Cimoliæ similis, sed colore nigra, qualis est ampelitis.

Alia quoque terra ex Armenia, quæ Cappadociæ finitima est, affertur, maxime siccans, calore pallido, facillimeq; in leuorem soluitur, ut calx. uocatur autem eorum lingua, zarina: in Syria uero zarnacha nominatur. mons in quo prouenit, est ciuitatis, quæ Bagauona appellatur: ager uero in quo est mons, Agarra dicitur. Cæterum terram ipsam expertem mistionis substantiæ, quæ sit alterius generis, uim habere citra morsum exsiccandi censendum est. Sed cum nullum corpus

 mistionis

miſtionis exquiſite expers reperire non queas, inſpicienda commiſtio eſt eorum, quæ illi accidunt: idque & in leuitatis, & in grauitatis differentiis, & iis, quas guſtus affert. nam ſi qua adſtrictio appareat, tantum aſſumpſit frigiditatis, quantum habet adſtrictionis: ſin etiam acrimonia quædam appareat, tantum conſequitur caloris, quantum ei ineſt acrimoniæ. in leuitate & grauitate idem conſiderandum eſt: cũ leuitas inde oriatur, quod in tota eius tẽperatura copioſa ſit aerea ſubſtantia: grauitas uero quo maior ſit, eo etiam magis ſincera terra habeatur. terræ autem proprium eſt, ut igni admota non fundatur. & ut aqua irrigata in lutum facile ſoluatur.

De Lapidibus.

Lapis hęmatites tãtum frigiditatis, quantum etiam adſtrictionis poſsidet.

Melitites uero calorem temperatum habet propter dulcedinem temperatam.

Galactites mediam inter hos utroſque temperiem obtinet.

Schiſtos uero hęmatiti perſimilem vim habet: ſed imbecilliorem. Porro cum lapidibus omnibus commune ſit, vt exſiccent, quotquot ex eis in ſuccũ ſoluti nullam euidentẽ qualitatẽ guſtui afferunt, hoc eſſe infirmiſſimos, & minime mordaces putandũ eſt: at qui perſpicuam guſtui qualitatem offerunt, hos pro qualitatis proportione uim habere: vt ſi adſtringant, ad comprimendum, conſtringendum, condenſandum, & contrahendum: ſi mordeant, ad calfaciendum, ad digerendum, & ad liquandum ualeant. medij uero ſint, qui citra morſum & adſtrictionem ſolum abſtergeant. Ergo hæmatites, ſchiſtos, galactites, & melites in ſuccum ſoluuntur ad mortarium, aut cotem attriti: cum ſint etiam alij lapides, qui in ſuccum ſoluantur: vt qui in Aegypto naſcitur, quo utuntur ad ſplendorem linteis indendum. eſt autem minime omnium prædictorum qualitatis particeps, neque adſtrictionem, neque morſum, neque abſterſionem ullam oſtendit. idcirco id ſolum

lum

lum huic lapidi inest, vt exſiccet.

Omnium autem prædictorum lapidum ualentiſsimam uim habet, qui ex Aethiopia affertur, quodammodo ſubuiridis iaſpis. ſoluitur hic lapis in ſuccum lactei coloris: mordaci tamen guſtu eſt.

Eſt & alius lapis, cuius ualentes uires ſunt, qui in Palestina Syriæ naſcitur, & Iudaicus appellatur.

Pyrites quoque ex ijs eſt, qui ualentem uim habét. ad ſummam uero acres accõmodati ſunt ad abſtergendum, detergendum, detrahendum, extenuandum, digerendum, vehementer ſiccandum, & colliquandum.

Huius facultatis habetur etiam Phrygius. nam ualenter ſiccat, habetq; nonnihil adſtrictionis, & mordicationis.

Ageratus quoque lapis ex miſta facultate abſtergente, & digerente conſtat.

Aſiæ petræ flos tenuium eſt partium, vt fluidas carnes ſine morſu eliquet. petra uero, in qua naſcitur, quamuis illi ſimilem vim habeat, actionis tamen vehementia illi cedit. flos enim eſt petra multo potior, non ſolum quod magis colliquet, & digerat, & velut ſale condiat: ſed etiam quod hæc abſque uehementi morſu faciat. præterea hic aſiæ petræ flos neſcio quid ſalſi habet in guſtu, vt poſsimus facere coniecturam, ipſum naſci ex rore quodã ex mari in petra reſidenti, qui poſtea ſolis radijs tactus inareſcat.

In lapidibus continetur etiam magnes, quem herculeum uocant: habetq; vim hæmatitæ ſimilem.

At Arabius quem uocant, elephanti ſimilis, ſiccãdi & abſtergendi ui præditus eſt.

Itemq; is, qui Alabaſtrites appellatur, vſtus in medicinæ uſum uenit.

Smiris quoque ualenter abſtergendi uim habet.

Pumex etiam inter lapides numeratur: eſtq; eiuſdem facultatis, quatenus ad abſtergendum pertinet: quemadmodum etiam teſta figulina: & multo magis clibanorum: ſed ſmiris habet etiam aliquid acrimoniæ: ideo fit, vt nõnulli eundem medicamẽtis addant, quæ adurendi

rendi

rendi & exſiccandi ui præſtant. ſed ſi pumex comburatur, nulla re erit ad eoſdem uſus ſmiri inferior.

Lapides quoque in ſpongijs reperti frangendi vim obtinent, non tamen ita ualidam, vt ij, qui ex Cappadocia conuehuntur: quos in Argæo naſci perhibent. ſoluuntur hi in ſuccum lactei coloris. ex quo perſpicuum eſt, eos extenuandi vim habere, nec inſigniter calefacere.

Oſtracitem uero lapidem laudari a quibuſdã audio, quaſi deſiccandi ualenter facultatem habeat, ex adſtrictione & acrimonia temperatam: vt etiam eum, qui Geodes uocatur, abſtergere.

Naxiæ uero cotis ramentum refrigerantis eſt facultatis.

Ophites lapis abſtergendi, & frangendi uim habet: ceu etiam uitrum. ipſum enim ex uino albo & tenui epotũ lapides, qui in ueſica ſunt, valenter confringit.

Proprietatem vero quibuſdam lapidibus nonnulli ineſſe atteſtantur: qualem re vera viridis Iaſpis habet: qui ſtomachum, & os ventriculi ſuo adhæſu iuuat. huius etiam lapidis ego quoque periculum abunde feci. torquem enim ex huiuſmodi lapillis confeci, & collo ſuſpendi ita, vt lapides ventriculi os attingerent. perſpicue namq; prodeſſe videbantur.

Ophitem vero lapidem vir quidam, cui adhiberi fides poteſt, re vera aſſeuerauit, appoſitum iuuare eos, qui a ſerpentibus icti fuiſſent.

De metallicis. A.

Ales. ſales ſiue foſsiles ſint, ſiue ex mari oriantur, ſimilem facultatem obtinent. eaq; ex duabus qualitatibus abſtergente, & adſtringente miſta eſt. vtrunq; vero ſiccare, ſupra fuit perſpicue declaratum. differunt autem quod ſales, qui ex terra fodiuntur, ſunt denſioris eſſentiæ: ex quo fit, vt craſsiorum ſint partium, magisq; adſtringant. ſales vero vſti magis digerunt, quam ignem non experti: quatenus eorũ corpus tenuiorum partium

partium est redditum. non tamen æque ac non vsti, cōtrahere, densareque etiam firmam substantiam possunt.

Armeniacum vim habet abstergentem adiuncta leui acrimonia, & adstrictione leuissima.

Arsenicum tam combustum, quam non combustum adurentis facultatis est. id vero vstione reddi tenuiorum partium plane constat.

Aphronitrum a spuma nitri differt. nitri enim spuma exsiccans medicamentum est, aspectu triticeæ farinæ similis: aphronitrum uero farinæ speciem nō habet: neque solutum est, sed est concretum, & coactum. quo omnes qui in balneis sordes detergunt, vtuntur: habetq; abstergendi, ac digerendi facultatem. at spuma nitri eiusdem quidem est naturæ, sed tamen essentiæ tenuioris est. nitrum vero mediā habet vim inter aphronitrum, & salem. aphronitro enim sola abstergendi vis inest: sali vero etiam adstringendi: nitro insunt vtræque: sed minima adstringens, multo uero maior abstergens.

Γ

Gypsum præter communem omnium terrenorum, lapidosorumq; corporum facultatem, per quam siccare dicta sunt, hoc etiam est consequutum, vt sit emplasticæ facultatis. at combustum non ęque est emplasticum, cæterum tenuiorū partium, & magis siccans redditur. quinetiam repercutiendi uim habet, & præsertim oxycrato maceratum.

Δ.

Diphryges ex mista qualitate, & facultate constat. habet enim in se quiddam adstringens, & acre mediocriter.

Θ.

Thaon. sulfur omne trahendi vim habet. temperatura calidum, essentiæ vero tenuis est.

I

Ios. ærugo gustantibus acrem qualitatem offert. di gerens vero, & detrahens est; & liquans non teneram modo, sed duram etiam carnem.

K.

Cadmia siccantis & leuiter abstergentis facultatis est. in caliditatis autem & frigiditatis differentia est quodam modo temperata. tenuior autem est, quæ botryitis, crassior vero quæ placitis appellatur.

Cinnabaris acris modice facultatis est. habet vero etiam quidpiam adstrictionis.

Cisseris. pumex quid habet abstergens. si combura tur, tenuiorum fit partium: sed vrendo parum acrimo niæ contrahit: eamq; lauando deponit.

Cœruleus acris est facultatis, detrahentisq;, ac digerentis potioris, quam cinnabaris. est etiam adstrictionis particeps.

Λ

Lepis. squama quædam ferri est, quædam æris, & sto momatis. quidam etiam helitim squamam nominant. omnes autem valenter siccant. sed differunt inter se, & quod magis, minúsve siccent: & quod tenuioris, aut crassionis sint essentiæ: & deniq; quod maioris, mino rísve adstrictionis sint participes. Aeris ergo squama in siccando primas tenet, constat enim ex partibus sub tilioribus: vtpote quæ nõnihil æruginis assumpsit. maiorem uero adstrictionem squama ferri obtinet. maioremq; quam hæc, squama stomomatis. detrahit autem & liquat carnem magis, quam squama æris: & hac etiam valentius helitis. omnes autem squamæ non instrenue sunt mordaces. estq; perspicuum, ipsarum consistentię substantium non tenuium, sed crassarum potius esse par tium. nam inter ea, quæ eandem vim habent, id quod partium tenuiorum est, minus est mordax.

Lithar-

Lithargyrus deficcat, vt cætera metallica omnia: sed hoc efficit moderatiſsime. in cæteris uero qualitatibus, ac facultatibus quodammodo in medio eſt, neque manifeſto calfaciens, neque refrigerans. modicæ quoque abſterſionis & adſtrictionis eſt particeps. quam ob rem medij ordinis in metallicis iure nominatur. proinde vſus eius eſt frequens ceu materiæ, vt miſceamus ijs, quæ valentem uim aut mordentem, aut adſtringentem, aut tale quippiam facientem habent.

Litrum. nitrum ſiccat & digerit: ſiq; intra corpus aſſumatur, craſſos humores magis quam aphronitrum incidit, atque attenuat. Aphronitrum uero, niſi magna urgeat neceſsitas, deglutiendum non eſt: nimirũ ſtomacho infenſum: ſiquidem plus etiam quã nitrum incidit.

M.

Melanteria eſt de numero medicamentorum ualde adſtringentium: ut etiam ad omnia propemodum adſtringentia tenuitate partium exuperet.

Melan. atramentum ſcriptoriũ deſiccat ipſum quoque mirum in modum.

Miſy, ſori, & chalcitis ſunt facultatis eiuſdem generis. differuntq; partium tenuitate, & craſsitudine. omnium eorum craſsiſsimum eſt ſori: tenuiſsimum miſy. mediam inter ea uim chalcitis tenet. adurunt hæc tria omnia, & cruſtas inducunt. & quanquam urunt, tamen etiam adſtringunt. Cæterum miſy nudis corporibus admotum minus, quam chalcitis mordet: quamuis non ſit chalcitide minus calidum. ſed hoc ex tenuitate ſuæ ſubſtantiæ eidem ineſt.

Molybdena uim habet lithargyro perſimilem: a media tamen temperatura paulum quid ad frigidius uergens. ſed nec abſtergentis facultatis eſt.

Molybdos. Plumbum uim habet adſtringentem, & refrigerantem. eiq; ineſt non ſolum humida eſſentia copioſa a frigore concreta, ſed aeria quoque, & pauca terrea. humidæ igitur eſſentiæ plurimum in eo eſſe, id

ſigno

ſigno eſt. Plumbum autem ſolum omnium eorum, quæ nouimus, tum mole, tum pondere augetur, ſi in ædibus ſubterraneis condatur, quæ aerem turbidũ habeant: vt quæcunque illic ponantur, ſitu celeriter impleantur. Vſtum uero plumbum, ubi lotum fuerit, facultatis refrigerantis eſt. antequam uero abluatur, miſtam uim habet.

O.

Oſtracon. teſta uim abſtergentem, & exſiccantẽ obtinet: præcipue uero quæ caminorum eſt, eo quod toſta fuerit.

Π.

Pompholyx, ſi elota fuerit, medicamentum eſt prope ominum, quæ citra morſum ſiccant, primum. vbi vero hæc ſuppetat, nemo eſt qui ſpodio vti uelit, nedũ antiſpodio.

Σ.

Sandaracha facultatis adurentis eſt. quam ob rem digerentibus, & abſtergentibus eam merito indunt.

Scoria omnis medicamentum eſt valenter ſiccans. præ cæteris vero ferri. Argenti vero recrementũ proprie helcyſma vocant, ſiccantemq́; facultatem habet.

Stimmi ad communem exſiccandi facultatem habet etiam adſtrictionem.

Stypteria. alumen vehementiſsimam adſtrictionem habet. cumq́; craſſarum ſit partium, tenuiorum partiũ, quam alia, erit id, quod ſciſsile vocant. deinde rotundum, & aſtragalote. Liquidum vero eſt abunde craſſarum partium. itemq́; quod placiten, & quod plinthitem nominant.

T.

Titanos. calx viua adeo vehementer vrit, vt cruſtam excitet: extincta uero non protinus ipſa quoque cruſtam inducit, ſed poſt unũ, aut duos dies. minus quoque

que vrit; & minus cruſtas excitat. at uero tẽporis progreſſu ne cruſtam quidem molitur omnino: calfacit tamen, eliquatq; carnes. ſi lauetur, morſum in aqua deponit, efficitq; id, quod lixiuium vocant: cæterum ipſa ſine morſu exſiccat. ſi etiam bis, térve, & ſępius elota fuerit, morſus fit plane expers: & egregie citra morſum exſiccat.

X.

Chalcanthos. atramentum ſutorium. Mirabile eſt in hoc medicamento, quomodo valentiſsime adſtrictioni non ignaua caliditas ſit admiſta. planum ergo eſt, hoc maxime omnium condire, ſeruareq; carnes humidas poſſe: ſiquidem caliditate humiditatem abſumit: adſtrictione vero ſubſtantiam contrahit, atque conſtipat.

Chalcitis miſtam habet adſtringentem, acremq; facultatem. ſuperat uero acris, vt quæ adeo uehemens eſt, vt carnem exurat, & cruſtam gignat. hoc medicamentum vſtum minus quidem mordet, ſed non minus tamen exſiccat. ſed & adſtrictionis non parum amittit. proinde fit, vt chalcitis vſta potior omnino ſit, quam ignem non experta. eſt enim tunc partium tenuiorum facta, nec aſſumpſit acrimoniã, vt alia permulta faciunt. Noſti præterea omnia vſta, vbi lota fuerint, moderatiora, minusq; mordacia reddi.

Chalcos. ęs combuſtum habet quidpiam acrimonię, & adſtrictionis eſt particeps.

Chalcu anthos. Flos æris tenuioris facultatis eſt, quã uſtum æs, & ſquama.

Chryſocolla. & hoc medicamentum ex ijs eſt, quæ carnem liquant. non tamen ualenter mordet. eſt autem abunde digerens, & exſiccans.

Ψ.

Pſimythion. Ceruſſa emplaſticum. refrigeransque medicamentum eſt. hæc aduſta in Sandyca, quem vocant,

cant, transit: medicamentum se tenuius, nondum tamen calfaciens. Phycos autem seruata cerussæ frigiditate partium tenuitatem assumpsit: ut eius ope in altas partes corporum, quibus admouetur, eius penetrare uis queat.

Psoricum magis siccat, minusq; mordet, quam chalcitis, & nimirum etiam ex partibus tenuioribus constat.

Ex Galeno, de utilitate, quæ sumitur ex animalibus. CAP. II.

LAC saluberrimum est, quod neque amarum est, neque acidum, neque salsum, neque acre, neque fœtidum: sed quod suaue est, & parum habet dulcedinis. tale uero ad acres, & mordaces fluxiones est accommodatissimum, eas non solum abluens, sed corpora etiam illinens, ne in ea nuda cadat quod defluit. præterea lac omne ex tribus substantijs est compositum casei, seri, & pinguedinis.

Serum extergendi uim habet. exterget enim, atque abluit citra morsum acrimonias. pars uero caseosa, & crassa quæ in lacte est, emplastri modo adhęret, & eo nomine acrimonias retundit. totum uero lac, ut uno uerbo complectar, medicamentum est leniens, cuius tota quidem substantia morsu uacat, sed multo etiam magis, ubi moderata coctione maior humiditatis serosæ pars fuerit consumpta.

Lactis tractationi caseus annectendus est, quoniam lac concretum est. non tamen tota lactis substantia in caseũ concreuit: sed crassa tantum, tenui & serosa excreta & seiuncta. mollis autem & recens caseus uim habet repercutiendi, & leniter refrigerat. qui uero ex acido lacte conficitur, præter nunc allatam facultam leuẽ etiam digerendi uim obtinet.

Butyrum fit ex eo, quod in lacte pinguissimum est, quemadmodum scriptum reliquit Dioscorides ex ouillo, atque etiam caprillo lacte. concoquentis facultatis est: habetq; leuem digerendi vim in ijs corporibus, quę inter duritiam, & mollitiem sunt media.

Coagu-

Coagulum omne acris, attenuantis, digerentisq; facultatis eſt, & nimirum etiam exſiccantis. hoc enim ex ſuperioribus conſequitur neceſſario.

Fel, aut bilis. hunc ſuccum omnium ſuccorum qui ſunt in corpore, calidiſsimum eſſe oſtenſum eſt. itaq; in calidiſsimis, neceſſe eſt fel cæterorum animalium fel li antecellere. in ijs vero quæ non ita ſunt calida, hunc etiam ſuccum in illis calidum eſſe proportione, vt quatenus in cæteris inferiora ſunt, eatenus in hoc itidẽ ſucco ſint inferiora. Quinetiam in animalibus, quę magis ſunt calida, flaua bilis apparet: quæ vero minus, pallida. ſeroſa enim humiditate flauæ bili admiſta, pallida fit. vbi autem calida animalia, aut fame, aut ſiti vexantur, ad colorem atrum vergit. interim æruginoſo colore, interim cœruleo, interim iſatidis, qui magis fuſcus eſt, quam braſsicæ color. igitur & tu fellis colori diligenter animum attendito, cum medicamentũ quod fel accipiat, conficies. Scito ergo ſi præparando medicamento fel impenſe flauum inijcias, te illud calidius eſſe facturum: ſi pallidum, mediocriter calidum. Quorundam autem taurorum fel ipſe conſpexi cœruleum, flauo nimirum ſuperaſſato, quod in id medicamẽtum, quod parabatur, inijci prohibui: ſed eius loco alterum mediocriter flauum accepi. ille enim taurus uinculis ui tractus ſupra modum fuerat defatigatus, & calidiorem temperaturam acquiſiuit. Volatilium vero animaliũ biles omnes acriores, & ſicciores ſunt, quam quadrupedum. & inter ipſas quoque uolucres gallinarum & perdicum biles ſunt vſui medicinæ accommodatiores. miluorum uero & aquilarum impendio ſunt acres, atque etiam erodunt: ideoq; æruginis colorem imitantur: ac nonnunquam atræ ſunt. His igitur earum differentijs perſpectis, itemq; affectionibus, quæ magis, quæq; minus exſiccationẽ indigent, cognitis, ſi vnam modo quam volueris re expertus fueris, inde ad alias via & ratione tranſire poteris, vt ſemper eam quæ affectioni conueniat, accipias.

Sudor eius qualitatis eſt particeps, quæ ſalſa, & ſal-

ſ ſugi-

ſuginoſa nominatur. & ſæpe etiam in eo apparet amarities.

Vrina omniũ animalium calida eſt, minus uero frigidiorum. Vrina hominis omnium prope aliarum eſt imbecillima: exceptis porcis domeſticis, quibus exeċti ſunt teſtes. illorum enim totius corporis temperatura eſt hominis temperaturæ perſimilis: & æque debilis urina. cæterum urina hominum, vt ſi quid aliud, extergendi uim habet. quod fullones præcipue indicant, qui ſordes ueſtium ea expurgant, atque extergunt.

Saliua imbecillior eſt eorum qui comederunt, atque biberunt: ualida & acris eorum, qui ingenti fame premuntur, aut ſiti eneċti ſunt. Saliua autem tota ſui ſubſtantia aduerſiſsima eſt beſtiis hominem interficientibus. Vidi ego ſcorpionem, in quem ſaliuam ſolam homo conſpuiſſet, occiſum fuiſſe. idq́; protinus a ſaliua eſurientium & ſitientium: tarde autem a ſaliua eorum, qui potu, paſtuq́; ſe expleuerant.

Stercus omne maxime digerentem habet vim. quoddam autem aſsiduo in uſu habetur, quoddam vero rariore. frequentiſsime uero caprillo utimur (σπύραθον proprie nominant) digerentis atque acris facultatis eſt uſque adeo, vt induratis tumoribus cõueniat. hoc autem combuſtum tenuiorum quidem partium, ſed non tamen acrius perſpicue apparet. Eiuſdem autem tum combuſti, tum non combuſti uis eſt abſtergens, digerens, ac digerens quidem non exigua. Generalis autem & cõmunis facultas eadem omnibus ineſt: uerum pro animalium naturis uariatur. quorum enim eſt temperatura ſiccior, eorum ſiccius ſtercus eſt: quemadmodum calidiorum calidius. ſed nullum eſt, quod refrigeret, ſicut nullum etiã humeċtat. quin pro natura quoque eorum, quibus animantes ueſcuntur, multa inerit differentia. proinde in hominibus potius, quam cæteris animantibus eſt etiam maior. quandoquidem ij diuerſiſsimis alimentis utuntur. quid enim ſimile habeant, qui allium, cœpasq́; comedant, & qui cucurbitam, ſi ita ſors ferat? Stercus uero bubulum unà cum

ex ſiccante,

exsiccante, trahentem quoque facultatem obtinet. crocodilorum uero, & sturnorum, qui solam oryzam comederint, abstergentē, exsiccantēq; uim habent utranque moderatam: & multo moderatiorem, & hebetiorem stercus sturnorum.

Sordes hominum siccantis facultatis est, habetq; caliditatis aliquid. sordes uero, quæ lanis ouium inhæret, ex qua œsypum, vt uocant, conficiunt, vim habet concoquendi butyro similem. habet uero etiam parum facultatis digerentis.

Carnes uiperarum digerentem & siccantem ualenter uim habent, simulq; moderate calfaciunt. properat enim earum uis, vt uidetur, ad cutim, per eam uidelicet euacuans excrementa, quæ sunt in corpore. quibus ergo mali succi copiose in corpore redundant, magnus pediculorum numerus exoritur: & a cute squama abscedit, ac decidit extima cuticula, ad quam retinentur crassi, terreiq; humores, qui ad cutem protruduntur. a quibus scabies, lepræ, atq; elephantiases exoriuntur.

Cochlearum caro contusa prius in mortario, deinde leuigata maxime exsiccās fit omnium partium, quæ humiditatem excrementitiam habent, atque adeo, vt hydropibus etiam conueniat.

Adeps a pinguedine differt, quod sit crassior. quam ob rem animantibus, quorum tota natura magis terrestris est, adeps prouenit: quemadmodum ijs, quorum est humidior, pinguedo. proinde pinguedo igni admota celeriter liquescit: eliquata uero non facile concrescit. adeps non facile liquescit, & fusus celerrime coit, multoq; pinguedine durior videtur. sus ergo bene habitus multam habet pinguedinem, propter naturalem temperaturæ humiditatem. Boues autem & capræ, & cętera huius generis cornigera plurimū adipem ob siccitatem gignunt. tu uero si uis, oleosam & pinguē in animalibus substantiam omnem adipem appellato, vt pleriq; medici solent. simili quoque modo pinguedinem nominare tibi licebit. Cæterum adeps suillus est omnium ferme aliorū humidissimus. ac proinde uicinam

 oleo

oleo uim actione sua posſidet: ſed oleo magis emollit, & concoquit: ob eamq; cauſam cataplaſmatis, quæ ad inflammationes ualent, commiſcetur. qui uero mordicationes ſentiunt aut in recto inteſtino, aut in colo, iis potius caprinum adipem, quam ſuillum iniicimus: non quod acrimonias magis obtundat, ſed quod caprillus ob craſsitiem celerius concreſcat. porro ob eſſentiæ tenuitatem nonnulla acrimonias magis obtundunt: vbi in alto mordicatorum corporum moleſtia inhæſerit. quod enim tenuium partium eſt, tota corpora penetrat: & omni ſaniei ipſum mordicanti permiſcetur. hacq; ratione adeps anſerinus quæ in imis corporum partibus mordicant, magis obtundit. eſt etiam ſuillo calidior. inter hos medius eſt gallinaceorum, & gallinarum adeps. ac calidior ſemper, ſicciorq; eſt maſculorum animalium. & ex his ipſis, exectorum minus calidus eſt, & ſiccus. mas enim caſtratus eiuſdem generis fœminæ ſemper eſt ſimilis. omnis igitur pinguedinis facultas eſt, vt humana corpora humectet, & calfaciat. ſingularum autem pinguedinum differentiæ ex maiore, & minore ſumuntur. ſuis enim pinguedo, vt ad nos referatur, humectare largius poteſt, ſed non æque excalfacere: ſed talis eſt calor pinguedinis ſuis qualis ſpectatur in nobis. taurinus adeps eſt ſuillo multo calidior & ſiccior. Vitulinus & calore & ſiccitate eſt taurino inferior: & hœdinus, caprillo. ſed & caprinus hircino: & taurinus leonino. is enim adeps omnium prope quadrupedum adipe maxime digerit. nam & calidiſsimus & partium tenuiſsimarum eſt. omnis uero adeps ubi inueterarit, ſe ipſo fit calidior, & tenuiorum partium. atque ita ad euocandum & digerendum eſt potior.

Medullæ facultas eſt, vt indurata & ſcirrhoſa corpora emolliat: ſiue muſculis, ſiue ligamentis, ſiue uiſceribus id eueniat. optimam uero ſemper expertus ſum ceruinam, deinde uitulinam. taurina uero & hircina acrior, ſicciorq; eſt. ex quo fit, vt duritias ſcirrhoſas diſſoluere non queat. non modo autem medulla ex

oſsibus

osſibus ſumitur, quæ re uera medulla eſt, ſed etiam ex ſpina, quam ſpinalem medullam uocant, quę & ſiccior, & ſqualidior eſt, quam reliqua. eſt enim illa mollior, & pinguior. quam ob rem ego ſpinalem ſeorſum per ſe abſque illa recondo.

Capitum mœnularum uſtorum uis eſſe uidetur deſiccans, & non admodũ acris. hoc enim alicui ex combuſtis conuenit, quemadmodum omnibus communis eſt exſiccatio.

Cornu ceruinum & caprinum uſtum, & elotum ſiccantis facultatis eſt.

Caſtorium exſiccat, calfacit, & digerit: idq; ei cum multis aliis medicamentis eſt cõmune. quoniam uero eſt abunde tenuium partium, idcirco eius uis maior eſt quam cæterorum, quæ æque calfaciunt, & exſiccant. nam quæ tenuium partium ſunt medicamenta, efficaciora ſunt, quam quæ ſunt craſſarum: etiam ſi parem uim ſint ſortita: propterea quod ingrediantur, & in imas admotorum corporum partes penetrent: ac potiſsimum ubi denſæ illæ fuerint, vt ſunt nerueæ. eſt igitur perſpicuum eas a caſtorio uel ob hãc cauſam magnopere iuuari.

Renes ſcincorum bibunt quidam, vt qui penem intendant. cuius rei contrarium efficere uidetur lactucæ ſemen ex aqua potum.

Caprinæ ungulæ cinis attenuandi uim habet: aſininæ uero ſtrumas digerendi, ſi oleo ſubigantur: ſi uero ſiccus fuerit inſperſus, ſanare perniones poteſt.

Oſſa combuſta ualde digerentem, atque exſiccãtem uim obtinent.

Senectam ſerpentis ſi aceto ferbuerit, dentium curare dolorem quidam memoriæ prodiderunt.

Ouilla pellis recens detracta, & ijs qui quoquo modo fuerint flagris cæſi, iniecta, maxime omnium adiuuat: adeo, vt una die & nocte eoſdem curet.

Equorum lichenas ex aceto læuigatas ad comitiales & ferarum morſus efficaces eſſe nõnulli literarum monimentis conſignarunt.

Telam aranearum ulcera ſummæ cutis ab inflammatione tueri, ſunt qui ſcribant.

Veterum coriorum cinis ulcera ambuſta, & quę uocantur intertrigines, curat.

Buccinarum & purpurarum teſta combuſta uim exſiccandi obtinet.

Oſtreorum teſta combuſta ſimilis facultatis eſt, teſtæ buccinarum: ſed quæ ſit tenuiorum etiam partium, uel, ut dicam uerius, minus craſſarum. habet etiam contrahendi uim quandam.

Sepiæ teſta abſterget & ſiccat non ſecus, quam aliæ teſtæ eorum, quę teſta cōteguntur. cæterum in ea eſt tenuitas partium prę cæteris eximia.

Lanæ combuſtæ uim acrem, calidamq; habent, partium tenuitate adiuncta.

Pili uſti ęque ac lanæ combuſtę, calfaciendi & exſiccandi uim habent egregiam.

Ouorum album & tenue eſt omni morſu uacans: neque unquam nos fruſtratur, ut lac, in animalibus cruditatem perpetientibus, aut fame, ſitiq; enectis, aut quę cibis paſta ſunt prauis. Ouis autem unicum ineſt malum, quod eis uetuſtas affert. quod facillime quis uitabit, ſi recentibus utatur. uſitatiſsimum uero eſt, ac facillime nobis ſuppetit ouum gallinarum. idcirco nihil aliorum ouis indigentes, eo utimur: quamuis eandem cum illo naturam habeant. temperatura uero eius eſt paulo frigidior quam commoderata. Ipſe itidem uitellus ſimilis naturæ eſt. quam ob rem ouis elixis, aut aſſis morſus expertibus ceratis miſcetur. Eſt tamen perſpicuum leuem inde differentiam ouis accedere, ut paulo magis exſiccent aſſa, quam elixa, & quantum huius facultatis nanciſcuntur, tantum etiam eius amittunt, quæ ad mitigandū ualet. refrigerat enim modice ouum, & citra morſum exſiccat.

Erinacei utriuſque tam marini, quam terreni corpus totum combuſtum cinerem efficit, cuius facultas abſtergat, euocet, ac detrahat.

Cochlearum combuſtarum cinis egregie ſiccantis facultatis

cultatis est: quæ etiam ex combustione caloris quidpiam acquisiuit. Cæterum hæ non combustæ siccant etiam egregie.

Cancrorum fluuiatilium combustorum cinis æque, ac prædictus, exsiccat.

Gallinarum simplex ius retinendi uim habet: ut ueterum gallorum aluum subducendi. coquendi autem sunt cum sale diutissime.

Adarcion acerrimum, calidissimumq; est: proinde ipsum per se inutile est. commiscetur autē iis, quæ uim eius retundunt: atque ita magni usus redditur ad eas affectiones, quibus excalfactione opus est, foris admotum: nam intra corpus ob nimiarum uirium uehementiam sumi nullo modo potest.

Alcyonia extergūt omnia, atque digerunt: habētq; acrem qualitatem, & calidam facultatem; sed non paulo maiorem uel minorem, & in his ipsis, quæ diximus, pro totius essentiæ tenuitate.

Ex Xenocrate, quæ buccinæ & purpuræ emplastri modo iuuant. CAP. III.

Huius capitis principium desideratur, medium imperfectum est, & finis non extat.

* * *

illitæ uero maculas, quæ mulierum ora deturpant, detrahunt, & detergunt. malagmatis uero modo impositæ, ad testium tumores tollendos, & tophos minuendos sunt accommodatissimæ. itemq; ad eos, in quibus iam humores sunt, aut futuri sunt. * & ad omne abscessus, & tuberculi genus. ergo si inungantur, scrotum contrahunt, abscessusq; ad diuisionem apti, absq;

euidenti ſenſu digeruntur. ſed efficacius eſt id, quod habet hoc modo. Argenti ſpumæ drach.cvj. cineris buccinarũ drach.xvij.olei ueteris ciath.xxx. ceruſſæ drach. xx. reſinæ terebinthinæ drach.xiij. thuris drach. viij. aquæ cyath.iiij. Argenti ſpumam, ceruſſam, buccinas, & thus ſingillatim læuigato in mortario: tum aqua & oleo affuſis diligenter omnia commiſceto, & confricato, & in olla noua decoquito continenter rudicula cõmiſcens, ne aduratur. ubi ſemicocta hæc uidebis, reſinam, deinde thus adiicito: & ad probam conſiſtẽtiam, non tamen ad multam duritiem coques. poſtremo loco cinerem iniicies. ubi paululum ferbuerit, ollam ab igni auferes, & medicamentum exceptum ad uſus ſeruato, & recondito. Hoc præter omnium opinionem facit tum ad ſupradicta, tum vel maxime ad maligna ulcera, & depaſcentia, & quæ ægre ſaneſcunt. Eædem buccinæ ex melle ad parotidas faciunt, quæ etiam mammas obſideant. idemq; præſtant ex aqua illitæ. valent etiam ad capitis ulcuſcula denſa, rubra, paruis mammis ſimilia, quæ faui nominantur. magnæ quoque & duræ purpuræ idem, quod buccinę præſtant.

* * *

Si enim ſolo auxilio ſimplicium medicamentorum omnes affectiones, quę pręter naturam nobis accidunt. curare poſſemus, profecto compoſitis medicinis nunquam indiguiſſemus. nunc uero non ita res eſt: ſed ſæpenumero ſimplex medicamentum ad nullam rem eſt utile: ſiq; excalfacere corpus uelimus, nullum tale nobis ſimplex ſuppetet. Eſt autem unus compoſitorum medicamentorum uſus, cum ex iis, quæ ſunt eiuſdem generis, uehemens molli commiſcemus, ubi nobis medium deſit: alius eſt ex miſtione eorum, que ſunt generis diuerſi: quę apta ratione conficitur. Raro enim affectionem inuenias, quę uel digerentia, uel repellentia
ſolum

ſolum poſtulet. idcirco fit, ut ſępenumero, idq́; ſtatim inter initia, omnino uero paulo poſt, aliquid digerens commiſcere cogamur. Si uero etiam uehemens dolor adſit, mitigantia indemus. ac medicaméta quidem quę ad uſus quamplurimos ualent, ſuntq́ue pręſtantiſsima, contrarias facultates in ſe continent. at nonnulla ex ſimplicibus, ne ad uſum quidem perduci ſine alterius cuiuſpiam admiſtione poſſunt: ueluti cum medicamen tum putandum eſt, quod agglutinandi uim habeat.

Cætera periere.

FINIS LIBRI DECIMI-QVINTI.

ORIBASII MEDICINALIVM COLLECTORVM,

LIBER XXIIII.

In quo habetur totius humani corporis dissectio.

Ioanne Bap. Rasario Nouariensi medico interprete.

Ex Galeni commentariis, de cerebro, atque eius membranis. CAP. I.

CEREBRVM diligenter, commodeq; nudandum in primis est: quod ubi feceris, mẽbranam duram iuxta mediam ipsius longitudinem multo crassiorem uidebis, atque ita ad aliquem locum usque descendentem, qua potissimum parte media caluariæ suturarũ habetur. eodemque modo sub sutura Labdoide crassam membranam duplici plexu firmatã simul, & cerebrum aliquatenus ingredientem conspicies. uenæ quoq; per ipsam vtrinque singulæ iuxta suturæ labdoidis latera excurrunt. ubi uero hæ in idem inter se conuenerint, is locus est fere altissimus eorum, qui in orbem circũiacent: nec etiam æqualis ab eo tum anterior, tum posterior cerebri pars existit, sed anterior est multo maior. verum ad id, quod habetur elatissimum, accedit etiam altera crassæ membranæ conduplicatio, ut aliarum partium omnium, quæ cerebrum in orbem comprehendunt, crassitie quadrupla esse uideatur. quinetiam tertia alia uena præter duas antedictas, per longitudinem porrigitur, in anteriora excurrens. quid enim aliud,

aliud, quam uenam appellabis eiuſmodi uas, quo ſanguinem contineri appareat? Videbis autem ipſas cauitates non habere uenæ tunicam. quæ ſimul per oſſa capitis aſcendat: ſed cum primum uenæ caluariam attingunt, craſſam membranam ibidē duplicari, internamq; regionem inſtar fiſtulæ ſinuatam in uaſis formam, ſanguinem recipere, & qualem acceperit, conſeruare. vbi uero duę uenę inuicem congrediuntur, eam regionem Herophilus ληνὸν, hoc eſt torcular nominauit. ea porro, quam ipſe ſic uocat, magis profunda: altera uero uenarum exiguarum torculari incumbentium congreſſio in ſuperficie eſt ſita: quæ prope craſſam mēbranam nō ſecus eſt facta. cęterum hic proceſſus in ea parte oritur, ubi ſutura labdoides ſquamatis oſsibus connectitur. At tenuis membrana ſtabilit ſimul, ac tegit cerebrum, & pręterea uaſa quæ in ipſo ſunt, ligat omnia. Eſt autem ſimilis ſecundis fœtuum, & animalis meſaræo: ſiquidem utrunque horum ex multis arteriis, atque uenis ſibi ipſis propinquis, & membrana tenui intermedia ſpatia contexente factum eſt. ad eundemque modum mēbrana omnes cerebri arterias, & uenas connectit: eaq; non modo cerebrum complectitur, uerum etiam in profundum eius ſeſe inſinuat, ac in omnes partes peruadit, totumq; pertexit, ac quoquo uerſus ſe ad internam uſque uentriculorum capacitatem extendit. Eſt etiam cerebri tegumentum craſſa membrana: aut potius non ſimpliciter tegumentum nominari debet, ſed quoddam ueluti propugnaculum propulſandis caluariæ offenſionibus obiectum. at tenuis membrana innatum eius operimentum eſt. Craſſa enim ab eo ſeiuncta eſt, tantum uaſculis excidentibus cohærens. itaque tenuis membrana prius, deinde uero dura, fuit locata: quæ quanto oſſe eſt mollior, tanto eſt tenui durior: quanto uero tenuis eſt hac mollior, tanto cerebrum eſt tenui mollius. quibus quidem fit rebus, ut choroides membrana innatum cerebri operimentum ſit: ut in animali corium. huius pręterea craſſa non eſt illa quidem innatum operimentum, ſed multis tamen locis adhęreſcit.

adhęrescit. ipsius rursus crassæ integumentum est os, extrinsecus circundatum, quod κρανίον appellant, quod quasi κράνος, hoc est galea quædã superiaceat. sed cum natura connatam cranio membranam facere non posset, multa uincula ad eius securitatem est machinata. quænam inquam hæc sunt uincula? ab ipsa membrana exoriuntur tenues membranæ quædam. uiæ autem, ut foras erumpant, suturæ capitis sunt. Hæc enim uincula extenduntur, singula uersum cranij partem sibi directam, unde originem traxerunt, atque inde progressa sibi mutuo concurrunt, & decussantur, & coalescunt, & plane in unum conducũtur, communemq; ex se ipsis omnibus membranam procreant, quæ περικράνιος nominatur. hæcq; ipsa crassa membrana cranium succingit. ac cerebrum dilatando tum accedit, tum recedit, in media regione, quę inanis est. ipsum uero cerebrum substantia est neruis simillimum, quorum erat futurum principium: nisi quod illis est mollius. ac mollius quidem anterius, durius uero posterius, quod ἐγκρανίον, καὶ περεγκεφαλίδα anatomici nuncupant: quæ dura membrana duplicata dirimũtur, & per solum meatum, qui sub capitis uertice est, ac per corpora meatum ipsum ambientia coniunguntur. Ventriculi autem cerebri duo sunt anteriores inspirationem, expirationemq;, & efflationem ex cerebro facientes: quod alibi demonstrauimus. ubi etiam probatum à nobis est, eosdem prius conficere, ac præparare spiritum animalem cerebro, & etiam infernis eius partibus, quæ ad nares spectant, olfaciendi instrumentum esse, & simul ueluti ductus & canalis ad excrementorum effluxionem accõmodati uicem præstare. vnus autem uentriculus in ceribello est, qui spiritum animalem in anterioribus uentriculis confectum transsumit. quam ob rem unum meatum ab iis uentriculis in hũc pertinere fuit necesse. quocirca meatus, qui ab anterioribus uentriculis in ipsum prorumpit, maximus conspicitur: per quem solum parécephalis est cũ cerebro connexa. sic enim utranq; partẽ appellare Herophilus consueuit: & posteriorem partem παρεγκεφαλίδα

ρεγκιφαλίδα uocat. Cum igitur cerebrum, ut ante diximus, à parencephalide crassæ mēbranę duplicatione sit diremptum, ipsumq́, oporteat aliqua ex parte illi coniūgi, vt antedictum meatum generaret, in vnum prius locum vtrosque uentriculos terminauit: quem etiam quartum totius cerebri uentriculum aliqui anatomici uocant. & hac namq; cauitate profectus meatus, spiritumq; ea contentum excipiens, parencephalidi trāsmittit. pars autem cerebri, quæ supra cauitatem est, veluti domus tectum quoddam in cauę sphæræ superficiē circumacta nō immerito videtur appellata καμάριον καὶ ψαλλιδοειδές, quod huius generis ædificia architecti καμάρας, καὶ ψαλλίδας, hoc est testudines, & fornices solent nominare. Corpus vero hoc, quod ad principium meatus est situm, qui ventriculum medium cum posteriore cerebro coniungit, quod ab anatomicis κωνάριον appellatur, substantia quidem est glandula: figura autem est cono persimile: vnde ei nomen est ductum. hancque glandulam cono similem, magnæ uenæ diuisionem op plentem, a qua omnes fere, qui in anterioribus ventriculis sunt, plexus choroides conflantur, in eundem vsum, in quem reliquæ glandulæ venarum diuisionem firmantes, factam fuisse arbitror. Epiphysis vero quæ per totum meatum extēditur vermi similis, spiritus trāsitui præest, ac dominatur: cuius sane positio, & natura, & communio cum uicinis partibus, sic habet. Ex vtraque meatus parte tenues, ac prælongæ sunt cerebri eminentiæ, quæ γλουτία, hoc est paruæ nates appellantur: quarum concursum, hominum femoribus inter se coniunctis præcipue compararcs. sunt etiam qui διδύμοις, id est testiculis eas assimilent, & didymia nominēt.

Nonnulli vero corpora conario vicina vocant didymia, quæ uero deinceps sequuntur, glutia, sinistræ igitur, dextręq; meatus partes, horum ipsorum sunt corpora: superiores uero a tenui quadam membrana, non tamen imbecilla operiuntur. quæ utrinque glutijs coniungitur. quæ quidem membrana ad posteriorem vsque uentriculum exporrecta, finis inferior est epiphyseos

ſeos vermi ſimilis: quæ nihil habet didymis, & glutijs ſimile. etenim ipſa uarie articulata eſt, hæc autem ubique ſunt ſimilia: ſed non vbique compoſita. nam prçterquam quod uarie articulata hæc epiphyſis eſt, uideturq; ex quamplurimis particulis per tenues membranas connexis compoſita, id quoque habet præcipuum, vt connexa eius, ac tenuis ſit ad uentriculum poſteriorem extremitas: quo loco in ſuperiacentem membranam deſinere eam diximus. Inde autem aucta paulatim, atque amplificata, dorſum habet glutiorum diſtantiæ propemodum æquale. quam ob rem longa ſecundũ meatum exporrecta, ipſum totum perfecte obſtruit: retro autem in orbem reflexa, membranam ſuis conuexis partibus connatã ſimul ita abſtrahit: totumq; meatum tantum aperit, quantum ipſa retro ceſſerit. Cum enim reflectendo in ſphæræ modum fiat rotunda, & in ſeipſa conſideat, quantum minuitur longitudo, tantum latitudo adaugetur. Quocirca conſentaneum eſt, vt ea paululum reflexa, & ideo paulo magis amplificata, ſines eius inferiores in ſolas meatus partes, quæ ad baſim ſunt, quæ anguſtiſsimę ſunt, ingredi nequaquam poſſint: at ſi fiat maior refractio, & ob id latitudo augeatur, maior etiam meatus portio aperiatur: quoniã ſemper tantum aperitur, quantum conuexitas in ipſum ingreſſura continuo minuitur. Natura autem eam dorſis glutiorum ligamentis adnexuit: quæ diſſectionum periti uocant tendones. a quibus vtrinque conſtricta, & coercita ſic continetur, vt errare non poſsit. Porro natura magnam curam adhibuit, vt excrementa cerebri excernantur. cum enim eorum ſit duplex genus, vt alia ſint tanquam uaporoſa & fumoſa, quæ ſuapte natura in ſublime feruntur, alia uero tanquam aquoſa, & limoſa, quæ ſuo impetu deorſum feruntur, duplices quoque ipſorum excretioni meatus adhibuit. atque eos quidem, qui leuia excrementa erant vacuaturi, in altum adduxit, qui uero grauia, & deorſum repentia, decliues effecit. Caput enim omnibus corporis partibus ueluti tectum quoddam calidæ domui eſt ſuperpoſitũ.
idcir-

idcirco fit, vt cum omnia, quæ a partibus subiectis sursum efferuntur, fuliginosa, ac uaporosa excrementa caput excipiat, ei multas transpirationes natura machinata sit. simul quidem os capitis efficiens fistulosum, simul etiam suturis, quas uocant, uarie coarticulatum: par quas uaporosorum, & fumosorum excretiones fierent, quæ nec semper perspicue cerni possunt, nec cum in toto corpore, nec cum in capite fiunt, vt pote quæ præ tenuitate interdum nos lateant. Cæterum decliues cerebri meatus tum per palatum in os, tum per nares conspicuis, magnisq; orificijs sensui manifesta, crassaq; excrementa eructant. Ac duorum quidem meatuū, qui in nares pertinent, fabrica est huiusmodi. Ipsa dura membrana quæ cerebrum contegit, instar cribri est perforata: atque etiam magis uarie perforata sunt ossa, quæ sunt ei præposita, & quemadmodum spongiæ, neque recta sibi ipsi meatus respondent, neque recti plane sunt omnes: sed plerique sunt tortuosi, atque anfractibus pleni, vt alia quædam longa circuitio, longusq; error prius conficiendus sit ei, quod per eos ad cerebrū sit peruenturum. quam ob rem fit, ut neque aliud quid piam durum corpus extinsecus cerebro incidat, neque aer frigidus nobis inspirantibus recta in cerebri ventriculos sese sincerus insinuet. Postquam autem semel hæc propugnacula spongijs similia, quæ ab anatomicis a cribri similitudine ἠθμοειδῆ uocantur, tutelæ ipsius cerebri causa extiterunt, etiam transpirationem per ipsa perfici necesse fuit. nam per inspirationem odorū fit dignotio, per exspirationem uero excrementorum expulsio. in huiusmodi actionibus impetus motionis ipsius spiritus, multa eorum quæ pertransire per se nō possunt, unà secum attrahit. Ex aliis uero duobus meatibus, qui ad palatum perueniunt, alter ex profundo medij cerebri uentriculi profectus, fertur deorsum: alter uero emergit quidem a meatu, qui cerebrum parencephalidi connectit, sed ad cerebrum deorsum obliquus fertur. Cum primum uero in idem inter se conuenerint, locus quidam communis utrosque excipit cauus,

ac decli-

ac decliuis, cuius labrum supernum est circulus absolu
tus. inde autem semper magis, ac magis arctatus descē
dens in subiectum adenem inseritur amplę sphæræ simi
lem, qui manifestam ipse quoque cauitatem habet. hūc
autem excipit os, cribro cuidam simile, per quod uia
crassorum incrementorum in palatum est facta. Vtili-
tas uero singulorum instrumentorum, quæ uię ipsi in-
sunt, est cauitas, quæ meatus excipit: quam nonnulli a
figura πλύελον, hoc est peluim, nonnulli uero ab usu χοά
νην, hoc est infundibulum nominant: quæ supernis qui
dem partibus quasi cisternæ cuiusdam usum prębet; in
fernis autem, ut etiam nomen ipsum indicat, infundi-
bulum imitatur: parte autem decliui meatum habet sen
sibilem vsque ad uentriculum adenis. Quoniam autem
hoc cerebro superne coniungi oportebat, inferne au-
tem in adenem inseri, iure factum est, ut membranosum
extiterit. ergo portio membranæ tenuis protensa hoc
corpus peluis constituit. quem uero plexum retifor-
mem uocant, maxime omnium, quæ illic sunt, admira-
bilem, ibi est constitutus complectens in orbe adenem
ipsum, & retro longissime pertingens. toti enim pro-
pemodum cerebri basi hic plexus subiicitur: estq; non
simplex rete, sed eiusmodi, ut si uulgaria piscatorum
retia plura alia alijs accumulata superijcias. Naturali au
tem huic reti hoc ipsum inest, ut alterius replicationes
alterius replicationibus sint connexæ: neque ex eis se-
iunctum ullum capere queas. cum enim omnia conti-
nua serie connexa inter se sint, efficitur, ut id unum,
quod ceperis, alia consequantur. non est autem ex qua
uis materia confectum; sed maximam portionem earū
arteriarum, quæ a corde sursum ad caput feruntur, na-
tura materiam huic admirabili plexui subiecit. nam exi
guæ propagines quædam ab ipsis in collum, ac faciem,
partesq; externas capitis abierunt: reliquum autem o-
mne, ut a principio fuit, recta per thoracem & collum
sublime ad caput fertur: excipitq; amice, quæ ea parte
est, cranij portio: & aperto in se foramine intra caput
sine molestia deducit. excepisset autem & crassa mem-
brana,

brana, eratq; iam perforata recta ad illarum impetum: & opinari ex ijs omnibus quispiam potuisset, ipsas ad cerebrum properare, sed non ita erat. nam cranium prętergressę medio inter hoc, & crassam membranam loco, primum quidem in longas admodumq; exiles arterias diuiduntur, deinde uero pars earum in capitis anteriora, aliæ in posteriora, aliæ ad læuam, aliæ ad dextram inter se mutuo complexæ feruntur, ut aliam de se opinionem faciant, quasi itineris ad cerebrum oblitæ uideantur. ueruntamen non ita se res habet. nam rursus ex multis illis arteriis, uelut radicibus in truncum coalescentibus, alia coniugatio arteriarum nascitur, ei, quæ initio a corde sursum ferebatur, æqualis: atque eo modo per crassæ membranæ foramina ad cerebrum subit. Cæterum quod nam tandem hoc miraculum sit, dictum est ante quam sæpissime. Vbi enim natura diligenter materiam conficere vult, diuturnam ei moram in coctionis instrumentis parat. quocirca cum spiritus animalis qui in cerebro est, magis exquisita indigeret confectione, plexum retiformem natura flexuosiorem effecit. Totum enim cerebrum iis arteriis multifariam diuisis est pertextum: & multæ ipsarum diuisiones in eius uentriculos desinunt; ut etiam uenarum ex uertice ipsius descendentium. ex oppositis enim locis arteriis occurrunt, & in omnes eodem modo cerebri partes, atque adeo in uentriculos distribuuntur. ac superuacanea quidem excernunt, sanguinem uero cõtinent: quemadmodum arteriæ spiritum maxime omnium respirant: qui longo tempore in eis contentus, ac confectus in cerebri uentriculos incidit. Atque a corde sursum per thoracem, ac totum collum uenas & arterias usque ad caput natura perduxit, inde arterias ad retiformem plexum ut diximus. uenas autem ad summam capitis uerticem intra cranium perduxit: ubi crassa membrana duplicata intra se ipsam mediam uenas recipit.

De cerebri diminutione. CAP. II.

CEREBRI imminutio, quemadmodũ Hippocrates auctor est, in caluescentibus efficitur. vt ossa sincipitis fistulosiora, tenuioraq; cæteris, & superadiacẽtia ob cerebri defectionẽ exarescant: cum ea usq; ad cerebrũ non pertineat, neq; ea posit attingere. subsidet enim, & depressum in suam basim concidit. his autem ossibus resiccatis consequitur, vt ipsa quoque pręteuta cutis inarescat: quæ quidem in caluis uel ipsi sensui mirum in modum sicca apparet. cum igitur cerebrum ualde siccum factum est, vt quibusdam in extrema senectute contigit, tunc etiam neruorum exortus inarescere est necesse. quã ob rem, neque perinde uident, ac prius, neque audiunt, neque aliud quicquam aut sensibus, aut motibus qui a uoluntate proficiscuntur, valenter perficiunt: sed omnia earum actionum instrumenta, per quæ prius fiebant, exoluta, infirma, debiliaque redduntur.

De spinali medulla. CAP. III.

SPINALIS medulla duas mẽbranas habet, crassam & tenuem a membranis cerebrum contegentibus exortas. quibus est etiam coniuncta. sed his tertium corpus extrinsecus est obductum, ueluti operimentum quoddam, & propugnaculum medullæ ipsius, quod initium exortus a capitis coronis ducit. eius natura eadem est cum natura ligamentorum: * quatenus ex osse, perinde ac ligamentum, est confectum: quanquam hoc colligat quodammodo totam faciem in corpus pertinens duplicatum intermediis earum regionibus. simile porro est tum crassitudine, tũ colore, tum duritia, crassæ membranæ. sectum uero hoc ligamentum, siue per longitudinem, siue per latitudinem, siue utroque modo, nihil noxæ animanti affertur: quemadmodum etiam, si dura membrana secetur, nullum detrimentum animal sentiet. quin etiam si medullam ipsam spinalem per longitudinem secueris, nihil damni inuehis. uterque enim neruus, qui ex coniugatione oritur ex spinali medulla, obliquus per uertebrarum

compages

compages exoritur, vt dexter in dextram, ſiniſter in ſiniſtram partem uergat. ſin autem ſectio oblique adhibeatur, tum animalis partes motu priuantur, quęcunque principium neruorum in eas pertinentium habent infra ſpinalis medullæ ſectionem. idcirco fit, vt ex neruorum diſſectione facillime poſsis dignoſcere, quænam affectiones ex cuiuſque partis medullę ſpinalis ſectione conſequantur. nunc uero tantummodo addam, ſi ſectio in ea parte fiat, quæ eſt inter caput & primam ſpinalis medullæ uertebram media, qua membrana finem poſterioris cerebri uentriculi cōtegens inciditur; animal ſtatim totius corporis uires,& ſenſum amittere. quam etiam partem in tauris ab iis, qui boues immolant, videmus præcidi. At ſectio, quæ poſt primā uertebram fit, eadem inducit ſympromata,nō quia ſolum eum uentriculum contingat, ſed etiam quia & artus omnes animantis diſſoluit, & omnem præterea reſpirationem adimit. Idem quoque eueniet,ſi eā quæ eſt poſt ſecundam, tertiamq́;,& quartam uertebram ſecueris: ſi modo eam ita diligenter præcidas, vt neruum qui in eius compage eſt, & ad quintam uſque uertebram propagatur,incidas: ſed colli initium animalibus ita diſſectis mouetur. at ſectione quę in ſpina poſt quintam uertebram fit, cum cæteræ pectoris partes diſſoluuntur, tum uero ſeptum tranſuerſum ferme innocuum ſeruatur. & excelſi muſculi parum quippiam offenduntur, at quæ poſt ſextam fit, ſuperiores quidem pectoris muſculos pari modo lædit, ſeptum uero tranſuerſum minus, quam ea, quam modo diximus. quæ deinde poſt ſeptimam, atque etiam magis quæ poſt octauam, nullam omnino fert motioni ſepti tranſuerſi noxam,& ſublimium muſculorum,& colli etiam totius motui nihil fere nocet: at muſculorum,intercoſtalium aufertur motus omnis, facta in omnibus colli uertebris ſectione. & quemadmodum facta ſpinalis medullæ ſectione poſt primam colli uertebram, totius thoracis motus amittitur:ita etiam omnis intercoſtalium muſculorum actio deperditur. omninò uero paululum eius ſeruatur,

tur, facta in secundo intercostali sectione. atque ita pro portione deinceps semper fit, vt intercostales musculi qui supra sectionem sunt, actionem suam obeant, inferiores uero resoluantur.

De oculis. CAP. IIII.

IN utrunque oculum productiones a cerebro immittuntur: quæ dum per ossa transeunt, compactæ quidem sunt, quo ab iniuriis sint tutiores, sed cum primum ad oculos ipsos peruenerint, solutę iterum atque amplificatæ, & in orbem, instar tunicæ, humorem uitreum complexæ, in crystallinum humorem inseruntur: qui quidem crystallinus humor est primum uidendi instrumentum. isq́; albus, splendens, clarus, & purus est factus: siquidem hac solum ratione futurũ erat, vt a coloribus immutaretur. at nutriri ab ipso sanguine plane nõ licebat, vt qui multum ab eo qualitatibus differret: sed alimentum quoddam familiarius postulabat. id quod ei nimirum contigit: comparatumq́; ei a natura fuit alimentum accommodatum, humor uitreus, qui quanto crassior est sanguine, & magis albus, tanto ipse a crystallino tum crassitie tum perspicuitate superatur. neutri autem horũ humorum uena est. ex quo perspicuum est, vtrunque per transumptionem nutriri, crystallinum a uitreo, & uitreum a corpore ipsum ambiente, quod ex cerebri portione superne descendente conflatum est: idq; nonnulli tunicam retiformem uocant, quod figura sit reti similis. cęterum tunica non est, nec colore, nec substantia: sed si exemptum ipsum seposueris, & in unum aceruum conieceris, tibi plane cerebri portionem quandã exemptam uideberis intueri. Est autem eius utilitas prima quidem ac maxima, propter quam superne fuit demissa, vt crystallini humoris alterationes sentiat: præterea vero, vt humori uitreo alimentum aduehat, & afferat: quippe quæ arterijs ac uenis multo pluribus, & quam suæ moli conueniat, maioribus, plena conspicitur. Quinetiam ex ipsa choroide tunica, quæ corpus hoc retiforme continet, tenues quædam productiones,

nes, & araneis similes ad ipsum extensæ ligamenta illi simul fiunt, simulq; alimentum afferunt. nam & hæc ipsa choroides tunica plurima uasa habere in se tota cõspicitur, hanc igitur ipsam utilitatem hæc tunica præbet: estq; tunica re uera, & corporibus subiectis operimentum, atque amiculum, & huic etiam tunicæ principium est membrana tenuis, quæ cerebrum ambit. Cumq; insertio prædicta in medium humorem crystallinum, qui rotundus est, ex omni parte sit facta, absolutus circulus necessario est confectus, qui certe maximus in crystallino est, & ipsum in duo distribuit. ad eundem hunc circulum consentaneum erat, humorem uitreum motu ulteriore inhibere. quocirca medius uehitur in ipso crystallinus, tanquam semisecta quædam sphæra in aqua. Atque etiam parte alia interna, quæ est uelut ipsius crystallini hemisphærion, securitatis gratia ea coniunxit unus circulus, quem ante diximus maximum esse eorum, qui in crystallino insunt: estq; terminus utrisque communis, ligamentumq; his ipsis, & præterea corpori retiformi, & quarto choroidi tunicæ efficitur. hæc enim tunica inter ea est robustissima, & quæ ipsa stabilire maxime queat, & tegere: sed quemadmodum ad illa tuenda satis firma erat, ita ad se ipsam tuendam non erat satis: & circumiacentium ossium duritiam ferre citra noxam non poterat. vt igitur in cerebro, ita hic quoque a crassa membrana circumuehitur; distátq; sane hæc tunica ab ea in omnibus partibus, solisq; uasorum productionibus ipsi connexa, in eo tamen circulo prædicto, qui in crystallino inest, coniungitur: & quinta præter quatuor antedictas, in uno hoc loco hæc est coniunctio, quæ subiectis omnibus commoditatem non mediocrem affert. dura igitur mẽbrana toti choroidi est applicata, hæcq; rursus retiformi, & crystallino: illi quidem per ipsum totum, huic autem per solam iridem. itaq; per corpora media humor uitreus tunicæ omnium extimæ coniunctus est, mollissimæ durissimus. huic eidem circulo sexta quædam tunica extrinsecus prope accedit in

duram tunicam inserta, in qua musculorum oculos mouentium aponeuroses sunt. Septima autem præter has alia est periostii insertio: quę simul totum oculum cum ossibus colligat, simul autem mouentes ipsum musculos tegit. Quin tibi membranam hanc etiam ante dissectionem licet intueri, albam sane, prout etiam cernitur; desinentem uero in circulo, vbi & aliæ omnes subiectæ sunt, & ubi album nigro cöiungitur. qui sane locus iris nominatur, eamq; nonnulli coronam uocant. si hæc probe diuiseris, & nihil confundēs considraris, circulos septem uidebis, sibi ipsis deinceps insidentes, crassitie tamen, coloreq; discrepantes, vt ne, si uelis quidem, hunc locum aliter quam irim, queas appellare. Ad mediam igitur usque humoris crystallini regionem septem circulos sibi ipsis illic incumbentes, ac cohærentes oratione iam perduximus. quod autem id sequitur, maxime admiraberis. vt enim crystallinus humor propria sensibilia exquisite sentiret, simulq; tuto conseruaretur: corneam tunicā ualde crassam, & minus densam, quam usus postulabat, densiorem simul, ac tenuiorem natura cepit producere, tum paulatim promouens, partem eius maxime mediam longe tenuissimam, ac densissimam effecit. ac tibi quidem cornibus in tenues partes dissectis similis apte uidebitur. vnde etiam ei nomen a cornu similitudine conuenire existimantes, corneam tunicam appellauerunt. hæc igitur cornea tunica tenuis, dura, & ualde densa facta, protinus utique splendida erat futura: cuiusmodi ad splendorem transmittendum esse posset opportunissima non secus, quam cornua accurate derasa, atque extenuata. Choroidem uero tunicā, quæ a tenui membrana producitur, natura multis partibus nigram, multis fuscam, multisq; cœruleam effecit. eamq; ab iride una cum cornea promouit: cum ut corneam sua uicinitate aleret, tū ut prohiberet ne cornea quæ dura est, humori crystallino incideret, ac denique spectaculum foret, quod aspectui laboranti remedio esset. quod in causa est, vt ego quidem puto, vt omnes cum lucis

splendore

ſplendore offendimur, natura ducti palpebras repente claudamus, ad innatum nobis remedium properantes. Atque ego quidem non poſſum non uehementer admirari hunc cœruleum colorem, quo hæc tunica tincta eſt. nec minus eo admiror aſperitatem, quæ intus a tunica humorem uitreum contentura, nutritur. cum enim hæc humida, ac mollis inſtar ſpongiæ ſit, humorem cryſtallinum contingens, totius tunicæ uicinitatem ipſi innoxiam præſtat: quo adhuc multo magis externam eius denſitatem demiror, qua duram tunicam corneam contingit, ne ipſa a cornea quicquam læderetur. ſed præterea magis admirabile eſt tunicæ huius foramen ad pupillam. ibi enim tunicam cæruleam uueam, quam ita appellant, opinor, acino uuæ læuitatem eius externam, & aſperitatem internam comparantes, pertudit. & qua dũtaxat hoc foramen eſt, nulla tunica alia eſt inter corneam & cryſtallinum media: ſed ueluti per cornu tenue admodum, atque albũ ſplendor internus cum externo communicat, & commiſcetur. Et ne per hoc foramen cornea tunica aliquando cryſtallinum humorem cõtingeret, opifex noſter prouidit, ſimul portionem hanc corneæ foras longius abducens, ſimul autem humorem quendam tenuem & ſincerũ, qualis in ouis cernitur, cryſtallino circũfundens ac tertio pręter hęc, ſpiritu ętherio ac ſplendido omnẽ pupillæ implẽs regionem. de quo quidẽ ſpiritu in commentarijs de aſpectu ſatis diximus: & quam lucidus ſit, & quam maximum, præcipuumq́; ad oculorum actionem momentum afferat, demonſtrauimus. de humore vero ex his poteris intelligere, eum non modo ad implendum inane ſpatium, verum etiam ne humor cryſtallinus, ac portio uueæ interna exſiccetur, maxime neceſſarium eſſe: ſi tamen prius percipias, in compunctionibus ex copioſiore eius euacuatione, oculos lædi: & affectionem, quę glaucedo a medicis nominatur, eſſe ſiccitatem, ac nimiam humoris cryſtallini concretionem, & cæcitatem maxime, præ omnibus morbis, qui oculis accidunt, inferre. Atque hæc quidem omnia

nia admirabilem quandam prouidentiam arguunt: & eorum maxime innatum crystallini humoris amiculum. nam ea tunica est tenuibus araneis tenuior, atq; candidior: & quod etiam maius est, non est toti humori crystallino prętensa, sed quę eius pars uitreo humori coniungitur, prorsus sine munimento est, ac tunicæ expers. ea enim parte humores coniungi inter se erat melius: quæ vero eius pars omnis extra prominet, tangitq; uucam, tenuem hanc, lucidamq; tunicam est induta: atque etiam ipsius pupillæ imago in ea, veluti in speculo quodam consistit: siquidem tunica hæc læuis est, & supra omnia specula fulgens. atque ita uidendi instrumentum ex omni parte a natura fuit exornatum. Neruos autem sensificos a cerebro ad oculos descendentes natura prius intra cranium coniungens, ac reflectens, ipsorumq; meatus exiguos uniens, & figuram X literæ similem faciens, postea utrunque rursus ad supernæ rectitudinis productionem ad oculum produxit: vt spiritus, qui a cerebro ad utrunque oculum proficiscitur, si quando eorum alter clausus fuerit, aut omnino mutilus, in alterum plane commearet. vidēdi enim facultate eo modo duplicata, acrius erat uisurus.

De naso. CAP. V.

CVM nasus in medio septem, duoq; foramina satis conspicua habeat, quæ cernuntur, & in singulis naribus singula, scire conuenit, eorum utrunque supra media nasi loca in duas partes esse diuisum: quarum altera pars intima oris excipit, altera recta, ut à principio ferebatur, ad cerebrum conscendit. ubi sunt exortus anteriorum cerebri uentriculorum. qua etiam parte ossium coli similium est situs. membrana autem crassa, quæ ossibus hisce substernitur, minutis est foraminibus traiecta: per quam primam cerebri excremēta crassiora transmittuntur, ut mucus & destillatio primū per crassam membranam, egressæ, postea uero per ossa coli similia traiectæ, denique in ipsas nares incidunt. sed dum hæc ita defluunt, pars eorum in os per ea foramina, quæ à naribus in ipsum diximus pertransire, quandoque

doque delabuntur: nasi autem foraminibus, quæ & recta sunt, & ad ossa colo similia ascendunt, itemque iis, quæ obliqua sunt, & in ipsum os desinere diximus, tunica exanguis crassior, quam membrana, substernitur. quæ ei tunicę continua est, quæ totam oris circũferentiam internam, linguamq;, & fauces, & larynga, & asperam arteriam, & gulam complectitur. Facta autem in ore perforatio in palato est, ne principium inspirationis recta ad asperam arteriam fieret: sed deflexio quædam esset, ac ueluti ambages prius, quam spiritus ad arteriam perueniret. ne cũ ambiens nos aer nimis sit frigidus, pulmo aliquo tempore refrigeraretur: & ne admixtæ moles pulueris, aut cineris, aut alterius eiusmodi ad arteriam usque peruenirent, sed in illis flexibus corporibus humidis & mollibus prius inciderent.

De *odoratus instrumento.* CAP. VI.

ODORATVS autem instrumentum, quo res, quæ sub odoratum cadunt, diiudicamus, primo quoque intuitu nasus esse uidebitur. ac cum ore quidem inspiramus, nasumq; obturamus, nullum odorem sentimus: cum primum uero naribus apertis spiritum trahimus, sentimus. nulla uero fieri videtur odorum dignotio sine inspiratione. etiam si quandoque nares uapore, qui uehementissimam uim habeat, expleantur. ex quo fit, ut si quis in parua domo suffitum ex bitumine, aut casia faciat, eamq; uehemẽtissimo odore repleat, deinde ingrediens eundem naribus excipiat, & attrahere per longum temporis spatium conetur, huiusce rei ueritatem intelligat. Siquidem eo tantum tempore odorem percipiet, quo spiritum attrahet: reliquo uero, nullum sentiet: quanquã nares uapore sunt repletæ. quam ob rem alia corporis pars esse uidetur, quæ odores dignoscit: eaq; interius in corpore constituta, & consentaneum est, odorum sensum in anterioribus cerebri fieri uentriculis. cum tota respiratio à cerebro fiat, vt modus caloris, qui in corpore est, conseruetur,

ſeruetur, conſentaneum eſt, ipſum, prius quam hoc ei à cerebro tribuatur, ſtatim lædi, cum immoderatius ſit redditum, aut à calfacientibus, aut à refrigerantibus. quomodo igitur natura ad hæc motum aliquem non dedit, qui ei eſſet ingenitus, qui in inſpirationibus uentilaret, & conſtringeret, in exſpirationibus uero effunderet quandoque ſpiritum flammeum, mucumq; & pituitam. ac talis perſpicue uidetur eſſe motus, qui in cerebro conficitur: quem ſane motum in infantibus, & iis, qui educantur, perſentiſcimus: qui quidem motus ei & natura, & ſemper ineſt. ſed alter quoque accedit, qui euidenter in omnibus animãtibus cõſpicitur. nam inciſis capitis oſsibus, uidemus motum edi, dum ſiletur, pulſantem eodem rhythmo, quo & arteriȩ, & cor pulſant: dũ clamatur uero, exeri, & exſufflari totum cerebrum. id quod mihi uidetur cõtingere propter nimium calorem uocis elatione accenſum, & propter materias ad ſuperna detruſas. ergo cerebrum cordis curam gerit, ſed prius ſibi ipſum prouidet: cum pulmonẽ cauſa cordis deducat, & ſuos uentriculos cauſa ſui ipſius aperiat. quibus ſane uentriculis aerem ex naribus trahit: ex thorace uero, ex arteria aſpera, & faucibus quem etiã aer extrinſecus neceſſario conſequitur. quibus quidem fit rebus, vt à nobis inuentum ſit, & reſpirationem cerebri, & odorum inſtrumentum eſſe cerebri uentriculos. & præſertim eorum fines inferiores, qui uicini ſunt iis oſsibus, quæ colo ſimilia nominantur.

De auribus. CAP. VII.

INSTRVMENTVM ſenſus auditus eſt eiuſmodi, ut in ipſo primum meatus qui eſt in oſſe lapidoſo inuolucrum habeat: ne quid eorum, quæ extrinſecus incidunt, ei noceat: poſtea uero quemadmodum ſuperciliorum pilos ſupra oculos natura conſtituit, qui prius, ſiquid à capite in ipſos deflueret, exciperent, eodem modo uoluit aures auditui præponere: quæ non ſolũ prohiberent, ſed aliquid etiã afferre ſimul poſſent.

De lingua, deq́; iis, quæ ei sunt adnata.
CAP. VIII.

Hoc caput fortaſſe ſumptum eſt ex libro, quem de uoce Galenus conſcripſit, qui nunc deſideratur: eſtq́; id tot mendis refertum, ut elici uerus ſenſus non queat.

LINGVAE cõtinua ſunt ea, quæ tota oris amplitudine ad fauces uſque continẽtur; isq́; proceſſus & gulam, & aſperam arteriam permeat: eſtq́; continuus cum iis omnibus, quæ diximus, & communis linguæ, oris totius, epiglottidis, pharyngis, gulæ, uentriculi, laryngis, atque arteriæ. Cæterum ea linguæ pars, quæ in ore eſt, ſuperne quidẽ tota uidetur: at inferne, non tota, ſed id ſolum ex ea cernitur, quod eſt extra uinculum, quod ex tunica eius exteriore cum gena efficitur. quod ſane uinculum ſæpenumero plus quam par eſt extenſum, linguam multiplici motu cieri non ſinit: quocirca neceſſe eſt, ut uinculum ipſum ſecemus, & linguam deligatione abſoluamus: ut diſſoluta ad palatum, & omnes obliquas oris partes extrudatur. Ad hoc autem uinculum vtrinque ex obliquis partibus ora uaſorum, quæ ſaliuam excipientia dicuntur, inuenies. in quæ deſcendere ſtylus poſſet. initium ducunt hæc uaſa ab radice linguæ, ubi eiuſdem quoque glandulæ ſunt. exoriũtur enim ex eis forma arteriis perſimili: per quę humor pituitoſus comportatus & linguam ipſam, & partes inferiores, & item obliquas, & denique omnes oris partes in orbem humectat. nam ſuperiores partes habent meatus qui à cerebro deſcendunt, de quibus dicetur. Radix porro omnibus ferme uicinis corporibus coniungitur. atque etiam id fit per tunicam quę ei eſt cum toto ore cõmunis: cuius beneficio cæteris omnibus, quibus adnata eſt, unitur. Nunc uero linguam & ad diſſerendum, & ad dignotionem ſaporum eſſe accommodatam, inter omnes conſtat. eadem quoque ad mandendum facere uidetur, cum cibos quo quiſpiam uoluerit, conuoluat, atque commutet.

De

De Larynge, & epiglottide. CAP. IX.

CORPVS quod sub gena inferiore in media primarum colli partium regione constitutum est, & propensum in faciem videtur, cum omnes norunt, tum vero etiam larynga nominant. idq; frangere pancratiastę conantur, siquidem animalia eo fracto, quamprimum suffocantur: cum ob eam causam angustissimus transitus respirando aeri efficiatur. Larynx autem ex tribus magnis cartilaginibus constat: quarum maxima est anterior, quam etiam contingimus; extrinsecus quidem conuexa, intus uero caua, scuto maxime similis, quod prælongius sit, quod θυρεὸν uocant: unde huic cartilagini ab huius scuti similitudine nomē est impositum, ut thyreoides appelletur. Secunda uero cartilago quanto minor est hac, tanto est maior, quam tertia; in partibus quidem internis, qua stomachus est, collocata: & quantum magna deficit, ut in circulum perfecte feratur, hæc adiicit. Latera enim tyreoideos, quæ partes obliquas determinant, semper lateribus secundæ cartilaginis propinqua conspicies: & totam partem infernam infernæ per musculos coniunctam. Superior uero vtriusque cartilaginis pars ita ex aduerso constituta est, ut si duo scuta sese lateribus ita contingentia animo coniicias, ut media quędam regio relinquatur. Cum uero quatuor sint thyreoideos anguli ex connexu quatuor linearum ipsum definientium, duo inferiores finibus inferioribus humilium laterum labdoidis per vinculum nerueum & cartilagineum connectuntur. id uero fini superiori primæ cartilaginis superiacet: rectam, & mediam ipsius lineam per spinę rectitudinem habens, tum thyreoideos, tum lineę quæ in linguæ partibus infernis est; duo vero latera humilia ad superiores primæ cartilaginis angulos extendens. quam cartilaginem siue thyreoidem, siue primam appelles, nihil interest. articulantur autem inter se primæ cartilagines partibus obliquis. atque etiā ligamenta quædam membranosa, & neruea à prima ad secundam perueniunt. vbi vero minor, quæ intus est, cessat,

ſat, duæ longę conuexitates ſuperiacent. inde autem incipit tertia cartilago, conueniẽtes exquiſite illius emi nentiis cauitates habens: adeo ut harum duarum cartilaginum coniunctio duplicem articulationem faciat. Secunda autem cartilago anguſtior eſt, quam baſis inferior. ex quo fit, ut ora totius laryngis inferior, quæ arteriam aſperam attingit, amplior ſit orificio ſuperiore, quod in pharyngem deſinit. etenim & tertia cartilago in valde anguſtum ipſa quoq; deſinit: cuius oram ſuperiorẽ arytænoidem plerique anatomici nominãt, quia hæc pars figuram gutturnionis afferat, quem aliqui ἀρυταίνας etiam appellant. huius quoque cartilaginis cauitas ad meatum ſpiritus conuerſa eſt: ut veluti fiſtula quædam fiat id, quod ex iis tribus eſt conflatum. atque hanc quidem habet fabricã propria laryngis ſubſtantia. tunica uero, quæ ipſi intus ſubſternitur, eſt communis & arteriæ & gulæ. porrò eius motũ ex animalis uoluntate pendere neceſſe fuit, ſiquidem futurus erat ad reſpirationes, exſpirationes, totius reſpirationis cohibitiones, efflationes, & uoces accõmodatus. quæ omnia ſatius erat à noſtra uoluntate proficiſci. Cartilagines uero duplices habẽt articulationes & motus: alios, qui eas dilatent, & comprimant, alios, qui eaſdem claudant, atque aperiant. atque ad priorum motuum conſtitutionem primæ ad ſecundam facta eſt arti culatio: ad ſecundorum uero, ſecundæ ad tertiam. ac de cartilaginibus hæc dicta ſint nobis. In ſpacio autem laryngis interno, per quod ſpiritus foras, & intus fertur, corpus quoddam eſt poſitum, quod neque ſubſtantia, neque figura cuiquam eorum, quæ in toto ani mali ſunt, ſimile eſt: ſed linguæ alicuius fiſtulæ eſt ſimile: ſi ſupernam, inſernamq; eius partem intueatis. infernam dico, ubi arteria & larynx inter ſe cõnectuntur: ſupernam verò, ad orificium, quod à finibus arytęnoideos cartilaginis & thyreoideos, qui ibi ſunt, efficitur. id quod adipatæ & membranoſę ſubſtantię eſt. cæterum princeps & maxime pręcipuum uocis inſtrumentum eſt. nam ut vocem edat animal, indiget om-
nino

ninc ea ſpiritus motione, quæ ab infernis partibus repẽte ſimul erumpat; indigetq́; nihilo minus hac, etiam anguſtiore tranſitu, qui in larynge eſt: non tamen ſimpliciter anguſtiore, ſed qui paulatim ex amplo ad anguſtius tendit, paulatimq́; ex anguſto amplificatur, vt in libris de voce fuit oſtenſum: id quod plane facit corpus id, quo de agitur, quod modo lingulam, & laryngis linguam voco. cæterum hoc corpus lingulæ non modo laryngi ad vocem neceſſarium eſt, ſed etiam ad ſpiritus cohibitionem, quam vocant. ita autem nominant, non ſolum cum non reſpiramus, ſed cum pręterquam quod thoracem ex omni parte contrahimus, muſculos etiã omnes qui ad hypochondria, & coſtas ſunt, vehementer intendimus. violentiſsima enim tunc eſt actio tum thoracis totius, tum claudentium larynga muſculorum. hi nanque magna vi pulſo ſpiritui obſiſtunt, arytænoidem cartilaginem claudentes: ad quam actionem nõ parum etiam prędictæ lingulę natura conducit. nam ipſius particulæ tum dextrę, tum ſiniſtrę in idẽ coëunt adeo, ut ſibi ipſæ exquiſite incidant, & meatum occludant. quod ſi parum quidpiam apertum relinquatur, ne id quidem improuidum manet, cum natura foramen in utraque lingulæ parte vnum fecerit, & foramini ipſi parte interna ventriculum nõ paruum appoſuerit. cumq́; aer vias amplas nactus in animal ingreditur, rurſusq́; exit, nihil in ventrem propellitur. obſtructo autem tranſitu, ibi aer obſtructus violenter pellitur in obliquum, ac foraminis lingulæ orificium aperit: quod labiis admotis claudebatur. impletis autẽ ſpiritu ventriculis, qui in lingua laryngis ſunt, molem in ſpiritus meatum diffundi neceſſe eſt, & exquiſite ipſum anguſtari, etiam ſi parum antea apertum erat. Larynge vero ita diligenter occluſo; vt ne ſpiritus quidem, qui à thorace vi exprimitur, eum recludat, non eſt alia cauſa indaganda, cur potus in pulmonem non feratur, natura enim prouide laryngis orificio epiglottida velut operculum quoddam admouit, quæ quidem omni alio tempore, quo reſpirant animantes, recta eſt, cum vero aliquid

ro aliquid deglutit, ipsa laryngi accũbit. id enim quod transglutitur, ceu primum eius radici incidens, postea vero dorso inuectum inclinare ipsam cogit, & collabi. hancq; productionem natura est fabricata, non quo nihil prorsus incideret, sed ne multum, neve affatim. nam modicum potionis in asperam arteriam importatur in orbem circum eius tunicas expressum, nõ per mediam capacitatem iter faciens: tantaq; huius humoris est copia, ut repente ad pulmonem madefaciendum arripiatur. Sed cum larynx cartilagineus, rotũdusq; ex omni parte sit, angustari stomachum in transitu ciborum necesse est. qui fit igitur, vt stomachus nõ arctetur nobis transglutiẽtibus? an aliter, quam vt cibus deorsum trahatur, larynx vero sursum recurrat? siquidem ita eorum positio commutatur, vt stomachi initiũ ad asperam arteriam sit, larynx vero sursum ad fauces recurrat. scire autem conuenit, quo modo epiglottis in laryngis meatum à cibis compellitur, ita ab iis, quę euomuntur, cartilaginem arytænoeidem. vergit enim & illa in laryngis capacitatem, vt impetu eorum, quę sursum feruntur è stomacho, dorso ipsius incidens, totam cartilaginem in cedentem locum facile conuertat.

De Gurgulione. CAP. X.

GVRGVLIO ad vocis magnitudinem, atq; elegantiam facit. aer enim ingrediens ab ipso prius inciditur, & impetus ipsius vehementia frangitur. & ob id etiam uis frigoris retunditur. proinde nonnulli, quibus ad basim vsque fuerat amputatus, non modo noxam in voce perspicue senserunt, verum etiam frigidiorem inspirationẽ: ex quibus plerique pulmone, ac thorace refrigerato perierunt. quocirca non est temere, neque vt sors ferat, præcidendus: sed pars quædam basis relinquenda est. cæterum gurgulio non mediocriter confert, ne puluis, aut alia quępiam natura generis eiusdem in laryngem cadat.

De Aspera arteria. CAP. XI.

PARTICVLA quædam simplex in corpore animalis est, quæ aliarum omnium est durissima quidem, sed

ſed ſolo oſſe eſt mollior: quam omnes propemodum medici cartilaginem uocauerunt. qua quidem cartilagine plurima natura uſu ad aſperam arteriam cōſtruendam, totam in exquiſitum circuli ambitum contorſit; vt eius pars conuexa, quā etiam tangimus, extra promineat, intus vero caua ſit: poſt autem in longitudine colli ſit continuata ſerie conſtituta, & toto eo ſpacio quod inter laryngem & pulmonem interiacet, interim referto, validis ligamentis membranoſis eos connexuit, quæ oſtracis Scarabeorum ſunt ſimillima. quæ uero eorum pars erat ſubiectum ſtomachum contactura, eam non item cartilaginem fecit: ſed hac parte deeſt quidpiam ad circulum efficiendum, & unaquæque cartilago figuram literæ Σ refert. communiter autem his ligamentis, & alijs orbiculatis, & ipſis præterea cartilaginibus alia quædam tunica intrinſecus obtenſa eſt, quæ plane rotunda eſt, & omnibus ſubſtrata, denſa illa quidem, & conſtricta, ſed fibras in longitudine rectas habens. quam ſcio me ante commemoraſſe, continuam eſſe ei, quę toti ori, & ſtomacho, ac toti uētriculo intrinſecus ſubſternitur. Atque etiam hæc omnia extrinſecus complectitur membrana quædam uelut indumentum quoddam, & arteriæ totius amiculum. Hæc igitur natura eſt eius arteriæ quæ in collo ineſt: per quam inſpirant, & item exſpirant animalia: vocemq́; edunt, atque efflant. Vbi vero primum claues prętergreſſa, in thoracis amplitudinē peruenit, ibi diuiditur, & in omnem pulmonis partem fertur cum uaſculis, quę a corde oriuntur, in omnes eius lobos diſtributa. Et tamen nō diſcedit a natura, quam parte ſuperna obtinet, neque omnes eius ſoboles ulla in re diſsident; ſed ſimiliter omnes cartilagines multæ ſigma formam referentes, membranoſis ligamentis contentæ uſque ad extremos uiſceris lobos conſeruantur. Hoc ſolum uas in pulmone eſt exacte uacans ſanguine, cum animal ſecundum naturam ſit affectum. at ſi ruptio aliqua, aut oris apertio, aut uaſis eroſio in pulmone contingat, tunc aliquid ſanguinis in hanc etiam arteriam

teriam effunditur, qui ſpiritui moleſtus eſt, eius uias occupans: eoq́; modo tuſsis habet iã animal infeſtum, & ſanguis ſurſum per pharynga ad os fertur. Atque hanc quidem tunicam in tranſglutiendo maxime opitulari ſtomacho, oſtendimus: in aſpera vero arteria etiam cartilaginibus parte interna ſubſterni, ipſasq́ue ſurſum, dum animal tranſglutit, cum larynge ad pharynga trahere modo ſimillimo, quo inſtrumenta, quæ ciconiæ dicuntur. talis quidem pulmonis arteriæ eſt natura, quæ ex bronchijs conſtat. ſic enim appellare eius cartilagines medici conſueuerunt; quemadmodum & ipſam totam, bronchon; & caput, ſummam eius partem: quæ etiam larynx nominatur.

De ſuccingente, & thoracem interſepientibus membranis. CAP. XII.

MEMBRANA ſuccingens eandem habet cum peritonæo ſubſtantiam, & eundem uſum omnibus ſpiritus inſtrumentis, non ſecus, quam illud cibi, præſtat. ſuccingens vero membrana uocatur, quia coſtas totas intrinſecus ſuccingit: eſtq́; araneæ modo prætenuis, & ex toto ſibi ſimilis coſtas ſuccingit. eſt etiam indumentum, veluti quædam tunica, omnium ſpiritus inſtrumentorum, & omnibus intra thoracem partibus, obducitur, quemadmodum peritonæum his, quæ infra ſeptum habentur, obtenditur. Atque etiam ab ipſa naſcuntur mẽbranæ, quæ thoracem intercipiunt. quę per eius longitudinem ſuperne deorſum feruntur. tuto autem infiguntur, parte quidem poſteriore ſpinæ uertebris, anteriore uero, medio oſsi pectoris: cuius extrema ora inferna eſt cartilago, quæ ab enſis ſimilitudine xiphoides nominatur; quę ad os uentriculi eſt: ſuperna uero, clauium compago. Membranarum uero prima, & maxima utilitas eſt, vt duos uentres thoracis efficiant, vt ſi forte magno uulnere in alterutram eius partem accepto reſpirationis munus eius partis perierit, alter uenter incolumis dimidium actionis conſeruet. quam ob rem a magnis vulneribus intro in alterutram pulmonis partem penetrantibus, animal dimidia

midia parte uocis & respirationis repente priuatur: voce autem ac respiratione omnino destituitur, si uterq; uenter fuerit confossus. cum igitur hâc adeo magnam utilitatem intercipientes thoracem membranæ mortalibus afferât, eiusq; potissimum rei causa extiterint, natura etiam abusa est ad utilitatem ex ipsis tanquam operimentis, ac ligamentis, omnibus, quæ thorace continentur, instrumentis tribuendam. nam & arterias quæ in eo sunt, & uenas, & neruos, & œsophagû & denique totum ipsum pulmonem toti thoraci colligant, & undique obductæ contegunt.

De Pulmone. CAP. XIII.

THORACIS capacitatem impleuit pulmo uocis ac respirationis instrumentum, cuius motus initium a thorace existit. vsus vero respirationis in animantibus causa cordis inest, tum quod ipsum aëris substantia indigeat, tum quod feruido calore efferuescens, refrigeriû expetat. ipsum autem refrigerat inspiratio frigidam ei qualitatem affundens: exspiratio uero, quod in ipso feruet, & quasi combustum, ac fuliginosum est, ex ipso profundens. ex quo fit, vt duplicem habeat motum, ex contrarijs partibus conflatum. attrahit enim dum dilatatur, inanitur uero, dum contrahitur. quo loco mihi subit naturæ prouidentiam admirari. cum enim uocem in nobis esse satius esset; fieri uero ipsa sine aëre nullo modo posset, quicquid ociosum alioqui, atque inutile erat exspirandum, id in materiam uocis conuertit: & cor non protinus per fauces externum aërem trahere uoluit, sed utriusque medium pulmonem, quasi spiritus promptuarium quoddam locauit, qui ambabus simul actionibus seruire posset. eius porro talis est constitutio. venæ totius corporis ex vna peculiari tunica constant. nam exterior membrana ipsis nonnunquam adhærescens, vbi colligari quibusdam, aut firmari, aut tegi debent, illuc solum accedit. arteriæ vero binæ peculiares sunt tunicę: exterior qualis venæ est: interior vero huius crassitie fere quintupla. quin & durior quoque, & in transuersas fibras dissoluta.

dissoluta. exterior autem, quæ uenis etiam inest, rectis fibris, & quibusdam mediocriter obliquis, nullisq; transuersis est contexta. Interior vero arteriæ tunica crassa, duraq; ceu cutem quandam interna superficie continet, telę aranearum manifesto persimilem, in magnis quidem arteriis perspicuam, quam nonnulli tertiam arteriæ tunicam statuunt. quarta vero alia peculiaris ei nulla est, sed veluti quibusdam venis, ita etiam arterijs alicubi adhærescit, & circuntenditur membrana tenuis, quæ eas tegit, stabilit, & propinquis partibus connectit. quales igitur toto corpore sunt arterię, tale uas ex dextro cordis sinu progrediens, in totũ pulmonem diffunditur: quales autem uenæ, tale ex sinistro procedit: vt ex tribus uasis pulmonem intertexentibus, quod a sinistro cordis uentriculo oritur, arteria uenosa nominatur, quod vero ex dextro, vena arteriosa dicatur: tertium quod a pharynge proficiscitur, aspera arteria, ex cartilaginibus Σ literam referentibus conflata, nuncupetur. Quod vero orbiculatum est in cartilagine magnæ arteriæ, quæ in collo est, quæque caudicis rationem obtinet ad pulmonis arterias comparata, & in illis ipsis tanquam ramos quosdam, ex se mittit, in priore parte est collocatum. vbi vero cartilago deest ad circulum perficiendum, in posterioribus partibus situm est: in collo quidem gulæ continuum, in pulmone vero ei uenę, quam paulo ante arteriosam appellauimus. Vasorum autem intercapedines a propria substantia pulmonis implentur: quam Erasistratus parenchyma nominat. Porro lobos pulmonis non impares numero esse, vt iecoris sunt, sed in omnibus animantibus, de quibus loquimur, duos in dextra eius parte haberi, duosq; in sinistris, constat inter omnes. nec minus etiam inter omnes conuenit, ac si non inter omnes, saltem inter eos qui diligentius con sectiones administrant, in dextra thoracis parte quintum quendam lobum exiguum, veluti alterutrius sobolem existere. quem sane facillime comperies ad uenam cauam animum aduertens: siquidem illi subiacet:

qua primum in thoracem relicto septo incidit. nõnunquam etiam cauitatem quandam in eius superficie clare conspicimus: cui vena, dum uiuit adhuc animal, affirmatur. nam post obitum, pulmo semper collapsus, & paruus apparet, non exigua ipsius & thoracis facta intercapedine, contra quam uiuo animali haberet. Hunc vero lobum natura non vt respirandi instrumentum, sed vt venæ cauæ molle aliquod stratum pararet, a septo transuerso vsque ad cordis auriculam extendit. Iam vero pulmonis caro aërea, spiritusq; plena conspicitur, plane indicans se ad aëris, vt iecoris caro ad cibi concoctionem, esse cõparatam. etenim consentaneum est non confertum, nec repente aërem externum spiritus, qui animali inest, fieri alimentũ, sed paulatim immutatum, quemadmodum etiam cibi, familiaremque innato spiritui qualitatem diuturniore tempore recipere: huiusq; immutationis carnem pulmonis primum esse instrumentum, quemadmodum iecoris carnem cibi in sanguinem mutationis causam esse ostendimus. Cæterum spiritus, qui ab asperis arterijs extrinsecus intro trahitur, in pulmonis carne primum conficitur: deinde in corde, atque arteriis, & iis præsertim, quæ plexu retiformi continentur. postremo vero ac perfectissime in cerebri ventriculis, vbi vtique animalis exacte efficitur.

De thymo. CAP. XIIII.

ADENEM maximum, & mollissimum, quem thymum vocant, natura partibus superioribus medii pectoris ossis, quod στέρνον vocatur, subiecit, cum ut ne venam cauam os attingeret, tum etiam, vt omnia eius germina, quæ hoc ipso in loco sunt quamplurima, qua primum emergunt, fulta stabilirentur. Vbicunque enim natura vas sublime diuidit, ibi semper mediam glandulam quæ diuisionem oppleat, interponit.

De corde. CAP. XV.

COR caro est dura, quæ ægre patitur, ex fibris multiplicibus conflata. ipsumq; in media thoracis capacitate collocatum pulmones ambiunt, idq; suis lobis ceu digi-

digitis quibusdam in orbem amplectuntur. Motus autem eius indicat, quasi in parte sinistra potius sit collocatum, duplici causa: primum quia in ea animalis parte uentriculus, quo spiritus continetur, est situs: deinde quia totum ad eam partem magis inclinat. non enim vt basis ipsius media exquisite est læuæ, dextræq; thoracis partis, ita etiam uertex: quoniam neque decliuis omnino a propria basi ad finem inferiorem exporrectum est: sed ad sinistram regionem, vt diximus, deflectit. Cordis autem aures ad quandam aurium proprie nominatarum similitudinem maiores nostri uocauerunt. duo autem orificia sunt in utroque uasorum materiam inuehentium: in dextra quidem parte, qua uena in cordis sinum inibi inseritur; in sinistra uero, quà uenosa arteria. cumq; has aures aperueris, tum ipsum cordis corpus apparebit, tum utrunque ex dictis orificiis: deinde membranæ insertioni ipsorum incumbentes, tres in sinu dextro, duæ in sinistro: quarum structuræ figura similis est telorum cuspidi, ideoq; trisulcas nonnulli anatomici eas uocauerũt. duo alia sunt orificia uasorum materias educentium, ex dextro quidem uentriculo in pulmonem, venæ arteriosæ: ex sinistro uero in totum animantis corpus, grandis arteriæ. in quibus iterum tres membranas utrinque ad literæ Σ similitudinem factas conspicies, extra cor tendentes, veluti trisulcas intro. Communis autem omnium ipsarum est usus, vt materias retro cedere prohibeant. In pulmone autem natura tunicas uasorum commutauit, nec frustra uenam arteriosam, & arteriam uenosam est fabricata. Vnumquodque enim alimento sibi simili nutritur. pulmonis autem corpus leue est, ac rarum, & uelut è spuma quadam sanguinea concreta conflatũ: ob eamq; causam puro sanguine, vaporoso, & tenui indiguit, non autem, quo modo iecur, limoso, atque crasso. quocirca vasa habet contraria, maxime quidem ijs, quæ sunt in iecore, post autem & aliis animãtis particulis. in his enim cum tunica uasis, quod sanguinem suppeditat, rara sit, ac tenuis, plurimum crassi sangui-

nis, atque celeriter partibus circunfusis distribuit: in pulmone uero cum crassa sit, nihil nisi tenue sinit elabi. ac cæteris quidem partibus arteriæ crassæ, & densę generatæ paucum omnino, eundemq; uaporosum sanguinem uicinis partibus trahere permittunt: pulmoni uero solum, copiosissimum huiusmodi impartiunt. quippe quæ præ raritate, ac tenuitate continere ipsum non possint. ex quo fit, vt nutriendi ratio pulmoni plane contraria sit, ac cæteris omnibus partibus animantis: quemadmodum etiam corporis substantia. Vt igitur magna huius alimenti copia pulmoni suppeteret, ad eũ sanguis exquisite elaboratus, & extenuatus a corde trãs mittitur. Quod uero in capite cordis os inuenitur, non in cunctis animalibus os exquisitũ est: sed in grandioribus est exacta cartilago, in ualde grandibus cartilago ossea, in maximis uero, etiam magis ossea. Arteriæ autem & uenæ totum cordis corpus in orbem cõplectuntur. nullus uero neruus in ipsum uidetur distribui, sicut neque in iecur, neque in renes, nec lienẽ. solum enim eius inuolucrum pericardion propagines neruorum tenuium recipere videtur. Cæterum toto corde nudato, videbis sinistrum eius uentriculũ ad summum uerticem ascendere, dextrum inferius multo cessare, & circumscriptionem propriam sæpe habere: idq; magis in magnis animalibus: nonnunquam vero etiam in paruis. nonnulli igitur duo quandoque uertices in cortice comperientes, duos corda esse existimant. Orificia autem quatuor vasorum esse quatuor dicimus. Cæterum cordis auriculæ extra uentriculos ipsius consistunt. uerum si quis eas uisceris partes statuens, numerum orificiorum maiorem faciat, is a nobis discrepabit: siquidem unum uenosæ arteriæ os in sinistro uentriculo habetur, quod tamẽ non diutius permanet, sed statim ima amplitudine in quatuor particulas discissum est, quarum singulę in singulos pulmonis lobos porriguntur. Vtrique autem cordis uentriculi thorace patefacto pulsare uidentur: non eodem tamen modo utrisque sanguis & spiritus continetur. copiosior

ſior enim multo eſt, in dextro quidem ſanguinis, in ſiniſtro autem ſpiritus ſubſtantia. Nunc uero quoniam cor natiui caloris, quo animal regitur, quaſi focus quidam,& fons eſt,omnis hoc modo ipſius pars principem locum tenet: ſed magis eæ, quarum vtilitas omni animanti uitam conſeruat. ſunt autem huiuſmodi,duo va ſorum orificia in ſiniſtro ipſius ventriculo. quem medici ſpirituoſum appellare conſueuerunt. per hæc autem duo orificia cor per minus continuum eſt arterijs ijs,quæ ſunt in pulmone,per maius uero omnibus,quæ in toto animali ſunt diffuſæ. minus autem erunt principalia, quæ altero ventriculo continentur, quem ſanguineum vocant. & tamen hæc quoque præſtantiora ſunt cæteris: quorum alterum ſanguinem in cor intromittit,alterum vero ex ipſo in pulmonem deducit.

De Pericardio. CAP. XVI.

CORDIS tunica peculiaris pericardios appellata diuerſa ab vtraque harum eſt, in vtriuſque medio conſtituta, non tamen ipſi cordis corpori hæc tunica pericardios connexa eſt: verum in alijs omnibus non parua quædam interiecta eſt regio motui cordis accommodata. ad baſim uero ipſius, quæ circulus eſt, prodeuntibus ex ea vaſis connexa eſt: quorum alterum eſt,maxima arteriarum, in ſiniſtra videlicet parte ſita: alterũ, vena a iecore ſurſum tendens; ad dextram regionem poſita. aliorum duorum alterum arteriam venoſam, alterum venam arterioſam nomino.

De æſophago. CAP. XVII.

OESOPHAGVS ſpinæ vertebris adiectus,ac colligatus, ita totum permeat thoracem, cum totius poſitionis ſtabilitate, ac ſecuritate, vt nullam cordi, neque pulmoni, neque alicui earum particularum, quæ thorace continentur, moleſtiam præbeat. obliquus namq; eius eſt ſitus. in medijs enim ad perpendiculum quatuor primis dorſi vertebris extenditur,nuſquam deflectens. ad quintam vertebram deflectit ab eo curſu,quẽ rectũ facere deorſum cœperat, & ad dexteram digreditur: vt meliorem ſedem tribuat,cedatq; præſtantiori in

ſtrumento, maximæ omnium arteriæ: hanc enim ex ſi niſtro cordis uentriculo exortam, & in totum corpus animantis diſtributam, conſentaneum fuit per opportu niſsimum locum vertebrarum, qui ſane medius eſt, ferri. Cæterum ventriculi ſtomachus quatuor primis uertebris thoracis inuehitur: propter autem reliquas octo, ad dextrum fertur ob cauſas antedictas. cum primum vero phrenas attingit, quæ ſunt fines inferiores thoracis, membranis robuſtis ſublime admodum elatus ſupra magnam arteriam rurſus tranſit in alterã partem, quo loco phrenas prætergreſſus ori ventriculi infigitur.

De uentriculo. CAP. XVIII.

ALIIS omnibus animantibus natura non indidit ſenſum eorum, quę deſunt: ſed inſtar plantarum a uenis ſemper alimentum attrahentes nutriuntur. ſoli autem ventriculo, & præſertim eius partibus ijs, quæ ad os pertinent, ſenſum rerum, quarum indigens eſt, tribuit, qui animal ad cibum ſumendum excitaret, & ſtimularet. Cuius etiam rei cauſa eidem impartita eſt par neruorum haud paruorum, quod ſuperne defertur, diſſeminaturq́;, & contexit, maxime quidẽ os eius, & partes ipſi continuas, & in alias etiam partes uſque ad fundum ventriculi protenditur. Poſitus autem eſt uentriculus potius in ſiniſtris animalis partibus. eiusq́; fundum ad dexteras partes protenditur. ei vero a dextris adiacet iecur: quod ipſum ſuis lobis, quaſi digitis ad vnguem complectitur: lien uero a ſiniſtris. ſed iecur ſublimem poſitionem habet adeo, vt ſeptum tranſuerſum contingat: lien uero inferiorem. ſiniſtræ igitur, dextræq́; ventriculi partes ab ijs calefiunt: retro uero a muſculis ſpinæ, cum pinguedine ſibi ipſis adnata: ante denique ab omento, quod uocant. id quod eius calfaciendi gratia factum eſſe, perſpicue licet cognoſcere ex ijs, qui vulnus in abdomine acceperunt: in quibus omentum per vulnus excidit. deinde liuidum factum cogit medicos partem læſam abſcindere. omnes enim hi frigidiorem ventriculum ſentiunt, minusq́; concoquunt.

& pluri-

& plurimis operimentis extrinſecus egent: & præſertim ſi magnitudo inſignis fuerit abſciſſa. Ventriculus rotunda, atque oblonga figura eſt. qua uero incumbit vertebris, comprimitur, & ob id ipſum eius uitiata eſt conuexitas. Ac fundum quidem in hominibus eſt orificio latius. porro manifeſta iam tibi erit figura eius vniuerſa. ſphæram namq; perfectam animo complexus, ipſam parte inferiore latiorem puta, deinde duplicem productionem facito, latiorem quę ad œſophaphagum eſt, ſtrictiorem vero infernam. tum comprimendo, & ſimam faciendo gibboſitatem poſteriorem, totam ventriculi figuram didiceris. contrario autem modo ſe habent ipſæ partes, & explantationes: ſuperne enim, vbi ventriculus eſt ſtrictior, ſtomachus factus eſt amplior; inferne autem vbi eſt latior, implãtatio ad inteſtinum ſtrictior eſt facta. paulatim quidem à ſtomachi implantatione dilatatur. quæ res perſpicue docet, partem uentriculi quandam prælongam, ab ipſo extenſam, œſophagum eſſe: non paulatim autem, ſed repente & ſemel ex fundo uentris explantatum inteſtinũ, ipſius ventriculi non eſſe partem, ſed aliud quippiam ei connatum. Iam vero tunicarum natura uentriculo quidem & ſtomacho eſt ſimilis: diſsimilis autem inteſtinis. nam interna tunica in ventriculo, & ſtomacho mẽbranoſior uillos rectos ſuperne deorſum tendentes habet: externa uero carnoſior, tranſuerſos, quales habẽt etiam binæ tunicę inteſtinorum. orbiculati namq; ſunt plerique uilli inteſtinorum: cum in eis pauci admodũ recti ſint protenſi. ventriculus enim ad ſe ipſum per ſtomachum cibum & potum tanquam manibus, rectis his villis trahat oportet, tranſuerſis vero propellat; quæ circulo contrahunt: quippe ſingula inſtrumenta quæ mouentur in corpore, pro villorum poſitione motus habent. inteſtinis autem (attractrice enim non indigebant facultate) ſoli ad propellendum idonei villi ſunt facti. Villis autem tranſuerſis tenſis, latitudinem contẽtæ inter ipſas cauitatis minorem fieri neceſſe eſt. rectæ autem dum trahuntur, ac in ſe ipſas coguntur, fieri nequit,

quit,

quit, vt non minuatur longitudo: at uero deglutientibus nobis, liquido cernitur sublata, & larynx sursum tantum recurrens, quantum gula deorsum trahitur. cumq; completa iam deglutiendi functione gula se laxauerit, perspicuo iterum cernitur larynx descendere: quandoquidem interna ventriculi tunica, quæ rectas fibras habet, quæq; tum gulam intrinsecus vestit, tum os ipsum: ea super laryngis partibus extenditur. ex quo fieri nequit, ut cum ipsa a uentriculo deorsum trahitur, non simul etiam larynx attrahatur. at breuiare longitudinem, munus instrumentorum, quibus recti sunt villi, quo aliquid attrahant, est proprium. atqui ostensum est gulam attrahere, cũ alias larynga non traheret. perspicuum igitur est ventriculum per gulam cibos attrahere. Quinetiam in vomitione, eorum quæ vomuntur impetus, qui vsque ad os fertur, omnino partes eas gulæ, quæ a subeuntibus dilatantur; hiantes habet: partium vero, quæ à fronte occurrunt, quamcunque apprehendit, hanc hiare incipientem: quæ vero a tergo est, hanc vtique contractam relinquit: adeo vt gulæ affectus hac in parte sit omnino deglutientium affectui consimilis. verum ubi tractus nullus est, longitudo in talibus symptomatis seruatur. atque idcirco deglutire facilius est, quam uomere. causa est, quoniam deglutitur utrisque ventriculi tunicis agentibus, interna quidem trahente, externa uero se contrahente, & unà trudente: vomitur uero, altera tantum, quæ foris est, agẽte, nec vlla in os trahente. non enim sicut venter deglutire cibos expetit, sic etiam in vomitionibus oris pars ulla excitati affectus quippiam appetit. neque enim ea quæ deglutiuntur, ad infernas partes sua grauitate deferuntur, vt nonnulli putauerunt. id quod clare intelligitur ex ijs animalibus, quibus longum collum est, quę quidem inclinata deglutiunt. Quę res nobis argumento est, facultate quadam vtentem gulam, aut per ipsam ventriculum deglutire. quæ facultas quandoque sine inflammatione resoluta non sinit vt animal non modo duri aliquid, sed ne aquam quidem transglutiat. ex quo per-

perſpicuum eſt, hanc reſolutionem euenire ſalubri partium conſtitutione læſa, cum intemperies quædam cõtingit. quam quidem ita denique corrigemus, ſi partes ad naturalem ſtatum redigamus. ſiue autem interna, ſiue externa uentriculi tunica affecta ſit, vna adhibetur curatio tum eorum quæ foris imponuntur, tum eorũ, quæ ore deglutiuntur: & quandoque eorum, quæ eandem uim habentia loco applicantur.

De inteſtinis. CAP. XIX.

QVEMADMODVM venis, quas natura diſtributionis inſtrumenta fecit, facultatem gignendi ſanguinis indidit, ne dum per eas fertur, tempus ipſi alimento fruſtra periret; ad eundem modum inteſtinis gratia diſtributionis in uenas inſtitutis facultas quædam concoquendi cibos ineſt. Cæterum inteſtina facta ſunt, non ut ſuperuacanea prorſus deferantur, aut concoctionis cauſa, ſed ut id omne, quod in uentriculo in ſuccum eſt mutatum, aſſumatur in uenas. quocirca cum inteſtinorum circumuolutiones innumerabilem quandam uenarũ multitudinem ex hepate ſibi habeant inſertam, omnem in uentriculo concoctum ſuccum ſurſum mittunt. Quoniam uero unum genus motionis ineſt inteſtinis, quo propellunt, ita unum etiam tantummodo tunicæ genus in tranſuerſos, & rotundos uillos diſſolutum nacta ſunt. ſed cur tandem binæ tunicæ extiterunt, ſiquidem ſimiles ambæ ſunt? ſuperuacanea namq; uidetur eſſe altera. at non ita eſt. nam duplex eorũ eſt tunica, tum ut facultas ipſorum expultrix eſſet ualentior, tum uero ut ipſa inſtrumenta eſſent ab iniuriis tutiora. quod uel maxime indicant morbi dyſenterici.

Multos ſane, ac ſæpe uidimus, quibus, cũ morbis grauibus & diuturnis fuiſſent conflictati, maxima inteſtini pars putreſceret: adeo ut complurimis locis tunica omnis interior eſſet exeſa: qui tamen uixerunt, & ſuperſtites fuerunt: quod alioqui non eſſet factum, niſi ſecunda quædam alia extrinſecus corruptæ illi tunicæ acceſsiſſet. Cur autem externo alimento non continuo egeamus, inuolucra inteſtinorum in cauſa ſunt: quemad-

quemadmodum cur non ſubinde, ſed longo interuallo egeramus, cauſa eſt craſsi inteſtini latitudo, ceu ſecundus quidam uenter eis ſubiectus. nam ne egererent aſſidue, néue meierent animalia, humidis excrementis ueſica ſubiacet, ſiccis uero inteſtinum, quod craſſum nominant. quod etiam inferiorem uentrem quidam uocant. principium autem eius eſt cæcum inteſtinum. ubi enim tenue inteſtinum deſinit, illic ad dextram quidem cæcum, ad ſiniſtram autem colon emergit, dextra prius ilia prǽteruectum. ac cæcum quidem prorſus, ut uenter quidam, eſt craſſum, excrementis recipiédis aptum, cui colon proportione reſpondet. Primum igitur exortus, quem ex pyloro inteſtinum excipit, ſatis eſt anguſtus: nec in orbes circunflectitur, & ad ſpinæ partes extenditur. ab hoc, quod a duodecim digitorum longitudine δωδεκαδάκτυλον appellant: vt Herophilus uere memorauit, varie in orbes conuoluitur, vaſorum com plurium ſerie contextos: quod ieiunum nuncupant, quia ſemper cibo uacans inuenitur. inde tenue inteſtinum eſt, ſubſtantia quidem huic ſimile, ſed differés, quia neque uacuum reperitur, neque tantam uaſorum habeat multitudinem. deinde ſequitur id, quod cæcum uocant: poſtea colon: ab hoc denique in extremo rectum appellatum inteſtinum ad ſedē uſque porrigitur.

De Peritonæo. CAP. XX.

SI muſculos omnes, qui abdominis ſunt, ab ea cartilagine, quæ enſis formam habet, vſque ad oſſa pubis diuides, in corpus quoddam tenue, latæ aranearum telæ ſimile incides, quod peritonæum uocant. hoc enim ei nomen eſt inditum, ἀπὸ τοῦ περιτετᾶσθαι, hoc eſt, quia cunctis viſceribus, cunctiſq; inteſtinis prætendatur: itemq; uaſis, quæ inter ſeptum tranſuerſum & crura habentur. ita vero & aliis, quæ his interiacent, omnibus obducitur, quorum numero vulua, & ueſica continetur. Hanc tenuiſsimam membranam haud facile eſt detrahere citra diuulſionem, præſertim ſepti tranſuerſi, & duorum muſculorum abdominis tranſuerſorum eam attingentium, ſingulorum quidem in utraque parte, ſiniſtra

nistra atque dextra. vbi enim hi latum, tenuemq; tendinem, puta aponeurosin ediderint, peritonæos membrana solutu contumax eis cohærescit, vt etiam abdominis suturam, quæ γαστροραφία dicitur, quam solius peritonæi facere licet, cum dicta aponeurosi administrari nouerimus. Peritonæi utilitates plures sunt animantibus. prima quidem ut operimenti omnium subiectarũ partium: secunda autem, ut septi transuersi inter hæc ipsa, & musculos extra incumbentes: tertia, ut excrementa sicci alimenti citius subeant. uelut enim a duabus quibusdam manibus, a peritoneo & septo trãsuerso superne quidem coniunctis, inferne autem distantibus constricta ea, quæ in medio sunt, exprimunt, deorsumq; alimenti excrementa pellunt. quarta ne intestina, & uentriculus flatibus facile impleantur. prætensa enim hæc membrana stringit, & contrahit, ac facile flatum partim infra, partim supra exprimit: quinta denique utilitas, ut omnia quæ sub septo transuerso sunt, ab ea colligentur. & uelut pelle quadam unumquodque priuatim tegatur.

De Omento. CAP. XXI.

Omentum, quod epiploum uocant, ex duabus tunicis densis & subtilibus, sibi ipsi incumbentibus, quamplurimis uero arteriis & uenis & pinguedine non pauca constat. componitur enim ex duabus ueluti plicis peritonæi, tum ex uasis, quæ media inter ipsas continentur: eaq; ipsum operit, contegit, atque stabilit.

Aiunt autem epiploon fuisse nominatũ, quia intestinis supernatet. Figuram maxime marsupij, peræ, & sacculi habet: quod orificium ex uentriculo exortum superius, & inferius obtinet. totum uero eius spatium usque ad fundum, quatenus ex prædictis principiis consistit, deorsum procedit. id quod ita esse euidentius cognosces, si ipsum inibi absciſsum, & nulla alia parte aut perforatum, aut diuulsum cupias implere aut liquida, aut solida re. implebitur enim, si integrum sit, & sibi totum continuum, instar marsupiorum. Iam uero facile erit id etiã ab animali perfecte eximere. breues enim

adhuc

adhuc connexus superſunt ad lienem, & colon, poſtquam ipſum a totis primis proceſsibus fuerit ſeparatũ.
Adnaſcitur id etiam nonnunquam, ſed raro, iecoris fibræ, alias alii, & cuidam coſtæ ſpuriæ: neque huic uni perpetuo, ſed ut ſors tulerit. Cæterum plerunque ab aliis omnibus liberatur, ac ſeiungitur, præterquam ab his tribus, uentriculo, liene, & Colo. quibus eſt perpetuo connexum.

De Meſenterio. CAP. XXII.

MESENTERIVM quoque a peritonæo ortum habet. id etiam meſeræon appellant, utroque nomine ab accidentibus eidem impoſito: ut meſenterium a ſitu, meſerçon uero a peculari ſubſtantia nominetur. mediũ enim inter inteſtina ſitum eſt, & omnes uenas e iecore in ipſum deſcendentes una cum uicinis arterijs & neruis in orbem complectitur, quemadmodum ſingula inteſtina. Ergo ubi uaſis & inteſtinis obtenditur, ſimplex eſt: ubi uero ipſis medium interiacet, non amplius indumenti, ſed ligamenti uſum præbet. eſt enim duplex.

Pancreas. CAP. XXIII.

VENA a iecore deſcendens, mediaq; inter uentriculum & inteſtina adducta, ſubiectis uertebris ſupergreditur. atque in eundem locum uadit ea, quæ cum ipſa in ramos, in totum meſeræon ſpargenda eſt. itemq; arteria, & neruus, qui cum arteria atque uena ſeſe per totum meſenterium diffundit, in hũc locum eſt perductus: quemadmodũ meatus excrementũ bilioſum ex ea ueſica, quæ hepati inhæret, uacuaturos. cum igitur oporteret uenam, arteriam, neruum, & quartum cum eis uas bilem continens in hunc locum a natura perduci, earum quoque diuiſionis principium ibidem conſiſtere neceſſe erat. hic igitur locus magno præſidio indigebat, quo uaſa in ipſo diſtribuenda, ac diſcindenda munirentur. quam ob rem natura glandulosum quoddam corpus fabricata, quod πάγκρεας appellamus, ſubſtrauit, ac in orbem omnibus circundedit, diuiſionesq; repleuit; vt nihil ipſorum facile findatur, aut ſine munitione ſit:

ne ſit: ſed cum in molli, & mediocriter cedente corpore conquieſcant, ſi motu cieantur paulo vehementiore, illæſa, inconcuſſa, infractaq; perpetuo conſeruentur. quinetiam robuſtas membranas tum priuatim ſingulis vaſis, tum communiter ipſis omnibus circumpoſuit, ea veſtientes ac iungentes non modo cum glandula, ſed præter eam, in primis ac maxime ſubiectis corporibus, quæ ad ſpinam ſunt poſita: poſt illa autem, cũ alijs etiam omnibus inſtrumentis circunfuſis.

De ſepto tranſuerſo. CAP. XXIIII.

VNVS eſt thoracis muſculus non viliſsimus, quem phrenas, aut diaphragma, id eſt ſeptum tranſuerſum nominant. medium vero in phrenibus eſt muſculus, qui in tendinem latum ex omni parte a carnoſis comprehẽſum deſinit. ex vtraque enim parte inferiore, & ſuperiore tenuis membrana obhæreſcit. & a membranis hiſce thorax intercipitur. Duo autem ſunt ſepti tranſuerſi foramina; alterum qua vertebris uia exhibetur, ſtomacho & magnæ arteriæ præparatum: alterum vero minus, cauam venam ſupernis animalis partibus ſanguinem deriuantem excipit, & magna cum ſecuritate traſmittit. ei .n. nexu fere indiſſolubili cohæret: & membranam ſimul, quæ in dextra thoracis habetur, emittit. porro ventriculi orificium propter ſeptum tranſuerſum eſt poſitum: non tamen valide connexum, veluti vena caua ſpectatur, ſed eſt laxis membranis interceptum.

De Iecore. CAP. XXV.

IECVR in cunctis hominibus nec magnitudine, nec fibrarum numero ſimile ſpectatur: deq; eo diligentiſsime ſcribens Herophilus, hæc memoriȩ commendauit: Iecur humanum perquam magnum eſt, & maius, quam ſit iecur quorundam aliorum animalium, quæ eiuſdem cum homine magnitudinis ſunt: & quà ſeptũ tranſuerſum attingit, gibbum eſt, atque læue: qua vero ventriculum, ſimum eſt, & inæquale. aſsimilatur autem cuidam rupium interuallo; qua etiam fœtibus ex vmbilico vena in ipſam innaſcitur. non tamen in omnibus

nibus est simile: sed & latitudine, & longitudine, & crassitudine, & altitudine, & fibrarum numero, & inæqualitate ex parte anteriore, qua crassissimum est, & summitate orbiculata, qua extenuatur, inuicem diuersum est. etenim in quibusdam fibras non habet sed totum rotundum, & minus rectum: in quibusdam duas, in alijs plures, in multis vero etiam quatuor. atq; hæc quidem Herophilus recte. præterea iecur sinistram occupare partem in paucis hominibus, non autem in paucis alijs animalibus, idem vere conscripsit. hoc autem uiscus venas a mesenterio ad concauam ipsius partem pertinentes excipit: huncq; locum, in quem venæ omnes colliguntur, portas iecoris vocant. vbi etiam inuenies maximum venæ os. a portis vero in singulas fibras, quotquot fuerint, venam vnam magnam porrigi comperies, qua in multas exiles diffusa, quantum vasa interiacet, totum est carne visceris repletum. eam Erasistratus parenchyma nominat. Cæterum vniuscuiusque iecoris venæ tunica admodū tenuis est, qualis nulla alia in toto animanti. statim vero, si accurate locum ad portas situm intuebere, meatum ex vesica fel excipienti cōspicies ad intestinorum productionis initium peruenientem non multo inferius, quam pylorus habetur: vt bilis separetur. præterea exiguum quandoq; de se ramū supra pylorum emittit. quinetiam neruum admodum paruum vnà cum vena ad viscus ferri conspicies in membranam extrinsecus ambientem delatum, preterquam quod profundius cum ea diffinditur, ne viscus omnino sensus expers esset. Caro autem iecoris, quæ est primum ipsius corpus, primum sanguinis gignendi instrumentum est. quapropter & venis quę ad ventriculum, & vniuersa intestina perueniunt, facultas efficiendi sanguinis inest: qua succum, qui ex cibis distribuitur, prius quam is ad iecur perueniat, in sanguinem permutare aptæ sunt. Coniunctum est iecur ventriculo intestinisq; omnibus per venas, & colligantem ipsas tunicam: aliis vero proximis corporibus per tunicam ea contegentem, quę originem a peritonæo ducit. vt

cit. vt ita omnibus internis coniungeretur: si quidem omnia tunica hac obuoluuntur. magno præterea vinculo cum septo transuerso. aliisq; membranosis & paruis quibusdam connexum spuriis costis fecit. Verum id vinculum, quo septo transuerso coniungi dictum est, ipsum quoque est corporis substantia peritonæo simile: quippe quod ortum habeat ex tunica ipsum iecur ambiente, & ea quæ septum transuersum inferne succingit. Copulatur enim iecur non solum septo transuerso ibi, sed etiam cordi per septum transuersum. nam venæ cauæ ad cor ascendentis per septũ trãsuersum, vt quod in medio vtriusque visceris est, vinculum vnum durum, & crassum natura præparauit, quod & venæ indumentum, & commune ligamentum ad septum transuersum tum venæ, tum toti visceri esset.

De Liene. CAP. XXVI.

LIEN instrumentum est, quod purgat limosos, & melancholicos succos, qui in iecore gignuntur: hos enim attrahit per vas venosum, tanquam per gulã quandam. attractos autem non protinus in ventriculum excernit, sed ipse prius per multum ocium eosdem conficit, atque commutat. quicquid igitur eorum in succum huic visceri maxime accommodatum fuerit translatũ, id spleni fit alimentum. quod autem ab ea confectione, quæ in liene fit, exciderit, neque in sanguinis tenuis atque vtilis speciem trãsmutari potuerit, omninoq; fuerit ad nutriendum inutile; hoc ad ventriculum per aliã quãdam venosam gulam lien eructat, vtilitatem ipsum quoque non mediocrem præstans. Proprium autẽ lienis corpus, quod parenchyma à quibusdam dicitur, rarum admodum, & laxum est, instar spongiæ cuiusdam, vt succos crassos facile trahat, & excipiat. Lien in sinistris est situs. semperq; conuersa sunt eius sima ad dexteram ad iecur & ventriculum: gibba videlicet sinis opponuntur.

De renibus. CAP. XXVII.

DEXTER ren in omnibus animalibus eminet elatior. is nonnunquam magnam iecoris fibram contin-

git: sinister autem est inferior. à spinæ autem vasis vena inquam, & arteria inferuntur in renes non exiguæ magnitudinis vasa. insuper vero concaua in sese conuersa habent, gibba vero ad animantis latera aduersa. sinum tamen renis perspicue cernes corpore quodam membranoso circundatum: qui in aliqua ipsius parte non procul à vasorum insertione aliud quoddam corpus habeat concauum, & oblongum. nominatur autem meatus vrinarius: qui renem vesicæ committit. huiusque meatus os sensui patet, licet non adeo grande animal fuerit. Porrò hic meatus vnica peculiari tunica obductus est, sicut alia omnia, quæcunque peritonæo suspensa sunt. Cæterum vrinæ a sanguine separantur, renibus vrinam attrahentibus, indeq; ad vesicam per vreteres transmittentibus. quæ postea inde excernuntur eo tempore, quo analogismus iubet. Iam vero neruum habent renes, quantum lien, iecur, & vesica quæ fellis capax nominatur. hæc enim omnia neruos omnino exiles recipiunt, in suis ipsorum tunicis extrinsecus conspicuos: naturaq; sensus cuiq; tantum elargita est, quantum par erat, vt a plantis seiungerentur, & particulæ animalis essent.

De vesicis. CAP. XXVIII.

VESICAE, quæ vrinam excipit, neruos a spinali medulla, qua parte os, quod latum siue sacrum uocant, situm est, natura infixit. proxime nanque ipsam ea medulla fuit collocata: venas autem, & arterias, a propinquis ipsi uasis: qua scilicet primum arteriæ, & uenæ a magnis spinæ incumbentibus crura subeunt. Alteri vero uesicæ, quæ ad iecur sita est, arteriam & neruum ab iis, quæ in uiscus ipsum inferuntur, deducens, paruum utrunque admodum, ac uix cóspicuum at sensibilem, & perspicuam venam ab ijs, quæ sunt ad portas producens, tria hæc omnia corpori uesicæ uno in loco, ad id quod collum vocant, infixit. pari quoque modo in vesicam aliam maiorem ad ipsum collum uasa sex infixit, vtrinque uidelicet tria. Cæterum modus, quo ureteres quidem in uesicam, in intestinum

vero

vero meatus, qui bilem continet, infigitur, admiratio nem omnem excedit. nam oblique in ipſa inditi & intro vſque amplitudinem obliqui, ac prælongi pertinentes velut membranam quandam eorũ, quæ intus ſunt, ſuccidunt: quæ ab excrementorum intro irrumpentium impetu euertitur, atque aperitur, reliquo vero omni tempore concidit, & contrahitur: atque ita firmum operculum meatui efficitur, vt non ſolum humoribus, ſed etiam flatibus reditus ſit omnis interclusus.

De uulua. CAP. XXIX.

VVLVA intra peritonæum ſita eſt inter ueſicam, & rectum inteſtinum: vt recto inteſtino toti fere incumbat: ad vmbilicum vero, qua parte fundum eius eſt, maiore ex parte ueſicam excedit: ad cunnum ueſicæ collo ſuperatur. Fœminarum ueſica ad pubem collocata eſt, breuioremq; uirili ceruicem, & latiorem habet, quæ inter oſſa, quæ pubis vocantur, in cunnũ iuxta exteriorem, ſuperioremq; eius finem pertingit. rectum vero inteſtinum oſsi, quod ſacrum appellatur, & quibuſdam uertebris lumborum inſidet. ſinuatur enim hac in parte intrinſecus ſpina dorſi. quocirca extrinſecus gibba videtur. Vuluæ magnitudo in omnibus æqualis non eſt. multo enim minor enixæ eſt, maior vero prægnantis. eius vero, quæ nunquam concepit, eſt etiam multo minor. quod in ætatibus etiam ijs, quæ nondum venereorum annos attigerunt, vſu venit. nam alioqui ijs, quæ rebus uenereis non utuntur, minor ſemper eſſe conſueuit. atque eius quidem moderatam magnitudinem deſcribere conabimur. ſuperiorem eius partem uterus, hoc eſt fundum, iuxta vmbilicum: inferiorem ad cunnum protendit. a loco autem unde incipit, ad cunni terminum exteriorem, non ęquale in omnibus eſt: plerunque tamen ſpatium moderatum eſt nouem, aut decem digitorum. in latitudinem vero ad vtraque ilia ſuis cornibus exporrigitur. de finibus eius, quantum ad profundum pertinet, iam dictum eſt, veſicam & rectum inteſtinum vuluam terminare, illam ſupra, hoc infra. Cunnus vero ea

inanitas eſt, quæ intra oſſa pubis penetrat, extrinſecus pelliculam quandam innatam habens, quæ virorum præputio proportione reſpondet. Vuluæ figura cum in reliquo corpore, tum præcipue in eius fundo, ueſicæ eſt ſimilis. nã quatenus a lateribus proceſſus quoſdam mamillis ſimiles ad utraque ilia emittit, in eo a veſica differt: quorũ figuram Herophilus dimidiati globi reuolutioni aſsimilat: Diocles vero cornibus exorientibus. vnde κεραίας hoc eſt cornua, nomine ἀπὸ τοῦ κέρατος, id eſt a cornu deducto appellauit.

De pudendis. CAP. XXX.

CORPVS neruoſum ex oſsibus, quæ pubis dicuntur, exoriens, cauum ſimul, & ab omni humore uacuum genus pudendorum efficit. cum vero hic neruus cauus ſpiritu impletur, tum euenit, vt in coitu membrum intendatur. idq; non ſolius coitus cauſa, quod forte quiſpiam exiſtimarit, tenditur, ſed quo meatu diducto & directo ſemen quam longiſsime eiaculetur. quam ob rem in utraque parte huius caui nerui natura duos muſculos collocauit; quo meatus, ceu a manibus quibuſdam in utranque partem diſtractus dilataretur, toto pudendo ſtabili permanente. Futurum ſane erat, vt meatus latitudo huiuſmodi conſtructione conſeruaretur. Vtile autem eſt, dum ſemen excernitur, meatum & latiſsimum, & rectiſsimum exquiſite teneri, quo ſemen totum ſibi ipſi continuum, confertim quãcelerrime ad vuluæ ſinus perueniat. cumq; ueſica prope eſſet conſtituta, nõ erat melius ad excernendum lotium, alium meatum efficere, quam eo, quo ſemen importaretur, ſimul vti. Iure igitur & ipſius collum totum perinæum occupauit, vt quod ſurſum ab ano, cui primo incubabat, vſque ad pudendi exortum feratur. In mulieribus vero, quibus pudendum non eſt prælõgum, ceruix veſicæ huiuſmodi exortum non habet: ſed pudendum ipſum muliebre ano imminet: in finem vero eius ſuperiorem collum ueſicæ deſinit, vnde lotium profunditur: quod non magnopere inflexum eſſe oportuit, vt in uiris, neque adeo lõgum.

cæterum vt pharyngi gurgulio propugnaculum eſt,ita uteris, quam nympham vocant: quæ tegit ſimul, & prohibet ne ceruicis orificium, quod ad muliebre pudendum pertingit, refrigeretur.

Ex Sorano de uulua, & pudendo muliebri.

CAP. XXXI.

VVLVA dicitur μήτρα, & ὑστέρα, & δελφύς. ac μήτρα quidem hoc eſt matrix, quia mater eſt fœtuum, qui ex ipſa eduntur: vel quia eas, quæ uuluam habent, matres efficiat. vel ex quorundam ſententia, quia conſtitutum & definitum tempus ad purgationes, & partus habeat. ὑστέρα vero nominatur, quod omnium viſcerum ſit extrema. idq́; cum exquiſite, tum vero latitudine. δελφύς porro nuncupatur, quia ἀδελφοὺς, hoc eſt fratres gignat. ſita eſt vulua in coxendicum amplitudine. intra ueſicam, & rectum inteſtinum. huic autem ſupraposita, veſicæ vero ſubiecta. quandoque tota, quandoque eius pars: quandoquidem pro eius magnitudine commutatur. nam in infantibus minor eſt, quam veſica. quocirca tota eſt veſicæ ſuppoſita. in virginibus vero, quæ ætatem florentem agunt, veſicæ eſt æqualis in iis partibus, quæ ſupra ſunt ſitæ. quæ vero ætate progreſſæ, & venerem expertæ ſunt, ac multo magis, quæ iam pepererunt, in iis eſt maior. vt pleriſque ad finem coli inteſtini conquieſcat. * ſed dum vterus geſtatur, videre licet peritonæum in magnam molē elatum, itemq́; abdomen. quod etiam ex eo fit, quia tantus eſt fœtus vna cum ſuis tunicis, atque humoribus. poſtquam vero fœtus eſt in lucem editus, contrahitur quidem vulua, ſed ita, vt ſit maior, quam antequam partum. tunc igitur eſt maior quam veſica, ſed non tanto, quantum ſub eam graditur. nam in partibus anterioribus ceruix veſicæ eſt palmo maior, finemq́; habet urinaculum, & tota in muliebrem ſinum porrigitur: ab hyſtera vero ante ſeceſsit. in poſteriore vero parte, ſupra veſicæ fundum, vuluæ fundum eſt, vmbilico ſubiectum. ex quo fit, vt veſicæ amplitudo collo matricis adhæreat, fundum vero, veſicę. Cæterum

rum uulua connexa est tenuibus membranis partibus quibus subiecta est, vesicæ, iis vero quæ ei subiiciuntur, recto intestino: a lateribus vero, connexta est iis, quæ a coxendicibus & osse sacro exoriuntur. quibus sane partibus simul ulceratis inflammatione quadam, retrahitur, & retro cedit: iis vero resolutis, & laxatis, concidit. Non est autem, vt quidam putauerunt, animal: loci tamen sensum, æque ac alia, est consecuta. quam ob rem a refrigerantibus contrahitur, a rarefacientibus vero relaxatur. Vuluæ figura in mulieribus non est circumuoluta, vt in animalibus quę sunt rationis expertia: sed est cucurbitulæ, qua medici utuntur, adsimilis. rotundo enim & lato fine, qui ad fundum est, incipiens ad proportionem in angustum oscillum redigitur. oscillum namq; appellant primam & prominentem eius partem. quod sequitur, collum dicitur: quod remanet, ceruix. horum concursus, coles: quę utrinque post colli angustiam dilatatæ primæ partes, humeri hysteræ; quæ post hæc sita sunt, latera: quod subiectum est, basis. tota regio, conceptaculum, & venter, & sinus. oscillum vero in medio cunno est. collum enim a labris genitalis muliebris cõstringitur. ab ijs vero seiunctum est os, in quibusdam magis, in quibusdam minus pro ætatis ratione: plerunque uero in adultis, quinque aut sex digitis. magis autem depromitur sub pariendi tempus, cum collum protunditur. Est vero eius etiam diuersa magnitudo. quanquam in plurimis secundum naturam tantum est, quantum externa ora amplitudinis audiendi sensus patet. dehiscit etiam quibusdam temporibus, vt cum corporis commiscendi libidine ducitur, vt semen excipiat, & in purgationibus, vt sanguinem excernat. itemq; in conceptionibus, pro ratione fœtus incrementi. in partu autem plurimum dilatatur, ita vt manum etiam totam intra se recipiat. suapte tamen natura delicatum & carnosum est. sed in iis, quæ venereis rebus ad satietatẽ utuntur, inanitati pulmonis, aut linguæ mollitiei simile redditur. in iis vero quæ sæpe conceperunt, callosius

efficitur

efficitur, capiti polypi, aut summæ gutturis parti, vt Herophilus scribit, persimile. callum enim contrahit tum eorum quæ excernuntur, tum fœtuum exeũtium attritu. Vulua ex maiore eius facultate neruosa est. cõponitur enim non solum ex neruis, sed etiam ex uenis, carne, & arteriis. ex quibus, neruos a spinali mẽbrana ad spinam accipit: venæ autem & arteriæ a vena caua spinæ adhærente, itemq́; a crassa arteria in eam deferuntur. nam a vena caua duæ uenæ diuaricantur: ab arteria vero crassa, duæ arteriæ. ex quibus vna vena, vnaq́; arteria ad vtrũque renem feruntur: deinde prius quam renibus committantur in duos ramos discissæ duobus quidem processibus in utrunq; renem inseruntur, duobus autem uuluam circumplectuntur. ita fit, vt quatuor sint uasorum in eam insertiones, duo arteriarum, duoq́; venarum. ex his ipsis in utrunque testiculum vna vena, vnaque arteria simul implantatur. adnati enim extrinsecus sunt testes prope ceruicem in vtroque latere singuli. constant hi molli carne, & glandosa: & propria mẽbrana conteguntur. figura, non vt in viris, sed oblongi sunt, modice simi, & rotundi, & ad basim paululum dilatantur. Meatus vero seminis a vulua in utrunque testem procedit: [et * apparatibus adiunctus, vsque ad vesicam;] eius collo committitur. hinc videtur fœminarum semen ad gignendum non recipi, quia foras effundatur. qua de re dictum a nobis est in libro de semine. Nõnulli vero, inter quos etiam est Chius, volunt æquales testium appendices, qui cremasteres dicuntur, eis committi. id quod nos proprijs oculis intuiti in muliere, cui intestina in scrotum descenderant, historiæ mandauimus. in qua cum chirurgiam exerceremus, testiculus ante cecidit, laxatis uidelicet uasis ipsum continentibus & circundantibus, & cum eo cremaster concidit. Tota autem vulua ex duabus constat tunicis inter se ita formatis, vt chartarum uillis sint persimiles. quarum exterior, neruosior, perfectior, durior, læuior, candidiorq́; est: interior vero carnosior, hirsutior, mollior, & rubicundior:

dior: per totum uasis intertexta: sed pluribus & notabilibus in fundo: cum ibi semen agglutinetur, & inde purgatio progrediatur. Duæ autem hæ tunicæ sibi mutuo adhærent, membranis gracilibus & neruis coniunctæ ita, vt sępenumero his protensis, vterus concidat: cum scilicet neruosa tunica suo loco maneat, interna vero inuersa procidat. Est etiam hoc commune, vt in sterilibus vterus in fundo duo habeat amicula, vt plurimum uarijs modis conduplicata. in iis vero, quæ pepererunt, tota extenditur, & rotunda efficitur. Iam vero Diocles vult in vteri amplitudine & acetabula, vel cirros, & cornua esse: qui processus quidam mamillares sunt, lati quidem ad basim, in summo vero minoribus terminis definiti: vtrique lateri a natura magna prouidentia adiuncti, vt fœtus ante assuescat papillas mammarũ exsugere. sed qui ita sentiunt, in dissectionibus falsi sunt. neque enim acetabula comperiuntur: & omnino superuacanea est de eis instituta oratio. vt in commentariis de genitura animalium est demonstratum. Nunc vero minime existimandum est, vterum principatum ad vitam obtinere: quia is non solum procidit, sed in quibusdam etiam præciditur, nec tamen mortem affert, vt Themiso literarum monimentis commendauit. Præterea in Gallia sues habitiores, & valentioris alimenti fieri aiunt, postquam vterus abscissus fuerit. cum tamen vulua patitur, stomachum & membranas per consensum pati cõstat. eadem habet cum mammis naturalem consensum quendam. ex quo fit, vt cum florenti ætate vulua magna efficitur, mammæ quoque vno & eodem tempore intumescant: ipsa quoque semen perficit: mammæ vero ad fœtum alendum lac parant. mensibus porro procurrentibus, lac euanescit: vbi uero lac in mammis est, menstruæ purgationes nullę apparent: quemadmodũ etiam in ijs, quæ anus iam sunt, contracta vulua mammæ itidem quodammodo arefiunt. si item fœtus patiatur, vbera quoque angustantur. Ex quo cõficitur, vt cum in prægnantibus mammas diuulsas, & contractas uideamus,

deamus, futurum abortum prædicamus. atque huiusmodi quidem est uuluæ natura.

De pudendo muliebri. CAP. XXXII.

MVLIEBRE pudendum, sinus etiam nominatur. membrana est neruosa, & modice rotunda, instar intestini, amplius tamen intus est, & foris angustius. in quo coitus fieri consueuerunt. eius porro interior pars collo matricis, quemadmodum etiam in viris, externa cunni labris, inferior ano: eius latera carnosis coxendicũ partibus, superior deniq; vesicæ collo adnascitur. hoc enim, vt ante dixi, incidẽs sub ore uuluæ, & superne cũno adiunctũ, in summo in urinarium meatũ inseritur. apparet ergo sinũ muliebrem collo vesicę subiectum esse, ano uero, & cõstrictori, & summæ parti recti intestini superstare. eius longitudo, vt supra demõstrauimus, est inæqualis. idq; non solũ habita ratione ætatum, aut concubitus, in quibus extensum vteri collum, vt est etiam virilis coles, partem quandam sinus occupat: sed etiam naturæ ipsius: quippe cum nonnullæ collum habeant propensius, nonnullæ vero admodum curtum, aut mutilum. plurimis vero earum quæ ad perfectam ætatem peruenerunt, sex digitorum est, concidit tamen, angustiusq; est in uirginibus, amiculis occultatum coniunctis inter se per vasa, quæ productiones à vulua capiunt. quæ quidem in concubitu dolorem afferunt apertis ipsis amiculis. rumpuntur enim, & sanguis eo importatus de more excernitur. Putare autem tenuem membranam quãdam exortam esse, quæ sinum intercipiat, eamq; in excretionibus rũpi, & dolorem afferre, aut citius purgationes * commouere, cumq; in corpus euaserit, eum morbum gignere, quem ἄτρητον, hoc est cum genitalia concreta sunt, nec foramen ullum habent, falsum est. primum enim ex dissectione nihil tale inuenitur. præterea in virginibus deberet hæc membrana aliquãtulum specillo resistere, sed specillum in profundũ vsque ingreditur. tertio si cum vitiantur, hæc membrana rupta doloris est causa, necesse profecto erat, vt in virginibus antequam vitiarentur,

tur, cum purgationes apparerent, dolor quoque sequeretur: in ipsa vero excretione, non item. Iam vero si membrana corporea reddita morbum creat, quo genitalia coalescunt, opus esset, vt id perpetuo eodem modo inueniretur, quo cæteras partes suo quasque certo & definito loco sitas intuemur. at in non perforatis mulieribus membrana hæc intersepiens quandoque in partibus labrorum, quæ in promptu sunt, inuenitur, quandoque vero in medio cunno; quandoque in medio ore vuluæ. Eiusmodi ergo cunnus est. Quæ vero extrinsecus videntur πτερυγώματα, hoc est ambitus genitalis muliebris, tanquam labra sinus adstant. hæcq; labra crassa sunt, carnosaque: & ad partes inferiores in vtrunque femur desinunt, veluti inter se abscissa: ad superiores vero partes in eam, quę nympha vocatur, pertinent: quę est horum duorum labrorum initium. suapte uero natura est caruncula, veluti fœtus. Nympha autem appellatur, quia collo vesicæ subsultet. Vrinaculum vero nominatur, quod intus rugosum, asperũ, cauumq; est. porro vesica virorum diuersa est à fœminarum vesica; siquidem illa maior est, & collum habet flexuosum: hæc vero cum minor est, tum vero etiam rectum eius est collum.

Lyci. moderatum uiri pudendum ad os uuluæ non peruenire. CAP. XXXIII.

ANTE vuluæ amplitudinem eius collum, & os est situm. eius ori cunnus adiacet, cuius tanta magnitudo est, vt magnitudo priapi, qui maximus non sit, ad semen in os vuluæ eiaculandum non sufficiat: sed quadam etiam agglutinatione opus esse videatur.

FINIS VIGESIMIQVARTI LIBRI.

ORIBASII MEDICINALIVM COLLECTORVM, LIBER XXV.

Ex Rufi commentariis, de nominibus partium humani corporis. CAP. I.

VEMADMODVM singulę corporis humani particulę nominétur perdiscere, maxime est ad medicinalem artem necessarium. maximæ auté corporis partes sunt, caput, ceruix, thorax, manus, cruraq;. thoracem vero non solum eam partem, quæ à claiculis ad hypochondria pertinet, sed etiam id totum quod à clauiculis ad pudenda pertingit, appellamus. Caput vero dicimus, quod capillis tegitur, & simul etiã cum facie. Capillos habentis pars anterior sinciput, qua coronalis sutura sita est, vbi coronæ capiti imponuntur. posterior pars occiput nominatur. Latera sincipitis, tempora appellantur. quod in medio capite est, vbi capilli maxime inuoluuntur, verticis vocabulo gaudet. sub sincipite frons est. iuxta tempora pilorum exortus, lanugo, crines vero ii, qui retro ad occiput sunt, nuncupantur: vltima vero frontis ruga, episcenium: hirsutę frontis partes, supercilia: eorum interuallum, mesophryon. postea nasus collocatus est: cuius extrema pars globulus, subiecta vero septum nominatur. à globulo carnosum illud, quod in labia descendit, columna. cauitates vero myxoteres, hoc est per quos mucus excernitur. in vtraque nasi parte, vnde odoratus efficitur, pinnæ. Spina vero, quæ has cauitates continet. cauitas sub columna supra labrum philtrum, quasi

amatorium dicitur. totum id quod post nasum labri superioris est, hyporinó, hoc est sub naso vocatur. duo deinde sunt labia, quorum extrema prolabia dicuntur: vbi committuntur, prostomion. sub superciliis oculi positi sunt, quæ oculos tegunt, palpebræ. vna superior, inferior altera. nexus vero, qui claudendo fiunt, tarsi: è palpebris exorti pili, cilia, tarsorum fines, antguli: quorum alter qui ad nasum est situs, magnus: alter qui tempori adiacet, minor vocatur. pupilla, aspectus, & glena dicitur id quod in medio oculo est, per quod aspicimus. alii vero aspectum dicunt, quo cernimus, pupillam uero & glenam imaginē in aspectu esse volunt. quæ deinceps sequuntur nigra, cœsia, aut flaua à colore nomen trahunt. circulus album contingēs, iris dicitur: sub oculis exorientia, hypopia: quibus subiacent eminentiæ quædam, quæ malæ dicuntur, quibus erubescimus. post malas, maxillæ sunt. quarū genæ desinunt in acutam maxillæ inferioris partem. inde vsque ad labium inferius, quod rotundum eminésq; est, barba. hypion quod sub barba est. carnosam partem mentum voco. alii leucaniam. quidam hoc mentum. leucaniam vero cauum iugulo proximum vocāt. Aures vocantur eminentiæ, quę in utraque temporum parte ad foramina sunt exortę. earum foramina, meatus audiendi, quibus audimus. pendulæ partes & cartilagineæ, & supremæ, pinnæ. helinosæ, fibræ. cartilagineæ, & supremæ, pinnæ. helices, quæ inde ambitum attingunt: anthelices quę post helicem, cauitatem in medio extollunt: cauum post anthelicem, concha. eminentiam oppositam conchæ iuxta fines temporis, hircum vocant, quod contra hunc est, crassus anthelicis finis antitragus, id est, contra hircum dicitur. Os vocatur prima labiorum sectio, & amplitudo, quæ vsque ad fauces pertinet. in ore cum alia quedam sunt, tum pręcipue dentes: quorum anteriores, quia secant, τεμνικοί nominantur, suntq; octo numero. hi deinde quatuor caninis dentibus cinguntur: vltra quos reliqui omnes viginti maxillares sunt. horum intimi atque vltimi sophronisteres, id est moderatores

tores quaterni vocantur, quod eo tempore quo moderati esse incipimus, exoriantur. carunculæ dentes continentes, gingiuæ; maxillarũ colligatio, habena; mensæ latæ molarium summitates: mortariola, & præsepia, cauitates maxillarum, in quibus dentes sunt infixi. vnde lingua exoritur, radix appellatur. ceruix id quod sequitur. prælingua pars anterior: parasyra, quæ ab vtroque linguæ sunt latere. hipoglossis pars inferior, epiglossis vero intimum gutturis operculum ad asperam arteriam, ne deglutiendo quippiam in pulmones delabatur. Cum spiritum ducimus, sublimis epiglossis attollitur, ne aeris transitus impediatur. quod orbiculatum in parte, quæ supra linguam est, cœlum, & palatum dicitur. inde ad partes internas pendens caruncula, columella nominatur. hanc alij gurgulionem, alii vuam vocant. ei subiectum est bronchi caput: tum collum. eius pars anterior bronchus, & aspera arteria. eminentia quæ in medio est, larynx. posterior ceruix, & occiput, clauiculis proximum cauum iugulum, & anticardion quasi cordi oppositum vocant. hoc tendines excipiunt, quæ in humeros pertinent, epomidas, humeros vero brachii caput. Scapulæ vero lata ossa sunt dorso incumbentia. eorum intermedia eminentia, spina. acromion vero clauicularum & scapularum est copula. deinceps cataclides sequuntur. ala vero est cauitas sub humero, in quam sæpe humerus luxatus concidit. brachium consequitur. angulus articuli, cui reclinati incumbimus, ancon; aut olecranon. deinde cubitus sequitur. is in carpum desinit: post quem metacarpium est: tum ulna manus, hypothenar vero, quod sub pollice est: quod excipit vola manus. Ex digitis unus pollex dicitur, seiunctusq; est à cæteris, alter qui primus aliorum quatuor est, index, tertius medius, quartus annularis, quintus paruus appellatur. horum vero ossa scuticulæ, aut phalanges vocantur. eorum inflexus condyli dicuntur: quorum primi procondyli, qui deinceps consequuntur, metacondyli nuncupantur. vnguium initia, radices

vnguium

vnguium vocant: fines digitorum, acinos aut verti-
ces. thenar, ſpatium, quod inter indicem, pollicemq;
eſt. totum enim hunc locum Hippocrates nominaſſe
thenar, hoc eſt volam videtur. & clauiculis quod ante
eſt, pectus, & os pectoris, retro uero dorſum. à cer-
uice, qua metaphrenum eſt, lumbi extrema ſpinæ ora.
carnoſæ in pectore eminentiæ, mammæ. earum extre-
ma papillæ. latus id totum quod ſub ala eſt: oſſa coſtæ
& ſpathæ. earum primæ ſe mutuo contingunt, in oſ-
ſis pectoris extremo: vbi cor eſt, tum ſeptum tranſuer
ſum, alii præcordium, alii cor vocant. ex quo eſt os
ventriculi ſpatia inter coſtas, intercoſtalia vocantur.
Spuriæ coſtæ, quæ ſeſe non tangunt. earum extremita
tes, cartilagines. muſculoſæ partes ſub cartilaginibus
ſitæ, hypochondria. tum aluus, quæ venter dicitur.
quod in medio eſt, epigaſtrium, cutis ventri impoſita
eſt. media eius cauitas, vmbilicus. cutis vmbilico cir-
cundata, vetula, quæ inde nomen inuenit, quod cor-
rugata ſenectutem ſignificet. ſub vmbilico abdomē eſt,
& aqualiculus. huic continua pars ad pudendum uſq;,
pecten, aut pubes nominatur. Ex genitalibus membris
virilibus propendens pars, colis, & ſtema: quæ non
pendet, hypoſtema, aut perinæum. colis extremitas
eſt præputium: ſcrotum in quo teſticuli ſunt. pars ſu-
perior, caput; inferior, fundum vocatur. pars ſcroti
laxior, laccopedon eſt. In mulieribus, quod ſupra eſt,
pecten. prima ſectio dicitur ſciſſura: muſculoſa in me-
dio caruncula, myrton, aut nympha: myrtochila ve-
ro, labia vtrinque conſtituta. Oſſa dorſi vertebrę ſunt.
tota vertebrarum compago, ſpina: cuius inferior pars
lumbus: ſpinæ terminus, os ſacrum: quod alii hypo-
ſpondylum vocant. huius vltimum os, coccyx, id eſt,
cuculus nominatur. Partes vtrinque lumbis adiectę na
tes dicuntur: clunes vero carnoſæ partes ſub lumbis
ſunt: quæ ſedilia quoque nominātur. initia femorum,
inguina: internæ partes, femina vocantur. quæ in-
termedia ſunt ad perinæum uſque, interfeminia. mu-
ſculi genibus inhærentes, epigunides: oſſa uero, pa-
tella.

tella. Hippocrates mylen vocat. genu articulus eſt, quo femur cruri committitur. inflexio, poples dicitur. magnus muſculus anterior cruris, ſura: vnde latus neruus exoriens ad calcem protẽditur. oſsium cruris quod poſterius eſt, tibia: quod anterius, anticnemium. extrema pedum, malleoli. tali vero non rite vocantur. ſunt enim illi quidem, ſed tamen non apparent. pars poſtrema pedis, rotundaq́; calx. quæ deinde ſequitur, cauum: conſequens vero pedion vocatur, cuius ſuperior pars tarſus. planta denique totius pedis poſitura. digiti vero eiſdem nominibus, quibus digiti manus, nuncupantur.

Ex Galeni lib. de oſsibus. CAP. II.

TOTA omnium corporis humani oſsium inter ſe coniunctorum compages ſceletos nominatur. eorum coniungendorum duplex eſt ratio: altera per articulum, altera per ſymphyſin. ac per articulum quidem oſsium compactio naturalis eſt: ſymphyſis vero eſt oſſium vnio naturalis. Vtrique autem definitioni additum eſt verbum naturalis, quoniam quæ de articulo deciderunt, quæque articulum ſunt præteruecta, cohærent quidem inter ſe, ſed non natura. in quo genere ſunt ea quoque, quæ fracta callum obduxerunt: ſiquidem vniuntur, ſed non tamen natura. Cæterum ceruices ſunt tenues oſsium proceſſus: & in craſſum, rotundumq́; finem terminantur: idq́ue caput appellatur. at cum proceſſus in acutum finem deſinit, non iam amplius ceruix, ſed corone, vel coronon nuncupatur. Ex cauitatibus, quæ caput excipiunt, quę altius deſcendit, cotyla, quę in ſuperficie eſt, glena ab aliquibus vocatur. Oſſa autem tanquam fundamenta quædam ad vniuerſam corporis ſubſtantiam ſuſtinendam ſubiiciuntur, & quaſi ſubſternuntur. ſiquidem in eis omnia adnaſcuntur, & ſtabiliuntur. ex iis quæ grandia ſunt, maximasq́; cauitates habent, medullæ ſunt plena: parua autem, plenaq́; tota ſunt, alia, cauitatem nullam habẽt, quę ſenſu dignoſcatur. Grandibus magna ex parte in extremo, aliorum oſsium appendices adnaſcuntur: vt

brachio ſuperius, cubito inferius. radio vero, ac fe-
mori, & cruri, ac ſurę, ab vtraque parte. maxillæ ve-
ro inferiori medulla ineſt: ſed appendix non adnaſci-
tur. verum eius finium alter, qui inferior eſt, per ſym
phyſin, hoc eſt coalitum vnitur: ſuperior in duos pro
ceſſus, in coronem, ac ceruicem tantum deſinit. Differt
autem ἀπόφυσις, hoc eſt proceſſus, τῆς ἐπιφύσεως, id eſt ab
appendice, quia epiphyſis eſt vnio oſsis cum alio: apo-
phyſis vero eſt totius oſsis pars.

De oſsibus capitis. CAP. III.

Os capitis caluaria nominatur. naturalis vero fi-
gura capitis, eſt oblongæ ſphæræ potiſsimum ſimilis:
alia vero acuminata eſt. naturale aũt caput anteriorem
ac poſteriorẽ partem prominentiorem habet: treſq; ha
bet ſuturas in ſe, duas trãſuerſas, quarum altera in occi-
pite eſt, altera in ſyncipite. tertia porro a medio poſte
rioris per capitis lõgitudinem vſque ad mediã anterio-
rem extenditur. anteriorem vero coronalem nomi-
nant: quod coronæ in ea præcipue capitis parte collo
centur: poſteriorem labdoidem, propter ſimilitudi-
nem, quam habet ad Λ literam, vocauerunt. harum
trium ſuturarum figura literæ H eſt maxime ſimilis.
Caluariæ igitur, quæ figuram naturalem habent, ſutu
ræ ſunt huiuſmodi. at acuminatæ, ſic conſtitutæ ſunt.
vbi poſterior eminentia perit, ibi etiam ſutura labdoi-
des aboletur. vbi non eſt anterior, tum ne coronalis
quidem: fitq; vtraque remanentium ſuturarum figura
T literæ perſimilis. harum autem eminẽtia, quæ vtrin
que eſt, deperdita, duæ ſuturæ quæ ſeruantur. ad re-
ctos angulos decuſſantur ad X literæ figuram. altera
nanque tranſuerſa per medium caput potiſsimum ex-
tenditur: altera vero a parte poſteriore per longitudi-
nem in anteriorem fertur: quemadmodum in aliis om
nibus caluariis conſpicitur: ſiquidem ea ſemper con-
ſeruatur: at reliquæ cum totius capitis figura varian-
tes intercidunt. Duæ præterea ab hac pari interuallo di
ſtantes lineæ per capitis longitudinem à poſteriore in
anteriorem partem tendunt. fiunt hæ duobus oſsibus
inter

inter se cohærentibus, non per suturam, sicut quæ ante diximus, sed cum os sincipitis paulatim attenuatum in squamam descendens in id os, quod infra ab auribus ascendit, subintrat. quam ob rem quidam non absolute suturas has, sed suturas lepidoides à squamæ similitudine, aut agglutinationes squamis similes uocauerunt. à nobis uero clarioris doctrinæ causa suturæ squamis similes ad aures nominentur, vt quinque sint propriæ capitis suturæ, labdoides, coronalis, quæ recta per longitudinem fertur: duæ æque distantes, quæ in ossibus squamæ similibus sunt. Duæ quoque aliæ communes sunt superiori maxillæ, & ossi, quod ambarum medium est: quod os aliqui inter ossa capitis numerant, alii vero superiori maxillæ attribuunt. situm enim est medium inter caput, & maxillas superiorem tanquam cuneus quidam. huius igitur suturæ quicquid sursum ad coronalis finem fertur, id est commune cum capite: quicquid vero ex vtroque latere ad palatum descendit, id superiorem maxillam disterminat ab osse, quod à cunei similitudine, qui σφὴν dicitur, sphenoides appellatur. atque ita à nobis, vt clarior doctrina sit, nominetur. Id os processus quosdam habet, qui ab alarum similitudine pterigodes vocantur, vnà cum iis cauitatibus, quę eis ab vtroque latere adiacent. Alia autem sutura capitis, quæ ipsum à superiore maxilla discernit, ex cauis temporum initium ducit. atque inde ad oculorum sedes progreditur: & per ipsos medios tendens iuxta medium superciliorum sibi ipsi coniũgitur. Quæ cum ita habeant, totius capitis ossa, sphenoide excepto, sex sunt: duo sincipitis, quibus communis est ea sutura, quæ recta per lõgitudinem porrigitur: duo infra ad vtranque aurem: quintum post hæc, os occipitis: sextum frontis est. porro sincipitis ossa quatuor habent latera: quæ ad vtranque aurem, tria latera: quintum os capitis, quod occiput est, maximum omnium, quæ sunt in capite, foramen iuxta primam vertebram habet. Cæterum ex his sex, quæ commemorauimus, ossa sincipitis sunt rarissima: densissimum vero firmissimumq;

simumq; occiput. inter hæc medium locum tenet os frontis. duo reliqua inferiora sunt varia. eorum enim pars quædam lapidosa, vt etiam re uera est, nominatur: idq; protensis labdoidos suturæ finibus terminatur. in hoc est processus styloides à columnæ similitudine appellatus; quem nos ab acus, aut styli scriptorii forma belenoidem, aut graphoidem vocamus. & in eo dem meatus auditus continetur. altera deinceps eius pars iuxta eos exortus est, quorũ alter mamillaris vocatur, alter ossis iugalis est. tertia præterea pars est, quę à temporibus occupatur.

De osse iugali. CAP. IIII.

MVSCVLO temporis præpositum est os, quod obliquam suturam habet in medio ita, vt omnis eius pars posterior cum osse capitis, quod ad aurem est, anterior cum extrema supercilii parte ad paruum oculi angulum continuetur. id vero os totum iugale nuncupatur.

De ossibus maxillæ superioris. CAP. V.

MAXILLAE superioris in vtraque parte & dextra, & sinistra tria sunt ossa, quibus capiti adiũgitur. eorum maximum est, quod ad iugale est situm. nam & aliquid temporis, & supercilii, & sedis oculorum, & totum paruum angulum in se cõplectitur, & ad eam usque partem, cui malo nomen est, procedit. deinceps situ, ac magnitudine os in ipso oculo habetur, quo ner ui ad superiorem maxillam tendentes continentur. om nium minimum ad magnum angulum oculi est locatum. His omnibus tribus in vtraque parte os notabilis magnitudinis subiacet. hæc enim pars malum dicitur: & dentium, præterquam incidentium, alueoli. His item ossibus, quæ maxima sunt, vt diximus, duo alia parua adiacent: qua narium foramina ad palatum tendunt. quinetiam nasi ossa duo sunt. horum ora inferior exortum habet corporum cartilagineorum, atque tenuium, quæ alæ vocantur. vnum os restat in fine maxillæ, in quo radices dentium incidentium, & alueoli continentur. id quod plerunque simplex videtur;

tur; quod oſſa, ex quibus conſtat, exquiſitiſsime cō-mittantur: quandoque tamen in ſceletis mirum in modum exſiccatis ſutura manifeſto conſpicitur: quæ illi directa eſt, quæ per totum palatum fertur.

De dentibus. CAP. VI.

DENTES ſexdecim vtraque maxilla continet. ex his quaterni primi, qui vnicam radicem habent, inciſores nominantur. hi deinde caninis dentibus ex vtraque parte cinguntur. quorum vnica etiam eſt radix. vltra quos vtrinque maxillares quini ſunt: qui in ſuperiore maxilla ternis, in inferiore binis radicibus nituntur. præter eos, qui in ſuperiore quaternis radicibus fulti ſunt, & in inferiore tribus hærent: ac præſertim duo omnium primi interiores. tertius autem perraro ita inuenitur. quibuſdam vero non quini maxillares, ſed quaterni, aut ſeni oriuntur. hos vero non ſolum maxillares, ſed etiam molares vocant. omnes autem in ſuorum oſsium cauis infiguntur. nam oſſa eos continentia phatnia dicuntur, caua autem, quæ ſubeunt, bothria nominantur. Ex oſsibus porro dētes tantummodo mollium cerebri neruorum ſunt participes: quam ob rem ipſi ſoli perſpicue ſentiunt.

De maxillæ inferioris oſsibus. CAP. VII.

NEQVE etiam inferioris maxillæ os ſimplex eſt, vt alicui fortaſſe videbitur. ſiquidem etiam coctum diſſoluitur in ſumma menti extremitate: vt ipſum coaluiſſe plane appareat. eius pars quæ quaſi ad caput protenditur, in duo extrema deſinit: quorum altero, quod acutum eſt, tendinem ex muſculo temporis deſcendentem recipit: altero vero articulatur capitis oſsi ſub eo exortu, quem mamillarem vocant: atque ibi in paruulum ſinum rotundo quaſi tuberculo ſeſe inſerit.

De oſſe labdoide. CAP. VIII.

OS labdoides hac forma eſt præditum, vt media eius pars, quæ ad occiput eſt, collum & totum corpus in duas partes ſecet. ipſum vero os breui longitudine videbis. latitudinem vero, altitudinemq; ita habet exiguam, vt à partibus finis inferioris duo latera ad ſubli-

mes angulos cartilaginis, quæ ſcuti formam præfert, obliqua, vt nuper dicebam, procedant. ſuperior vero labdoidis oſsis terminus duo alia habet latera proceſſus mutuos facientia, inſernis partibus tenuia, anguſta, orbiculata, craſſa inſtar acus, aut ſtyli ſcriptorii extremitatis. ſubſtantia vero horum laterum obliquo rum, quę ipſa quoque leuiter deorſum vergunt, eſt exquiſita membrana; & quoddam teres, vt nerui ſunt, ligamentum; quod ab extremo vtriuſque exoritur. finiſq; ad proceſſus capitis ſtyli ſcriptorii ſimiles, qui ſimillimi ſunt ſublimibus labdoideos lateribus extenditur: ſiquidem eorum ſubſtãtia ex cartilaginibus con ſtat: eademq; figura in omnibus cernitur. Sed exortus ſtyli ſcriptorii ſimilis, minor eſt, quam laterum labdoi dis oſsis longitudo.

De ſpina. CAP. VIII.

TOTIVS ſpinæ uertebræ ſunt quatuor & uiginti. ſi vero plures aut pauciores fuerint, id præter naturam erit, vt etiam ſunt acuminata capita. eorum compago omnis in collum, dorſum, lumbos, & os ſacrum diui ditur. collum capiti annectitur, collo deinceps dorſum; quod tanta longitudine eſt, quanta eſt etiam thorax. quod reliquum ſubeſt, lumborum nomine continetur. quorum pars vltima ſacro, aut vt quibuſdam placet, lato oſſe finitur. Vertebræ aut ad collum, aut ceruicem (ita enim etiam appellatur) ſeptem ſunt numero: ad dorſum duodecim: ad lumbos quinque. Ex colli vertebris primæ duæ inter ſe undique articulantur: reliquarum vero quinque pars anterior vinculo conſtricta firmo coaleſcit. neque enim (ut quidam arbitrantur) per cartilaginem coaleſcunt, ſed ea tunica, quæ geminas ſpinalis medullæ membranas extrinſecus complectitur, ſeſe in mediam ipſarum ſedem inſinuãs, commune vtriſque uinculum efficitur. eodemq; modo uertebræ omnes ſe habent, præter duas primas, vt diximus. Cumq; capitis duplex ſit motus, alter qui annuendo, abnuendoq; fit, alter, quo in latera caput mouetur: primum ſecũdæ uertebræ proceſſus qui pyrenoides

renoides id est turbinatus dicitur, potissimum efficit: alterum vero primæ uertebræ ad capitis coronem articulatio: obliquæ scilicet partes & ipsius primæ uertebræ, & item capitis. Processus autem pyrenoides accliuis est: & ab anterioribus secundæ vertebræ partibus initium ducens, valido quodam, rotundoq; ligamento capiti alligatur: eiq; prima uertebra locum, in quo apte, & tuto innitatur, præbet: & ex eadem prima vertebra transuersum quoddam ligamentum oritur, quod ei intus obducitur. hanc nonnulli a dentis similitudine odondoidem processum vocant: Hippocrates vero totam uertebram aliquando dentem nominat. sunt etiam in parte primæ vertebræ inferiore duæ cauitates, quas ab oculi sinus similitudine glenoidas vocant, similes superioribus. suntq; non ab re maiores superne, vt capiti articulatæ: inferne autem minores: quibus secunda vertebra obducta est. prima vertebra est latissima: secunda angustior, validiorq; est, atque ita deinceps cæteræ omnes. quanto enim spinalis medulla dum in neruis gignendis consumitur, fit tenuior, tanto vertebrarum inferiorum foramina minuuntur: quorum singula medullæ, quam ambiunt, crassitudini respondent: id quod in omnibus vertebris est commune: quemadmodum transuersorum quoque processuum, eorumq; qui deorsum sursumq; uersum spectant, quibus inter se articulantur, communis est ratio.

De osse sacro. CAP. X.

HOC etiam os, qua cum vertebra, quæ supra est posita, articulatur, vertebris proportione respondet. nam decliues eius uertebræ processus ab osse sacro excipiuntur, sicut ipsa recipit eos, qui supra se sunt siti. quinetiam eius spina est similis ei, quam reliquæ itidem vertebræ habent. ipsius autem processus, qui ad latera pertinent, grandes, latiq; sunt: quibus in parte exteriore sinus est quidam glenoides, in eumq; ossa ilium ingrediuntur. id os ex tribus particulis, tanquam ex proprijs quibusdam vertebris constat. quibus in extremis accedit quartum aliud os, quod coccyx dicitur.

Hæc ſi coquendo diſſoluantur, eorum compagès vertebrarum conſtructioni ſimilis uidebitur.

De coccyge, id eſt cuculo oſſe. CAP. XI.

AD imum ſacri oſsis alterum os eſt, quod coccyx nominatur: quod ex tribus proprijs particulis eſt conſtatum. ſunt tamen magis cartilaginoſæ, ac præſertim in extremo, quam os ſacrum ſit.

De oſsibus thoracis. CAP. XII.

Os pectoris, coſtæ, & vertebræ ſpinæ dorſi oſſa thoracis ſunt. coſtæ ab utroque latere duodecim ſunt. ſicut etiam vertebrę: ſingulę enim ſingulis articulātur. oſſa uero pectoris per ſynarthroſim inter ſe copulantur. eaq; ſeptem ſunt numero: quot etiam coſtæ, quę cum eo articulantur. imo pectoris oſsi triangula cartilago adnaſcitur. tota vero oſsis pectoris figura enſi eſt ſimilis, quam ob rem Xiphoides a nonnullis appellatur. quidam vero non totum ſed eam tantum cartilaginem, quę in imo eius eſt, ita nominant. coſtarum non una, ſimplexq; figura eſt. nam vbi vertebris articulatæ ſunt, in anteriora & inferiora pariter feruntur, atque ita multum progreſſæ, ad os pectoris protinus verſæ recurrunt. quam ob rem quicquid cum pectoris oſſe cōmittitur, non os eſt, ſed cartilago. quinque autem reliquæ coſtæ nothæ appellantur: eæ cum ſepto tranſuerſo atque inter ſe connatæ in exquiſitam cartilaginem deſinunt: poſtrema ab alijs tantum in imo diſtinguitur: & re vera eſt ſpuria. longitudo vero neque his, neque alijs coſtis eſt eadem: ſed ſupernæ, atque infernæ breuiores ſunt, mediæ longiores.

De oſsibus ſcapularum. CAP. XIII.

SCAPVLAE poſt thoracem ſunt ſitę. eę cum oſſe occipitis, & ſpinæ apice, & thoracis coſtis & eo oſſe, quod ante laryngem eſt, per muſculos copulantur. os vero ſcapulæ a ſpina initiū ducens, humile eſt, paulatimq; augeſcit, donec ad acromij locum peruenerit: ibiq; cum iugulo connectitur. hanc compagem nonnulli anatomici acromion vocant. alii præter hæc ambo, quæ coniunguntur, aiunt aliud tertium os eſſe,

quod

quod in hominibus tantum inueniatur: quod catacli-da, & acromion appellant. ea vero parte, ſcapularum oſsi proceſſus quidam ſubeſt: quem ſcapulæ ceruicem vocant. isq; in extremo in acetabulum deſinens, cum humeri capite articulatur. Eſt etiam huic oſsi alter exiguus, acutusque in parte interiore proceſſus, qui quoniam anchoræ ſimilitudinem refert, ideo a non-nullis ancyroides, nuncupatur: ab aliis vero coracoi-des, quia extrema eius pars, vt corniculæ roſtrum ex-terius uergitur.

De *iugulis*. CAP. XIIII.

IVGVLA ab utraque parte supernæ pectoralis oſ-ſis extremitati articulantur: eaq; fiſtuloſa ſunt, & figu ra, & craſsitudine inæquali.

De *manu, & brachio*. CAP. XV.

MANVS in tres maximas partes diuiditur, in bra chium, cubitum, & eam, quæ extrema manus appella tur. ergo brachii os, excepto femore, eſt omnium ma ximum. eſtq; vtrinque ſupra, infraq; articulatũ. nam ad humerum habet caput grandiuſculum paruæ ceruici adnatum. in eo iuxta partem anteriorem ſinus quidam eſt, cuidam quaſi latæ ſciſſuræ ſimilis: qui totum caput in duo quaſi tubercula bipartito diuidit. pars inferior in tubercula inæqualia deſinit: quorum ei, quod ex-trinſecus eſt, radii capitulum articulatur. cum eo ve-ro quod interna in parte eſt, nullum os penitus com-mittitur. rotundum autem brachium eſt, non rectum tamen, & vndique ſimile: ſed in anteriore, exterioreq; parte gibbum; poſteriore vero, & interna, ſimum.

De *Cubito*. CAP. XVI.

ID totum, quod inter brachium & carpum ſitum eſt, cuiuſque etiam partis os maius, cubitus appellatur. isq; alteri ſubeſt oſsi, quod radium nominant. huius au tem extrema pars ſuperior leniter caua exterius brachii tuberculum complectitur. huius autem articulationis id munus eſt, vt totam manum modo in pronum, mo-do in ſupinum adducat. Cubitus duarum coronarum proceſſus habet: quorum anterior eſt minor: alter ma

ior: & ab ijs cubiti ſinus ſigmæ literæ ſimilis circunda-tur. in hunc ſinum orbita brachii, quæ trochleæ ſimi-lis inter eius tubercula eſt poſita, inſeritur. huius arti-culationis officium eſt, vt totam manum extendat, & incuruet. Cubitus vero infra, ſupraq; validis copu-lis radio alligatur. media inter ſe omnino dehiſcunt. vterque ipſorum habet appendicē iuxta brachialis par-tes, in parte exteriore gibbam, interiore vero cauam. cubitus minimo digito, radius pollici reſpondet. bra-chiale namq; in eiuſmodi ſinum ſeſe inſinuat, & articu-latur. Ineſt etiam cubito ex abundantia quadam pro-ceſſus, qui a columnæ ſimilitudini ſtyloides nomina-tur: qui brachiali itidem articulatur. huius munus eſt, brachiale in latera perducere, alterius in rectum: cuius opera ſummam manum extēdimus, atque inflectimus.

De Brachiali. CAP. XVII.

BRACHIALE ex octo oſsibus duplici ordine di-ſtinctis conſtat. ea vero dura, paruaq; ſunt, nec medul-loſa, multipliciſq; figuræ. pars brachialis ſuperior ex tribus oſsibus eſt conſtructa: quæ in rotundam quaſi formam redacta, cum cubito, radioq; articulatur: pars vero inferior quatuor ſuis oſsibus metacarpio articula-tur. quintum denique iis brachialis partibus inſidet, quæ ad proceſſum ſtyloidem cubiti potiſsimum ſunt ſitæ.

De metacarpio, & digitis. CAP. XVIII.

INTER digitos & brachiale oſſa interiecta meta-carpij vocabulo gaudent. metacarpion vero primæ di-gitorum phalangi (ſic enim oſſa digitorum nominan-tur aliiq; ſcuticulas vocant) adnectitur, & coaleſcit. pollicis ſolum primum internodium a lateribus bra-chiali eſt articulatum. quare ſinguli digiti ex tribus oſ-ſibus ſunt cōſtati, priore ſēper internodio in ſinū ſubſe-quētis ſubeunte. eſtq; conſentaneū, vt pollicē quoq; ex tribus conſtructum eſſe oſsibus aſſeramus: primumq; eius internodium cum metacarpio non eſſe numeran-dum, cum ab vtraque parte articuletur: quod primis digitorum oſsibus accidit, oſsibus vero metacarpij nō

item. quinque autem digitorum ossa sunt quindecim. at qui tertium pollicis os metacarpio adscribunt, digitorum ossa quatuordecim esse volunt, metacarpium vero ex quinque constare.

De ossibus nomine uacantibus. CAP. XIX.

RECTIS ab vtroque latere, magnisq; lati ossis processibus duo quædam ossa adiacent, quibus integris nullum est nomen impositum. superiores eorum amplæ partes, ilium ossa: exteriores vero post femoris ingressum, inferioresq; coxendicum: quæ inde in anteriora protendũtur, tenuesq; sunt, ac perforatæ, quæque inter se in extremo coalescunt; ossa pubis nuncupãtur. Vtrique autem coxendici prægrande acetabulum inest, quod cum femoris capite nexu validissimo coalescit.

De Femore. CAP. XX.

FEMORIS os maximum est eorum omniũ, quæ in animante sunt. id uero supra coxendici, infra tibiæ articulatur. Totius autem femoris forma in parte anteriore, exterioreq; gibba, posteriore vero, & interiore sima est. Duos processus habet, quos trochanteras vocant: minorem sub ceruice; multo maiorem vero exteriorem, quem γλουτόν, hoc est natem appellant.

De tibia. CAP. XXI.

TIBIA uocatur tota pars cruris, quæ inter genu, & talum intercedit: eodemq; nomine os grãdius eiusdem, appellatur. tibia autem exteriore in parte sita est, eiq; tantummodo femur articulatur. os quod extrinsecus est, sura nominatur: quæ crassitudine tibiæ mirũ in modum cedit, nec ita protenditur, vt genu attingat: sed infra, supraq; tibiæ per synarthrosin annectitur. media vero inter se penitus dehiscunt. quicquid autem tibiæ in parte anteriore tenue, & carnis est expers, ocrea dicitur: imæ ab vtraque parte tibiæ & suræ, partes malleoli dicuntur. qui gibbi rursus, & omnino carnis expertes, extra alia prominent. hos plerique talos uocãt: sed errant vehementer. nam talus sub his vtrinque continetur, & vndequaque contegitur, vt ne eum tangere quidem possis. porro malleoli sunt extremæ partes

tibiæ,

tibiæ, furæq; processuum: gibbæ quidem in parte exteriore, vt etiam patet, interiore cauæ.

De Patella. CAP. XXII.

AD tibiæ femorisq; articulationem os cartilaginosum, rotundumq; extrinsecus est, quod gibba & veluti tubercula subiectorum osium accommodatis finibus comprehendit: paulumq; intumescens eam amplitudinem quæ inter femur tibiamq; est, complectitur. hoc os a nonnullis patella, a nonnullis uero mola nominatur.

De oßibus pedis. CAP. XXIII.

AB iis processibus, de quibus nuper dixi, qui in ima tibia, suraq; sunt, talus comprehenditur. eius pars, quam τέτρωρον, hoc est quatrionem vocant, sursum vergit. huic subest os pedis maximum, quod calcem vocant. idq; & rotundas partes a talo recipit, & geminas eminentias, quas habet, in sinum eius commode inserit. Ex partibus eius anterioribus, quæ e regione magni digiti sita est, ipsius tali capiti subiacet: nec cum altero osse copulatur: eius vero extremitas, quę minimo digito respondet, cũ eo osse, quod a tesseræ similitudine cyboides vocatur, per synarthrosin connectitur. hoc autem positum est a parte exteriore iuxta scaphoides: sed hoc qua cum talo articulatur, cauum est: cyboides vero gibbum. Deinceps sequuntur tria ossa parua, quę inferiori scaphoidis parti per synarthrosim iungũtur: cum quibus etiam exteriore ex parte cyboides pariter exporrigitur. post autem hæc quatuor ossa, tarsus pedis finitur. atque inde incipit planta, quæ ex quinis osibus construitur. quæ deinceps digiti pedis excipiunt: qui singuli ex tribus internodijs, non secus quam digiti manus, constant: pollice tamen excepto, qui solus inter eos ex duobus est osibus conflatus. Atque hæc quidem satis esse puto, quæ de osibus sciantur. nam si quod osiculum alibi comperiatur, vt in corde, aut aliud huius generis, minime necesse est, vt hoc loco a nobis exponatur.

De

De musculis labiorum. CAP. XXIIII.

MVSCVLI labrorum, qui ipsi etiam cuti exquisite permiscentur, quatuor numero sunt. superne quidem vtrinque a malis obliqui duo deferuntur: inferne autem a summa maxilla qua est id, quod mentum vocant, totidem sunt, ibiq; in vtraque parte singuli collocati, alter a dextris, a sinistris alter. si enim ambo superiores tendantur, labrum superius sursum trahitur: si alter duntaxat, versum illum attrahitur. eadem inferiorum est ratio. nam si ambo tendantur, labrum interius infra trahitur: si alter tantum, ad illum attrahitur. Iam vero si villi exteriores extendantur, fit, vt labra inuertantur: ab interioribus vero conuertantur, & in rugã cõtrahantur. ex quo conficitur, vt ab his quatuor musculis octo motus, quatuor obliqui, & recti totidem edantur.

De musculis sub colli cute latentibus, ac buccas mouentibus. CAP. XXV.

VT autem non solum labia plurimum diducerentur, sed etiam motus buccarum perficerentur, latum, tenuemq; musculum natura foris produxit, & vnum in vtraque parte collocauit: qui cum in buccas, labraq; desinãt, ab omnibus anatomicæ disciplinæ peritis sunt ignorati. initium enim sumunt a spina quæ ad collum est sita: totiq; cuti, quæ circa collum est, in orbem subtenduntur. ij musculi vnà cum labris quiescente maxilla inferiore buccas mouent. Licet etiam ei qui velit dentes inter se committendo ambas buccas in contrarias partes, ad latera colli distorquere. in quo eueniet, vt ipsa etiam cutis tendatur: & potissimum ad humeri caput, & extremum inibi clauiculæ, denique ad omnia colli latera. Præterea qui conuellendi sunt, in eis hi musculi primi omnium intenduntur. & conuulsiones quæ caninæ dicuntur, sunt horũ præcipue musculorum affectiones. hæc autem pars clarioris doctrinæ causa, musculosa dilatatio a nobis appelletur.

De nasi musculis. CAP. XXVI.

MVSCVLOS, qui narium pinnas mouent, tales natura esse pronunciare perspicue oportet, qualis est & latus musculus, quem nos inuenimus. nam & hic villi subter cutem cohærescunt, a quibus mouetur. sunt autem admodum perexigui: & a malis ipsi quoque sumunt initium, & vnus vtrinque in suam quisque nasi pinnam inseritur, ipsamq; aperit. ac nasus quidē a nullo musculo contrahitur: ueruntamē cum prædicti musculi cessant ab actione, tunc medium statum nasus acquirit. extra prædictam uero apertionem a nullo musculo nasus adducitur: sed in uehementioribus inspirationibus pinnæ spiritus impetum sequuntur. Cæterum nasus deorsum trahitur labra ex appensione consequens.

De musculosa frontis natura, quæ sub cute est. CAP. XXVII.

QVINETIAM frontis cuti musculosa quędam natura, tenuisq; subtenditur; quæ cum ea coalescit. quocirca tota frontis cutis, maxilla, etiam quiescente, mouetur.

De musculis oculorum. CAP. XXVIII.

MVSCVLVS, qui ad basim est, siue quis unum, siue duplicem, siue etiam duos, aut tres, qui coalescant, esse dicat, ad firmandum oculum ualet: ubi præsertim exiguum aliquod corpus directo cernere diligenter oporteat. Præterea uero constringit, munitq; nerui mollis immisionem. quod si unquam alicuius oculum prominentiorem uidisti, si quidem cernit adhuc, & affectus ipse absque plaga accidit, scito hunc mollem neruum propter musculi resolutionem extensum esse: sin uero amplius non uidet, iam ipse itidem neruus affectus est. si vero propter vehementem percusionē pro mincere oculum cōtigerit, siquidem adhuc aspicit, musculus ipse solus: si non, neruus quoque est ruptus. Cæteri omnes, qui oculum mouent, sex numero sunt: quorum quatuor rectis motibus præsunt: duo reliqui totum orbem circumuertunt. sed hi a maioris anguli partibus

partibus prodeuntes ad minorem perueniunt: ex cæteris quatuor vnus ſurſum attollit, alter deorſum trahit, tertium naſo admouet, quartus foras verſus oculum extrahit.

De muſculis palpebras mouentibus.

CAP. XXIX.

SVB cute palpebras contegente membranæ tenues ſunt, quæ muſculos etiam palpebram mouentes, qui parui plane ſunt, tegunt. extenduntur autem ipſæ ab aponeuroſibus, quæ in tarſum inſeruntur. porro alter muſculorum in maiore angulo oculi, apud naſum ad latera conſtitutus, ad tarſi partem dimidiam, quæ illic eſt, peruenit. alter vero obliquus & ipſe, ſed ad minorem angulum extenſus, ad reliquam tarſi partem dimidiam ſibi propinquā prorūpit. Cū igitur muſculus qui prius eſt dictus, agit, partē palpebræ ſibi cōtinuā, quæ eſt ad naſum, deorſum trahit: cū vero alter, reliquā ſurſū trahit. ſi uero ambo vno tēpore iuxta palpebrā tendant, ſurſum quidē ea ipſius pars, quæ ad minorē angulum eſt, trahetur: quæ vero ad minorē, deorſum, adeo vt oculus non, magis clauſus ſit, quam apertus. eaque palpebra eſt quam καμπύλον, hoc eſt reflexam Hippocrates appellauit. quam in morbis magni mali ſignum ſtatuit. quinetiam hanc palpebræ euerſionem alibi ἴλλωσιν vocat: fitq; huiuſmodi affectio cum vterque muſculus conuellitur, & ſibi continuam tarſi partem ad ſe trahit. ſi vero alter muſculus agat, & ad ſe palpebram trahat, alter vero prorſus quieſcat, aperiri tunc, & claudi totā palpebram contingit. ſemper enim pars altera tarſi, quæ mouetur, trahit ſecum & reliquam. ita ergo in ſuperiore palpebra res habet. inferior autem non eſt motus particeps: ſed eſt oculo ſemper adſtricta, atque appreſſa, & ad unguem circumplectēs, & excrementa omnia facile pōt exprimere. Præſtantiſsimi autē anatomicorum naturæ artificium in palpebris inueniſſe, & recte expoſuiſſe mihi videntur, vt nunc diximus: quibus ego omnino aſſentirer, ſi mihi perſuadere poſſem, me perſpicue eum muſculum, qui eſt ad maiorem angulū, con-

conſpexiſſe. nunc autem neque illum aperte vnquam vidi, & in ægilopum chirurgica curatione non modo plerunque abſcinditur, ſed totus etiam ille locus ſic adu ritur, vt ſquamæ a ſubiectis oſsibus abſcedant: cũ inte-rim motui palpebræ nullum impedimentum afferatur. ex quo fit, vt animaduerſione indigere, mihi uideatur.

De muſculis maxillam inferiorem mouentibus.

CAP. XXX.

QVATVOR coniugationes muſculorum infe-riorem maxillam mouent. qui ſurſum eam tendunt, tẽ porales vocantur, & qui intra os ſiti ſunt. qui vero ad latera adducunt, in buccis ſunt; quos maſticatores vo cant, nomine eis ab vſu, quem præſtant, impoſito. re-liqui duo deorſum trahunt. ſed hi cum anguſti ſunt, tum etiam oblongi: & poſt, infraq; aures incipiunt, & per collum prorſum tendunt: deinde in idem mutuo, qua maxillæ inſeruntur, coeuntes ipſam aperiunt, cum tenduntur. hi ſoli inter omnes muſculos carnoſas ha-bent ambas partes extremas; mediam vero, tendinem exquiſitum. ex tribus reliquis coniugationibus, quæ & validæ, & magnæ ſunt, temporales ſinguli in extre-mas maxillæ cornices, & in ipſam maxillam pertin-gunt. ad cornicis vero exortum validis aponeuroſi-bus, quibus tum ſurſum maxillam trahunt, tũ os ipſum claudunt, inſeruntur. quocirca hos muſculos quidam maſſeteres vocant. Maxime autem hi muſculi, qui ocu lorum ſunt, vbi patiuntur, & conuulſiones, & febres, & caros, & deliria inuehere conſueuerunt: propterea quod proxime principio neruorum oriuntur. Mu-ſculi vero, qui ore continentur, latis, concauiſq; ma-xillæ inferioris partibus incumbunt. ad palatum vero aſcendunt inſerti cauis oſsibus, quæ inibi ſunt; quæ ab exortibus, qui ab alarum ſimilitudine pterigoides vo-cantur, ambiuntur. ibidem etiam validus quidam ten-do eſt ſitus. Tota porro horum muſculorum pars, quæ vergit ad latera, cum temporalibus coaleſcit: & eã dem, quam illi, actionem obeunt: inferiorem ſcilicet ma-

maxillam in parte interiore ſurſum trahentes. reliqui duo muſculi extrinſecus longitudini maxillæ inferioris inſident: præteruecti autem, atque inſerti ad mandibulæ in maſticationibus circumactionem a natura comparati, carnoſam quoque buccarum partẽ conſtituunt. Conuenienter igitur hos muſculos maſticatores nominant: tametſi hæc etiam muſculis temporalibus nõ minus conueniat appellatio. illi enim eam vnam actionem in maſticationibus tantum obeunt, vt dentes inter ſe vehementer committunt. ex quo conſequitur, vt ſi quid inter eos fuerit, id comminuatur. cibum præterea læuigari ac conteri a molaribus, quaſi molis, eſt maſticatorum muſculorum actio. hi enim ipſi & cibos mutant; & qui a dentibus exciderunt, rurſus eiſdem cõmiſsis adducunt denſi, ac contracti, cum interim temporales muſculi nihil ad maſticationem conferunt. lingua vero non mediocriter ad hanc actionem confert: vt quæ inſtar manus cuiuſdam cibos in ore ſemper trãſfert, ac voluit, quo pars omnis ipſorum æque conteratur. Extrinſecus vero vnus vtrinque maſticator hic muſculus, vt alia quædam manus, linguæ adiutor eſt comparatus. maximo autem ad eam rem ei adiumento ſunt fines buccarum inferiores, qui cutacci ſunt, & ad labia ſpectant: ad quos tenues, ac lati muſculi perueniunt.

De muſculis, qui a capite in ſcapulas inſeruntur.

CAP. XXXI.

ABLATA prima omnium muſculoſa latitudine duo muſculi ex oſſe capitis, quod in occipite eſt, vtrinque vnus, a dexttis alter, alter a ſiniſtris animalis partibus, ſeſe contingentes oriri conſpiciuntur. gracilis autem eorum exortus eſt, latusq; per lineam tranſuerſam ad aures procedens, ad vtranque tamen non peruenit: eſt multo breuior. hinc prorumpentes duo muſculi, ſemper magis amplificantur: & tandem ſpinis ſcapularum vſque ad vtrunque humeri caput inſeruntur, & aliquid etiam clauicularum comprehendunt. Hos autem muſculos, ante diſſectionem in gymnaſticis euidenter

ter possumus. fiunt enim plenissimi, & totam ceruicem comprehendunt. Eorum munus est, vt scapulas ad caput trahant. Post dissectum horum musculorum exortum altera quędam musculorum exilium, & longorum subiacet coniugatio, quæ tenuis quidem & lata in exortu est: sed tamen dum progreditur, semper magis fit teres. longitudo est prædictis æqualis. hi nanque ex loco occipitis ossis capitis incipientes in angulum inferiorem basis, quæ ad scapulas est, inseruntur. eorũ non est æqualis latitudo. sed in aliquo multum minuitur. porro musculus vterque ad finem tenuem tendinẽ producit, ad principium basis scapularũ, exquisite teretem instar nerui: qui tendo ab interioribus partibus prope basim prouectus, & vsque ad eius dimidium progressus ita demum in ipsius basis os inseritur. Huius vtilitas est, basim scapularum è directo capitis extollere. at priores musculi non solum basim, sed totas etiam scapulas sursum tollunt.

De musculis scapulas mouentibus.

CAP. XXXII.

MVSCVLI vtramque scapulam mouẽtes septem numero sunt: duo ab occipite deorsum ferũtur, de quibus supra est dictum. tertius ex obliqua eminentia primæ vertebræ exoritur: quartus ab osse laryngem continente: duo alij exortum habent a spina dorsi: septimus a lumbo in articulationẽ inferiorem ascendit maximus musculus, cuius omnem naturam in ea libri parte exponam, in qua de musculis articulum humeri mouentibus agetur. Exoritur enim a prima vertebra, & in extremitatem spinæ scapularum, qua elatior est, apud humeri caput in tertiam fere ipsius vniuersæ partem inseritur. Hic musculus carnosus est, minimeq; latus: & scapulam in latera ad partes colli adducit. qui vero ex osse laryngem continente exortum habet, is in eam præcipue altioris costæ scapularum partem inseritur, vbi est processus illius initium, qui ab anchoræ similitudine ancyroides nominatur. angustus, longusq; hic musculus est, & scapulam ad anteriorem colli partem

uersus

versus proprium principium adducit; quod est commune musculorum omnium. qui vero a costis, & à lumbo in humeri articulationem ascendit, ac toti basi, simisq; scapulæ partibus ad humiliorem costam adhæret, ex inferiore atque anteriore parte totam scapulam his apprehensionibus deorsum, atque antorsum in seipsum trahit. Ex reliquis vero duobus musculis, alter in superficie ex omnibus thoracis vertebris exoriens in partem ipsius spinæ inferiorem inseritur. alter qui huic subiacet, tum ex septem vertebris thoracis, tum vero etiam ex quinque ceruicis exoritur: inseritur vero in totam cartilaginosam basis partem. uterque autem ipsorum scapulam retro abducit. sed is, de quo primo loco dixi, trahit etiam deorsum; secundus ueluti ad ceruicem sursum trahit. si ambo simul tendantur, retro uersus spinam totam scapulam ad septem priores thoracis uertebras, quibus etiam ipsi sunt exporrecti, abducunt.

De musculis caput mouentibus.

CAP. XXXIII.

CAPITI proprij motus, citra colli motum, breuissimi, duplicesq; insunt: quemadmodum duplices quoque articulationes habet: alteram, qua ad latera circumuertitur: alteram, qua in anteriora annuit, in posteriora renuit. Capitis uero motus, qui una cum ceruice eduntur, multo plures sunt, de quibus paulo post egetur copiosius. in præsentia vero de proprijs eius musculis loquar. Prædictæ igitur coniugationi gracilium musculorum, quos ex occipitis osse exorientes scapulam diximus sursum tollere, succedit altera, quæ transuersum, carnosumq;, & latum exortum habet vsque in aures pertinentem: cui etiam altera coalescit, quæ principium a parte, quæ sub auribus est, ducit. hæ per totum collum ad anteriorem partem obliquæ feruntur: atque in primo quidem exortu mediocriter coalescũt, at in loco deinceps subsequenti magis dehiscunt. quam ob rem nonnullis fortasse duo musculi in utroque ceruicis latere, non vnus, esse videbuntur. amborum ve-

ro & uſus, & motus, & uillorum poſitura eſt ſimilis.
nam & eorum obliquus eſt motus, & uſus, ut animalis
caput antorſum circumagant. huius igitur coniugatio
nis muſculi admodum magni ſunt adeo, ut etiam ante
diſſectionem in hominibus, ac præſertim in gymnaſti-
cis perſpicue internoſcantur. Qui uero retro ex occi-
pite exoriuntur, ſunt his multo minores, & numero
quamplures. ac dicet quiſpiam, eorum eſſe genera duo:
quorum alterum collo & capiti commune ſit, alterum
uero ſolius capitis proprium. Quod uero colli, ca-
pitiſque commune eſt, in octo muſculos diuiditur: in
utroque ſpinæ latere quatuor: quorum prima coniu-
gatio latos in occipite exortus habens deſcendendo
anguſtatur, ut fiat utriuſque muſculi figura triangulo,
cuius recti ſint anguli, ſimilis. hi ſane muſculi, ex utra-
que parte vnus, tanquam plicæ quædam aliis ſuperia-
cent. quibus ſublatis tres aliquando muſculorum con-
iugationes euidenter apparent. plerunque uero duæ:
quarum altera ſecundum ſpinam extenſa muſculos le-
niter latos habet, qui obliqui ab oſſe occipitis ad ſpinæ
latera feruntur: altera teretes, cum illi muſculi uillos
ex partibus capitis, quæ ad latera ſunt, unde etiam exo
riuntur, e contrario habeant in ſpinæ apicem tenden-
tes. quos ubi ſuſtuleris, ſub aſpectum perſpicue cadent
ij, qui ex capitis articulatione naſcuntur: qui ex com-
muni principio ad occipitis finem articulationem con-
tingunt. quorum qui robuſtior eſt, in poſteriorē pro-
ceſſum ſecundæ uertebræ, alter obliquus in latera pri-
mæ, porrigitur. tertius uero muſculus hos ambo con
iungit, a latere proceſſus primæ uertebræ in poſterio-
rem ſecundæ pertingens. inſeritur autem hic muſculus
in ipſius exortus latera. alius, qui prius eſt dictus, in
ipſum proceſſus apicem, quam acantham uocant. Huic
alius muſculus paruus ſubiacet qui ex occipite prodiēs
in primam uertebram pertinet. Horum octo muſcu-
lorum exiguorum, quos poſtremo loco memoraui-
mus, actio eſt, ut ſolum capitis articulum: eorum ue-
ro, qui his incumbunt, totum collum una cum capite
moueant.

moueant. Caput igitur abnuendo recta solum musculi mouent, qui in primam ac secundam uertebram recti procedunt: cum parua autem in latera inclinatione cæteri quatuor: quorum duo a capite exorti leniterq; obliqui in latera abducunt. cæteri duo huic etiam motui adiumento sunt: & eam obliquam extensionem quę ex musculorum sibi oppositorum, quos modo diximus, motu facta fuerat, in caput cum partibus continuis primæ uertebræ ad naturalem situm reducunt. Est autem perspicuum ex uno tantum musculo agente motiones obliquas effici: si uero uterque unius coniugationis musculus agat, unum rectum motum reddi. simili quoque modo in musculis, qui his incumbunt, totum collum occupantibus, obliqui obliquum abnuendo mouent; recti uero rectum faciunt. Duo præterea ex prioribus partibus musculi sunt caput una cum ceruice mouentes robusti, & longi. hiq; ad quintam usque thoracis uertebram progrediuntur, omnibus ceruicis uertebris parte anteriore incumbentes, & stomacho subiecti. horum exortus ab inferioribus capitis partibus existit: isq; carnosus est, eamq; occupat regionem, quę capitis articulatione & inferiore labdoidis suturæ fine continetur. cum toti agunt hi musculi, caput cum ceruice flectunt: cum uero superior tantum eorum pars, quæ a capite in primam, & secundam uertebram inseritur, ipsum solum caput annuendo mouet. hæcq; pars quandoque propriam, & perspicuam descriptionem habet, quæ posterioribus paruis musculis pro portione respondet. sunt etiam ad latera circa articulum capitis aliæ duæ paruorum musculorum coniugationes: quarum altera primam uertebram capiti adnectit, altera secundam primæ coniungit: eaq; non semper est perspicua. Horum actio est, vt ipsas solas primæ vertebræ articulationes ad latera annuendo moueant. Horum omnium paruorum musculorum, qui articulationem capitis tanquam chorus ambientes, coronãt, alius aliam esse actionem ignorauit.

De musculis asperæ arteriæ. CAP. XXXIIII.

ASPERAE arteriæ proprij musculi sunt quatuor, à quibus arctatur, & comprimitur, cum hi fuerint extenti: & os hyoides, & larynx reuellitur. quorũ maiores initium sumunt ab inferiore rectæ lineæ ossis hyoidis termino: tum in totam arteriæ longitudinem porriguntur; & in os pectorale interius inseruntur. Quã doque etiam hi duo musculi tibi esse bifidi videbuntur. alii uero duo ex partibus, quæ ad latera sunt scutiformis cartilaginis. & ex partibus eius inferioribus exorti ad os pectorale terminantur, & arteriam a lateribus comprehendunt.

De proprijs laryngis musculis. CAP. XXXV.

IN anterioribus partibus eius cartilaginis, quæ scuti formam præfert, duo musculi sunt, alter ad dexterã, alter ad sinistram constitutus. hi recti ad eius longitudinem incumbunt, atque ex humilioribus ossis labdoideos lateribus exoriuntur. hi sursum, prorsumq; cartilaginem trahunt. Duo autem alii musculi a finibus posterioribus cartilaginis scuti formam referentis singuli utrinque exorientes gulæ inseruntur; ipsamq; perinde ut constrictores, comprehendunt. hi cartilaginem cogunt, & contrahunt. Alii duo bifidi primæ & secundæ cartilaginis fines coniungunt;& cogunt. post quos alii quatuor ex secunda cartilagine in tertiam se insinuant: qui partim retrorsum, partim in latera articulationem contrahunt; superiorem laryngis extremitatem aperientes. hos sequuuntur alij duo, qui prius quam larynx apertus sit, non apparent. hi cartilaginem scuti formam referentem aritenoidi perpetuo coniungunt: ei uero quæ vacat nomine, non perpetuo. habent autem hi musculi actionem prædictorum quatuor actioni contrariam. diligenter enim stringunt vnà cum duobus bifidis inferiorem laryngis extremitatem. Iam vero ad basim tertię cartilaginis musculus est bifidus, aut duo coalescentes, qui cartilaginem cogunt, & laryngis partem eis proximam claudunt.

De proprijs musculis oßis Labdoideos, quod etiam hyoides nominatur. CAP. XXXVI.

DVO lati musculi os hyoides inferiori maxillę cõiungunt, ex partibus quæ sunt ad latera rectę lineæ ipsius hyoideos enati: atque in partes quæ ad latera sunt inferioris maxillæ, post exortum musculorum, qui maxillæ sunt proprij, inseruntur. Alij duo musculi in extremam maxillam mutuo coniuncti se insinuant. horũ principiũ est superior extremitas ofsis labdoideos. alij uero duo a radice ofsis quod a styli scriptorij similitudine graphoides dicitur, incipiunt, atque in rectas labdoideos ofsis lineas infernæ extremitati, vtrinque unus, inseruntur. Hæ solæ tres coniugationes sunt solius labdoideos proprię: eiq; breues quosdam motus impertiunt. atque una quidem a basi belenoideos processus incipiens in posteriorem regionem ipsum abducit: aliæ ad latera maxillæ ascendunt, atque id ad maxillam sursum trahunt. Cæteri musculi ex osse hyoide orientes, aliarum particularum causa potius sunt facti. hi quidem in scapulas, vt eas mouerent, vt ante docuimus; hi uero in linguam, vt de ea dicetur: & reliquus deinde post hos ad fauces extrinsecus adiectus: siue quis unum bifidum, siue duos coalescentes, quod mihi quidem potius probatur, malit dicere. hi namq; asperam arteriam contrahunt, & os labdoides infra retrahunt.

De musculis mouentibus linguam. CAP. XXXVII.

EX musculis, qui linguam mouent, duo à basibus processuum, qui belenoides ab acus similitudine appellantur, initium ducentes, angusti & longi progrediuntur, & in partes quæ sunt ad latera linguæ vtrinque singuli, inseruntur; ac motibus obliquis præsunt. cæteri omnes ex osse caput laryngis ambiente, quod hyoides appellatur, exoriuntur: tum in linguam per duas coniugationes sese quatuor inserunt: eamq; euidenter mouent. quintus qui bifidus est, quiq; à superiore fine rectæ hyoideos lineæ principium sumit, sub linguam inseritur secundum eius longitudinem ad extremum usque maxillæ inferioris in id quod mentum uoçant, qua

maxillæ ossa coalescunt, pertingens. hic musculus sur
sum ad maxillam os hyoides retrahit: illisq; opposi-
tus est, qui os ipsum ad pectorale os deorsum trahunt:
nullum tamen in lingua perspicuum motum facit. alii
vero quibus euidenti motu cietur, quatuor sunt: quo-
rum duo è finibus superioribus hyoideos exoriuntur,
vnde etiam musculus ille bifidus, de quo diximus, ve-
rum ad eius latera potius fere: cæteri duo deinceps ex
obliquis rectæ lineæ, & humilibus eiusdem ossis late-
ribus enascuntur: quorum maiores in mediam linguæ
regionem sese perpetuo contingentes inseruntur, & ad
eum anteriorem linguæ locum perueniunt, quem δεδε-
μένον, hoc est ligatum vocant: minores vero in latera
inter hos & eos, qui ab vtraq; basi processus belenoi-
deos procedunt. cæterum horum musculorum motus
positura pro portione respondent, vt obliquorũ obli
qui, rectorumq; recti sint motus: quemadmodum eo
rum, de quibus prius diximus, ad latera. Prędictis au
tem omnibus musculis subiiciũtur ab imis partibus iis,
qui transuersos villos habent, à tota lingua exerti, &
in totum fere maxillæ os, præterquam in mentum in-
serti. hi musculi extenti extollere, & curuare linguam
possunt.

De musculis faucium. CAP. XXXVIII.

LOCUS quidam gulæ, & laryngi communis est
antepositus, in quem vtriusque os ascendit. eum lo-
cum isthmum, quia angustus, oblongusq; est, vocant.
corpus eum ambiens fauces nominant. ad cuius vtran-
que partem musculus est, qui in edenda voce, & in de-
glutiendo munere fungitur suo.

De musculis collum mouentibus. CAP. XXXIX.

HOC loco de propriis colli musculis agemus. duo
ab vtraque eius parte musculi sunt: quorum alter po-
sterior potius, anterior alter cẽsetur. ac posterior qui
dem ex eminẽtia, quæ ad latera est primę vertebræ, exo
ritur ea parte præcipue, qua ipsa conuexa est, vel ma-
xime. nam ex anteriore eminentia potius musculus,
de quo supra verba sunt facta, exortum ducit, qui ad
scapulæ

ſcapulæ principium aſcendit. hic vero poſterior colli muſculus, de quo inſtituta oratio eſt, ad ſcapulas uſque peruenit, ex omnibus vertebris per ligamenta valida exortus, vt multi eſſe muſculi videatur: inferiorq; ipſius ora thoracis muſculo in ſcapulæ ſimis poſito eſt exquiſite continuus. alter vero colli muſculus anterior, initium ducit à perforato ſecundæ vertebræ proceſſu, & ſimul cum aliis muſculis ceruicis exoritur. illinc autem per axillas ad quintam vſque thoracis coſtam peruenit, ſextam etiam nonnunquam attingens. eius etiam portio quædam in primam clauiculę coſtam, quæ deinceps ſuccedit, inſeritur. rotundus autem eſt potius hic muſculus, & longus. eius vero actio, in eo quod ceruici admotus eſt, eò pertinet, vt ipſam ad anteriora obliquam flectat. in eo vero, quod ad vertebras thoracis peruenit, vt thoracem dilatet. quocirca præſtabit, vt vel duos muſculos inter ſe vnitos eo modo, quo prædictos, exiſtimemus, vel ſi vnus cenſendus eſt, vt in numerum muſculorum thoracis referatur. euidenter enim thoracem dilatare perſpicitur: collum vero annuendo, non ita euidenter mouere. oppoſitam vero ei motionem habet prædictus muſculus: qui & ipſe in latera, & ad poſteriora magis totum collum flectit. Si vero ambo vna tendantur, media colli totius inflexio in latera efficitur. Si vero anteriores duntaxat qui ad vtrunque latus ſunt, nimirum dexter & ſiniſter, tendantur, totum collum antorſum annuere: ſi poſteriores, totum retrorſum renuere cogunt. Si vero omnes quatuor ſimul tendantur, collum in nullam partem vergens tum euadit, quemadmodum itidem in ea affectione contingit, quæ tetanus nominatur.

De muſculis in ſimis ſcapularum thoracem dilatantibus. CAP. XL.

MVSCVLVM qui magna dilatatione thoracem diducit in vtraque parte vnum, ſiue ſcapulæ, & thoracis communem appellare ipſum quis velit, ſiue thoracis ſolius ex iis, qui ad ſcapulam ſunt, nullum erit diſcrimen. exoritur hic è baſi ſcapulæ, toti ſimæ parti

extensus. siquidem hæc ipsius pars delitescit. quod vero deinceps sequitur, totum patet. quod quidem thoraci ad eum vsque musculum, qui à ceruice in sextam costam descendit, inseritur. quinetiam hic musculus duas costas ex iis, quæ nothæ dicuntur, iam prope cartilaginosos processus conscendit. non est autem continua eius insertio: sed tanquam in quosdam paruos discissa musculos: qui singillatim singulis costis attribuuntur. deinceps vero post omnes huiusce musculi anteriores extremitates principium exortus sumit maximus abdominis musculorum, qui discisis ipse quoque simili modo exortibus appenditur.

De musculis humeri articulum mouentibus.

CAP. XLI.

VBI musculos scapulam mouentes abstuleris, tum eum, qui in simis scapulæ partibus est, de quo nuper dictum est, facillime numerum omnium brachium mouentium musculorum consequere. Cum enim omnes vndecim sint, tres à pectore in brachium ascendentes, duos ex iliũ sedibus, quinque ex ipsa scapula prodeuntes, & vndecimum postea præter hos omnes, qui epomida occupat, intueberis: paruum vero musculum, qui ad articulationem est, ab hoc omni sermone reiicio. horum motus sunt hi. musculus epomida occupás brachium sursum potissimum ad rectam lineam attollit. ex iis, qui ad vtranque huius partem sunt, ab ipsa exorti scapula, is qui prope altiorem costã est, attollit quidem, sed inclinat ad anteriora: ex iis autem qui prope humiliorem costam siti sunt, maior supra ipse quoque tollit, sed ad exteriora vergit. qui vero est tanquam eius pars, oblique ad exteriora brachium abducit. hos motus excipiunt intrinsecus quidem musculi à pectore ascendentes, hiq; siue tres, siue quatuor esse dicuntur: extrinsecus vero is qui ab inferiore humilioris costæ termino sursum fertur, ergo ex omnibus musculis, qui à pectore nascentes ad interiora brachium adducunt, qui altissimus est, caput brachii magis attrahit: qui vero maximus est, & bifidus, tutum artum pectori adducit.

cit. Si ergo vterque eius musculus æque tendatur, motus æqualis efficietur: si alter tantum agat, altior altiorem, humiliorq; humiliorem adductionem molietur. Musculus vero qui secundum mammam est, cum brachium ad pectus adducit, tum deorsum detrahit. post hos vero qui in superficie est tenuis musculus versus ilia leniter ad latera trahit: qui post hunc est maximus, brachium recta ad costas extendit. reliqui postea duo musculi ab ipsa scapula excepti, brachium ad exteriora, posterioraq; circumagunt: alter qui à simis enascitur; eius caput retrorsum circumuertit: alter ab inferiore humilis costæ extremitate, eam potissimum partem, in quam inseritur, extrorsum abducit. Si uterque munere suo simul fungatur, brachii circunductionem, quæ fit in duplicatione, quam vocant, efficiunt.

De paruo musculo, qui in articulatione humeri est. CAP. XLII.

HVNC musculum aliquis partem magni illius, qui in brachio est, & etiam ipsum per se musculum esse statuet. potest enim obliquæ extensioni aliquantulum conducere.

De musculis articulationem, quæ in gibbo cubiti est, mouentibus. CAP. XLIII.

ARTICVLATIO quæ in gibbo cubiti est, à quatuor musculis totum brachii os in orbem complectentibus mouetur. duo priores articulum non recto exquisite flexu vtrique, sed alter extrorsum, alter introrsum inclinando, flectunt. si vtrique tendantur, medius flexus fit, qui carpum ad humeri caput adducit. qui vero introrsus magis flectit maior musculus, euidenter etiam ante dissectionem, totam anteriorem brachii partem complectens cõspicitur; incipit autem à sublimiore ceruicis scapulæ supercilio: inde per anteriores brachii partes descendens, ipsum usque ad medium tangit. hinc sublimis alteri musculorum, qui inibi sunt, incumbens, in gibbi cubiti articulationem se insinuat: alter vero ex brachio solo exoritur; & initium à posterioribus partibus habet prope brachii caput. & illinc per externas

ternas partes obliquus ad anteriores partes uſq; ad gibbi cubiti articulationem progrediens, in os cubiti inſeritur: quemadmodum prædictus ille maior in os radii. porro muſculorum, qui articulationem in gibbo cubiti extendunt, alterum principium ab humilis coſtæ ſcapularum dimidio, quod verſus humerum aſcendit, incipit: alterum vero poſt brachii caput ex poſterioribus eius partibus exoritur. ambo autem hi muſculi articulationem, quæ in gibbo cubiti eſt, extendunt: ſed primus vna etiam extrorſum inclinat; ſecundus vero introrſum & ipſe inclinationem facit. muſculi autem, quem ſecundo loco nominauimus, pars (eſt enim vt bifidus quidam) carnoſa tota permanens in poſteriorem gibbi cubiti partem inſeritur: & rectam quodam modo magis extenſionem ad os cubiti, introrſum leniter uergentem efficit.

De cubiti muſculis. CAP. XLIIII.

IN cubiti partibus internis ſeptem muſculi ſunt conſtituti: in exteriore autem parte minimus numerus ad octo peruenit. Si vero cõnati muſculi diſtinguãtur, maximus numerus erit denarius, medius nonarius. quatuor igitur digitos, excepto pollice, vnus muſculus magnus extẽdit in media pręcipue totius brachii regione cõſtitutus, & quatuor tendines in vnũquenq; digitũ ſingulos producens. duo autẽ muſculi ab vtraque huiuſce muſculi parte collocati ſunt; quorũ alter paruum digitũ oblique ab aliis abducit, alter huic adducit reliquos. Si exquiſite loqui velis, duos muſculos eſſe hos dices ſibi mutuo connatos. Alii præterea ab vtraq; horũ parte muſculi ſunt. quorum alter cubito extrinſecus porrectus in metacarpium, quæ ante paruum digitum eſt, per vnum tendinem inſeritur: alter in eam metacarpii partem, quæ ante indicem, & medium digitum eſt, per duos tęndines: tertius denique per vnum tendinem in primum os carpi apud magnũ digitum. Ac carpus quidem ab his tribus magnis muſculis extenditur, ad paruum quidem digitum, vbi extrema manus, veluti in pronam figuram inclinatur: ad pollicem uero, vbi in

ſupinam

ſupinã. qui autem inter hos eſt medius interiectus muſculus, is carpi extenſionem inter vtrunque mediam facit: vt etiam mediam cõſtitutionem ſumma manus acquirit, ſi reliqui duo muſculi ſimul actionem obeant. cæterum ei muſculo, qui carpum ad pollicem, vt dictum eſt nobis, mouet, alter eſt adnatus ita, vt ambos vnum eſſe plane appareat, qui in primum os pollicis peruenit, ipſumq; in alteram partem ea motione mouet, quæ obliquæ quinque digitorum motioni, quam à tribus muſculis fieri diximus, proportione reſpondet. Reſtant adhuc ex cubiti muſculis exterioribus & is, qui ſuperioribus radii partibus obliquus inſeritur, totus carnoſus; & is, qui ſuperius ei prolixus incumbit: qui nec ipſe in exquiſitum tendinem deſinit. eamq; actionem plerunque obit, vt ſupinam manum reddat. reliquus vero muſculus, qui ante hunc eſt dictus, in ſuperiores radij partes, non vt is, qui poſtremo fuit memoratus, in inferiores inſeritur. quam ob rem vterq; eorum illam radij partem mouet, in quam inſinuatur. ſi ambo ſimul agant, totius manus conſtitutionem ſupinam reddent. poſt primum autem exortum conſcendẽs hic muſculus, toti cubito adnaſcitur. eiuſmodi igitur eſt exteriorum muſculorum poſitus, atque motus. Cum autem interni muſculi ſeptem numero ſint, duo carpum flectunt, duo digitos, alij duo radium pronum circumagunt: reliquus vero qui eſt omnium gracillimus, ſub cute ſumma porrigitur, per medium præcipue artum ſuperne deorſum tendens; nec vllum articulum mouens.

De muſculis, qui in ſumma ſunt manu.

CAP. XLV.

MVSCVLORVM qui in internis ſummæ manus partibus ſunt, duplex eſt genus. parui quidem neceſſario omnes ſunt, attamen inter ſe non parum cum in aliis, tum vero in magnitudine differunt. quinque igitur ſunt, qui oblique introrſum, ſurſumq; digitos mouent; ſinguli ſingulis diſtributi: ſextus pollicem, qui magnus vocatur, ad indicem adducit: ſeptimus paruum

paruum digitum ab aliis longiſsime abducit. Alij autem muſculi in metacarpio ſiti ſunt, qui omnibus diſſectionis peritis, mihiq; etiam diu fuerunt ignoti. qui cum quadam in latus inclinatione primum cuiuſque digiti articulum flectunt: biniq; ſunt in ſingulis digitis. In magno vero digito non eſt æqualis numerus. eſt enim vnus minor, digitoq; prope ſecundam articulationem inſeritur, eam non admodum perſpicue, ſed magis primam mouens. Reliqui deinceps duo ſecundam articulationem flectunt, alter quidem ipſum maiorem, qui prædictus eſt, tangens, & ſurſum verſus flexionem faciens; alter poſt hunc, in latus leniter inclinans. horum autem omnium undecim muſculorum cõmune eſt munus, vt coarticulationem quæ ab unoquoq; oſſe metacarpii cum carpo eſt, eo vſque flectat, quouſque unaquæque flecti ſuapte natura queat. id quod eſt ſane breuiſsimum. quæ enim ibi ſunt oſſa, inter ſeſe coarticulata ſunt, nec quemadmodum oſſa digitorũ, ſunt dearticulata. quocirca prima pollicis dearticulatio euidentem habet motum: quæ vero eſt metacarpii cum carpo, latentem penitus, atque obſcurum. in magno namq; digito nonnunquam duo ſoli muſculi apparent: qui affecti ſunt æque ac muſculi aliorum digitorum: iidemq; ita ſæpe coaleſcunt, vt in unoquoque digito vnus eſſe videatur.

De muſculis, qui ſub clauiculis ſunt. CAP. XLVI.

SVB unaquaque clauicula muſculus ſubiacet: qui perſpicue videri, antequam auferatur clauicula, non poteſt. habent eandem actionem hi, quam intercoſtales habent. quemadmodum enim quilibet eorum ſuis villis exterioribus humiliorem coſtam ad ſuperiorẽ attrahit, ita hi primam coſtam ad clauiculam attrahunt.

De muſculis thoracis. CAP. XLVII.

EX muſculis thoracis ij, qui in locis, quæ intercoſtalia dicuntur, poſiti ſunt, duo & viginti ſunt. quorum villi ſunt longitudine contrarij. neque enim vt muſculi a ſpina in os pectoris deſinũt, ita etiam eorum villi eo pertinent: ſed ex coſta in coſtam obliquę contraria

traria inter se positione exteriores, & interiores ad X literæ similitudinem inseruntur. Atque exteriores quidem villi a superioribus in inferiores costarum partes procedentes thoracem dilatant: qui vero in profundo sunt, ipsum contrahunt. his contrarij sunt, qui ad cartilagineas costarũ partes, quæ ad os pectorale sunt, vergunt. nam qui in superficie sunt positi, dilatant: qui in imo sunt, constringunt. At in musculis costarum notharum ad extremũ vsque, eadem est villorum natura: siquidẽ inflexionem nullã habent. Altera porro exiguorũ musculorũ coniugatio primas costas sursum trahit: vt etiam aliæ duę decimam, & vndecimam trahũt deorsum. nam duodecima costa extra septum transuersum obliquo abdominis musculo minori connata est: quandoque tamen circunscriptionem proprij musculi, a quo deorsum trahitur, habere conspicitur. aliæ vero tres musculorum coniugationes a collo descendentes, thoracem dilatant: maxima, quæ in sinus scapularum est: minor, quæ ante ipsam coniugationem est sita: minima quæ posterius est posita: atque hi musculi omnes thoracem dilatant: & præter musculos, etiam phrenes. intercostales vero dimidiis ipsorũ villis contrahunt, itemq; ii, qui spinalibus ad radices costarum sunt exporrecti: & superior rectorum musculorum abdominis pars; & denique ii, qui costas vltimas deorsum trahunt. quin thoracis etiam contractioni nonnunquam musculi abdominis aliquantulum conducũt.

De musculis spinæ. CAP. XLVIII.

MVSCVLI spinales a secunda uertebra ceruicis incipiunt illi quidem, sed vel tot sunt, quot & ipsæ vertebræ, a secunda initium ducendo, sibi inuicem connati; aut vnus maximus est ab vtraque spinæ parte ex multis musculis compositus. omnium autem villi sunt leuiter obliqui, siq; parum tendantur, singulas vertebras sibi continuas ad seipsos inclinant: si vero ambo tum qui a dextris, tum qui a sinistris cuiusque vertebræ sunt, tendantur; tunc recta permanens, & in nullam partẽ vergens spina ad posteriora recuruatur: siq;

per

per totam ſpinam ita fiat, cum moderata tenſione tota extenditur: violentius autem tenſis retrorſum recur- uatur: & ſtatum gibboſitati contrarium acquirit. At in tota parte ſuperiore ad quartam vſque, & quandoque etiam quintam thoracis vertebram, duo muſculi ſunt, qui ſtomacho ſubiecti ſpinam flectunt. partibus vero inferioribus, quæ ad lumbos ſunt, tota interior lumborũ regio binos maximos muſculos habet: quos omnes anatomici ψόας vocant. hi ſupra ſeptum tranſuerſum ad decimam, aliquando ad vndecimam thoracis vertebram inſeruntur, eam ſpinæ partem, quæ ad eos eſt, flectentes. Id vero quod inter hos & antedictos interiacet, quod medium thoracis eſt, nullum proprium muſculum eſt nactum: ſed ſimul cum partibus quæ vtrinque ſunt, mouetur.

De muſculis abdominis. CAP. XLIX.

IN abdomine octo ſunt muſculi, quatuor vtrinque. omnium exteriores ac primi ſunt, qui a thorace obliqui deſcendunt vſque ad oſſa pubis; maximi muſculorum, qui ibi ſunt, omnium: ſecũdi ſub his, qui ab ilibus aſcendunt: tertij, qui hos contingunt, recti ſunt: quarti, qui peritonæo connati, tranſuerſum ſitum habent. idq; corpus quod ex his & peritonæo conflatum eſt, multos medicos latuit, qui peritonæum eſſe exiſtimabant. quinetiam in ventris ſuturis, quas γαστρορραφίας vocant, tanquam membranam ipſum corpus conſuũt. ſed in partibus inferioribus peritonæum hæc aponeuroſis relinquit; ipſumq; ſolum nudum ibidem apparet. vtiles hi muſculi ſunt ad exſufflationes, & ad ſpiritus cohibitiones, quas vocãt, magnas item voces, & acutas, vomituſq;, & ventris deiectiones. eorum præterea pars inferior, ac præcipue illorum, qui veſicæ incumbunt, hypogaſtrium introrſum contrahendo mingendi actionem adiuuat.

De muſculis in teſtes deſcendentibus. CAP. L.

DVO graciles muſculi in utrunque teſticulum per ueniunt. exoriuntur autẽ alter a pubis, alter ab ilium oſſe per tenue ligamentum membranoſum. deorſum autem

autem illic feruntur per meatum, qui ad testem deuenit: tum dilatati arythroidem membranam complectũtur. ipsorum munus est, testem sursum attollere, vnde nonnulli cremasteras, hoc est suspensores eos nominant.

De musculo, qui in collo vesicæ est. CAP. LI.

MVSCVLVS carnosus collo vesicæ circũiectus est. maior ipsius pars inferius subiecta est. hic musculus uesicæ os claudit, ne quid contra uoluntatem effluat: & urinam quæ per ipsum fertur, simul propellit.

De musculis pudendi. CAP. LII.

PVDENDVM duos musculos obliquos admodum paruos habet, qui in eius exortum inseruntur. duos item alios connatos, aut vnum bifidum carnosum, inferne quidẽ ipsi magis subiectos, nihilo tamen secius ipsum in orbem conplectentes. cæterum horum capita in nullum os manifeste perueniunt: aliorum vero duorum, in ossa, quæ pubis nominantur. Omnes hi musculi tum rigidum facere pudendum, cum intenditur; tũ motiones, cum in latera, & ad superiora mouetur, suppeditare possunt.

De musculis sedis. CAP. LIII.

VNVS est musculus qui parem non habet, rotundus, transuersus, sedi circumiectus. qui si tendatur, diligenter & valide rectum intestinum claudit: & in medio sui ipsius os coccyga tangit: ex omni vero parte in pudendi exortum terminatur. huic ipsi ad vltimam oram incũbit musculus cutaceus, cuiusmodi est labiorum pars vltima: quem vel cutaceum musculum, vel musculosam cutim licet appellare. huius quoque vsus idem fere, ac musculi est: præterquam quod viribus, & robore actionis a musculo superatur. porro cæteri duo musculi, qui membranosi sunt, supra rotundum musculi sunt locati. exoriuntur hi ex internis partibus ossis pubis, & ossis, quod latum, aut sacrum appellatur; sursumq; sedem retrahunt, cum in magnis contentionibus sedem euerti contigerit: cum enim a

musculis

musculis hypogastrij vnà cũ phrenibus intestina comprimuntur, & illorum opera quicquid etiam in eis continetur, euenit, vt sedes quoque foras propellatur, & sæpe adeo euertatur, vt a prædictis duobus musculis sursum retrahi statim non queat. cumq; huiusmodi musculi resoluti aut alioqui imbecilli sint redditi, ægre, & vix sedem sursum retrahi contingit: quinetiam omnino euersa maneat, vt etiam subsidio manuum sit opus. Iam vero propter communicationem ante dictam hi musculi pudendi exortum simul sursum attrahunt.

De musculis coxendicis articulationem mouentibus. CAP. LIIII.

MVSCVLI, qui coxendicis articulationem mouent, decem sunt. psoa enim, quę non paruus est musculus, incipitq; a decima thoracis costa, flectit simul, & * extrorsum magis totum femur inuertit. alius quoque exiguus musculus inseritur ab osis coxẽdicis basi incipiens prope eam partem natium, quæ nuda, carnisq; expers est. hic musculus adductionis est auctor. maximus autem musculus qui ad femur est, qui omnes eos, qui sunt in corpore, magnitudine superat, toti ossi pubis incumbit, & partem etiam quandam coxendicis ex lateribus, & inferne ad nudam vsque & carnis expertem regionem comprehendit. & in totum femur in orbem carnosis ansis ipsum complectens inseritur: atque iis fibris, quæ ex imis partibus apud nudam, & carnis expertem regionem nascuntur, & proxime ad genu articulationem perueniũt, retrorsum magis femur abducit. ad alterum simul femur leniter adducens. iis autem quæ altiores sunt, adducit solum: iis vero, quę altissimæ sunt, & superne incipiunt, atque in primas femoris partes inseruntur, & adducit, & sursum etiam ipsum attollit. hoc musculo intersecto, is qui ante dictus est, euidenter sub aspectum cadit: & aliæ quædam musculorum descriptiones, quæ non euidentes sunt, apparent, aliquando duorum, aliquando vero trium. quos siquis inter musculos numerarit, is plures quam decem esse musculos coxendicis articulationem mo-

uentes

uentes dixerit. Ex posterioribus vero natium partibus primus est, qui extrema in cute collocatus est musculus, qui femur exquisite extendit, & retrorsum trahit. post musculum, quem in extrema situm esse cute diximus, secundus est alius musculus admodum crassus, & carnosus, qui totum ipsum femur simul extendit, & introrsum eius caput trahit. Huic musculus alius subnascitur, qui extendit simul, & extrorsum caput trahit femoris. alius prætcrea musculus exiguus, crassusq; ab exterioribus,& imis iliũ coxendicis ossis partibus exoriens prędicto magno musculo subnascitur. qui ipse quoq; attollit & caput femoris euertit extrorsum. Reliqui sunt duo musculi femur mouentes, qui ex totis pubis ossibus exoriuntur, alter intrinsecus, extrinsecus alter. hi musculi naturale etiam ossis pubis foramen occupant, quorum media pars membranosum ligamentum est. parte vero posteriore in idem inter se coeunt, coxendicis ossi carnosis ansis adnati. horum musculorum munus est, vt caput femoris circumagãt, introrsum quidem & antorsum vno eodemq; tempore primus, extrorsum vero & retrorsum, alter. Decimus præter eos, qui commemorati sunt, musculus ab internis femoris partibus locatus est: qui fortasse etiã tibiam nonnihil mouet. is totum femur introrsum adducit. sed qualis quantusq; sit, mox, cum de musculis genu articulationem mouentibus loquar, cum is in eorum sit numero constitutus, exponam.

De musculis genu articulationem mouentibus. CAP. LV.

MVSCVLI, qui tibiæ inferioris articulationem mouent, noué sunt. primus qui angustissimus, longissimusq; est, ex media, rectaq; ossis ilium spina exortum habet, & per interna femoris ad genu delatus illic in ocream, non multo post articulationem, inseritur. hic musculus ad interiora tibiam flectit, & sursum altam quodammodo attollit: atque ad eam figuram totum crus agit, in qua præcipue statuitur, cum nos * euertentes ipsum attollimus super femur alterius. qui

& huic

huic proximus est, ab ossibus pubis incipit, & in ipsam ocream potissimum inseritur. introrsumq; tibiam hic quoque inuertit, & eandem in rectum attollit. qui vero plerunque ab internis partibus, & quandoque paulo infra musculum prædictum illi continuus est, & per tendinem in ocream pariter inseritur, is & flectit tibiam, & extrorsum eam inuertit oblique, vt etiam eius obliquus est situs. Huic autem musculo continentem habent exortum alii tres musculi: alius ab exterioribus partibus cruris admodum ualidus extrorsum tibiam euertit: reliqui duo superiorem originem ex internis partibus duorum, qui nunc dicti sunt, habent. descendũt vero, alter deinceps post duos ante dictos in internam tibiæ regionem non multo post articulationem, flectens simul, & ad exteriora ipsam per tendinem leniter rotundum euertens: alter vero post hunc deinceps internis femoris partibus primis ad genu articulationem inseritur, femurq; introrsum, & parum etiam retrorsum abducit. hunc ego decimum supra nominaui eorum, qui coxendicis articulationem mouent. eius ego tractationem in hunc locum reieceram, vt quoniam in musculis collocatur, qui genu articulationem mouent, de eo vna cum his ipsis dissererem. Reliqui autem tres musculi femoris anteriores articulationem genu extendunt. qui vero in superficie sunt duo robusti in robustum, latumq; tendinem desinunt. qui vero sub his delitescit, is & in principium inseritur patellæ, & ligamentis, quæ ad articulationem sunt, inhærescit. omnes hi musculi superne deorsum lati per femur articulationem genu mouent. & vt mea fert opinio, melius nouem dicerentur: sed ne in minimis rebus ab antiquioribus dissentire uideamur, octo. alius vero quidam exiguus sub articulatione latet. in ipso poplite ligamentum habens, capite ualido, ac rotundo, quod prope externum femoris tuberculum exoritur. hic in tibiæ os se insinuat, obliquus magis quodammodo per partes posteriores articulationi superuectus, & ad ipsam flectendam natus.

De

De musculis, qui in tibia insunt, à quibus totus pes, et digiti mouentur. CAP. LVI.

TIBIAE circumiecti sunt in orbem musculi quatuordecim, septem ex posterioribus partibus, totidéq; ex anterioribus. ex iis qui positi in posteriore parte sunt, tres in calcis os finiunt: tres alij totius pedis digitos flectunt: septimus in tendinem desinés sub nuda & carnis experte tota pedis parte in latitudinem expansus nascitur: & ossi calcis inferne dilatatus, deinde, vt dixi, toti pedi substernitur. Huius utilitas est, vt solidum, ac tensum, & durum, & pilis nudum, & facile sentiens pedis uestigium efficiat: eorum vero qui in calcem se insinuant, vsus est, vt simul cum calce totum pedem retrorsum abducant. atque ita quidem posteriores tibię musculi sunt locati. Ex anterioribus vero, qui totum pedem sursum tendit & in tarsum inseritur, omnium anteriorum musculorum est maximus: qui vero ei adiacet, eiusq; pars esse existimatur, in primum magni digiti os inseritur, ipsumq; leniter sursum trahit oblique. post hos sequitur aponeurosis, quæ in totum magnum digitum a qua extenditur, per longitudinem inserta est. huius autem aponeuroseos exortum musculus admodum gracilis ex media inter fibulam tibiam sede molitur, ambo hæc ossa comprehendens. cumq; prope magnum digitum fuerit, ligamentum quoddam prætergreditur, quod eundem vsum præstat, quod in curribus circuli, per quos habenas aurigæ traijciunt. possetq; hos tres musculos quispiam vnum censere. qui post hunc est, a quo digiti extendun tur, medius inter omnes anteriores musculos est situs. Post hos alij tres musculi sunt, qui ab osse fibulæ exoriuntur. vnus magnum pedis digitum flectit: alter gracilis paruum extrorsum abducit: tertius denique totum pedem sursum tendit. post hunc vero, fere proximum iam est fibulæ medium, vnde tertius musculus exoritur, qui pedem simũ reddit. hicq; bifidus in exortu fit, inæqualibus fere partibus. eumq; medium transit is, qui paruum digitum extrorsum abducit. hi tres

musculi propter exortus communionem tres fuerunt a quibusdam existimati. Est etiam in poplite musculus breui quidem longitudine, non tamen imbecillus est, & leniter quodammodo obliquus. & tibiæ flexionem non plane rectam, sed leniter extrorsum inclinantem facit. hic autem quintus decimus musculus numeratur eorum, qui in tibia sunt: qui vltimo loco fuit memoratus inter eos, qui articulationem genu mouent.

De musculis, qui sunt in pede. CAP. LVII.

IN pede sunt quatuor genera musculorum, non duo, quemadmodum in manu. tria in partibus pedis inferioribus: vnum in superioribus, quod tarso exporrigitur. ex ijs musculis quinque sunt, qui obliquis digitorum pedis motibus præsunt, & proportione respondent ijs, qui in exteriore manus regione sunt locati. septẽ vero qui in parte inferiore pedis sunt, & cum septenis qui in manu visuntur, conueniunt, motus singulorum digitorum obliquos gignunt. quorum duo, vt in manu a primis carpi ossibus exoriebantur, ita hi in pede a primis tarsi ossibus enati, exteriores digitos plurimum ab alijs abducunt. reliqui autem quinque paulo post explicabuntur. alij vero musculi in partibus inferioribus exigui sunt: qui ex tendinibus digitos flectentibus prius, quam tendines singillatim discindantur, procedunt. eorum musculorum munus est, vt medium articulum cuiusque digiti flectãt. nam scissis iam tendinibus alij musculi adhęrescunt, ijs qui intus in manu motum obliquum singulis digitis suppeditant, proportione consimiles. hi non secus quam illi, sunt numero quatuor: duobus autem accedentibus, qui digitos extremos ab alijs plurimum abducunt, de quibus diximus, vnoq́ue qui magnum digitum ad secundum, qui fere index est, adducit: totus numerus septenarius efficitur. Est aliud tertium genus musculorum. qui subter pedem ipsis ossibus inhærescunt, & musculis in manu plane incognitis proportione respondent. eos conspicies, si omnes tendines, quemadmodum etiam in manu, excindas. Eorum vero positura omnis, figuraq́;

& vtilitas eadem eſt, quæ prædictorum in manibus. duo enim cuiuſque digiti articulo præpoſiti, leniter ipſos flectunt. ſiq; ſimul agant, in nullum latus inclinando mouent: ſi priuatim alteruter, in latus ſenſim declinat. quandoque vero ita continui inter ſe comperiuntur, vt vnum in ſingulis digitis eſſe plane putes.

De neruorum diſtributione. CAP. LVIII.

NVLLA eſt animantium particula, quæ aut motum, quem uoluntarium vocant, aut ſenſum habere, ſine neruis queat. ſiq; neruus præcidatur, particula & motu, & ſenſu ſtatim priuatur. cerebrum vero eſt neruorum, quemadmodum etiam ſpinalis medullæ, principiũ. alii porro a cerebro, alii a ſpinali medulla oriuntur. nam anteriores ventriculi cerebri ad partes anteriores delati, paulatim coni inſtar, anguſtantur, quouſque ad naſi principium perueniant: qui quidem inter ſe ita coniuncti ſunt, & perpetuo ſe contingunt; vt nihil inter eos medium, niſi membrana tenuis, intercedat. Hanc ipſam membranam inter proceſſus non ſtatuunt, quia neque nerui ex ipſa exoriuntur, vt ab aliis, neque extra oſſa excidit. ab vtraque autem horum ventriculorum parte & dextra, & ſiniſtra neruus eſt craſsitudine notabili ex ipſo cerebro exoriens in oculos extra caluariam per foramen quoddam, cuius tãta exquiſite latitudo eſt, quanta eſt nerui craſsitudo, progreditur. hoc autem foramen eſt ſitum, qua primum ſedes oculorum incipit oriri: tibiq; intuenti veluti radices quædam oculorum huiuſmodi nerui eſſe videbuntur. non tamen in multos villos diſſoluuntur, ſicut alij nerui omnes, qui inſtrumentis eos ſuſcipientibus diſtribuuntur. ſed alio quodam modo admirabili, quem nec oratione facile eſt exponere, nec qui audierit, fortaſſe credet, niſi prius ſuis ipſemet oculis hoc mirificum ſpectaculum perluſtrarit. Dum enim vterque intra oculum, qui directo ad eum eſt ſitus, immergitur, in latitudinem extenditur: & humorem, qui vitreus appellatur, in orbem inſtar globi circuit, nihil, quicquam a cerebri natura ibidem diuerſus. ſed ſolis his neruis, ante

quam in oculos inferantur, meatus quidam ſenſibilis intus aperte eſt. quam ob rem nonnulli diſſectionum profeſſores hos ipſos meatus, non neruos, appellaueruut: nónulli vero neruos opticos, ab actione nomen eis imponentes, nominant: hancq; primam coniugationem neruorum a cerebro originem trahentium numerant, quæ cæterorum omnium eſt mollißima. Altera coniugatio eſt, que muſculis oculos mouentibus eſt diſtributa: quæque & durior, & longior multo eſt, quam prædicta: & ex caluaria prope illam, oſſe tenuiſſimo ab illa diſtincta, emergit. huic non in primo quidem eius exortu, ſed dum per caluariam fertur, tertia neruorum adiacet coniugatio, quæ initium ducit, qua anterior cerebri pars cum poſteriore cõiungitur. hos neruos molles vocant. qui ad primam radicem quamplures eſſe videntur. & quemadmodum ex multis primis radicibus videtur conſtare hæc cõiugatio, ita quoque multifariam diſcinditur. prima igitur ipſorum particula ſecedit, in partem capitis inferiorem tendens: quæ quidem anatomicos latuit. Commune autem eſt caluariæ foramen, per quod ea pars deorſum fertur, & ipſius carotidis arteriæ reliquiæ ad cerebrum conſcendunt: vna ſane ab vtroque latere. Quomodo igitur hi nerui per collum & thoracem in partes, quæ infra ſeptum tranſuerſum ſunt, ferãtur, & quænam ſit eorum diſtributio, progrediens declarabit oratio. nunc ad reliquas tertiæ cõiugationis partes reuertamur. eius náq; pars etiam apud maxillæ articulationem in anteriorem partem aurium emergit. quæ quomodo neruis a quinta coniugatione orientibus miſceatur, paulo poſt intelliges. cæterum hæc eſt exigua eius particula quædam. at qui ueluti truncus eſt omnium partium ab ipſa naſcentium, quæ & ramorum, & virgultorum rationem obtinẽt, in duas partes primum ſcinditur: quarum ſingulæ rurſus in multas particulas diducuntur: alteraq; in muſculos qui temporales, quiq; maſticatores nominantur, & in eos, qui a maxilla exoriuntur, diſtribuitur. gingiuis præterea, dentibus, palpebris, ſupercilius,

lijs, toti cuti faciei, & nasi tunicæ interiori, quæ ei substrata est, hi nerui sensum suppeditant: altera vero pars ad radices dentium, qui inferiori maxillæ insunt, scinditur, eadem propemodum ratione, qua pars altera in superioris maxillæ musculos scindebatur: & in gingiuas, & labra inferiora perinde atque illud in superiora propagatur. plurima tamen eius pars in linguæ tunicam dispergitur. hocq; par neruorum aliqui gustatorios appellant; quia per eos gustandi sensus efficitur. Nerui autem qui maxillæ inferiori & linguæ infiguntur, viis decliuibus merito sunt vsi, propter partium eos excipientium positionem. qui vero in maxillam superiorem ferebantur, iis natura viam aliam conuenientem secuit. ac primum quidem prorsum etiam eos traduxit, ac propter oculorum regiones deduxit; tum autem illic foramine simul est vsa, per quod nerui oculorum musculis infigebantur. vt duo nerui per vnum foramen ferrentur: quorum alter in musculos diuiditur oculorum, alter ad superiorem maxillam peruenit: qui simul excidit cum altero. cumq; ad oculorum cauitatem peruenerit, recta ad appellatum malum fertur, perforatis illic ossibus, quæ sub oculis sunt, ac transitũ ei præbentibus. atq; hæc quidẽ est tertiæ coniugationis distributio. Quarta vero neruorũ coniugatio, paulo posterius est locata: atque in totã palati tunicam inferitur. nerui autem hi sunt admodum exigui, ac neruis tertiæ coniugationis paulo duriores. Alia deinceps coniugatio neruorum sequitur, quæ processus ex partibus quę ad latera sunt, habet: quam Marinus quintam vocat. & tamen non ex vna exquisite radice expullulat: sed sibi inuicem sunt vicinę: aliusq; neruus exoritur ex altero: & in parte magis anteriore, qui vocatur auditorius, vna cum dura cerebri membrana simul exoriente, in foramen auditus excidit: cum qua dilatatus illinit meatum. ex posteriore vero parte alter in aliud quoddam lapidosi ossis foramen incidit, quod cæcum nominatur. veteres enim anatomici foramen hoc ita nuncupauerunt, cum perfecte perforare anfractum illum non

possent, per quem neruus post aures foras excidit. at-
que hic neruus statim illi neruo tertiæ coniugationis,
qui foras excidere ad maxillæ articulationé dictus est,
commiscetur: non quod ille ad húc perueniat, sed quod
hunc ipsum expectet, dum ad se aduenit. Ex vtrisque
autem mixtis maxima pars, vel vt melius dicam, om-
nis scinditur in latum musculum, qui sub cute nasci-
tur, & buccam sine maxilla mouet. qui a nobis quo-
que vnus vtrinque inuentus est. Hic igitur neruus ma
xima sui parte latum buccarum musculum aperit. exi-
guum autem eius quippiam neruis auxiliatur, qui à ter
tia coniugatione ad musculos temporalis progrediun-
tur. quantum enim illis, vtpote minus duris, quá par
erat, ad robur motionis deerat, tantum eis à seipso ad-
iungit. Feruntur auté quædam eius propagines ad glan
dulas, & alias partes, quæ circa aures sunt, & ad partes
buccarum tenues: ipsa vero pilosa cutis sensus gratia
duntaxat, veluti reliqua quæ in toto animali est, pro-
pagines paucas, tenues, raras, instar filorum araneæ cu
iusdá ex omnibus subiectis partibus recipit. Quoniam
vero tunicá, quæ nares intus sublinit, dicebamus eius
neruorum portionis, quæ ad oculorum cauitatem fer-
tur, esse participem, viam tamen ipsorum non indica-
uimus; consentaneum fuerit, eam etiam adiicere. In
maioribus igitur vtriusque oculi angulis videre est os
in narium capacitates pertusum, quod & naribus, &
oculis est commune, ferriq; per vtrunque foramé ner-
uum non exiguum ab oculorum cauitate scissum, cum
primum nerui tertiæ cóiugationis in eam peruenerint.
porro neruus is cernitur non solum in membrana, quæ
naribus inest, dispergi, sed etiam ad palatum usque pro
gredi. hæc enim vna tunica communis est naribus, &
ori ob eam communionem, & continuitatem, quam
habet ex foraminibus in idem desinentibus: per quæ
etiam spiritum ducimus. Sed licet hæc coniugatio eui-
denter duplex sit, vna tamen esse in Marini gratiam sta
tuatur. Sexta vero neruorum à cerebro orientium con
iugatio vno foramine vtitur, quod prope infernam ex-
tremitatem

tremitatem futuræ, quæ labdoides appellatur, est situm. statim vero ex basi cerebri oriens habet trium neruorum principia: qui cum extra caluariam emergũt, multifariam inter se, & cum vicinis, de quibus paulo post dicam, commiscentur. Descendit autem vna pars horum neruorum vsque ad os latum in omnia fere intestina, & viscera distributorum. maxima vero sui parte in ventriculum, atque eius os prorumpere apparẽt: quam ob causam hæc pars acutissimo sensu est prædita: naturaq́; neruis septimę coniugationis eos aggregauit: & simul atque à capitis osse excesserint, membranis fortibus circundedit, & ex omni parte ad vnguem muniuit. Iam vero quoniam hos neruos ad stomachum accedentes, vbi paululum progressi essent, ad linguam delatos à septimæ coniugationis neruis seiungere necesse erat, rursus eos cum arteriis carotidibus, quæ prope erant, eos coniunxit, & cum illis per collum perduxit, communibus membranis cum illis colligãs: in thorace vero cum arteriæ ad sinistrum cordis ventriculum essent locatæ, rursus eos diuisit; vbi denuo stomacho vtrinque connexuit, & cum ipsos primum in ventriculum diuisura esset natura, qui dextra in parte erat, ad lęuam: qui vero in sinistra erat, ad dextram obliquos, vt tutiores essent, circumegit. Ab his igitur neruis etiam musculi laryngis propagines suscipiunt. reliquorum vero duorum alter tum in musculos faucium, tum in linguę radicem peruenit: alter in latum scapulæ musculum, & nonnullos alios, qui inibi sunt. Laryngis vero musculi, qui cum aliis partibus sunt communes, non semper à sexta coniugatione neruos capiunt: quemadmodum nec qui os labdoides & hyoides, quod appellant, ossi pectorali connectunt. quanquam neruorum carotidibus arteriis adhærescentium non paucæ propagines multos latuerunt: quos quidem solos sextam esse coniugationem sunt rati: quas sanè propagines illi dũ per collum & thoracem feruntur, faciunt, antequam in os ventriculi incidant. ac ne id etiam sciunt, vicissim ex medio thorace nonnullas horum neruorum particu-

las

las ad quosdam laryngis musculos venire: nec etiam quam vim habeant: quanquā si lædantur, in causa sunt, vt animal voce destituatur. Varia quoque est horū neruorum infra septum transuersum distributio. nam & quasdam particulas à spinali medulla, quæ in ea parte est, suscipit, & in viscera quæ ibi sunt, disseminatur: et iis, quos à tertia coniugatione per collum ac thoracem deferri supra diximus, admiscetur. & tamen hi ipsi nerui, qui ad costarum radices procedunt, sextæ coniugationis propagines omnibus esse videtur. varia quoque est horum neruorum permixtio cum neruis intercostalium, & cum iis ferè omnibus, qui ad intestina omnia, lumbosq́; parui feruntur, & cum reliquiis neruorum, qui ad os ventriculi perueniunt. Varia denique est ea quoque distributio, quæ intra peritonæum cōtinetur. quam nunc exquisite tractare, non est propositum. Satis autem erit id solum scire, ad iecur, ad lienem, ad renes, itemq́; ante hæc, ad totum ventrem, & ad omnia intestina neruos à cerebro partim à tertia coniugatione, vt diximus, partim à sexta prouenientes conspici. pulmonem vero & cor à sexta quoque coniugatione quandam neruorum portionem suscipere, omnes sanè recte dixerunt. Vtrum vero stomachus & arteria, & venæ maximæ earum, quæ in collo sunt, suscipiant, omnes norunt. Reliqua est septima neruorum à cerebro exorientium coniugatio. quæ distributionem habet, vbi cerebrum desinit, & medulla spinalis incipit. progredientes enim nerui quadantenus vna cúm iis,qui sextæ coniugationis sunt, tum à seipsis seiuncti maxima sui parte in linguæ musculos distribuuntur. nam quædam parua ipsorum particula in eos semper venit musculos, qui cartilagini laryngis, quæ scuti speciem præfert, & humilibus ossis labdoideos lateribus sunt communes. in alios autem quosdam, non semper. Inter se autem, vti diximus, cōmiscentur nerui infra caput tendentes, tum qui à tertia coniugatione, tum etiam qui à duabus nunc dictis proueniunt. Præterea vero prima, & secunda neruorum à spinali medulla orientium, coniugatio

iugatio magnopere cum hiſce ipſis neruis commiſcentur. Nerui autem ſeptimæ coniugationis primi inter neruos exquiſite ſunt iam duri. nam prædictorum omnium alii minus, alii magis ſunt molles: nullus tamen æque, ac hi, durus eſt. quin & illorum quoque neruorum, qui muſculis inſeruntur, manifeſto ſunt aliis duriores. Senſifici autem nerui ſimul, atque in linguam inſeruntur, dilatati, exteriorem eius tunicam pertexũt muſculosq́; ſubiectos minime contingũt: ibi enim nerui motorii ſeptimæ coniugationis in multas fibras ſoluti, omnes linguæ muſculos pertexunt.

De neruis à ſpinali medulla naſcentibus.

CAP. LIX.

PRIMA horum neruorũ coniugatio naſcitur perforata prima vertebra. quæ vnam radicem apud medullam habet: mox in duas partes ſcinditur: alteraq́; eius particula retro, altera ad latus procedit. prima autem coniugatio in eos ſolum muſculos, qui ad capitis articulationem ſunt, diſtribuitur. Secunda vero a ſpinali medulla naſcentium neruorum coniugatio a poſterioribus ipſa quoque partibus emergit: non tamen per ulla foramina, veluti prima. in vtraque enim ſpinæ parte locus quidam eſt in medio primæ & ſecundæ vertebræ nudatus oſsibus vertebrarum, in quo nerui exoriuntur: qui & ipſi quadam ſui parte ad anteriora per latera feruntur, neruis primæ & tertiæ coniugationis a cerebro naſcentibus, vt etiam tertia coniugatio, complicati. maxima vero portione in poſteriores colli muſculos diſtribuuntur. a quibus primarum uertebrarum inter ſe, & cum capite motiones fiunt. ijdẽ ſimul quidpiam latis muſculis buccas mouentibus impertiunt. quicquid vero ex eis ſupereſt, ad caput aſcendit, totam eius partem poſteriorẽ pertexens: itemq́; partes, quæ circa aures ſunt, quæq́; vſque ad uerticem & ſincipitis oſsis initium pertinent. Tertia neruorum coniugatio a ſpinali medulla naſcentium ex partibus quæ ad latera ſunt, oritur: vbi ſecunda & tertia vertebra inter ſe congredientes commune, rotundumq́; foramen efficiunt,

cuius latitudo nerui crassitudini æqualis est. ea statim scissa, altera parte retrorsum fertur distributiones quasdam imis partibus musculorum, qui ibi sunt, impertiens; deinde ad spinæ apicem exurgit: atque illinc iterum hic neruus obliquus antorsum fertur, in musculos, qui secūdum aures sunt, disseminatus: musculisq; buccas mouentibus, & iis, qui collum totum cum capite retro erigunt, distribuitur. pars vero quæ prorsum fertur, vtriq; coniugationi secundæ scilicet, cuius iam meminimus, & quartę, de qua mox loquemur, permiscetur. porro exquisitam distributionem, quam in anterioribus colli partibus habet earum coniunctio, alibi explicabimus. nunc vero id modo intellexisse satis erit, tertiam, quartamq; coniugationem neruos communibus colli, capitisq; musculis ac præterea musculis buccas mouentibus: quemadmodum certe & partibus quæ sunt post aures, suppeditare. Coniugationes vero, quæ subsequuntur, id commune omnes habent foramen, per quod nerui emergunt. commune etiam eis hoc est, vt statim in exortu scindantur. & vt altera parte, quæ minor est, antorsum; altera quę maior est, per fundum ferātur. ac primū quidem ad spinæ apicem, inde vero rursus ad anteriora feruntur per latū musculum, qui buccas vna cum labiis, maxillæ inferioris os non mouendo, ad latera abducit. præterea hoc etiam commune est omnibus coniugationibus, quę deinceps consequuntur, vt statim post primum exortum, quandam breuem neruorum distributionem in musculos spinales præbeant. atque etiam commune omnibus his neruis est, vt ad spinam retrorsum ferantur: ac nonnullos processus communibus colli capitisq; musculis impertiant. omnes enim tum qui in partibus colli anterioribus, tum qui ad eiusdem latera sunt musculi, neruos ab his coniugationibus capiunt, præter eos musculos, in quos a cerebri coniugationibus, distribui neruos diximus. Hæc igitur omnium neruorum, qui in collo habentur, communia sunt, quod sane collū ex septem vertebris constat. Quæ cum ante cognouerimus, iam

perspicuum

perſpicuum erit, quicquid in ſingulis deinceps coniugationibus ſit proprium: cui nunc animũ adhibeto. A quarta coniugatione, quæ inter tertiam, & quartam vertebram naſcitur, breuis admodum neruulus ad conſequentem coniugationem peruenit: illi, qua primum emergit, permixtus. quintæ vero coniugationis poſt quartam vertebram exortæ portio quædam exigua decliuis fertur: quæ ſi paruas quaſdam a ſuccedentibus coniugationibus portiũculas aſſumpſerit, in ſepti tranſuerſi neruum euadet. ex quarta vero coniugatione portionem quandam telæ aranearum ſimilem ad ſeptum tranſuerſum natura tranſmiſit: ex quinta vero notabilem: deinde aliam ex ſexta: ſed huius minorem, prioris vero maiorem: altera vero hac maior particula ad ſummum ſcapulæ aſcendit. reliqua vero omnia, cum communis ſciſsionis ſermo haberetur, expoſita ſunt. Cæterum ex coniugationibus, quæ deinceps conſequuntur, ſexta poſt quintam vertebram, octaua poſt ſeptimam, ex communibus, vt dictum eſt, foraminibus emergentes, ſibi ipſę permiſtæ ad ſima ſcapularum, & ad brachium per alam tendunt. aliç vero coniugationes iis quæ ex thoracis iam vertebris inter primam & ſecundam exoriuntur, plurimam ſui partem permiſcent. nec parua ſane portio ipſius coniugationis tum in primum intercoſtale, tum in muſculos temporales poſteriores peruenit: altera vero ſupra primam coſtam extenſa neruo, qui poſt ſeptimam colli vertebram eſt, connectitur. tum hoc modo ambæ hæ, & cæteræ partes antedictæ per alam in ſima ſcoptularũ, & brachium feruntur, inter ſe quodammodo mixtæ, & complicatæ: ac magna eorum pars in brachii & cubiti muſculos diſtribuitur. quod uero adhuc eſt reliquũ, in ſummam manũ diſſeminatur. è directo autem maxime ſunt extremi exortui ex iis, qui prędicti ſunt, ii nerui qui ad ſummam manum pertingunt. ei vero, qui ſupra hũc ad cubitum eſt, nerui qui ſunt in brachio, & qui adhuc ſublimiores ſunt, ad ſcapulasq; perueniunt, è directo ſuperiorum coniugationum ſunt locati. Eodemq; modo

ex

ex omnibus thoracis vertebris nerui exoriuntur, qui similem distributionem sortiti sunt omnes, eo excepto, qui ad secundum intercostale progreditur. inde enim perspicuo neruus excidit, ad brachii cutim tendens. cæteræ vero omnes coniugationes simul atque exortæ sunt, portionem quandam spinalibus musculis tribuunt: itemq; aliis, qui sunt in dorso: velut iis quoque a quibus scapulæ mouentur, & iis, qui ad humeri articulationem ascendunt. ad summam vero reliqua, & maxima sui parte per intercostalia ad os pectoris vsque progredientes tum eos musculos, qui sunt in intercostalibus, tum eos, qui extrinsecus thoraci sunt obducti, suas ipsarum particulas per medium eorum emittentes, pertexunt. Quæ porro a spinali medulla ad spurias costas pertingunt neruorum coniugationes, propterea quod costæ nothæ ad os pectoris non excurrũt, parum quidpiam intercostali, quod prope eas singulas est, distribuunt. reliqua vero tota sui parte ad hypochõdrium excidunt, tum in eos musculos qui primi extrinsecus adhærescunt obliqui, superne ex thorace deorsum lati, distributæ, tum in eos, qui decliues descendunt, carnosiq; sunt. Post has coniugationes, sunt ii neruorum exortus, qui ex lumbis progrediuntur: qui non ex communi foramine, quemadmodum qui in collo sunt, prodeunt. hic enim superior tantum vertebra perforata commodum exitum neruo suppeditat. Est autem his neruis omnibus commune, vt & in spinales musculos, & in eos qui in abdomine sunt, & ad carnes lumborum, quæ ψόαι dicuntur, progrediantur. a coniugationibus vero quæ ex primis post septum transuersum vertebris exoriuntur, & neruis qui a cerebro superne deorsum feruntur, complicantur, neruus paruulus in vnaquaque distribuitur. In vltimis autem lumborum uertebris duo maximi neruorum processus nascuntur, qui ad crura pertinent: quibus alij parui exortus commiscentur: quorum vnus superpositus est; alter vero inferior priore, ex foramine, quod in osse, quod latum vocatur, est, exoritur: hicq; statim secedentes

tes in primos muſculos coxendicis articulationem mouentes inſeruntur. reliqua pars omnis ad crura deſcendit, diſciſſa ad finem vſque ipſorum in ſingulos muſculos ea dem proportione, qua in manuum muſculis uſu uenit. ſimili quoque modo, quicunque nerui per lati oſsis foramina exoriũtur, in muſculos, qui inibi ſunt, diſſeminantur.

FINIS VIGESIMI QVINTI LIBRI, ET VLTIMI.

Loci ſic corrigendi.

Folio 19, *Linea* 23. *excellenti*
21.29 *macris* 35 *ſi*
25. 2 *hoc*
27. 7 *fructum*
31. 20 *caulis*
32. 31 *appetendum*
62. 21 *ut alio*
66. 27 *cocta eſt,*
79. 4 *boum*
81. 14 *aſtaci quoque,*
90. 34 *nimiam*
102. 24 *triobolus*
104. 22 *confectam*, 36 *ſæpe*
105.16 *eius*
122. 11 *ſecum*, 20 *afferant:*
138. 4 *adurentibus oportet*
159.8 *manipuli*
163.35 *uigiliæ*
167.9 *eandem*
177.25 *ſpiritus*
184.23 *ceruix*
208.32 *toto*, 36 *regione*
235.12 *ducat,*
245.3 *uomitu*
269.21 *una, poſtremum*
293. 27 *fructum*
297.8 *altercum*
316.7 *obſeruatur*
317.26 *adduntur,*
332.9 *apparet, progreditur:*
336.26 *æquinoctium*
347.22 *attingit:*
356.37 *continenter exudant*
360.22 *inflammationes*
370. 17 *aquam*
381. *incipit, præſtantiſſima*
382.35 *carnem*
389. 33 *admoueantur*
393.19 *adhiberi, ut*
401.18 *ſtacte*, 27 *genere*
404. 6 *inſperguntur, & ſic* 405. 2
408.38 *rudiculaq;*
421.37 *ramulo, amara*, 38 *quo*
422.5 *quas*, 25 *argemonam*

423.21 foliorum
431.29 subacerbis, dulcibus:
439.25 sit
453.28 uel
454.23 est uacans, 38 æreo
460.7 papauer uocatur:
480.24 aqua
492.11 scrotum
501.26 experte
512.3 eam
513.14 habeat, 19 extenuant
515.10 flexili, telas
553.5 est, ad pus mouendũ est
565.36 curant,
572.2 adnumerantur
573.30 malua
580.2 me.s, fœnumgræcum, uua 32 huiusmodi purg.
587.7 subamaram
620.9 quæ ex
621.33 achillion 35 iam est maturus,
632.24 hos
636.27 crassioris sint
637.18 ut etiam omnia
641.34 exsiccatione
649.9 parandum
653.7 uocant ex hac
658.5 cum ad ea usque cerebrum 33 affert:
664.24 septum,
672.14 literæ sigma G. & ita deinceps legendum est.
678.26 duos, 27 duo
693.31 ante
694.3 connexa, 26 protenditur
705.15 maxillam
716.34 prominere
719.10 committant
720.1 ter cernere possumus.
721.27 agetur
726.19 ij
728.38 totum

2